

K. MAY

Čuklova knjižnica
av. 43 - 46

ZBRANI SPISI

ČETRТА KNJIGA

V GORAH BALKANA

V MARIBORU 1931

TISKARNA SV. CIRILA V MARIBORU

13

V GORAH BALKANA

Fr.

PRVI ZVEZEK

KOVAČ ŠIMEN

V MARIBORU 1931

TISK IN ZALOGA TISKARNE SV. CIRILA V MARIBORU

VSEBINA:

	Str.
1. Bič, tobak in rožno olje	5
2. Skrivnost kovačije	47
3. Med tihotapci	90

46780

Po nemškem izvirniku

K. MAYA

avtoriziran prevod

I.

Bič, tobak in rožno olje.

Štirje so jezdili po cesti iz Odrina na zapad v gore Balkana. In trije do zob oboroženi kawwâsi so jih spremljali.

Tisti štirje smo bili mi, Omar, Očko, jaz in Halef. Omar je šel iskat Hamd el-Amazata, morilca svojega očeta, Očko pa ubeglega Barûd el-Amazata, ki mu je odpeljal hčerko in jo prodal v Egipt, jaz sem se vračal v domovino svojih očetov, pa si izbral pot čez Balkan v Skader, kjer sem hotel obiskati trgovca Galingréja, Halef pa si ni dal reči, — spremljati me je hotel do skrajnih mej padišahovih dežel. Kawwâse nam je dal na pot ljubéznivi kâdi odrinski.

Pa nismo še prijezdili daleč, ko so zapela konjska kopita za nami. Obrnili smo se.

Samoten jezdec je bil, v naglem diru se nam je bližal. Menda bi nas bil rad dohitel.

Spoznali smo Malhema. Vratar je bil pri Hulâmu, odrinskem veletrgovcu, ki smo nekaj dni uživali njegovo gostoljubje in ga rešili zločinskega Barûd el-Amazata. Njegov konj je bil obložen z vrečami in zavoji. Kaj je neki hotel?

Obstal je trdo pred nami in skočil s konja.

»Selâm!« je pozdravil.

Odzdravili smo in ga radovedno gledali. Obrnil se je k meni in povedal:

»Oprosti, effendi, da vas zadržujem! Pa moj gospod mi je naročil, da moram za vami in vas dohiteti.«

»Tvoj gospod? Kaj se je zgodilo?«

»Zgodilo se ni nič. Le tega konja vam moram izročiti.«

»Konja? Kaj si pa natovoril?«

»Živila in drugo, kar bi utegnili na potovanju potrebovati.«

»Živila —? Saj nas je vendar tvoj gospod že pred odhodom oskrbel za več dni z vsem potrebnim!«

»Mojemu gospodu je prišlo na misel, da bi utegnili ubežniki kreniti v gore. Tam bode te sicer našli krmo za konje, pa druga nič. Stradati, je dejal, pa ne smete na potu.«

»Tvoj gospod je zelo dobrotljiv in skrben! Pa tale težko obloženi konj nas bo na potovanju le zadrževal. In nam se muči za ubežniki! Dan ježe so že pred nami!«

»Pripeljal sem vam konja, ubogati moram. Tule je, izročam ti ga.

Pa zdravi ostanite in Allâh naj vam da srečno pot!«

Vrgel je vajeti konju na vrat, se obrnil in skokoma odhitel v mesto nazaj.

Koj je obrnil Halef konja za njim.

»Ali bi, gospod?«

»Kaj?«

»Prijel ga bom in nazaj pripeljal.«

»Ni treba!«

»Jezi me, da te noče ubogati!«

»Pusti ga! Nimamo časa.«

»Pa kaj je neki v tistih vrečah in zavojih?«

»Med potom jih ne bomo odpirali. Ko se zvečeri, si poiščemo prenočišče pa odpremo zavoje.

Sedaj pa naprej! Vzemi konja za vajeti!«

Še je željno pogledoval po vrečah, pa ukloniti se je moral. Jezdili smo dalje, jaz naprej, tovariši za menoj, za njimi pa kawwâsi.

Naša »cesta« tega imena pravzaprav ni bila vredna. Bila je le nekak boljši kolovoz. Promet na njej pa je bil vkljub temu precej živahen. Srečavali

smo pešce, okorne vozove, kmete na konjih in oslih. Na polju ob cesti so delali ljudje.

Nisem jih izpraševal za našimi ubežniki. Potovali so tod mimo gotovo že prejšnji večer, ljudje, ki smo jih srečavali, jih torej gotovo niso videli. Pač pa sem skrbno pazil na njihovo sled.

Ni bilo mnogo upanja, da bi kaj našel. Halef je čisto prav povedal, ko je dejal, da je v obljudenih krajih teže najti sled ko v prazni, neizmerni Sahâri. Tedni minejo, da pribrede mimo tebe samotna družba po pesku pučave, in cele tedne lahko zasleduješ njeno samotno sled, ne da bi jo križala kaka druga stopinja. V obljudenih krajih pa grejo ljudje križem vsak dan in vsako uro in sled se zabriše in izgine med neštevilnimi drugimi.

Zato tudi nisem gledal na cesto. Tam že dávno ni bilo več videti sledov treh jezdecev. Obračal sem oči na desno in levo, na rob ceste, ki je peljala ob Ardi navzgor. Ljudje iz odrinske okolice jezdijo in hodijo po cesti, nobenemu ne prihaja na misel, da bi krenil ven na polje. Dokler torej nisem našel sledov treh jezdecev, ki so cesto zapustili in se obrnili ven na polje, sem lahko mirno jezdil dalje. Ubežniki so bili skoraj gotovo še pred nami.

Toda nobenih sledov nismo našli, ki bi bili zapustili cesto.

Jezdili smo skozi bulgarske vasi, mimo revnih koč, iz vrbja in blata narejenih. Nič nismo popraševali, samo stranske steze so peljale ven na polja in po njih Barûd el-Amazat s svojimi spremljevalci gotovo ni jezdil.

Šele na vasi Bu kjöj smo se ustavili. Naša cesta se je križala s stranskimi kolovozi in mogoče je vsekakor bilo, da so begunci krenili na stran.

Po cesti je prikoralala zanimiva postava, čuden človek. Pozdravil sem ga in vprašal:

»Ali je v tej vasi, ki jo naj Allâh blagoslovi, kak bekdži?«

Bekdži je nočni čuvaj in ker so naši znanci, kakor sem sodil, vsekakor pozno na večer jezdili skozi Bu kjöj, je bil bekdži prva in edino merodajna oseba, ki je utegnila kaj vedeti o njih.

Možicelj je imel opasan velikanski sarras, v pesti je vihtel strašno gorjačo, krog tarbûša je imel ovito nekako cunjo, ki je bila morebiti kedaj bela ali rdeča ali tudi pisana, ki pa je bila tistikrat že vsa trda od nesnaže, — in bos je bil, ta čudni junak s sarrasom in gorjačo.

Ko sem bojevitega moža nagovoril, je sunkoma obstal, se dostojanstveno naslonil na svojo mogočno grčavo gorjačo, potegnil obraz v uradne gube in me strogo ogledoval, počenši z nogami. Ko je bil z menoj gotov, se je obrnil k mojim tovarišem, da bi tudi nje z dostojanstveno strogostjo pregledal.

»No —!« sem nevoljen vzkliknil.

»Potrpi še, potrpi!« je dejal.

Potrkal je z gorjačo ob tla in se lotil Halefa, da ga premeri od nog do glave.

Halef pa take žalitve svoje majhne osebnosti ni hotel kar mirno prenesti. Segel je za pas, izdrl bič in grozeče vprašal:

»Ali morebiti poznaš tole?«

Mršavi možicelj se je jezno zravnal, poudaril z gorjačo ob tla, plosknil ob mogočni sarras in dostojanstveno vprašal:

»Ali morebiti poznaš tole, mali?«

Mali —!

Nobena druga beseda ni mojega hadži Halef Omarja tako hudo razžalila kakor ta priimek. Kot da ga je pičilo, je šinil, pognal konja in zamahnil z bičem.

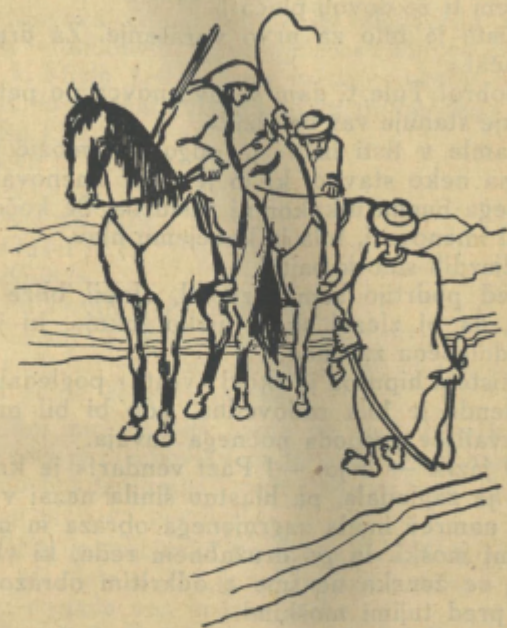
Pretep ni bil v mojem načrtu, imel sem druge namene z bosopetim junakom. Brž sem pognal konja med njiju in posvaril vročekrvnega malega hadžija:

»Ne prenašli se! Tale dobri mož bo že odgovoril na moje vprašanje. Tudi brez biča!«

Poiskal sem drobiž po žepih, ga pokazal lastniku silnega sarrasa in ponovil svoje vprašanje:

»Torej —! Povej, ali je v tej vasi bekdži?«

Mož je pogledal po denarju in bil menda zadovoljen. Vprašal je:

»Ali morebiti poznaš tole, mali?« K str. 8.

»Mi boš dal tisti denar?«

»Da.«

»Daj mi ga!«

Željno je iztegnil roko.

»Prej boš odgovoril!«

»Da, naša vas ima bekdžija, pogumnega in junaškega, ki čuva mir Bu kjöja noč in dan.

Daj mi denar!«

Dal sem mu ga. Le nekaj bakrenih para je bilo.

»Tule! — In kje stanuje vaš bekdži?«

Vtaknil je denar v žep, skomignil z rameni, se zvito zarežal pa vprašal:

»Boš plačal?«

»Sem ti že dovolj plačal!«

»Tisto je bilo za prvo vprašanje. Za drugo še nisi plačal.«

»Dobro! Tule ti dam še dva novca po pet para. Torej kje stanuje vaš bekdži?«

»Tamle v tisti hiši!« je odgovoril možic in pokazal na neko stavbo, ki jo je sicer imenoval hišo, ki pa tega imena nikakor ni zaslužila. Še kočo bi je ne smel imenovati, bila je kvečjemu hlev.

Odjezdili smo k bajti.

Pred podrtijo sem razjahal, stopil bliže in se sklonil, da bi zlezal skozi nizko luknjo, ki je bila najbrž določena za vhod.

V tistem hipu pa je skozi »vrata« pogledala ženska. Menda je bila radovedna, kdo bi bil prijezdil pred bivališče gospoda nočnega čuvaja.

»O jazik — o joj —! Pazi vendar!« je kriknila, ko nas je zagledala, pa hlastno šinila nazaj v kočo.

Ni namreč imela zaigrjenega obraza in mi smo bili sami moški. In po družabnem redu, ki vlada v Turčiji, se ženska ne sme z odkritim obrazom pokazati pred tujimi moškimi.

Prebivalka čedne hišice je bila tudi bosa. Zavita je bila v staro raztrgano haljo, njeni lasje so bili razmrščeni, polni smeti in druge nesnaže in njen obraz že najmanj nekaj mesecev ni prišel v dotiko z vodo.

Bal sem se, da te dražestne postave vobče ne bomo več videli. Pa ko sem nekaterekrat nepotrpežljivo poklical, se je vendarle spet pojavila. In topot je prišla z »zastrtim« obrazom, — zakrila si ga je namreč z dnom raztrgane košare. Skozi špranje dna nas je lahko opazovala, nam pa ni bilo več dano, da bi mogli občudovati njeno lepoto.

»Kaj hočete?« nas je vprašala.

»Tukaj stanuje bekdži?« sem vprašal že tretji-krat v tej blagoslovljeni vasi.

»Da.«

»In ti si njegova žena?«

»Njegova edina žena!« je odgovorila ponosno. Hotela je poudariti, da se njen mož ne poslužuje pravice do štirih žen, ki mu jo daje njegov prerok v korânu, in da sama vlada nad srcem nočnega vladarja vasi Bu kjöj.

»Ali je doma?«

»Ne.«

»Kje pa je?«

»Odšel je.«

»Kam?«

»Po svojih službenih potih.«

»Kako? Tvoj mož je vendar nočni čuvaj, sedaj pa je beli dan —!« sem se vznevoljil nad redkobesednostjo edine žene čuvajeve.

»Moj mož ne čuje samo po noči, ampak tudi po dnevi nad padišahovimi podložniki. Vedi namreč, da ni samo bekdži, ampak tudi sluga našega kjaje in da izvršuje njegova povelja!«

Kjaja je občinski predstojnik. Na misel mi je prišlo, ali nista nočni čuvaj in tisti možicelj s sarrasom in gorjačo ena in ista oseba.

Pogledal sem, kje bi bil zaostal junaški posestnik sarrasa. Res — počasi in dostojanstveno je korakal proti koči.

Tedaj pa mi je bilo že preveč. To se je ja reklo, da me bekdži vodi za nos —!

Naredil sem kar moč temen obraz, stopil k nje-mu in ga ostro vprašal:

»Ti si bekdži?«

»Da.«

Halef je koj opazil, da nisem več dobre volje. Pogнал je konja trdo k čuvaju bukjöjskega nočnega

in dnevnega miru in me bistro gledal. Vedel sem, kaj bi rad, pokimal sem mu in vprašal čuvaja:

»Zakaj pa mi nisi koj prej povedal, da si ti nočni čuvaj?«

»Ni bilo sile. Ali še imaš denarja?«

»Za tebe vedno dovolj! In koj ti ga bom dal izplačati vnaprej za vse, kar te bom še vprašal!«

Mignil sem in Halefov bič je ošvrknil hrbet čuvaja padišahovih podanikov. Bekdži je odskočil, pa Halef mu je bil koj za petami in ga je nazadnje pritisnil k steni, da mu ni mogel več uiti.

Gosto so padali udarci in bojeviti bekdži niti pomislil ni, da mu visi ob strani mogočen sarras in da nosi v roki še mogočnejšo gorjačo. Kričal je in tulil, kot da bi ga iz kože devali, in njegova »edina« žena mu je na vse grlo pomagala. Pri tem je čisto pozabila, da mora imeti pravzaprav zagrnjen obraz pred moškimi tujci, zavrгла je raztrgano košaro, skočila k Halefovemu konju, ga zgrabila za rep in vpila:

»Wai bašinâ — Wai bašinâ —! Gorje ti —! Kako se drzneš razžaliti služabnika in ljubljenca padišahovega —? Nazaj —! Nazaj —! Na pomoč —! Na pomoč —!«

Na to cvileče kričanje so oživela vrata in okna sosednjih koč in hiš. Moški, ženske in otroci so prihiteli od vseh strani, da vidijo, kaj se godi na vasi.

Mignil sem Halefu in odnehal je. Bekdži je dobil morebiti tucat udarcev. Izpustil je gorjačo, izdrl sarras iz nožnice, si drgnil z levico hrbet in vpil:

»Človek —! Kaj si storil —! Ali te naj za glavo skrajšam —? Celo vas bom naščuval na tebe, na kosce te bodo raztrgali!«

Smeje se mu je Halef pokimal. Hotel je nekaj odgovoriti, pa ni prišel do besede.

Skozi gnečo se je priril človek, se postavil pred nas in robato vprašal:

»Kaj se je zgodilo? Kdo ste?«

Mož je bil najbrž najvišja državna oblast v Bu kjöju, vaški kjaja. Posebno strah nas ni bilo.

Pogledal sem ga po strani in vprašal:

»Kdo pa si ti?«

»Jaz sem kjaja vasi Bu kjöj. Kdo vam daje pravico napasti mojega kawwâsa?«

»Njegovo obnašanje nam daje to pravico, o kjaja!«

»Njegovo obnašanje —?«

»Da. Vprašal sem ga, kdo je tu nočni čuvaj in kje da je, pa mi ni hotel odgovoriti. Vsak odgovor hoče imeti plačan.«

»Svoje odgovore lahko prodaja, kakor hoče. Zato še nimate pravice, da bi ga topli!«

»In jaz mu njegove odgovore lahko plačam, kakor drago hočem. Prejel je zanje plačilo vnaprej in mi bo moral odgovoriti.«

»Besedice ne!« je odgovarjal bekdži.

»Niti besedice ne bo odgovoril!« je pritrdil tudi kjaja. »Napadli ste mojega kawwâsa, uradno osebo. Nemudoma pojdete z menoj! Preiskal bom zadevo in vas kaznoval.«

Halef mu je pomolil bič pod nos in me vprašal:

»Gospod, ali naj tudi tale človek, ki pravi, da je kjaja v Bu kjöju, — ali naj tudi njemu dam okusiti tole lepo kožo nilskega konja?«

»Sedaj ne. Morebiti pozneje.«

»Kaj, pes,« je vpil kjaja, »ti da bi mi dal okusiti bič —? Ti pa meni —?«

»Morebiti ga boš še okusil,« sem odgovoril mesto Halefa. »Kjaja si v tejle vasi, si rekel. Ali pa tudi veš, kdo da smo mi?«

Na to vprašanje seveda ni nič odgovoril. Vroče mu je prihajalo. Kdo ve, si je menda mislil, kaki gospodje da smo. Negotovo nas je gledal.

Naredil sem strog obraz in osorno vprašal:

»Dejal si, da je tale človek tvoj kawwâs, ali ne?«

»Da.«

»Ni kawwâs! Kje je rojen?«

»V Bu kjöju.«

»Jako dobro! Kdo ti ga je torej poslal semkaj na službovanje? Nihče! V Bu kjöju je rojen, domačin je in sam si si ga naredil za slugo! Kawwâs pa ni!

Pa si poglej tele tri jezdece! Padišahovo suktnjo nosijo! Tale tvoj vaščan in nočni čuvaj je samo tvoj sluga, mene pa spremljajo trije pravi kawwâsi! Ali slutiš, da sem čisto drug človek, nego si misliš?«

Da bi dal večji poudarek mojim besedam, mu je Halef podjetno pomahal z bičem pod nosom. Ves preplašen se je kjaja umaknil.

Tudi drugi vaščani so se umaknili. Na obrazih sem jim bral, da nas imajo za velike gospode. In to sem hotel s svojim nastopom doseči. Na Jutrovem le s strahovanjem kaj dosežeš. In strahu sem moral tudi tem ljudem nagnati, če sem hotel od njih resnico zvedeti.

»Odgovori torej!« sem osorno nadaljeval.

»Gospod, povej prej, kdo si!« je topot že zelo ponižno povedal vaški kjaja.

Halef ga je nahrul:

»Človek —! Črv —! Kako si drzneš zahtevati, da ti naj tale visoki gospod pove, kdo da je? Pa milosten bom in ti bom povedal, da stojiš pred visokim in plemenitim hadži effendijem Karâ ben Nemsijem, ki mu naj Allâh nakloni še mnogo tisoč let, ne vštevši še tudi zime. Upam, da si že čul o njem!«

»Ne, nikdar še nisem čul o njem!« je čisto po resnici povedal prestrašeni kjaja.

»Kaj —? Nikdar še nisi čul o njem —?« je zagrmel mali Halef nad njim. »Ali ti naj namažem hrbet s tole zdravilno kožo nilskega konja in ti mečkam možgane tako dolgo, da ti bo prišla pametna misel —? Pomisli nekoliko, koj se boš spomnil!«

»Da da! Čul sem že o njem!« je v strahu priznaval kjaja.

»Samo enkrat si čul o njem —?«

»Ne, mnogokrat žel«

»Tvoja sreča, kjaja, da si se spomnil! Sicer bi te bil dal zvezati in bi te bil v Stambûl poslal, da te vržejo v Bospor! Kajti tako kazen zasluži, kdor ne pozna mojega gospoda!

Sedaj pa poslušaj, kaj ti bo tale visoki in odlični effendi milostno povedal!»

Pustil je ubogega, omehčanega kjajo, obrnil konja in odjezdil nazaj k nam. Oči so mu sršale v ponarejeni jezi, krog ust pa mu je drhtela hudomušnost. Dobri hadži se je siloma premagoval, da ni butnil v prešeren smeh.

Vseh oči so visele na mojih ustih. Obrnil sem se torej h kjaji in mu pomirljivo dejal:

»Nisem prišel, da vam kaj hudega storim. Toda vaju sem, da na svoja vprašanja dobim takoj točen odgovor.

Tale človek, ki je vaš nočni čuvaj, pa mi ni hotel odgovoriti, denar je izsiljeval iz mene. In zato sem ga dal bičati. Čisto na njem samem je, ali bo morebiti še tudi bastonado dobil.«

Obrnil sem se k bekdžiju. Kjaja mu je hlastno mignil in zašepetal:

»Pri Allâhu, odgovori brž!«

Nočni čuvaj padišahovih bukjõjskih podanikov se je zravnal v pozor, kot da ima pred seboj samega padišaha, vladarja vseh pravovernih, in ponižno dejal:

»Effendi, vprašaj me!«

»Ali si pretečno noč bedel?«

»Da.«

»Kako dolgo?«

»Od večera do jutra.«

»Kod si stražil?«

»Na vasi in po cesti.«

»Ali so prišli po noči tužci na vas?«

»Ne.«

»Nikaki tujci niso jezdili skozi vas?«

»Ne.«

Še preden je odgovoril, so njegove oči vprašaje šinile k predstojniku. Kjajevega obraza sicer nisem videl, pa bekdžijev pogled mi je dovolj povedal. Mož ni govoril resnice.

»Lažeš!« sem ga nahrul.

»Gospod, resnico govorim!«

Naglo sem se obrnil h kjaji.

In res — nisem se zmotil.

Kjaja je svareče držal prst na ustih —. Prej mu je šepnil, naj brž odgovori. Ni še vedel, kaj bom vprašal. Ko pa sem mu govoril o tujcih, mu je mignil, naj molči —.

Seveda sem razumel, zakaj mu tako nami-gava —. Vprašal sem spet bekdžija:

»Tudi z nobenim tujcem nisi govoril?«

»Ne.«

»Dobro! Kjaja, kje stanuješ?«

»Tamle v tisti hiši.«

»Ti in bekdži, vidva me bodeta spremljala na tvoje stanovanje! Pa le vidva! Govoriti moram z vama.«

Odšel sem h kjajevi hiši in stopil skozi vrata. Niti ozrl se nisem, ali gresta za menoj. Vedel sem, da bodeta ubogala.

Hiša je bila zidana v bulgarskem slogu. Samo eno sobo je imela, ki pa se je dala s premakljivimi stenami, spletenimi iz vrbja, po potrebi razdeliti v več prostorov. V prvi taki »sobi« je stal nekak stol, nanj sem sedel.

Kjaja in njegov sluga sta res ubogala, prišla sta za menoj. In skozi luknjo v steni, ki je pomenila okno, sem videl, da so zunaj še vedno stali vaščani, pa spoštljivo oddaljeni od mojih tovarišev.

Občinski predstojnik in njegov nočni čuvaj se nista počutila dobro, to sem jima bral na obrazih.

Bala sta se me. In njun strah sem koj izrabil za svoje namene.

»Bekdži, povej, ali še vztrajaš pri tem, kar si prej trdil?«

»Da.«

»Vkljub temu, da si me nalagal?«

»Nisem lagal, gospod!«

»Lagal si, in sicer samo zato, ker je kjaja tako hotel!«

Kjaja se je prestrašil.

»Effendi —!«

»Kaj? Ali morebiti ni res?«

»Ne! Saj mu niti besedice nisem rekell!«

»Pa namigaval si mu!«

»Tudi ne.«

»Oba lažeta! Ali poznata povest o židu, ki je utonil, ker je legel spat v vodnjak?«

»Da.«

»Kakor tistemu židu, tako se bo tudi vama go-dilo! V nevarnost se podajata, ki vaju bo zalila ka-kor vodnjak tistega žida. Utonila bodeta v ne-varnosti!

Toda nočem vajine nesreče, zato vaju svarim. Povabil sem vaju sem v tole hišo, sam hočem z vama samima govoriti, vajini sosede in podložniki naj bi ne zvedeli, da sta govorila neresnico. Kajti slabo bi bilo za vaju, če bi zvedeli. Vedita torej, da sem vajin prijatelj in da vama hočem dobro! Zato pa zahtevam, da govorita resnico!«

»Saj sva govorila resnico!« je zatrjeval kjaja.

»Torej nocoj niso jezdili prav nobeni tujci skozi vašo vas?«

»Ne.«

»Trije so bili —.«

»Ne.«

»Dva sta jezdila belca, eden pa rjavca.«

»Ne.«

»Tudi govorili niso z vama?«

»Kako bi naj govorili z nama, če pa vobče niso prišli skozi vas —! Nikogar nismo videli.«

»Prav! Dobro sem vama hotel, vidva pa sama sebi nočeta dobro! Nalagala sta me in zato vaju bom poslal v Odrin. In sicer k samemu wâliju. Zato sem vzel kawwâse s seboj. In v Odrinu bodo kmalu gotovi z vama —.

Poslovita se od svojih domačih! Koj bodeta odpotovala!«

Silno sta se prestrašila.

»Effendi, šališ se, kajne?« je popraševal kjaja.

»Kaj ti hodi na misel! Da bi se šalil v taki resni zadevi —! Čisto za res mislim.«

Vstal sem in stopil k vratom.

»Gotovi smo! Pripravita se! Poklical bom kawwâse.«

»Ampak, effendi —! Saj sva vendar nedolžna!«

»Vama bodo že v Odrinu dokazali, da sta kriva! In potem sta izgubljena.

Rešiti sem vaju mislil. Pa nista hotela. Posledice svoje trme in lažnivosti bodeta sama nosila!«

Odprl sem vrata in se naredil, kot da hočem poklicati kawwâse.

Kjaja je skočil in me potegnil nazaj.

»Effendi —!«

»Kaj hočeš?«

»Ali je — ali je res, da si naju hotel rešiti?«

»Da.«

»Bi naju še tudi sedaj rešil —?«

»Sedaj, ko sta me nalagala? Hm —!«

»In če vse priznava —?«

»Potem — no, potem bi si morebiti še premislil.«

»In če priznava, — ali nama boš prizanesel in naju ne boš odpeljal v Odrin?«

»Nimata pravice izpraševati, kaj bo z vama! Odgovarjati mi morata! Kaj bom storil z vama, bodeta že še zvedela. Le to povem, da nisem brezsrčen človek.«

Spogledala sta se. Nočni čuvaj je kradoma in proseče dvignil roko. Samo kjaja bi naj bil videl njegovo kretnjo —. Ubogi bekdži se je pač bal za svojo kožo.

»In nihče ne bo zvedel, kaj ti bova pripovedovala, effendi?« je previdno vprašal kjaja.

»Težko da bi kdo zvedel.«

»Pa dobro! Ne odidi, prosim! Ostani in povej, kaj bi rad vedel! Po resnici ti bova odgovarjala.«

Sedel sem nazaj na stol in se obrnil k bekdžiju:

»Torej — ali so prišli po noči tujci skozi vas?«

»Da.«

»Kdo vse?«

»Po polnoči volovski voz, pozneje pa tisti, ki menda ti za njimi poprašuješ.«

»Koliko jih je bilo?«

»Trije.«

»In vsi trije so jezdili?«

»Da.«

»Kake konje?«

»Dva na belcih, eden pa na rjavcu.«

»So govorili s teboj?«

»Da. Stražil sem, kakor stražim vsako noč. Na cesti sem stal, ko so prišli, pa so me nagovorili.«

»So vsi trije govorili s teboj?«

»Ne. Le eden.«

»In kaj ti je rekel?«

»Prosil me je, naj ne povem, da sem jih videl, če bi me drugi dan kdo za njimi vprašal.«

»In ti si jim obljubil, da boš molčal?«

»Da.«

»Zakaj?«

»Ker mi je dal bagšiš.«

»Koliko?«

»Dva piastra.«

Nasmejal sem se.

»Dva piastra —? Res bogato te je nagradil —!
In za tista dva piastra si se pregrešil zoper postavo
prerokovo in si me nalagal?«

»Effendi, saj ni bilo samo radi tistih dveh
piastrov!«

»Ampak —?«

»Vprašali so me, kako je kjaji ime. In ko sem
jim povedal, so zahtevali, naj jih peljem k njemu.«

»Si jih poznal?«

»Nobenega.«

»Pa kjajo, se zdi, so poznali, ker so hoteli go-
voriti z njim.

Ali si jih koj peljal h kjaji?«

»Da.«

Obrnil sem se h kjaji.

Negotovo in plašno me je gledal. Videti mu je
bilo, da ima slabo vest. Skrbelo ga je, kaj bo z njim.
Njegov podložnik ga je nehote izdal.

»Ali še boš vedno trdil, da nihče ni prišel skozi
vas?« sem ga osorno vprašal.

»Effendi, bal sem se!«

»Kdor se boji, ima slabo vest, zapomni si to!
Sam si se izdal, da si storil, kar ni bilo prav!«

»Effendi, ničesar nisem storil, kar bi ne bilo
prav!«

»Čemu pa se torej bojiš? Ali se mene bojiš? Ali
imam podobo človeka, ki bi se ga moral bati, čeprav
nisi nič hudega storil?«

»O, tebe se nisem bal!«

»Koga pa?«

»Manah el-Barše sem se bal in se ga še bojim.«

»Ah —! Ga poznaš?«

»Da.«

»Kje si ga spoznal?«

»V Mastanliju in v Ismilanu.«

»Kako da sta se tam sešla?«

»Haradž je imel tistikrat v najemu v Skoplju pa se je prišel v Seres pogajat s tamošnjimi prebivalci. In potem je obiskal sejm v Melniku.«

»Kedaj je to bilo?«

»Dve leti bo. In iz Melnika je prišel v Mastanli in Ismilan. In tam sem ga videl.«

»Si tudi govoril z njim?«

»Ne. Pa čul sem o njem pred nedavnim časom, da je višje davke iztirjaval, nego bi bil smel. Kaznovan bi moral biti, pa je šel v gore.«

»V gore je šel« pravijo na Balkanu o tistih ljudeh, ki so se skregali s pravico in se ji umaknili v nedostopne planine. Izraz pomeni isto ko zločinec in ropar. Kajti ti ljudje živijo v gorah res samo od ropa in plena.

Strogo sem mu torej rekel:

»Zakaj pa tega zločinca nisi prijel, ko je sinoči prišel k tebi? Kot kjaja si ga bil dolžen prijeti!«

»O effendi, tega si nisem upal!«

»Zakaj ne?«

»Ubil bi me bil!«

»Ubil —?«

»Da, effendi! Ne veš, koliko je teh ljudi v gorah! Po vseh planinah in soteskah jih je polno, na stotine zaveznikov imajo in zaupnikov, povsod, v vsaki vasi, v vsakem mestu. Če bi se ga bil lotil, bi bili prišli njegovi prijatelji in me ubili —!«

»Strahopetnež! Iz strahu pred temi ljudmi si zamenjaril svojo dolžnost, ki jo imaš kot varih postave! In tega kjaja ne sme storiti! Niti eden dan več bi ne smel biti kjaja!«

»O effendi, motiš se! Ni mi šlo za mojo osebo, za vas sem se bal, za svoje vaščane!«

»Kaj more tak človek celi vasi!«

»O — prišli bi bili v tolikem številu, da bi mi vso vas porušili in požgali!«

Tedaj so se odprla vrata in mali Halef je pomolil glavo v sobo.

»Gospod,« je dejal, »govoriti moram s teboj!«

Da bi kjaja in bekdži ne razumela, je povedal te besede po arabsko v narečju svoje domovine, zapadne Sahâre.

»Kaj je?« sem ga vprašal. Koj sem vedel, da mi ima važne reči sporočiti.

»Pridi ven! Pa brž!«

Izginil je.

Stopil sem za njim.

Pred vrati sva obstala.

»Gospod,« je pravil polglasno, »eden vaščanov mi je mignil in odšel za hišo. Stopil sem za njim in rekel mi je, da bi ti nekaj povedal, če mu plačaš deset piastrov.«

»Kje je tisti človek?«

»Tamle za hišo.«

»Druga ni nič rekel?«

»Ne.«

»Šel bom k njemu. Pojdi v sobo in ostani pri onih dveh, da se ne bodeta pogovarjala in se sporazumela!«

Deset piastrov ni bilo preveč za vašno novico. In vsaka malenkost je utegnila biti v teh divjih krajih za mene važna. Sklenil sem, da bom novico »kupil«.

Stopil sem krog hiše, pa na tisti strani, kjer ni bilo nobenega »okna«, to je, nobene luknje v zidu, da me kjaja ni mogel videti.

Štirioglat, zagrajen prostor je ležal za hišo in konji so se podili po njem. Ob ograji pa je stal človek, najbrž tisti, ki je na mene čakal.

Ko me je zagledal, je brž pristopil in mi šepnil:

»Boš plačal, effendi?«

»Da.«

»Daj mi denar!«

»Tule!«

Dal sem mu zahtevanih deset piastrov. Vtaknil jih je v žep in dejal:

»Gospod, bili so na vasi!«

»Vem.«

»In kjaja jim je izmenjal konja.«

»Katerega?«

»Rjavca. Hoteli so imeti tri belce. Kjaja je imel belca pa jim ga je dal v zameno za rjavca. Glej, tamle v kotu stoji!«

Res je stal v kotu rjavec.

Novica je bila vsekakor važna in vredna deset piastrov. Čisto zaman bi bil popraševal za jezdecu z dvema belcema in rjavcem, da nisem zvedel za zamenjavo.

Pa rad bi bil zvedel še več.

»Ali je to vse, kar mi imaš za deset piastrov povedati?« sem ga vprašal.

»Ne. Še več vem. Danes popoldne je nekdo prišel in vprašal za tistimi jezdecu.«

»Pri kom?«

»Pri meni. Zato pa tudi vem, da je prišel.«

»Kako pa da se je ravno na tebe obrnil.«

»Stal sem na cesti, ko je prijezdil mimo. Vprašal je prav kakor ti, ali so prišli trije jezdecu, dva na belcih in eden na rjavcu.«

»In kaj si mu odgovoril?«

»Nič, ker tistih jezdecu nisem videl. Jezdili so po noči skozi, po noči pa spim.«

»In poslal si ga k nočnemu čuvaju, ali ne?«

»Da.«

»In kaj mu je nočni čuvaj rekel?«

»Nemudoma ga je poslal h kjaji.«

»Sta dolgo govorila?«

»Ne. Zelo se mu je mudilo.«

»Kak pa je bil?«

»Plavca je jezdil, ki je bil ves poten. Na glavi je nosil rdeč tarbūš in v velik siv površnik je bil zavit. Nisem druga videl ko njegove rdeče turške škornje.«

»Ali je nosil brado?«

»Ne. Le majhne blede brčice, sicer pa je bil čisto gol v obraz. Dobro sem ga videl.«

»In kam je odjezdil?«

»Proti Mastanliju.«

»Hvala ti! Novice so dobre in zapomnil si bom, da si mi jih ti povedal.«

»Pa nisem še gotov, gospod!«

»Še imaš kaj povedati?«

»Da! Najvažnejše novice ti vobče še nisem povedal.«

»Torej —!«

»Naš kjaja ima v Ismilanu sestro in njen mož je Žutin brat.«

Ta novica je bila seveda tako važna, da sem nehote za korak odstopil.

Roparskih tolpa na Balkanu vobče nikdar niso mogli popolnoma iztrebiti. V zadnjem času so posebno živahno delovale. Vsak teden se je čulo o vstajah, napadih, ropih in umorih, ki so pričali o neznosnih razmerah na Balkanu. V Šar planini, med Prizrenom in Tetovom, je na primer gospodaril neki Škipetar, ki je zbral krog sebe četo nezadovoljnežev in ubežnikov ter z njimi vznemirjal prizrensko okolico in vso deželo do Kurbečke planine in do Babune. Celò v soteskah Perin planine so ga videli in tudi na samotni Despoto planini je imel svoje zaveznike.

Njegovega pravega imena nihče ni poznal. El-Asfar, Sairik, Žuti so mu pravili, kakor je pač kdo govoril, arabski, turški ali srbski. Morebiti je dobil ime Žuti — žolti —, ker je bil njegov obraz žolt od zlatice. Njegovo ženo so imenovali Žuto.

In ta Žuta je bila v svaščini z mojim kjajo —! In bukjojski kjaja je bil brez dvoma Žutov zaveznik —.

Zato torej so naši ubežniki za njim popraševali, zato so koj dobili belca v zameno za rjavca —. In zato se je kjaja bal povedati resnico —. Vse drugo,

kar je pravil, da pozna Manah el-Baršo iz Ismilana in da mu bodo vas požgali, — vse to je bila spet sama laž.

Novice so bile za mene in za moje tovariše izredno važne. Niti na misel pa mi seve ni prišlo, da bi možu izdal, kaj sklepam iz njegovih novic.

Vprašal sem ga:

»Ali mi veš še kaj povedati?«

»Ne. Še nisi zadovoljen?«

»Sem. Pa kako da si izdal svojega predstojnika?«

»Effendi, naš kjaja ni dober človek! Nihče ga nima rad, vsi trpimo pod njim. Krivičen je in hudoben.«

»Ali ve kdo, da si z menoj govoril?«

»Nihče. In prosim te, da tudi nikomur nič ne poveš!«

»Molčal bom.«

Mislil sem oditi, pa sem se spomnil, da sem na najvažnejše pravzaprav pozabil.

»Poznaš Ismilan?« sem ga vprašal.

»Da.«

»Torej poznaš tudi kjajevega svaka, ki o njem praviš, da je njegova sestra žena Škipetarja Žutega?«

»Poznam ga.«

»Kaj je?«

»Silâhdži — orožar — je. In tudi kahwehane — kavarno — ima. V njej razobeša svoje orožje na prodaj.«

»Kje stanuje?«

»V ulici, ki pelje proti vasi Čatak.«

Zadovoljen sem bil. Kar sem zvedel, je utegnilo biti za nas še zelo koristno. Vrnil sem se v hišo.

Kjaji in njegovemu bekdžiju ni bilo videti, da bi slutila, čemu sem odšel. Vprašaje sta me gledala. Halef je koj odšel iz sobe.

»Rad bi vedel,« sem nadaljeval pogovor, »kaj je nekdanji skopljanski davkar iskal tod v Bu kjöju.«

»Za pot je vprašal,« je odgovoril kjaja.

»Kam je bil namenjen?«

»V Sofalo.«

Sofala leži južno od Bu kjöja, naši begunci pa so bili namenjeni na zapad. Kjaja je bil nepoboljšljiv lažnik in pa zaveznik teh zločincev, speljal bi me bil rad na napačno pot.

Seveda mu nisem pokazal, da mu ne verjamem in da sam bolje vem, kam so ubežniki odjezdili. Vprašal sem ga:

»Kajne, Manah el-Barša je prišel iz Odrina?«

»Da.«

»Torej je iz Odrina prijezdil mimo Samanke, Čingerlija in Orta kjöja naravnost na zapad, kajne? Od Bu kjöja pa se je nenadoma obrnil na jug —? Če je bil iz Odrina namenjen v Sofalo, bi bil lahko potoval mimo Tatara, Ade, Šahandže, Demotike in Mandre proti jugu. Čemu je potoval v ovinku čez Bu kjöj in si čisto brez potrebe podaljšal potovanje za celih šestnajst jezdnih ur?«

»Ne vem zakaj. Ga nisem vprašal.«

»Jaz tudi ne vem. Kar razumeti ga ne morem.«

»Skrivati se mora. Oblasti ga ne smejo videti. Prejeli bi ga. Morebiti je hotel policijo zamotiti.«

»Mogoče.«

»Tudi ti ga iščeš? Pred sodnika bi ga rad spravil, kajne?«

»Da.«

»Torej moraš za njim proti Sofali, kamor je odpotoval!«

»Dobro, da si me na to opozoril! Ali stanujejo v smeri proti Sofali kaki tvoji znanci ali sorodniki?«

»Zakaj vprašaš?«

»Morebiti bi potreboval njihove pomoči.«

»Nikoogar ne poznam tam doli.«

Seveda je spet lagal. In njegov nočni čuvaj, ki je gotovo dobro poznal razmere in odnošaje svojega predstojnika, ni niti z očmi trenil.

Ta človeka sta bila prepričana, da sem visok gospod, morebiti poslan od samega odrinskega wâlija — namestnika —, da poiščem ubeglega nekdanjega davkarja. Vkljub temu sta me varala.

Tujec sem bil, nobene pravice in oblasti nisem imel do teh ljudi, sam sem si moral pomagati, če sem hotel prijeti nevarnega zločinca Barûd el-Amazata in njegove tovariše. S silo bi ne bil opravil ničesar. Le zvijača mi je utegnila pomagati.

In zvijačo sem poskusil. Naredil sem se, kot da verjamem kjaji, vzel sem zapisnik iz žepa, listal po njem, kot da nekaj iščem, zadovoljno pokimal, kot da sem našel pravo mesto, pa dejal:

»Da, res je! Kjaja bukjõjski — trdosrčen, brezobziren in krivičen uradnik —. In povrh še pomaga beguncem pri begu, mesto da bi jih prijel —. Treba ga bo —.«

Zavzet me je prekinil.

»Trdosrčen —? Brezobziren —? Krivičen —? Jaz da bi bil tak —? Effendi, to ni mogoče! To ne velja o meni!«

»O kom pa? Saj si vendar ti kjaja bukjõjski, ali ne?

Nimam časa danes, da bi se še dalje pečal s teboj. Toda vedi, da najde vsaka krivica zaslužen kaznen! Ali si že kedaj čul, kaj pravi prerok o Allâhovem očesu?«

»Da, emir,« je pritrdil malodušno.

»Ostrejše je ko nož, ki se ti zabode v srce in te umori. Še globlje se zabode Allâhovo oko, v dušo, do najbolj skritih misli. Nobena laž ne ostane skrita Allâhovemu očesu.

Misli vedno na božje oko, na oko vsevednega Allâha! Sicer se ti bo slabše godilo ko poganu! Vkljub temu, da redno in točno opravljaš svoje molitve.

Šel bom sedaj. Allâh naj vodi čuvstva tvojega srca in misli tvoje glave! Allâh s teboj!«

Globoko in spoštljivo se je priklonil pa dejal:

»Naj bodo blagoslovljena tvoja leta!«

In bekdži se mi je priklonil tako globoko, da se mu je obraz skoraj tal dotikal, in mi želel:

»Visočanstvo, naj bode vaš konec srečen!«

Nagovoril me je v množini, mesto v ednini. Množina v nagovoru se daje v turškem jeziku le zelo visokim osebnostim.

Ko pa sem odšel skozi vrata, sem čul kjajo, ki mi je pravkar šele želel blagoslovljena leta, kako je srdito mrmral:

»Ingali min hôn —!«

Po naše bi se reklo: »Poberi se k vragu!« Moji pobožni opomini torej niso prav nič zalegli —.

Šel sem k tovarišem, zajahali smo in odjezdili iz Bu kjöja.

Obrnili smo se na jug, čeprav sem vedel, da je Barûd el-Amazat jezdil proti zapadu. Prevariti sem hotel kjajo. Mislil bi si naj, da mu res verjamem in da bom šel iskat njegove čedne bratce v Sofalo.

Za hribovjem južno od Bu kjöja, kjer nas niso več videli, pa smo krenili spet na zapad in prišli na pot, ki je peljala v vas Geren, poldruho uro oddaljeno od Bu kjöja.

Šele tedaj sem opazil, da nam manjka enega izmed kawwâsov.

Poklical sem kawwâs bašija.

»Koliko ljudi šteje četa, ki ji poveljuješ?«

»Dva kawwâsa, effendi.«

»Jaz pa vidim samo enega —!«

»Jaz tudi,« je dejal nedolžno.

»Kje je pa drugi?«

»Vrnil se je v Odrin.«

Tudi to je povedal tako ravnodušno, kot da gre za čisto samo po sebi umljivo zadevo.

»Zakaj se je vrnil?«

»Ni mogel več jezdit.«

»Kako da ne?«

»Dobil je morsko bolezen.«

»Morsko bolezen —? Na konju?«

»Da! Trpi na tej bolezni, prijela ga je pa ni mogel več dalje. Vrnil se je, da ne umre med potom.«

»Kako da ga je prijela ta bolezen?«

»Ker je njegov konj prenašlo dirjal,« je dejal resnobno.

»Pa si dejal, da jezdite ko sam vrag —!«

»Da, res je! Toda konj mora pri miru stati! Če pa dirja, se ziblje in maje in guga, da je joj. Tako guganje prenese le želodec ruskega kozaka, naš pa ne.

Tudi meni ni nič bolje. Moja čreva so izginila, ni jih več. Zlezla so mi v konja, ne čutim jih več. Le šalvar še čutim — hlače —, prijel se mi je na tistem mestu, kjer se mi je oddrgnila moja stara, dobra koža. Da sem jaz tisti, ki bi naj vraga kaznoval, bi ga obsodil, da mora z vami v Melnik jezditi. Brez kože in brez kosti bi prijezdil v Melnik. In drugikrat bi se rajši pekel v najhujšem ognju džehenne, ko pa da bi z vami jezdil!«

Tej bujno slikoviti orientalski žalostinki smo se sicer vsi smejali, pa možu je bila bridka resnica. Smilil se mi je. Njegov obraz je bil ves nesrečen in obupan. Čisto rad sem mu verjel, da je že na kratkem potu iz Odrina izgubil kožo na tistih mestih, ki pri jezdenju najbolj trpijo. Sicer pa sem že v Odrinu slutil, da ti dobri sultánovi vojaki jezdijo »ko sam vrag« le, če konj pri miru stoji. Njegovemu tovarišu se ni nič bolje godilo. Otožno je mrmral v svoje dolge brke:

»Pri Allâhu, res je tako!«

Več nismo čuli ko ta otožni vzdihljaj, pa na njegovem obrazu je bilo zapisano, da ima prav take telesne počutke kakor njegov kawwâs baši.

»Kdo pa mu je dovolil, da se sme vrniti?«

Naredil je začuden obraz, kot bi hotel reči, kako vobče morem tako vprašati.

»Jaz vendar!«

»Ti —? Mislim, da bi bil moral mene vprašati!«

»Tebe —? Effendi, ali si ti kawwâs baši ali jaz?«

»Seveda si ti. Pa saj vendar veš, čigava povelja moraš izvrševati!«

»Vem. Povelja odrinskega kâdija, ki me je poslal. Ni mi pa naročil, naj tako dolgo jezdim, da bom zlezal konju v hrbet in da bom le še z glavo gledal ven —. Hvalil bom Allâha in ga slavil, ko bom spet ležal v svoji odrinski vojašnici.«

Mali Halef pa mu je dejal:

»Lopov, kako se drzneš tako nespoštljivo govoriti z mojim effendijem? Tvoj gospod je, dokler se njemu ljubi, in če ti zapove, da moraš jezdit, moraš jezdit, pa če bi ti tudi vsa obleka h koži prirastla. Zakaj pa si se tako širokoustil in pravil, da jezdiš ko sam vrag!«

Jezno ga je pogledal kawwâs baši.

»Kaj pravi tale mali človek —? Kako me imenuje —? Lopova —? Jaz sem vendar kawwâs baši v službi vladarja vseh pravovernih! Pritožil se bom kâdiju, ko se vrnem v Odrin.«

Mali Halef je že odprl usta, da bi mu po svoje odgovoril, pa Očko ga je prehitel. Prijel je kawwâsovega konja za vajeti in smeje se dejal po srbsko:

»Ajde, vaše prevašhodstvo! Primate se za sedlo, visoko blagorodni gospodine! Utrka tek počinje!«

V skoku je oddirjal s kawwâs bašijem po cesti. In Omar ben Sadek je pograbil drugega kawwâsa ter zdirjal za njima.

»Grom in strela —! Lopovi —! Varalice —! Vražji sinovi —! Peklenski vnuki —! Zlikovci —!«

Tako sta kričala junaška jezdeca in čuvarja postave ter se krčevito oprijemala sedla in grive.

Brž sva zdirjala s Halefom za njima. Smilila sta se mi siromaka, pa Očkova hudomušnost se ni dala več popraviti. Ko sva ju došla, sta bila že čisto brez sape.

In odprle so se zatvornice njune zgovornosti in zabavljala sta po arabsko, po turško, po perzijsko, po rumunsko in po srbsko, pa v takih izrazih, da jih ne morem ponoviti. V zabavljanju je orientalec, posebno vojak, pravi mojster, že itak bogati orientalski jezik ti obvladuje s toliko spretnostjo, da mu nobeden slovstvenik in poznavalec jezika ni izlepa kos.

Mnogo truda me je stalo, da sem ju pomiril, in kakor nevihta, ko je že mimo, še vedno od daleč grmi in grozi, tako sta tudi kawwâsa še dolgo polglasno ropotala in klela, ko smo bili že davno na potu.

V Geren je bilo še daleč in prilika je bila ugodna, da si povemo svoje mnenje o dogodkih v Bu kjöju ter se pogovorimo o načrtih za drugi dan.

Prav kakor meni se je tudi bistrournemu Halefu sumljivo zdelo, da je tisto popoldne neznan jezdec popraševal na vasi po ubežnikih.

»Kaj misliš gospod,« je pravil, »kdo bi bil tisti človek?«

»Gotovo eden izmed njih.«

»Da! Tudi kjajo je poznal.«

»In če že ne, vsaj za njihov beg iz Odrina je vedel.«

»Kako to?«

»No, ker je za njimi popraševal!«

»Zakaj pa ni koj z njimi jezdil?«

»Gotovo zato, ker vobče ni imel namena z njimi jezditi. Odločil se je za potovanje šele po njihovem odhodu.«

»Pa zakaj?«

»Gotovo iz važnih razlogov.«

»Na primer —?«

»No — pomisli, Halef, kaj vse se je zgodilo v Odrinu, odkar sta Manah el-Barša in Barûd el-Amazat z jetničarjem pobegnili!«

»Torej jima je hotel te novice sporočiti —?«

»Vsekakor.«

»Da si ti spet svoboden —?«

»Da.«

»In da si Ali Manaha, plešočega derviša, ujetega prignal v Odrin —?«

»Seveda.«

»In da je derviš mrtev?«

»To še prav posebno.«

»Kaj bo rekel Barûd el-Amazat?«

»Jezilo ga bo in bal se bo.«

»Seveda! Ti si spet svoboden! Saj si lahko mislijo, da jo boš koj ubral za njimi!«

»Dvomim pa, da jih bo došel.«

»Zakaj?«

»Naglo potujejo!«

»Tudi on je naglo jezdil. Njegov konj je bil ves poten!«

»Star konj je. In prav zato, ker je bil ves poten, sklepam, da ne bo dolgo vzdržal.

Pa jih tudi ne sme dohiteti!«

»Zakaj ne?«

»Ker bi zvedeli, da sem spet svoboden. Koj si bodo mislili, kakor si že dejal, da sem jim za petami.

In to bi ne bilo dobro za nas. Čim varnejše se počutijo, tem počasneje bodo potovali in tem lažje jih bomo došli. Ne, sel jih ne sme dohiteti!«

»Pa kako mu boš zabranil?«

»Tako, da bom naglo jezdil za njim, ga dohitel in prijel.«

»Ne boš ga več dohitel! Pomisli, da je včeraj opoldne tod mimo jezdil!«

»Mar misliš, da Rih ne zna več dirjati?«

»Vranec, gospod —? O, Rih pomeni veter in ko veter tudi dirja! Že dolgo ni imel prilike, da bi pokazal, kako se zna z vetrom kosati. Kako bi se veselil, če bi spet dirjal s teboj kakor vihar —.

Pa mi drugi ga ne bomo dohajali —!«

»Tudi ni treba. Sam bom jezdil.«

Zavzel se je.

»Sam, gospod —? Celò brez mene, ki sem tvoj zaščitnik —? In kaj naj mi počnemo brez tebe?«

»Jezdili bodete za menoj, kar vas bodo konji nesli.«

»Kam?«

»V Mastanli. Tudi jaz bom jezdil v Mastanli, pa kolikormogoče v ravni črti.«

»In kje se najdemo?«

»Teža ne vem, ker ne vem, kje bom sela dohitel. Vsekakor pa se spet vidimo v Mastanliju.«

»Pa veš, da je jezdil v ravni črti v Mastanli?«

»V ravni črti, čez hribe in doline gotovo ne. Njegov plavec je preslab za tako nevarno potovanje.«

»In če ga prehitiš —?«

»Bom pa počakal na njega.«

»Boš vedel, ali je pred teboj ali za teboj?«

»Upam, da bom.«

»Pa še nekaj, gospod! Dežele tod ne poznaš! Zašel si boš! In nesreča se ti utegne pripetiti! Vzemi vsaj mene s seboj, gospod!«

»Ne boj se za mene, moj ljubi Halef! Moj konj je dober in moje orožje je tudi dobro. Ne bojim se ničesar. Tebe pa ne morem vzeti s seboj.«

»Zakaj ne?« je žalostno vprašal.

»Ker moraš ostati pri tovariših. Postavil te bom za njihovega poveljnika.«

To mu je seveda zelo ugajalo. Potolažen je dejal, da bo skrben vodnik in poveljnik.

Dal sem še tovarišem potrebna navodila. In ker smo morali uvaževati vse različne možnosti in se za vsak slučaj podrobno domeniti, smo se poglobili v pogovor in nismo pazili na kawwâse.

In ko sem se čez nekaj časa slučajno ozrl, je jezdil še samo kawwâs baši za nami, njegovega podložnika pa ni bilo nikjer več.

Vedel sem vnaprej, da bo tako. Pa naredil sem se začudenega in nevoljnega.

»Kje je tvoj tovariš?«

Ozrl se je in ves prestrašen vzkliknil:

»Effendi, saj je jezdil za menoj —!«

Njegova osuplost je bila odkritosrčna. Videl sem mu na obrazu, da se ne hlini. Prepričan je bil, da jezdi tovariš še vedno za njim.

»Kje je?« sem ponovil.

»Izginil je, razpršil se je, izgubil se je, uničen je, izbrisan, zemlja ga je požrla —!« je pravil ves zbehan.

»Nisi opazil, da je zaostal?«

»Kako bi naj opazil —? Si ti opazil?

Koj pohitim za njim!«

Obrnil je konja. Izgovor je bil dober in prilika je bila še lepša. Tudi sam je lahko »izginil, se razpršil, se izgubil« itd. Poznal sem turške kawwâse in njihove navadice! Ni bilo prvokrat, da so me spremljali, in tudi ni bilo prvokrat, da so lepo drug za drugim izginili —.

Toda oditi mu nisem pustil.

»Stoj!« sem ga ustavil. »Ostal boš! Ni časa, da bi iskal ubeglega tovariša!«

»Pa saj mora vendar z nami jezditi —!«

»Opravi z njim, ko se vrneš v Odrin! Sedaj pa bomo jezdili dalje. In ti, hadži Halef Omar, pazi dobro na tegale kawwâs bašija! In glej da bo storil svojo dolžnost!«

Pognal sem vranca in kmalu sem bil sam na samotni cesti.

V tistih krajih imajo vasi čisto bolgarski značaj. Bolgarsko selo navadno ne leži ob cesti, ako smemo tiste kolovoze tako imenovati, ampak precej daleč v stran in se s ceste niti ne vidi. Običajno leži ob bregu potoka. Ta daje selu vodo in je za njega tudi naravna bramba.

Bolgarske naselbine so precej nagosto posejane. Vsaka naselbina ima po več dvorov, kmetij, pašniki ležijo med njimi. Vsaka kmetija šteje po šest do deset koč. Koče so spletene iz vrbja, stene so od znotraj

in od zunaj pomazane z ilovico, ki je pomešana z debelo nasekano slamo. Znotraj so stene pobeljene. Mestoma so kočice tudi v zemljo izkopane. Od daleč so podobne košaram ali pa stožcem, ki molijo iz zemlje. Ene kočice so stanovanja za ljudi, za člane »zadruga« — družine —, druge so hlevi za konje, za govedo, svinje, ovce in perjad. Domače živali so popolnoma svobodne, miroljubno se sprehajajo med kočami kmetije.

Zapadnoevropskih cest ni videti. Kolovozi peljejo od sela do sela, večkrat pa niti navadne steze ni najti. Tujec, ki dežele ne pozna, in misli malo dalje potovati ko od enega sela do drugega, mora res imeti naгон ptice selivke, ako zapusti kolovoz ter se poda na slepo srečo poprek čez deželo.

In tako se je meni godilo. Res drzen sem bil, da sem si upal od ceste v stran in v ravni črti čez deželo. Druga nisem vedel, ko da leži Mastanli točno na jugozapadu. Da bom naletel na potoke brez mostov in na gozdove brez potov, da bom moral jezdit v hribe in se spuščati v doline, kar po celini, na to sem bil pripravljen.

Nekaj časa sem še jezdil med njivami, po ožganih travnikih, med rožnimi nasadi in mimo številnih vasi, vedno proti jugozapadu. Končno pa se mi je le zdelo, da bo treba vprašati, ali sem v pravi smeri.

Za preprostim vrbovim plotom sem opazil starca, ki je nabiral rožne cvete. Pojezdil sem k njemu in pozdravil.

Ni me opazil in prestrašil se je, ko je začul moj glas. Z negotovim obrazom me je gledal, ni vedel, ali bi prišel bliže, ali bi se skrnil med nasadi. Pomiril sem ga s prijaznimi, vljudnimi besedami. Počasi je prišel bliže.

»Kaj hočeš?« me je vprašal.

Iz njegovega glasu je donela nezaupljivost, tudi njegove oči so me sumljivo gledale.

»Berač sem,« sem dejal. »Ali bi mi podaril eno tvojih rož? Poln vrt jih imaš!«

Tedaj se mu je obraz razjasnil, prijazno se mi je nasmehnil in dejal:

»Berač si —? Ali jezdijo berači take konje —? Nikdar te še nisem videl. Si tujec?«

»Da.«

»In ljubiš rože?«

»Zelo.«

»Hudoben človek ni prijatelj cvetlic. Zato ti bom dal najlepšo rožo svojega vrta, tako, ki je napol v popku in napol razcvetena. Njen duh je sladek in očarujoč, kot bi prihajal od samega Allâhovega prestola. Potrpi!«

Dolgo je izbiral po nasadu, nazadnje pa mi odrezal dve roži in mi jih ponudil čez plot.

»Tule imaš, tujec! Najlepši vonj prihaja iz njih. Le eden sam vonj poznam, ki tega prekaša.«

»Kateri?«

»Vonj džebelskega tobaka.«

»Poznaš vonj džebelskega tobaka?«

»Ne. Pa čul sem o njem, slavili so ga, da je najlepši izmed vseh vonjev. Toda nam Allâh ni dal, da bi ga smeli poskusiti. Mi tukaj kadimo le tobak iz koruznega listja.«

»O joj —! Strašno!«

Pokimal je in dejal:

»Da! Reveži smo, veliki reveži! Star človek sem, vse življenje negujem rože in jih pripravljam za dragoceno rožno olje, — pa kadim koruzni tobak.«

»In vendar je rožno olje tako silno drago!«

»Tiho bodi! Ne bili bi taki reveži, mi, ki pridelujemo rožno olje, toda visoka porta —! Vedno je odprta za vse, kar se v njo steka. Ven pa nič ne priteče —. Paše in ministri že lahko kadijo džebeli —. Jaz pa bi bil srečen, če bi ga smel vsaj enkrat v življenju povohati.«

Mož se mi je smilil. In povrh je bil res dober človek, v hipu se mi je prikupil. K sreči sem lahko ugodil njegovemu poželenju po džebeliju. Imel sem ga nekaj s seboj.

»Imaš čibûk?« sem ga vprašal.

»O Allâh —! Da bi čibûka ne imel —! Seveda ga imam! Pa čemu vprašaš?«

»Pojdi sem!«

Poiskal sem tobačnico in jo odprl.

Oči so se mu zasvetile, poželjivo je gledal.

»Tobačnica —? Kajne, tobak imaš v njej?«

»Da. Podaril si mi dvoje svojih najlepših rož. Zato ti bom dal tegale tobaka.«

»O effendi, kako dober si!«

Imel sem v žepu zavoj pisemskih ovitkov. Napolnil sem enega s tobakom in mu ga dal.

Povohal je, pričakovaje dvignil obrvi pa dejal:

»Tale tobak pa ni koruzno listje!«

»Ne. Džebeli je.«

Prestrašil se je skoraj.

»Džebeli —? Effendi, ali je res —?«

»Čisto res.«

»Pa si dejal, da si berač —! Gospod, nisi navaden človek! Gotovo si paša ali pa celò minister —!«

»Ne, dobri prijatelj! Džebeli ne kadijo samo paše in ministri. Tudi drugi ljudje.«

»Kje si ga pa dobil?«

»Bil sem v deželi, kjer raste džebeli.«

»Srečen človek —! Pa visok effendi si vendarle!«

»O ne. Ubog pisatelj sem. Toda visoka porta mi je vendarle pustila nekaj džebelija.«

»In še od tistega ga daš meni —! Allâh naj te blagoslovi!

Iz katere dežele pa si?«

»Iz Nemčije.«

»Ali je Nemčija tista dežela, ki ji tod Alemenja pravimo?«

»Da.«

- »Nikoli še nisem videl Nemca. Ali so vsi ljudje tam pri vas tako dobri, kakor si ti?«
- »Upam, da so.«
- »Kak opravke pa imaš tod v Turčiji?«
- »Potujem.«
- »Kam potuješ?«
- »V Mastanli.«
- »Zašel si si! V Geren bi bil moral najprvo jezdit in od tam v Dere kjōj.«
- »Vem. Pa nalašč sem krenil od tiste poti v stran. Kolikormogoče v ravni črti bi rad prišel v Mastanli.«
- »Tako pot bo tujec težko težko sam našel!«
- »Bi mi jo popisal, tisto pot?«
- »Poskusil bom. Pogledj tjale na zapad! Tam, kjer pada sedajle solnce za hribe, tam so mastanlijske višine. V tisti smeri moraš potovati. Prišel boš mimo mnogih vasi, tudi skozi Košikawak. Tam moraš čez reko Burgas. In potem leži Mastanli naravnost na zapadu. Torej proti zapadu moraš jezdit. Točneje ti ne morem povedati.«
- »In kako daleč je do Mastanlija?«
- »Jutri zvečer boš tam.«
- Nasmehnil sem se.
- »Pač nikdar ne jezdiš, kaj?«
- »Ne. Nimam konja.«
- »No, povem ti, da bom še nocoj na vsak način prišel do vasi, ki ji praviš Košikawak.«
- Začudil se je.
- »Ni mogoče! Ali znaš čarati?«
- »Ne. Pa moj konj hiti ko veter.«
- »Čul sem, da so nekateri konji zelo nagli. Mogoče, da boš res že nocoj v Košikawaku. In v vasi misliš prenočiti?«
- »Najbrž.«
- »To me veseli. Ni ti treba iti v gostilno. Pri vhodu v vas stoji hiša mojega brata Šimena. Kovač je. Pri njem se oglasi. Z velikim veseljem te bo sprejel.«

Njegova ponudba mi je lahko še koristila. Dejal sem:

»Hvala ti! Če ne bom pri tvojem bratu prenočil, se bom pa vsaj oglasil pri njem in ga mimogrede pozdravil.«

»Ne, ne tako! Res moraš ostati pri njem! Dal si mi —.

Ah —! Wallâhi, kako to diši —! Ta vonj je kakor vonj iz kaabe, ki stoji v svetem mestu Mekki!«

Med pogovorom je namreč izvlekel iz žepa kratko pipico, si jo nadeval in prižgal. Pri zadnjih besedah je pravkar potegnil prve dime in ti so mu izvabili take radostne vzklike.

»Ti tekne?« sem ga vprašal.

»Tekne —? Tekne —? Tako prihaja skozi nos kakor solnčni žarek skozi jutranjo zarjo. Tako pač plava duša pravičnega v blaženstvo Allâhovih nebes —.

Effendi, počakaj, ti bom nekaj prinesel!«

Ves iz sebe je bil. Kar so ga nesle njegove stare noge, je odhitel.

Kmalu je spet prišel izza rožnih vrtov.

»Effendi, ugani, kaj imam tule v roki!« je pravil, še preden je prišel do plota.

»Nič ne vidim.«

»O, majhno je, pa je skoraj prav toliko vredno kakor tvoj džebeli. Bi rad videl?«

»Pokaži!«

»Poglej! Kaj je to?«

Odprl je roko. Drobna, pa dobro zadelana stekleničica je ležala na dlani.

»Kaj je v tej stekleničici? Ugani, effendi!«

»Najbrž rožna voda.«

V evropski Turčiji in Bulgariji se, kakor znano, prideluje duhteče rožno olje, najboljše v Evropi. Dobivajo ga iz cvetnih listov bledordeče, močno duhteče rože, ki posebno dobro uspeva v peščenih prsti na solčnih pobočjih nizkih gričev. Ure daleč potuješ

ponekod v teh krajih med samimi duhtečimi rožnimi nasadi. Meseca maja oberejo cvetne liste in jih kuhajo v zaprtih kotlih kakor pri nas žganje. Sopara se po ohlajenju zgosti v tekočino in ta se imenuje rožna voda. Po kakih dveh dneh se nabere na tej rožni vodi tenka kožica kakor smetana na mleku. In to maslo je šele pravo rožno olje. Rožne vode dajejo cvetni listi še precej, rožnega olja pa zelo malo. Tri sto dvajset kilogramov rož je treba za eden sam kilogram rožnega olja. Zato je rožno olje silno dragó. Kilogram rožnega olja stane do osem tisoč dinarjev.

Siromašni stari vrtnar je bil brez dvoma le najemnik rožnega nasada ali pa vobče samo delavec. Stekleničica rožnega olja je torej pomenila za njega majhno premoženje. Kvečjemu, sem si mislil, utegne imeti rožno vodo, prvi destilat iz rožnih cvetov.

Pa užaljen je dejal:

»Rožna voda —? O effendi, ali me hočeš razžaliti —? Rožno olje je, pristno rožno olje, kakršnega še nikdar v življenju nisi imel, morebiti niti videl ne!«

»Čigavo je?«

»Čigavo —? Moje je!«

»Tvoje —? Ali si lastnik tega vrta?«

»Ne, samo vrtnar. Vrt je last gospodarjeva.«

»Kje pa si dobil to dragoceno olje?«

»Tu iz tega vrta in iz tehle cvetlic. Res da sem samo vrtnar, pa moj gospodar mi je dovolil, da si smem v kotu vrta nasaditi nekaj cvetlic. Izbral sem si najboljšo vrsto in štedil, dolgo dolgo štedil. In nabral sem dve takile stekleničici rožnega olja. Eno sem hotel danes prodati, pa so me prevarili. Druga stekleničica pa je tale. In to stekleničico podarim tebi.«

Osupnil sem.

»Človek —! Kaj praviš —?«

»Tvoja je!«

»Čuj, prijatelj, kako ti je ime?«

»Jafiz.«

»Čuj, Jafiz, ob pamet si!«

»Zakaj?«

»Ker mi ponujaš tako dragoceno darilo, pristno rožno olje.«

»Olje —? Olje —? O, ne reci, effendi, da je olje! Esenca je, izvleček, ne pa olje. V tej stekleničici prebivajo duše deset tisočev rož!

Ali jo odklanjaš, effendi?«

»Ne morem je sprejeti.«

»Ne moreš —?«

»Siromak si. Ne smem te oropati take dragocenosti!«

»Kaj praviš, da me boš oropal, če ti pa steklenico v dar ponujam! Tvoj džebeli je prav tako dragocen kakor tole rožno olje. In vendar si mi ga dal! In vzel sem ga!«

Vrtnar je ljubil dober tobak. Pa hvala, ki jo je pel džebeliju, je bila vsekakor pretirana. Zato sem dejal:

»In vendar ne morem sprejeti tvojega darila.«

»Ali me hočeš razžaliti, effendi —?«

»Ne.«

»Ali užalostiti?«

»Tudi ne.«

»Poslušaj! Če darila ne sprejmeš, bom olje kar tule in sedajle razlil na tla.«

Mislil je za res.

»Stoj!« sem vzkliknil. »Negoval si svoje rože in jih destilirai, da prodaš olje in si zboljšaš svoj položaj. Ali ne? Tvoja plača gotovo ni velika.«

»Seveda prodajam svoje olje.«

»Dobro! Plačal ti ga bom.«

Prizanesljivo se mi je nasmehnil.

»Koliko nudiš?«

Vzel sem mošnjo in mu dal, kolikor so moje skromne razmere dovoljevale.

»Tole ti dam.«

Vzel je denar, ga preštel, pomilovalno nagnil glavo in smehljaje se dejal:

»Effendi, tvoja dobrotljivost je večja ko tvoja mošnja!«

»Zato pa te prosim, obdrži svoje olje! Ti si prereven, da bi mi ga dal zastonj, jaz pa sem prereven, da bi ti ga plačal.«

Nasmejal se je.

»Dovolj sem bogat, da ti ga lahko dam zastonj, kajti dobil sem od tebe džebeli tobak. Ti pa si ravno reven dovolj, da smeš sprejeti tako darilo. Tule imaš svoj denar!«

Njegova darežljivost je bila prevelika, nisem je smel sprejeti. Olja ne bo več vzel nazaj, to sem vedel. Preprost človek je bil, pa ponosen je bil vkljub temu. In kar tak človek komu podari, mu je podaril in za sramoto bi imel, če bi moral vzeti darilo nazaj. Vedel sem pa tudi, da bi temu siromašnemu vrtnarju vendarle precej zalegel denar, ki sem mu ga za olje ponujal, čeprav ni bilo mnogo, kar sem ponujal.

Zato sem zavrnil denar in odločno povedal:

»Priatelj, oba sva reveža, pa vkljub temu hočeva drug drugega obdarovati. Zato je najbolje, da obdrživa, kar sva si podarila. Ti vzemi denar, jaz pa bom vzel stekleničico. In ko se srečno povrnem v domovino svojih dedov, bom našim lepim ženam, ki se bodo veselile duhtečega vonja tvojega dragocelega olja, pripovedoval o prijaznem rožnem vrtnarju Jafizu, ki mi je olje poklonil.«

To ga je razveselilo. Oči so se mu zadovoljno svetile. Pokimal je in vprašal:

»Ali žene tvoje dežele tudi ljubijo dišave, effendi?«

»Da. Ker ljubijo cvetlice, ki so njihove sestrice.«

»Pa še boš moral dolgo potovati, da prideš do njih?«

»Morebiti še tedne. In ko bom prišel do morja, se bom še nekaj dni vozil z ladjo. In potem se bom

moral še z železnico voziti dan ali kaj, morebiti še več.«

»Daleč si doma, zelo daleč! Ali boš potoval tudi po nevarnih krajih, med hudobnimi ljudmi?«

»Mogoče. Pot me bo peljala po deželi tistih, ki so šli v gore.«

Zamišljen je nekaj časa zrl predse, pa me bistro pogledal in dejal:

»Effendi, obraz človeka je kakor površje vode. So vode, ki so čiste, jasne in prozorne kakor zrcalo, brez strahu se poda v nje, kdor se hoče kopati. So pa tudi vode, ki so temne, umazane in goste, kdor jih vidi, beži pred njimi, ker sluti nevarnost. Ne bo se zaupal takim vodam. Ene vode so podobne obrazu dobrega človeka, druge pa so podobne obrazu hudobnega človeka. In tvoja duša je čista in prijazna, tvoje oko je jasno in v tvojem srcu ni ne nevarnosti ne izdajstva.

Rad bi ti nekaj povedal, kar le redko komu povem in le tedaj še samo najboljšemu prijatelju. Ti pa si tujec —!«

Njegove besede so me razveselile, čeprav niti slutil nisem, kaj mi misli povedati. Pridobil sem si njegovo zaupanje.

Dejal sem:

»Tvoje besede so tople in solnčne kakor solnčni žarek, ki se blešči na vodni gladini. Kaj mi boš povedal?«

»Povej mi najprvo, kam boš potoval iz Mastanlija!«

»Najprvo v Melnik. Tam pa se bo že pokazalo, kam se moram obrniti. Morebiti potujem v Skoplje. In iz Skoplja v gore pri Kjustendilu.«

»Wullâk — gorje ti —!« mu je ušlo.

»Ali je pot tako huda?«

»Zelo huda! Ako želiš priti iz Kjustendila k morju, moraš potovati čez Šar planino in Prizren. In tam se skrivajo škipetarji in tisti, ki so šli v gore. Siro-

maki so, druga nimajo ko svoje orožje. Od ropa živijo. Vse ti bodo vzeli, kar imaš, in morebiti tudi življenje.«

»Branil se bom!«

Zmajal je z glavo.

»Mlada kri ima za deset tisoč ljudi poguma —. In ti si še mlad —! Mnogo orožja imaš na sebi, pa kaj ti bo to orožje proti desetim, dvajsetim ali celo morebiti petdesetim sovražnikom —!«

»Moj konj je nagel!«

»Ne razumem se na konje, vidim pa, da je tvoj vranec lep. Toda tisti, ki so v gorah, imajo tudi izvrstne konje! Potov ne poznaš, dohiteli te bodo!«

»Moj vranec je čistokrven. Rih mu je ime, veter je in dirja prav ko veter.«

»Pa dohitele te bodo njihove krogle! Kajti krogla iz puške je hitrejša ko najhitrejši konj. In — Škipe-tarji se razumejo na dobre, lepe konje! Videli bodo, da je tvoj vranec dragocen in boljši nego so njihovi konji, in prav zato ga bodo hoteli imeti. Opazili bodo, da imaš dobro orožje, ne bodo te napadli na odprtem polju, iz zasede te bodo ustrelili. Kako se boš branil?«

»Previden bom.«

»Tudi previdnost te ne bo rešila. Kajti pregovor pravi: 'Previdnost je mati zločina'. Pošten človek si, tisti, ki so šli v gore, pa so hudobni in prebrisani. Še desetkrat previdnejši bodo ko ti! Dovolj, da te posvarim!«

»Ali je morebiti tvoje svarilo v zvezi s tem, kar mi misliš zaupno povedati?«

»Da.«

»Bi le rad vedel, kaj mi boš povedal!«

Še je pomišljjal, pa začel:

»No, pa ti bom povedal. Ti ljudje izdajajo izkaznice svojim prijateljem, znancem in zaupnikom. In kdor ima tak papir, tako izkaznico, je varen pred njimi.«

»Odkod pa veš za tiste izkaznice?«

»To ve tod okoli vsak človek. Pa le malokdo ve, kje in kako se tisti papir dobi.«

»Ti pa veš —?«

»Ne, effendi, ne vem. Bi mi tudi prav nič ne koristilo, če bi tudi vedel.«

»Ne —?«

»Ne! Ker ne potrebujem take izkaznice. Nikamor ne grem. Tule v svoji koči stanujem pa vrt obdelujem za svojega gospoda. Čemu bi mi torej bil tisti papir, ki daje varnost —?

Toda moj brat Šimen, ki je kovač, on ve, kako se dobi tak papir in kje. Smem ti povedati, ker si dober človek. Zaupam ti, ne boš me izdal. Sicer pa boš deželo itak kmalu zapustil.«

»Ljubo bi mi bilo, če bi mi zaupal tudi tvoj brat Šimen, ki je kovač. Ali mi bo?«

»Zaupal ti bo, če te jaz pošljem k njemu.«

»Ali bi mi napisal za njega kratko priporočilo? Nekaj vrstic bi zadostovalo.«

»Ne znam pisati. Pa pokaži mu tisto stekleničico z oljem! Natančno jo pozna. Dobro tudi ve, da ne prodam in ne podarim rožnega olja človeku, ki ga ni vreden.

In ko mu pokažeš stekleničico, mu reci, da te pošilja njegov öwej kardâš ali pa jârî kardâš. Živ človek namreč ne ve, da nimava iste matere. Kadar mu pošljem kako zaupno vest, sta mu besedici öwej in jârî znamenje, da sme selu zaupati.«

Öwej kardâš in jârî kardâš je turško in pomeni polbrata.

»Hvala ti!« sem dejal. »Torej praviš, da mi bo kaj več vedel povedati o tistih izkaznicah?«

»Upam. Veš, tod okoli —.«

Umolknil je. Iz vrta je zadonel glasen žvižg.

Poslušal je. Žvižg se je ponovil.

»Moj gospod me kliče!« je pravil. »K njemu moram.

Si si vse dobro zapomnil?«

»Vse.«

»Glej, da med potom ničesar ne pozabiš! Allâh naj te spremlja na tvojih potih in naj te srečno pripelje domov, da boš lepe žene svoje domovine razveselil z vonjavami mojega vrta!«

Odhitel je in izginil za kočo. Še zahvaliti se mu nisem mogel za velikodušno darilo.

Ali bo srečanje z vrtnarjem za mene koristno —? Škodovati vsaj mi ni moglo. Ali je resnico govoril, ko je pravil o izkaznicah —? Lagal ni. Njegov obraz ni bil obraz lažnivca. Zaupal sem mu.

Vsekakor je bilo dobro, če sem se oglasil pri Šimenu, njegovem bratu. Kovačije ležijo običajno ob prometnih cestah. Najbrž je tudi Šimenova kovačija ležala ob cesti, morebiti celò ob cesti, po kateri so morali priti moji tovariši in tudi sel, kateremu sem mislil zastaviti pot.

Odjezdil sem. Vranec si je počil, naglo je stopil.

II.

Skrivnost kovačije.

Košikawak leži ob reki Burgas, tako je pravil vrtnar. Burgas, to sem sam vedel, se izliva pri vasi Ada v Ardo. V topem kotu med Burgasom in Ardo leži planota, ki se polagoma dviguje proti jugu v višine Tašlik.

Namenil sem se sicer, da bom potoval v ravni črti v Mastanli. Pa višine Tašlik so mi bile napoti, izogniti sem se jim moral, jezdenje po hribovju bi me bilo zadrževalo, morebiti bi si bil celò zašel. Rajši krenem na stran, sem si dejal, in jezdim po odprtem svetu, po katerem bom laže našel pravo smer.

Obrnil sem se torej proti jugu in obšel Tašlik. Udobno to jezdarenje seve ni bilo. Ceste nisem našel nobene, niti steze ne. Jezdil sem kar po celem. Svet je bogat z vodami, številni potoki tečejo na sever k Ardi. Ker ni cest in ne potov, tudi mostov seve nisem našel. Potoke sem prebredel kar na konju.

Solnce je zahajalo za hribovje, ki je o njem pravil vrtnar, da leži za njimi Mastanli. Računal sem, da bo mrak le kratek, in pognal vranca v dir.

Prispel sem do široke reke in obstal, da vidim, kje bi se jo dalo prebresti. In glej, — niže spodaj je bil most čez reko!

Pojezdil sem bliže — in našel cesto. Peljala je čez most. Sama iznenadenja v deželi Turkov!

Pa še eno iznenadenje sem doživel.

Krenil sem čez most in našel prvikrat v Turčiji — kažipot. Ta edinstveni kažipot seve ni bil druga ko velik, neobdelan kamen, ki so ga enostavno za-

kopali v zemljo. Ogledeval sem ga in našel na njem zapisani dve besedi. Zapisali pa so jih kar s koščekom apna.

Ena besedica je bila kilaúz, kar pomeni kažipot. Če bi torej ne bil sam uganil, kaj pomeni skrivnostni kamen ob potu, bi me bil kilaúz poučil, da je kažipot.

Druga beseda pa je bila Dere kjöj. Kjöj pomeni vas, Dere pa je bilo vsekakor ime vasi.

Pa kje leži Dere kjöj —?

Kažipot je stal ob cesti in na njem je bilo zapisano, da kaže v vas Dere. Smeri pa ta slavni kažipot ni kazal.

Šele tedaj sem tudi opazil, da se pri mostu cesta cepi, ali vsaj tisto, kar bi naj bilo cesta. Ena taka »cesta« je peljala ob reki na sever, druga pa na zapad.

Katera izmed teh dveh »cest« pelje v Dere kjöj —?

Nemo me je gledal kažipot, jaz pa njega. Le čemu so ga postavili na razpotje, če ne zna povedati, kod in kam se pride po eni in po drugi cesti —.

Obrnil sem molčečemu kažipotu hrbet in se vdal razmišljanju.

Tista reka, sem zasodil, pač ni Burgas. Če bi jezdil ob njej, bi prišel preveč na sever. Moj cilj pa je ležal na zapadu.

Krenil sem od reke v stran in na zapad.

Stemnilo se je. Nisem več videl, ali ima vranec še »cesto« pod kopiti. Pa zanesel sem se na njega, da izhojene in izvožene poti ne bo izlahka zapustil.

Kake pol ure sem jezdil, ko je vranec obstal, za-

stajal in pokimal.

Poznal sem njegove navade. Nekaj sumljivega je najbrž zapazil.

Vpel sem oči v temo in videl na desni veliko črno senco. In iz črne sence je nekaj molelo v nočno nebo. Uganil sem, da stoji ob cesti hiša z visokim dimnikom.

Morebiti Šimenova kovačnica —? Ali sem bil že v Košikawaku, kamor me je poslal vrtnar —?

Pojezdil sem bliže.

»Čujte —!« sem zaklical.

Nihče se ni oglasil.

»Halo —! Čujte —!« sem zaklical glasneje.

Spet nič.

Tudi nobene luči nisem videl. Ali so ljudje hišo zapustili —? Morebiti je bila še samo razvalina —.

Razjahal sem in peljal konja trdo k hiši. Pa spet je bil nemiren, spet je prhal.

Kaj neki je, sem ugibal. Rih je bil sicer arabskega pokolenja, pa koj ko je postal moja last, sem ga vzel v »indijansko šolo«. Naučil sem ga, da me je znal opozoriti na nevarnost, ki jo je s svojim izredno ostrim živalskim nagonom mnogo prej opazil, ali recimo občutil, ko jaz. Kadar je iztegnil vrat, vohal po zraku in ga sunkoma, počasi in rahlo izpuščal skozi nozdrvi, sem vedel, da nekaj ni prav.

Vzel sem samokres v roke in šel, da si ogledam hišo zaenkrat od zunaj. Vranca sem peljal za uzdo.

Pritlična je bila, zidana z blatom in zelo dolga. Nekaterokrat sem potrkal, pa se nihče ni oglasil. Levo od vrat sem našel tri okna, kar je redka posebnost za tiste kraje. Zadelana so bila z močnimi lesenimi oknicami. Desno od hišnih vrat so bila še ena, zelo široka vrata, zaklenjena z žabico. Poleg je ležalo različno orodje, poljedelski stroji, kolesa, polomljeni vozovi in drugo. V hiši je bila brez dvoma kovačija in široka vrata so peljala v kovačnico.

Stopil sem krog ogla.

Našel sem kupe drv, tresk in suhega vejevja. Z hišo pa z visokimi koli zagrajen prostor, kakršnega imamo pri nas za svinje ali pa perutnino. Prostor sam se mi je zdel prazen, vsaj videl nisem nič in slišal tudi ne.

In vendar je ravno za plotom vranec posebno boječe prhal. Niti blizu si ni upal. Bal se je.

Njegovo obnašanje mi je bilo sumljivo. Nad čim se je vznemirjal —? Ali je strašilo v samotni, zapuščeni kovačiji —?

Hiša je bila zaprta in zaklenjena. Ljudi torej ni bilo v hiši. Pa kako da so v takem samotnem kraju in povrh še po noči pustili hišo brez nadzorstva —? Kaj pa, če se je ljudem pripetila nesreča —?

Skrivnostna hiša me je zanimala. In sklenil sem, da pogledam, zakaj da se vranec tako boječe obnaša.

Ker mi je bil pri poizvedovanju napoti, sem ga postavil trdo k steni in mu ovil vajeti krož sprednjih nog. Ni mi mogel uiti, pa če bi ga bilo tudi kdo ve kaj splašilo. Sicer pa ni imel v navadi, da bi brez mene kam odšel. In če bi ga kdo napadel, se je lahko branil z zadnjimi nogami.

Ko je bil vranec oskrbljen, sem stopil k plotu, prižgal šibico in posvetil.

In videl sem, česa se je vranec plašil —.

Za ograjo je ležala žival, velika, dolga, črna, kosmata, medvedu podobna.

Kaka žival je bila —? Ali je bila živa —? Mrtva? Šibica mi je ugasnila. Vzel sem puško in jo sunil. Ni se genila. Spet sem jo sunil. Nič —.

Žival ni spala, skočila bi bila. Ali je bila mrtva?

Stvar mi je bila sumljiva. Zlezel sem črez plot in potipal truplo. Trdo je bilo, mrzlo. Nisem več dvomil, žival je bila res mrtva. Kožuh je bil na več mestih mastno vlažen. Morebiti je bila kri —.

Tipal sem po truplu. Medved ni bil. Pravijo sicer, da še živijo medvedi po balkanskih planinah. Nisem jih videl, pa ne bom tajil. Ampak — kako bi naj bil prišel medved v te, že vendar več ali manj obljudene kraje? In posebej še na dvorišče kovačije in za plot —? In če bi ga tudi bili ljudje kje v bližini ubili, kako da bi ga bili vrgli za plot, pa da mu niso prej vsaj kožuha slekli, ki je vendar nekaj vreden —? Da ne govorim o mesu in posebej ne o slastnih šapah.

Sicer pa je bilo moje razmišljanje brezpredmetno. Kajti žival je imela, tako sem otipal, dolg, košat rep. Medved pa, kakor znano, repa nima —.

Potipal sem še po ušesih. O —! Glava je bila razbita, popolnoma razbita —. S težkim orodjem jo je nekdo udaril po glavi.

Prižgal sem spet šibico. Ubija žival je bila pes, črn, ogromen pes, kakršnega res še nisem videl.

Kdo ga je ubil —? Zakaj —? Lastnik gotovo ne. Ne bo šel ubijati psa, ki je za samotno hišo prepotreben čuvaj.

Ah —! Če kdo ubija psa čuvaja, ga ubije le, ker mu je nadležan —.

Ali so zlikovci napadli kovačijo —? Pa ubili psa, da so laže opravili —?

Zasumil sem zločin.

Vsiljevala se mi je sicer misel, čemu bi se naj ravno jaz brigal za zločin in se podajal v nevarnost. Pa pregnal sem to misel. Kovačija je bila vsekakor last Šimena, vrtnarjevega polbrata. Vrtnar je bil dober človek, dober kakor malokdo tod po Balkanu. In brat mu je bil po značaju gotovo podoben. In za poštene ljudi sem se že smel potegniti in pobrigati. Če že nisem računal, da moram biti vrtnarju hvaležen za njegov velikodušni dar.

Seve sem se res podajal v nevarnost. Zločinci so utegnili biti še v hiši. Čuli so morebiti topot mojega konja, čuli tudi, da sem obstal in razjahal. Tiho so bili, da bi se ne izdali —.

Kako bi jim prišel do živega —? Bi počakal na tovariše —?

Pa kdo ve, kod so hodili. In ali bodo vobče prišli mimo kovačije —. In kedaj —. In kaj vse se je lahko medtem že v hiši zgodilo —.

Ne, sam sem se moral zadeve lotiti. In sicer nemudoma.

Sprednjo, vzhodno in severno stran sem pregledal. Na zapadni strani še nisem bil. Tja sem se tiho splazil.

Dvoje oken sem našel. Eno je bilo od znotraj zaprto, drugo pa — se je dalo odpreti.

Pomislil sem.

Ali bi odprl okno —? In zlezl v sobo —? Če sem se pokazal na oknu, sem v tistem hipu utegnil dobiti kroglo v glavo —.

Toda — ali je bilo res tako nevarno —?

Kovačija je imela petero oken in dvoje vrat. Vse je bilo zaprto in zaklenjeno, le eno samo okno je bilo odprto. In tisto je gledalo ven na polje in ne na cesto. Ali ni bilo tako, da so zločinci po opravljenem svojem poslu vse pozaprli pa zlezli skozi zapadno okno, ki ni bilo obrnjeno na cesto in kjer jih ni mogel kdo tako lahko opaziti —? In vsa okna so bila od znotraj zaprta, edino okno na zapadni strani je bilo le priprto —. Ker ga niso mogli od znotraj zapreti —.

Torej ni bilo nikogar v hiši.

Moje sklepanje se mi zdelo zelo duhovito in čisto pravilno. Pomirilo pa me ni.

Rahlo sem odprl oknico, pa le toliko, da sem lahko segel skozi. Rad bi bil vedel, ali so na oknih šipe. Šipe so sicer redek pojav na deželi po Balkanu, pa utegnilo je le biti, da si je kovač Šimen privoščil tako razkošje.

Pa ni bilo šip. Okno se je zapiralo le z lesenimi oknicami.

Poslušal sem.

Zdelo se mi je, da čujem od znotraj zamolklo ropotanje. Ali je bil vendarle kdo v hiši —? Bi zaklical —? Ne!

Stopil sem krog hiše k »drvarnici« in si nabral polno naročje suhega vejevja. Povezal sem ga v baklo, jo prižgal in jo vrgel skozi okno. Zgoreti menda ni moglo kaj, ker so take podeželske hiše revno opremljene.

Hiša ni bila visoka, okna so ležala nizko. Previdno sem prežal v sobo.

Veje so svetlo gorele in videl sem veliko sobo. Tla so bila sphana prst in ob stenah je stalo nekaj revnega pohištva. Pa žive duše ni bilo v sobi.

Vrgel sem še več vej na ogenj, nataknil tarbûš na puškino cev in ga počasi porival v okno. Od znotraj se je videlo, kot da hočem zlesti v sobo.

Če so bili zločinci v sobi skriti, bi brez dvoma streljali. Pa nič se ni genilo.

Poslonil sem puški k zidu, napoti sta mi bili, si spet nataknil tarbûš, skok — pa sem slonel na oknu. Pripravljen sem bil, da nemudoma spet odskočim, če bi bilo nevarno. Pa prvi pogled po sobi me je pomiril. Res nikogar ni bilo.

Zlezal sem skozi okno, potegnil puški za seboj in se ozrl naokoli.

In spet se je ponovilo tisto zamolklo ropotanje.

Položaj se mi je zdel le nekoliko preveč sumljiv. Povrh je še ogenj ugašal in soba je bila polna dima, legal mi je na prsi in me bodel v oči. K sreči sem ob pojemajočih plamenih opazil v kotu treske, take, ki si z njimi na kmetih svetijo.

Prižgal sem tresko in jo vtaknil v steno, v razpoko, ki je menda tudi kovačevim služila za iste namene, ker je bila stena okoli razpoke vsa sajasta. Okno sem zaprl in oknice pritrdil z vrvjo, da me od zunaj nihče ni mogel iznenaditi.

Prižgal sem drugo tresko in stopil po hiši.

Stene so bile zidane z blatom. Pa le tri, četrta stena je bila spletena iz slame. Ta »stena« je visela od stropa kakor zavesa in odprtina je bila v njej, ki je služila za vrata.

Zlezal sem skozi »vrata«. Za steno je bila majhna soba. Prazna, izvzemši nekaj revne navlake. V tleh je bila loputa, spletena iz protja.

Ali je bila pod sobo klet —? Kleti so redkost na Balkanû.

In tedaj sem iznova in čisto razločno spet čul zamolklo ropotanje. Prihajalo je izpod lopute.

Stopil sem v veliko sobo, se založil s treskami, prižgal še eno in odprl loputo. Ležala je na tramovih, zato se ni vdrla, ko sem stopil na njo.

Posvetil sem v globel. Treska je slabo brlela, videl sem le, da je klet nekaj nad moža globoka.

Stopnic ni bilo, lestve tudi ne. Čisto razločno sem čul pridušeno stokanje.

»Kdo je?« sem zaklical.

Obupno stokanje mi je odgovorilo.

Kaj je pomenilo —? Ali se je zgodila nesreča —? Ali so me zlikovci mislili s stokanjem zvabiti v klet —?

Zasodil sem, da je prvo. Ali bi šel iskat lestvo? Kdo ve, kedaj bi jo našel, če bi jo vobče našel. In pomoč je bila nujna.

Vzel sem gorečo tresko v eno roko, zalogo tresk v drugo in skočil v odprtino.

Priletel sem na neko reč in padel. Treska je ugasnila.

Brž sem si prižgal drugo in posvetil.

»Klet« je bila štirioglasta, ozka luknja. Pod loputo je ležala lestva, na njej sem se spotaknil in padel. Kupi kovaškega oglja so ležali v kotih in na njih vsakovrstna ropotija.

In vse skupaj, oglje in kupi, se je premikalo —.

Našel sem luknjo v prsteni steni, vtaknil v njo tresko in se lotil premikajočih se kupov, da jih razgrebem.

In izkopal sem človeka —.

Potegnil sem ga iz oglja. Na rokah in nogah je bil zvezan, glavo pa je imel povito v umazano rjuho.

Brž sem mu odvezal glavo. Zasinel in počrnel obraz sem zagledal. Ob slabi svečavi nisem koj mogel dohnati, ali je mož črn od oglja, ali ker je že bil na tem, da se zaduši.

Globoko je zasopel, strmel v mene z izbuljenimi, krvavo podplutimi očmi in zastokal:

»Na pomoč! Usmiljenje, usmiljenje!«

»Pomiri se! Tvoj prijatelj sem! Prišel sem, da te rešim!« sem ga tolažil.

»Reši še prej brž mojo ženo!« je hlastnil.

Dobri človek! Mislil je bolj na ženo ko na sebe!

»Kje je tvoja žena?«

»Tamle!«

Polne strahu so zrle njegove oči na kup oglja v kotu.

Razgrnil sem kup in res našel ženo. Potegnil sem jo iz oglja, zvezana je bila in povezana prav kakor njen mož. Odvil sem ji ruto z glave. Pene so se ji nabirale krog ust, še malo, pa bi se bila zadušila.

»Na pomoč —! Na pomoč —!« je grgrajoč klicala.

Krčevito se ji je stresalo telo. Porezal sem ji vezi in šinila je z rokami v zrak kakor človek, ki se potaplja, teptala z nogami in hlastala za sapo.

Kretnje so ji pomagale. Hripavo je kriknila in v dolgem dolgem požirku pila osvežujoči zrak.

Porezal sem še tudi možu vezi. Ni trpel toliko ko žena, kmalu si je opomogel.

»O Bog!« je vzkliknil. »Smrti sva bila blizu! Hvala ti, hvala ti! Rešil si naju!«

Pokleknil je k ženi, ki je pretresljivo jokala.

»Tiho tiho! Ne jokaj!« jo je prosil, »Svobodna sva spet!«

Vzel jo je v naročje in ji poljuboval solze z lic. Objela ga je in jokala na njegovih prsih. Miril jo je in tolažil.

Dal sem si opravka s treskami in skrbel, da niso ugasnile. Nisem hotel motiti ginljivega prizora.

Žena se je pomirila, mož je stopil k meni.

»Effendi,« je dejal, »rešil si naju! Kako se ti naj zahvaliva? Kdo si? Odkod si? Kako si naju našel?«

»Kar štiri vprašanja v eni sapi! Bo preveč zaenkrat!

Pojdimo v hišo! Tam ti vse razložim. Ali bo prišla tvoja žena po lestvi?«

»Bo že.«

»Pojdimo! Ne smem se predolgo muditi tu doli.«

»Te čakajo tovariši?«

»Ne. Nekoga pričakujem, ki ne sme mimo.«

»Pa pojdimo! Pomenimo se v sobi.«

Prislonil sem lestvo in zlezli smo v hišo. Ženo sva morala napol nesti. V veliki sobi je bilo pripravljeno ležišče, svetoval sem ji, naj leže in si počije. Koj je ubogala.

Mož mi je dal roko.

»Dobrodošel! Allâh sam te je poslal. Ali smem zvedeti, kdo je moj rešitelj?«

»Sedaj ni časa za dolgo pogovarjanje. Kako ti je ime?«

»Šimen mi pravijo.«

»In brat si vrtnarja Jafiza, kajne?«

»Da.«

»Me veseli. Prav tebe sem iskal. Zakuri brž ogenj v kovačnici!«

Začuden me je pogledal.

»Čemu? Si mi delo prinesel?«

»Ne. Pa ogenj bi naj svetil na cesto.«

»Zakaj?«

»Da bova videla jezdeca, ki pride tod mimo.«

»Kdo je?«

»Pozneje ti vse povem. Brž zanetil!«

Iz male sobe so se odpirala vrata na cesto. Šimen je odrinil zapah in stopila sva pred hišo. Odklenil je še kovačnico in zakuril. Kmalu je plapolal v Šimenovi delavnici močen ogenj in svetil ven na cesto.

Medtem ko je Šimen upihaval ogenj, sem stopil okoli hiše, da pogledam za vrancem. Še vedno je stal za zidom. Pomirjen sem se vrnil.

»Zakuril sem,« je dejal kovač. »Kaj še zapoveduješ?«

»Pojdi, sediva tja! za vrata! Tam je tema. Na svetlem ne smeva sedeti. Videl bi naju.«

Za vrati je ležala široka lesena klada. Najbrž je tudi kovač Šimen posedal na njej, kadar je počival od težkega dela.

Tam sva sedla in pravil sem:

»Predvsem najpotrebnejše! Nekdo bo tod mimo prijezdil. Morebiti kmalu. Govoriti moram z njim, ne sme pa zvedeti, da ga čakam. Najbrž se bo ustavil in te izpraševal. Prosim te, zadrži ga in pregovori ga, da bo razjahal in stopil s teboj v hišo.«

Kovač je pomišljaj pa dejal:

»Ne vem sicer, kdo da si in kaj nameravaš. Pa rešil si mi življenje in storil bom, kar mi naročaš. Da ni nič slabega, to vem. Pošten človek si, sicer bi mi ne bil prihitel na pomoč.

Ali veš, za čem me bo vprašal?«

»Da. Vprašal te bo, ali so danes trije ljudje tod mimo prijezdili.«

Šinil je okoli.

»Trije jezdec —? Kedaj bi naj bili prišli tod mimo?«

»Mislim, da dopoldne.«

»Kaki jezdec?«

»Dva sta jezdila belca, eden pa rjavca. Med potom pa so tudi rjavca zamenjali za belca.«

»Torej jezdijo vsi trije belce?«

»Da.«

»Wallâhi —! Ali misliš morebiti tistega Manah el-Baršo iz Skoplja?«

Razburjen je planil na noge. Pa tudi mene je vzdignilo. Njegovo vprašanje me je iznenadilo. Odkod je vedel za njegovo ime —?

»Ga poznaš?« sem hlastnil.

»Čokdan — čokdan! Že dolgo! Že dolgo ga poznam! In prav danes je bil pri meni!«

»Ah —! On —? Manah el-Barša —? Pri tebi —?«

»Da! On in njegova spremljevalca, ti so bili, ki so me pograbili, zvezali in vtaknili v klet, kjer bi se bili gotovo zadušil, da nisi prišel ti —!«

»Ti so bili —? Ti torej —? No, pa ti povem, da je tisti jezdec, ki ga pričakujem, njihov zaveznik.«

»Njihov zaveznik —?« je stiskal pesti. »Ubijem ga —! Umorim ga —!«

»In njega moram prijeti.«

»Gospod! Effendi! Kako te naj imenujem? Nisi mi še povedal, kdo si in kaj si!«

»Reci mi effendi.«

»Torej, effendi, poslušaj! Pomaгал ti bom, če ga misliš prijeti!«

»Dobro! Ne vem sicer, ali ga bova dobila. Mogoče da jezdi po drugi poti. Mogoče tudi, da je že mimo, nisi ga videl.

Hm —! Kako dolgo si tičal v kleti?«

»Od poldneva.«

»Torej ga nisi mogel videti, če je tod mimo jezdil, in —.«

»Ali naj poizvem —?« je segel vmes.

»Kje? Pri kom?«

»Na vasi. Pohitel bom k staremu jemišdziju — branjarju —. Ves dan sedi med svojimi košarami ob cesti. Videl ga je, če je vobče jezdil tod mimo.«

»Kako dolgo bi izostal?«

»Samo deset minut. Vas ni daleč.«

»Pa pojdi! Ampak povedati ne smeš, kaj si danes doživel!«

»Molčal bom, če tako želiš.«

»Hitro opravi!«

Popisal sem mu na kratko jezdeca, kakor so mi ga v Bu kjöju popisali, in odhitel je.

Ni še minilo deset minut, pa se je že vrnil.

Stopil je v kovačnico, podnetil ogenj pa prisedel k meni.

»Ni še jezdil mimo,« je pravil.

»Pripoveduj mi, kako se ti je danes godilo!« sem ga prosil.

»Slabo se mi je godilo, slabo!« je pravil. »Stal sem pri svojem delu v kovačnici. Pa so prijezdili tisti trije in obstali pred hišo. Eden je pravil, da je njegov konj izgubil podkev. Povedati ti namreč moram, da nisem samo navaden kovač, ampak da znam tudi konje podkovati. Koj sem seveda dejal, da mu ga bom podkoval. Izprva se nisem zmenil za njegova tovariša, med delom pa sem se ozrl tudi po njiju. In tedaj sem spoznal v enem izmed njiju nekdanjega davkarja Manah el-Baršo iz Skoplja.«

»Ali je tudi on tebe spoznal?«

»Seveda.«

»Kje sta se seznanila?«

»Pred leti nekoč v Razlugu. Vedi namreč, da tudi vse konjske bolezni poznam in tudi zdravila za nje. Pa je prišlo veliko umiranje nad konje v Razlugu in v okolici in ker si niso znali pomagati, so poslali po mene.

Stanoval sem tistikrat pri bogatem konjskem trgovcu. Nad sto konj je imel v hlevih. In k njemu je prišel Manah el-Barša, konja bi si bil rad kupil. Eden izmed konj se je prehladil, slinav je bil. Davkar je pravil, da ni prehlajen, ampak da ima smrkavost in da bo trgovca naznanil. Seveda — pritisniti je mislil na trgovca, dal bi mu naj bil konja zastonj, pa bi molčal.

Poklicali so mene. Povedal sem po resnici, kaj mu je, da je prehlajen. Davkar mi je ugovarjal, skregala sva se, nazadnje me je celò z bičem udaril. Vrnil sem mu in mu prismolil zaušnico, tako, kakršne še menda v življenju ni dobil. Kajti roka kovača je kakor železo, ki ga kuje.

Ves srdit je odšel in me tožil. Davkar je bil, jaz pa le navaden kovač. In zato sem dobil dvajset palic na podplate in še petdeset piastrov sem moral pla-

čati. Več tednov sem ležal bolan in nisem mogel domov.

Verjemi mi, da ga nimam ravno posebno rad!«

»Čisto razumljivo!«

»In danes sem konja podkoval. Temno me je gledal pa me vprašal, ali ga še poznam. Dejal sem, da ga. Kaj sem si mislil, da bi mi škodovalo! Govoril je s tovariši in stopili so v sobo. Sam sem bil doma. Žena je šla na polje, da nabere špinače za obed.

Po kaj so šli v sobo —? Zaprl sem kovačnico in stopil za njimi. Toda komaj da sem vstopil, so planili nad mene. Hudo smo se spoprijeli, effendi! Močen sem, kovač ima železne mišice in živce ko jeklo, — pa podrli so me in me zvezali. Rjul sem ko vol. Pa so mi vrgli rjuho čez glavo in me spravili v klet.

In prav tedaj je prišla žena. Tudi njo so zgrabili, zvezali in ji povili glavo v rjuho ter jo spravili k meni v klet. Pokrili so naju z ogljem in staro ropotijo, ki jo imam tam doli shranjeno, pa so odšli. Nisem se spomnil na Aja, sicer bi ga bil odvezal, preden sem stopil v hišo. Na dvorišču je bil privezan.«

»Kdo je Aji?«

»Moj pes. Pravim mu tako, ker je velik ko medved. Čul sem ga, lajal je, ko smo se pestili. Pa privezan je bil, ni mi mogel priti na pomoč. Da je bil pri meni, vse tri bi bil raztrgal.«

»Še nisi pogledal za njim?«

»Ne še. Nisem še bil na dvorišču.«

»Torej ti moram žal povedati tužno novico —.«

»Tužno —? Ali se je psu kaj zgodilo?«

»Da.«

»Kaj? Brž povej!«

»Mrtev je.«

Planil je.

»Mrtev —?« je hlastnil.

»Da.«

»Saj je bil vendar zdrav in živ —! Ali so ga morebiti — tisti trije — ubili —?«

»Glavo so mu razbili.«

Nepremičen in nem je stal nekaj trenutkov. Potem pa je siknil:

»Res —?«

»Da.«

»Tisočkratno prokletstvo tem lopovom —!«

Skočil je, pograbil ogorek in pohitel na dvorišče.

Nisem stopil za njim. Dajal je svoji jezi duška v takih izrazitih balkanskih besedah, da jih rajši nisem od blizu poslušal. Še ko se je vrnil, je bil tako divji, da sem čul več ko dovolj krepkih besed, ki na njih orientalski jeziki niso ravno revni.

Vmes sem napenjal uho in poslušal ven na cesto. Pa nič ni bilo slišati. Jezdeca ni bilo od nikoder. Prehitel sem ga, ali pa ga je karkoli zadržalo.

Moj jezni kovač Šimen se je končno vendarle pomiril. Spomnil se je tudi na mene, rad bi bil kaj več zvedel o moji osebnosti. Vprašal me je:

»Ali bi mi povedal svoje ime, effendi?«

»Karâ ben Nemsî mi pravijo.«

»Torej si Nemsî?«

»Da.«

»Avstrijec? Prus?«

»Ne.«

»Bavarec?«

»Tudi ne.«

»Kaj pa?«

»Saksonec.«

»Saksonca še nikdar nisem videl. Pa včeraj je prišel neki človek tod mimo, pravil je, da je iz Trsta. Govoril sem z njim.«

»Avstrijec —? To me zanima. Kaj pa je bil?«

»Trgovec. Tobak kupuje, svilo in svileno blago. Ostroga se mu je zlomila, pa sem mu jo moral popraviti.«

»Je govoril turški?«

»Za silo. Pa razumela sva se.«

»Pa si dejal, da si govoril z njim —!«

»No — večjidel sva si kazala.«

»Ti je povedal, kako mu je ime?«

»Povedal je. Madi Arnaut je dejal da mu je ime. Velik pevec je, pesmi nama je pel, zelo so naju razveselile.«

»Odkod pa je prišel?«

»Iz Čirmena. Mnogo blaga je med potom nakupil.«

»In kam potuje?«

»Na sejm v Melnik. Melniški orožarji slavijo po svoji spretnosti. Kupiti misli pri njih.«

»Morebiti se srečava.«

»Ali tudi ti potuješ v Melnik?«

»Da.«

»Si morebiti tudi ti trgovec?«

»Ne. Potujem v Melnik, ker bi rad prijel tiste tri lopove, ki so te danes v klet zaprli.«

»In če jih najdeš — kaj boš storil z njimi?«

»Izročil jih bom policiji.«

»Hvala Allâhu! Tudi jaz jih bom jutri naznanil.«

»Lahko to storiš. Toda preden jih bo dosegla roka pravice, bodo že v mojih rokah. In pred kâdijem bom seveda omenil tudi zločin, ki so ga nad teboj zagrešili.«

»Prosim te, effendi, stori to! Kazen so si zaslužili, kaznovani morajo biti!

Ampak povej, kdo pa sta onadva druga, ki sta davkarja spremljala?«

»Povest o njiju je dolga in sega daleč nazaj. Na kratko ti jo bom pripovedoval.«

In pripovedoval sem mu, kolikor mu je bilo treba vedeti o Barûd el-Amazatu in o jetničarju ter mu oba tudi natančno popisal.

Pozorno me je poslušal pa dejal:

»Da sem to prej vedel! Zvabil bi jih bil v klet in Aji bi jih bil stražil. Že danes bi bili v tvojih rokah!«

»Ali nisi čul, če sta morebiti govorila o potu in kam da pojmeta od tod?«

»Besedice nista govorila o tem. Le ko sta me vezala, sem čul praviti tistega, ki ga Barûd el-Amazata imenuješ, da morata naju z ženo zapreti v klet, sicer bi jih utegnila izdati zasledovalcem, ki bodo mimo prišli.«

»Seveda! To sem si tudi koj mislil. Manah el-Barša se ni samo maščeval nad teboj, ko te je zvezal in v klet vrgel. Previden je, lopov! Umoriti vaju nista mislila, le skriti za nekaj časa. Videl si jih, ko so prijezdili, spoznal si davkarja, bali so se, da se bom tudi jaz ustavil in poprašal za njimi in da jih boš izdal, ker si seveda jezen na tistega davkarja.«

»Le za nekaj časa so naju mislili skriti —? Pa bi se bila zadušila, da nisi prišel ti!«

»Hvalabogu, nista se zadušila!«

»In kako je s tistim jezdecem?«

»Tistega jezdeca je najbrž kateri izmed zaveznikov poslal za njimi. Povedal bi jim naj, da sem spet prost in da jih bom gotovo zasledoval. Posvaril bi jih naj. To pa se ne sme zgoditi in zato čakam na njega. Prestrigel mu bom pot.«

»Pomagal ti bom, effendi! In če ga dobiva — kaj počneva z njim?«

»Vtakneva ga v klet pa ga izročiva sodniji.«

»V klet —? Kako pa ga misliš spraviti v klet?«

»Ali nisva dva, on pa je sam!«

»Ne mislim reči, da se ga bojim ali pa da bi mu ne bil kos. Le to bi rad vedel, ali ga bova izlepa ali izgrda spravila v klet.«

»Brez sile bo težko šlo.«

»Me zelo veseli! Jezen sem na te ljudi! In pest me ščemi, rad bi jim jo dal okusiti. Bom zaenkrat

vsaj nad enim izsul svojo jezo. In premehko ga ne bom prijel, to ti rečem!

»Ampak, effendi, pravkar si me spomnil —. Ali nisi prej dejal, da sem Jafizov brat?«

»Da, tako sem dejal. Saj si?«

»Ga poznaš?«

»Jezdil sem danes mimo njegovega vrta. Ustavil sem se, govorila sva. In dal mi je steklenico rožnega olja za peščico džebeli tobaka.«

»Allâh jâ 'llâh —! Moj brat ima torej džebeli tobak —?«

»Za nekaj pip.«

»In od tebe ga je dobil?«

»Da.«

»Ti imaš džebeli tobak —?«

»Seveda. Sicer bi mu ga ne bil mogel dati.«

Molčal je. Vedel sem, katero vprašanje mu sili na jezik. Pa počakal sem še.

Končno je prasn timer na dan:

»In — in sedaj ga nimaš več?«

»O, nekaj ga še imam.«

In da bi mu pomagal iz zadrege, sem dejal:

»Kadiš?«

»O, rad! Zelo rad!«

»Tudi džebeli?«

»Džebeli tobaka še nikdar povohal nisem, nikar pa da bi ga bil kadil!«

»Torej pojdi pa prinesi svojo pipo!«

Nisem še končal, pa je že izginil v vratih. In prav tako naglo se je vrnil s pipo.

»Kako se počuti žena?«

»Ne vem,« je dejal raztreseno. »Spala bo.«

Na Jutrovem se pri mohamedanih sicer ne sme vprašati po ženi. Pa pri takem preprostem rokodelcu je bila izjema že dovoljena. Saj hodijo turške žene na deželi celò brez pajčolanov.

Tudi dobri Šimen se ni prav nič spotikal nad mojim vprašanjem. Iz njegovega odgovora sem celò

posnel, da mu je džebeli trenutno vobče važnejši ko žena. In vendar je bil prej, ko sem ju našel v kleti, poln skrbi za njo —.

»Daj sem pipo!« sem mu dejal, uvažujoč njegovo poželenje. »Nadeval ti jo bom.«

Dal mi jo je. In ko je prvi duhteči dim puhnil skozi nos, je rekel ves blažen:

»Effendi, ta vonj je vonj raja! Takega tobaka pač niti prerok sam ni kadil!«

»Ne. Ob njegovem času še niso poznali tobaka.«

»In če bi ga bili poznali, Mohammed bi si bil vzел seme džebeli tobaka s seboj v raj pa bi ga bil nasadil po poljanah sedmih nebes!«

Spet je s slastjo puhnil nekaj dimov pa dejal:

»In kaj naj storim, ko bo prijezdil tisti človek? Ali naj mirno dalje kadim? Ali pa naj vstanem?«

»Seveda boš moral vstati.«

»Torej naj odložim dragoceno pipo?«

»Saj si pipo spet lahko prižgeš. Dal ti bom še več tobaka.«

»Effendi, tvoja duša je polna ljubezni, kakor je morje polno kapljic! Dober človek si!

Ali ti ni moj brat naročil pozdravov za mene?«

»Da. Želi ti, da bi se tudi tebi tako dobro go-dilo kakor njemu. In naj ti prinesem, je dejal, pozdra-vov od njega, ki je tvoj öweј kardâš in tvoj jâri kardâš.«

Dvignil je glavo.

»Kaj praviš —? Tako je dejal?«

»Da.«

»Torej sta se važne reči menila!«

»Govorila sva o Škipetarjih in o tistih, ki so šli v gore.«

»In moj brat ti je nekaj obljubil —?«

»Da.«

»In rekel, da boš tisto pri meni dobil —?«

»Da.«

»Kako dolgo si govoril z njim?«

»Kake četrte ure.«

»Čudo se je zgodilo!«

»Zakaj?«

»Moj brat je plah človek, ljudi se boji, ne govori rad in še takrat malo, kadar mora s kom govoriti. In poleg svoje redkobesednosti je tudi zelo oprezen. Te je moral že močno vzljubiti, da je tako dolgo govoril s teboj, pa še take zaupne reči!«

»Pravil sem mu, da bom morebiti potoval čez Šar planino.«

»Pa te je svaril pred nevarnostmi, ki v tistih gorah prežijo na popotnika?«

»Da.«

»In je omenil izkaznico?«

»Da.«

»Zmotil se je.«

»Ah —! Res?«

»Da.«

»Ne moreš mi poskrbeti izkaznice?«

»Ne.«

»Pa je dejal, da mi jo boš čisto gotovo poskrbel —.«

»Ker misli, da je še tako, kakor je bilo nekdanj.«

»Torej nisi več zaupnik?«

»Na to smem odgovoriti le izkušnemu prijatelju.«

Pomolčal je pa dejal:

»Rešil si meni in ženi življenje, brat ti je podaril dragoceno rožno olje —. Zaupal ti je. Pa ti bom tudi jaz zaupal.«

Vedi torej, da sem bil zaupnik in da sem še.«

»In ker si zaupnik, veš, da izkaznice ne veljajo več, ali ne?«

»Da, ne veljajo več. Noben Škipetar in noben zarotnik jih ne izdaje več.«

»Kako da ne?«

»Ker so brezpomembne.«

»Zakaj?«

»Ne nudijo dovolj varnosti.«

»Torej se Škipetarji ne zmenijo več za izkaznice?«

»Tisto ne. Noben Škipetar in noben zarotnik ne bo napadel človeka, ki ima izkaznico. Toda taka izkaznica je papir, človek ga nosi v žepu. Kdo pa vidi v žep?«

»Pa bo papir pokazal.«

»Da! Pa nimaš vsikdar časa, da bi tako izkaznico pokazal. Recimo, da jezdiš po gozdu. Dva trije Škipetarji te vidijo, napasti te mislijo. Pa dobro si oborožen, ne bodo te napadli odkrito, počakali te bodo v zasedi. Ne vejo, da imaš izkaznico, ki te štiti, ti pa tudi misliš, da je bolje zanesti se na dobro puško in na telesno moč ko pa na košček papirja. Braniš se, pa ubijejo te — tisti, ki bi življenje zastavili za tebe, če bi vedeli, da imaš izkaznico in da si njihov prijatelj.«

»Razumem. Pa zarotniki vendar ne morejo biti brez prijateljev in zaupnikov. In če jih imajo, jih morajo tudi na kakem znaku spoznati. Zato slutim, da so mesto izkaznice uvedli kaj boljšega, kak znak.«

»Da. Torej pa tudi razumeš, da ti izkaznice ne morem dati, čeprav si moj prijatelj.«

»Razumem tudi to. Pa ker si zaupnik, kakor si sam pravil, boš tudi vedel, kak znak velja sedaj med zarotniki in njihovimi zaupniki.«

»Vem. Znaš molčati?«

»Da.«

Vedi torej, da se poznajo med seboj po kopči.«
Pri tej besedi, ki je turška in ki pomeni gumb, sem se nečesa spomnil. Videl sem že nekje tako kopčo.

»Ali ni kopča srebrna?« sem vprašal.

»Da.«

»Srebrn obroč je in v njem podoba čakana.«

»Da. Odkod poznaš kopčo?«

»Videl sem jo že.«

»Pri kom?«

»Pri ljudeh, ki o njih sumim, da so zarotniki ali pa vsaj njihovi zaupniki.«

»Ali smem zvedeti za njihova imena?«

»Zakaj ne? Manah el-Barša je nosil kopčo na tarbûšu. Pri obravnavi zoper Barûd el-Amazata sem opazil ljudi, ki so nosili kopčo. In ko sem davi jezdil z nekdanjim dervišem po odrinskih ulicah, sem srečal človeka, ki naju je sumljivo gledal. Najbrž je bil tudi on eden izmed tistih dveh, ki sta na dvorišču Doksatijeve mehane streljala na mene in na Ali Manaha. In tudi tisti človek je nosil kopčo.«

»Da ima davkar kopčo, to sem danes sam opazil.«

»Morebiti bi ne bili tako grdo ravnali s teboj, če bi jim bil povedal, da imaš kopčo.«

»Morebiti. Pa sem čisto pozabil na njo.«

»Kopče ne dobi vsak človek?«

»Seveda ne.«

»Kake lastnosti pa zahtevajo od tistega, ki mu dajo kopčo?«

»Kopčo nosijo le zarotniki in zaupniki. Za zaupnike pa si izberejo le take ljudi, ki so o njih prepričani, da jim bodo koristili. In zanesljiv človek mora biti zaupnik. Le tak dobi kopčo, ki zarotnikov ne bo izdal.«

»Izdal —? Ali ni vsak pošten državlján dolžen, da naznani oblastim take ljudi, ki so se postavili umaknili v gore?«

»Prav praviš! Toda premalo še poznaš naše razmere. Pri nas moraš ločiti med postavo in med tistimi, ki jo izvršujejo. Naše postave so dobre in dobro hočejo podanikom, toda tisti, ki so čuvarji postave, so za nič. Allâh nam je dal modre postave in pametne, koristne uredbe, toda varuhi postave jih zlorabljajo ali pa se jih vobče ne držijo.

In pod tem zlom trpi dežela in trpi ljudstvo. Krivice se dogajajo in nasilja, oblasti izmozgavajo ljudstvo, oblastniki se brigajo za sebe in za svoj žep, za deželo pa ne in za ljudstvo. In ljudstvo in dežela propada. In zato pri nas tudi ni kulture in ne napredka.

Ali še nisi čul o balkanski kulturi?«

»Čul sem že.«

»In kdo je kriv, da smo razkričani po vsem svetu za nekulturne ljudi? Kdo drug ko tisti, ki vladajo in postave izvršujejo! Pri vas radi pravijo, da je islâm, da je naša vera kriva vsega našega zla, da islâm zabranjuje napredek. Ali ne?«

»Priznam, da tako pravijo.«

»Pa ni res! Tisti, ki tako govorijo, ne poznajo turškega ljudstva. Turek je dober, je bil in bo vedno pošten, odkritosrčen in zvest. In islâm ga ni naredil za takega, kakršen je sedaj. Ampak tisti, ki imajo oblast v rokah.

Čemu se torej ob takih razmerah čudiš, če so ljudje nezadovoljni, če hočejo siloma spremeniti obstoječi red, če grejo »v gore« —? Da bolje poznaš naše razmere, ne obsojal bi teh takozvanih zarotnikov!«

Kar čudil sem se temu preprostem človeku, vaškemu kovaču! Odkod je jemal take nazore? Iz lastnega razmišljanja? Ali pa je občeval z izobraženimi krogi? On, kovač —?

Tako se je navdušil, da je celò na pipo pozabil. Ugasnila mu je.

Prižgal sem šibico.

»Potegni!«

Ko je bila pipa spet v redu, sem ga vprašal:

»Kje pa si si pridobil te nazore? Tu v svoji kovačnici menda ne —.«

»Dobil sem si jih z lastnimi očmi in ušesi. Naredil sem, kakor pri vas naredijo rokodelski pomočniki, ki grejo v svet, da se naučijo še tega, česar se

pri mojstru niso mogli naučiti. Delal sem na Dunaju, v Budapešti in v Beogradu. Mnogo sem videl in slišal. Naučil sem se misliti.«

Konjsko kopito je zapelo na cesti.

Prisluhnila sva.

»Ali je on —?«

»Je zelo verjetno. Pozno je že. Priti bi moral.«

»Kaj bova storila, če res pride?«

»Predvsem mene zaenkrat ne sme videti, utegne me spoznati. Skušaj ga zvabiti v hišo.«

»Ne bo težko. Če le ne bo kar mimo jezdil.«

»Mimo ne sme na noben način. Ustaviti se mora.

Tema je na cesti. Stopil bom ven in prijel konja za vajeti, če bo le hotel mimo. Če pa bo obstal, se bom koj umaknil in se skrיל za hišo.«

»In če ni on —?«

»Če je kdo drug, lahko jezdi, kamor hoče.«

Topot kopit se je bližal. Le eden sam jezdec je bil.

Smuknil sem na cesto in počenil.

Prijezdil je. Ustavil se je v svitu ognja, ki je žarel iz kovačnice. Njegovega obraza nisem dobro videl.

»He —! Čuj —!«

Šimen se ni koj oglasil.

»Ali ni nikočar doma?« je klical.

Kovač je prišel k vratom.

»Kdo si?«

»Tujec. Kdo stanuje tu?«

»Jaz,« je odgovoril Šimen ne ravno duhovito.

»Kdo si?«

»Lastnik te hiše.«

»To si lahko sam mislim, budalo! Kako ti je ime?«

»Šimen.«

»Kaj si?«

»Kovač. Nimaš oči? Ali ne vidiš ognja, ki te obseva? In da je kovaški ogenj?«

»Ne vidim druga, ko da nisi samo budalo, ampak tudi sirovež! Sem pojdi! Nekaj te moram vprašati.«

»Ali sem tvoj suženj, da bi moral k tebi? Kdor želi z menoj govoriti, naj se k meni potruži.«

»Na konju sem.«

»Pa razjahaj!«

»Ni treba.«

»Nahod imam, prehlajen sem. Ali se naj radi tebe še huje prehladim? In bolan obležim, mesto da bi delal?«

In kovač Šimen je stopil nazaj v kovačnico.

Jezdec je nekaterekrati krepko zaklel, pa le pogнал konja bliže. In ko je v svitu ognja razjahal, sem ga spoznal.

Bil je tisti, ki mi ga je bukjösjski vaščan opisal ter mi o njem povedal, da je opoldne prijezdil na vas in popraševal za tremi jezdeci. Plavca je jezdil, rdeč tarbûš je nosil, v velik siv površnik je bil zavit in majhne blede brčice je imel, sicer pa je bil čisto gol v obraz. In tudi to sem opazil, da je imel rdeče turške škornje.

Privezal je konja k vratom in stopil v hišo. Tiho sem zlezal za njim.

Šimen je odšel iz kovačnice v veliko sobo, da bi zvabil tujca za seboj, kakor sva se domenila. In tujec je moral za njim, saj ga je mislil vprašati za svojimi prijatelji. Šel je v past, ki sva mu jo nastavila — .

Splazil sem se za njim, pa ostal v mali sobi, se skrtil za slamnato steno in poslušal. Skozi »vrata« sem ju opazoval.

Sredi sobe je stal kovač s tresko v rokah, pred njim pa je stal tujec in mi obračal hrbet.

Kregal se je nad kovačem, da ga je tako neprijazno sprejel. Šimen se je razjezil in je v svoji jezi prezgodaj izblebetal najino namero.

»Čemu bi naj bil prijazen s teboj?« je pravil.
»Prijazen sprejem zasluži samo pošten človek.«

Tujec je vzrojil.

»Mar misliš, da nisem pošten človek —?«

»Mislim tako.«

»Sirovež si, neolikan človek, kakršnega še nisem videl! Kako mi moreš očitati nepoštenost?«

»Ker te dobro poznam.«

Neznanec se je nasmejaj.

»Ti da bi mene poznal —? Odkod neki? Saj se še nisva nikdar videla. Vsaj jaz tebe ne.«

»Čul sem o tebi.«

»Čul —? Kdo bi ti bil neki pravil o meni?«

»Neki effendi, ki čisto dobro ve, da si lopov.«
Tujčev glas se je za spoznanje spremenil. Negotovost je donela iz njega.

»Neki effendi —? Kedaj ti je pravil o meni?«

»Danes.«

»Lažeš!«

»Resnico govorim. Dokazal ti bom, da je res. Vem namreč čisto dobro, kaj bi rad od mene zvedel.«

»Tega ne moreš vedeti.«

»Pa vem!«

»No — kaj?«

»Zvedel bi rad, ali sta Manah el-Barša in Barûd el-Amazat tod mimo jezdila.«

Neznanec se je prestrašil.

»Kdo ti je povedal?«

»Prav tisti effendi.«

»Kje je?«

»Tega ti ne bom povedal.«

»Ne boš? Kaj pa, če te prisilim!«

»Ne bojim se te.«

Tujec je izdrl bodalo.

»Tvojega noža se prav nič ne bojim!« je mirno dejal Šimen. »Nisem sam.«

Stopil sem v sobo. Šimen je pokazal na mene. Tujec je pogledal.

»To je od vraga —!«

Spoznal me je, ves prestrašen je strmel v mene. Pa tudi jaz sem bil iznenaden.

Tisti človek je bil, ki me je opazoval, ko sva se s plešočim dervišem vračala po odrinskih ulicah —.

V svojem strahu je vzkliknil po rumunsko. Ali je bil Rumun —? Mogoče. V strahu in iznenadenju človeku rada uide kaka beseda v maternem jeziku.

Neprevidni Šimen mi je igro pokvaril. Ne bil bi smel izdati, da ve, po kaj je prišel. Tujec sam bi bil moral začeti. In s previdnimi vprašanji bi se bilo dalo marsikaj izvabiti iz njega.

Popraviti sem moral Šimenov pogrešek. Dejal sem:

»Res je, kakor si povedal! Od vraga si!«

Pa mož se je znal obvladati. Djal je bodalo za pas in začuden vprašal:

»Kaj hočeš? Ne poznam te.«

»Ni treba, da bi mene poznal. Zadostuje popolnoma, da jaz tebe poznam, prijatelj!«

Še bolj začudenega se je delal, majal z glavo in s hinavsko odkritosrčnostjo zatrjeval:

»Ne poznam te! Allâh mi je pričal.«

»Ne pregreši se zoper Allâha! On je priča, da si me že videl.«

»Kje neki?«

»V Odrinu.«

»Kedaj?«

»Beži beži —! Znaš turški?«

»Da.«

»Torej pa pusti tisto svojo rumunščino! Tudi tale dobri kovač Šimen naj čuje, kaj se meniva. Saj vendar priznaš, da si bil poleg, ko je odrinski kâdi zasliševal Barûd el-Amazata?«

»Nisem bil poleg, vobče ne vem, o čem govoriš.«

Res ga nisem videl pri sodni obravnavi. Zato mu tudi nisem mogel ugovarjati. Pa vprašal sem ga:

»Saj poznaš Barûd el-Amazata?«

»Ne.«

»Tudi ne njegovega sina Ali Manaha?«

»Ne.«

»Zakaj pa si se tako prestrašil, ko si zagledal mojega ujetnika?«

»Nisem videl ne tebe, ne tvojega ujetnika.«

»A tako —? Torej tudi najbrž handžije Doksacija v Odrinu ne poznaš?«

»Ne.«

»In ko si naju z Ali Manahom na ulici zagledal, — ali nisi koj pohitel in posvaril svojih tovarišev?«

»Ne razumem, kako me moreš take reči izpraševati. Prav ničesar ne vem o vsem tem.«

»Jaz pa ti povem, da poznaš Barûd el-Amazata, da poznaš davkarja Manah el-Baršo, da veš za beg iz odrinskih ječ in da si kriv derviševe smrti. Le tega nisi kriv, da je krogla zadela kawwâsovega očeta mesto mene. In trenutno hitiš za Barûd el-Amazatom in Manah el-Baršo, da ju posvariš. Tako je in nič drugače!«

»Motiš se! Kdo so tisti ljudje, ki si jih pravkar naštel? Kje se je dogodilo, kar pripoveduješ? V Odrinu? Tako vsaj sklepam iz tvojih besed.«

»Da, v Odrinu.«

»In najbrže šele pred kratkim?«

»Da.«

»Torej pa vedi, da je že leto dni, kar sem bil zadnjikrat v Odrinu!«

»Trdovraten lažnik si! Kje si bil zadnje dni?«

»V Mandri.«

»In odkod si prišel?«

»Iz Boldžibaka, kjer sem bil ves včerajšnji dan.«

»V Mandri na Marici si bil? Hm, da —! Na Marici si bil, pa precej niže pod Mandro, namreč v Odrinu.«

»Naj prisežem, da je res?«

»Ne! Krivo bi prisegel! Ali leži Bu kjöj na potu iz Mandre v Košikawak?«

»Bu kjöj —? Ne poznam tega kraja.«

»Torej pač menda še tudi v Bu kjöju nisi nikdar bil.«

»Ne.«

»In nisi vprašal nekega bukjöjskega vaščana za tremi jezdecih, ki so jezdili belce in rjavca?«

»Ne.«

»In vaščan te ni poslal k nočnemu čuvaju, ki te je nemudoma peljal h kjaji?«

»Ne.«

»Kako čudno! Mi vsi se motimo, le ti ne! Silno pameten si in premeten. Ali bi mi morebiti povedal, kaj da si?«

»Agent sem, trgovski potnik.«

»V kaki stroki pa potuješ?«

»V vseh, ki dajo dobiček.«

»In kako ti je ime?«

»Pimoza.«

»Čudno ime! Nekaj jezikov znam, te besede pa še v nobenem nisem našel. Ali si si to ime morebiti sam izmislil?«

Grozeče je nasršil obrvi.

»Effendi, kdo ti daje pravico, da tako govoriš z menoj?«

»Sam si jo dajem.«

In kovač je še pridjal:

»Ta je namreč tisti effendi, ki sem ti ga prej omenil.«

»Vidim,« je dejal tujec. »Toda lahko je effendi vseh effendijev, nevljuden vkljub temu ne sme biti. Dobro vem, kako je treba ljudi take vrste naučiti vljudnosti.«

»Kako neki?« sem ga vprašal.

»Takole!«

Djal je roko za pas in prijel za pištolo.

»Dobro!« sem rekel. »Tvoje besede so jasne. Vljudnejši bom.

Prav vljudno te prosim, da mi poveš, kje si rojen.«

»Srb sem, rojen v Lopatici ob Ibarju.«

»Vljuden bom,« sem rekel, »in delal se bom, kot da ti verjamem. Mislil pa si bom, da si Rumun.

Kam potuješ?«

»V Ismilan.«

»Sijajno! Pameten človek si, kakor vse kaže, pa po velikih ovinkih potuješ. Po kaj si prišel v Košikawak, če si hotel iz Mandre v Ismilan? Potovati bi bil moral mnogo južneje!«

»Posle sem imel na tem potu.

Pa kaj to tebe briga —? Čemu me poprašuješ po mojih potih? Si mar policist pa misliš, da imaš zločinca pred seboj?«

»Dobro! Ne bom te več popraševal. Le to mi še povej, čemu si pred kovačijo razjahal?«

»Nisem mislil razjahati. Kovač me je prisilil, da sem moral. Ni hotel na cesti govoriti z menoj.«

»Dejal si, da ga boš nekaj vprašal. Sta že opravila?«

»Ne.«

»Torej pa se pomenita!«

V zadregi je bil. Pa brž si je pomagal.

»Se mi ne ljubi več,« je odgovoril. »Če koga uši objedajo, se jih iznebi pa gre.«

K tem besedam je naredil nedvoumno kretnjo in mislil oditi.

»Si pa res zelo vljuden!« sem se mu smejal.

»Klin s klinom izbijajo!«

Spet je govoril po rumunsko. Le ni bil Srb, se mi je zdelo.

»Rad govoriš v pregovorih!« sem mu odgovoril in mu zastavil pot. »Pa izbrani ravno niso. Tudi na vljudnost si čisto pozabil, ki si jo od mene zahteval. Vkljub temu te vljudno prosim, da še nekoliko ostaneš.«

»Čemu? Nimam časa. Oditi moram.«

»Počakal boš na goste, kmalu bodo prišli. Radi bi govorili s teboj.«

»Na kake goste?«

»Na kawwâse iz Odrina.«

»Pojdi k vragu!«

»Mi na misel ne prihaja! Ostal bom. Prostora je dovolj. Sedi tamle!«

»Si znorel? Poberi se!«

Stopil je.

Pa prijel sem ga za ramo in pridržal.

»Le ostani še! Kawwâsi morajo nujno s teboj govoriti.«

»Kaj so meni mar tvoji kawwâsil!«

»Tebi že ne. Pač pa ti njim!«

Oči so se mu zabliskale.

»Roko proč!« je siknil.

»Kaj še! Poskrbeli bomo, da ne boš dohitel Manah el-Barše.«

Kovač je medtem zateknil tresko v steno in stopil za njegov hrbet. Ni ga opazil. Otepal se me je, na mah se mu je zelo mudilo.

»Ne poznam tistega človeka!« je jezno dejal. »Oditi moram. Pusti me!«

Iztrgal se mi je, skočiti je hotel k vratom. Pa spet sem mu zastavil pot.

»Prokleta —!«

Stopil je za korak nazaj, nož se mu je zabliskal v roki. Zamahnil je.

Pa kovač ga je od zadaj zgrabil za dvignjeno roko.

»Pes!« je zarjul in se obrnil. Kazal mi je hrbet.

Brž sem ga objel od zadaj in mu stisnil roke k telesu, da se ni mogel več geniti.

»Brž vrvi, jermene!« sem naročil Šimenu.

»Ne bodete me!« je škrtal.

Vse moči je napel, brcal z nogami za menoj, se zvijal, pa zaman. Kovač je prinesel vrvi in v nekaj minutah je ležal tujec zvezan na tleh.

»Takole!« je zadovoljno menil Šimen. »Prav tako se bo godilo tudi tvojim zaveznikom, ki so zvezali mene in mojo ženo.«

»Nikakih zaveznikov nimam!« je sopel ujetnik.

»To vemo mi bolje!«

»Tako me izpustite!«

»Se nič ne mudi!«

»Zmotili ste se! Pošten človek sem!«

»Dokaži!«

»Poprašajte za menoj!«

»Pri kom?«

»V Džnibašliju.«

»Tam? Bi ne bilo predaleč Ampak pri kom?«

»Pri barvarju Bošaku.«

»Pri Bošaku —? Poznam ga.«

»On pa mene pozna. Potrdil bi vama, da sem res pošten človek, ne pa zločinec.«

Vprašaje me je gledal kovač. Dejal sem:

»Tako se nama pa le še ne mudi. Predvsem bom pogledal, kaj vse imaš v žepih.«

Preiskal sem mu žepe. Klel je in zabavljajal, pa nisva se zmenila za njega.

Našla sva precej denarja in razne malenkosti, ki jih vzame človek s seboj, kadar gre na pot, posebnega pa nič. Vse sva mu spet vrnila in kovač je dejal:

»Morebiti si se pa le zmotil, effendi!«

»Ne. Prav tisti je, ki sem ga v Odrinu videl. Pridržala ga bova, četudi nisva nič obtežilnega našla pri njem. Tudi njegovo sedlo bova preiskala. Pojdiva!«

Žena nas je ves čas tiho gledala in ko sva odhajala, je vprašala:

»Ga naj stražim?«

»Da!« je naročil mož.

Vstala je, prižgala tresko in odločno dejala:

»Le brez skrbi pojdit! Če se le samo gane, ga osmodim s tole tresko, da bo pomnil! Nisem zaman tičala v kleti!«

»Pogumna ženka, kaj, effendi!« se je muzal kovač.

Konj je še stal pri vratih. Preiskala sva mu sedlo, pa razen jestvin nisva našla ničesar.

»In kaj boš sedaj naročil?« je vprašal Šimen.

»Najprvo spraviva konja za hišo k mojemu vrancu.«

»In potem?«

»In potem vtakneva ujetnika v klet.«

»In potem?«

»No, potem pa počakava, da pridejo moji tovariši.«

»In kaj boš storil z ujetnikom?«

»Poslal ga bom kâdiju v Odrin.«

Oskrbela sva konja in se vrnila v sobo.

Kovačeva žena je bila vsa vesela, ko sva ji povedala, da bova ujetnika vtaknila v klet, še sama je pomagala. Ujetnik je sicer klel, zabavljaj in ugovarjal, pa nismo se zmenili za njega, vdati se je moral.

Vkljub pozni uri nama je žena še šla pripravljat večerjo. S Šimenom pa sva sedla za vrata na prežo.

Nadeval sem mu spet pipo z duhtečim džebeljem, zadovoljen je pihal iz nje pa pravil:

»Čuden doživljaj! Nikoli še nisem bil ujet v lastni kleti, pa še tudi nikoli nisem imel ujetnika v njej. Allâhova volja —!«

Čas je mineval. Večerjali smo, žena je legla spat, midva pa sva sedela in čakala. Polnoč je prišla in minila, še je minila ura, — tovarišev pa ni bilo od nikoder.

»Morebiti pa so si kje med potom poiskali prenočišče —?« je menil Šimen.

»Teга niso storili. Naročil sem jim, naj jezdijo brez odmora. Priti morajo tod mimo. Zadržala jih je kaka nepredvidena ovira. Prišli pa bodo, med potom niso prenočili.«

»Ali pa so pot zgrešili —.«

»Ne verjamem. Taki ljudje, kakor so moji tovariši, ne zgrešijo poti. Posebno moj mali hadži Halaf ne.«

»Bova pač čakala. Vsekakor nama bo krajši čas ko onemu spodaj v kleti. S čim si bo preganjal dolgčas, kaj misliš, effendi?«

»Prav tako si bo preganjal dolgčas kakor ti prej, ko si ležal spodaj.«

»Torej misliš, da ni Srb?«

»Ne. Laže.«

»In misliš, da Pimoza ni njegovo pravo ime?«

»Dvomim.«

»Utegneš pa se le motiti!«

»Kaj še. Grozil je z nožem. In sunil bi bil, da ga nisi prijel. Zakaj se je ustrašil, ko sem mu povedal, da pridejo kawwâsi? Kâdija se boji! In kdor ima mirno vest, se sodnika ne bo bal!

Pa kakor sem čul, poznaš barvarja, ki ga je omenil?«

»Poznam ga.«

»Kak človek je?«

»Debel, zalit lenuh.«

Res zanimiv slučaj, sem razmišljal. Barvarju je bilo ime Bošak, je pravil ujetnik, in bošak se po turško res pravi lenuh —.

Vprašal sem kovača:

»Je bogat?«

»Ne.«

»Zapravlja?«

»O ne! Lenuh je. Sicer pa ni samo barvar, tudi pek je.«

- »Morebiti pa je kot pek bolj priden?«
- »Prav nič! Še hiša se mu bo podrla na glavo, ker je prelen, da bi poravljaj. Vse delo mora opravi-
viti njegova žena. Sezidala mu je krušno peč, mu
zabila nečke iz desek pa še pecivo sama nosi
strankam.«
- »In najbrž tudi peče sama?«
- »Da.«
- »In barva tudi sama?«
- »Seveda.«
- »Kaj pa mož dela?«
- »Je, pije, kadi in spi.«
- »Ni čuda, če nima nič! V Džnibašliju je do-
ma, ne?«
- »Da.«
- »Džnibašli je vas, kajne?«
- »Precejšnja vas.«
- »Kako daleč je odtod?«
- »Dve uri peš. Če prideš skozi Košikawak, se
obrneš čez most. Onstran mostu gre pot naravnost
na jug v Džnibašli.«
- »Ali je morebiti pek in barvar Bošak tudi sicer
na slabem glasu?«
- »Hm —!«
- »Le povej!«
- »Ušesa so mu pred leti razparali.«
- »Zakaj?«
- »Ne veš, koga tako kaznujejo?«
- »Premajhen kruh je pekel.«
- »O ne! Še pretežkega! Če prodaja pek pre-
majhen kruh, ga pribijejo za ušesa na vrata. Raz-
parajo mu jih pa ne.«
- »Čudno —! Revež je, pa pretežek kruh peče —.«
- »O, njegov kruh ni pretežek, ker morebiti vza-
me preveč moke!«
- »Zakaj pa?«
- »Zadeva je tale. Bošak pošilja svoje pecivo tudi
čez mejo. Pa so nekoč našli, da je kruh izredno

težek. Razrezali so ga in glej, v kruhu je bilo marsikaj, kar ne spada v kruh in za kar je treba na meji carino plačati.«

»A —! Razumem! Tihotapi —!«

»Zdi se. Vsaj svojčas je tihotapil.«

»Hm —! Rad bi govoril z njim.«

»Čemu? Pravil si, da boš nemudoma jezdil dalje, ko prispejo tvoji tovariši.«

»Tako sem mislil prej. Pa najin ujetnik se je skliceval na Bošaka. Če ga obiščem, utegnem marsikaj koristnega zvedeti. Saj ne bo vedel, kdo sem in odkod.«

»Torej moraš počakati do jutri.«

»Seveda bom moral. Ustavil se bom pri peku, tovariše pa poslal naprej. Dohitel bi jih, ker imam boljšega konja.«

»Ampak čuj! Čemu vobče tukaj zunaj čakaš na tovariše? Pojdi spat!«

»Čakati moram. Tovariši ne vejo, da sem se pri tebi ustavil, pa bi jezdili mimo.«

»Bom pa jaz čakal na nje.«

»Take žrtve ne smem sprejeti od tebe.«

»Zakaj ne? Ali nisi meni in ženi življenja rešil? Zadušila bi se bila, da nisi prišel! Pa bi ne mogel mesto tebe nekaj ur bedeti —? Jutri boš ves dan jezdil, utrujen boš, če si nocoj pošteno ne počiješ. Jaz pa lahko po dnevi spim. Le spat pojdi!«

Še je silil in vdal sem se. Žena mi je postlala in legel sem.

Kovač pa je ostal na preži in skrbel, da ogenj v kovačnici ni ugasnil.

Tema je bila krog mene, ko sem se prebudil. Spočit sem bil. Ali je bila še noč —?

Vstal sem in se dotipal k oknu. Zadelano je bilo, oknice so bile trdno zaprte.

Odprl sem jih. Zunaj je bil že dan in solnce je stalo že visoko. V beli dan sem spal!

V kovačnici je pelo nakovalo, Šimen je bil pri delu. Stopil sem k njemu. Pridno je vihtel kladivo, žena pa mu je tlačila meh.

»Dobro jutro!« se mi je smejal. »Dolgo si spal!«

»Žal! Ti pa menda tudi!«

»Jaz —? Misliš, da sem spal?«

»Tovarišev ni videti nikjer!«

»Seveda jih ni videti! Tudi jaz jih nisem videl!«

»Mimo so jezdili!«

»Kedaj?«

»Po noči.«

»Res misliš, da sem zaspal?«

»Seveda!«

»Niti očesa nisem zatisnil! Vprašaj tule ženo! Ko si legel, je prišla k meni, tamle sva sedela in čakala, zaman čakala na tvoje tovariše.«

»In ogenj je ves čas gorel?«

»Ves čas! Effendi, res je, da nisem zatisnil očesa!«

»Kje pa so moji ljudje? Skrbi me. Naproti jim pojezdim.«

»Pa si rekel, da boš v Džnibašli jezdil —.«

»Rekel sem. Ampak —.«

»Ne skrbi se, effendi! Prišli bodo. Niso hoteli ponoči jezditi pa so si poiskali prenočišče.«

»Ne. Radí tega se niso zakasnili. Naleteli so na nepričakovano oviro ali pa so res pot zgrešili.«

»No, v vsakem slučaju je bolje, če jezdiš naprej v Džnibašli. Oviro bodo odstranili in prijezdili za teboj. In če so si zašli, bodo že po dnevi našli pravo pot. Kod bi naj jezdili?«

»Naročil sem jim, naj jezdijo mimo Dere kjöja v Mastanlı.«

»Torej morajo na vsak način tod mimo. Jezdil jim bom naproti.«

»Konja nimaš!«

»Hm —! Izposodil si bom ujetnikovega konja.«

»Tako bi se dalo narediti. Si že govoril z ujetnikom?«

»Da.«

»Kaj je rekel?«

»Zabavljaj se seveda. Zahteva, da ga moram nemudoma izpustiti. In ko sem mu povedal, da ne smem, je dejal, da mora s teboj govoriti.«

»To željo mu rad izpolnim.«

»Effendi, ne stori tega!«

»Zakaj neki ne?«

»Zahrbtn je. Rešil bi se rad. Siloma ali pa z zvijačo.«

»Ne bojim se njegove sile in ne njegove zvičajnosti. V kleti tiči in zvezan je. Kaj mi more?«

»Pregovoril te bo!«

»Ne bo. Nisem tak človek, da bi vsakemu lopovu verjel in tudi ne eden izmed tistih, ki vsakih pet minut drugače mislijo. Sicer pa boš ti poleg. Pojdiva.«

Pravkar sva mislila odpreti loputo, ko je prišla kovačeva žena, me prijela za roko in mi skrivnostno šepnila:

»Našla sem, effendi, našla sem!«

»Kaj?« sem dejal in izpustil loputo.

»Njegov obraz, brazgotino —!«

»Misliš pač ujetnikov obraz in brazgotino na njem?«

»Da, effendi. Videla sem že nekje tega človeka, pa iz spomina mi je prišel. Vso noč sem premišljevala in ugibala, kje bi ga bila videla. In sedajle sem se spomnila.«

»Pojdimo v drugo sobo! Utegnil bi nas slišati.«

Stopili smo v veliko sobo in Šimen je začuden dejal ženi:

»Praviš, da si ga že videla —? Pa mi nisi besedice rekla!«

»Bala sem se, da mi bo izpadlo, če govorim o njem. V Topokliju sem ga videla.«

»Kedaj?«

»Lansko pomlad. Pri moji prijateljici je bilo.«

»Tistikrat, ko si bila na obisku pri njej?«

»Da.«

»Po kaj pa je prišel?«

»Smodnik je prišel kupovat in zapalke.

Vedi namreč,« se je obrnila k meni, »da ima mož moje prijateljice trgovino z raznim blagom. Povabila sta me, ker mu je žena, moja prijateljica, zbolela, pa niso imeli nikogar, ki bi ji stregel.

Sedela sem pri prijateljici. Pa je nekdo prišel in zahteval smodnika. In ko mu ga je trgovec dal, ga je hotel koj poskusiti. Trgovec ga je prosil, naj ne strelja, ker da je njegova žena bolna pa bi se prestrašila. Vkljub temu je nabil pištolo in ustrelil v konjsko glavo, ki visi nad sosednjo hišo.«

Bulgari namreč obešajo nad vrata ali pa pod sleme svojih hiš konjske in volovske lobanje.

»Moja prijateljica je kriknila od strahu,« je pripovedovala žena, »on pa se je smejal in še nekajkrat ustrelil. In ko je bil trgovec hud, mu je grozil, da bo še njega ustrelil. Končno je plačal in odšel. Dejal pa je, da mu pravzaprav ni treba plačati, ker je zarotnik.«

»Zarotnik —?« sem se čudil. »Torej eden tistih, ki hočejo deželo odtrgati od Carigrada in ustanoviti lastno bolgarsko kraljestvo?«

»Da.«

»Pa kako da si upa to javno povedati?«

»Zakaj ne?« je razlagal kovač. »Sultân živi v Stambûlu in njegova moč je tem manjša, čim globlje prideš v Balkan. In kaj morejo takemu zarotniku? Če mu huda prede, pa zbeži v gore.

Toda pripoveduj dalje, žena!«

»Videla sem tistega človeka skozi špranjo v steni,« je nadaljevala. »Obličje je nosil na desnem licu. In ko sva trgovca vprašali, kdo da je, je pravil, da je član tiste družbe, ki niso zadovoljni pod sultânom,

pa da je doma v vasi Palaca. Mosklan mu je ime, konjski trgovec je, pa je trgovino pustil, da laže posveča ves svoj čas družbi nezadovoljnežev. Pravil je tudi, da je zelo redko doma, vedno je kje na potu. Trgovec naju je prosil, naj nikomur ne poveva, kaj nama je pravil.«

»In praviš, da je tisti človek naš ujetnik?«

»Da. Obliža ne nosi več, zato ga nisem koj spoznala. Zdelo se mi je pa le, da sem ga že nekje videla. Brazgotina na njegovem licu me je končno pripeljala na pravo sled. Čisto prepričana sem, da je on.«

»Dejal je, da mu je Pimoza ime in da je Srb, trgovski potnik iz Lopatice ob Ibarju —.«

»Lagal je!«

»Saj mu tudi nisem verjel. Rumunski je govoril, sicer le samo nekaj besed, pa zdi se mi, da je bilo narečje, ki ga govorijo v okolici Slatine.«

»Slatine —? Da da! Trgovec ga, se zdi, bolje pozna, nego nama je hotel povedati. Jezen je bil na njega, zabavljal je in ga imenoval Vlaha, džaura, Rusa in razkolnika iz Slatine.«

»Čujem, da ga zelo dobro pozna. Torej bo res iz Slatine in ne iz Lopatice.«

»Da.«

»Zanimivo! Morebiti pri debelem peku v Džnibašliju še kaj več izvem o njem.«

»Res misliš jezdit v Džnibašli?« je vprašal kovač.

»Seveda! Moram jezdit, sedaj že vsaj, ko vem, kdo da je naš ujetnik.«

»Mu boš povedal, kam misliš jezdit?«

»Seveda mu bom. Saj mi je sam naročil, naj jezdim k Bošaku.«

»In tudi to mu boš povedal, da vemo, kdo da je pravzaprav?«

»Ne! Bila bi velika neprevidnost.

»Ali mi imata še kaj povedati, česar ujetnik ne sme slišati?«

»Ne,« je dejala žena. »Vse sem ti povedala. Pa dovoli, da te še nekaj vprašam, kar me zelo vznemirja.«

»Le vprašaj! Morebiti se pa brez potrebe vznemirjaš.«

»O ne! Poslušaj! Če je ta človek res eden izmed nezadovoljnežev in zarotnikov, se bo maščeval, ker sva ga ujela, ali pa bo svoje tovariše naščuval na naju.«

»To je seveda mogoče in tudi verjetno. Pa morebiti se bo dala zadeva tako urediti, da se vama ne bo treba bati njegovega maščevanja. Zaenkrat vsaj se lahko izgovorita, da so vaju njegovi zavezniki vrgli v klet in da sta mu pač tudi vidva vrnila milo za drago.

Pa pojdimo! Govoril bom z njim, ker tako želi.«

Prižgal sem tresko, odprl loputo in zlezel po lestvi.

Ujetnik je ležal na kupu oglja in me sprejel s polnimi usti grdih kletvic.

»Ali misliš, da si boš s takim zabavljanjem položaj izboljšal?« sem ga vprašal.

»Izpusti me! Nimaš pravice, da bi mi jemal svobodo!«

»Dosedaj sem še vedno prepričan, da imam tako pravico.«

»Te ni barvar Bošak poučil, kdo da sem?«

»Še nisem bil pri njem.«

»Ne še —? Kaj se obotavljaš? Gotovo je že poldne mimo. Že davno bi bil lahko šel v Džnibašli!«

»Motiš se! Ni še tako pozno. Toda koj pojdem. Praviš, da te pozna?«

»Da. Le vprašaj za trgovskim potnikom Pimozo!«

»Ali ve, da te dni nisi bil v Odrinu?«

»Da. Če ga vprašaš, ti bo potrdil, da sem bil v Mandri in v Boldšibaku.«

»Kako pa naj ve, kje si bil?«

Vprašanje ga je spravilo v zadrego. Pomolčal je pa odgovoril:

»Ti bo že sam povedal.«

»Rajši bi zvedel od tebe.«

»Zakaj?«

»Ker bi mi s svojim odgovorom dokazal, da si res nedolžen.«

»Teža ne uvidim.«

»Ti moram razložiti? Nočeš mi povedati, ker se bojiš, da bi se tvoja izpoved ne ujemala z Boškovo izpovedjo. Pa mi vsaj povej, ali si bil z njim skupaj v Mandri in v Bolšibaku.«

»Mi ni treba povedati. Pojdi pa ga vprašaj!«

»Zdi se, da nočeš dokazati svoje nedolžnosti. Čemu naj pravzaprav jezdim k tistemu Boškaku?«

»Zahtevam, da jezdiš! Izpričal ti bo, da sem nedolžen.«

»Če si res nedolžen, bi mi povedal, kar sem te vprašal.«

»Povej Boškaku, kje sem.«

»Tako —? Povem mu naj, da tičiš v kovačevi kleti —? Mar misliš, da sem bolj neumen ko ti pameten?«

Pa da mi ne boš mogel ničesar očitati, bom pojezdil k tvojemu debelemu prijatelju. Morebiti zvem od njega čisto kaj druga ko to, kar mi ti praviš.

»Si lačen?«

»Ne.«

»Žejen?«

»Ne. Rajši poginem žeje in gladu, ko pa da bi iz rok takih ljudi kaj vzell!«

»Čisto kakor želiš!«

Stopil sem k lestvi. Robato je dejal:

»Koj mi odvzemi vezil!«

»Kako moreš zahtevati, da se te dotaknem, jaz, ki niti vreden nisem, da bi ti kozarec vode ponudill!«

»Vezi mi režejo v meso!«

»O, nič ne škodil! Žeja tudi boli in vendar jo rajši prenašaš, ko pa da bi sprejel kozarec vode od mene. Sicer pa čisto dobro vem, da te vezi ne režejo. In tvoj prerok pravi: 'Če te nesreča obišče, pomisli, da je navadno ni Allâh kriv, ampak ti sam!' — Premišljuj o teh besedah, dokler se ne vrnem!«

Nič ni odgovoril.

Šimen je med tem pripeljal pred hišo mojega vranca in ujetnikovega konja.

»Res misliš jezdit mojim ljudem naproti?« sem ga vprašal.

»Ako dovoliš, effendi.«

»Bi ne bilo bolje, če bi ostal in stražil ujetnika?«

»Žena ostane doma. Stražila ga bo.«

»Nič se ne ve, kaj vse se še utegne zgoditi!«

»Kaj bi se naj zgodilo? Tvoji ljudje morajo zvedeti, kje si in da čakaš na nje. Jezdil bom v Dere kjöj in če jih ne srečam, se vrnem.«

»Utegnete se zgrešiti!«

»In če bi se tudi, nič ne škodi. Tod mimo morajo priti in žena bo pazila. Ustavila jih bo.«

»Pa naj bo! Ampak tvoja žena ne sme nikomur povedati, da imaš ujetnika v kleti!«

»Brez skrbi jezdi v Džnibašli, effendi!« je za-trjevala žena. »Vse bo tako, kakor če bi sam stražil ujetnika.«

Zajahal sem. Na misel mi je hodilo, da bi pustil puški pri Šimenu, pa sem jih le vzel s seboj. Nisem jih imel kje skriti in predragoceni sta mi bili, da bi jih djal iz rok.

In prav sem storil.

III.

Med tihotapci.

Od kovačije do vasi ni bilo daleč. Košikawak je majhen kraj, kmalu sem bil mimo hiš. Onstran vasi sem se obrnil črez most in krenil na jugovzhod, ne na jug, kakor je naročal Šimen.

Jezdil sem po kuruznem polju, po pašnikih in prišel na neobdelan svet. Ceste ni bilo nobene, vsakdo tam potuje, jezdi ali pa se pelje, koder se mu zljubi.

Zato se prav nič nisem začudil, ko sem na desni opazil človeka, ki je jezdil isto »pot« kakor jaz. Videl me je in krenil proti meni.

Ko je prišel bliže, me je nekaj časa gledal. Ni vedel, kaj bi storil. Pa se je le odločil in pogнал konja bliže.

»Sabahak bilhêr — Dobro jutro!« me je pozdravil v izbrani arabščini.

Začudil sem se. Kdo bi naj govoril v balkanskih gorah arabski —?

»Allah jusabbihak bilhêr!« sem odzdravil.

Mož mi je namreč ugajal. Bogat vsekakor ni bil. Njegov konj ni bil mnogo vreden in jezdec sam je bil revno oblečen. Pa njegova obleka je bila snažna, kar v tistih krajih redko vidiš, in tudi njegov konj je bil dobro negovan, čeprav je bil vse drugo prej ko rejen. Česalo in krtača sta mu menda nadomestovala oves in pšenico. In dobro negovan konj je veselje za konjskega poznavalca in prijatelja. Sicer pa je bil mladi mož lepo zrastel in njegov obraz, ki so ga krasile skrbno negovane brčice,

je bil odkrit in pošten. Prav nič nisem bil nevoljen, da me je motil v mojih mislih.

»Arabski govorite?« si je zadovoljno pokimaval, češ pravilno me je presodil.

»Pa še zelo rad!«

»Ali bi mi povedali, odkod prihajate?«

»Iz Košikawaka.«

»Hvala lepa!«

»Se mi bodete pridružili?«

»Prav rad, če dovolite!«

Zelo vljuden je bil. Vprašal sem ga, kako da me je nagovoril arabski, ko vendar navadni ljudje na Balkanu ne znajo arabski.

Pokazal je na vranca, oči so se mu zasvetile.

»Takega konja jezdi le Arabec. Pristen pravi puščavski žrebec! Pri Allâhu! Rdeče nozdrvi —! Njegova mati je gotovo iz rodu Koheli?«

»Da! Dobro se razumete na konje!«

»Srečen človek! Pa ste gotovo tudi bogati, da imate takega dragocenega konja! Kopito priča, da vranec ni bil rojen v peščeni puščavi, ampak v kameniti.«

»Res je. Ampak dovolite, — ali ste tod kje doma?«

»Da.«

»Kako pa da se tako dobro razumete na konje?«

»Hadži sem. Ko sem opravil v Mekki svojo pobožnost, sem šel v Taif. Vstopil sem v konjico velikega šerifa mekkanskega.«

Poznal sem konjico mekkanskega šerifa. Ponaša se z najplemenitejšimi konjskimi pasmami. V taki službi seveda si je mladi človek lahko izšolal oko za vrline arabskih plemenitih konj.

Nekdanji kavalerist mekkanskega šerifa me je seveda koj zelo zanimal.

»Zakaj pa niste ostali v službi?«

Zardel je, zrl v tla, pa uprl oči v mene.

»Ljubezen —!«

»O jej —!«

»Da da! Tako je!«

Strašno resno in zamišljeno je mož gledal v svet in koj sem uganil, kako kaže z njim in z njegovo ljubeznijo.

Nisem se hotel vmešavati v nežne zadeve njegovega srca, zasukal sem pogovor na druge reči.

»Konja ste čisto pravilno presodili. O jezdecu pa ste se zmotili!«

»Zakaj zmotil —?«

»Ko ste dejali, da sem Arabec.«

»Saj ste vendar beduin —?«

»Ali sedim na konju kakor sedijo beduini?«

»Tisto seveda ne. Koj sem opazil.«

»Pa ste se seveda čudili!«

»Da.«

»Zelo odkritosrčni ste!«

»Bi ne smel biti?«

»O, le odkrito povejte svoje mnenje tudi o jezdecu!«

»Ne razumem, kako da lastnik takega krasnega konja — pa tako slabo jezdi!«

»Tako je pač na svetu!«

Skrbeče me je gledal pa dejal:

»Gotovo ste mi zamerili —?«

»Le brez skrbi bodite! Že marsikdo mi je rekel, da slabo jezdim, pa še nobenemu nisem vzel za zlo.«

»Zakaj pa se ne potrudite, da bi se jahanja naučili?«

»O, zelo sem se že trudil!«

»Je že mogoče!« se je neverno smehljaj.

»Povem vam, da leta nisem zapustil sedla, razen če sem legel spat.«

»Allâh akbar — Allâh je velik! Ustvaril je človeka in vsakemu dal posebne darove, nobenemu pa vseh. Vsak človek ima pač svoje slabosti, kakor je Allâhova volja. Poznal sem človeka, ki ni znal žvižgati. Na vso moč se je trudil, pa mu ni uspelo. Drugi

pa žvižga, ko še v zibelki leži. In vam se godi z jezdenjem prav tako kakor tistemu z žvižganjem —. Pa najbrž vam je Allâh v nadomestilo dal druge darove?»

»Tisto pa je res.«

»Smem zvedeti za nje.«

»O da! Pijači sem namreč vdan.«

»Pijači —?»

»Da. Pil sem že, ko sem še v zibelki ležal. Prav kakor tisti, ki je že v zibelki žvižgal.«

»Šaljivec!«

»Mi ne verjamete?»

»O prav rad! Ta talent smo pač vsi že prav zgodaj imeli in ga tudi uporabljali. Le da se ne smemo z njim preveč ponašati. Talent za jezdenje na primer je že čisto druga reč!«

»Vidim!«

Pomilovaje me je gledal.

»Čujte, ali je vaš hrbet zdrav?« me je vprašal.

»Da.«

»In prsi tudi?«

»Zelo zdrave prsi imam.«

»Kako pa, da tako krivite hrbet, prsi pa tiščite na znotraj?«

»Ker sem tako videl jezdit tisoče in tisoče drugih jezdecev.«

»So bili pač sami slabi jezdec!«

»O, zelo dobri jezdec! Dober jezdec in tak, ki ljubi svojega konja, ga ne bo mučil in preobremenjeval. Olajšal mu bo kolikormogoče breme. Kako se to naredi, tega pa ne zna ne Arabec in ne Turek.«

»Tudi jaz bi ne znal.«

»Verjamem da ne.«

»Torej niste Arabec?«

»Ne. Nemec sem.«

Tehtno je pokimaval.

»Videl sem v Stambûlu ljudi iz Alemanje — Nemčije —. Platno so prodajali pa sukno in nože. Pivo so pili in peli so poleg. Na konju pa niti enega nisem videl.

Ali je v Alemanji kaj vojakov?«

»Več ko v Turčiji.«

»Pa s konjico bo menda slaba —?«

»Naši konjiki jezdijo prav kakor jaz.«

»Žalostno, zelo žalostno!«

Čisto resno je govoril. Pa mi seveda ni niti na misel prišlo, da bi mu zameril.

Njemu pa se je menda le zazdelo, da bi mi pogovor morebiti ne ugajal. Napeljal je besedo na drug predmet.

»Tujec ste tod. Ali vas smem vprašati, kam potujete? Morebiti vam lahko koristim.«

Nisem ga še dobro poznal in nisem mu smel preveč zaupati. Previdno sem odgovoril:

»Zaenkrat v Džnibašli.«

»Torej še jezdim z vami kake četrt ure, če dovolite. Potem pa se obrnem na desno v Kabač.«

»Stanujete v Kabaču?«

»Da. Ne uganete, kaj sem!«

»Zaman bi ugibal. Kar sami povejte!«

»Prej sem bil urar, sedaj pa sem knjigar.«

»Ali imate trgovino s knjigami?«

»Vso svojo zalogo nosim kar s seboj v žepu. Tole prodajam.«

Izvlekel je listič iz žepa in mi ga dal.

El-fatha, prva sûra korâna, je bila na njem napisana, pa v »razkošni izdaji«, bi rekli mi. Mohamedani si dajo napisati izreke iz korâna ali pa tudi cele sûre v elegantni neshi pisavi s tekočim gumijem, še mokre črke pa potrosijo z zlatim prahom. Take lističe nosijo s seboj kakor mi naše podobice.

Moj mladi znanec je bil, po naše povedano, kolporter. Celo zalogo takih lističev je imel v žepu.

»To je napisano v Mekki?« sem vprašal.

»Da.«

»In čuvaji svete kaabe so napisali te lističe?«

Navihano se je nasmehnil in skomignil rameni.

»Razumem!« sem dejal. »Vaši kupci so prepričani, da so lističe napisali čuvaji svete kaabe v Mekki.«

»Da, tako mislijo. Pa vi ste Nemec in kristjan. Vam smem izdati, da sem lističe sam napisal. Pa seveda res v Mekki. Veliko zalogo jih imam, prodajam jih.«

»Ali uspeva kupčija?«

»Pa še dobro. Živim od tega.«

»Koliko pa stane takle listič?«

»Kakor je pač kupec. Revežu ga dam za piaster, včasih tudi brezplačno. Bogati pa dajejo deset piastrov in še več. Kakor rečeno, živim od te trgovine pa še očeta podpiram, ki je star in hrom. In še urarske potrebščine si kupujem.«

»Torej še vedno delujete v svoji prejšnji stroki?«

»Da. Uro sestavljam, ki jo bom padišahu ponudil v nakup. Ne bo ji enake v vsej deželi! Ako jo kupi, sem bogat človek!«

»Tista ura je torej pravi umotvor?«

»Da!« je dejal ponosno.

»Se vam bo posrečila?«

»Čisto gotovo! Izpočetka me je skrbelo, sedaj pa vem, da se mi bo posrečilo. In potem — in potem bom govoril s tistim Bošakom!«

Skoraj grozeče je povedal te besede.

Imenoval je Bošaka —. Ali je bil njegov Bošak isti ko moj, debeli pek in barvar obenem —?

Malomarno sem ga vprašal:

»Bošak —? Kdo je to?«

»No — njen oče!«

Hm —! »Njen« oče —! Kot da bi vsak človek vedel, da je kavalerist velikega šerifa mekkanskega zaljubljen!

Po njegovem grozečem glasu in njegovi razdraženosti sem seveda posnel, da položaj za mladega ženina ni ravno rožnat.

»Zakaj pa ne govorite z njim?«

»Nagnal bi me, če bi sedaj govoril z njim.«

»Ni mogoče —! Zakaj?«

»Revež sem.«

»Ali je tisti Bošak bogat človek?«

»Ni. Pa ona je najlepše dekle cele Rumelije!« je dejal z zanosom.

Rumelija se imenuje evropski del Turčije ob Egejskem morju.

Na njegove navdušene besede sem zamahnil z roko proti solncu in dejal:

»Vroče je danes!«

»Da, tamle je vroče!« je zagrozil s pestjo v smeri, kjer je menda ležala vas njegove ljube, ki je »najlepše dekle cele Rumelije«. »Bil sem pri očetu, pa mi je pokazal vrata.«

»Ali vam je tudi tisto ‚najlepše dekle cele Rumelije‘ pokazalo vrata?«

»O ne! Saj se vsak večer vidiva.«

»Skrivaj?«

»Da.«

»Kaj pa je njen oče?«

»Pek in barvar.«

Njegov Bošak je bil tudi moj Bošak —.

»In kako je ime ‚najlepšemu dekletu cele Rumelije‘?«

»Ikbâla je.«

Ikbâla je arabski in pomeni srečo.

»Kako lepo ime!« sem hvalil. »Želim, da bi vam res prinesla srečo!«

»Se bo tudi zgodilo. Kajti taka je Allâhova volja in tudi moja. In njena mati je najina zaveznica.«

»Hvala Allâhu!«

»Kajne! Čuva nad nama, kadar se sestaneva, Bošak pa spi. Allâh naj ji nakloni za njeno prijaznost

dolgo življenje in vnukov obilo število! Stari pa naj česen grize in črnilo pije, vse dokler ne bo moj tast.«

»In potem vam lahko služi za črnilnik, posebno če vam poide zaloga vaših lističev iz svete kaabe.

Kje pa živi neusmiljeni oče tistega najlepšega dekleta cele Rumelije'?»

»V Džnibašliju.«

»Vem. Pa v kateri hiši?»

»Peta hiša na desni roki je, če jezdite v teje smeri skozi vas. Nad vrati visi leseno jabolko, rumena rokavica in rdeča nogavica, ta znamenja po-vejo tujcu, da je Bošak barvar in pek.

Čemu pa poprašujete po njegovem stanovanju?»

»Obiskal bi rad tistega neusmiljenega trinoga.«

»Ne bo težko.«

»Zakaj ne?»

»Lahko mu daste kaj v barvanje.«

»Ne vem kaj. Kvečjemu če bi dal vranca tule rdeče pobarvati. Pa ne imel bi časa čakati, da se posuši.«

»Pa kupite slaščice. Saj je pek tudi!«

»Tudi pek je?»

»Da. Vse peče, karkoli si poželite.«

»Pa ja ne menda tudi nogavic in rokavic? Utegnil bi se le kedaj zmotiti. Take —.«

Pridržal sem konja in poslušal.

»Ste čuli —? Zdelo se mi je, da sem slišal od-daljeno klicanje.«

»Nič nisem čul.«

Oba sva poslušala. Klicanje se je ponovilo.

»Doni kakor glas človeka, ki je živ zakopan,« sem menil.

»Ne, žaba kvaka,« je pravil.

»Tako pa še nisem čul žabe kvakati.«

»Pa je! Žab je mnogo tod. Klic prihaja iz tistega grmovja tamle na levi. Nizko je, če bi kdo tičal v njem, bi ga videla. Žaba bo.

Tule pa se moram posloviti. Moja pot gre na desno.«

»Vas smem vprašati za ime?«

»Knjižar Ali mi pravijo.«

»Hvala lepa! In kako daleč je iz Džnibašlija v Kabač?«

»Tri četrt ure jezdim. Me bode te obiskali?«

»Mogoče.«

»Pridite pa si pogledjte mojo uro!

Ali vas smem pred slovesom še nekaj vprašati?«

»Le vprašajte!«

»Niste to, za kar se izdajate! Tajno potujete, ali ne?«

»Motite se!« sem se mu nasmejal.

Pa tudi urar in knjižar se mi je smejal.

»O da! Jezditi sicer ne znate, pa nič ne del! Morebiti ste velik učenjak, ki potuje po padišahovih deželah, da si razmere ogleda, ali pa ste odličen effendi iz sultánovega dvora. Da ste kristjan, to vem. Če bi bili musliman, bi bili počastili listek s sveto sũro. Pa padišah ima tudi kristjane na svojem dvoru. In tegale vranca ste dobili na posodo iz sultánovih hlevov. Ali ni tako?«

»Ne.«

»Dobro! Razumem! Molčal bom.«

»Prav, če bode te molčali!« sem dejal dvoumno.

»Pa popišite mi svojo hišo!«

»Bom. Slučajno leži naša hiša prav tako kakor Bošakova. Peta je na desni roki, če jezdite iz Džnibašlija v Kabač. Tam živiva z očetom. Nizka kočja je. Moj oče je bil reven pastir. Ko sem odhajal v Mekko, mi je mati še živela, pa je medtem umrla. Kmalu nato je očeta zadela kap. Ohromel je, niti geniti se ne more. Tudi govoriti ne. Blebeta kakor otrok. V srcu pa moli k Alláhu, da bi ga rešil trpljenja. Noče mi biti v nadležo. Jaz pa na skrivaj tudi molim k Alláhovi ljubezni, toda molim, naj mi ga še dolgo let ohrani. Mater in očeta ima človek le en-

krat v življenju. Ko umreta, vzame pokopališče otroku najboljše, kar je imel na svetu. Nihče ga ne bo več tako zvesto in požrtvovalno ljubil.

Nekoč, tistikrat sem bil še majhen, je prišel k nam v vas starček in prosil za prenočišče. Pripravili smo mu ležišče ter mu dali za večerjo mleka in kruha. Druga sami nismo imeli. Zgodilo se je pa, da sem tistikrat mater nekaj ujezil. Tedaj je vzel starček listič in svinčnik. Katoličan je bil, ni znal dobro turški, pa napisal mi je besede iz vaše svete knjige in dejal, naj se tistih besed na pamet naučim in naj jih nikdar ne pozabim in se vedno po njih ravnam. Hranil sem listič in ga nosil s seboj. Davno se je že raztrgal, izgubil je, besede pa so mi ostale v spominu in v srcu do današnjega dne in bodo ostale, da me bo angel smrti poklical na dan velikega slovesa iz življenja.«

Ginjen sem vprašal urarja, ki so mu solze stale v očeh:

»In katere so tiste besede?«

»Glasijo se: ,Okno, ki zasmehuje očeta in se ne pokorava materi, izključevali ga bodo krokarji potočni in mladi orli ga bodo požrli'.«

Lep zgled nepremagljive moči božje besede, ki deluje kakor kladvo —!

Kje ima korân, kje ima razodetje Budhe ali pa knjiga kakršnegakoli »modrijana« kako mesto, ki bi delovalo tako silno, neposredno in nepremagljivo —?

Stisnil sem roko urarju, ki je bil obenem tudi knjigar, in vprašal:

»Torej ljubite očeta?«

»Kako morete vprašati —? Kako bi sin ne ljubil očeta? Kako bi mogel otrok pozabiti starše, katerim dolguje vse, vse v življenju —?«

»Prav ste povedali! Moje vprašanje je bilo nepotrebno. Morebiti še obiščem vašega očeta. In napisal mu bom tudi besedo iz našega svetega pisma, prav kakor tisti starček. Upam, da se mi bo želja

uresničila. In mogoče je, da vam prinesem tistikrat še neko drugo srečo —.

Bodite doma, da vas najdem, ko pridem! Allâh jusallimak — Allâh naj vas čuva!«

»Fi amân Allâh — potujte v varstvu Allâhovem!« je odgovoril in si položil svojo roko na čelo.

Obrnil je konja na desno in v diru odjezdil.

Zrl sem za njim, da mi je izginil za grmovjem, in jezdil dalje.

Pa nisem še jezdil dolgo, ko zagledam na tleh nekaj, česar bi v tej zapuščeni deželi pač nikdar ne iskal, namreč pristno pravo resnično, rjavo in hrustavo — žemljo, da, celo vrsto osmih rjavih in hrustavih žemelj.

To pecivo je prišlo v Turčijo od nas, zato ga imenujejo Turki frandžela, »frankovska«.

Razjahal sem, se sklonil in pobral žemljo, spomin, sveže pečen, duhteč spomin na daljno domovino. Pa kaj naj počnem s celo vrsto osmih žemelj —? Pobral sem celo vrsto, odlomil košček in ga pomolil vranecu.

Vranec, doma v pustinjah Mezopotamije, kjer takih in tudi nobenih drugih žemelj ne pečejo, moj vranec, pravim, še takega peciva ni nikdar videl. Pa to ga ni vznemirjalo. Povohal je, segel po koščku in mi iztrgal celo vrsto iz roke.

»Dober tek, ljuba živalica!« sem mu voščil in ga potrepljal po vitkem vratu. Hvaležno si je drgnil lepo, izrazito glavico ob mojem ramenu.

Spet sem zajahal, pojezdil — in naletel komaj dvajset korakov dalje na novo vrsto žemelj.

Kaj bi naj ta pojav pomenil —? Take vrste marna pač menda tudi v Turčiji ne pada z neba, tudi ne raste po drevju, ki pa ga sicer ni bilo v bližini, niti ne poganja iz tal —.

Razjahal sem vnovič, pobral žemlje in jih vtaknil v torbo ob sedlu.

Spet sem zajahal, pojezdil — in zagledal nedaleč v stran novo vrsto žemelj.

Da bi spet razjahal? Ne! Pognal sem vranca, v dolgem skoku je šinil v daljavo, sklonil sem se in v diru pobral zemlje.

In v diru sem jezdil dalje — in ves zavzet gledal, kako so švigali mimo kupčki raznovrstnega peciva.

Pridržal sem vranca in jezdil počasneje. In pokazalo se je, da je vsa pot v gostih presledkih zaznamovana s svežim pecivom.

Res blagoslovljena zemlja, tale Rumelija!

Seveda mi ni bilo, da bi venomer plezal s konja in pobiral pečene dobrote, rajši sem šel iskat velikodušnega dobrotnika in darovatelja redilnih znamenj.

Šop grmičja mi je prišel naproti sredi neobdelane ravnine. Zavil sem krog njega in glej — tamle je stal, velikodušni dobrotnik, in sicer v zelo zemeljski podobi. Bil je eno tistih bitij, ki ga Arabec imenuje himâr, Turek ešek, učeni latinec asinus, mi pa — zelo nespoštljivo! — osel.

Da, tam je stal osel in — žrl. Pa kaj —!

Ni žrl trave, ali pa morebiti sočnega brstja z grmovja, tudi ne žemelj, ki so vendar mojemu plemenitemu vrancu tako dobro teknile, ampak — slaščice. Da, slaščice, dragocene, izbrane slaščice, take, ki jih evropske dame hrustajo h kavi, orientalske lepoticice pa ves dan.

Skočil sem s konja, topot že tretjič.

Osel je pogledal najprvo mene, potem pa še vranca, zmigal z ušesi pa se obrnil v stran, nedolžno in ravnodušno, kot da ga vsa zadeva prav nič ne briga in kot bi vobče niti vedel ne, kak zločin da je poneverba in tatvina in da take zločine sodnik neizprosno kaznuje. Ali pa se je morebiti zanašal na »olajševalne okoliščine« —?

Pa to mi je bilo čisto vseeno. Tudi popolno nepoznavanje zakona ne opravičuje zločina in ga ne

varuje pred kaznijo. Stopil sem bliže in začel s preiskavo.

Osel je nosil na hrbtu nekako nosilnico, pol jezdno pol tovorno sedlo. Na vsaki strani sedla je svojčas visela košara, trenutno pa ni bilo nobene več. Pač pa sta ležali košari, kakor sem koj dognal, nekaj korakov v stran v grmovju. In v tistih košarah je nosil osel žemlje in slaščice. Vse polno takega peciva je ležalo naokoli, sredi med pecivom pa je stal osel in pasel na njem svojo požrešnost.

Zgodilo se je torej najbrž takole. Osel se je iz kakršnegakoli vzroka splašil in je planil na noge. Košari sta se zrahljali, se nagnili in žemlje in pecivo je v presledkih padalo na tla ter zaznamovalo pot z redilnimi znaki, ki sem jih srečaval. Nazadnje sta zdrknili na tla, osel je prasnil skozi grmovje, kar ni bilo ravno posebno duhovito in pametno, kajti obvisel je za vajeti. In tam je stal, živa slika zločina, ki ga je dohitela roka maščevalne pravice.

In tista maščevalna pravica sem bil jaz. Ali si je zločinec, ki je mirno hrustal slaščice, morebiti domišljeval, da je nedolžen? Nemudoma sem mu popravil njegovo mnenje.

Potegnil sem bič in oplazil hinavskega osla po zaspani vesti. Ves osupel je odskočil, me užaljeno gledal in vprašaje ter sukal dolga ušesa kakor mlin na veter svoja krila. Pobral sem vajeti z vejevja, ga peljal v stran ter ga trdno privezal. Vsaj tisto pecivo je bilo rešeno, kar ga je še ostalo.

Pa vsiljevalo se mi je vprašanje, ali je osel sam zapustil domače ognjišče ali v spremstvu jezdeca. In duhovito sem zasodil, da ni prišel sam.

Toda še eno vprašanje sem moral rešiti. Ali je spremljevalec — morebiti pa je bila spremljevalka — jezdil, ali je šel peš poleg osla. Preiskal sem sedlo in žival.

Nikjer ni bilo najti sledi, ki bi bila odgovorila na to vprašanje. Le eno sem spet duhovito zasodil, namreč da je najbrž osel jezdeca vrgel na tla.

Pa kje je tičal spremljevalec —?

Jezdil sem nazaj, odkoder sem prišel, da poiščem sled, ki na njo prej nisem pazil. In precej nazaj sem moral jezdit.

Našel sem sled osla. Peljala je nekaj časa vzporedno s sledjo vranca, pa se obrnila na desno v bodičasto grmovje, v tisto, ki sva iz nje z bukvarjem čula zamolklo klicanje.

In ko sem se bližal grmovju, sem spet čul tisto klicanje. Čulo se je res kakor glas človeka, ki je živ zakopan. Pohitel sem.

Pred grmovjem sem skočil s konja. Samo robidovje in malinovje je bilo, bodičasto je bilo in neprodirno se je zdelo.

»Na pomoč —! Na pomoč —!« je donel kakor iz groba zamolkel obupan klic.

»Kdo je?«

»Jaz.«

»Kdo jaz?«

»Čileka.«

Glas je bil ženski. Tudi ime je povedalo, da gre za žensko bitje. Čileka pomeni namreč jagodo.

»Tako!« sem tolažil.

Zdirjal sem okoli grmovja, da poiščem, kod bi se dalo prodreti v notranjščino. In našel sem odprtino. Pohojeno in polomljeno vejevje je pričalo, da je tod skozi vlomil osel z jezdecem in košarami vred. Vsaj za silo bo tudi človek prišel skozi, sem upal.

Pomaгал sem si še z nožem, prodiral vse globlje, prodrl skozi grmovje — in iznenaden obstal.

Prodrl sem namreč na majhno jaso — kdo bi si bil mislil, da leži taka jasa sredi grmovja? —, kotlu ali pravzaprav lijaku je bila podobna, dober meter je bila globoka. Ni pa bila postлана s trnjem, ampak — s preprogami, vezeninami in s sličnim blagom.

In sredi kotline je sedela na mehki, pestri postelji ženska, tako debela, kakor je še nikdar v življenju nisem videl.

Položaj sem koj razumel. Osel je vdrl v grmovje, planil v kotlino, obilna jahačica je v pravem trenutku zdrknila na mehko postlana tla in osel je šinil na drugi strani kotline spet v grmovje ter ven in dalje po polju. Vse dokler ga ni ugrabila roka pravice in se ni za vajeti ujel v drugo grmovje, kjer sem ga našel.

»Na pomoč —! Na pomoč —!« je klicala nesrečna ženska venomer.

Tedaj pa je zagledala mene.

Prestrašena je kriknila in si zagrnila obraz s preprogo.

»Kaj se je zgodilo?« sem poizvedoval.

»Pojdi proč! Moj pajčolan —!«

Nerazumljiva ženska! Na pomoč me kliče, pa me v isti sapi pošilja proč —!

Ozrl sem se po grmovju in res zagledal njen pajčolan. Na trnju je visel, ves cunjav je bil.

»Tule, vzemi moj žepni robec!«

Vzel sem svoj žepni robec, ga obtežil s kamenčkom in ji ga vrgel.

»Obrni se! Čisto popolnoma se obrni!«

Obrnil sem se.

Črez nekaj časa je zapovedala:

»Obrni se spet!«

Pokorno sem ubogal.

Zagrnila si je obraz z mojim robcem. Nepotrebna skrb! Saj sem že vendar čisto natančno videl njen temnordeči obraz in njena ohlapna torbasta lica.

Da je možki in da bi se kje v Evropi ali v Ameriki udeležila tekem »najtežjih ljudi«, vsakega tekmovalca bi pobila in prvo darilo bi si priborila kot »najtežji človek na vsem svetu«. Toda k nežnemu spolu je spadala, jaz pa sem rad galanten, zato ne bom podrobno opisoval njene osebnosti.

Le to povem, da meri orientalec lepoto žene po debelosti. Po okusu orientalca je skrivala s trnjem obdana globel rajsko krasotico.

Prodrl sem skozi grmovje — in iznenaden obstal. K str. 103.

Čileka je bila oblečena v sinji površnik s kratkimi rokavi. Trnje ga je nekoliko raztrgalo. Njeni kratki rokavi so razkazovali dolge rokavice lisičje barve. Izvrstno so bile delane, niti najmanjše gube niso kazale, tako tesno so se ji prilegale.

Zvrtala si je v naglici, ne vem s kakimi sredstvi, luknjo v moj robec. Skozi ta monokelj me je nekaj časa opazovala, pa dejala z mogočnim kakor grom bobnečim vzdihljajem:

»Tujec, me boš rešil?«

»Dal« sem odgovoril galantno.

»Me boš nesel?«

Hudo sem se prestrašil. Pa opogumil sem se in vprašal:

»Moram?«

»Da.«

»Ne moreš sama iti?«

»Ne.«

»Si ranjena?«

»Ne vem.«

»Nič ne čutiš?«

»Vsepovsod čutim.«

»Si poskušala vstati?«

»Ne.«

»Zakaj ne?«

»Ne gre.«

»Poskusi! Pomagal ti bom.«

Kotlina je bila meter globoka. Skočil sem in ji ponudil roko.

»Nesreča —! Nesreča —!« je kriknila. »Ne dotakni se me! Nisem zagrjnena!«

»Kje nisi zagrjnena?«

»Na rokah.«

»Saj nosiš vendar rokavice!«

»Rokavice —? Si slep, tujec? To je vendar barva el-pane, broč!«

Pa res —!

Čilekine roke so bile visoko nad lakte pobarvane z bročem —.

Tedaj sem seveda razumel, kako da se ji rokavice tako brezhibno prilegajo!

Pa še nekaj druga sem razumel.

Gospá Čileka je bila pekarica. To sem sklepal iz njene prtljage, ki je ležala po polju in ki jo je osel hrustal. Pa bila je tudi barvarica. In to sem sklepal iz njenih bročasto pobarvanih rok.

V globeli med trnjem je torej sedela na mehkih preprogah soproga peka Bošaka, tistega Bošaka, ki

sem se ga namenil obiskati, dobra mamica, ki je čuvala nad svojo hčerko in njenim ljubčekom, ko sta se shajala, medtem ko je Bošak spal —.

Ampak — o dobra »jagoda« —! Tisti, ki si z budnim očesom materinski čuvala nad njegovo ljubeznijo, tisti te je pred četrto ure imenoval žabo —. In tvoje obupno klicanje je primerjal z žabjim kvakanjem —. Ali je ljubezen res slepa in gluha? Ali ne sluti niti bližine materinske zaščitnice —?

»Kako te pa naj postavim na noge, če se te ne smem dotakniti?« sem jo vprašal.

»Primi me od zadaj.«

Zakolobaril sem krog nje in jo prijel pod pazduho.

»Ne ne —! Ščegetava sem!« je kriknila tako silno, da me je vrglo daleč v stran.

»Kje pa te naj vendar primem?«

»Ne vem.«

»Tamle je vrv. Z vrvjo te bom potegnil kvišku.«

»Pa ja ne za vrat?«

»Ne ne! Za pas.«

Ovil sem ji vrv okoli pasu, se obrnil, se sklonil in poveljeval:

»Pazi! Bir — iči — ič —! Ena, dve, tri!«

Počasi sem se zravnal, vrv se je nategnila. Pa ni šlo.

»Pomagaj mi! Porivaj se!« sem sopel.

»Ne morem! Drži me!« je sople še huje ko jaz. Izpustil sem vrv in si globoko oddahnil.

Strašno nerodna ženska! Sicer pa je prav povedala. Preproge so bile gladke, stene kotline so visele, polzelo ji je. In tako nepremično, ogromno težo spraviti po gladkem pobočju navzgor, to ni lahka reč! Ob pogledu na bodeče vejevje mi je seveda šinila v glavo sijajna misel, kako bi ji »pomagal« na noge. Toda galanten človek sem, opustil sem vabljivo misel.

»Morebiti si se pa res ranila?«

»Seveda sem se!«

»Kje?«

»Ne vem. Povsod. O Allâh! Kaj bodo ljudje rekli, če zvejo, da sem bila sama s teboj v temle grmovju!«

»Ne boj se! Nič ne bodo zvedeli.«

»Ne boš nikomur pravil?«

»Ne. Sicer pa sem tujec tod.«

»Tujec? Odkod pa si?«

»Iz Frankistana.«

»Torej si kristjan. In pred kristjani se mi ni treba zaigrinjati. Daj mi roko!«

Prijel sem jo, potegnil — in postavila se je na noge. Hvalaboğu!

»Kako pa si prišla sem?«

»Osel se mi je splašil. Trnje ga je bodlo.«

»Si jezdila?«

»Da.«

Ubogi osel! Žal mi je bilo, da sem ga motil pri sladki pojedini. Obilo si je zaslužil slaščice!

»Kako pa si prišla z oslom v tole bodeče grmovje?«

»Hotela sem —.«

Še huje je zardela.

Pogledal sem krog sebe. Cela zaloga preprog je bila shranjena v skriti kotlini!

»Čigave so tele preproge?«

»Ne — ne vem.«

»In vendar si vedela, da tu ležijo!«

»Nisem vedela.«

»Molčati znam in tujec sem. Ne boj se me, vse mi lahko poveš. Pa kako dobro, da te ni moj tovariš videl!«

»Nisi sam?«

»Mlad človek iz Kabača me je spremljal do sem.«

»Kje je sedaj?«

»Domov je jezdil.«

»Kako mu je ime?«

»Ali. Sahhâf — knjigar — je.«

»O, tisti! Tudi on ne sme vedeti, da si me tukaj našel. Ga poznaš?«

»Danes sem ga prvokrat videl. Zelo mi ugaja.«

»Kako pa si mene našel?«

»Videl sem pecivo na tleh, šel za njim in našel osla. Obvisel je v grmovju. Privezal sem ga pa poiskal tvojo sled.«

»Tisti osel je zelo neumna žival! Vse pecivo mi je raztrosil! Kako ga bom pobirala, ko se ne morem prikloniti —. Mi boš pomagal?«

»Z veseljem!« sem lagal.

»Pa pojdiva!«

»Bo šlo?«

»Vlekel me boš ali pa porival.«

»Pa si dejala, da si ščegetljiva —.«

»Kristjan si. Nisem več ščegetljiva.«

Čudne živce je imela, ta debela dama!

Ogledal sem si zalogo preprog in vprašal:

»Kam spada tale kraj?«

»V Džnibašli.«

»Kak človek je v Džnjibašliju kjaja?«

»Nisem njegova prijateljica,« je odgovorila odkritosrčno.

Dovolj sem zvedel. Slučaj mi je dal v roke orožje, s katerim sem lahko izvojeval dobremu sahhâfu Aliju njegovo srečo. In sklenil sem, da mu jo bom.

Potegnil sem debelo Čileko iz jame. Ob trnju sva obstala.

»Obleka se mi bo raztrgala!« je tožila.

»Porezal bom trnje z nožem.«

»Ne, tega ne. Ne smeš!« je hlastnila.

»Zakaj ne?«

»Kjaja je prepovedal.«

Razumel sem.

Kotlinasta jasa sredi bodečega grmovja je služila nepostavnemu počenjanju njenega moža za skri-

vališče. Ljudje so bili prepričani, da je grmovje neprodirno. Bošak pa je seveda vedel, kod se da priti do kotline. Če pa sem z nožem izrezal pot skozi grmovje, bi prišli Bošaku na sled. In to je hotela Čileka zabraniti.

»Kam si bila namenjena s pecivom?« sem jo vprašal.

»V Gölčik. Pa se mi je osel splašil.«

Spet sem razumel.

Vedela je, da so pred kratkim, morebiti prejšnjo noč, vskladiščili blago v skrivališče, radovedna je bila, rada bi si bila blago ogledala, zajezdila je v grmovje. Pa trnje je osla razdražilo, ušel ji je in na nesrečo ravno skozi grmovje in čez kotlinasto jaso.

»Odkod si prišel danes?« me je vprašala.

»Iz Košikawaka.«

»In kam potuješ?«

»V Džnibašli in v Kabač, kjer bom obiskal knjigarja Alija.«

»Res —? Povej, tujec, ali bi mi storil majhno uslugo?«

»Rad.«

»Nekaj bi nesel Aliju. Saj boš?«

»Bom.«

»Pa pojdiva na moj dom! Tam ti dam tisto za Alija.«

»Njena ponudba je bila seveda čisto po mojih željah. Radi lepšega le sem ugovarjal:

»Če si pa namenjena v Gölčik —!«

»Ne pojdem. Temule oslu danes ne zaupam več. Ampak vedi, da moj mož ne sme ničesar vedeti o Aliju!«

»Molčal bom! Kdo je tvoj mož?«

»Bošak mu je ime, bojadži — barvar — je in etmekdži — pek —. Ne bom mu pravila, kje sva bila, tudi ti moraš molčati. Le to mu bom rekla, da se mi je osel splašil, ti pa da si me našel, mi ulovil osla in me spremljal domov.«

»In kaj bom nesel sahhâfu Aliju?«

»To zveš doma. Pojdiva!«

Ni bila lahka reč, spraviti ogromno »jagodo« skozi grmovje. Pa nazadnje sva le stala na prostem.

»Žadelaj spet pot v grmovje! Živa duša ne sme vedeti, da se da priti na jaso in kaj da je tam skrito.«

Pokorno sem se lotil zamudnega in sitnega dela. Marsikateri trn se mi je zadril v kožo, pa opravi sem naročilo v zadovoljstvo mogočne zapovednice.

»Dobro si naredil!« me je pohvalila. »Dovoli, da sedem na tvojega konja!«

»Bi ne šla rajši peš? Moj konj še ni nosil ženske.«

»O, saj mu ne bom nič storila!«

»Verjamem, da ne! Toda poglej si tole sedlo! Ni narejeno za nežne ude ženskega bitja. Preozko je za tebe.«

»Pa rasedlaj konja! Jezdila bom brez sedla.«

»Zamudila bi se. In konja bi moral voditi za vajeti, pa bi ne mogel pobirati peciva, ki ti ga je osel raztrosil po potu. Sedi na osla! Privezal sem ga tamle h grmu. Ni daleč.«

»Privezal si ga? Dobro! Če misliš, da je bolje za mene, ako grem peš, pa naj bo. Čeprav mi hoja škodi. Sape mi zmanjka in dolgo moram čakati, da se mi vrne. In srce mi močno bije, kašelj me prime, kar umrla bi.«

Vzel sem vranca za vajeti, Čileka se je oklenila moje roke in odpotovala sva. Prišla sva trideset korakov daleč, pa je že vsa zasopla in upehana obstala.

»Vidiš, se že začenja! Še bolj se moram nasloniti na tebe. In še počasneje morava hoditi.«

Stopala sva s polovično brzino mrtvaškega sprevoda. Prve zemlje so se približale.

»Tule leži frandžela. Poberi jo!«

Pobral sem jo.

Nekaj korakov dalje je ležala druga zemlja.

»Tule leži spet frandžela. Poberi jo!«

In pobral sem jo.

In ni bilo dolgo, pa sem imel vse naročje polno žemelj in drugega peciva. Povrh sem moral še konja voditi in podpirati obilno »jagodo« —.

Prišla sva do celega kupa peciva.

Čileka je zavzeta obstala, se mi izvila izpod pazduhe, udarila v dlani in tožila:

»O Allâh —! Cel kup maslenega peciva! Moj osel ima pač polno gnezdo miši v glavi, da gre in tako dragoceno pecivo raztroši po tleh! Poberi!«

»Rad, zelo rad! Ampak povej mi prej, kam naj vse to dragoceno pecivo zdevam! Saj vidiš, da imam že polne roke!«

»Deni ga v haik!«

»Allâh illâ 'llâh —! Ali ne vidiš, da je moj haik snežnobel!«

»Da! Bel je ko sneg na planinah. Gotovo je nov.«

»Vsekakor! In celih dve sto piastrov sem dal za njega.«

»Tem bolje. Saj bi tudi ne dovolila, da bi zavil tole dragoceno pecivo v umazano suknjo.«

»Allâh ti je dal zmisel za snago in vse življenje mu bodi za ta dar hvaležna! Pa tudi meni je poklonil Allâh prav tak dar in zmisel za snago. Duša bi me bolela in srce bi mi krvavelo, če bi bil moj novi haik poln maslenih madežev.«

»O, maslo je dobro! Madež od masla ni nobena sramota! Maslo ni ne ribje olje ne konjska mast!«

»Kdo bo pa poznal na madežih, da so res masleni —? «

»Dragi gospod! Imeniten človek si in čisto vseeno ti je lahko, kaj si ljudje mislijo o tvojih madežih! Sleci haik pa ga obrni! In nihče ne bo videl madežev.«

»Ali ne veš, da se ne smem sleči v navzočnosti ženske?«

»O, moj prijatelj si, moj rešitelj! Razen tega pa imaš pod haikom še suknjič in telovnik!«

»Rajši se ne bom pregrešil zoper pravila dostojnosti. Dovolj, da zavijem pecivo v konjsko odejo!«

»Je snažna?«

»Da. Vsak dan jo izprašim.«

Prav izvrstno sem se zabaval. Odeje seveda že nekaj dni nisem izprašil. Ni bilo časa. Privezana je bila zadaj na sedlo, polna prahu je bila.

Snel sem jo in jo razgrnil pred gospó Jagodo.

»Stresi jo!« je naročila.

Ubogal sem. Oblak prahu se je dvignil. Vkljub temu je zadovoljna dejala:

»Da, snažna je! Le zavij pecivo v njo!«

Končno sva prispela do osla.

Ko je Čileka zagledala košare in kupe peciva, je obupana dvignila roke.

»O Allâh —! O Aiša — O Fatma —! O nesreča —! Tule ležijo košare in poleg pa vse moje pecivo! Pa ne —! Ne leži vse pecivo na tleh, mnogo manjka. Kam je izginilo?«

Vprašaje me je gledala.

»Effendi, tele reči so zelo okusne, kajne?«

»Menda že.«

»Rad ješ sladkarije?«

»Včasih.«

»Morebiti si pa ti pojedel, kar manjka —?«

»Tisto pa ne, o dična Čileka!«

»Kam pa bi bilo izginilo? Kaj poreče moj mož —? Od vsakega kosa mu moram račun dajati!«

»Pravim, da ga nisem jaz snedel!«

»Kdo pa?«

»Osel.«

»Tale moj osel —? O nesreča —! O predrznost —! Pa res misliš, da takle osel tudi slaščice žre?«

»Vsaj tale osel žre slaščice. Sam sem videl.«

»Videl si?«

»Na lastne oči!«

»Glej, glej! Meni pa ni nikdar izdal, da ljubi slaščice! O ta hinavec! O ta svetohlinec! Effendi, stori mi majhno uslugo!«

»Prav rad! Saj veš, da ti vse storim, kar želiš.«

»Da. Zelo potrpežljiv si! Torej pa vzemi tamle svoj bič pa ga potegni temule hinavskemu oslu čez glavo, da mu bodo ušesa odletela!«

»Tega pa ne storim, o Čileka!«

»Ne? Zakaj ne?«

»Živali ne smemo mučiti.«

»Kaj tebe osel briga! Saj ni tvoj!«

»Seveda ni.«

»Moj je in s svojo lastnino lahko storim, kar hočem. Le udari gal!«

»Ne zameri! Tega ne bom storil. Sicer pa — ali si povedala oslu, da naj pusti slaščice pri miru?«

»Ne.«

»Veliko napako si zagrešila! Mislil je, da sme žreti slaščice, ki so last njegove zapovednice. Ko spet kedaj pojdeš na pot z njim, mu pojasni, da slaščice niso za osle!«

»O, to pa lahko koj sedajle storim. In mislim, da me bo prav dobro razumel.«

Pograbila je moj bič in stopila k oslu. Nezaupno jo je gledal in v skrbeh migal z ušesi.

»Kaj si storil? se je zadržala nad njim. »Veš, kaj si? Lopov, velik lopov si! Tule!«

In krepko ga je ošvrknila okrog glave.

»Požrešnež si!«

In spet je dobil izdaten udarec.

»Zahrbtnož!«

Spet je zažvižgal bič.

Toda osel menda ni bil dobro vzgojen in ni čutil posebnega spoštovanja do gospodarice. Še preden ga je bič tretjič zadel, se je bliskoma obrnil,

dvignil zadnje noge in udaril po »jagodi«. Tako nagel je bil, da sem jo še komaj rešil kopit.

Hipoma jo je minila jeza. Tresla se je od strahu.

»Effendi, kaj je storil! Brcnil me je —!«

»Da.«

»Hudobnež! Nehvaležnež! Ali me je zadel?«

»Mislim da ne. Čutiš bolečine?«

»Seveda! Vse moje telo je ena sama velika bula!«

»O joj! Tako veliko bulo bo težko ozdraviti!«

»Seveda! Pa le mislim, da so šla kopita mimo.

Ali ne?«

»Tudi meni se tako zdi.«

»Allâhu hvala! Kaj, če bi me bil zadel v prsi —! Mrtva bi bila! Ali pa v obraz —! Zobovje bi mi bil polomil! Nikdar več ne bom tepla tega divjaka.«

»In prav boš storila. Saj sem ti dejal, da ga ne tepi! Pa me nisi ubogala!«

»Tako sem se prestrašila, da se vsa tresem. Ali vidiš, da se tresem?«

»Vidim.«

»Drži me!«

»Je res tako hudo?«

»Zelo hudo je! Tako hudo je, da moram sestti.«

Vitka evropska dama bi se z ljubko, slikovito kretnjo spustila na tla. Čileka je sicer tudi poskusila sestti kar moč gracijozno, pa je bila pretežka. Izgubila je ravnotežje in se s toliko naglico približala materi zemlji, da sem komaj še umaknil košaro, sicer bi bila v njo sedla.

»Ah —! Hvala ti!« je dahnila. »Sape mi zmanjkuje. Ah —! Po sapo moram!«

In dobesedno je lovila sapo.

»Poberi pecivo, kar ga je še ostalo, pa ga zdevaj v košare! In tudi sedlo popravi! Odšla bova.«

Ubogal sem in vmes razmišljal, kako jo bom spravil na osla. Že vstala je težko, kako pa bo v sedlo zlezla —?

Spravil sem jo na noge. Brezupno se je ozirala po prazni ravnini.

»Česa pa iščeš?«

»Stopnice.«

»Stopnice —? Čemu ti bodo?«

»Potrebujem jih. Sicer ne pridem v sedlo.«

»A tako —! Žal —!«

In tudi sam sem se brezupno oziral po prazni ravnini.

»Tamle, glej!« je dejala, »tamle je štor! Pelji me k njemu!«

Z velikim naporom sem jo spravil na štor in s štora v sedlo. Ubogi osel je klecnil pod silno težo, pa čutil je v udih podvojeno moč, ko je opazil, da gre proti domu.

Raztresene hiše so se pokazale na ravnini.

»Tisto je Džnibašli?« sem vprašal.

»Ne. Tisto je Mali Džnibašli. Pa tam mi stanujemo.«

Prispela sva. Mimo revnih koč sva prijezdila do večje hiše. Gospá Čileka je zavila na dvorišče.

Jame so bile izkopane na dvorišču in v jamah so bili sodi, polni barv. Vse je kazalo, da smo na dvorišču barvarja in peka Bošaka.

Čileka je zavpila. In ker nihče ni prišel, je zavpila še enkrat. Vrata lesene kočice so se odprla, človek s ptičjim obrazom je stopil na dvorišče.

Ni imel druga na sebi ko nekake plavalne hlače. Pa njegova pomanjkljiva obleka me ni toliko osupnila ko barva njegove kože. Z vsemi mogočimi barvami je namreč bil mož namazan, pravi nebeški mavrici je bil podoben. Pa vkljub tej svoji pestrosti je kazal tak nedolžen obraz, kot da se taka slikarija sama po sebi razume.

Razjahal sem in radoveden čakal, kaj bo.

»Sičirda, prinesi mi mojo lestvo!« je zapovedala gospodarica.

Torej Sičirda je bilo ime človeku s ptičjim obrazom. Beseda pomeni skakača, škorca. No, ime se je ujemalo z njegovim obrazom.

Dostojanstveno je odkorakal v hišo in res privlekel od nekod lestvo. Pristavil jo je k oslu.

»Jagoda« je zlezla na tla.

»Kaj počenja moj mož?« je vprašala.

»Ne vem,« je odgovoril mož s ptičjim obrazom in imenom.

»Kje pa tiči?«

»Ne vem.«

»Ni v sobi?«

»Ne.«

»Kje pa?«

»Ne vem.«

»Je odšel?«

»Da.«

»Zakaj pa tega koj ne poveš, budalo! Spravi osla v hlev!«

Pestrobavni človek je odgovarjal svečano in resnobno, kot da gre za silno važno zadevo. Prijel je osla in vajeti in mislil oditi.

»Počakaj!« ga je ustavila. »Raztovori ga še prej!« Modro ji je pokimal in se lotil košar.

»Pojdi z menoj, effendi!« me je povabila.

Privezal sem vranca h kolu blizu zida in stopil za njo.

Močen duh po maslu in lugu mi je udaril v nos, Na levi sem opazil pripravo, ki je menda služila za peč, ker jazbecev menda niso imeli v hiši. Priprava je bila namreč čisto podobna jazbinii. Na desni so peljala vrata v stanovanje.

In ko sva vstopila, sem stal oko v oko pred živo podobo gospé Jagode, seveda mnogo let mlajše. Prav nič nisem dvomil, znašel sem se pred gospodično Jagodo.

Oblečena je bila v bolgarsko nošo, lahko in domače. Njen obraz bi imenoval skorajda zanimiv,

krasil pa je tudi njo najlepši kras orientalskih žen, debelost, in sicer skoraj v isti izmeri ko mater.

»Ikbâla, kaj počenjaš?« jo je vprašala mati.

Stala je pred nekimi skledami, vtikala v nje kazalce obeh rok in jih nosila k ustam.

»Smetano snemam,« je odgovorila prostodušno.

»Kam?«

»V usta.«

»Na krožnik bi jo morala devati, ne pa v usta!« jo je narahlo karala.

»Sladka je!«

Ta razlog je bil seveda zelo tehten za njeno »snemanje«. Tudi mater je zadovoljil. Stopila je k hčeri, jo potrepljala po licu in nežno dejala:

»Moja sladkosneda ti —!«

Tedaj šele je sladkosneda uprla tudi v mene oči. Zelo začudeno me je gledala.

Mati ji je povedala:

»Tale effendi si bo pri nas počil.«

»Zakaj?«

»Utrujen je.«

»Naj leže zunaj v travo! Kako moreš brez pajčolana govoriti s tujcem in ga še v sobo pripeljati, ko vendar veš, da nimam pajčolana!«

»O, moj prijatelj in rešenik je!«

»Tvoj rešenik —? Si bila v nevarnosti?«

»V smrtni nevarnosti celò!«

Prijazneje me je gledala hčerka.

»Kako da si se tako naglo vrnila? Ali nisi bila v Gölčiku? Kaj se ti je pripetilo?«

»Velika nesreča!«

»O Allâh —! Kaka nesreča?«

»Pozabila sem, da je današnji dan eden izmed mojih petdesetih nesrečnih dni. Da sem se spomnila, bi bila doma ostala. Poslušaj, kaj se mi je pripetilo!

Kake pol ure sem jezdila čisto mirno svojo pot, ko se hipoma odpre zemlja pred menoj —.«

»O Allâh —!«

»— in iz dima stopi duh —.«

»Kak duh?«

»Strašen duh, strah —.«

»Allâh te obvaruj nesreče! Mnogo strahov je na svetlu!«

»Da! Vsekakor, moje dete! Moj osel se je seveda tudi silno prestrašil, zbežal je, kolikor so ga noge nesle. Dobro jezdim, saj veš, pa padla sem in osel je zdirjal po polju.«

»Kaka nesreča —! In nisi ga več dobila —?«

»Pač. Tale effendi je prijezdil mimo, ujel osla in tudi mene pobral ter me spremil domov.

Kje je oče?«

»V vas je šel.«

»Po kaj?«

»Rozine in mandeljne je šel kupovat.«

»Ali je povedal, kedaj se vrne?«

»Dejal je, da ne bo dolgo izostal.«

»Postrezi tule effendiju! Preobleči se moram. Koj se vrnem.«

Oditi je mislila, pa hčerka jo je prijela za rokav.

»Povej mi še prej, kako je bilo s tistim duhom!«

»Nimam časa. Vprašaj effendija! Vse ti bo povedal.«

In zvita Jagoda se je umaknila s pozorišča, prepuščajoč meni težavno nalogo, da izpopolnim in dokažem njeno »zgodbo o strahovih«.

Sedel sem že koj pri prvih besedah na rogoznico ob steni. Mlada Jagoda me je v zadregi pogledovala. Menda ni vedela, ali sme tudi v moji navzočnosti »snemati«.

Nekaj časa sva molčala. Pa me je le vprašala:

»Si utrujen effendi?«

»Ne.«

»Si lačen?«

»Tudi ne, drago dete.«

»Pa žejen si?«

»Vročje je. Ali bi mi dala požirek vode, o hčerka vse ljubkosti?«

Segla je po skledi, iz katere je malo prej »posnemala« sladko smetano, in mi ponudila:

»Tole je kravje mleko. Sveže je, dišalo ti bo. Pij! Ali pa imaš morebiti kozje mleko rajši?«

»Si tisto že tudi posnela?«

»Da.«

»Mi le rajši daj vode. Mleko pijem le, če še ni posneto.«

Šla je in mi prinesla v lončeni posodi vode. Dišala je prav kakor star tobačni mehur, ali pa kot bi se bil umazan kužek kopal v njej.

»Kje pa si zajela tole vodo?« sem vprašal v hudih slutnjah.

»Iz nečk.«

»Nimaš druge vode?«

»Pač. Za hišo je potok.«

»Pa mi zajemi vode iz potoka.«

»Bi, pa je ne boš pil.«

»Zakaj neki ne?«

»Žabe so v potoku, tako velike ko ovčarski pes ali pa kakor jež, če je dobro rejen.«

»Studenca ni pri hiši?«

»Je. Pa so kuščarji v njem, tako veliki kakor jegulje.«

»O joj —! Le rajši ne bom pil vode.«

»Effendi, dobrega mošta ti lahko ponudim!«

»Je res dober?«

»Ko sladkor je in med.«

»Prinesi mi ga, prosim!«

Spet je odšla pa se vrnila z izdolbeno bučo. Ponudila mi jo je.

Pogledal sem in povohal. Neka tekočina je bila v buči, že vnaprej se mi je zdela nevarna. Dišala je po vsem mogočem. Sklenil sem, da bom skrajno previden.

»Iz česa pa je tale mošt narejen?«

»Iz murv, jerebikovih jagod in iz citronovega soka. Z lisičicami je začinjen in s sirupom poslan. Osvežil te bo in okrepil kakor rajski studenec!«

Torej iz murv je bil narejen tisti sumljivi mošt, iz murv, ki imajo že same ogaben okus —! In iz jerebikovih jagod, ki služijo kalinom za hrano in drugim ptičem —! In iz kislega citronovega soka —! Pa še »začinjen« z gobami in s sirupom —! Lahko sem si mislil, kak okus bo imela taka pijača in kaj bi se zgodilo, če bi ga pil! Ujedanje, griza, želodčni krči in drugi taki doživljaji bi bili neizogibna posledica.

Pa bil sem v resnici žejen. Nastavil sem bučo, nagnil in naredil požirek.

Brž me je dekle prijelo za roko.

»Stoj stoj —! Le en sam požirek!«

»Zakaj en sam požirek?« sem se čudil.

Šele tedaj sem občutil odurni okus zahrbtnega mošta. Morebiti mi je življenje rešila —.

»Strašno grižo boš dobil —!«

»Zakaj pa si mi ga ponudila —?«

»O, mošt je zelo dober. Pa le za en sam požirek ga smeš potegniti. Poglej, takole!«

Vzela mi je bučo iz rok, nagnila in pila, pila res v enem samem dolgem, brezkončnem požirku. In obraz ji je žarel v zadovoljstvu kot da uživa vodo rajskega studenca.

Spomnil sem se na strašni kumis, ki sem ga pil v kirgiških stepah. Pri prvih poskusih sem se skoraj onesvestil. Svetovali so mi, naj si nos zamašim. Ubogal sem nasvet in uspelo mi je, seveda šele po mnogih poskusih, da sem peklensko pijačo končno le brez groze pil.

Džnibašlijski mošt, izdelek barvarja in peka Bošaka, je bil gotovo še vse hujša pijača. Pa ker imam zelo dober želodec, mi atentat lepe hčerke Bošakove ni škodoval.

Postavila je bučo na tla. Pa se je priplazil star, pisan maček, ki je dotądaj mirno čepel v kotu,

oprezno pomočil brke v mošt, sumljivo stresal glavo, pa le začel lizati, izprva počasi in nezaupno, nazadnje pa že z vidno slastjo.

»Le pij, le pij, moj mucek! Le pij, moj mali, moj sladki, moj ljubčkani mucek!« je božala mlada Turkinja žival.

»Stoj!« sem vzkliknil, da je prestrašena odskočila.

»Kaj se je zgodilo?«

»Ne pusti mačku piti!«

»Zakaj ne?«

»Grižo bo dobil, ki si me pred njo svarila!«

»O ne! Vajen je mošta.«

»A —! Ga večkrat pije?«

»Da.«

»Iz tele buče?«

»Da. In zelo rad ga pije. Ravno prejle ga je pil, moj dobri, ljubi mucek!«

Takole —! Najprvo je pil njen »dobri, ljubi mucek«, potem jaz, nato pa še ona —! In s kako nedosežno prostodušnostjo mi je to povedala —! O Balkan —!

Maščevati bi se bil moral, kruto maščevati. Pa nimam nadarjenosti za maščevanje. Mesto maščevanja sem obrnil pogovor na predmet, ki ji je bil gotovo zelo ljub.

»Gotovo pije sahhâf Ali tudi prav rad tale mošt?« sem vprašal.

Iznenadena me je pogledala.

»Effendi, ali poznaš Alija?«

»Seveda.«

»Kje si ga spoznal?«

»Na potu iz Košikawaka v Džnibašli.«

»Kedaj?«

»Pravkar. Pred nekaj urami.«

»Je tudi o meni govoril?« je vprašala sramežljivo.

»Da. Pozdrave mi je naročil za tebe.«

»Je rekel, da me ima rad?« je rdela.

»Tako je dejal, pa še nekaj drugega tudi.«

»Kaj neki?«

»Da ga tudi ti rada imaš.«

Močno je zardela.

»Dal Rada se imava, iz vsega srca rada. Radi mene se je vrnil iz Arabije.«

»Pa ne sme niti govoriti s teboj!«

»Žal! Oče ne dovoli.«

»Pa tvoja mati čuva nad vajino ljubeznijo!«

»Ah da —! Da nimava nje, bi bila najina nesreča tako velika, kakor najvišji minâret v deželah vladarja vseh pravovernih! V smrt bi šla, zastrepila bi se, ali pa bi v vodo skočila, tam, kjer je najbolj globoka.«

»Pa ja ne v potok, ki je za hišo?«

»Da, tistega mislim.«

»Ali nisi dejala, da so v njem žabe, tako velike kakor jež, če je dobro rejen?«

»Da, tako sem dejala. Poiskala bi si seveda mesto, kjer ni žab.«

»Kje pa bi strup dobila?«

»Ali bi šel v Mastanli po njega. Dve lekarni sta v Mastanliju in tudi strup se dobi tam.«

»Morebiti pa ne bo treba v vodo skočiti in tudi ne po strup v Mastanli hoditi. Tvoj oče se bo še že vdal.«

»O, nikdar ne! Mosklan ne bo dovolil.«

»Mosklan? Kdo je Mosklan?«

»Konjski trgovec je in še marsikaj druga. Pa ti ga ne poznaš. Njega bi naj vzela.«

»Vem.«

»Ti je Ali pravil?«

»Da. Ali nima tisti človek še tudi drugih imen?«
Obotavljala se je.

»Le odkrito mi povej! Dobro ti hočem!«

»Ne, nima drugih imen.«

- »No, ali si že kedaj videla človeka, ki mu je ime Pimoza in ki je iz Lopatice ob Ibarju?«
- V zadregi je bila, obotavlja se je dejala:
- »Kje bi ga naj bila videla?«
- »Tu v vaši hiši.«
- »Motiš se!«
- »No dobro, sem se pač zmotil. Pa za tebe to ni dobro!«
- »Ne? Zakaj ne?«
- »Če bi vedela, kdo je Pimoza in kaj počenja, bi lahko prisilil tvojega očeta, da te da Aliju za ženo.«
- »Kako bi ga neki prisilil?«
- »Ne verjameš? Pa ti povem, da sem prav radi tega prišel k vam. Tebe bi rad videl. In če bi mi ugajala, bi šel po Alija in ti ga pripeljal.«
- »To ni mogoče!«
- »Čisto lahko je mogoče!«
- »Kako bi to naredil?«
- »Teга ti ne bom pravil, ker tudi ti nisi odkritosrčna. Še danes bi prisilil očeta, da bi privolil v zakon, še danes, čuješ!«
- »In misliš, da bi na tvojo besedo privolil?«
- »Gotovo. Pa ne zaupaš mi, opravil sem. Odšel bom.«
- Vstal sem, pa pohitela je k meni, me zadržala in rekla:
- »Effendi, ostani! Kdo pa si, da bi prisilil očeta?«
- »Effendi sem iz Frankistana, v varstvu padišaha potujem in če hočem, res lahko prisilim očeta, da bo zakon dovolil.
- Toda mudi se mi, nimam časa.«
- »Ostani še! Odkritosrčno ti bom vse povedala!«
- »Tvoja odkritosrčnost ti bo le koristila. Torej povej, ali poznaš človeka, ki se Pimoza piše.«
- »Da, poznam ga. Oprosti, da sem prej drugače govoril!«
- »Ne zamerim ti. Saj vem, da si le radi očeta tako govorila.«

- »Ali mi obljubiš, da boš prizanesel mojemu očetu?«
- »Obljubim.«
- »Daj mi roko!«
- »Tule je moja roka! Kar obljubim, tudi držim. Kdo je torej Pimoza?«
- »Ni mu ime Pimoza. Le včasih se tako imenuje. Mosklan mu je ime, tisti je, ki bi ga naj vzela.«
- »Vedel sem, da bo tako. In s čim se razen s konjsko kupčijo še peča?«
- »Tihotapec je. In Žutov sel je.«
- »Ali ga je Žuti že kedaj poslal k tvojemu očetu?«
- »Da.«
- »V kaki zadevi?«
- »Ne vem.«
- »Tudi tvoj oče se peča s tihotapstvom?«
- »Ne.«
- »Le resnico govoril!«
- »Oče ni sam tihotapec, pa tihotapci pridejo k njemu in potem —.«
- Umolknila je.
- »No! In potem —?«
- »In potem ima vedno mnogo blaga.«
- »Kje? Tu v hiši?«
- »Ne. Zunaj na polju.«
- »Kje na polju?«
- »Teža ti ne morem povedati. Priseči sva morali z materjo, da kraja ne bova izdali.«
- »Ti ga tudi ni treba. Sam dobro vem za tisti kraj.«
- »Ni mogoče! Tujec si, kako bi vedel za njega?«
- »Pa vendar vem. Zunaj za vasjo je grmovje, v njem je skrita kotlinasta jasa, tam je shranjeno blago.«
- Ustrašila se je.
- »O Alláh —! Res veš!«
- »Vidiš! In prav danes je mnogo blaga skritega v tistem grmovju.«

»Si ga videl?«

»Da. Preproge so.«

»Res! Res veš! Kdo ti je izdal skrivališče?«

»Nihče. Odkod so tiste preproge?«

»Po morju so prišle z ladjo. In naši nosači so jih prinesli sem.«

»In kam so namenjene?«

»V Sofijo in še dalje, sama ne vem kam.«

»Ali je Žuti tudi član vaše tihotapske družbe?«

»Ne. Vodja družbe je neki silâhdži iz Ismilana.«

»A tisti —? Kavarno ima, kaj ne?«

»Da.«

»Stanuje pa v ulici, ki pelje v vas Čatak?«

»Effendi, ali ga poznaš?«

»Čul sem o njem. Veš za njegovo ime?«

»Da. Deselim mu je ime.«

»Pride tudi k vam?«

»O, zelo pogosto. Še danes bi imel priti ali pa jutri.«

»Pač radi tistih preprog?«

»Da. Odnesti jih morajo.«

»Kdo pa jih odnese?«

»Nosači iz Džnibašlija in okolice.«

»In tvoj oče jih skliče?«

»Ne ravno on sam. Pomočnika pošlje po nje.«

»Tistega, ki je materi pomagal z osla?«

»Da. Z vsemi barvami je namazan. Zvit in pogumen človek je.

Pa čuj! Nekdo prihaja!«

S ceste se je čulo čudno sopenje in stokanje. Nekdo je obupno lovil sapo, prav kot bi ga davilo.

»Oče prihaja!« je šepnila. »Nikar mu ne povej, da sva govorila!«

Odrzela je skozi vrata, koder je tudi mati odšla.

Sam sem bil nekaj časa v sobi, če ne računam mačka, ki je spet zlezal v svoj kot.

Težki, drsajoči koraki so se oglasili na veži, nekdo je sopel, pihal in stokal in vrata so se odprla.

Prestrašil sem se.

Človek je vstopil, ki je bil skoraj ravno tako visok kakor debel. S težavo se je preril skozi vrata. Čisto po bolgarsko je bil oblečen. Volnene hlače je nosil, volnen telovnik in volneno suknjo. Turek nosi po leti rajši široko, gubasto obleko iz platna ali iz pavole. Tudi bedra je imel debeli prišlec po bolgarsko ovita z debelim volnenim suknom. Mesto čevljev je nosil opanke, ki so tod po kmetih splošno v navadi.

Obilna debela obleka ga je naredila še debelejšega in strašnejšega. Glavo je imel gladko obrito, le dva šopa las, spletena v kito, sta mu visela na hrbet. Razoglav je bil. V rokah je nosil culo, papirnati škrniceljni so gledali iz nje.

Zaman bi me bil kdo vprašal, kake barve da je njegova obleka. Svojčas je gotovo imela kako barvo. Toda barvar in pek Bošak si je pri izvrševanju svojih dveh obrti rad brisal prste v suknjič in hlače, pa najsi so bili pomazani s testom ali z barvo. Posledice te njegove navade si lahko mislite.

Tudi njegove roke so pričale o njegovi obrti. Menda je vse barve, kar jih je imel, zdrobil v prah, ga pomešal z oljem in si s to mešanico namazal prste. Više gori njegovih rok nisem videl. Najbrž pa so bile prav take, kakor roke njegove boljše polovice, — bročasto pobarvane, kot da nosi najfinejše rokavice.

In obraz! Nad vse zanimiv je bil. Vsekakor sem na njem opazil, da ima Bošak dve ali tri navadice, ki se nikakor niso ujemale z njegovim poklicem. Njuhal je, oči si je rad mencial in za ušesi se je čehljal. Sledove teh navadic sem razločno videl na njegovem obrazu. Nos, oči in ušesa so bila pomazana z raznimi barvami, z jajčnim rumenjacom, malinov-

cem in drugimi sirovinami njegovega dvojnega poklica. In mož se menda že cele tedne ni umil.

Zagledal je mene.

Mirno sem stal pri vratih pa se z vso silo premagoval, da nisem prasn timer v nespodoben smeh. Ves osupel me je gledal, obrvi je dvignil, oči so se mu izbuljile, usta so se mu odprla in ušesa so se mu zasukala nekam nazaj.

»Grom in peklo —!«

Več ni spravil iz sebe. Lovil je sapo.

»Dobro jutro!« sem prijazno pozdravil.

»Kaj bi rad —? Česa iščeš tu?«

»Tebe.«

»Mene —?« je majal z glavo.

»Da, tebe!«

»Zmotil si se!«

»Menda ne. Tebe pač vsakdo koj spoznal!«

Ni razumel mojih zbadljivih besed. Odmajal je z glavo in dejal:

»V napačno hišo si prišel!«

»Čisto prav sem prišel!«

»Pa ne poznam te!«

»Pa jaz tebe dobro poznam.«

»Koga pa pravzaprav iščeš?«

»Nekega bojadžija, ki je obenem tudi etmekdži in ki mu je Bošak ime, pravijo.«

»Tisti sem seveda jaz.«

»Vidiš, da se nisem zmotil!«

»Dejal si, da si me koj spoznal —. Si me že kedaj videl?«

»Ne, nikdar še ne.«

»Na čem pa si me spoznal?«

»Na blestečih se znamenjih tvojega stanu, ki jih je videti na tvojem obrazu.«

Tudi topot ni razumel zbadljivke. Še prav po godu so mu bile moje besede. Potegn timer je svoj mastni, pestro pobarvani obraz v široke, samoljubne gube in rekel:

»Zelo vljuden človek si in čisto prav si povedal. Moj stan in poklic je res važen. Brez mene bi ljudje gladu poginili in jaz sem tisti, ki daje obleki šele pravo lepoto.

Česa pa želiš?»

»O neki kupčiji bi rad govoril s teboj.«

»O kupčiji —? Ali morebiti z moko tržiš?«

»Ne.«

»Z barvami?«

»Tudi ne. Čisto drugačno kupčijo mislim.«

»Kako?«

»Pomenila se bova. Pa prispel si šele pravkar! Odloži, prosim, pa prisedi!«

»Dobro! Koj bom gotov. Potrpi prosim!«

Odšel je skozi vrata, koder sta odšli pred njim žena in hčerka. Na mah se je spremenil, ko sem kupčijo omenil. Ves prijazen je bil.

Za vrati je bila menda družinska soba. Čul sem zamolke glasove, najbrž so se vsi trije, mož, žena in hčerka pogovarjali, kajpada o meni.

Kmalu se je vrnil. Obstal je pred menoj, se prijazno režal in dejal:

»Tule sem! Si lačen?«

»Hvala!«

Lačen sem sicer res bil, ampak Bošakove »testenine« —? Tiste, ki jih je izdeloval s svojimi pestrobarvnimi prsti in ki so se njihovi sledovi videli na hlačah —? Brrrrr —!

»Boš pil?«

»Hvala lepa!«

Tudi žeja me je minila. Še sem se le predobro spominjal vode iz nečk in slavnega »mošta«, narejenega iz murv, jerebikovih jagod in citronovega soka, ki ga je s toliko slastjo užival pisani maček —.

»No, pa začniva s kupčijo!«

Debeli pek in barvar se je pripravljaj, da sede. Grizel sem se v ustnice, da nisem prasn timerazposajen krohot, ko sem ga gledal, kako je med mnogimi

oh in ah spuščal ogromno težo svojega telesa na tla. Pa končno mu je telovadba brez večje nesreče le uspela, sedel je in spravil tudi nože križem, kakor to veleva navada na Jutrovem.

In potem mu je obraz legel v stroge, zapovedovalne gube, udaril je v dlani, prav kakor mogočen paša s tremi repovi, ki na njegov migljaj sužnji že kar čakajo za vrati.

Radoveden sem čakal, kaj bo.

In res — koj so se odprla vrata in vstopil je človek s ptičjim obrazom. Najbrž so ga za »nastop« že prej pripravili in ga poučili, kako se mora obnašati.

Prekrižal je roke na prsih, se globoko priklonil in ponižno pričakovaje gledal »visokemu« gospodu v obraz.

»Prinesi pipo!« je zapovedal »paša« Bošak.

»Suženj« se je spet priklonil, odšel in prinesel pipo. Menda je že pol leta ležala kje v kakem močvirnatem ribniku, taka je bila.

Mož s ptičjim obrazom je odšel, »paša« pa je segel v žep in izvlekel pest tobaka. Nadeval si je pipo in me vprašal:

»Kadiš?«

»Seveda.«

Že sem se bal, da bo tudi meni dal prinesiti eno takih pip in mi jo nadeval iz zaloge, ki jo je imel kar v hlačnem žepu. Pa k sreči sem se zmotil. Vprašal me je:

»Torej imaš šibice?«

»Nimaš kresila?« sem prestrigel njegovo radovednost.

Šibice so namreč v tistih krajih silna redkost. Cele vasi lahko prepotuješ pa ne boš niti ene našel. Kdor ima šibice, velja za človeka, ki že nekaj pomeni. In pek je hotel zvedeti, ali spadam tudi jaz med tiste »odlične« osebnosti, ki imajo šibice. S svo-

jim odgovorom sem hotel njegovo radovednost nekoliko podražiti.

»Nimam pri sebi kresila. Vstati bi moral. Vidim pa, da imaš šibice.«

»Vidiš?« sem se začudil. »Na čem?«

»Na tvoji obleki. Bogat si.«

Da je rekel: »Snažno si oblečen«, bi bil bolje pogodil.

Ponudil sem mu voščenko.

Ves zavzet jo je gledal.

»Tale šibica pa ni lesena —?«

»Ne. Ne maram lesenih.«

»Voščena je in stenj ima?«

»Seveda ima stenj.«

»Čudno, zelo čudno —! S svečo si prižigaš tobak —! Tega pa še nisem videl! Ali bi mi ne dal rajši kar celo škatlico?«

Človek bi ne verjel, kako na preprostega jutrovskega človeka vplivajo take stvari, ki so pravzaprav malenkostne za zapadnega človeka. S škatlico takih voščenk bi si pridobil tudi najbolj zapetega in nedostopnega človeka.

Tudi Bošakovo dobro razpoloženje sem takoj izrabil.

»Tele voščenske,« sem povedal, »so za mene dragocene, pa poklonil bi ti jih v dar, če se pogodiva.«

»Pa kar začniva s pogajanjmi! Pogodila se bova! Prej pa si bom prižgal še pipo.«

Koj pri prvem dimu sem ugotovil, da ne kadi slabe vrste tobaka. Seveda —! Saj Bošak ni bil sicer sam tihotapec, pa »tihotapci prihajajo k njemu«, je pravila dična Ikbâla, »in potem ima vsikdar mnogo blaga —«. Morebiti si je tudi tobak nabavljal po takih potih —.

»Takole —!« je puhal. »Sedaj pa lahko govoriva! Predvsem mi povej, kdo si!«

»Povedal ti bom. Saj moraš vedeti, s kom imaš opravka, če misliš kupčijo skleniti z menoj. Ampak — morebiti je bolje, če ti svoje ime šele pozneje povem. Vsaj za mene bo bolje.«

»Zakaj?«

»Ker prihajam k tebi v zadevi, ki ni vsakdanja. Prekanjenosti in molčečnosti zahtevam od človeka, ki se bom z njim pogajal. Zaupati mu moram. Ne vem pa, ali smem tebi zaupati —.«

»Hm —! Že vem, kaj si!«

»Kaj pa?«

»S tajno, nedovoljeno kupčijo se pečaš!«

»Morebiti si pravo zadel. Imam namreč naprodaj blago, ki je sicer zelo drago, ki pa ga dam vkljub temu zelo po ceni.«

»Kako blago?«

»Preproge.«

»Preproge —? Tako blago gre dobro. Kake preproge pa imaš?«

»Pristno smirensko blago.«

»Allâh —! Smirenske preproge —? Koliko?«

»Krog sto komadov.«

»Kako jih daš?«

»Vso zalogo po enotni poprečni ceni. Po trideset piastrov kos.«

Strmel je v mene, vzел pipo iz ust, jo djal poleg sebe na tla, sklenil roke in vprašal:

»Trideset piastrov —? Res —?«

»Ne več ne manj.«

»Pa pristno smirensko blago —?«

»Da.«

»Jih smem videti?«

»Seveda jih sme videti, kdor jih misli kupiti.«

»Kje pa jih imaš?«

»O, res misliš, da ti bom povedal, kam sem jih djal, dokler ne vem, ali si zanesljiv kupec?«

»Previden si. Pa mi vsaj povej, ali so daleč od tod?«

»Niso daleč.«

»Kako pa ti je prišlo na misel, da si se ravno na mene obrnil?«

»Sloveč barvar si, strokovnjak za barve. Razumel se boš torej tudi na preproge in znal preceniti, ali so pristne.«

»Tisto je res!« je dejal samoljubno.

»Torej zato sem prišel prav k tebi. Ni treba, da bi ravno ti blago kupil, mislil sem le, da utegneš morebiti ti še najprej vedeti za kupca. Prilika je zelo ugodna.«

»In nisi se zmotil!«

»Veš za kupca?«

»Vem.«

»Za takega, ki bi plačal v gotovini?«

»Take kupčije grejo pri nas navadno na upanje.«

»Pri meni ne. Blago je dobro, poceni, pa le za gotov denar. In oba bodeta zadovoljna, trgovec in kupec.«

»No, moj kupec plača tudi v gotovini.«

»Mi je ljubo. Kdo bi bil?«

»Silâhdži je.«

»O jej —! Čemu bo orožarju tako blago —! In tolika množina!«

»Ta bo že vedel kam z njim! Kavarnar je in razume se na to, kako se spravi tako blago v promet.«

»Kje pa živi?«

»V Ismilanu.«

»Škoda! Predaleč!«

»Nič ne de. Še danes ali vsaj jutri me obišče.«

»Do jutri ne morem čakati.«

»Zakaj ne?«

»Saj si lahko misliš, odkod imam blago, ker ga tako prav pod nič dajem!«

»Hm, da —!«

Pomenljivo mi je pomežiknil in naredil nedvo-
umno kretnjo z roko, tako, ki tudi pri nas pomeni,
da je koга roka pravice ugrabila.

»So ti na sledu —?«

»Tisto ne. Živa duša ne ve za blago. Pa shra-
njeno je na kraju, ki se mi ne zdi varen.«

»Ali je tisti človek zanesljiv, ki imaš blago pri
njem?«

»Pri nikomer ga nimam. Zunaj na polju leži.«
Zavzel se je.

»Alláh akbar —! Kako ti je prišlo kaj takega na
misel?«

»Ne meni, drugim je prišlo na misel, da so blago
na polju skrili.«

Neumno me je gledal.

»Ne razumem te —.«

»Razložil ti bom. Zdi se mi, da ti smem zaupati.
Ne boš me izdal?«

»In prav se ti zdi! Izdajalec pa nisem!«

»Dobro! Zaupam ti. Kaj misliš, da ni trideset
piastrov malo, zelo malo za tako blago?«

»Hm —! Preden rečem besedo, moram blago
videti.«

»Povem ti, zelo malo je. Nihče ne bo prodajal
preprog za trideset borih piastrov.«

»Si jih pač tudi sam zelo poceni dobil!«

»Tisto se seveda samo po sebi razume.«

»Koliko si dal?«

»Čuj, tvoje vprašanje pa ni zelo pametno! Ka-
teri trgovec ti bo povedal, koliko mu vrže kupčija!
Pa naj bo! Tebi bom povedal, ker ti zaupam.«

»No, kaj zaslužiš?«

»Trideset piastrov, celih trideset piastrov.«

Gledal me je.

»Ne razumem te. Pri vsakem komadu zaslužiš
toliko ali na celi zalogi?«

»Bodi pameten! Da bi se za celo zalogo zadovoljil samo s trideset piastri —? Pri vsakem komadu jih zaslužim.«

»To ni mogoče! Razen če si blago zastonj dobil.«

»Kdo bo dajal preproge zastonj! Vedi, našel sem jih!«

Imel sem ga tam, kamor sem ga mislil zvabiti. Prestrašil se je. Zaslutil je, katere preproge mislim.

»Našel —?«

»Da!«

»Kje si jih našel?«

»Čisto blizu vasi.«

Silno ga je prijelo. Kar davilo ga je v vratu. Požiral je in požiral, nazadnje pa butnil na dan:

»Ali je mogoče —?«

»Res je, ne samo mogoče!«

»Ali smem zvedeti za kraj?«

»Poznaš cesto v Košikawak?«

»Seveda jo poznam.«

»Torej poslušaj! Za vasjo pelje mimo bodičastega grmovja. Neprodirno je, se zdi. Pa po skriti poti prideš na jaso sredi grmovja, kotlini je podobna. In tam so skrite preproge.«

Otrpnil je, niti genil se ni več. Le prsi so mu silovito delovale in sape mu je zmanjkovalo. Hripavo je povedal:

»Čuden, neverjeten slučaj —!«

»Kajne! Kdo bi si mislil, da so v takem bodičastem grmovju pa take drage preproge skrite! K sreči tod le redko dežuje. In prav sedaj imate suho, poletno dobo, slabega vremena se vam torej ni treba ravno bati.«

»Pa slabih ljudi se je treba bati! Našli bi skrivališče!«

»O, vaši ljudje že ne! Pravi otroci ste! Pri vas je še vedno vse tako, kakor je od nekaj bilo. Ne zanimajte se za drugo ko za to, kar že veste. Deset-

letja že morebiti hodite mimo tistega bodičastega grmovja, desetletja ste že prepričani, da je neprodirno, in desetletja še morebiti nikomur ne bo na misel prišlo, da bi šel in pogledal, ali se res ne da priti skozi. In zato je skrivališče čisto varno.«

»Kako si pa ti prišel na jaso?«

»S konjem. Saj veš, da taka žival včasih tudi ne uboga pa da uide z jezdecem. In tedaj se utegne tudi pripetiti, da zaide v grmovje.«

»Prokleta —!« se je jezil.

»Kaj —?« sem se delal začudenega. »Jeziš se, da sem našel preproge?«

»Ne, o ne! Ne jezim se, da si jih našel. Le na to mislim, kako se bo tisti jezil, ki je preproge v grmovju skrnil.«

»Pa bi jih bil bolje skrnil!«

»Povej mi, kako ti je prišlo na misel, da bi prodal preproge!«

»Ali ni najpametnejše, kar morem storiti?«

»Za tebe že. Ampak — ali so tvoja last?«

»Seveda! Saj sem jih jaz našel.«

»Radi tega še niso tvoja last. Pravemu lastniku jih moraš pustiti!«

»Pa se naj oglasi!«

»Bo že prišel po nje.«

»Ali pa kdo drug! Kakor sem jaz slučajno naletel na nje, prav tako jih lahko tudi kdo drug najde. In tudi njemu bi prišlo na misel, da bi jih prodal. Torej jih rajši sam prodam.«

Vse huje se je razburjal. In vse globlje je lezel v past, ki sem mu jo nastavljal.

»Nikar tega ne stori, ti rečem! Pravi lastnik se bo že oglasil in poskrbel, da mu kdo drug blaga ne odnese. Če blago prodaš, ki ni tvoje, si tat. Tatu pa mi nisi ravno podoben!«

»Ne? Hm —! Utegne biti res. Sicer pa si v pravem trenutku pravo besedo povedal. Tat pa res nočem biti.«

»Pusti torej tiste preproge pri miru!«

»Saj jih bom.«

»Mi obljubiš?«

»Tebi —? Ali so tvoje?«

»Niso moje, pa rad bi obvaroval tvojo dušo hudega zločina.«

»Dober človek si in dobro mi hočeš!«

»Da! Torej pa mi obljubi! Daj mi roko, da boš preproge pri miru pustil!«

»Dobro! Naj bo! Tule je moja roka!«

Stisnil mi je roko, si olajšan oddahnil, segel spet po pipo in dejal:

»Hvala Allâhu! Rešil sem te nevarne poti pregrehe! Pri tem pa mi je pipa ugasnila. Daj mi še eno tvojih voščenk!«

Prižgal sem mu in pravil:

»Veseli me, da si mi pokazal pot čednosti! Pa skrbeti morava, da kdo drug ne podleže skušnjavi.«

»Kako misliš to narediti?«

»Prijavil bom najdbo kjaji.«

Hlastno je spet odložil pipo in zakrtil z rokami.

»Ni treba! Prav nič ni treba!«

»Seveda je treba! Kjaja mora preproge zapleniti.«

»Kaj ti prihaja na misel! Bo že lastnik prišel po nje.«

»Vseeno! Najdbo je treba prijaviti!«

»Zakaj pa ravno ti —? Tujec si, zadeva tebe prav nič ne briga!«

»Briga me. Kdor pride na sled zločinu, ga mora prijaviti.«

»Saj v tem slučaju ne gre za nikak zločin.«

»Pač! Pošten človek ne bo skrtil preprog v grmovje. Sicer pa slutim, za koga so preproge namenjene.«

»Za koga misliš?«

»Za tistega orožarja, ki si mi ga za kupca predlagal.«

»O, tistega preproge prav nič ne brigajo. Ga poznaš?«

»Nisem ga še videl. Le to vem, da mu je Deselim ime.«

»Deselim —? Ne poznam človeka, ki bi mu bilo tako ime.«

»Morebiti pa poznaš človeka, ki mu je Pimoza ime?«

»Pimoza —? O, tistega pa poznam.«

»Odkod je?«

»Srb je iz Lopatice ob Ibarju. Kje si se seznanil z njim?«

»To ti že še povem. Ali pride kedaj k tebi na obisk?«

»Da.«

»Je bil te dni na obisku?«

»Ne.«

»Ali veš, kje je bil te dni?«

»Ne.«

»Hm —! Nisi bil pred kratkim v Mandri in v Boldšibaku?«

Hipoma se mu je obraz spremenil. Lisičja prekanjenost je legla na njega in v očeh se mu je pri-
tajeno zabliskalo. Bošak je bil nevaren človek —.

S prihuljenim obrazom je dejal:

»Resnico ti bom povedal. Bil sem tam s Pimozo.«

Ravnodušno sem mu položil roko na ramo.

»Dobro si se odrezal, stari lisjak!«

»Ne razumem te!«

»No, uganil si, da sva se s Pimozo srečala, kajne?«

»Seveda sem uganil.«

»In zato si mi koj pritrdil, da si bil z njim v Mandri in v Boldšibaku. Pravkar pa si dejal, da ne veš, kje je bil te dni —! Ujel si se!«

»Nič se nisem ujel! Resnico sem povedal.«

»Kaj pa če ti dokažem, da te dni nisi bil z doma?«

»Teга mi ne moreš dokazati!«

»O, prav lahko. Poprašal bi na vasi.

Pa čemu bi se mučil! Jezdil bom v Palaco pa bom že zvedel, kdo da je pravzaprav tisti Pimoza.«

Vkljub barvi, ki mu je pokrivala obraz, sem razločno videl, kako je prebledel. S prisiljeno samozavestjo je pravil:

»Nič druga ne boš zvedel ko to, kar sem ti jaz povedal.«

»O, konjski trgovec Mosklan mi bo še marsikaj povedal!

Sicer pa sem s teboj opravil. H kjaji pojdem.«

Vstal sem. Tudi Bošak je vstal, neverjetno naglo in gibčno. Strah mu je šinil v kosti.

»Gospod, ne boš šel! Prej se morava pogoditi za preproge.«

»In o Žutem se morava še tudi pomeniti, kaj?«

»Allâh —! O Žutem —?«

»Zakaj te je strah, ko govorim o Žutem? Zakaj bi se moral s teboj, prav s teboj pogoditi radi preprog? So tvoje?«

»O ne!«

»Ali pa morebiti celò veš, kje so skrite?«

»Tudi ne.«

»Torej bodi miren! Preproge te nič ne brigajo. Šel bom h kjaji in prijavil najdbo.«

»Kaj ti koristi, če jih prijaviš?«

»Nič. Le storil bom, kar mi vелеva dolžnost.«

V strašni zadregi je bil. Postavil se je pred vrata, da bi mu ne odšel.

»Kdo pa si pravzaprav, da se brigaš za naše zadeve, te še enkrat vprašam!«

»Tule poglej!«

Poiskal sem svoj potni list in mu pokazal pečat.

»Poznaš tole?«

»Da. Padišahov pečat je.«

»Vidiš! In povem ti, da sem prijel in zaprl Pimozo.«

»Gospod, ali si od policije —?« je hlastnil.

»Nisem tebi dolžen praviti, kdo sem in kaj sem. Le to ti povem, da bom tudi tebe dal zapreti in Deselima, brž ko pride v vas.«

»Mene —?«

»Da! Radi tistih preprog in še radi drugih reči!«

»Gospod, pošten človek sem!«

»Nalagal si me!«

»Samo resnico sem ti povedal.«

»Še tajiš? Pa naj bo! Z vso silo dereš v lastno pogubo. Naznanil te bom, pred kâdija prideš, izgubljen si.

In vendar sem ti dobro hotel! Prišel sem k tebi, da te rešim slabih potov, po katerih hodiš, in pa kazni, ki si si jo zaslužil. Ti pa nočeš!«

Naslonil se je na steno.

»Da bi sedajle videl, kak si! Živa slika slabe vesti in strahu pred kaznijo! Vzemi suktnjo! H kjaji pojdeval!«

Tedaj sta planili žena in hčerka v sobo. Najbrž sta za vrati prisluškovali pa se zbali za moža in očeta. Zagnali sta jok in tarnanje, mi očitali vse mogoče, pa spet prosili, naj bom usmiljen.

Mirno sem ju poslušal pa dejal:

»Tiho bodita! Saj sem ga hotel rešiti, če pa noče —. Vse taji.

Toda še vedno sem pripravljen, da ga rešim. Če bi me vsaj prosil —. Pa sami vidita, kako trdovratno molčil!«

Bošak je ves čas slonel ob steni in gledal v tla. Bistro sem ga opazoval. Strah mu je izginil z obraza, lokavost je gledala iz njega.

Na moje besede se je zdramil.

»Praviš, da bi mi pomagal —? Ali bi opustil ovadbo?«

»Bi. Vem, da nisi hudoben človek, le zapeljali so te. In zato ti bom prizanesel in ti pomagal. Pa nekaj mi moraš prej obljubiti.«

»Kaj zahtevaš od mene?«

»Odpovedati se moraš svojim zapeljivcem.«

»To bom storil.«

»Tako praviš sedaj. Ko bom odšel, boš pa spet stari grešnik!«

»Ne bom. Lahko ti prisežem, da ne!«

»Torej pa odpovej prijateljstvo tistemu konjskemu kupcu Mosklanu!«

»Bom.«

»Hčerko si mu mislil dati za ženo?«

»Da.«

»Če ne bo več tvoj prijatelj, mu je ne moreš dati. Izgubila bo ženina. Poišči ji drugega!«

Dvignil je glavo in vprašaje gledal ženo in hčerko pa mene.

»Ste govorili o ženitvi —?«

»Da,« sem po resnici povedal.

»Pa misliš, da ji naj dam sahhâfa Alija za moža?«

»Tako bi ti svetoval.«

»Wallâhi —!«

»Da! Govoril sem z Alijem. Priden, pošten človek je, ne pa zločinec, kakor je tisti Mosklan. Osrečil bo tvojo hčerko.

Ni časa, da bi mnogo govoril. Le tole ti povem. Odšel bom za nekaj časa iz sobe, ti pa se domeni z ženo in hčerko. Čez četrto ure se vrnem. In če mi oblubiš, da sprejmeš Alija za zeta, bo vse pozabljeno. Jezdil bom po Alija in koj lahko obhajate zaroko. Če nočeš obljubiti, pa pojdeva h kjaji.«

Mislil sem, da se bo branil. Pa molčal je, miren je bil, nekaj je premišljeval.

»Po Alija pojdeš?« je vprašal.

»Da.«

»Torej boš jezdil v Kabač?«

»Seveda.«

Prav nič se mi ni zdelo sumljivo njegovo mirno obnašanje in podrobno popraševanje. Prepričan sem bil, da se je vdal. Na zahrbtnost nisem niti najmanj mislil.

»In h kjaji ne pojdeš in o vsem boš molčal?«

»Ko grob.«

»Tudi o Žutem in Mosklanu?«

»Tudi.«

»In o preprogah ne boš ničesar povedal?«

»Le Aliju. On pa naj stori, kar hoče.«

»Molčal bo, če mu dam hčerko. Kedaj pa misliš jezdit v Kabač?«

»Koj ko se odločiš. Nimam časa. Kmalu se odločil!«

Odšel sem iz hiše in stopil k vrancu.

Prepričan sem bil, da se bo vdal. Bal se je ovadbe. Tudi žena in hčerka sta mu prigovarjali, sem čul, ko sem odhajal. Veselil sem se že, da bom lahko tako kmalu prinesel Aliju dobre novice.

Ko sem postopal krog hiše, se mi je zazdelo, da čujem klicanje. Ozrl sem se in videl, kako je stopil k oknu pomočnik, tisti s ptičjim obrazom. Bošak je stal pri oknu in mu nekaj naročeval. Nekaj minut pozneje sem čul topot kopit, jezdeca pa nisem opazil.

Kaj je mene brigalo? Najbrž ga je pek poslal po opravkih kam v sosednjo vas. Nič hudega nisem slutil.

Črez četrto ure me je Bošak poklical.

»Effendi, storil bom, kakor zahtevaš. Boš res jezdil po Alija?«

»Da. Nemudoma.«

»Pa vrniti se moraš in nekaj časa ostati pri nas. Naš gost boš.«

»Žal nimam časa. Odit moram.«

»Kam?«

»Daleč. Na zapad v svojo domovino.«

Zelo neprevidno je bilo, da sem mu to povedal. Obžaloval sem pozneje svojo zaupljivost.

»Torej pa vsaj stopi z nami v družinsko sobo! Pomeniti se še morava nekaj.«

Tudi žena in hčerka sta prigovarjali. Nisem mu mogel prošnje odkloniti, čeprav se mi je res mudilo.

Stopili smo v »družinsko sobo« in posedli. Božak je začel:

»Gospod, za majhno uslugo te bom prosil.«

»Rad ti ustrežem. Kaj pa želiš?«

»Veš, berača imamo v naši soseski, starega, bolnega človeka, ki ne more več delati. Saban mu je ime, od milodarov živi, ki mu jih pošiljajo dobri ljudje. In prosil bi te, da mu izročiš majhen dar, ki ti ga bom dal za njega na pot. V koči stanuje na potu v Kabač, kamor si namenjen. Prav nič ti ne bo s poti, če stopiš k njemu.«

»Da,« je pravila Ikbâla, »siromak je in tudi mi mu včasi pošljemo jesti. V raztrgani koči stanuje sredi gozda, na pol pota odtod v Kabač.«

Za očetom je stala, s poudarkom je govorila. Ozrl sem se po njej in videl, da je svareče dvignila prst.

Čemu —? Ali me je hotela pred beračem posvariti —?

»Bi mi popisal pot v Kabač?« sem vprašal peka.

»Jezdil boš odtod proti južozapadu po izvoženi cesti. Zunaj na ravnini se pot cepi, ena pelje na levo v Irek, na desno pa prideš k potoku, ki teče mimo Kabača. In tam ko prideš k potoku, boš našel sredi gozda na robu jase Sabanovo kočo.«

»In sam stanuje v njej?«

»Da.«

»In kaj mu bom nesel?«

»Steklenico vina in nekaj peciva ti bomo dali za njega.«

»Dobro! Storil bom, kakor želite. Pripravite, kar mislite poslati beraču, jaz pa bom medtem pogledal po svojem vrancu.«

Stopil sem na dvorišče.

Nisem slutil, da mi pripravlja Bošak pod krinko milosrčnosti grdo zahrbtnost. Sploh sem bil tisti dan prav kakor s slepoto udarjen. Ni se mi zdelo sumljivo, da se je Bošak tako naglo vdal, ko je bil malo prej še tako trdovraten, nisem se zmenil za nagli odhod pomočnikov, ne za pekovo skrbno poizvedovanje, kam da bom jezdil.

Preveč vesel sem bil, da mi je šel Bošak v past in obljubil, da sprejme sahhâfa Alija za zeta. In nisem opazil, da sem sam stopal v past. In v njej bi bil gotovo življenje pustil, da ni čuval nad menoj angel varih v podobi zaljubljene Ikbâle —

K. MAY

ZBRANI SPISI

ČETRTA KNJIGA

V GORAH BALKANA

V MARIBORU 1932

TISKARNA SV. CIRILA V MARIBORU

V GORAH BALKANA

DRUGI ZVEZEK

ZAROKA Z ZAPREKAMI

V MARIBORU 1932

TISK IN ZALOGA TISKARNE SV. CIRILA V MARIBORU

VSEBINA:

	Str.
1. Mrtev —?	149
2. Obleganje	195
3. Zaroka	242
4. Fermân	265

Po nemškem izvorniku

K. MAYA

avtoriziran prevod

I.

Mrtev —?

Vračal sem se domov. Pot me je peljala iz Carigrada po gorah Balkana na zapad v Skader.

Pa zakaj sem si izbral to nenavadno, težavno in celò nevarno pot, ko bi bil vendar lahko potoval proti severozapadu čez Sofijo in Belgrad po varnih potih?

Mikala me je divjina balkanskih gor in mikale so me nevarnosti, ki v teh gorah prežijo na samotnega popotnika, zanimale so me »balkanske razmere«, ki so baje čisto svojevrstne.

Pa tudi drugi razlogi so me napotili čez gore Balkana in v daljni Skader.

Že nekaj časa sem bil na sledu zločinski tolpi, ki je imela razpredene svoje niti po vsem razsežnem turškem cesarstvu. V alžerijskem wadiju Tarfawi sem naletel na nekega Hamd el-Amazata, ki je ubil in izropal Francoza Pavla Galingréja, in v Carigradu sem zvedel, da je Hamd el-Amazat v Skadru v službi pri Henriju Galingréju, očetu umorjenega Pavla Galingré. Koj sem zasumil, da namerava novo lopovstvo. V Odrinu končno sem izsledil še enega člana te čedne družbe, Barûd el-Amazata, brata Hamd el-Amazatovega. Pripravljal se je, da izropa trgovca Hulâma, pa o pravem času smo ga še prijeli. Žal nam je ušel in z njim vred sta nam ušla davkar Manah el-Barša, ki je imel menda že tudi marsikateri zločin na vesti, in jetničar, ki je Barûd el-Amazatu pomagal k begu.

Pravzaprav me vsa ta čedna družba Amazatov in njihovih zaveznikov ni nič brigala. Toda ogrožali so premoženje in tudi življenje mojih prijateljev,

draguljarja Mafleja v Carigradu in njegovega sorodnika Hulâma v Odrinu. Galingréja v Skadru sicer nisem poznal, pa Maflej je bil z njim v trgovskih stikih, nevarnost mu je pretila in že iz prijaznosti do svojih prijateljev ga nisem smel pustiti brez pomoči. In ker mi je bilo končno vseeno, ali sem potoval domov čez Sofijo in Belgrad ali pa čez Skoplje, Skader in Trst, sem se precej lahko odločil za drugo, zanimivejšo smer.

Pa še en razlog je odločil.

Že iz Carigrada sta potovala z menoj Omar, Arabec iz Alžerije, in Črnogorec Očko. Omar je že mesece iskal širom Orienta Hamd el-Amazata, ki mu je ustrelil očeta na Šott Džeridu v Alžeriji. V Carigradu kočno sem zvedel, da živi v Skadru, in Omar se je seveda koj odločil, da ga bo poiskal in se maščeval. Črnogorec Očko pa je bil za petami ubeglemu Barûd el-Amazatu, ki mu je ugrabil hčerko in jo prodal v Egipt. Hčerko Zenico smo sicer rešili iz rok Ibrahima, pa Barûd el-Amazat je povzročil mnogo gorja Očkovi družini in junaški Črnogorec se je hotel maščevati. Oba, Omar in Očko, sta bila moja dobra prijatelja, nisem ju mogel sama pustiti na nevarno pot.

Sled ubeglega Barûd el-Amazata in njegovih tovarišev, Manah el-Barše in odrinskega jetničarja, je peljala v Melnik. In v Melnik sem se tistikrat napotil s svojimi tovariši. Štirje smo bili, Omar, Očko, Halef, moj »zaščitnik« in sluga, pa jaz.

V vasi Bu kjöj smo zvedeli, da so odrinski prijatelji Barûd el-Amazatovi poslali za ubežniki sela, najbrž so jih mislili posvariti, da smo jim za petami. Ako bi sel ubežnike došel pred nami, je bila zadeva lahko nevarna za nas. Prehiteti ga je bilo treba. In ker so mi tovariši prepočasi jezdili, sem se ločil od njih in sam hitel dalje po samotnih hribih ter prenočil pri vrlem kovaču Šimenu v Košikawaku. Prijela sva sela, ki se je izdajal za agenta Pimozo iz Lopa-

tice ob Ibarju, in ga zaprla v klet. Bil pa je v resnici vse kaj druga, kakor sem kmalu zvedel.

Drugo jutro sem jezdil v vas Džnibašli k peku Bošaku, ki je bil obenem tudi barvar. Upal sem, da zvem pri njem marsikaj zanimivega in za sebe koristnega o zločinski tolpi, ki je »delovala« tudi v tistih krajih. Spotoma sem srečal mladega človeka, Ali mu je bilo ime, v vasi Kabač, nedaleč od Džnibašlija je bil doma in urar je bil po poklicu pa pobožne »spominke« je prodajal, izreke iz korâna, napisane v samem svetem mestu Mekki. Dober človek je bil, le eno usodno slabost je imel, — smrtno je bil zaljubljen v Bošakovo hčerko, debelo Ikbâlo. Potožil mi je svojo ljubezen in svoje gorje, kakor je že tako v navadi pri takih ljudeh. Oče Bošak ga je namreč vrgel črez prag, ko ga je zaprosil za hčerkino roko. Revež je bil Ali, druga ni imel ko raztrgano kočo, ponosni Bošak pa je že davno izbral svoji hčerki bogatega Mosklana, konjskega trgovca, — prav tistega, ki sva ga s kovačem Šimenom vtaknila v klet in ki se je izdajal za agenta Pimozo iz Lopatice ob Ibarju.

Razume se samo po sebi, da Ikbâla ni marala bogatega Mosklana, ampak da je seveda ljubila ubogega, pa mladega Alija. Pa ljubila sta se brez upa —. Le eno je tolažilo nesrečni, zaljubljeni par, Ikbâlina mati debela Čileka — Jagoda — je bila njuna mogočna zaščitnica.

Pa še nekaj sem zvedel na potu v Džnibašli.

Pek in barvar Bošak namreč ni bil samo pek in barvar, ampak tudi tihotapec. Tihotapil je razno blago iz Turčije v Bolgarijo in v Srbijo, med drugim tudi preproge. Iztaknil sem na potu za vasjo bogato zalogo tihotapskega blaga, dragocene smirenske preproge, in se pri tem v zelo zanimivih okoliščinah seznanil z dično Čileko, Bošakovo ženo in mamico nežne Ikbâle. Pravzaprav Bošak sam ni tihotapil, le pomagal je, skrival je blago in ga pošiljal dalje. Tudi

Mosklan se je pečal s tem poslom, vodja tihotapske družbe pa je bil silâhdži — orožar — in kavarnar Deselim iz Ismilana.

Nesrečni Ali se mi je smilil. Pomagal bi mu bil rad v zakonski jarem. In zdelo se je, da me je res usoda izbrala za ženitnega posredovalca. Da ni manjkalo zapletljajev, to se pri taki ljubezenski zadevi samo po sebi razume.

Oglasil sem se pri Bošaku in mu po ovinkih povedal, da vem za njegova tihotapska pota in da sem našel utihotapljene preproge, pa mu zagrozil, da ga bom prijavil kjaji — občinskemu predstojniku —, ako se ne odreče zvezi z Mosklanom in ako ne da Ikbâle Aliju za ženo. Prêstrašil se je in mi vse obljubil.

Prepričan sem bil, da misli svojo besedo resno. Bal se je ovadbe. Veselil sem se že, da bom dobremu Aliju lahko kmalu prinesel veselo novico, in zadovoljen sem bil, da sem Bošaka tako lepo ukanil.

Pa zmotil sem se. Bošak je bil prekanjen Turek. Mislil sem, da sem jaz njega ukanil, pa je on mene.

Omenil sem mu namreč, da pojdem v Kabač Alija obiskat. Pa me je prosil, naj nesem spotoma staremu onemoglemu beraču Sabanu vina in peciva. Nič hudega nisem slutil za to prošnjo, dobrega srca sem bil, rad sem mu vse obljubil. Opazil sem sicer, da je Ikbâla, ki je med pogovorom stala za očetom, sva-reče dvignila prst, pa nisem se mnogo zmenil za sva-rilo. Naročil sem Bošaku, naj pripravi, kar misli poslati beraču, in stopil na dvorišče, da poiščem svojega vranca.

Pravkar sem mislil peljati konja k vratom, ko je stopila iz veže Ikbâla. Skrivnostno mi je mignila in pohitela za ogel.

Že spet migljaj —. Kaj neki hoče —?

Stopil sem za njo.

»Nekaj bi mi rada povedala, kajne?«

»Da, effendi!« je hlastnila boječe.

»Le povej!«

»Posvarila bi te rada.«

»Pred kom?«

»Pred tistim beračem Sabanom, ki stanuje v gozdu na potu v Kabač in ki mu boš nesel vina in peciva.«

»Pred njim —? Zakaj?«

»Ni dober človek. Čuvaj se ga!«

Pogledal sem jo.

Njen obraz je bil zabrižen. Ali je nameraval Bošak zahrbtnost —? Ali je bila njegova milosrčnost le pretveza, ki me je z njo mislil zvabiti v zasedo —? Ali je morebiti Ikbâla vedela, kaj namerava —? Mogoče je vsekakor bilo.

Malomarno sem vprašal:

»Tistega berača bi se naj bal —? Čemu? Saj mi nič ne more!«

»Hudoben človek je! In ljudje hodijo k njemu, ki tudi niso dobri.«

»Kaki ljudje?«

»Ljudje, ki prihajajo tudi k očetu.«

»Tako —? Ali morebiti misliš, da namerava tvoj oče kaj hudega, ko me pošilja k Sabanu?«

»Ničesar ne vem,« je odgovorila boječe. »Le to ti povem, da ne maram tistega berača.«

»Zakaj ne?«

»Ker sovraži Alija.«

»Hm —! Tvoja mati mi je mislila nekaj naročiti za Alija. In oče bi ne smel ničesar vedeti o tem —.«

»Tisto naročilo sedaj ni več potrebno, effendi!« je povedala obotavljaje se.

»Zakaj ne?«

»Nekaj bi mu moral sporočiti, pa ti ni mogla koj povedati —.«

»Kaj?«

»Ali bi naj —.«

Zardela je in povescila oči.

»No, kaj bi naj Ali —? Povej, ljubka Ikbâla!«

»Prišel bi naj — nocoj k — k materi —.«

»K tvoji materi —? Pa menda ne v hišo —?«

»Ne, effendi.«

Premagovati sem se moral, da se nisem nasmejal.

»Kam pa?« sem vprašal precej vsiljivo.

»Zunaj pri potoku bi naj čakal.«

»Tako tako —! Tvoja ljubà mamica torej včasih povabi mladega Alija na večerni sestanek —?«

»Da.«

Tako prostodušno in nedolžno je povedala svoj da, da mi je topot res ušel smeh.

Očitajoče me je pogledala.

»O effendi, saj sam dobro veš, da ne pride radi matere, ampak radi mene —!«

»Seveda —! Vsaj mislim si lahko tako —.

In ker sem itak danes k Aliju namenjen in ker ga pripeljem s seboj, da bomo obhajali zaroko, kajne, pa ni treba, da bi mi mati še posebej naročila, naj pride —?«

»Da, effendi, tako je!«

In hvaležno me je pogledala.

»O effendi, dober si in moje ubogo srce je polno veselja in sreče! Allâh naj ti pomaga, da ti uspe, kar nameravaš!«

»Tudi Alijevo srce bo polno veselja in sreče, ko mu prinesem vest, da je tvoj oče privolil v ženitev. Ko sem spotoma govoril z njim o tebi, — veš, kaj je rekel?«

»Kaj?«

»Da si najlepše dekle cele Rumelije. In zato —.«
Živo je zardela in mi hlastno segla v besedo.

»Res —? Res je tako rekel —?«

»Da, tako je rekel!«

»O, Ali zna pretiravati in se laskati —!«

»Ne, ni pretiraval, ti povem! Še vse slajša si ko tisti mošt, ki si mi ga prejle ponujala in ki ga pripravljáš iz murv, jerebikovih jagod in citronovega soka ter ga poslajáš z lisičicami in sirupom.

Pa rekla si, naj Alláh pomaga, da mi uspe, kar nameravam —. Mar dvomiš, ali mi bo uspelo? Saj je vendar tvoj oče dovolil, da ga vzameš v zakon! Slovesno mi je tako obljubil in se tudi odpovedal Mosklanu, ki ga ne maraš!«

»Da, rekel je tako. In tudi obljubil ti je. Toda zdi se mi, da svojih besed ni mislil resno —.«

»Zakaj bi jih ne bil mislil resno?«

»Tistega berača Sabana se bojim —. O effendi, nevarnost slutim —. Čuvaj mi Alija!«

»Česa se pa bojiš?«

»Ne vem —. Le to slutim, da nekaj ni prav —. Da sta oba, ti in Ali, v nevarnosti —.«

Zaihtela je.

»O, kako hudo bi mi bilo, koliko solz bi prelila, če bi se res Aliju kaj zgodilo —.«

»Aliju —! In če bi se meni kaj zgodilo, ali bi za menoj nobene solze ne prelila?«

»Ti si vendar tujec —!«

Tako samo po sebi razumljivo se ji je zdelo, da za menoj ni treba žalovati, če bi se mi kaj pripetilo, da sem se moral spet nasmejati. Naivno, odkrito dekle je bila —.

»No,« sem dejal, »če boš že ti samo za Alijem žalovala, pa vsaj materi reci, naj potoči kako solzico za menoj, ako bi se tudi meni kaj hudega zgodilo.«

Sedaj pa pojdi v sobo! Oče bi utegnil opaziti, da se pogovarjava. Tudi jaz mu ne zaupam.«

»Effendi, od daleč bom čuvala nad teboj!«

Odhitela je.

Nisem razumel njenih zadnjih besed. Tudi njen strah pred Sabanom mi je bil nerazumljiv. Tak onemogel berač mi vendar ni bil nevaren —. Strahove je videla v svoji skrbi za Alija —.

Ni minila ura, pa sem žal le predobro razumel Ikbâlino svarilo in njene zadnje besede, da mi bo »od daleč pomagala«.

Peljal sem vranca pred hišo in čakal. Bošak je prišel in mi izročil zavoj.

»Tule so darila, steklenica vina in peciva za našega siromaka!« je dejal. »Pecivo sem sam pripravil, tole steklenico vina pa sem dobil v dar od nekega grškega trgovca. Ker kot pravoveren musliman ne smem vina piti, sem ga shranil za take goste, ki ga smejo piti. Bi ga morebiti ti pil —?«

»Smel bi že piti. Pa rajši ga podari ubogemu Sabanu! Tudi on ga sme piti, ker je bolan. Okrepčalo ga bo.«

Bošakovi »pravovernosti« nisem preveč zaupal. Poznal sem take mohamedane in posebej Turke. In ene same steklenice gotovo ni dobil v dar. Tihotapec Bošak si je že znal poskrbeti prepovedano pijačo —.

»Kak človek pa je pravzaprav tisti berač?« sem ga vprašal.

»Velik revež je. Prej kedaj je bil metlar, pa je zbolel in onemogel in ne more več delati. Od milodarov živi, ki mu jih dajejo dobri ljudje v Allâhovem imenu.«

»In gori v gozdu praviš da stoji njegova koča?«

»Da. Čisto na samem.«

»Kak pa je tisti gozd?«

»Samo bukovje in hrastje je. Le tu pa tam je vmes kaka smreka ali pa cipresa. Pot sem ti že popisal. Pazi, da se boš zunaj na ravnini pri razpotju obrnil na desno k potoku! Potok prihaja iz gozda in ob njem leži Sabanova koča.«

»Pa bo doma?«

»Gotovo! Bolan je, leži. Že dolgo ga ni bilo na vasi. Zato mu pošiljamo darila na dom.«

»Dobro! Pojdem torej.

Kje pa imaš ženo in hčerko? Poslovil bi se rad.« Malomarno sem povedal te besede, pa ga bistro in kradoma opazoval.

Naglo je odgovoril:

»Ni se ti treba posloviti. Saj jezdiš samo v Ka-
bač po Alija, tako si rekel. Vrnil se boš z njim. In
upam, da se kmalu vrneš!«

Lokavost in škodoželjnost se mu je režala iz
mastnega obraza.

Ali je bilo morebiti le kaj resnice na Ikbâlinih
besedah —? Ali je imel lokavi pek in barvar Bošak
s svojimi darili za berača le morebiti druge namene
ko samo milosrčnost —? Nevaren sem mu bil, ker
sem vedel za njegove nedovoljene posle —. Ali se
me je hotel iznebiti —? »Upam, da se kmalu
vrneš —«, tako je rekel. Pa se škodoželjno režal —.

Na misel mi je prišel Sičirda, pekov pomočnik.
Bošak ga je skrivaj nekam poslal, ko sem postopal
krog hiše. Ali mi je pripravljaj past —? Sam sem bil,
tovariši so bili daleč za menoj, Bošak je utegnil imeti
zaveznike kje v bližini, spravil bi me v stran, izgi-
nil bi in niti bistrourni Halef bi me ne našel več —.

Sum se mi je vzbudil. Sklenil sem, da bom skraj-
no previden.

Položil sem Bošaku roko na ramo in mu resnob-
no rekel:

»Kmalu se bom vrnil —? Tvoje besede donijo
nekam čudno porogljivo! Nikar ne misli, Bošak, da
sem slep in gluhi!«

Koj mu je izginila lokavost z obraza. Zmajal je
z glavo in se hinavski čudil:

»Ne razumem te! Saj menda ne misliš, da la-
žem —?«

»Hm —! Pri nas doma pravijo, da se ne sme za-
upati človeku, ki ima razparana ušesa.«

Res je imel Bošak razparana ušesa. Tako kaz-
nujejo v Turčiji tihotapstvo.

Užaljen je povedal:

»Ali mar misliš mene —?«

»Precepana ušesa imaš!«

»To še ni razlog, da bi mi ne smel zaupati! Prej
so bila moja ušesa cela. Veren sin preroka sem in pri

bradi Mohamedovi ti prisegam, da se bova spet videla. Razen seve, če bi ti sam ne hotel —.«

»Zakaj bi ne hotel? Upam, da se bova spet videla in da bo najino svidenje prijetno za tebe in za mene. Če bi ne bilo, se ti utegne pripetiti nekaj, kar ti gotovo ne bo všeč!«

Prav nič se nisva prepirala, čisto prijateljski sva se pogovarjala.

Privezal sem zavoj k sedlu, mignil Bošaku v slovo, zajahal in odjezdil proti jugu.

Bošakova hiša je stala pred vasjo, v »Malem Džnibašliju«, je rekla Čileka. V nekaj minutah sem bil v pravem Džnibašliju, jezdil mimo njegovih revnih koč in prišel spet ven na polje. Za poljem je ležal občinski pašnik, razsežen, pa zanemarjen. Onstran pašnika se je začel gozd.

Pravili so mi pri Bošakovih, naj jezdim po izvoženi cesti proti jugozapadu. No, cesta po naših pojmih pač ni bilo tisto, kar sem našel, kvečjemu kolovoz da je, bi lahko rekel. Balkanska kmečka vozila so veliki, sila okorni vozovi z volovsko vprego in ogromnimi kolesi. Takemu kolovozu sem sledil proti jugozapadu.

Prišpel sem že skoraj do gozda, ko sem zagledal na jugu jezdeca. Hitel je, kmalu me je došel.

»Allâh s teboj!« me je pozdravil.

»Hvala! Tudi s teboj!« sem odzdravil.

Ogledoval me je, jaz pa njega.

Nič posebnega ni bilo na njem. Njegov konj je bil slab, njegova obleka je bila slaba in njegov obraz ni bil odkritosrčen. Le njegovo orožje je bilo dobro. Dve pištoli sta mu tičali za pasom pa nož, dolgocevena turška puška mu je visela na hrbtu.

»Odkod prihajaš?« me je vprašal, ko je bil končno gotov z ogledovanjem moje osebnosti.

»Iz Džnibašlija.«

»In kam jezdiš?«

»V Kabač.«

Ni bilo vzroka, da bi mu bil zamolčal, kam potujem.

Na robu jase sem zagledal nizko kočo. (K str. 161.)

»Tudi jaz jezdim v Kabač. Poznaš pot?«

»Upam, da bom prav prišel.«

»Upaš —? Si tujec tod?«

»Da.«

»Isto pot imava. Ali te smem spremljati? Pokazal ti bom pot. Ne boš je zgrešil.«

Kakor rečeno, njegov obraz mi ni ugajal, njegova zunanost ni vzbujala zaupanja. Pa lahko da je bil vkljub temu dober človek. In če bi tudi ne bil, bi mi nič ne bilo koristilo, da sem ga zavrnil. Kvečjemu užalil bi ga bil, ujezil ali celò izzval njegovo maščevalnost. In čisto tak se mi je zdel, kot da bi mu pištola ne tičala preveč trdo za pasom.

Užaliti pa ga nisem hotel. Vljudno sem odgovoril:

»Zelo prijazen si! Pa jezdiva skupaj!«

Zadovoljno je pokimal.

Molče sva jezдила nekaj časa. Opazil sem, da z zanimanjem ogleduje mojega vranca in moje orožje. In včasih je njegov pogled skrbeče šinil po okolici.

Čemu —? Ali se mu je zdel samotni pašnik nevaren —? Ali se je bal gozda, kateremu sva se bližala —? Rad bi ga bil vprašal, pa se mi je zdelo pametneje, če se naredim, kot da nič nisem opazil.

Pozneje sem seveda zvedel, čemu je prežal okoli sebe.

»Ali jezdiš iz Kabača še dalje?« je prijazno vprašal.

»Ne.«

»Torej boš v Kabaču koga obiskal?«

»Da.«

»Ali smem vedeti, koga? Dobro poznam vas, ti pa si tujec. Morebiti ti lahko pokažem hišo, kjer stanujejo ljudje, ki jih misliš obiskati. Ne bo ti treba popraševati.«

»K sahhâfu Aliju jezdim.«

»O, tistega pa poznam! Prav mimo njegove hiše bova jezдила. Pokazal ti jo bom.«

Spet nama je zmanjkalo besed. Meni se ni ljubilo govoriti s tujim človekom, njemu pa menda ni nič pametnega prišlo na misel.

Prijezdila sva v gozd, svet se je dvigal. Prispela sva na nizko višino in do nekakega razpotja. Kolovoz

se je obrnil proti jugu, pa tudi proti zapadu so šli sledovi jezdecev in ljudi. Tisto razpotje je najbrž bilo, ki mi ga je omenil Bošak.

Gozd se je zredčil, prijezdila sva na jaso. In na njenem robu, trdo ob gozdu, sem zagledal nizko kočo. Stene so bile iz zloženega kamenja, pokrita pa je bila s škodlami. V sprednji steni sta bili dve luknji, večja je menda služila za vrata, manjša pa za okno. Tudi v strehi je bila luknja, menda »dimnik«. Košati hrasti so stezali svoje grčave veje nad samotno, raztrgano bajto.

Kakor mimogrede je pokazal moj spremljevalec na njo.

»Tamle stanuje neki berač,« je omenil.

Ni kazal, kot da misli ustaviti konja.

Ni torej vedel, da sem namenjen k Sabanu. Ni bil nevaren človek, slučajno me je srečal. Tako sem zasodil in ustavil vranca.

»Kako je ime tistemu beraču?« sem vprašal.

»Saban mu pravijo.«

»Ali ni bil prej kedaj metlar?«

»Da.«

»Sedaj pa bolan leži in ne more iz koč?«

»Tako je! Od darov živi, ki mu jih dobri ljudje nosijo.«

»Tudi jaz ga bom obiskal.«

»Obdaril ga boš?«

»Da. Kruha mu bom dal in vina.«

»Stori to! Potreben je!«

»Boš počakal na mene?«

»Jezdil bom tamle ob potoku. Ko opraviš, pridi za menoj. Počasi bom jezdil. Ne moreš me zgrešiti.«

Res je odjezdil.

Če bi bil razjahal, bi bil vkljub vsemu le sumil, da namerava zahrbtnost, in bi bil podvojil previdnost.

Pojezdil sem h koči in krog nje, da pogledam, ali je kdo za njo skrit.

Pa nič sumljivega nisem našel. Drevje, sami hrasti in bukve, je stalo naredko, globoko v gozd sem videl med mogočnimi debli, pa žive duše nisem opazil, le moj spremljevalec je počasi jezdil ob potoku, niti ozrl se ni za menoj.

Skoraj sram me je bilo, da sem ga sumničil. O kaki pasti ali zasedi ni bilo sledu, vsaj blizu koč ne, in v gozdu tudi ni bilo nikogar. Če mi je grozila nevarnost, se je skrivala v koči. In tako neumen pa res nisem bil, da bi kar na slepo šel v past. Sicer pa tak ubog, onemogel berač, — kaj mi je mogel? Če pa so bili razen njega še drugi ljudje v bajti, sem jih moral videti.

Razjahal sem pred luknjo, ki je pomenila vrata, pa nisem privezal vranca, da bi lahko koj skočil v sedlo in zajahal, če bi bilo treba. Ta moja previdnost je bila mojemu vrancu in meni skoraj usodna.

Pripravil sem samokres za strel in previdno pogledal skozi luknjo.

Čisto po nepotrebem sem se bal —. En sam pogled me je poučil, da o kaki zasedi ali pasti niti sledu ni.

Koča je imela le eno samo »sobo«. In en sam človek je bil v njej, berač Saban.

Brez skrbi sem vstopil.

Strop, ali pravzaprav streha je bila tako nizka, da sem z glavo zadel ob njo. Skloniti sem se moral. Sredi prostora je ležal počrnel kamen, ki je menda služil za ognjišče, ter volovske in konjske lobanje, najbrž »stoli«. V levem kotu sem opazil kup listja, poleg lonec, strto steklenico in druge revne malenkosti. Na listju pa je nepremično ležal človek, ki sem ga iskal.

Česa bi se naj bal —?

Pristopil sem z zavojem v roki. Človek se ni genil.

»Dober dan!« sem glasno pozdravil.

Počasi se je obrnil, strmel v mene s praznimi očmi, kot da se je pravkar prebudil, in vprašal:

»Česa želite, sultânum — zapovednik —?«

»Tvoje ime je Saban?«

»Da, sultânum!«

»Poznaš barvarja Bošaka?«

V hipu ga je minila otrplost. Sedel je in veselo dejal:

»Zelo dobro ga poznam, sultânum!«

Bil je res velik revež in vsega usmiljenja vreden. Z umazanimi cunjami si je zakrival nagoto, bolan in zanemarjen je bil, sama kost in koža ga je bila. Njegove globoko vdrte oči so se gladno upirale v zavoj. Roke so mu drhtele.

»Vina ti pošilja in peciva!«

Smilil se mi je. Sočutno sem pokleknil ob bournem ležišču in se lotil zavoja, da ga odprem.

»O effendi, kako si dober —!« je pravil s slabotnim glasom. »O, kako sem gladen —!«

Odprl sem zavoj. Beračeve oči so zaplamtele v čudnem sijaju. Ali res od gladu —?

Ni bilo časa za razmišljanje. Za menoj je zaškripalo.

Obrnil sem glavo.

Neznani moški so se tlačili v sobo, dva, trije, štirje, pet jih je bilo. Prvi je držal puško za cev. Skočil je in zamahnil.

Bošak me je le prevaril —! Zvabil me je v past —. Slepo sem šel v njo —.

Pa niso me še imeli —.

Izdril sem samokres in mislil šiniti pokonci.

Da, mislil sem šiniti pokonci —. Toda dolge, koščene roke onemoglega »berača« so se mi ovile krog vratu kakor lovke polipa in me potegnile k tlom.

Le to še vem, da sem pomeril samokres izdajalskemu beraču v glavo in sprožil. In strašen udarec s kopitom me je zadel v tilnik —.

In nič več nisem ne slišal ne videl.

Umrl sem.

Nisem imel več telesa, samo duša sem bil, duh. Letel sem skozi ogenj in njegovi plameni so me dušili, plaval sem po grmečih valovih in ledeni mraz me je prešinjal, neskončni oblaki so me nosili visoko nad zemljo in z blazno, strašno hitrostjo. In potem sem letel po praznem, brezmejnem prostoru, kakor se mesec vrti krog zemlje, brez misli, brez volje. Ne-popisna praznота je bila v meni in krog mene.

Divje vrtenje se je ugnalo. Občutil sem, misli so se mi porajale. Pa kaj sem mislil —? Same neumnosti, same nemogoče reči. Bledlo se mi je. Govoril bi bil rad, pa nisem mogel. Napenjal sem se, da bi spravil glas iz sebe, pa niti dahiniti nisem mogel.

Misli so se mi urejevale. Spomnil sem se na svoje ime, na svoj stan, koliko let sem štel, ko sem umrl —. Kako da sem umrl in kje, tega pa nisem vedel.

Zdelo se mi je, da padam. Nisem se več vrtel krog zemlje, bližal sem se ji, padal sem, počasi in valoveče, kakor pada pero, ki ga spustiš z visokega stolpa. In čim globlje sem padal, tem bolj se mi je vračal spomin na moje nekdanje pozemeljsko življenje. Spomnil sem se na ljudi, ki sem jih srečal v življenju, na dogodke, ki sem jih doživel. Vse bolj se mi je jasnili spomin.

Spomnil sem se, da sem nekje nekoč potoval po daljnih krajih, na misel mi je prišlo, da sem bil v Afriki, v Egiptu, v Bagdâdu, pri Kurdi, nazadnje pa tudi v Stambûlu. Tudi v Odrinu sem bil. Iz Odrina pa sem mislil potovati nekam na zapad, — da, domov, čez Balkan. In spotoma so me ubili v zapuščeni bajti, sredi gozda v hribovju Planine. Zakaj da so me ubili, tega nisem vedel.

In tam sem umrl.

Morilci so me zvezali, čeprav sem bil mrtev, in me vrgli na kup listja, posedli krog ognjišča, zakurili in si nekaj pekli.

Umril sem, pa vendar sem vedel, kaj se je godilo z menoj, odkar sem umrl. Spomnil sem se celò, da so se morilci pogovarjali, ko so me ubili. In — da, celò sedajle so se pogovarjali, čul sem jih, četudi sem bil mrtev, vse razločneje sem jih čul, čim bolj sem se bližal zemlji. Kajti vedno sem še padal.

In čudno —! Počasi sem padel skozi streho kočice in obležal na listju, ki je dišalo po plesnobi in umažanosti. In v koči so še vedno sedeli morilci. Slišal sem jih, navohal sem pečeno meso, pekli so ga na ražnju. Rad bi jih bil videl, pa nisem mogel odpreti oči. Vstal bi bil rad, pa se niti geniti nisem mogel.

Ali sem bil res samo duša, samo duh —? Ali sem imel tudi telo —? Da, vsaj glavo še imam, se mi je zdelo. Čutil sem jo. Vsaj bolelo me je tam, kjer je bila prej glava, na tilniku, peklo me je in žgalo kakor živ ogenj. Menda sem še imel glavo, pa je bila desetkrat, stokrat, tisočkrat večja ko prej, ognjeno jezero je valovalo v njej in po njej je razbijalo milijon kovačev s težkimi kladivi. Čutil sem njihove udarce, padali so po glavi. Torej sem glavo še imel.

Najprvo sem se zavedel, da imam še glavo, polagoma pa sem opazil, da imam tudi roke, noge, tudi telo. Le geniti se nisem mogel. Slišal pa sem. Razločno sem slišal vsako besedo, ki so jo povedali ljudje pri ognju.

Da, čul sem celò topot konjskih kopit. Od daleč se je bližal. In čul sem, da sta dva jezdeca razjahala pred bajto. In pri ognju je nekdo povedal:

»Prišla sta!«

In neki drugi glas, čisto znan glas, ki sem ga že nekoč in pred kratkim nekje čul, tisti glas je povedal:

»Debeli pek je!«

Kje neki sem že čul ta glas —? Da, — ali ni bil glas tistega človeka, ki se mi je ponudil za spremljevalca v Kabač —? Da, on je bil!

Kako je prišel v beračevo kočo —? Saj je vendar jezdil dalje po gozdu —. Ali so mi nagajale blodne sanje —?

Drugi glas je povedal:

»In še eden je.«

»Kdo je tisti?« je vprašal nekdo.

»Silâhdži iz Ismilana.«

Čul sem, da so vstali in pohiteli pred kočo. Vesele pozdravljanje je donelo skozi vhod. Vse vprek so govorili.

»Ste prijeli tisto budalo?« je vprašal zunaj masten, debel glas. Znan se mi je zdel.

Kje sem ga neki že čul —? Seveda, — Bošakov glas je bil, tistega debelega peka iz Džnibašlija —!

»Tisto budalo —« je pravil —. Koga je mislil —? Ali morebiti mene —? On, bedasti Turek, pa meni tako besedo —!

Jeza me je pograbila. O, da bi tega človeka dobil takole malo v pest, pokazal bi mu budalo —!

Po živcih mi je zašomazelo in — ah, prsti, moji otrpli prsti so se zganili, stisnil sem pest. Kaj vse premore jeza —!

Torej se duša le še ni ločila od telesa —. Obvladovala je še telo —.

Neki glas je povedal:

»Da, prenorili smo ga.«

Glas je bil Sabanov glas, tistega berača, ki sem ga obiskal.

In tedaj sem se spomnil na vse.

Jezdil sem v Kabač in nesel na Bošakovo prošnjo beraču Sabanu kruha in vina. In ko sem se sklonil k njemu, me je zgrabil za vrat in nekdo me je udaril v tilnik. Ubili so me, prej pa sem še ustrelil berača. Kako da je še živel? Nisem ga zadel.

In morilci so se zbrali. Menda so prišli, da si razdelijo plen.

Spet se je eden oglasil.

»Kje leži tisti osel?«

Celò za osla me je imel —. Posebno duhovit človek torej nisem bil po mnenju teh ljudi. Menda zato ne, ker sem se dal tako lepo zvabiti v past.

Res sem bil tisti dan zelo nepreviden, toda osla mi le ni bilo treba kar takole mirno vtakniti v žep. Spet mi je zaščemelo po prsih, lopnil bi nesramneža, ki me je osla imenoval, po ustih, — in glej, spet so se mi prsti zganili in dvoje pesti sem stisnil mesto samo ene, kakor prej, ko me je Bošak imenoval budalo. Čisto tako mi je bilo, kot da še živim. Vsaj želja, ki me je navdajala, je bila zelo zemeljska in prav nič nebeška. Želel sem si namreč, da bi te ljudi za njihove žaljive priimke pošteno namlatil.

In še drugi dobrodejni učinki jeze so se pojavili.

Glava me ni več tako hudo bolela in skelela in kovači so skorajda prenehali z nabijanjem. Tudi njena prejšnja razsežnost se je prav izdatno zmanjšala. Le da premakniti glave nisem mogel in tudi rok in nog ne.

»V koči je,« je odgovoril berač.

»Saj je zvezan?« je previdno vprašal tisti, ki me je imenoval osla. Njegovega glasu nisem poznal.

»Seveda! Pa bi ga ravno ne bilo treba zvezati.«

»Zakaj ne?«

»Ker je mrtev.«

Tiše so nadaljevali pogovor, nisem jih razumel. In nato je spet eden glasno in zapovedovalno povedal:

»Pokažite ga!«

Čul sem, da so stopili v kočo. Videl jih nisem. Prišli so k mojemu ležišču in berač je rekel:

»Tule ležil!«

Roka se mi je položila na obraz. V nos mi je šinil oster duh po črevljarski smoli in po kislem mleku.

Torej tudi navohal sem še —. In še zelo živo. Mrtev torej vsekakor nisem bil in berač se je zmotil.

Tisti, ki mi je otipaval udã, je povedal:

»Mrzel je ko smrt!«

»Potipaj mu žilo!« sem čul debelega peka.

Vonj po črevljarski smoli in po kislem mleku se je oddaljil od mojega občutljivega nosu, roka me je prijala za zapestje, palec je poskuša je iskal žilo nekje nad zapestjem, kjer je vobče ni čutiti, molče so čakali drugi na uspehe preiskovanja.

»Žila mu ne bije več!« je izjavil lastnik smrdljive roke in izpustil zapestje.

»Potipaj mu še srce!«

Začutil sem roko na prsih. Nič mi ni odpel ne suknje ne srajce. Ali mi jo je berač že prej odpel? Ali pa, hm —! Ali so me slekli tile dobri ljudje?

Rad bi bil pogledal po sebi, pa nisem mogel odpreti oči. In tudi če bi bil mogel, bi jih ne bil odprl. Saj je stal trdo pred menoj človek, ki mi je pretipaval »srce in obisti« in skušal dognati, ali je še iskra življenja v meni. Nisem se smel izdati.

Za hip je počivala roka na prsih, nato sem jo začutil na želodcu. In tam je obležala. Ali je mož menil, da imam srce tam doli —?

Vsekakor je strokovnjaški izjavil:

»Srce mu ne bije več!«

»Torej mrtev!« je zadonelo v zboru čednih bratcev. Po glasovih sem sklepal, da jih je precej v sobi.

»Kdo ga je ubil?« je vprašal zapovedovalni glas, ki ga nisem poznal in ki je njegov lastnik imel vobče prvo besedo, se je zdelo.

»Jaz,« je povedal drug neznan glas.

»Kako?«

»No, s kopitom sem ga lopnil po glavi,« je povedal dozdevni morilec malomarno in kruto. In s slišnim zadovoljstvom.

In spet me je pograbila jeza. In posledica te jeze je bila čisto posebna. Kri mi je zavalovela po žilah, čutil sem jo v sencih, kakor je običajno, če se človek močno razburi. In razburilo, razdražilo me je, da je lopov s takim izzivalnim zadovoljstvom pravil o svojem napadu.

In komur se še kri pretaka po žilah, tak še ni mrtev —. In kogar grabi jeza, tak še ni v srečni večnosti —. Živel sem še torej, ležal sem na kupu listja, na katerem je prej ležal berač. Udarec s kopitom me ni ubil, le onesvestil sem se, pa se k sreči kmalu spet prebudil.

Debelemu peku še ni bilo dovolj. Bal se je, da utegnem le še živeti. Še eno sredstvo je hotel poskusiti, da se docela prepriča o moji smrti.

»Poskusi, ali še diha!«

»Bom poslušal.«

Čutil sem, da se nekdo sklanja nad menoj. Nos se je drgnil ob mojem licu, neznosen smrad po česnu, tobačni žverci in po gnilih jajcah mi je jemal sapo, nekaj trenutkov je bilo tiho, nato je smrad prenehal in glas je pomirljivo povedal:

»Ne diha več.«

»Pojdimo!«

Končno so se tudi Bošakovi strahi pomirili, — sledu ni bil več v meni o življenju. Ni se mi bilo treba bati, da me bodo še preiskovali.

Toda — ali bi ne bilo morebiti bolje za mene, če bi bili vendarle opazili, da še živim? Udje so mi otrpnili, nisem se mogel geniti. In moja otrplost so smatrali za smrt. Kolikokrat sem že čul, da so take ljudi pokopali — žive.

Strašna nevarnost mi je pretila. Groza me je pograbila, mraz me je spreletel, pa spet vročina. Začutil sem, da se potim. Od strahu, da bi tudi mene živega pokopali.

Koraki so se oddaljili od mojega ležišča in obstali nekje v sobi. Menda je vsa družba posedla krog ognja in se spravila nad pečenko. Močno je dišalo po koštrunu. Molčali so.

Moj položaj je bil brezupen. Udarec s kopitom me je zadel v tilnik. Ne razumem se na učinke takega udarca, slišal sem sicer vse, kar so govorili, navohal sem tudi to in ono, tudi tipanje sem občutil, morebiti

je tudi okus še deloval. Videl pa nisem ničesar in tudi geniti se nisem mogel. Gibalni živci so mi torej odpovedali, udarec v tilnik me je ohromil.

Ali bodo udje ubogali, če bo treba —?

Upal sem, da bo otrplost odnehala. Saj sem bil močen, zdrav človek. In da je ponehaval, o tem je pričalo dejstvo, da sem lahko stisnil pesti na obeh rokah.

Pa samo to me še ni moglo rešiti. Sam sem bil —. Da bi bili moji tovariši kje blizu —! Da bi vsaj vedeli zame —! Da bi vsaj moj dobri, pogumni Halef vedel, v kaki nevarnosti je njegov »varovanec« in gospod! Pa kdo ve, kje so bili in ali bodo vobče zvedeli, kam sem izginil —. Kdo bi jim povedal —?

Obšlo me je nekaj kakor besnost. Ali pa je bil morebiti obup? No, čisto obupal vsaj še nisem. Saj sem vedel, da Bog lahko pomaga tudi, ko že udari dvanajsta ura. Stisnil sem pesti, napenjal sem se, da sem mislil, pljuča mi bodo počila, vse moči svoje volje sem pognal po kitah in mišicah. In glej, — silen sunek mi je prešinil telo, roke so se zganile, noge, vrat in — hvalabogu! — oči so se odprle.

Seveda sem oči koj spet zaprl. Čisto tiho sem obležal, pa previdno in počasi poskušal vse členke in ude. Ni bilo lahko, glava in vse telo se mi je zdelo, da je zalito s svincem, roke in noge so bile težke, le z velikim naporom sem zganil koleno. Pa upal sem, da bo ohromelost polagoma pojenjala, upal sem, da bo v odločilnem trenutku volja zmagala nad okornim in neubogljivim telesom, da bo strah pred nasilno smrtjo močnejši, ko učinek udarca. Živega vsaj bi se ne dal pokopati, branil bi se.

Mirno sem obležal in pogledal izpod trepalnic krog sebe.

Res sem ležal v kotu na listju, kjer sem našel Sabana. Slekli so me, le srajco in hlače so mi pustili. In zvezan sem bil na rokah in na nogah.

Pri ognju sredi kočje je sedelo osem moških. Na raznju je tičal koštrun, pridno so segali po njem, si rezali z noži velike kose in glodali kosti. Opazil sem med njimi debelega peka Bošaka in »onemoglega« berača Sabana, ki pa ni bil več onemogel, ampak je zdrav in čil sedel med svojimi čednimi bratci. Tudi tisti človek je bil poleg, ki se mi je spotoma ponudil za spremljevalca. Drugih pa nisem poznal.

Bošak mi je torej le nastavil past! In res prav budalasto sem šel v njo. Zato je prisegel pri Allahovi bradi, da se bova spet videla —. Seveda menda ni mislil, da me bodo ubili. Naročil vsaj gotovo ni, da me morajo s sveta spraviti. O, le počakaj, ti tnalo meseno, pokazal ti bom, da še živim!

In moj spremljevalec me je tudi sijajno prevaril! Seveda me ni slučajno srečal, čakal je na mene, gotovo ga je poslal Bošak. Čisto varno me je hotel spraviti v past —.

Tedaj sem se tudi spomnil na pomočnika, ki ga je Bošak poslal z doma, ko sem čakal za hišo. Zbobjal je vkup lopove, ki bi me naj napadli, ter poučil in pripravil berača, kako se naj obnaša. Tudi spremljevalca mi je poskrbel. In ta se je v skrbeh oziral po gozdu, ker se je bal, da ne bi kje srečala enega ali drugega izmed čednih gospodov, ki so me pričakovali, ali pa celò pomočnika, ki sem ga poznal.

Kako premišljeno in zvito je vse uredil debeli pek in barvar —! Nevaren človek je bil!

In sedaj je sedel s silâhdžijem in kahwedžijem Deselimom iz Ismilana pri pečenem koštrunu —. Dična Ikbâla mi je pravila, da utegne še danes ali jutri priti k Bošaku. In res je prišel. Žutov svak je bil, tistega skrivnostnega človeka, ki je bil vodja političnih nezadovoljnežev, ubežnikov in roparjev v deželi Škipetarjev med Vardarjem in Šar planino. Bošakov prijatelj je bil, gotovo je bil torej tudi Bošak zaveznik Žutov.

Omenil sem mu Žutega. Prestrašil se je. Nevaren sem bil njemu in Deselimu in vsej družbi. O pravem času so me spravili s poti —.

Toda, — ali je bilo res že pri kraju z menoj? Ali ni bilo nobene rešitve več?

Kako bi jim ušel? Osem jih je bilo, jaz pa sam —. Pa zvezan in napol ohromel —. Oboroženi so bili, jaz pa nisem imel druga ko gole pesti —. V kotu pri vходу sta sloneli moji puški in poleg sta ležala moja samokresa in drugo, kar so mi odvzeli. Preden bi imel puško v rokah, bi me bili ustrelili. Mimo njih sem moral.

Pa kako bi se rešil vezi —?

Previdno sem jih poskusil. Jermeni so bili, trdno so bili povezani. Raztrgati se niso dali. Kvečjemu kožo bi si bil odrgnil. V tej smeri je bila rešitev nemogoča.

Razmišljal sem in ugibal, da bi našel rešilen izhod, pa zaman. Le eno upanje mi je nazadnje ostalo, — mrtvega bi se naredil.

Zavlekli bi me v gozd, da me zakopljejo. Morebiti bi se jim zdelo škoda jermenov, ki so bili vsekakor vsaj nekaj vredni, sneli bi mi jih, — in vse družbi se že samo podalo. Morebiti bi se jim zdelo škoda srajce in hlač, ki so mi jih še pustili. Slekli bi mi jih, pa bi mi prej odvezali roke in noge.

Priznam, slabotno je bilo to upanje. Kaj sem premožel sam proti osmim oboroženim ljudem —? Nekaj bi jih podrl na tla, branil bi se vsaj, in potem bi bilo po meni. No, pa živega bi me ne zakopali —. Vsaj s tem sem se lahko tolažil.

Položaj je bil skoraj brezupen. Čisto ubupal pa le nisem. Kdo ve, kaj vse se je še lahko zgodilo —. Pačakati je bilo treba in hitro zgrabiti vsako najmanjšo priliko. Morebiti sem iz njihovih pogovorov posnel kako rešilno misel. Molčali so sicer trenutno, pa večno menda le ne bodo ostali mutasti. Na svoje tovariše vobče nisem upal.

Lopovi so cmakali in hlatali in slišno požirali svojo pečenko. Pa končno je le eden vrigel zadnjo kost v kot, obrisal nož v hlačnico, ga vtaknil za pas in povedal:

»Takole —! Najedli smo se! Sedaj pa se bomo pomenili. Plačal bom koštruna. Koliko je stal?«

»Nič!« je odgovoril berač.

»Nič —? Si ga v dar dobil?«

»Ne, prijatelj Deselim! Ukradel sem ga.«

Torej Deselim je bil tisti človek z zapovedovalnim glasom —? Orožar in kavarnar iz Ismilana —? Žutov svak —?

»Jako dobro!« je pohvalil berača. »Dan se je začel poceni. Prišel sem, da vam prinesem dobičkonosno delo, pa ste sami med tem opravili drug posel, ki bo morebiti še več vrigel.«

Niti ne vem prav, kako je bilo. Prišel sem k Bošaku v trenutku, ko se je odpravljal. Mudilo se mu je, kar s seboj me je povabil in tako naglo sva jezdila, da se nič več nisva utegnila zmeniti med potom.«

»Allâh illâ 'llâh —! V vsem življenju še nisem tako naglo jezdil!« je tožil debeli pek. »Ne vem, ali sem še živ ali ne!«

»Še si živ, prijatelj!« se je smejal Deselim. »Ampak povej, zakaj pa se nisi prej odpravil?«

»Nisem mogel. Le enega konja imam, na tistem pa je odjezdil sel, moj pomočnik, ki sem ga poslal k Sabanu. Pozno se je vrnil.«

»Sedaj pa bi rad kaj več zvedel o zadevi. Le toliko vem, da je šlo za tistega človeka. Kdo pa je pravzaprav?«

»Tujec, kristjan iz Frankistana.«

Frankistan imenuje orientalec Evropo in vobče dežele, ki ležijo zunaj njegove domovine na zapadu. Franki pa so mu vsi tujci, ki pridejo k njemu z zapada.

»Allâh naj pogubi njegovo dušo, prav kakor ste vi ubili njegovo telo!

Torej k tebi, praviš, da je prišel? Kako pa te je našel?«

»Srečal je mojo ženo na polju in vprašal po meni.«

»Kaj pa je hotel pri tebi?«

»Zvedel je za naše skrivališče na polju, našel je preproge, zvedel tudi, da je utihotapljeno blago, in mi grozil, da me bo kjaji naznanil, če ne dam hčerke tistemu sahhâfu Aliju za ženo. Tudi za vse druge naše skrivnosti je vedel.«

»Hčerko boš dal Mosklanu, ki je naš zaveznik! Takle tujec in džaur ne bo odločal, čigava bo.

Kdo pa mu je izdal skrivališče in naše skrivnosti?«

»Ne vem, mi ni povedal. Vedel je za Mosklana in da mu tudi Pimoza pravimo. Tudi za tebe je vedel. Pravil je, da je dal Mosklana prijeti in zapreti, da bo dal tudi tebe zapreti, brž ko prideš k meni. In tudi mene da bo dal zapreti —.«

»Wallâhi —! Mene zapreti —! Predrznež! Pokazal bi mu, da še živi!

In obljubiti si moral, da boš dal Ikbâlo Aliju?«

»Seveda sem moral. Saj nisem vedel, kako se bo moja zvijača iztekla. In iznebiti sem se ga hotel.«

»Svoje obljube seveda ne boš izpolnil!«

»Ne! Le tisto besedo držim, ki jo dam pravo-vernemu, on pa je džaur. Pojdite v Stambûl pa govorite z neverniki! Mnogo je tam ruskih kristjanov, ki pravijo, da ti ni treba držati besede, ako si pri obljubi na tihem misliš, da je ne boš držal. Tako govorijo in tako tudi delajo. Zakaj bi mi ne smeli biti do njih taki, kakor so sami med seboj? Ne bom mu držal dane besede!«

»In prav boš storil!

Pa kako je bilo dalje? Kako si se ga iznebil? Kako je prišel tujec sem k našemu Sabanu? In kako ste ga prijeli?»

»Še ko mi je prigovarjal, naj se poboljšam in naj se odpovem Mosklanu in vam vsem, sem na tihem naredil svoj načrt. Skrivaj sem poslal pomočnika k Sabanu, da ga pouči, kako se mora obnašati, in da zbere tele naše tovariše. Tujec je bil močen in dobro je bil oborožen, eden ali dva bi mu ne bila kos. Nato sem tujca prosil, naj nese milodar beraču Sabanu. In koj je bil pri volji.

Murâd ga je počakal zunaj na polju in se mu pridružil, da ga varno pripelje v past, drugi pa so se poskrili v gozdu za drevjem in čakali, da je stopil v hišo. Ko se je pomočnik vrnil, sem se pripravil, da jezdim in pogledam, kako so naši ljudje naročilo izvršili. In tedaj si prišel ti k nam.

Tako je bilo. Več pa ne vem. Drugo ti naj Saban pripoveduje.«

»No, Saban, kako je bilo?»

»Zelo lahko je bilo in čisto lepo se je vse izteklo«, je pravil berač. »Ko je odšel sel, sem se postavil k oknu in čakal. Od daleč sem videl prihajati tujca z Murâdom. Murâd je jezdil dalje, seveda le na videz, džaur pa je prišel bliže. Koj sem legel in se naredil, kot da sem bolan. Tujec se je nekaj časa mudil zunaj okoli koč, ni zaupal tišini, menda je iskal, ali se je kje kdo skrili. Potem je razjahal in vstopil. Zavoj je imel pri sebi z vinom in pecivom. In —.«

»Tisto vino mi boš seveda vrnil!« ga je prekinil Bošak. »Poslal sem ti ga le na videz. Nimam ga več ko tisto steklenico. Kruh pa lahko obdržiš.«

»Kaj —?« se je začudil Deselim. »Vino si mu poslal —? Ali imaš vino doma?»

»Ponavljam, da sem ga imel le tisto steklenico!« je hitel zatrjevati Bošak.

»In tiste steklenice seveda ne boš več dobil nazaj!«

»Kdo mi jo bo ubranil?«

»Spili bomo vino! In kar tukajle! Žejni smo.«

»Kako moreš tako govoriti?« se je hudoval debeli pek. »Ali nisi pravoveren sin preroka —? Ali ne veš, da je vino prepovedal?«

»Ne, ni ga prepovedal!« se je smejal Deselim. »Zapisal je le: ‚Vse, kar upijani, bodi prokleta!‘ Tista steklenica vina pa nas menda še ne bo upijanila. Še mene samega bi menda ne. In zato jo smemo izpiti.«

»Vino je moj!«

Prav odločno je povedal pek in barvar te besede. V zadevi vina je bil precej občutljiv, se je zdelo.

Menda bi se bili še dolgo prepirali za vino, da se ni oglasil berač. Slutil sem, kaj bo povedal.

»Ne prepirajte se za prerokovo postavo!« se je smejal. »Posebej ne za tisto vino! Ne bodete ga pili!«

»Zakaj ne?« je jezno vprašal lastnik spornega predmeta.

»Ker ga ni več.«

»Ni več —?«

»Izpili smo ga sami.«

Bošak je šinil pokonci.

»Človek, kaj ti je prišlo na misel —!« je kričal.

»Kdo ti je dovolil vino izpiti —? Moje je bilo!«

»Kdo mi je dovolil? Ti sam!«

»Jaz —?«

»Da! Saj si ga vendar izrecno meni poslal! Tako je povedal tujec. Tovariši so mi pomagali. Da si prej prišel, bi bil tudi ti še kaj malega dobil. Tamle leži steklenica! Vzemi jo in jo povohaj, da se ti pomiri razburjena duša!«

»Pojdi v džehenno, vražji lopov! Nikdar več ti ne pošljem kakega milodara, da veš!«

Berač se je nasmejal.

»Ga tudi ne potrebujem. Sam veš, da ne, čeprav me imajo za berača.«

Deselim se je vtaknil vmes.

»Proč s prepitom! Pripoveduj dalje, Saban!«

Bošak je še godrnjal, ugovarjati pa si ni upal. Orožar Deselim je bil gotovo zelo ugleden član lopovske družbe.

Berač je pripovedoval:

»Tujec je menda mislil, da spim. Pristopil je in me glasno pozdravil. Naredil sem se, kot da sem se zbudil. Vprašal me je, ali mi je Saban ime in ali poznam barvarja Bošaka, vina in peciva da mi pošilja. Smilil sem se mu menda, zaupljivemu oslu, počenil je k meni in odprl zavoj, ki mu ga je dal Bošak.

Tedaj so vstopili tovariši, ni jih videl, ker je kazal vratom hrbet. Pa dober posluš je imel, nekaj je zaropotalo, obrnil se je in jih zagledal. Izdril je samokres in mislil planiti nad nje. Brž sem ga zgrabil za vrat in ga potegnil k sebi na ležišče. Dobil je udarec po glavi, ki ga je ubil. Prej je še sprožil samokres v mene, pa umaknil sem se, krogla je zletela v listje. Slekli smo ga in mu vse vzeli, kar je imel. Tamle leži plen. Delili bomo.«

»Ni še gotovo, ali bomo res delili,« je dejal Deselim. »Kaj vse je pa imel pri sebi?«

Našteli so mojo »zapuščino«. Nobene malenkosti niso pozabili. Celò bucike so omenili, katerih sem imel majhno zalogo pri sebi. V tistih krajih so take malenkosti velika redkost. Za te lopove so bile vsekakor dragocena pridobitev.

Pregledovali so »plen«. Deselim se je najprvo lotil pušk. Silâhdži je bil, orožar, torej strokovnjak v takih vprašanjih.

»Dve puški je imel!« se je čudil. »Dobro je bil oborožen!«

Vzel je medvedarico v roke.

»Tale puška ni vredna deset para!« je dejal zaničljivo. »Kdo jo bo vlačil s seboj? Težja je ko pet naših dolgih pušk. Tudi naboji so večji ko naši. Pri nas takih nabojev vobče ni dobiti. Star kanon, kakršne so imeli pred dve sto leti!«

Silâhdži iz zakotnega balkanskega Ismilana bi bil svoje strokovno mnenje že temeljito spremenil, da je poznal vrline moje medvedarice! In da se je razumel na znamko, vrezano v jekleno ploščo na kopitu, bi bil drugače sodil. Takega orožja pa seveda še nikdar ni imel v rokah.

In kako je šele majal z glavo, ko so mu dali Henryjevo repetirko v roke! Obračal jo je na vse strani, jo otipaval, poskušal zaporo, odkimaval, se zaničljivo nasmejal in zasodil:

»Tale tujec je bil čudak! Puška je igrača za otroke, ne pa orožje za pametne ljudi! Ne da se nabijati, ne da se z njo streljati! Tule je kopito, tule je cev in vmes je železna krogla z luknjami. Čemu je tale krogla? Za naboje —? Ne da se sukati! Kje je petelin? Tule je zapora, ne da se odpreti! Če bi bil tale mož še živ, bi mu rekel, naj mi pokaže, kako se strelja s tem orožjem. Nobenega strela bi ne spravil iz te igračke! Le osmešil bi se!«

Tako in slično so presojali tudi drugo mojo lastnino. Čul sem mnenja, ki bi se jim bil smejal, da ni bil moj položaj zelo resen.

Razmišljal sem, kako bi izrabil v svojo korist Deselimovo željo, da bi rad videl, kako se strelja z repetirko. Bi ne bilo prvikrat, da sem si s takim »poskusnim streljanjem« rešil življenje. Če sem imel le repetirko v roki, se nikočar več nisem bal.

Tedaj je Deselim odložil puško in vstal.

»Poglejmo si še njegovega konja! Pravijo, da je čistokrven vranec.«

Mislil je stopiti k vratom, ko so zunaj zapela konjska kopita. Nekdo je počasi jezdil mimo kočice.

Vsi so prisluhnili, berač je stopil k vhodu.

»Kdo prihaja?« je vprašal Deselim.

»Ne poznam ga,« je poročal berač. »Majhen je, nikdar ga še nisem videl.«

»Ali jezdi mimo?«

»Ne. Sem h kočici prihaja.«

In že sem tudi čul pozdrav.

»Nehârak mubârak — tvoj dan bodi blagoslovljen!«

Glas me je prešinil kakor električna iskra. Kako dobro sem poznal ta glas! O, sedaj je bilo vse dobro! Rešen sem bil!

Berač je odzdravil:

»Nehârak sa'id — tvoj dan bodi srečen! Kdo si?«

»Popotnik sem.«

»Odkod prihajaš?«

»Iz Asemnata.«

»Kam potuješ?«

»V Gümürdzino, ako dovoliš.«

»Zelo vljuden si! Če želiš potovati v Gümürdzino, ne potrebuješ mojega dovoljenja. Jezdi, kamor te srce žene!«

»Vljuden sem, ker želim, da bi bil tudi ti vljuden. Nečesa bi te rad prosil.«

»Povej, kaj bi rad!«

»Utrujen sem in lačen. Ali bi mi dovolil, da si odpočijem v tvoji koči in si v miru utešim glad?«

»Revež sem, berač. Od milodarov živim. Ničesar nimam, da bi ti postregel.«

»Sam imam kruh in meso. Dovolj bo za oba. Tudi tebi bom dal, če si lačen.«

Napeto sem čakal, kaj bo odgovoril berač.

Popotni človek namreč ni bil nihče drug ko moj sluga hadži Halef Omar. Prišel je, da me reši. Ako ga je Saban povabil v kočo, je bilo vse dobro.

Pa kje je tičal vso noč? Kako je našel sam k beračevi koči? Kje je zvedel, da sem šel tod mimo? In kje sta bila njegova tovariša Omar in Očko?

Tako sem ugibal in razmišljal in vesel sem bil. Da sem v koči, to je gotovo uganil. Saj je videl mojega vranca zunaj pred vhodom. In da nisem svoboden, je tudi lahko uganil, ker se na njegov pozdrav nisem oglasil. In Saban je držal moj bowieknife v ro-

ki, ko je stopil pred vrata. Prostovoljno mu ga gotovo nisem dal, to si je lahko mislil.

Bal sem se za prijatelja. Sam je bil, tako sem vsaj mislil. Pomagati mu nisem mogel, ker sem bil zvezan. Pa vkljub temu mi je bilo, kot da sem že prost. Halef bi gotovo brez pomisleka tvegäl življenje, da me reši.

Ismilanec je vstal, porinil berača na stran in stopil k vhodu. Pogledal si je Halefa in zavzet vzkliknil:

»Kaj vidim, tujec? Kopčo imaš —?«

»Da. Poznaš to znamenje?«

»Seveda ga poznam. Ali ne vidiš, da ga tudi sam nosim?«

»Pa res! Torej sva prijatelja.«

»Od koga si dobil kopčo?«

»Ali ne veš, da se takih skrivnosti ne izda tujemu človeku?«

»Res je! Razjahaj! Dobrodošel si nam! Prijatelji smo!«

»Dovoli torej, da oskrbim konja!«

Halef je menda razjahal in privezoval konja. Vmes mu je pravil Deselim:

»Pa ne prestraši se!«

»Zakaj?«

»V hišo žalosti boš stopil.«

»Nad kom pa žalujete?«

»Nad našim znancem. Sorodnik je našega prijatelja, ki je lastnik tele hiše. Umrl je sinoči na kapi. Tamle v kotu leži. Zbrali smo se, da molimo ob njegovem truplu.«

»Allâh mu daj veselje svojega raja!«

Menda je bil s konjem gotov. Pravil je:

»Krasen konj! Čigav je tale vranec?«

»Moj,« se je gladko zlagäl silâhdži.

»Res zavidam te! Tale vranec je gotovo potomec prerokove kobile, ki je bila priča, kako so se mu ponoči prikazovali Allâhovi odposlanci.«

Stopil je v sobo.

Lopovi so ga radovedno gledali. Pozdravil jih je in oči so mu šinile v kot k meni.

Videl sem, kako mu je zatrepetala roka, zgrabil je za pas. Pa k sreči se je znal premagati. Vsaka sumljiva kretnja bi ga bila izdala in nama vse pokvarila.

Pokazal je na mene.

»Tistile je vaš rajni znanec?«

»Da.«

»Dovolite, da pomolim pri njemu!«

Stopil je bliže.

»Pusti ga!« je pravil berač. »Molili smo že nad njem molitve smrti. In pazi, da se ga ne dotakneš! Nečisti bi bil!«

»Tudi jaz moram moliti nad njim. Pravoveren sin preroka sem in vestno izpolnujem zapovedi njegove svete knjige.«

Niso ga zadrževali. Stopil je k meni in pokleknil.

Nisem odprl oči, lopovi bi bili opazili. Saj so bile gotovo vse oči obrnjene v naju. Pa čul sem, kako je zaškripal z zobmi. Res je mislil, da sem mrtev.

Dobri Halef! Brž sem ga moral potolažiti.

Z zaprtimi očmi sem mu šepnil, seve tako rahlo, da me je le on sam slišal:

»Halef, živim!«

Globoko globoko si je oddahnil, kot da se mu je odvalilo težko breme. Klečal je nekaj časa pri meni in se delal, kot da moli, pa vstal in povedal začuden:

»Tale mrtvec je pa zvezan —!«

»Se čudiš, da smo ga zvezali?« je dejal Deselim.

»Seveda se mi čudno zdi! Kaj vam more storiti? Mrtev človek vendar ni nevaren! Niti mrtvega sovražnika ne zvezemo!«

»Je res! Pa morali smo ga zvezati, kar besnel je, ko se ga je napad lotil. Ves divji je letal po koči z nožem v roki, še zaklal bi nas bil. Le s težavo smo ga ukrotili.«

Ismilanski kavarnar je imel vsekakor prav čudne pojme o »kapi« —.

Halefu so drgetale ustnice, pa resnobno je povedal:

»Sedaj je mrtev. Zakaj mu ne snamete vezi? Ne bo več zdivjal in vas zaklal. Ali pa se ga še morebiti vedno bojite?«

»Pozabili smo mu sneti jermene.«

»Vezi onečaščajo rajnega. Njegova duša se ne more ločiti od telesa. Ali niste tudi vi sinovi velikega preroka?«

»Smo.«

»Ali ne veste, kaj zapoveduje?«

»Kaj?«

»Da mu morate skleniti roke in ga položiti z obrazom proti Mekki, svetemu mestu Mohammeda?«

»Ali pa tudi ti ne veš, da se ne smemo dotakniti mrliča? Vsi bi bili nečisti!«

»Saj ste že nečisti, ker ste v istem prostoru z njim! Ni se ga treba dotakniti. Prerežite mu jermene pa si ovijte roke z ruto in ga obrnite proti Mekki! Tule, vzemite moj žepni robec! Ali smem jaz izkazati zadnjo čast rajnemu?«

»Zelo se brigaš za njegovo dušo —!«

»Le za svojo dušo se brigam. Pristaš sem reda in naukov Merdifâ in storim, kar naroča dolžnost pravim vernikom.«

»Stori, kar hočeš!«

Navihano se je lotil Halef svojega posla, to sem mu moral priznati. Najprvo me je moral rešiti vezi, potem šele je lahko mislil na to, kako me bo spravil iz kože. Res radoveden sem bil, kaj vse še bo počel.

Vzel je nož in mi prerezal jermene na rokah in na nogah. Prost sem bil. Pa nepremično sem obležal. Saj sem bil mrtev —. In Deselim je stal poleg.

Ovil si je desnico z robcem, da bi se ne dotaknil »mrliča«, mi sklenil roke in me obrnil z obrazom proti vzhodu.

Pametna misel! Obrnjen proti vzhodu sem obenem tudi bolje videl po koči in sem mu lahko v danem trenutku priskočil na pomoč.

Vrgel je robec v stran. »Nečist« je bil.

»Takole —! Opravil sem svojo dolžnost kot pravoveren sin Mohammeda. Moja duša je mirna, pokrepčal si bom še tudi telo.«

Odšel je iz koč, menda h konju, da si vzame kruha in mesa, ki ga je imel v torbi na sedlu.

Lopovi so se spogledovali in si nekaj šepetali. Na obrazih sem jim videl, da mu ne zaupajo prav. Menda so se pomenili, kaj bodo storili z njim.

Vrnil se je, prisedel in se lotil kruha in mesa.

»Nimam mnogo,« je pravil, »pa kar imam, rad delim z vami.«

Ponudil jim je.

»Le sam jej!« je odklonil Deselim. »Siti smo, pravkar smo pojedli koštruna. Tule še vidiš kosti.

Vmes pa nam lahko poveš, kdo da si pravzaprav in po kaj greš v Gümürdžino.«

»Vse bodete zvedeli. Pa vaš gost sem in prej ste bili tu ko jaz. Zato pač smem zvedeti, kdo me je tako gostoljubno sprejel pod streho.«

»Dobri prijatelji. Saj vidiš, da imam kopčo kakor ti.«

»Prav nič ne dvomim, da ste dobri prijatelji. In ne bilo bi dobro za vas, če bi ne bili!«

»Ne bilo bi dobro? Zakaj ne?«

»Ker sem nevaren človek.«

Nasmejali so se.

»Res —?« se je režal Deselim in gledal Halefovo majhno postavo. »Nevaren človek da si?«

»Da!« je resnobno odgovoril Halef.

»Si mar domišljuješ, da si velikan?«

»Tisto ne. Pa ne bojim se nikogar in se tudi nikdar nisem nikogar bal. Ker pa ste prijatelji, se vam ni treba ničesar bati.«

Spet so se zakrohotali. Eden je rekel:

»O, prav nič bi se te ne bali, tudi če bi si ne bili prijatelji.«

»Kdo pa ste pravzaprav?«

»Kmet sem iz Kabača, tile pa tudi. In ti —?«

»Moja domovina je Kurdistan.«

»Kaj pa si?«

»Medvedar.«

Za hip so bili tiho, pa so spet prasnili v prešeren smeh.

»Čemu se smejite —?« je vprašal Halef in jih gledal silno resnobno. »Že tretjikrat je, da se mi posmehujete —. Mrliča imate v hiši! Za pravovernega muslimana se v taki sosesčini spodobi le največja in pobožna resnoba!«

Krohota se je dejal eden:

»Je mogoče —? Ti — pa medvedar?«

Divji krohot je spremljal njegove besede.

»Zakaj pa ne?«

»Tak pritlikavec, hahahaha —! Pa medvedji lovec —! Medved bi te požrl s kožo in dlako vred, pa bi še ne bil sit! Deset takih, kakor si ti, pa bi mu komaj utešili glad, hahahaha —!«

»Moja krogla bi požrla medveda, ne pa on mene!«

»Tvoja krogla —? Si lovec po poklicu?«

»Da. Dve teti sem imel, obe sem zelo ljubil. Ena je bila očetova sestra, druga pa materina. Pa je hotela nesreča, da je medved obe raztrgal. In tedaj sem medvedom prisegel maščevanje in napotil sem se, da jih ubijem, kjerkoli jih srečam. In od tistega časa sem lovec.«

Ustiti in bahati se je znal moj Halef, to sem mu moral priznati! In kak resnoben obraz je kazal pri tem! Sicer pa sem slutil, kam meri s svojo baharijo.

»Ali si že vobče ubil kedaj medveda?« ga je vprašal Deselim.

»O, mnogo žel!«

»S kroglo?«

»Seveda! Moja krogla nikdar ne zgreši.«

»Torej si izvrsten strelec?«

»Pravijo, da sem. In vse vrste pušk poznam, tudi najredkejše, kakršnih tod vobče ni dobiti. In z vsako zadenem.«

Prebrisan človek je bil!

Skušal je i zlepa dobiti moje puške v roke, drugo bi se bilo že našlo. Morebiti jih je mislil pripraviti celò tako daleč, da bi ga povabili, naj poskusi repetirko. Lahko si je mislil, da so ogledovali moje puške in da se na repetirko niso razumeli. In če se mu je posrečilo, da jih je zvalil pred kočo, sem bil sam v sobi, oblekel bi se in oborožil — in igra je bila dobljena.

Res je pograbil Deselim za vabo.

»Kaj praviš —? Vse vrste pušk da poznaš —?«

»Da!«

»Tudi take iz Frankistana?«

»Seveda! Z vsemi sem že streljal.«

»Poznaš tole puško?«

Pokazal mu je repetirko.

Halef jo je vzel v roke, jo ogledoval in povedal s strokovnjaškim obrazom:

»Pa še zelo dobro jo poznam! Repetirka je. V Ameriki delajo take puške, pri nas jih ni dobiti.«

»Nikdar še nisem videl takega orožja. Mislil sem, da je igrača za otroke. In praviš, da je repetirka? Da se torej da z njo večkrat ustreliti, ne da bi jo bilo treba za vsakim strelom nanovo nabiti —?«

»Seveda!«

»Koliko strelov ima?«

»Petindvajset.«

Zavzet ga je gledal orožar.

»Ni mogoče —! Bi nam rad eno natvezel —?«

»Res je. V Ameriki je nekoč živel slaven orožar. Iznašel je takole puško, ki ima petindvajset strelov. Pa bil je čudak. Bal se je, da bi dobili v roke puško brezvestni lovci, ki bi v kratkem času postrelili vso

divjačino. Ali pa da bi jo dobili v nest zlobni ljudje, zločinci, in da bi se začelo splošno morenje in pobijanje. Kajti puški s petindvajset strelji bi se nihče ne ubranil. Zato pa ni vzel patenta na svojo iznajdbo. Obdržal je skrivnost za sebe in je izdelal le nekaj takih pušk. In potem je umrl pa nesel svojo skrivnost s seboj v grob. Precej let je že temu.

Po njegovi smrti so seveda dobili ljudje njegove puške v roke in so hoteli iznajdbo ponarediti. Toda ko so razložili puško v njene dele, je niso znali več sestaviti in puška je bila neporabna. Le malo jih je bilo, ki so imeli takole repetirko. Umrli so v divjini.

Tale puška je najbrž še edina svoje vrste na vsem svetu. Imenuje se Henryjeva repetirka, ker jo je iznašel puškar Henry. Čudim se, kako je prišla v tole zapuščeno bajto —. Čigava pa je?«

»Moja je,« se je spet gladko zlagal Deselim.

»A tako —?« je zategnil Halef. »Srečen si, da imaš tako puško! Kje pa si jo dobil?«

Kar je povedal Halef o moji repetirki, je bilo večinoma vse res tako. Repetirko je res iznašel moj prijatelj puškar Henry iz St. Louisa v Zedinjenih državah. Izdelal je vobče samo eno in še tisto je podaril meni. Spremljala me je po vseh mojih potovanjih, po divjem zapadu Amerike, po Afriki in po Mezopotamiji. Neštetokrat mi je rešila življenje.

Zgodbo o svoji repetirki sem Halefu nekoč pripovedoval, pokazal sem mu tudi, kako se strelja z njo. Storil sem to, ker se je vsekakor utegnilo primeriti, da bi kedaj sam ne mogel do nje, da pa bi jo Halef lahko uporabil. To se je že nekajkrat zgodilo in tudi topot je kazalo, da me bo Halef z repetirko potegnil iz zagate in mi rešil življenje.

»V Stambûlu sem jo kupil od nekega Amerikanca.« je spet prostodušno lagal Deselim.

»Hm —! Kako nepreviden je bil tisti Amerikanec, da ti jo je prodal! Seveda znaš tudi streljati z njo?«

»Ne.«

»Ne —? Kako pa da ti je Amerikanec puško prodal, pa ti ni razložil njenega ustroja?«

»Pozabil sem ga vprašati,« je odgovoril Deselim. V zadregi pa res ni bil z odgovori. Duhoviti seveda niso bili.

»A tako —? Čemu pa ti je taka puška, ki z njo ne znaš streljati —? Ali si mar rojen v Arkiliku, kjer nosijo črevlje brez podplatov, kjer imajo vozove brez koles in kjer kuhajo v loncih brez dna —?

Ti naj razložim ustroj puške?«

»Da! Pokaži nam, kako se strelja z njo!«

»Dobro! Ali vidiš tule kroglo z mnogimi luknjami? V te luknje vtakneš naboje. Krogla se po vsakem strelu pomakne za eno luknjo naprej in nov naboj pride pred cev.

Sedaj pa bi še seveda rad videl, kako se strelja s tole puško, kajne? Rad bi se prepričal, ali ima res petindvajset strellov?«

»Kajpada! Je nabita?«

»Da. Povedal mi boš, na kaj naj streljam, in videl boš, da bom desetkrat zaporedoma ustrelil, ne da bi mi bilo treba nabijati. Saj ti bo deset strellov zadovalo, kaj?«

»Pa tule v sobi ne boš mogel streljati!«

»Pojdimo ven!«

Stopili so iz koč.

Se je le posrečilo navihanemu Halefu, da jih je spravil iz bajte! Tako so bili zamišljeni v puško, da so na mene čisto pozabili. Sicer pa sem bil »mrtev«, nisem jim mogel uiti.

Sam sem ostal v krčmi. Odločilni trenutek je prišel.

Počakal sem še, da bi Halef začel s streljanjem.

»Torej —! Kam naj streljam?« sem ga čul. Izvrsten strelec je bil, puško je dobro poznal, nisem se bal, da bi se osramotil.

»Ustrelj vrano tamle na veji!« je pravil Deselim.

»Vrana ni nič! Zadel jo bom, padla bo. Rad bi imel cilj, ki bom na njega lahko vsaj desetkrat ustrelil. Da vam pokažem, kaj tale puška res premore.

Ali vidite tisto skodlo tamle na koči? Veter jo je izruval, le malo se še drži strehe. Dober cilj bo, v njo bom streljal. Pa pojdimo malo dalje!«

Koraki so se oddaljili.

Halef jih je peljal kolikormogoče daleč proč od koč, da bi meni olajšal »vstajenje od mrtvih«.

Nisem smel dalje čakati. Vstal sem.

Ko svinec mi je ležalo v udih, težki so bili, niso ubogali. Glava me je strašno bolela in ko sem potipal po tilniku, sem našel obširno bulo na mestu, kjer sem dobil udarec s kopitom.

Pa kaj za to! Bula bo že usahnila, roke in noge bodo spet gibčne. Da sem le svoboden! Na delo, dokler je še čas!

Razmahnil sem otrple ude. V kotu je ležala moja obleka, bowieknife, ki ga je berač spet odložil, pas z naboji, ura, denarnica, samokresi, listnica, zapisnik in druge malenkosti, ki sem jih imel po žepih. In poleg je slonela medvedarica ob steni.

Brž sem se oblekel, zdeval svoje reči v žepe in vzel puško v roko.

Medtem je Halef zunaj streljal, pa v dolgih odmorih, ki jih je izpolnil s svojo orientalsko gostobesednostjo. Pet strelov je oddal, ko sem bil gotov s svojo opremo.

Po vsakem strelu je zadonelo glasno odobravanje. Čim dalje je streljal, tem bolj so se gledalci čudili. Stal sem sredi sobe in gledal skozi okno.

Pravkar je oddal šesti strel. Pričakoval je seveda, da sem njegove strelne vaje pravilno razumel, izrabil priliko ter se oblekel in pripravil. Razločno sem videl, da ni gledal na streho, ampak k oknu. Ali je morebiti čakal, da mu dam znamenje?

Pristopil sem od strani k odprtini in pomolil roko v njo. Le za dve sekundi, kdor ni posebej pazil na okno, je vobče ni videl.

Razumel me je. Pokimal je in se obrnil k gledalcem.

Nisem čul, kaj jim je povedal, predaleč je bilo. Pa videl sem, da je djal puško na ramo in odšel proti koči.

Glasno so ugovarjali.

»Deset strelav, deset strelav —!« je vpil Deselim za njim. »Deset si nam jih obljudil! Pa si šele šestkrat ustrelil!«

Halef je prišel do koč.

»Šest jih bo dovolj!« je pravil. »Videli ste, da se da s tole puško streljati, ne da bi jo bilo treba nabijati. Videli pa ste tudi, da sem res izvrsten strelec. Z vsakim strelom sem zadel. Ne bom več streljal, štediti moram z naboji. Potreboval jih bom za boljše cilje, ko za preperete skodle.«

»Čemu neki?«

»Da jih vam poženem v glavo, vi lopovil!«

Obstal je in dvignil puško. Ples se je začel.

Dva sva sicer samo bila, nasprotnikov pa osem. Toda bila sva dobro oborožena, nasprotniki pa so bili brez orožja, pustili so puške v koči. Nože so sicer imeli, pa kaj so z njimi mogli nama, ki sva imela tri puške, med njimi eno s še devetnajstimi strelji!

Zato se jih Halef tudi ni prav nič bal. Saj je vedel, da čakam s puško v roki na ugoden trenutek.

Osupli so ga gledali. Niso razumeli nepričakovane spremembe. Malo prej je še v miru govoril z njimi, na mah pa jim je grozil s puško —.

Mislili so, da se šali. Smeje se je dejal Deselim:

»Kaj —? Postreliti nas misliš, mali —? Če misliš zbijati šale, si moraš že boljše izmisliti! Take so za nič! Zelo dober strelec si, nas pa bi le ne zadel, čeprav ne stojimo daleč od tebe.«

Halef je vtaknil prste v usta in presunljivo zažvižgal. Kaj je neki nameraval —?

»Šale da zbijam, mislite?« je rekel. »Poglejte tjale v gozd! Tamle stojita dva, ki vam bodeta že dokazala, da mislim čisto za res!«

Pokazal je na rob jase. Pogledal sem za njegovim prstom.

Mislite si moje veselje! Med drevjem je stal Črnogorec Očko in malo v stran Omar ben Sadek, oba s puškami ob licu.

Spet sem občudoval Halefovo premetenost. Razdelil je svoje bojne moči, sam je šel naprej, tovariša pa je pustil zadaj, da bi v danem trenutku napadla sovražnika od strani.

Prestrašeni so ju gledali lopovi.

»Vsi vragi —!« je zaklel Deselim. »Kdo sta tista dva —? Kaj hočeta od nas?«

»Mrliča hočeta, ki leči v koči!«

»Kaj ju briga mrlič!«

»Mnogo ju briga! Tisti mrlič ni nikak sorodnik vašega berača, ampak je naš prijatelj in vodja. Tudi ni res, da bi ga bila zadela kap. Lagal si, vsaka beseda je bila laž, ki si jo povedal! Ubili ste ga, mi pa smo prišli, da maščujemo njegovo smrt.«

Prijeli so za nože.

»Le pustite nož!« je pravil Halef. »Nič vam ne koristijo. Devetnajst strelav še imam v repetirki in povrh še svojo puško, ki je tudi nabita. In če začnem streljati, se bodeta oglasila tudi moja tovariša tamle. Vsi boste padli, nobeden ne bo niti do kože prišel.«

Tako odločno in grozeče je govoril, da niso mogli prav nič dvomiti o resnosti položaja. Lahko bi si bili sicer pomagali. Kakih petnajst korakov so bili oddaljeni od njega, če bi se bili vsi hkrati zagnali, bi zadel le enega samega. Toda nobeden seveda ni hotel biti prvi, nobeden ni hotel tvegati, da bi padel. Bili so junaki le z besedo.

Ljuto in obenem v grdi zadregi so se spogledovali. Končno je vprašal Deselim:

»Kdo je tisti človek tam v koči, ki o njem praviš, da je vaš prijatelj in vodja?«

»Še vse boljši strelec in lovec je ko jaz. Nobena krogla mu nič ne more in če umre, se vrne njegova duša nazaj v telo. Če ne verjamete, pa pogledjte tjale h koči!«

Pogledali so.

Stopil sem skozi vrata, s puško pripravljeno za strel.

Osupnili so in me v nemem strahu gledali. Očko in Omar sta veselo vzdiknila.

»Vidite, da ste izgubljeni, če se ne vdate!« je pravil Halef zmagovito.

Končno so si opomogli od strahu. Ismilanec se je jezil.

»Da imamo svoje puške v rokah, bi vam že pokazali!«

»Pa jih nimate! In če bi jih tudi imeli, bi vam nič ne koristile. Od dveh strani smo vas prijeli! Štiri strele lahko oddamo v hipu in še nam jih ostane devetnajst. Popolnoma vas imamo v oblasti. Vdajte se pa vas bomo milostno sodili!«

»Kako moreš tako sovražno ravnati z nami, ko pa imaš kopčo —! Prijatelji smo!

»Lepi prijatelji —! Moje ga prijatelja ste napadli, ubiti ste ga mislili. In svojega prijatelja bom branil, pa če bi imeli tudi vsi kopče!

Toda ker ste naši zavezniki, vam bom prizaneseš, če se vdate. Stopite v kočo! Tam se bomo pomenili.«

Ismilanec je pogledal naokoli, oči so se mu zlobno zableščale, se mi je zdelo. Zadovoljnost mu je šinila po obrazu.

»Da!« je dejal. »Pojdimo v kočo! Tam se pomenimo. In vse se bo pojasnilo. Nedolžen sem. Ko sem

prišel, je bil tujec že mrtev. Ali vsaj mislili smo, da je mrtev. Pojdimol«

Porival je tovariše pred seboj proti koči. Hafel je povetil puško. Očko in Omar sta ostala na svojih mestih.

Stopil sem v bajto, da spravim njihove puške na varno. Znosil sem jih v najbolj oddaljeni kot, nikogar ne bi pustil blizu. In da bi bil še bolj varen, sem jim pobral strelne kapice.

Počasi so prihajali, prvi je bil debeli pek in barbar Bošak. V tla je gledal, — živa podoba je bil ubogeга grešnika. Beraču so se hudobno bleščale oči.

Pravkar sem mislil sneti kapico z zadnje puške, ko je zunaj nekdo kriknil. Dva strela sta počila, krogli sta prileteli v steno kočee. Hafel je kričal:

Gospod —! Gospod —! Pridi ven —! Brž! Brž!«

Seveda sem moral takoj ven. Kdo ve, kaj se je zgodilo. Morebiti je bil Hafel v nevarnosti.

Murâd, moj spremljevalec in Bošakov pomočnik, je kriknil:

»Stoj! Ne pusti ga ven!«

To bi šele bilo, da bi me taki siromaki zadržali —!

Sunil sem enemu puškino kopito v trebuh, da je jeknil in se prevrgel, udaril drugega s pestjo v obraz — in zunaj sem bil.

In zagledal sem prizor, ki mi je mahoma vrnil vse moči.

Ismilanec je skokoma dirjal črez jaso — na mojem vranču. In mojo repetirko je vihtel v roki.

Porival je tovariše pred seboj v kočo, zadnji je bil. Pa je nepričakovano izdrl Halefu repetirko iz rok, ga udaril s kopitom po glavi, po bliskovito planil na vranca, ki je stal pri vhodu — nisem ga privezal! — in ga pognal v skok. Očko in Omar sta streljala za njim, pa ga nista zadela.

Nemudoma sem moral za njim.

»Ostanite!« sem zavpil tovarišem. »Ne pustite nobenega iz kočel! Ustrelite vsakega, ki bi skušal uiti!«

Bošakova mula pa Halefov in Deselimov konj so stali blizu kočel. Mule nisem mogel rabiti, Halefov konj je bil sicer dober, pa gotovo zdelan od nočne ježe. Deselimov konj se mi je zdel še najbolj svež.

Skočil sem v sedlo, mu sunil ostroge v rebra, da je hkrati z vsemi štirimi šinil v zrak, ga obrnil in skokoma odhitel za tatom.

Kaj se je za menoj godilo in zgodilo, mi je bilo čisto vseeno. Vranca in puško sem moral dobiti nazaj, pa naj je stalo, kar je hotelo. In če je tudi šlo Deselimu za življenje. Medvedarico sem držal v roki in za trdno sem bil odločen, da ga ustrelim, če izlepa ne dobim konja in repetirke nazaj.

Obrnil se je v smer, kjer je menda ležal Kabač. Videl ga nisem več, pa sled je peljala po gozdu. Če nisem zelo pohitel, je bil moj Rih — tako je bilo mojemu vrancu ime — izgubljen. Poganjal sem Deselimovo mrho, da je stokala pod menoj.

Zdelo se mi je, da čujem topot kopit, videl pa begunca še vedno nisem. Celih pet minut sem že divjal po redkem gozdu in končno sem res čul topot. Nisem se motil. Toda — ali je bil res pred menoj? Ne! Za menoj je nekdo dirjal.

Ozrl sem se.

Hafel je bil, v divjem diru je prihajal bliže. Stal je v stremenih, daleč naprej nagnjen, in obdeloval svojega ubogega konja z bičem, da so odmevali udarci po gozdu.

»Naprej! Naprej! Brž!« je kričal. »Sicer zbogom, Rih!«

Arabski je govoril in še v svojem domačem alžerijskem narečju, kar je pričalo, da je silno razburjen. Ljubil je vranca prav kakor jaz.

»Zakaj si zapustil kočo?« sem mu kriknil. »Ušli bodo!«

»Saj sta Očko in Omar pri njih!«

»Nista jim kos! Preveč jih je!«

»Saj ne morejo iz kočel!«

»Če nam uidejo, je lahko nevarno za nas. Vrni se!«

Ves zasopel je pravil:

»Gospod, dva ali trije proti sedmim je pač vseeno! Dva proti enemu pa več pomenita ko eden sam! Naj nam uidejo, da le Riha dobiva! Pusti, naj grem s teboj!«

Kaj sem hotel —

Skokoma sva dirjala dalje.

II.

Obleganje.

Gozd se je zredčil. Drevje je odstopilo, pridirjala sva na odprto polje.

Na višini sva bila. Spodaj v ravnini je ležala vas, najbrž Kabač. Kake pol ure peš je še bilo do nje. Od leve je prihajal potok in se za vasjo izlival v reko. Lesen most je nad izlivom peljal čez potok.

Seveda sva videla tudi Deselima. Daleč pred nama je že bil, s kroglo ga nisem mogel več doseči. Saj je jezdil Riha, ki mu je bilo ime veter! Da je bil silâhdži boljši jezdec, že zdavnaj bi nama bil izginil izpred oči.

Ni se obrnil proti Kabaču. Najbrž se ni hotel pokazati na vasi. Poznali so ga. Krenil je k potoku.

Zakaj? Ali je res mislil potok preskočiti? Nisem verjel. Struga je bila globoka in bregova sta bila daleč vsaksebi. Najbrž je mislil uteči čez most.

Če mi je ušel čez most, je bil Rih za mene izgubljen. Onstran mostu ni bilo nobene ovire več, noben konj bi ga ne dohitel. Za vsako ceno sem moral priti pred njim do mostu.

»Za njim!« sem zavpil Halefu. »Ženi ga na most!«

Sam pa sem krenil proti vasi. Med kočami je peljala pot v ravni smeri k mostu. Utegnilo se mi je le posrečiti, da sem Deselima prehitel.

Konj mi je bil prepočasen. Vzravnal sem se v stremenih, se nagnil naprej, mu olajšal breme, kolikor sem mogel, — zaman. Pomagati sem si moral z izdatnejšim sredstvom. Kruto je bilo, pa biti je moralo. Vzel sem nož in ga zabodel konju za kaka dva centimetra v vrat.

Zastokal je in napel vse moči. Kakor iz topa ustreljen sem letel vasi naproti. Konj je zdivil, ni več ubogal, slepo je vihral dalje, naravnost čez drn in strn. Zelo sem moral paziti, da nisva padla. Polomila bi si vrat in rebra.

Na levi spodaj je jezdil Deselim. Ozrl se je in zagledal Halefa. Mene še ni opazil. Tudi sam se je vzravnal v stremenih in držal ukradeno puško visoko nad glavo. Nisem ga čul, pa lahko sem si mislil, da se nama je zaničljivo krohotal. Saj je vedel, da ima najboljšega konja pod seboj. Razdalja med njim in Halefom se je vidno večala. K sreči pa je bil moj konj hitrejši ko vranec, ki se je seveda še samo igral. Deselim ga še ni poznal!

Na vasi so nas zagledali. Vse je vrelo iz koč. Na poti je ležal kup kamenja, nisem se mu utegnil ogniti, v skoku sem šinil čez njega. Konj je kruleče zastokal. Nič več ni videl, z glavo bi bil planil v zid. Ni se dal več voditi, le toliko sem ga še imel v oblasti, da sem zabranil največjo nesrečo.

Prve kočice so šinile mimo. Na vasi je stal okoren voz na dve kolesi, poln poljskih sadežev. Da bi se mu izognil —? Nemogoče! Skok — pa sva bila čez oviro. Ljudje so v strahu kriknili.

Ovinek mi je priletel naproti. S težavo sem konja krenil, sicer bi se bil zaletel v kočico. Za ovinkom sem zagledal človeka, kravo je gnal. Tudi sam me je zagledal, prestrašen kriknil, izpustil kravo in odskočil. Krava se je obrnila za njim, poprek čez cesto. V hipu sem bil čez njo.

»Effendi —! Effendi —!« je nekdo vpil. Pogledal sem, kdo bi bil.

Ali je bil, urar. Pred svojim domom je stal. Z odprtimi usti je strmел in sklepal roke. Ko sva se prvokrat srečala, se mi je smejal in pravil, da ne znam jezdit, ker sem sedel na konju po indijansko in ne kakor sedijo beduini. Menda se je bal za mene. Mislil je pač, da mi je konj zdivil.

Ko vihra sem se podil skozi vas in k mostu. Ismilanca še ni bilo videti. Prehitel sem ga. Obrnil sem se. Za potokom je prihajal, daleč za njim pa Halef.

Uspelo mi je, da sem ustavil konja. Pripravil sem puško. Rih mi je bil več vreden ko Deselimovo življenje. Ako se ni prostovoljno vdal, bi ga ustrelil. Le bliže mi je moral priti.

Zagledal me je in osupnil. Nerazumljivo mu je bilo, kako da sem že pred njim na mostu. Sunkoma je okrenil konja na desno proti vasi. Druge rešitve ni bilo za njega, od spredaj in od zadaj sva mu s Halefom zastavljala pot, na levi pa široka struga potoka. Uiti nama je mislil skozi vas.

Koj sem se obrnil, spet zabodel konja v vrat in pohitel za njim.

Šinil je izza bližnje kočice in hitel počrez čez vas. Štiri pet skokov Riha — pa bi konj in jezdec za vedno izginila. In to se ni smelo, se ni smelo zgoditi.

Vzravnal sem se v stremenih, dvignil puško in pomeril v diru. Pa brž sem jo spet povetil.

Ubežniku je zastavil pot vrbov plot. Visok je bil, pa mene bi ne bil zadržal. Če ne morem čez plot, pa lahko prodrem skozi njega. Deselim pa se je zapreke ustrašil in obrnil konja nazaj v vas. Mislil je poskusiti pri kaki drugi hiši.

Nisem mu sledil. Saj sem vedel, kaj namerava. Uiti mi je hotel na ravnino severno od vasi. Tam bi mi bil kmalu izginil izpred oči. Založiti sem mu moral pot na ravnino in ga nagnati nazaj k potoku. Bil sem mu sicer blizu dovolj, dosegel bi ga bil s kroglo, pa bil je vendarle človek in vsaj poskusiti sem moral, da dobim svojo lastnino nazaj brez preliivanja krvi.

Pognal sem konja proti plotu, ki se ga je Deselim zbal. Za Riha bi ne bil previsok, seveda je, če bi ga imel v rokah dober jezdec. Deselimova mrha pa mu ni bila kos. Potegnil sem za vajeti, — in prodril. Za

plotom je bila gnojna jama, skok, pa sem bil čez in zunaj na ravnini.

Kakor obseden je divjal konj za vasjo. In točno, kot bi bil uganil moje misli, se je prikazal Deselim za prvo hišo in krenil na ravnino.

Pa zagledal je mene, spet mu je bila založena pot. Obrnil se je na desno in nazaj k potoku, odkoder je prišel. Niže spodaj sem opazil Halefa, tudi njemu ni kazalo druga, ko da se je obrnil.

Trdo za petami sem bil ubežniku, nisva bila za več narazen ko za petdeset konjskih dolžin. Ozrl se je in sunil vranca z ostrogami med rebra. Rih pa ostrog ni bil vaje, vzpel se je in ga ni več ubogal.

»Rih, stoj — stoj — stoj!« sem mu zaklical. Upal sem, da bo pametni vranec spoznal glas svojega gospodarja in se ustavil.

Pa Deselim ga je udaril po glavi s kopitom, bolestno je zarezgetal in planil. Pognal sem se za njim.

Vranec je pobesnel. Razdalja med nama je bila vse večja. Pregarjani tat je očitvidno mislil preskočiti potok. Drugam tudi ni mogel uiti ko črez potok. Na desni je bila reka, na levi Halef, za njim pa jaz. Ako se mu je skok posrečil, je bil vranec za mene izgubljen. Ni bilo druge pomoči, seči sem moral po puški.

Pripravil sem se za strel. V hipu, ko bi bil Deselim srečno prišel na drugi breg, bi bil ustrelil.

Vse bolj se je bližal bregu. Rih je segel z zadnjimi nogami črez sprednje in zletel kakor od tetive zagnan v lepem skoku črez globoki, široki jarek. Jezdec je izgubil stremena, sunek ga je vrgel iz sedla, treščil je ob tla in obležal nepremičen.

Nisem utegnil brzdati konja, divjal je. Ali sem poskusil skok, — ali pa se bo po strmem bregu zavalil v potok ter sebi in meni polomil rebra. — To-rej skok —.

Izpodbodel sem ga, potegnil kvišku, kriknil — skočil je, prispel na drugi breg, pa se spotaknil, se prekucnil in obležal.

Slutil sem, kako bo, in se vnaprej pripravil na padec. Sedlo je bilo arabsko, globoko, z visokim naslanjalom spredaj in zadaj. Tako sedlo je za sedenje sicer udobnejše ko naše angleško, pa pri padcu je zelo nevarno, ker ne moreš izlahka iz njega. Tvegal sem s skokom življenje, to sem vedel. Zato sem že pred potokom vzel nože iz stremenov, se z obema rokama naslonil na sprednji sedelni glavič, se dvignil iz sedla in z desno nogo pokleknil za njim ter skočil na tla, ko je konj padel.

Pa medvedarica mi je bila pri skoku napoti, obešila se mi je nekam za sedlo. Gladko se tak skok posreči le na angleškem sedlu. Priletel sem precej trdo na tla, puška me je udarila po glavi in za hip sem obležal ko mrtev.

Halef je bil trdo za menoj.

»Allâh illâ 'llâh —!« je prestrašen kriknil. »Gospod, ali si živ —? Si mrtev —?«

Ležal sem tako, da sem ga videl prihajati. Le za nekaj metrov je bil še oddaljen od brega, pripravljal se je, da ga tudi sam preskoči. Zlomil bi si vrat.

Strah mi je vrnil moči. Svareče sem dvignil roko.

»Stoj, Halef! Ne bodi neumen!«

»Hvala bodi preroku!« je ves vesel vzkliknil. »Za neumnega me ima —! Torej le še ni mrtev!«

»Nisem mrtev. Le udaril sem se.«

»Si si kaj polomil?«

»Ne vem. Bom pogledal.«

Pobral sem se in si pretipal kosti. Nič si nisem zlomil. Le v glavi mi je brnelo in šumelo od udarca.

Halef je skočil s konja, zlezal po strmem bregu in prišel čez vodo k meni. Potok sam namreč ni bil širok, le bregova sta bila daleč vsaksebi in struga je bila globoka.

Oddahnil si je.

»Allâh akbar —! Pravi divji lov je bil! Nisem verjel, da bova s temile mrhami dohitela našega Riha —!«

»Jezdec je bil slab!«

»Da! Sedel je na konju kakor opica na kameli. Kako se drzne tak slab jezdec ukrasti takega konja —!

Pa tamle stoji Rih! Po njega pojdem.«

Rih je pri potoku mulil sočno travo. Niti videti mu ni bilo, da bi bil zdelan. Deselimov konj pa je sopeč in hropeč stal poleg. Tudi njemu se ni pri padcu nič zgodilo, le sedlo je polomil, ko se je prekopicnil.

»Pusti ga!« sem dejal. »Važnejši je jezdec. Poglejva rajši najprvo po njem! Bojim se, da ni dobro prestal padca.«

»Da bi si bil vrat zlomil, lopov!«

»Ne želi mu tega!«

»Zakaj ne? Tat je, ropar!«

»Pa vendarle človek. Poglejva ga! Ne gane sel Nezavesten je!«

Stopila sva k Deselimu.

»Upam, da ni samo zavesti izgubil, ampak tudi dušo!« je godel Halef. »Naj se preseli za vekomaj v džehenno in naj pije bratovščino s šejtânom!«

Bal sem se, da se je Halefova »pobožna« želja žal že uresničila.

Pokleknil sem poleg Deselima in ga preiskal.

»No —!« je pravil Halef. »Ali si našel njegovo dušo?«

»Ni več v njem. Res si je zlomil vrat.«

»Sam si je kriv! Nikdar več ne bo kradel konj, najmanj pa tvojega Riha. Allâh naj nažene njegovo dušo v staro mrho, ki bo desetkrat na dan ukradena, da bo vedel, kaj se pravi, če mora konj takega lopova nositi.«

Ves razvnel se je dobri Halef. Silno si je gnal k srcu, da se je Deselim drznil lotiti »najinega« Riha.

Pokazal je na njegovo glavo.

»Vzemi mu jo!«

»Kaj?«

»Kopčo!«

»Pa res! Nisem mislil na njo!«

»Utegneva jo še potrebovati. Saj si sam videl, kako mi je koristila tale moja kopča. Kdo ve, ali bi te bil rešil, da je nisem imel.«

»Kje pa si jo dobil?«

»Šimenovemu ujetniku sem jo vzel.«

»Si bil pri Šimenu?«

»Da. Pa o tem ti moram še obširneje pripovedovati. Trenutno bova dobila drug posel.

Glej, tamle prihajajo ljudje!«

Res so prihajali. Menda se je zbrala vsa vas. Moški, ženske, otroci, vse je stalo ob potoku, kriče in razburjeno so se pogovarjali ter kazali na naju in na Deselima. Lov za tatom je bil vsekakor izreden dogodek za samotno vas, zadeva je vzbujala vse njihovo zanimanje.

Dva sta zlezla k potoku in skočila črez vodo. Prvi je bil sahhâf, urar Ali.

Ves zavzet je stopil bliže.

»Effendi, kaj se je zgodilo?«

»Nič posebnega. Tegale človeka sva zasledovala.«

»Zakaj?«

»Ne uganeš?«

»Ne. Kako bi naj vedel, zakaj ste s tako divjo naglico in nenadoma prijezdili na vas in se podili skozi njo!«

»Ali nisi opazil, čigavega konja je jezdil?«

»Seveda sem videl. Tvojega vranca. Ali sta jezdila za stavo? Ali ti ga je odkupil, pa ga je prej poskusil?«

»Ukradel mi ga je.«

»Ni mogoče —! Pa si ga zasledoval?«

»Tako je bilo.«

»Ampak, effendi, — ne vem, kaj si naj mislim! Saj vendar ne znaš jezdit —!«

»Seveda ne znam,« sem se smejal.

»O vendar! Jezdiš ko nadzornik sultánovih konjušnic! In še bolje! Živ človek bi ne bil na takile mrhi preskočil potoka. Pa sem mislil, da ne znaš jezdit —!«

»No, sem se pač spotoma naučil.«

»O ne! Prevaril si me, šalil si se z menoj! Ko sem te davi srečal, si sedel na konju kakor šolar. Ko pa sem te gledal, kako si prodril skozi plot in preskočil jarek, sem mislil, da si boš vrat zlomil!«

»Take nevarne poskuse prepuščam drugim. Na primer temule človeku.«

Pokazal sem na Deselima.

»Allâh —! Vrat si je zlomil?«

»Da.«

»Torej je mrtev?«

»Čisto.«

»Drago je plačal tatvino! Kdo pa je?«

Stopil je k njemu, mu obrnil obraz pa zavzet vzkliknil:

»Mâ ša 'llâh —! Tega človeka pa dobro poznam —! Silâhdži Deselim iz Ismilana je!«

»Praviš, da ga poznaš?«

»Seveda! Tudi kahwedži je, marsikatero čašo kave sem izpil pri njem in pokadil marsikateri čibûk.«

»Torej je tvoj prijatelj?«

»Ne. Le poznala sva se.«

Tedaj je stopil bliže tudi drugi, ki je z Alijem prilezel čez potok. Oblastno se je postavil pred mene in vprašal:

»Kaj se je zgodilo?«

Kozav človek je bil, na nosu je imel veliko rdečo bradavico in njegove noge so bile zakrivljene. Iz njegovega oblastnega obnašanja sem posnel, da je mož najbrž vaški kjaja.

Malomarno sem ga pogledal in vprašal:

»Kdo si?«

Še mogočneje se je postavil.

»Kjaja sem vasi Kabač, v službi padišahovi sem, ki mu naj da Allâh tisoč let, in moja dolžnost je, da čuvam nad njegovo postavo. Vsakdo mi mora biti pokoren, tudi ti.

Zato te še enkrat vprašam, kaj se je zgodilo?«

»Potok sem preskočil.«

»Druga nič?«

»Tudi tale človek ga je preskočil,« sem pokazal na Deselima.

»Druga nič?« je povzdignil glas.

»Nič. Razen če že hočeš tudi to vedeti, — oba sva padla.«

»Zakaj si preskočil potok?«

»Tegale človeka sem zasledoval.«

»A tako —! In zakaj tisti človek tamle ne vstane?«

»Ne more.«

»Čul sem, da si je vrat zlomil. Je res?«

»Žal —!«

»Ti si kriv, da si je zlomil vrat! Morilec si! Prijeti te moram in obsoditi. Koj pojdeš z menoj!«

Ali ga je prekinil:

»Ne moreš ga soditi! Ni tvoj podanik in tudi ne padišahov!«

Dostojanstveno se je obrnil kjaja k Aliju in mu resnobno povedal:

»Ti si Ali, urar, in moraš molčati. Jaz pa sem kjaja vasi Kabač in le jaz smem tukaj govoriti!«

Po teh mogočnih besedah se je spet obrnil k meni.

»Torej kdo si?«

Nisem se utegnil prerekati z oblastnim zastopnikom postave, mudilo se mi je nazaj h koči. Na kratko sem sklenil opraviti z njim.

»Tujec sem,« sem odgovoril.

»Odkod?«

»Iz Nemčije.«

»Ali je tista dežela daleč odtod?«

»Zelo daleč.«

»Ali imate tudi v vaši vasi kjajo?«

»Ne živim v vasi, ampak v mestu, ki je veliko kakor Stambûl.«

»In kdo je tvoj kjaja?«

»Moj kjaja je mogočen kralj.«

»Vseeno! Jaz sem kralj v Kabaču, torej sem isto ko on! Z menoj pojdeš! Takoj!«

»Kam?«

»V ječo te bom djal.«

»Torej sem tvoj ujetnik?«

»Seveda! Morilec si!«

»Ali bi ne hotel prej vprašati, kako je prišlo, da sem tistega človeka zasledoval, in kako se je zgodilo, da se je pobil?«

»Te bom že zaslišal.«

»Kedaj?«

»Brž ko bom utegnil in ko bom dovolj zbranega duha.«

»In kedaj bo to?«

»Kadar se mi bo zljubilo. Jutri ali pojutrišnjem.«

»Jaz pa imam danes čas in tudi dovolj zbranega duha sem danes. Do jutri ne utegnem čakati.«

»Me nič ne briga, kedaj utegneš! Moj ujetnik si! Z menoj pojdeš! Naprej!«

Zapovedovalno je pokazal proti vasi.

Halef je že nepotrpežljivo čakal, da bi tudi prišel do besede, in grabil za bič. Po zadnjih besedah pa je stopil h kjaji, potegnil bič in vprašal:

»Torej si ti kjaja tele lepe vasi?«

»Da!«

»Si že kedaj videl takle bič?«

»Že pogostokrat.«

»Si ga že tudi kedaj okusil?«

Negotovo ga je gledal kjaja.

»Kaj misliš s tem?«

»O, nič druga ko tole. Reci še eno nevljudno in nespoštljivo besedo temule effendiju, ki je moj prijatelj in tovariš, pa ti potegnem tale bič po obrazu, da bo tvoj radovedni nos, ki ga vtikaš v naše zadeve, dolg ko minâret mošeje sultâna Murâda, ki ga naj Allâh blagoslovi!

Ali mar misliš, da smo prišli v Kabač gledat tvoje vaško veličanstvo? Mar misliš, da je takle vaški kjaja najlepši človek na vsem svetu? Videli smo kozave konjske hlapce in sleparje z odrezanimi nosovi, pa so bili lepši in častitljivejši ko ti! Zakaj ti je dal Allâh krive noge in na nos rdečo bradavico? Menda zato, da te je odlikoval pred vsemi drugimi pravimi verniki.

Čuvaj se moje jeze in varuj se mojega srda! Še vse drugačne pobaline sem ugnal s temle bičem in jih naučil vljudnosti!«

Bolj zavzet ko prestrašen je poslušal kjaja dolgi Halefov govor. In ko je skončal, ga je premeril od nog do glave in se zadril:

»Človek, si zblaznel —?«

»Ne. Če želiš videti norega človeka, se sam poglej v tejle vodi! Le znorel človek se bo drznil nevljudno govoriti z mojim gospodom in zapovednikom.«

»Kdo pa si ti?«

»Hadži Halef Omar bej sem, zaščitnik vseh nedolžnih in maščevalec vseh krivic ter gospod in zapovednik vseh kjaj, kar jih je pod milim solncem.«

Dobri kjaja res ni vedel, kaj naj počne. Halefova širokoustnost je zalegla.

Obrnil se je k meni.

»Effendi, ali si res tak velik gospod?«

Naredil sem kar moč strog obraz.

»Mi morebiti ni videti —?«

»O, cel emir sil Ampak — tega človeka si preganjal do smrti!«

- »Sam si je kriv!«
- »Zakaj?«
- »Konja mi je ukradel. Zasledoval sem ga, da dobim svojo lastnino nazaj.«
- »Tale človek je vendar Deselim iz Ismilana —!«
- »No, in —?«
- »In tak vsega spoštovanja vreden človek bi naj bil konja ukradel?«
- Še bliže je stopil Halef in grozeče dvignil bič.
- »Ali morebiti ne verjameš mojemu effendiju?«
- Brž se je kjaja umaknil.
- »O, prav nič ne dvomim, da je tako! Toda — ali more tvoj effendi dokazati, da je vranec res njegova last?«
- »Tule je dokaz!«
- Pomolil mu je bič pod nos.
- Pokazal sem na urarja.
- »Tegale vprašaj! Sahhâf Ali dobro ve, da je vranec moja last.«
- »Sahhâf Ali —? Kako naj ta ve, kateri konj je tvoj —? Saj te ne pozna! Tujec si!«
- »Pozna me. Davi sva se srečala pa je videl, da sem jezdil tegale vranca.«
- »Kje sta se srečala? Saj še nikdar nisi bil v naši vasi!«
- »Pri Džnibašliju. Le vprašaj ga. Potrdil ti bo!«
- Mož postave se je obrnil k Aliju.
- »Je res?«
- »Da! Res je! Davi sva se srečala. Tale effendi je jezdil v Džnibašli, jaz pa domov. Saj sam veš, da sem šel z doma.«
- Kjaja se mi je poklonil.
- »Verjamem ti. Vkljub temu pa me boš moral spremljati na moje stanovanje, effendi!«
- »Zakaj?«
- »Da te zaslišim.«
- »Kot ujetnik?«
- »Ne čisto. Le napol.«

»Le napol? Dobro! Katera polovica naj gre s teboj? Druga polovica ne utegne. Mudi se ji dalje. Mnogo dela jo še čaka.«

Z odprtimi usti me je gledal. Njegovi vaščani na drugem bregu pa so bolje razumeli mojo šalo. Vse se je zakrohotalo.

Razburjen se je obrnil kjaja in jih nahrul:

»Kaj se smejite, vi ljudje, vi podložniki, vi sužnji —! Ne veste, kdo da sem —? Da sem pooblaščenec in zastopnik sultánov —? Vse vas dam zapreti in še bastonado dobite povrh!«

Meni pa je očital:

»Zakaj si me osmešil pred mojimi ljudmi?«

»Sam si se osmešil!«

»Nisem se! Svojo dolžnost sem storil!«

»Pa pametneje govori! Ali ni smešno, če reče kjaja, da je kdo le napol ujetnik?«

»Čisto prav sem povedal. Nič ni smešno! Tvoja nedolžnost še ni popolnoma dokazana.«

»Torej pa ti jo bom popolnoma dokazal!«

»Stori to!«

»Zelo rad in nemudoma bom to storil. Ali vidiš tole puško in tale nož? Povem ti, vsakoogar, ki bi mi branil oditi, kamor hočem, bom ustrelil, ali pa mu dal okusiti nož. Zapomni si to!

Tule pa je moj drugi dokaz. Znaš brati?«

»Znam.«

»Torej beri moj potni list, ki nosi pečas sultánov!«

Dal sem mu ga.

Ko je zagledal pečat sultánove pisarne, se je globoko priklonil, si pritisnil pismo na čelo, na usta in na prsi in z največjo spoštljivostjo povedal:

»Effendi, res je, kar si povedal! Nedolžen si in lahko potuješ, kamor hočeš!«

Tako je na Balkanu. Ker sem imel veliki fermân, sem bil nedolžen. In če bi ga ne bil imel, bi bil kriv, pa da sem bil v resnici še tako nedolžen —.

»Dobro!« sem odgovoril. »In kaj se bo zgodilo s temle mrtvim Deselimom?«

Malomarno je zamahnil z roko.

»Tule v vodo ga bomo vrgli. Naj ga raki požrejo, ker je tebe razžalil.«

»Teга ne bodete storili! Prijavili bodete njegovo smrt njegovim sorodnikom, da pridejo in ga pokopljejo. Na dostojen način naj odpotuje k svojim pradedom. Ako bom čul, da teга niste storili, te bom naznanil vrhovnemu sodniku Rumelije!«

»Ga poznaš? Si morebiti njegov prijatelj?«

Koj se je spet oglasil Halef.

»Še dvomiš? Rumelijski kâdi askeri je naš prijatelj in sorodnik. Moja prva žena je hčerka njegove prve žene. Gorje vam, če ne bodete ubogali!«

Bahač in širokoustnež!

Veličanstveno se je obrnil in šel po vranca.

Ali mu je kjaja verjel, teга ne vem. Vsekakor me je počastil s svojim najglobljim poklonom in dejal:

»Allâh naj da ženi tvojeга spremljevalca sto let življenja in tisoč otrok, vnukov in pravnukov! Storil bom, kakor si zapovedal!«

»Upam. Tudi konja in vse drugo, kar je imel rajniki pri sebi, boš izročil njegovim sorodnikom.«

»Vse bodo dobili, effendi!«

Prepričan sem bil, da ne bodo ničesar dobili. Tako je v navadi pri turških oblastnikih.

Pa mene Deselimova »zapuščina« ni nič brigala. Zadovoljen sem bil, da sem lahko nemoteno in nemudoma odpotoval.

Zajahal sem vranca, mu zažvižgal, skočil je — in bil sem spet na vaški strani potoka. Kriče so prhnili radovedni vaščani na vse strani. Halef je peš prišel čez potok in peljal konja za vajeti.

Tudi urar je prišel za nama.

»Effendi, ali nisem prav uganil davi —?«

»Kaj?«

»Da si velik gospod s sultánovega dvora! Služabnika imaš in v senci padišahovi potuješ —! Trdil si, da ni res, pa ti nisem verjel. Sedaj pa si se sam izdal!«

»Tudi sedaj še pravim, da se motiš! Pa pustiva to! Rajši mi povej, zakaj sedaj drugače govoriš z menoj ko davi!«

»Kako misliš?«

»Tikaš me —.«

Pomolčal je pa obotavlja se odgovoril:

»Effendi, ker — ker te imam rad!«

»Me veseli! Pa pojdimo! Mudi se mi!«

»Kam?«

»Vse boš zvedel med potom. Čudne reči sem doživel, odkar sva se ločila!«

»Effendi, ali se ti res tako zelo mudi?«

»Res.«

»Ali se še spominjaš, kaj si mi davi obljubil?«

»Kaj?«

»Da me boš obiskal —. In mojega očeta —.«

»Res! Pa pojdiva! Toliko časa si bom že še utrgal. Rad bi videl tvojega dobrega očeta. Pelji naju!«

Tudi kjaja je prišel za nami. Pri truplu Deselima je postavil stražo. Da bo izginila, ko nas ne bo več, to je bilo samo po sebi umljivo.

Odjezdili smo v vas, vaščani s kjajo na čelu so se vsuli za nami.

Pred majhno kočo smo obstali.

»Tule stanujemo!« je dejal Ali in naju povabil, naj vstopiva.

Notranjost je bila razdeljena na dva neenaka dela. V večji sobi je ležal na preprostem ležišču starček. Kap ga je zadela, ohromel je, niti govoriti ni mogel, da blebeta kakor otrok, je pravil Ali. Le oči je premikal, mežikal je. In na očeh sem mu bral, da nas pozdravlja in da smo mu dobrodošli.

Ali naju je peljal k ležišču.

»Oče, tale je tisti effendi, ki sem ti o njem pravil!«

Stopil sem k starčku, ga prijel za roko in povedal nekaj besed v pozdrav. Prijazno me je gledal. Ležišče je bilo revno, pa snažno, tudi starček je bil snažno oblečen. Sploh je vladala v sobi blagodejna snaga, ki je ni lahko najti v tistih deželah.

»Me razumeš?« sem ga vprašal.

Pokimal mi je z očmi.

»Prišel sem, da vidim častitljivega očeta, ki ima takega dobrega sina, in da osrečim Alija.«

Vprašaje me je gledal. Nadaljeval sem:

»Ikbâlo ljubi, najlepše dekle cele Rumelije. Pa njen oče, pek in barvar Bošak v Džnibašliju, mu je noče dati. Prisilil sem ga, da mu jo bo moral dati. Sedajle me bo Ali spremljal k njemu.«

»Effendi —!« je hlastnil Ali. »Je res —?«

»Da.«

»Si govoril z njo?«

»Da.«

»In z materjo in z očetom?«

»Tudi.«

»Kaj sta rekla?«

»Mati Čileka je seveda tvoja zaveznica, Bošak pa se je branil, končno pa se je le moral vdati in je rekel da.«

»Ni mogoče —! Kako pa si to naredil?«

»Vse boš zvedel. Zaenkrat ti le to povem, da je sicer privolil v ženitev, pa le na videz, da bi se me iznebil. Prevariti me je hotel, pa se mu ni posrečilo. Toda še danes bom poskrbel, da bo svojo obljubo tudi res izpolnil.«

Ves vesel me je prijel srečni ženin za roko.

»Res — to boš storil?«

»Da! Sedaj pa mi pokaži svojo uro!«

Sestavljal je namreč uro, ki bi naj bila izreden umotvor in ki jo je mislil ponuditi padišahu v nakup. Radoveden sem bil —.

»Effendi, ali ti smem prej postreči s prigrizkom?«

»Hvala! Ne utegnem, mudi se mi, vrniti se moram v Džnibašli.«

»Pa pojdiva!«

Peljal me je v drugo sobo. Tam je menda imel shranjen svoj umotvor.

Miza je stala v sobi, redkost v tistih krajih. In na mizi sem zagledal njegovo uro.

»Tule je moja uro! Poglej si jo!«

Ni še bila gotova. Številčnice je še manjkalo in tudi nekaj koles. Kolesa je navdušeni umetnik izrezljal iz lesa. Kako zamudno delo! Vobče je bil večji del ure lesen.

»Ali veš, kje tiči skrivnost moje ure?« je vprašal.

»Da! Tule!«

»Uganil si! Tale ura bo kazala ure in minute. Si že videl kedaj tako uro?«

O dobri Ali —! Tvoja »umetnost« je še zelo v povojih!

Tako sem si mislil, na glas pa sem dejal:

»Že mnogo takih ur sem videl. Poglej si mojo uro! Leta kaže, mesece, dneve, ure, minute in sekunde.«

Vzel jo je v roko in jo ves zavzet gledal.

»Allâh akbar —! Allâh je velik —! Kje si dobil tako uro?«

»Iznašel jo je urar v moji domovini.«

»Gotovo je draga?«

»Menda. Pa prejel sem jo v dar.«

»Ali se da odpreti?«

»Tudi.«

»Odpri jo, odpri jo! Da vidim, kako je sestavljena.«

»Ni časa, da bi uro ogledovala. V Džnibašliju jo boš videl.«

»Torej moraš res koj odpotovati?«

»Nemudoma. Poprej pa še bom napisal tvojemu dobremu očetu nekaj besed prav kakor tisti starček, ki si mi o njem pravil.«

»Kake besede?«

»Take, ki mu bodo dajale tolažbo v njegovem trpljenju.«

»Iz vašega svetega pisma?«

»Da.«

»Pojdi! Veselilo ga bo.«

Vrnila sva se k očetu.

»Oče,« je pravil Ali, »se še spominjaš tistega starčka, katoličan je bil? Napisal mi je besede iz svetega pisma katoličanov in mi naročil, naj se jih na pamet naučim in naj jih nikdar ne pozabim in se vedno po njih ravnam —. Še veš?«

Starček je pomežiknil.

»Tale effendi je tudi kristjan in bi ti rad napisal nekaj besed iz svetega pisma v tolažbo. Prebral ti jih bom.«

Vzel sem listek papirja iz svojega žepnega zpisnika in mu napisal besede iz Pavlovega pisma na Rimljanje 14, 8:

»Ako živim, živim Gospodu, ako umrem, umrem Gospodu. Najsi torej živim ali umrem, Gospodov sem.«

Ali jih je prebral očetu.

Starčeku so solze porosile lica. Krenil je z očmi in gledal svoje roke. Nisem razumel njegove kretnje, Ali mi jo je razložil:

»Prosi te, effendi, da mu podaš roko!«

Dal sem mu roko in mu obrisal solzne oči.

»Allâh je usmiljen, moder in pravičen,« sem rekel. »Povezal je tvoje ude, da bi tvoja duša tem svobodnejše in nemoteno občevala z njim. In ko se bo tvoja duša ločila od telesa in bo srečala na mostu v večnost angela, ki precenjuje dela umrlih, bo na njegovih tehtnicah tvoja vdanost, ki z njo prenašaš svoje trpljenje, obilo odtehtala vse, kar si morebiti

kedaj v življenju zagrešil. Naj ti sije zarja nebeških radosti!»

Zaprl je oči in na njegovo gubasto lice je legel blažen mir.

Odšla sva.

»Res se ti mudi, effendi?« je dejal Ali zabriženo.

»Da. In ti pojdeš z menoj!«

»S teboj? Kam?«

»V Džnibašli k tvoji nevesti. Še danes bomo obhajali zaroko.«

Dobri urar je bil ves iz sebe. Kar skočil je in pohitel za kočo po konja. Počakala sva s Halefom.

Pred kočo pa se je nabralo vse polno kabaških vaščanov. Eni zo zijali v naju in naju gledali kakor bitji z drugega sveta, drugi pa so na ves glas pripovedovali in spet pripovedovali razburljive dogodke tistega dne in si jih po svoje razlagali. Gotovo dolgo niso mogli pozabiti vratolomne dirke, še manj pa, da se je moral mogočni kjaja tako ponižno pokloniti tujemu effendiju, katerega bi bil rad v ječo vtaknil —.

Ali je prišel in skokoma smo oddirjali. Mudilo se mi je, v skrbeh sem si bil za Očko in Omarja.

Spotoma sem poklical Halefa k sebi. Rad bi bil vedel, kod so hodili, da sem jih vso noč zaman čakal.

»Kje ste pa tičali vso noč? Čakal sem, pa vas ni bilo —. Ste pot zgrešili?«

»Ne, effendi! Jezdili smo točno po poti, ki si nam jo popisal. Ampak —.«

Obtičal je in po strani pogledoval po meni, da vidi, ali sem dovolj dobro razpoložen in ali bi mi smel povedati svojo neprijetno novico.

In bil sem dobre volje.

Vsikdar sem se potrudil, da sem v občevanju z bližnjim premaгал samovoljnost in muhavost. Muhav, čmeren človek mi je zopern. Mogoče je vsekakor, da se te včasi loti slaba volja, da ti gre kaj navzkriž, ni pa lepo, celò zelo grdo je, če kažeš svojo slabo voljo bližnjemu, svoje muhe, kakor pravimo. Dolžni smo

bližnjemu, da se v takih trenutkih obvladamo, da smo vedno enako prijazni in vljudni. Le kdor bo samega sebe v takih položajih obvladal, bo vladal tudi nad drugimi.

Sicer pa tudi ni bilo razloga, da bi bil slabe volje. In če bi tudi bil, bi ne bil smel žaliti in žalostiti svojega zvestega Halefa. Rešil me je iz zelo sitnega, skoraj nevarnega položaja. Da ni prišel o pravem času k Sabanovi koči, kdo ve, kako bi se mi še bilo godilo. Razen tega sem srečno spet dobil nazaj svojega dragocenega vranca, — res ni bilo vzroka, da bi bil muhast.

Vkljub temu pa sem se naredil, kot da sem jezen in čmeren. In morebiti prav zato, ker sem bil dobre volje. Pošaliti sem se hotel. Rad bi bil Halefa razveselil s tem večjo prijaznostjo. In ko nisem odgovoril, ampak le temno gledal pred sebe, je nemirno mencial na sedlu in končno boječe vprašal:

»Eiffendi, ali nisi dobre volje?«

»Ne.«

Prestrašil se je.

»O joj —!«

»Čemu javkaš?«

»Ker ti moram neko novico povedati —.«

»Kako?«

»Ki te bo še bolj ujezila —.«

»Tako —!«

»In zato me je strah —.«

»Kaj pa se je zgodilo?«

»Velika nesreča —.«

»Povej vendar!«

»Ušel je —.«

»Kdo?«

»Zadnji —.«

»Govori vendar!«

»Saj veš —.«

»Nič ne vem. Povej in ne kvasi!«

»Zadnji kawwâs.«

Končno je bilo zunaj —.

Globoko je vzdihnil, da sem ga čul v kljub topotu kopit.

»Hvalabogú!«

Iznenaden je šinil okoli. Takega odgovora seveda ni pričakoval.

Omeniti moram, da nam je odrinski kâdi dal na pot tri kawwâse, ki bi nam naj bili pomagali prijeti Manah el-Baršo, Barûd el-Amazata in ubeglega jetničarja. Dva kawwâsa sta nam ušla že koj kmalu za Odrinom, le eden nam je ostal še zvest. Slabi jezdecí so bili, za sitnost bi nam bili in nadlego, zato sem bil vesel, da sem se jih iznebil.

»Kako praviš —?« se je čudil Halef.

»Hvalabogú pravim, da je šel.«

»Effendi, ali sem te prav razumel?«

»Čisto prav.«

»Nisi jezen?«

»Ne! Še hvaležen sem mu.«

»Ne razumem te. Zakaj?«

»Ker bi nam bili kawwâsi le za nadlego in napotje. In zadrževali bi nas bili. Slabi jezdecí so.«

»Čemu pa si torej vobče vzal kawwâse s seboj? Saj si že v Odrinu vedel, da so slabi jezdecí!«

»Za zabavo, Halef! In pa ker bi nam bila četa kawwâsov vsekakor dobrodošla. Nisem verjel, da so res taki slabi jezdecí, ti sultânovi domobranci. In kawwâs baši je znal le poveljevati, ubogati pa ne. Nič ne de, če so se porazgubili! Se nam ne bo treba jeziti z njimi.«

»Dobro, jako dobro! Težko breme si mi odvzel! Bal sem se te!«

»Bal —?«

»Da boš hud —.«

»Jaz —? Me tako malo poznaš —? Že mesece sem mi zvesto služiš, večkrat si mi že življenje rešil, tudi danes bi bil brez tebe najbrž izgubljen. Moj pri-

jatelj in zaščitnik si, pa se me bojiš —? Ne govori tako nespametno!«

»O, še mnogo bolj nespametno je bilo, da mi je kawwâs ušel!«

»Ušel ti je? Torej si premalo pazil na njega?«

»Žal —! Pa naj bi že bil ušel. Ampak —.«

»Aha —! Ušel je pa vzel s seboj tudi konja z vrečami in zavoji, ki nam jih je poslal Hulâm, kajne?«

»Da! Živila in mnoge druge lepe reči, ki bi jih bila na potu rabila. To me jezi!«

»Nisi opazil, da ga ni več? Zakaj pa nisi za njim jezdil?«

Skoraj užaljen me je pogledal.

»Da nisem jezdil za njim, misliš —? Seveda sem jezdil za njim, daleč daleč nazaj. Toda bila je noč, njegove sledi nismo videli pa nismo vedeli, kam se je obrnil.«

»Ste jezdili kar na slepo za njim, kaj? Škoda časa, ki ste ga zamudili!«

»Žal! Skoraj do Gerena smo jezdili. Lahko si misliš, koliko časa smo zamudili! Že davno bi te bili došli. Klel sem in zabavljal, da sta Allâh in prerok majala z glavo, kajti navadno sem dober in pobožen človek. Sinoči pa sem bil tako jezen in razsrjen, da bi bil tisoč orjakov potolkel, če bi mi bil kateri prišel pod roke.«

»Potolaži se! Na važnejše reči moramo misliti!«

»Potolažil bi se naj —? O effendi, ne poznam te več, ne razumem te!«

»Saj ti pravim, da ni škoda kawwâsov!«

»Njih že ne, ampak —. Ali veš, kaj je bilo v tistih vrečah in zavojih?«

»Nisem pogledal. Najbrž živila.«

»Jaz pa sem pogledal —.«

»Ti —? Radovednost ti ni dala miru!«

»Radovednost —? Vsikdar je dobro, če človek ve, kaj nosi s seboj v takih povezanih vrečah in zavojih. In zato sem pogledal v nje. In veš, kaj sem

našel? Imeniten kolač, tako velik in debel kakor mlinski kamen in poln pečenih mandeljnov in rozin. Le škoda, da je bil že ves zmečkan. In dva dragocena šala sem našel, vsekakor za naju. Potem svilene robce za na glavo. Kako lepo bi tak robec pristal na primer moji Hanni —! Pa ga ne bo dobila —! Izgubljeni so, tisti lepi robci —! O svetiljka ljubezni —! O solnce upanja —! O cvetlica vseh žen in deklet —!»

Hanne je namreč bila Halefova žena. Že dolge mesece je bil ločen od nje, svileni robci pa so mu nenadoma vzbudili spomin na njo in dal je duška svoji ljubezni v bujnih pesniških besedah arabskega jezika.

Tolažil sem ga.

»Ne toži, Halef! Da nama je kawwâs odnesel kolač z mandeljni in rozinami, šal in svilene robce, to je pač najin kismet, tako je bilo zapisano v knjigi življenja! Kolač s pečenimi mandeljni in rozinami bova sicer težko kje spet dobila v dar, svilene robce pa najdeva pri vsakem večjem trgovcu, če prej ne, vsaj v Skadru. Pomiri se! Skrbel bom, da se ne boš praznih rok vrnil k cvetlici vseh žen in deklet!«

»Allâh naj ti nakloni priliko, da boš res našel še kje med potom svilene robce za mojo Hanno!

Ampak eno me pri vsem tem le veseli!«

»Kaj pa?«

»Da sem vsaj mošnjček rešil.«

»Kak mošnjček?«

»Ko sem odpiral zavoj, sem našel med drugimi rečmi vrečico iz mačje kože. Zavezana je bila in zapечатena, pa težka je bila, zelo težka in srebrno je žvenketalo, ko sem jo strosil. Prepričan sem, da je denar v vrečici. In upam, da se ne varam.«

»Tako —? In tisto vrečico si rešil?«

»Da! Tule v žepu jo imam. Listek je pritrjen na njej in na listku je zapisano: Dostima hadži Karâ ben

Nemsi effendi. Mošnjček je torej tebi namenjen. Vzemi ga!«

Segel je v žep in mi dal lepo izdelan, precej rejen mošnjček.

Tehtal sem ga na roki. Res je bil denar v njem. Dostima je turški in pomeni »Mojemu prijatelju«. Ali mi je dobri Hulâm res naklonil darilo v denarju? Denar za na pot —? Hm —!

Vtaknil sem ga v žep.

»O priliki ga odpreva,« sem dejal. »Vsekakor si zelo pametno storil, da si vsaj mošnjček rešil!«

»Zakaj pa bi koj ne pogledala, kaj je v njem?«

»Ne utegneva. Važnejše reči se morava pomeniti, preden dospeva do beračeve bajte.

Povej, kako je bilo mogoče, da ti je kawwâs ušel!«

»Tema je bila, kakor sem že povedal. Obstali smo pri neki hiši, vodnjak je bil pred njo, konje smo mislili napojiti. Kawwâs je šel k vodnjaku vodo zajemat, jaz pa sem stopil v hišo, da poprašam za pot. Tudi Očko in Omar sta prišla za menoj. In ko smo spet stopili iz hiše, ni bilo kawwâsa nikjer več. Popihal jo je z našim tovorom vred.«

»Ali niste čuli topota kopit?«

»Ne. Vkljub temu smo nemudoma pohiteli za njim.«

Nasmejal sem se.

»O, za njim pač niste pohiteli —!«

»Ne —? V skoku smo jezdili nazaj po poti, odkoder smo prišli. Pa nismo ga več videli, izginil je.«

»Po poti nazaj, odkoder ste prišli —? Si videl, da je jezdil nazaj? Kaj pa če je ubral drugo pot?«

»Ah —! Mogoče! Slepri! Hinavec!«

»Morebiti vobče ni odjezdil!«

»Če pa ga ni bilo nikjer!«

»Skril se je kje blizu hiše. Saj praviš, da je bila tema. Počakal je, da vidi, kaj bode storili. In ko je

videl, kam jezdite, je lepo zložno krenil po drugi poti.«

»O, na to pa nisem mislil! Meniš, da bi bil res tako premeten? Na obrazu mu ni bilo videti, strašno neumno je gledal v svet! O, da bi ga imel tule pred seboj —! Prelatil bi ga, da bi nikdar več ne našel skupaj svojih kosti, pa če bi jih imel tudi vse zaznamovane! Mene — pa je osleparil! Mene, ki mi je ime Halef Omar ben hadži Abdu 'Abbâs ibn hadži Dawûd al-Gosarâ —!«

Izdrl je bič in pomahal z njim po zraku, kot da ima res zločinca pred seboj.

»Pomiri se!« sem mu rekel. »Pa rajši pripoveduj, kako ste prišli v Koşikawak!«

»Čisto lepo. In samo za eno uro za teboj. Popisal si nas kovaču Šimenu, koj nas je spoznal in nas ustavil. Povedal nam je, kaj se je zgodilo.«

»Praviš, da si vzel ujetniku kopčo —?«

»Da. Pokazal nam je ujetnika. Nekaj časa smo čakali na tebe. Pa nisi se vrnil. Zaskrbelo me je in sklenil sem, da pojezdim za teboj v Džnibašli. In ko sem gledal ujetnika, mi je šinila v glavo pametna misel, ki si je gotovo tudi ti vesel.«

»Da si mu vzel kopčo?«

Da. Zvedel sem od kovača, da se ti ljudje poznajo po kopči. Utegnila mi je koristiti. Vzel sem jo tistemu agentu Pimozi in si jo sam pripel. Sem prav storil?«

»Zelo pametno! Mnogo ti je koristila!«

»Jeli, gospod, da nisem čisto neumen!«

»Da, prebrisan dečko si!«

»Pa včasih mi le uide kak kawwâs s kolači in svilenimi robci —.«

»In kako je bilo v Džnibašlju?«

»Nemudoma smo jezdili k peku Bošaku. Kovač nam je vse natančno popisal. Pa našli smo le ženo in hčerko doma. O, effendi —!«

»Kaj je?«

»Veš ko sem zagledal tisto debelo žensko, sem se skorajda onesvestil. Si že kedaj pogledal v čebelni panj?«

»Sem.«

»V panju je kraljica in njeno telo je napihnjeno kakor zrakoplov. Pravijo, da izleže taka kraljica v enem samem dnevu več tisoč jajc. Gospod, prav taka napihnjena kraljica se mi je zdela tista debela pekova žena.«

»Pa je dobra, ljubezniva ženska!«

»Da! In tudi njena hčerka je dobro, ljubeznivo dekle. Vse sta mi povedali, kako je bilo. Bali sta se za tebe. Hčerka mi je pravila, da je poslal pek z doma pomočnika z nekim naročilom. In kmalu nato je prišel kahwedži iz Ismilana. In da sta z Bošakom govorila o tebi ter koj nato odjezdila. Pravila mi je tudi o beraču Sabanu in o njegovi koči v gozdu, kamor da te je Bošak poslal z darovi. Berač da je hudoben človek, je pravila. Slutila je, da ti preti nevarnost, in tudi za Alija se je bala, za svojega ženina, ki tamle jezdi. Prosila me je, naj jezdim h koči in pogledam, če se ti ni kaj zgodilo. Sicer pa bi bil to tudi sam storil.«

»In o pravem času si prišel, Halef!«

»Da! Ikbâla mi je natančno popisala pot, kmalu sem našel bajto. Mudilo se mi je, pa kljub temu sem se bližal koči zelo previdno. Že spodaj v gozdu sem čul, da na jasi rezgetajo konji. Jezdil sem naprej, da poizvem o položaju, kakor tudi ti storiš, kadar preti nevarnost.

Na jasi sem se skrtil za drevje. Videl sem Riha in tudi druge konje. Bil si torej v koči in tudi drugi ljudje so bili s teboj v koči. Morebiti, sem si mislil, si že celò ujet. Vrnil sem se k tovarišem in posvetovali smo se. Trije jezdec bi bili tvojim sovražnikom sumljivi, enega samega se jim ni bilo treba bati. Zato sem skrtil Omarja in Očkota na robu jase in jima na-

ročil, kako se naj obnašata, sam pa sem lepo počasi jezdil h koči.«

»Res pohvaliti te moram! Previdno si ravnal in tudi zelo pogumno! Vidim, da se smem zanesti na tebe!«

Taka pohvala je mojemu Halefu vsikdar dobro dela.

»O effendi.« je pravil skromno, pa z bleščečimi se očmi, »previdnosti sem se od tebe naučil! Ti si moj učitelj in prijatelj!

No, in kako je bilo potem, to že sam veš!«

»Da. Le eno mi še povej! Zakaj nisi ostal pri koči, kakor sem ti naročil?«

»Da bi ti bil tisti človek z Rihom ušel —?«

»Tvoj konj je bil prepočasen. Nikdar bi ne bil došel tatu!«

»In tvoj konj ni bil nič boljši! Le oba sva mu bila kos. Ali bi ga bil ugnal brez mene? Sam bi mu ne bil mogel zastaviti poti! Ti si bil pred njim, jaz za njim, potok pa pred njim in tako sva ga dobila. Bi ti bilo to uspelo brez mene?«

»Seveda ne. Pa skrbi me le za najina tovariša. Sama sta!«

»Ne boj se za njul! Pogumna sta!«

»Pomisli, da je onih v koči sedem! In na varnem so! Ne moreta jim do živega!«

»Niso samo na varnem. Ujeti so!«

»Skozi okno lahko streljajo in skozi vrata. Omar in Očko pa se jim nimata kam skriti!«

»Saj nista neumna, da bi se nastavljala njihovim kroglam. In povrh si naročil, da moramo vsakega ustreliti, ki bi stopil iz koč. In tudi sam sem jima isto zabičeval, preden sem odjezdil za teboj. Za drevjem sta skrita in stražita vhod. In če bi se kateri prikazal, ga gotovo ustrelita. Nobeden jima ne more uiti.

Kaj pa nameravaš s tistimi ljudmi?«

»Se bo šele pokazalo. Poženiva konje! Mudi se!«

Sahhâf Ali je med pogovorom spoštljivo jezdil za nama. Ko je Halef dokončal svoje poročilo, je prijezdil k nama.

»Effendi, ali smem zvedeti, kaj se je zgodilo?«

»Vse ti bom povedal. Pa sedaj ne utegnem. Hiteti moramo.

Le meni zaupaj! Če pojde vse po sreči, boš še danes pozdravil Ikbâlo, najlepše dekle vse Rumelije, kot svojo zaročenko. Naprej!«

Previdno smo se bližali jasi. Ob robu gozda sem razjahal in dal vajeti Halefu.

»Počakaj! Šel bom poizvedovat. Pa repetirko mi daj, Halef!«

»Wallâhi —! Pa res! Še vedno meni visi na rami! Tule, gospod!

Kako dolgo naj čakava?«

»Da se vrnem. Če pokličem, pridita!«

Splazil sem se na rob jase.

Konji so še vedno stali pred kočo. Omarja in Očkota ni bilo nikjer videti. Iz luknje, ki je služila za okno, je molelo dvoje puškinih cevi. Prebivalci koč so se torej branili. Res pravo obleganje —. Samo škoda, da jim nisem utegnil pobrati orožja.

Šel sem iskat Omarja in Očkota.

Vrnil sem se v gozd, krenil v polkrogu okoli jase in se previdno bližal njenemu robu. In tam, koči nasproti, sta ležala tovariša za drevjem s puškami v rokah. Legel sem na tla in se splazil k njima. Čula sta me in mi veselo pokimala v pozdrav.

»Je kateri ušel?« sem šepnil.

»Nobeden,« je odgovoril Očko.

»Sta streljala?«

»Petkrat.«

»In oni tam?«

»Trikrat. Zadeli pa niso nič. Ne morejo iz koč.«

»Vidva pa v kočo ne!«

»Kako jih bomo izvabili iz gnezda?«

»Počakajta tukaj! Šel bom h koči in —.«

»Kaj —? H koči pojdeš —?«

»Seveda!«

»Ustrelili te bodo!«

»Nisem neumen! Šel bom po ovinku skozi gozd. Tam ni okna, ne bodo me opazili. In Halef pojde z menoj. Splazila se bova trdo ob stenah na sprednjo stran koč. Ko naju zagledajo, pridita za nama, seveda tudi po ovinku skozi gozd. Kaj bomo potem storili, to se bo že še pokazalo.

Kje sta vajina konja?«

»Globlje v gozdu sva ju privezala.«

»Pustita ju tam, da opravimo pri koči!«

Vrnil sem se k Halefu in mu razložil svoj načrt. Živahno je pokimaval, zvito pogledaval h koči in povedal:

»Ali vidiš puškini cevi, ki gledata tamle iz okna?«

»Da. No —?«

»Tisti dve cevi ne bodeta več dolgo pogledovali skozi okno!«

»A tako —? Meniš —? Pa res! Na to nisem niti mislil.«

»Splazila se bova pod okno, zgrabila za cevi in jim iztrgala puški.«

»Dobro! Bova poskusila.«

»In kaj bom jaz počel?« je vprašal urar.

»Ko se priplaziva h koči, pripelješ konja za nama, pa po ovinku za koč. Tam ju privežeš k drevju in prideš k nama.«

Izročila sva mu konje in odšla po gozdu za koč, se splazila k steni in prisluškovala. Vse je bilo tiho.

»Pojdiva, gospod!«

Kar gorel je, da bi brž uresničil svojo hudomušno nakano.

»Toda previdno! Puški bi se lahko sprožili! Pazi, da te ne zadene krogl!

Ko jim iztrgava puški, skočiva vsak na svoj ogel. Tam sva varna in če se kateri prikaže, streljava.«

Previdno sem pogledal krog ogla.

Puški sta moleli kakih dvajset centimetrov skozi okno. Sklonil sem se, nekaj korakov trdo ob steni, Halef za menoj — zgrabila sva vsak za svojo cev, potegnila — puški sta bili najini. Brž sva skočila nazaj za ogel. Halef se je režal.

V koči je bilo vse tiho. Nepričakovani napad jim je vzel sapo. Na robu jase pa sta vzklikala Omar in Očko:

»Aferin —! Aferin —! Jako dobro —!«

Tedaj so tudi v koči oživali. Čudili so se, se spraševali, kleli, se jezili, kričali vse vprek. Tiho sva čakala.

»Pojdi zadaj krog kočice in na drugi ogel!« sem šepnil Halefu. »Da dobiva vrata med sebe.«

Pokimal je in odšel po prstih.

V koči je zašuštelo. Napenjal sem uho, zdelo se mi je, kot da pravijo: »Pod oknom je skrit!« Zaslutil sem, kaj bo, in pozorno ogledoval okno.

Res! Dvocevna pištola se je porinila skozi luknjo. Kako otročji so bili ti ljudje! Mislili so, da še vedno čepim pod oknom, pa da me bodo ustrelili! Poskusili so s pištolo, ker so jo lahko nagnili navzdol.

Prijel sem puško za cev, se splazil bliže in dvignil kopito.

Najprvo sta se pomolili cevi skozi okno, nato petelin in za njim roka, ki je pištolo držala. Lastnik roke je bil zelo predrzen ali pa strašno neumen. Saj si je lahko mislil, da bom roko opazil in da mu jo lahko zdrobim s kroglo —.

Pa streljati nisem hotel. Le s kopitom sem udaril po roki in niti močno ne.

Mož je grozno zakričal, roka je izginila in pištola je ležala na tleh pod oknom.

Na drugem oglu se je oglasil Halef:

»Jako dobro, effendi, jako dobro! Drugič bo gotovo roko rajši v žep vtaknil ko skozi okno!«

Pa tudi v sobi so se oglasili.

»Oho —! Medvedar je zunaj!«

Spoznali so ga po glasu.

»Da, jaz sem!« je pravil Halef. »Pridite ven! Ker tod ni medvedov, se bom pač spravil nad smrdljive ježe.«

Nekaj časa so molčali. Najbrž so se posvetovali. In potem je eden vprašal:

»Si sam?«

»Ne,« je povedal Halef.

»Kdo je pri tebi?«

»Tisti effendi, ki ste ga mislili ubiti. In še trije drugi.«

Omar in Očko sta prišla bliže in tudi urar je privezoval konja, da bi se nam pridružil.

Spet je eden vprašal:

»Kje je Deselim?«

»Mrtev je.«

»Lažeš!«

»Reci še enkrat tako besedo, pa vam zažgem kočo nad glavami, da se bodete vsi spekli! Z ljudmi vašega kova bomo na kratko opravili!«

»Kako da je mrtev?«

»Vrat si je zlomil.«

»Kje?«

»S konja je padel.«

»On da bi bil s konja padel —? Ne verjamem!«

»Kakor hočeš! Gonila sva ga z effendijem skozi Kabač pa je preskočil potok za vasjo, da bi nama ušel. Padel je in mrtev obležal.«

»In kje je konj?«

»S seboj sva ga pripeljala.«

»In kje je tisti effendi?«

»Saj sem ti že povedal, da je pri meni. Le pomoli še enkrat roko skozi okno, pa ga boš koj čisto od blizu čutil!«

»Ali je res tu, naj se oglasi!«

»Tvojo željo ti lahko izpolnim,« sem se oglasil.

»Pri Allâhu —! Res je on —!« je nekdo prestrašeno vzkliknil.

Debeli pek je bil, na glasu sem ga spoznal. Izmed vseh lopovov se me je menda Bošak najbolj bal. Slabo vest je imel!

»Da, jaz sem!« sem pravil. »Kaj nameravate storiti? Vaš položaj je brezupen, Vdajte se!«

»Pojdi k šejtânu!«

»Tvoje pobožne želje ti seveda ne bom izpolnil. Pa nekaj druga utegnem storiti. In prav nič prijetnega ne bo za vas.«

»Kaj?«

»Umoriti ste me mislili. Maščeval bi se lahko, vse bi vas lahko postrelil, ne morete mi uiti. Toda nisem musliman, kristjan sem.

Pošljite mi peka Bošaka! Pogajal se bom z njim in mu povedal, kaj zahtevam, če želite odnesti zdravo kožo. Ako Bošak ne pride takoj, bom poslal po kjajo v Džnibašli. Poznate ga dobro, lahko si sami mislite, kaj bo z vami storil!«

Šepetaje so se posvetovali.

»Pojdi ven!« je eden silil.

»O Allâh —! Ubil me bo!« se je branil debeli pek. Svaril sem jih.

»Mislite na preproge, ki ste jih skrili zunaj na polju! Tiste preproge so izgubljene, če ne storite, kar zahtevam, in povrh bodete še kaznovani radi tihotapstva!«

Spet so šepetali.

»Kaj boš storil s pekom?« se je eden oglasil.

»Povedal mu bom, kaj zahtevam za vašo svobodo.«

»Ga ne boš ubil?«

»Ne.«

»Se bo smel vrniti k nam, ko se domenita?«

»Da.«

»Mi prisežeš pri Allâhu in preroku, da boš mož beseda?«

»Povedal sem ti že, da sem kristjan. Ne prisegam pri tvojem Allâhu in preroku.«

»Kako je ime tvojemu Allâhu?«

»Ta' ari — Bog —.«

»Torej prisezi pri Ta' ariju!«

»Tudi pri Bogu ne bom prisegel. Naš učenik in Gospod Jezus Kristus je rekel, da bodi naše govorjenje da da in ne ne. Ako reče kristjan da, velja njegova beseda toliko kakor vaša prisega pri Allâhu.«

»Nas ne boš prevaril?«

»Ne.«

»Torej pa daj besedo. Tole ti obljubim: ako mi pošljete Bošaka, in ako ste mirni, ko se bom pogovarjal z njim, mu niti lasu ne bom skrivil, neoviran in živ se povrne k vam v kočo.«

»In če se ne pogodiš z njim?«

»Vam povem, kaj nameravam z vami.

Sicer pa bodete itak vsako besedo najinega pogovora čuli, če mirno poslušate. In spoznali bodete, da sem zelo velikodušen. Prepričan sem celò, da bodete z veseljem storili, kar zahtevam od vas.«

»Dal si besedo, verjamemo ti. Kaj pa tvoji tovariši —? Ali velja tvoja beseda tudi za nje? Mu tudi tvoji tovariši ne bodo nič hudega storili?«

»Nič. Obljubim vam!«

»Torej pa naj gre!«

Debeli Bošak se je menda branil, čuli smo polglasno prerekanje.

Medtem sta se tudi Omar in Očko postavila vsak k svojemu oglu. Štiri puške so bile pripravljene, če bi obleganci poskusili izpad.

V koči pa se je oglasil Bošak:

»Allâh vam odpusti! Žrtvovati se moram za vas! Če me ubije, skrbite za ženo in otroka!«

Tako obupno žalostno in obenem smešno so se čule te besede, da sem se komaj vzdržal smeha.

In nato je stopil iz koč.

Videl sem že marsikaterega človeka, ki je bil v zadregi, ki ga je bilo strah in sram, takega obraza, kakor ga je kazal v tistem trenutku debeli pek in barvar, take žive podobe ubogega grešnika pa še nisem videl. Tresoč se je obstal ob vratih, v tla je gledal, ni si upal dvigniti oči k nam.

»Pridi sem za ogel hiše,« sem mu naročil. »Tale dva pogumna junaka bodeta medtem pazila, da ne bodo kje tvoji tovariši poskusili uiti.«

Glasno sem povedal te besede, da so jih lahko tudi obleganci čuli.

»Ne bodo ušli! Mirno bodo čakali v koči!« je zatrjeval.

»Upam, da bo tako! Le tebi bo v prid, če bodo mirni. Nič se ti ne bo zgodilo. Če ne bodo dali miru, pa dobiš tale nož med rebra!«

Grozeče sem izdril nož izza pasu.

Koj si je ves prestrašen segel k trebuhu in kričal:

»O Allâh —! Pomisli, effendi, da imam ženo in otroka —!«

»Si ti poprašal za mojo družino, ko si me izdal temle lopovom —? Pojdi!«

Prijel sem ga za roko in ga potegnil za ogel.

Ko ga je Hafel zagledal, je zavzet tlesnil v dlani.

»Mâ šâ'llâh —! Koliko mesa —! Povej, effendi, ali tale napihnjjen človek tudi izleže tisoč jajc na uro?«

Halefove besede so bile Bošaku gotovo čisto nerazumljive. Pa ni utegnil razmišljati o njihovem pomenu, opazil je Alija in prestrašen vzkliknil:

»Ali —!«

»Da,« sem se oglasil, »tvoj zet Ali! Gotovo si ga zelo vesel! Daj mu roko in pozdravi ga, kakor se spodobi, če se srečata tast in zet!«

Mislil sem, da se bo branil. Pa brez obotavljanja mu je ponudil roko. Nemo sta se pozdravila.

Pokazal sem na tla.

»Tule sedi, Bošak! Pogajanja se lahko začnejo.«

V zadregi je gledal.

»Kako pa bom vstal?«

Koj je bil mali Halef pripravljen z bičem.

»Tole, o kralj vseh debeluharjev, tole je mazilo, ki izvrstno pomaga, če kdo ne more sestiti in vstati! Divana žal nismo prinesli s seboj.«

V hipu se je debeli pek sesedel kakor vreča in zajavkal:

»Pusti bič pri miru! Saj že sedim!«

»Vidič kako naglo znaš sestiti —! Upam, da boš tudi pri pogajanjih tako nagel!

Effendi, povej mu, kaj zahtevaš!«

»Da, povej mi!« je stokal prestrašeni pek.

»Predvsem zahtevam, da odkritosrčno vse priznaš! Če boš lagal, te pošljem nazaj v kočo in pokličem kjajo. Emir sem iz Germanistana in pismo imam s padišahovim pečatom —.«

»In takemu visokemu emirju si stregel po življenju —!« se je vtaknil vmes Halef.

»Da! Ali veš, kaj te čaka, če te naznanim?«

»Ne,« je zastokal.

»Pred sodnijo bi prišel in na smrt bi te obsodili.«

»Pa še na kako smrt!« je grozeče pravil Halef.

»Narobe bi te obesili na vislice, z glavo navzdol, tri velike steklenice strupa bi moral izpiti in končno bi te obglavili, pa tudi narobe, namreč od nog navzgor.«

Prestrašeni Bošak niti opazil ni, kak nezmisel da je Halef povedal. Proseče je sklepal roke in tarnal:

»O Alláh —! Saj me ne bode te izročili sodniji?«

»Seveda te bomo, če ne ubogaš!«

»Kaj zahtevaš od mene, effendi?«

»Predvsem odkritosrčnost. Povej, kajne, le na videz si mi davi obljubil, da boš dal Ikbâlo Alliju za ženo?«

»Ne — da, da!« je hitel, ko sem ga grozeče pogledal.

»Že tistikrat si zasnoval načrt, kako se me boš iznebil —?«

» N — da da!«

»In ko sem odšel za nekaj časa iz hiše, si skrivaj poslal svojega pomočnika k beraču Sabanu, da ga pouči, kako se mora obnašati, in da zbere ljudi, ki bi naj mene napadli —?«

»Da.«

»Naročil si jim, naj me ubijejo —?«

»Teга jim nisem naročil!«

»Pa s poti bi me naj spravili —?«

»Da — da —!«

»No, to je isto, kot da bi bil naročil, naj me ubijejo. In ko si prišel v kočo in zvedel, da sem ubit, nisi kazal nikakega kesanja, čisto zadovoljen si bil!«

»Kako moreš to vedeti?«

»Vse sem slišal! Mislili ste, da sem mrtev, pa nisem bil. Najmanj vseeno ti je bilo, ali bi me ubili, ali pa kako drugače spravili v stran.

In še tole povej! Tiste preproge tam na polju v grmovju, tiste niso pošteno blago, utihotapljene so?«

» Ne — da da, effendi!«

»Poslušaj torej! Naznaniti bi te moral, da si me hotel umoriti, povedati bi moral kjaji, da se pečaš s tihotapstvom. Prvo vam odpustim, ker sem kristjan, tihotapstvo pa mene nič ne briga, ker nisem turški državljani. Toda urarju Aliju bom pripovedoval o zadevi s preprogami, on naj stori, kar mu narekuje njegova državljanska dolžnost.«

Prestrašen je spet sklepal roke.

»O effendi, ne povej mu ničesar!«

»Te prošnje ti ne morem uslišati. Vse bo zvedel, čisto vse. Ampak na tebi je, ali te naznani ali ne, ali bo tvoj prijatelj ali tvoj sovražnik.

Obljubil si hčerko konjskemu trgovcu Mosklanu za ženo?«

»Da.«

»No, Mosklan je moj ujetnik.«

»Kedaj si ga prijel?«

»Tega tebi ni treba vedeti. Dejstvo je, da je dobro shranjen. Ikbâla ne mara Mosklana, pač pa ljubi tegale urarja Alija, on pa njo, kakor sam dobro veš.

Obljubil si, da jo boš dal Aliju. In to je tisto, kar zahtevam, — da ostaneš mož beseda. Ako rečeš da, bo vse dobro. Ako pa ne, sva seveda gotova.«

V zadregi se je čehljal za precepanimi ušesi.

»No —?«

»Bom!« je zagodel.

»Mi prisežeš pri bradi preroka?«

»Tega ne smem!«

»Zakaj ne?«

»Kristjan sil!«

»Pa ti si musliman in Ali tudi. In Aliju boš prisegel, ne meni. Torej —! Odloči se!«

»Effendi,« je začel boječe, »kaj pa če bo Mosklan spet prost —? Prišel bo in —.«

»Molči!« ga je nahrul Halef. »Kaj nas briga tisti lopov! Ne kvasi in ne izgovarjaj se, brž se odloči in na kratko povej, kaj boš storil! Sicer te s temle svojim bičem namlatim in raztegnem, da boš daljši ko pol stoletja! Boš dal hčerko Aliju za ženo, da ali ne?«

»Da — da!« je povedal obotavljaje se.

»Prisegaš?«

»Da.«

»Pri bradi preroka in pri bradah vseh pobožnih kalifov in vernikov?«

»Da!«

»Tvoja sreča! Niti trenutek bi ne bil čakal.«

Prestrašeni in preplašeni Bošak se je obrnil k meni.

»Effendi, ali sva gotova? Lahko grem?«

»Ne! Nisva še gotova.«

»Kaj še zahtevaš?«

»Ne zaupam tvoji besedi. Že enkrat si mi danes isto obljubil, pa si besedo snedel. Zavarovati se moram pred tvojim verolomstvom. Dal boš svojo obljubo Aliju tudi pismeno.«

»Pismeno —?«

»Sestavili bomo pogodbo na papirju in podpisal jo boš.«

»Dobro!« je naglo pritrdil. »Sestavili jo bomo doma na mojem stanovanju, ker tukaj nimamo ne papirja ne črnila ne peresa. Prej pa boš dal svobodo meni in mojim tovarišem.«

Zahrbtn človek! Obljubil je, potrdil obljubo z najsvetejšo prisego, ki jo pozna musliman, — pa se mi je spet mislil izmuzniti! Kako hitro je našel izgovor! Spotoma in doma se je lahko to in ono slučajno pripetilo —.

Seveda bi se ne bil dal preslepiti. Imel sem papir in svinčnik pri sebi. Zadostovalo bi bilo. Pa tedaj se je oglasil Ali, ki je med našim pogajanjem molče poslušal.

»Ne, effendi, ne daj mu svobode! Poznam ga! Kar tule bomo napisali pogodbo in jo podpisali.«

»Če pa nimam papirja in ne črnila!« je plaho ugovarjal pek.

»V torbi na sedlu imam vse pisalne potrebščine. Saj veš, effendi,« se je obrnil k meni, »da sem knjigar in da prodajam izreke korâna. In za vse slučaje nosim papir in črnilo s seboj. Koj bom sestavil pogodbo.«

»Tudi meni bi bilo zelo ljubo.«

Še se je izgovarjal Bošak.

»Pa jaz ne morem! Ne morem pisati!«

»Si nepismen?«

»Tisto ne. Pa preveč sem razburjen, ves se tresim, saj vidiš! Moje telo je kakor gora polna ognja in potresa.«

Halef je pomenljivo zamahnil z bičem.

»Ti naj morebiti nekoliko pomirim tisti potres?«

»O Allâh —! O Allâh —!« je stokal debeluhar.

»Ubožo, nesrečno drevesce sem, ki je zašlo med dva trda kamena!«

»Ne, ovca si, ki jo trgata dva leval« se je smejal Halef. »Le eno samo minuto ti bo še dal moj effendi časa za pomislek!«

»Je res, effendi?« me je plašno gledal.

»Da! In ko mine tista minuta, se lahko vrneš v kočo, jaz pa pošljem po kjajo, če nočeš podpisati.« Premišljeval je še pa povedal:

»Dobro! Naj stori Mosklan, kar hoče, naj se jezi, kolikor hoče, ne morem drugače, — podpisal bom.«

»Pa to mi še ni dovolj!«

Ves nesrečen je zastokal:

»Ne —? Kaj vse še pa hočeš?«

»Tvoji tovariši so tudi grešili. Zato morajo tudi sami skrbeti, da boš mož beseda. Podpisali bodo prav kakor ti. In jezdili bodo z nami na tvoj dom in v pričo njih in pred našimi očmi boš položil roko svoje hčerke v Alijevo roko!«

»Teža ne bodo storili!«

»Zakaj ne?«

»Ne znajo pisati.«

»Morebiti prav tako dobro ali pa še bolje ko ti! In če res ne znajo, pa naj se podkrižajo. Če to storijo, bodo svobodni.«

»Pa ne bodo hoteli, kajti —.«

Tedaj se je nekdo oglasil v koči:

»Kaj boš kvasil, Bošak! Ali naj radi tebe do sodnega dne sedimo tule v koči? Naj radi tebe tvegamo, da nas obesijo —?«

Effendi, povej, ali res nič drugega ne zahtevaš?«

»Ne.«

»In če storimo, kar zahtevaš, boš molčal o vsem, kar se je zgodilo.«

»Da.«

Berač Saban je govoril. Sam je bil največji lopov in glavni krivec, pa se mu je najbolj mudilo. Na moje besede je koj povedal:

»Torej bo pek podpisal in mi tudi.«

»Kaj pa bo Mosklan rekel?« je še ugovarjal strahopetni Bošak.

»Nič ne sme reči. Saj veš, da se me mora bati. Ne bo smel ugovarjati. Bom že sam opravil z njim.«

»Dobro!« sem dejal. »Opravili smo. Lahko se vrneš v kočo, Bošak!«

Oddahnil si je.

»In ni mi treba podpisati —?«

»Sestavili bomo pogodbo v koči. S teboj pojdem.« Prestrašen me je pograbil Halef za rokav.

»Za Allâhovo voljo —! Ostani, effendi!«

»Kaj še! Ne bojim se teh ljudi. Nič mi ne morejo. Šel bom. Ako slišite, da me mislijo napasti, zažgite kočo in zastražite vhod, da nihče ne bo mogel ven!«

»Da, pridi, effendi! Varen boš med nami!« je pravil berač.

Effendi, s teboj pojdem!« je silil Halef.

»Dobro, Prepričal se boš, da se nam ni treba ničesar več bati!

Vstani, Bošak!«

Stokajoč je dvignil pek in barvar svojo ogromno meseno težo in se odmajal v kočo. Stopili smo za njim. Halef je držal samokres v roki, pa ga koj spet shranil. Ni bilo nevarno. Vseh sedem zlikovcev je sedelo v kotu kočice, njihovo orožje pa je ležalo v drugem kotu. Poklical sem Omarja, Očkota in Alija, prišli so za nama.

Bošak se še vedno ni hotel vdati. Ugovarjal je in se izgovarjal. Pa nič ni pomagalo. Tovariši, posebno berač, so silili v njega tako dolgo, da se je nazadnje uklonil.

Ves srečen je pohitel Ali h konju ter prinesel papir in pisalno orodje.

»Boš ti pisal, effendi?« me je vprašal.

»Ne. Ti si ženin, ti piši! Pa skrbi, da ti neveste ne bodo kje odvedli skozi kaka skrivna vratica! Previdno sestavi pogodbo!«

Začel je. Dolgo, dolgo je razmišljal in pisal. In ko je bil gotov, sem prebral »ženitvanjsko pismo«. Res je bilo tako premeteno sestavljeno, da ga niso mogli prevariti, nobenih »stranskih vratih« jim ni pustil.

Porinil sem papir Bošaku.

»Podpiši!«

Iznova je stokal in se zviljal. Halefu je pošla potrpežljivost.

»Effendi, ali bi ga ne obesili rajši kar tule? Saj na vislice itak pride! Kajti če nemudoma in takoj ne podpiše, pojdem po kjajo.«

»Saj bom! Saj bom!«

Končno je res podpisal.

Urar je vzel pogodbo in šel od enega do drugega. Vsi so podkrižali in še posebej ustmeno obljubili, da se bo pogodba izvršila.

In ko je bila zadeva končno urejena, je rekel srečni ženin:

»Sedaj pa pojdimo v Džnibašli! Za priče mi bode, da mi bo res dal Ikbâlo ze ženo.«

»Pustite mi, da si nekoliko počijem!« je stokal Bošak. »Ves zdelan sem od —.«

»Čujtel!« se je oglasil Halef in pokazal k vratom. Prisluhnili smo.

Zunaj je zatopotal konj. Jezdec je bil že čisto blizu kočje. Mehka tla so udušila topot kopit, da ga nismo prej čuli.

Nisem še utegnil vstati, da bi pogledal, kdo prihaja, ko je prišlec že tudi vstopil.

Mosklan je bil, tisti, ki sva ga s kovačem Šimeonom prijela in vtaknila v njegovo klet.

Kako je ušel —? Je morebiti —?

Pa ni bilo časa za razmišljanje. Koj me je spoznal.

»Prokleti lopov —! Tule —!«

Izdril je pištolo, strel je počil.

Ko misel tako naglo sem šinil v stran in — ne vem kako, pa hip pozneje sem ga že treščil s pu-

škinim kopitom po glavi, da je kriknil, izpustil pištolo, se zgrudil ter sešel z obema rokama k licu. Kopito mu je priletelo v obraz, ker se je mislil udarcu umakniti.

Obenem je že tudi planil Halef in mu pokleknil na prsi. Tako naglo se je vse zgodilo, da so še vsi sedeli, nobeden niti zinil ni, pa sva že opravila z njim.

Tedaj seve so skočili na noge in vse vprek vpili. Halef ga je zvezal, Omar in Očko sta mu pomagala. Nič se ni branil, le grgrajoče je tulil. Kopito mu je zdrobilo vse sprednje zobe in menda tudi čeljust.

Pa še nekdo je bolestno kričal, kot da ga na kol nabadajo. Namreč debeli pek in barvar. Strašna nesreča se mu je pripetila.

Ko je Mosklan sprožil pištolo in sem se krogli umaknil, je Bošak v svojem strahu nehote iztegnil roko in krogla ga je menda zadela.

Kar tulil je.

»Moj prst —! Moja roka —! Moje telo —! Moje življenje —! Zadet sem —! Ranjen sem —! Ustrelil me je —! Ubil me je —! Mene — mene —!«

In vkljub svoji teži je z nenavadno gibčnostjo skočil na noge in letal po sobi kakor nor.

»Pokaži!«

»Tule —! Tule je rana —! Tule curlja kri —! Tule gineva življenje —! Umiram —! Mrtev sem —!«

Krogla mu je oplazila kožo na mezincu, nekaj kapljic krvi mu je priteklo iz ranice.

Smejal sem se.

»Bodi vendar tiho! Samo čisto malo si opraskan. Ni vredno, da bi se zmenil za tako rano! Ne more boleti, niti čutiš je ne!«

»Kaj —? Da je niti čutim ne —?«

Pogledal je mezinec, ga nesel k ušesu, da bi »poslušal«, ali ga res ne boli, in si olajšan oddahnil.

»Allàh je usmiljen —! Res ne boli! Za to pot sem ušel smrti! Ampak malo dalje na desno — pa bi bil mrtev!«

»Da, za dva človeka dalje na desno!«

»Samo za dva človeka —? Sicer pa je veljala krogla tebi, effendi! Zakaj si umaknil glavo?«

Zanimivo vprašanje —.

»Ker bi me bila sicer krogla zadela.«

»In zato pa je mene zadela! O lopov, skoraj bi me bil ustrelil!«

»Pa si mu hčerko obljubil —!«

»Da! Pa je streljal na mene —! Zakaj ni bolje pomeril! Zakaj ni pazil? Pri kraju je med nama, čisto pri kraju!

Saban, pojdi sem pa me obveži!«

Toda Saban ni utegnil. Čepel je pri Mosklanu.

»Kako mu je?« sem ga vprašal.

»Še ne vem. Tudi čeljust mu je menda razbita. Treba bo poslati po zdravnika. Vsekakor bo moral ostati v koči.«

Uganil sem, kaj namerava. Pa mi je bilo tudi prav. Še pomagal sem mu. Prej ko sem se teh ljudi iznebil, bolje je bilo.

Dejal sem:

»Torej boš moral pa tudi ti ostati pri njem in ne boš mogel jezdit z nami v Džnibašli —.«

Halef me je dregnil.

»Kaj pa govoriš, gospod —! Tegale nevarnega Mosklana misliš pustiti v koči?«

»Da.«

»Pomisli, da te smrtno sovraži in da je ušel! Morebiti je celò kovača umoril —.«

»Bomo že zvedeli, kako je bilo. Uiti nam ne more, ranjen je. Saban naj skrbi za njega, dokler se ne vrnemo ali pa ne pošljemo sela.«

»Jaz pa pojdem po zdravnika!« je menil Murâd, tisti, ki me je spremljal h koči.

»Stori to! Mi pa pojezdimo v Džnibašli k Bošaku. In vi,« sem se obrnil k Bošakovim zaveznikom, »vi pa pojdete z menoj!«

Nobeden se ni branil.

Dobro sem vedel, kako bo. Z menoj so sklenili premirje, pa tudi svojega zaveznika Mosklana niso hoteli zapustiti. Daleč ne bodo šli z nami, to sem vedel. Nisem jim mislil braniti. Sem se je jih vsaj na lep način iznebil.

Zajahali smo. Bošaku se je najbolj mudilo.

Jezdil sem naprej, tovariši za menoj, za njimi pa Sabanova čedna družba. Počasi so jezdili, vse bolj so zaostajali in ko smo prišli iz gozda na ravnino, ni bilo nobenega nikjer več videti.

Halef je bil jezen.

»Jih počakamo, gospod?«

»Kaj še! Hvala Allâhu, da so se pobrali!«

»Pa si rekel, da morajo k Bošaku za priče —.«

»Ne potrebujemo jih!« se je oglasil Ali. »Vobče ne potrebujem prijateljev, ki streljajo na mene!

Glejte, tamle že spet prihaja tak jezdec!«

Res se nam je bližal jezdec na neosedlanem konju.

»Hvala Bogu, nič se mu ni zgodilo!« sem olajšan povedal.

»Kdo je?«

»Kovač Šimen. Ves dan se že podimo drug za drugim. Pravi divji lov!«

Kovač nam je že od daleč vpil:

»Hamdulillâh —! Še živiš, effendi —! Zelo me je že skrbelo, ali se ti ni kaj pripetilo.«

»Nas pa je skrbelo, ali te ni morebiti Mosklan ubil. Se ti ni nič zgodilo?«

»Ne.«

»Pa tvoji ženi?«

»S pestjo jo je udaril po glavi, pa ni nič hudega.« Segli smo si v roke.

»Torej že veš, da mi je ušel?«

»Seveda!«

»Kje si ga videl?«

»Tamle gori v gozdu v Sabanovi koči. Streljal je na mene.«

»Pri Allâhu —! Te je ranil?«

»K sreči ne.«

»Kje je neki dobil pištolo?«

»Vsekakor pri svojih zaveznikih, ki jih je polno tod okoli.

Kako pa ti je ušel?«

»Najprvo so prišli tvoji prijatelji,« je pripovedoval. »Poslal sem jih za teboj k Bošaku, pa šel v kovačijo na delo. Kar zagledam svojega ujetnika, v skoku je dirjal po cesti. Planil sem v sobo. Žena je ležala na tleh in se držala za glavo. Napadel jo je in pobil na tla.«

»Ni mogoče —! Kako pa je prišel iz kleti?«

»Effendi, zelo neprevidni smo bili! Tale tvoj hadži Halef Omar je hotel videti ujetnika. Pristavili smo lestvo in zlezli v klet. In ko smo odhajali, smo na lestvo pozabili. Ostala je prislonjena. Ujetnik se je na nerazumljiv način iznebil vezi in zlezel po lestvi v sobo.«

»Kako pa je odprl loputo?«

»Saj je le iz protja! Raztrgal jo je.«

»Pa nista čula z ženo nobenega ropota?«

»V kovačijo se ropot ni čul, po naklu sem razbijal. Žena pa je bila v kuhinji in je čula ropot. In ko je prihitela, jo je udaril po glavi.«

»In kje je dobil konja?«

»Njegov konj je še stal na dvorišču. Zlezel je menda skozi okno, poiskal konja in odjezdil.«

»In naravnost v Džnibašli je jezdil, sklepam. Za nami —. Odkod je neki zvedel, kam smo jezdili?«

»Najbrž je čul, ko smo se s tvojimi tovariši pogovarjali o tebi in Bošaku.«

»Ste govorili v mali sobi, iz katere se pride v klet?«

»Da.«

»Seveda je vse čul! Zelo neprevidni ste bili!«

»Kar se je zgodilo, se je zgodilo. Popraviti sem mislil pogrešek. Naročil sem ženi, naj si hladi glavo z mokrimi cunjami, pohitel v vas, vzel prvega konja, ki mi je prišel pod roke, in odhitel v Džnibašli k Bošakovim.

Našel sem ženo in hčerko v velikih skrbah. Žena mi je vse povedala. Kako si Bošaku grozil, da ga boš kjaji naznanil, kako si odjezdil v Kabač in da ti je dal za nekega berača darove na pot, kako so prijezdili tvoji tovariši in nemudoma krenili za teboj in da je njen mož z Deselimom odjezdil za teboj in za tvojimi prijatelji in da je nazadnje prišel še tudi Mosklan, Ikbâlin ženin, in tudi nemudoma odhitel za vami. Res smo se kar podili drug za drugim.

Tudi sam sem koj odhitel proti Kabaču. Slutil sem nesrečo. Kako sem vesel, da te vidim spet zdravega in živega!

Sedaj pa mi povej, kaj se je zgodilo?«

Pripovedoval sem na kratko, kaj sem doživel.

Zamišljen je prikimal.

»Allâh je vse prav uredil, effendi! Mosklan je prejel zaslužen kaznen in mi smo se ga iznebili. Kaj pa si pravzaprav mislil početi z njim, effendi?«

»Bi že bil kaj ukrenil. Pa o tem si ne bomo več belili glave, sam je rešil to vprašanje.«

In odkrito povedano, bi bil res v zadregi z Mosklanom. Saj vendar ni mogel na večno tčati v Šimenovi kleti —. Sodišču pa ga pravzaprav nisem mogel izročiti. Zadržal sem ga pri kovaču le zato, da ni mogel obvestiti ubeglega Manah el-Barše in njegovih tovarišev o mojem odhodu iz Odrina. Prej ali slej bi ga bil moral izpustiti. In maščeval bi se bil nad kovačem in tudi meni bi bil nevaren.

Omenil sem Šimenu, da bi se Mosklan utegnil maščevati nad njim.

Pomiril me je.

»Ne skrbi se za mene, effendi! Ne bojim se ga, dovolj slabega vem o njem. Trenutno mi vobče nič ne more, dovolj je dobil za nekaj časa, morebiti za vse življenje. Bom že opravil z njim!«

Bošak je zagodrnjal:

»Tudi jaz bom opravil z njim! Streljal je na mene —! To mi bo plačal, drago plačal! Moje življenje je viselo na eni sami niti!«

»Ne! Le na tvojem prstu!«

»Morebiti je mislil tebe in mene z enim samim strelom ubiti! Lopov! Pokazal mu bom!«

III.

Zaroka.

Približali smo se Džnibašliju.

»Tamle je vas!« je pravil Bošak. »Jezdiva počasí, effendi! Rad bi te še nekaj vprašal, preden prispeemo.«

»Govoril!«

Zaostala sva za tovariši.

»Praviš, da boš omenil Aliju o tistih preprogah?« je začel z negotovim glasom.

»Da.«

»In da bo zvedel za skrivališče?«

»Celò pokazal mu ga bom.«

»Ali ne bi rajši tega opustil?«

»Ne! Le naj te naznanil!«

»Kako si krut! Boš zahteval od njega, da me mora naznaniti?«

»Seveda. Pa le v enem slučaju.«

»V kakem?«

»Odpotovati moram, ne utegnem se brigati za vaše razmere. Povedal mu bom, kje ležijo preproge, in če ne boš izpolnil dane besede, te bo seveda naznanil. Če pa storiš, kar si v koči obljubil, te gotovo ne bo naznanil. Zet tasta menda ne bo izročil sodniji —. Če se razumeta, seve!«

»A tako misliš —! Če se sporazumeva in dokler se bova razumela, ne bo treba nastopiti proti meni —.«

»Da, tako mislim.«

»No, lepo si me prijel! Izpolnil bom, kar sem obljubil. In upam, da se bova še tudi pozneje prav dobro razumela —.«

Veselo se je muzal. Kaj je pod tistim »razumevanjem« mislil, sem precej točno slutil. Bošakovi posli bi šli svojo pot —.

No, pa to mene ni nič brigalo. Trenutno sem moral kovati železo, dokler je bilo vroče.

»Koj pošlji po kjajo in po priče pa kar uredite!« sem mu prigovarjal.

»Meniš?«

»Šveda! Pokaži Aliju, da misliš resnico!«

»Ubogal te bom. In — o Allâh, kako bodeta veseli, žena in dekle!«

Končno je zmagala njegova prirojena dobrodušnost. Debeluhar je bil in debeli ljudje so z malimi izjemami vsi dobrodušni, dobrega srca, ne mislijo hudo, sami imajo radi mir pred sitnostmi in tudi bližnjemu privoščijo mir. Sodil sem, da je tudi Bošak takega značaja, in nisem se zmotil. Mosklan in njegovi ljudje so ga zapeljali, ko pa se je otresel njihovega vpliva, je zmagala njegova uvidevnost in njegovo dobro srce.

Obraz se mu je vse bolj jasnili, čim bliže smo prihajali njegovemu domu, in ko smo obstali pred hišo, se je zvalil s svoje mule, hitel naprej, planil skozi vrata in kričal:

»Čileka —! Ikbâla —! Pojdita —! Brž! Prispeli smo!«

In prihiteli sta. Najprvo sta zagledali debelega hišnega gospodarja, za njim pa mene.

Ikbâla je tlesknila v roke.

»Effendi —! Vrnil si se —! In nič se ti ni zgodilo! Hvala Allâhu! Bala sem se za tebe, skrbela sem za tebe, od daleč sem čuvala nad teboj!

Ali pa tudi ti nisi pozabil na svojo obljubo?«

»Nisem. Vsikdar sem mož beseda. Pripeljal sem ti tvojega zaželenega ženina kar s seboj.«

»Res —? Kje je?«

»Tule!«

Pokazal sem na malega hadžija, ki je pravkar stopil v sobo. Drugi so še stali zunaj.

»Pojdi k vragu —!« se je zarežal Halef, k sreči v arabskem jeziku, ki ga Ikbâla gotovo ni razumela.

Razočarana je zategnila:

»Tegale —?«

»Da!«

»Teга vendar niti ne poznam —!«

»Pa on tebe pozna in svoje srce polaga k' tvojim nogam.«

V tem je vstopil Ali.

»Sicer pa,« sem nadaljeval, »prihaja tule še eden, ki je tudi zrel za ženitev. Vidiš, kar dva imaš na izbiro!«

V zadregi nas je gledala.

Bošak se ji je dobrodušno smejal:

»Katerega boš izbrala?«

»Tegale!« je pokazala na Alija.

»Boš zadovoljna z njim?«

»Da! Zelo zadovoljna!« je rdela.

»Pa ga vzemi!«

Zakrila si je obraz z rokami, zaihtela, ne vem ali od veselja ali v sramežljivosti, in zbežala skozi vrata v drugo sobo.

Pek pa mi je smeje se grozil:

»Effendi, vidiš, kako nesrečo si prinesel v hišo!«

»Pa ti pošlji srečo za njo!«

»Misliš sahhâfa?«

»Da.«

Odkimal je.

»Ne smem. Pred poroko ne smeta biti fant in dekle sama skupaj. Tako je v navadi pri nas.«

O dobri pek in barvar Bošak —!

Nisi slutil, kolikokrat je bila tvoja dična Ikbâla že skupaj s svojim zvestim fantom, tam zunaj za hišo, medtem ko si ti spal in smrčal, pod zaščito molčeče čileke in v varstvu še bolj molčeče lune —!

»Pa ti pojdi z njim!« sem svetoval.

»Ne utegnem.«

»Ali pa Čileka.«

»Tudi ne utegne. Saj vidiš, da imamo polno hišo gostov! Svatbo bomo obhajali. In svate je treba pogostiti! Ta posel sem sam prevzel.«

Pogostiti nas je mislil —? Jesti in piti nam je mislil dati —? Menda lastne izdelke —. Take, ki sem jih okusil, ko sem prispel —? O joj —!

Nemudoma sem se opravičil, kakor se spodobi, če te kdo v goste povabi.

»Žal tvoje gostoljubnosti ne bom mogel uživati! Naj ti zadostuje, da smo te pozdravili v tvoji hiši!«
Užaljen me je gledal.

»Ne boš na gostiji? Zakaj ne?«

»Zelo se mi mudi. Odpotovati moram.«

»Effendi, tega vendar ne boš storil! Glej, mračni se, kmalu bo noč! Kam pa boš potoval po temi? Pomisli, da ne poznaš dežele!«

In prav je povedal. Pozno je že bilo.

Halef me je dregnil. Tudi njemu ni bilo všeč, da sem se odrekel užitkom gostije. Dobro sem ga poznal. Take pojedine so mu bile nad vse v življenju.

»Res misliš, da moraš še nocoj odpotovati, effendi?«

»Moram.«

»Sam —?«

Zlikovec —! Upal je, da bom morebiti vendarle še vsaj nježa pustil na gostijo —. In da bom sam odpotoval, kakor prejšnji večer —.

»Skoraj da si ne upam sam. Vsi pojdemo,« sem pridjal hudomušno.

Vneto je ugovarjal.

»Pomisli vendar, da že vse dni sem tičimo v sedlu! Konji potrebujejo počitka!«

Na konje se je izgovarjal —! Mislil pa je na sebe.

»No, pa naj bo! Ostali bomo na gostiji, prenočili pa bomo pri našem prijatelju Šimenu.«

Dobri kovač je od veselja poskočil in mi ponudil roko.

»O effendi, ne veš, kako zelo si me sedajle razveselil!«

»Vem!«

»Prijatelja si me imenoval —!«

»Saj tudi si moj prijatelj! Dokazal si to. In ko se vrnem v domovino, boš tudi ti med tistimi, ki se jih bom rad spominjal.«

»In pri meni boš prenočil —! Koj moram domov, da povem ženi veselo novico. Da bi le vedel, kako ji je!«

Poslovil se je in odhitel.

Gostje so posedli in Bošak je odšel po svojih opravilih. Poklical sem Halefa.

»Odjezdil bom sedajle. Ne boj se za mene!«

»Kam, effendi?«

»Pogledati moram, kako je z Mosklanom.«

»Se ti meša —? H koči misliš iti —?«

»Da.«

»Ubili te bodo!«

»Kaj še! Ne morejo me iznenaditi kakor prej, previden bom. Sicer pa sem prepričan, da je kočja prazna.«

»Misliš?«

»Seveda. Odnegli so Mosklana. Bojijo se, da bi se vrnil ali pa da bi jih našel kjaja.«

»Čemu bi se te naj Mosklan bal? Nimaš ga za kaj tožiti kjaji!«

»O pač! Streljal je na mene. Ako pokažem kjaji svoje potne liste in zatožim Mosklana, se mu ne bo dobro godilo. Razen tega ima sploh slabo vest in s kjajo, kolikor vem, si Mosklanovi ljudje niso na roko.

Ne povej Bošaku, kam sem šel!«

»Če se ne vrneš kmalu, pridem za teboj!«

»Dobro!«

Izmuznil sem se iz sobe in odjezdil. Nihče me ni opazil.

Izognil sem se cesti v Kabač, se obrnil na zapad, jezdil za Džnibašlijem ven na polja in pašnike, obšel gozd, v katerem je ležala koča, in po ovinku krenil proti Kabaču.

Za vasjo je stala samotna koča in izpred nje je pravkar odjezdilo kakih šest ljudi. Nič se jim ni mudilo.

Koj sem uganil, kdo so. Ptički so zleteli iz gnezda, prav kakor sem pričakoval.

»Kawwâm —! Kawwâm —!« sem zaklical Rihu.

Dobro je razumel jezik svoje domovine. Ni mu bilo treba ne ostrog ne biča, šinil je po ravnini ko veter.

Kako miljo daleč so že bili Mosklanovi ljudje, ko sem prijezdil za kočo. Počakal sem še, da so krenili za gozd, in pojezdil pred vrata.

Ženska je sedela na praču in rezala melone.

»Dober večer!« sem pozdravil. »Ali bi mi dala košček tiste dobre melone? Žejen sem.«

»Prav rada, effendi!«

Odrezala mi je lep kos. Zadovoljno se je smehljala, ko je videla, kako mi diši.

»Sama sem jih nasadila!«

»So dobro obrodile?«

»Zelo dobro. Pa žal je nasad le majhen. Reveži smo!«

»In še od tistega daš meni! Kako si dobra! Hvala ti!«

»Dober človek si! In prosil si me! Onim tamle sem tudi morala dati, pa niso prosili. Sirovo so zahtevali.«

»Pa so ti plačali, kar so vzeli?«

»Nisem zahtevala plačila. Kar lahko dam, dam zastonj. Ti si se mi vsaj zahvalil, tistile pa so me še oropali povrh.«

»Nehvaležneži! Kaj pa so ti vzeli?«

»Naglavno ruto.«

»Čemu pa so jo rabili?«

- »Eden je bil ranjen pa so ga obvezali.«
 Res so bili Masklanovi ljudje —.
- »Kdo pa so bili tisti ljudje?«
- »Berač Saban je bil poleg, tisti, ki ima v gozdu kočo, pa Murâd, njegov prijatelj.«
- »Ali si zvedela, kam so jezdili?«
- »Govorili so o tem. V Uzu dere jezdijo.«
- »Po kaj?«
- »Tam stanuje beračev sorodnik, ki je čudodelni zdravnik. Ranjenca bodo spravili k njemu.«
- »Ranjen je bil, praviš? Kaj pa mu je bilo?«
- »Nisem prav videla, je bil ves pobit. Zdi se mi, da si je vse zobe polomil.«
- »Zobe —? So se stepili?«
- »Ne. Z drevesa je padel.«
- »Siromak!«
- »O, ni vreden, da bi ga človek pomiloval!«
- »Ne —? Ponesrečil se je in tak človek je vendar pomilovanja vreden!«
- »Kdo ve, če je res! Ni dober človek, hudoben je, nasilen, naše može zapeljuje.«
- »Tako —? Kako pa mu je ime?«
- »Ne vem. Poznam ga le po videzu.«
- »Praviš, da vaše može zapeljuje. Ali je tudi tvojega zapeljal?«
- »Effendi, vdova sem.«
- »Imaš otroke?«
- »Tri. Najmlajši je bolan na škrlatici, starejša pa sta šla na vodo pijavke nabirat.«
- »Pijavke —? Čemu pa jih rabiš?«
- »Jaz ne. Pa prodajam jih tistemu čudodelnemu zdravniku.«
- »Mnogo zaslužiš?«
- »Za deset pijavk mi plača eno paro.«
- Ubožica, kak beraški zaslužek —!
- Segel sem v žep in ji dal pet piastrov.
- »Vzemi tole pa kupi svojemu bolnemu otroku hladilne pijače!«

Malenkost je bila, kar sem ji dal, za njo pa že velika vsota. Neverno me je gledala. Turški piaster ima štirideset para.

»Tole mi misliš podariti —?«

»Da.«

»Potem je tvoja dobrotljivost prav tako velika kakor tvoje bogastvo. Allâh naj ti—!«

Več nisem slišal. Skočil sem v sedlo in brž odjezdil.

Koliko dobrega bi človek lahko storil, koliko solz posušil, — če bi imel s čim.

Iz pogovora z dobro ženo sem posnel, da se nam zaenkrat Mosklana, Sabana in njunih ljudi ni treba bati. Zaposleni so bili sami s seboj.

Neopaženo kakor sem prišel, sem prijezdil nazaj na Bošakovo dvorišče. Na plotu je visela krvava, sveža koža. Duh po pečenki mi je šinil v nos.

Pogledal sem kožo od blizu. Hm —!

V proslavo dneva so slekli — rogatega kozla.

Brrrrrrrrr —!

Stopil sem krog ogla in zagledal peka in barvarja ter njegovo boljšo polovico. Pekla sta, pa ne kruh.

Ob steni za vetrom je stala nizka lesena kad. Tri žice so bile napete črez njo. Na srednji žici je bil nataknen rajni, pa žal ne umrli, ampak zaklani kozel. Rogove je še imel na glavi. Na njega in na stranski žici so bila položena drva, na nje so nadevali suhega kravjeka, na njega spet drva in spet suhega kravjeka. In to grmado so zažgali. Kozel je bil na zgornji strani že čisto ožgan, globlje pod črno ožgano skorjo se je že pekel, spodnja stran pa je bila še sirova. In iz te pečenke je kapala mast v samotnih, neskončno počasnih kapljicah v kad na lego sirovega riža. Tam se je pripravljaj pilaw, priljubljena orientalska jed.

Stene te čudovite ponve so bile krasno bročasto rdeče, prav kakor hlače francoskega vojaka. In ni-

sem si mogel kaj, da ne bi mislil na bročasto rdeče roke Čilekine in na mavričaste hlače njenega moža. In zasumil sem, da je trenutna ponva ob svojem času in ob svojih prilikah služila tudi za mešanje barv.

Debeli Bošak je dvignil glavo od svojega zanimivega in okusnega posla.

»Kje pa si bil, effendi? Dobro da si prišel! Zaklal sem vam na čast nežno, sočno kozico. Sosed mi jo je prodal.«

»Ali se ti tale kozica ne zdi precej možata?«

»Možata —? O ne! Kaj pa misliš, effendi!«

»Le malo natančneje povohaj! Tvoj dobri sosed je v naglici segel po strani pa ti je prodal kozla mesto sočne kozice!«

»O, tega moj sosed ni storil!«

»Pa glej, meso je že vse ožgano! Obrni vendar!«

»Obrnil bi naj —? Vidi se ti, effendi, da si tujec in da se ne razumeš na kuharske umetnosti! Če bi obračal pečenko, bi izgubila ves svoj fini okus!«

»In spodaj se namaka riž v masti?«

»Da. Tak riž je višek vseh naslad.«

»Ali se riž omehča v masti?«

»Saj se ne sme! Ali ne veš, da mora biti pilaw hrustav, da mora prasketati med zobmi? Če je mehke, ni dober.«

»Ali ne vidiš, da padajo tudi ogorki v tvoj hrustavi pilaw?«

Pogledal je.

»O, to nič ne de! Glej, saj jih lahko pobere!«

Segel je med riž s prsti, s katerimi je pravkar šele popravljaj tleče kravjeke.

Nehote sem se spomnil na sladko Merzino iz Amadije, ki si je brisala solzave oči s čebulinimi lupinami in mešala s sajastim prstom maslo. Res nisem vedel, pri kom bi bil rajši v gosteh, pri solzavi in sajasti Merzini ali pa pri debelem, bročasto rdečem peku in barvarju Bošaku in njegovi enako pobarvani debeli boljši polovici.

Na pragu sem srečal Halefa.

»Tule si, effendi!« je dejal vesel. »Dolgo te ni bilo! Skrbelo me je že. Pravkar sem mislil jezdit za teboj.«

»Nič se mi ni zgodilo, kakor vidiš. Kaj ste medtem počenjali?«

»O, prav nič se nismo dolgočasili. Z Bošakom sva šla kozo kupovat, zelo zanimivo je bilo. Debeli pek je hotel dobiti kozo zastonj. Pravil je, da je prišel zelo imeniten emir k njemu v goste in da je pravzaprav gost vseh vaščanov, sosed pa mu koze seveda ni hotel dati zastonj. Sprla sta se in kjaja je moral poseči vmes.«

»Kdo pa bi naj bil tisti imenitni emir?«

»Ti seveda! Kdo pa drug? Mar jaz?«

»A tako —? In meni je tista koza namenjena?«

»Da.«

»Saj misliš tisto kozo, ki je pravzaprav kozel in ki jo tamle na dvorišču pečejo in žgejo?«

»Kozal ali kozel — vseeno, da le pečenka diši!«

»Dober tek! Pojdiva v sobo!«

Mislil sem sestiti k urarju, pa so mi iz sosednje sobe, ki je bila menda namenjena »damam«, udarili na uho čudni glasovi. Bilo je nekako ploskanje, kot da bi kdo po vrsti dobival prav sočne zaušnice, in čulo se je tudi vzdihovanje in stokanje, da me je bilo res kar strah za tistega človeka, oziroma za tiste ljudi, ki so menda od samih krepkih zaušnic tako obupno stokali.

Šepnil sem Aliju:

»Kdo pa je tamle v tisti sobi?«

»Ikbâla, zvezda mojih oči.«

»In kdo še?«

»Ne vem.«

»Kaj pa počenja?«

»Mar vem, effendi? Že nekaj časa sem jo poslušam. Stoka in vzdihuje, — bojim se, da se ji je nesreča pripetila.«

»Pa poglej, kaj je!«

»Ne smem. Ženin sem in ženin pred poroko ne sme k nevesti.«

»Misliš, da bi jaz smel pogledati v sobo?«

»Ti že. Kristjan si. Ne moreš poročiti hčerke naše dežele in naše vere. Tudi njen nezaigrnjeni obraz si že videl. Ne boš se osramotil, če stopiš k njej.«

»Pa bom pogledal, če misliš, da smem.«

Stopil sem k vratom. Ali je pravil za menoj:

»Ampak, tole ti povem, effendi! Ne dotakni se mi je! Moja žena bo in tista, ki bo počivala na mojem srcu, tiste se ne sme dotakniti noben drug moški!«

»Ne boj se! Najlepše dekle cele Rumelije je varno pred menoj!«

Stopil sem v »damsko sobo«. In čudne reči sem videl —.

Ikbâla je sedela na tleh, na njeni desnici je stala nečkam podobna posoda in v njej je bilo testo sumljive barve. In vse do laktov in še črez nje se je rok držalo testo. Pravkar je zajela iz nečk dober kilogram testa in ga valjala v rokah ter ga menjaje se z desno in levo tolkla in obdelovala, da je kar tleskalo. Čulo se je, kot bi padale sočne zaušnice —.

In s toliko vnemo se je vdajala svojemu poslu, da ji je pot curkoma lil po licu. Po vsem obrazu je bila mokra in rdeča ko rak.

»Kaj pa počenjaš?«

»Pečem,« je važno povedala.

»Kaj pa pečeš?«

»Topovske krogle.«

»Za koga?«

»Za vas vse, ki ste naši gostje.«

»Ali bodo tiste topovske krogle dobre?«

»Rajski užitek bodo.«

»Iz česa pa jih narediš?«

»Mnogokaj pomešam. Moko, vodo, rozine, mandeljne, olje, sol, poper in različna duhteča zelišča.«

»In kedaj so tiste topovske krogle gotove?«

»Ko bo kozica pečena, bom krogle dušila v njeni masti.«

»To bo užitek, kakor ga poznajo le izvoljenci v sedmih Alláhovih nebesih.«

»Da! Že testo samo je slaščica. Poskusi! Kaj takega še nisi jedel!«

Segla je s prstom v nečke, zagrabila pest testa in mi ga z ljubkim smehljajem pomolila pod nos.

»Hvala ti, najlepša cvetlica Džnibašlija in Rume-
lije vobče! Če bi že sedaj poskusil, bi si pokvaril užitek, ki me čaka, ko bodo topovske krogle dušene in pečene.«

»Le poskusi! Ti si mi prinesel srečo! Tebi se moram zahvaliti, da si je oče premislil in privolil v ženitev.«

Vse bliže mi je molila testo in vse ljubezniveje in nujneje je silila. Pa branil sem se in branil in nazadnje je vtaknila prste v lastna usta in jih cmakajoč obliznila.

Rozine, mandeljni, olje, sol, poper —! Take mešanice res še nisem okusil. In voda, — najbrž tista ali taka, kakršno mi je davi ponudila, ki je dišala kakor star tobačni mehur ali pa kot bi se bil v njej kopal umazan kužek! In različna duhteča zelišča —!

O Ali, dobri Ali —! Kak bo tvoj želodec črez nekaj mesecev sladkega zakonskega življenja —!

Vrnil sem se k Aliju. Ves vesel je bil, ko je čul, da izvoljenka njegovega srca ni v nevarnosti in da vobče nihče drug ne dobiva »zaušnic« ko »topovske krogle«.

Medtem se je vrnil tudi kovač Šimen in kmalu za njim je prijezdil na dvorišče človek, ki sem v njem spoznal enega izmed Mosklanovih ljudi. Čul sem, da poprašuje za menoj, in stopil k njemu.

Peljal me je na stran in mi polglasno in skrivnostno pravil:

»Gospod, velikodušen si in bogat tudi, kajne?«

»Zakaj pa bi rad vedel, ali sem bogat?«

- »Nekaj bi ti rad povedal.«
- »Pa bi rad prej vedel, ali sem bogat —? Hm —! Kaj pa je tisto, kar bi mi rad povedal?«
- »Kaj mi daš, če ti povem?«
- »A tako —! Kako naj ti povem, kaj ti dam, če ne vem, koliko je tvoja novica za mene vredna?«
- »O, zelo mnogo je vredna!«
- »Zakaj?«
- »V smrtni nevarnosti si!«
- »Ne verjamem.«
- »Zakaj ne?«
- »Prav zato ne verjamem, ker ti praviš.«
- Začuden me je gledal.
- »Misliš, da bi te nalaгал?«
- »Seveda mislim.«
- »Kako to?«
- »Hm —! Ubili ste me mislili in izropati. In taki ljudje so pač vsega zmožni, tudi laži —.«
- »Ne bom te nalaгал. Dobro ti hočem, resnico ti bom povedal.«
- »Ne boš. Če bi bil res v smrtni nevarnosti, bi bil prav ti najzadnji, ki bi mi prišel pravit.«
- »Zakaj?«
- »Ker bi se sam podal v veliko nevarnost. Koj bi te dal prijeti in bi poklical kjajo. Vse bi moral priznati in niti pare bi ne dobil.«
- Prestrašen se je ozrl po svojem konju.
- Vzel sem samokres v roko in dejal:
- »Predvsem te opozorim, da dobiš kroglo, če se le samo za korak premakneš!«
- Še huje se je prestrašil.
- »Effendi, življenje bi ti bil rad rešil, pa me misliš ustreliti v zahvalo —?«
- »Nikake zahvale ti nisem dolžen. Le vi ste meni zahvalo dolžni! Zavratno ste me napadli — pa odpustil sem vam! Če mi misliš res izkazati uslugo, mi povej, kaka nevarnost mi preti, pa si bova bõt. Usluga za uslugo!«

»Torej mi nočeš nič dati?«

»Dal ti bom nagrado. Toda vedeti moram, kako vrednost ima za mene tvoja novica. Naprej nič ne dam.«

»Saj sem ti že rekel, da je novica za tebe zelo mnogo vredna. Mi daš tisoč piastrov?«

»Ne.«

»Moja novica je še mnogo več vredna!«

»Ne verjamem.«

»Daj mi devet sto!«

»Ne.«

»Osem sto!«

»Tudi ne.«

»Pomisli, da gre za tvoje življenje!«

»Za svoje življenje ne dam niti pare!«

»Kako to? Ali tvoje življenje nima nobene vrednosti za tebe?«

»Moje življenje je v božjih rokah. Saj pravi korân, da je Allâh že koj izpočetka določil vsakemu človeku dolgost njegovega življenja.«

V zadrego sem ga nagnal. Umolknil je.

»Umril bom tisto uro, ki mi jo je Allâh določil, pa če zvem za tvojo novico ali ne.«

Obraz se mu je razjasnil. Rešilna misel mu je prišla.

»Effendi, povej, kristjan si, kajne?«

»Da.«

»No, torej si smeš življenje podaljšati.«

»Kako to?«

»Allâh je le pravovernim določil dolgost življenja.«

»Misliš?«

»Da!«

»Torej je Allâh do kristjanov velikodušnejši ko do pravovernih, rajši jih ima, ker jim dovoljuje, da si lahko podaljšajo življenje, mar ne?«

V zadregi je vlekel za dolgo brado. Njegove misli so menda prebivale v njegovi bradi, kajti res si je izpulil dobro misel.

»Pa ni tako!« je dejal.

»Zakaj bi ne bilo?«

»Saj priznaš, da so dobrote raja več vredne ko zemeljsko življenje?«

»Seveda.«

»No, če mora torej pravoveren musliman umreti ob določenem času in si ne more podaljšati življenja, je to le dobro za njega, ker bo prej prispel v raj. Allâh torej nam naklanja več dobrot ko kristjanom.«

»Misliš?«

»Da.«

»Kaj pa če se duša spotakne na mostu es-sirât, ki je ožji ko rezilo noža, in pade v pekel. Čimprej torej človek umre, tem prej pride v pekel. Priznati pa moraš, da je življenje na zemlji prijetnejše ko v peklu!«

»Effendi, tvoji odgovori so ostri ko konica bodala!«

»In ti se motiš, ko praviš, da je Allâh le pravovernim določil dolgost življenja. V peti sûri, ki se imenuje sûra mize, je zapisano, da so natančno šestete ure življenja vsakemu človeku, verniku in neverniku. Poznaš tisto sûro?«

»Poznam.«

»Torej mi boš pritrnil, da si ne morem podaljšati življenja, četudi sem kristjan. Čemu mi je torej tvoja novica?«

Spet je vlekel za brado. Pa topot ni izvlekel nobene dobre misli.

»Effendi, denar potrebujem!« je končno klavrno dejal.

»Jaz tudi.«

»Ti imaš denar, jaz pa ga nimam.«

»No, dokazal ti bom, da nisem trdega srca. Izsiliti si denarja ne dam, rad pa pomagam, če vem,

da je kdo potreben in da je podpore vreden. Življenja mi s svojo novico ne moreš rešiti, torej tudi denarja ne moreš zahtevati. Ako pa mi poveš, kaka nevarnost mi preti, dobiš bagšiš.«

»Bagšiš —? Effendi, nisem berač!«

»No, dobro! Pa naj ne bo bagšiš, ampak darilo, kar ti bom dal.«

»Koliko mi daš?«

»Koliko —? Si že spet zašel na napačno pot! Za ceno se poprašuje pri kupčiji. Jaz pa ne kupujem tvoje novice, le obdaroval te bom. Vrednost darila pa določi darovatelj in ne tisti, ki ga bo prejel.«

»Pa bi le rad vedel, koliko mi boš dal.«

»Nič ti ne bom dal. Ali pa le toliko, kolikor se mi ljubi. Tudi to ti še povem, da se ne utegnem prepirati s teboj. Ni časa.«

Brž povej, kar mi imaš povedati!«

»Nič!«

Obrnil se je in mislil oditi.

Pa prijel sem ga za rok in mu resno rekel:

»Dejal si, da sem v smrtni nevarnosti. Nekdo mi torej streže po življenju in ker veš za nevarnost, si gotovo eden izmed tistih, ki me mislijo ubiti. Zato ne boš odšel, dokler mi ne poveš, kaj me čaka!«

»Šalil sem se.«

»Lažeš!«

»Effendi —!«

»Beži, beži —! Denar bi rad, pa če je tvoja novica resnična ali zlagana. Izsiliti si hotel denar! Ali ne veš, da je izsiljevanje kaznivo?«

»Nisem izsiljeval!«

»Dobro. Ne bom se jezil in prepiral s teboj, se mi ne ljubi, pa tudi ne utegnem. Pojdi, kamor hočeš!«
Stopil sem k vratom.

»Effendi, počakaj!«

»Kaj bi še rad?«

Prišel je bliže in šepnil:

»Daš pet sto?«

»Ne!«

»Štiri sto?«

»Zaman se mučiš!«

Obrnil se je.

»Pa pojdi v smrt, ker nočeš življenja!«

»Tako si le domišljuješ! Vobče misliš, da sem strašno neumen človek. Sam dobro vem, kaj mi misliš povedati!«

»Ne veš!«

»Sela ste odposlali!«

Na obrazu sem mu videl, da sem pravo zadel.

»Odkod veš?«

»Te nič ne briga!«

»Berač je komu pravil, pa si zvedel —.«

Skomignil sem z rameni in se važno nasmehnil. Še na misel mi ni prišlo, da bi dajal denar za »skrivnost«, ki sem jo že na pol uganil.

»In ne bojiš se za življenje?«

Zvedeti sem moral, kdo je šel za sela. Poskusil sem:

»Mar misliš, da se bojim tistega berača? Sam si videl, da sem mu kos!«

Slutil sem, da so berača poslali. In zadel sem.

»Ne poznaš še Sabana!« je odgovoril. »Prvikrat ti je res uspelo, da si ga prevaril. Drugi pot ti pa ne bo!«

Res so poslali Sabana —.

Spremljal je ranjenega Mosklana v Uzu dere in Mosklan mu je gotovo naročil, naj jezdi v Palaco na njegov dom in naj sporoči njegovim ljudem, kaj se mu je zgodilo. Iz Palace pa bi gotovo šel v Ismilan k Deselimovim ljudem, da jih obvesti o orožarjevi smrti. In tam kje bi se srečal tudi z našimi ubežniki.

Mosklanovi zavezniki so sklenili z menoj premirje in bi se ga tudi držali, o tem nisem dvomil. Njih samih se mi neposredno ni bilo treba bati, pač pa so se lahko maščevali po drugih, po Mosklanovih in De-

selimovih ljudeh. Od te strani mi je torej pretila nevarnost.

Pa ne samo od te strani.

Mosklan in njegovi ljudje so bili člani zločinske družbe, ki ji je načeloval Žuti. Čuli so od Bošaka, da vem za njihove skrivnosti, nevaren sem jim bil. In ker sem v svoji neprevidnosti Bošaku povedal, kod mislim potovati, so mi lahko zastavili pot, ako so me prehiteli in obvestili svoje zaveznike.

Malomarno sem odgovoril:

»Niti ne mislim na to, da bi Sabana prevaril.«

»Kaj pa?«

»Ne bojim se ga. Besedo mi je dal, da me bo pri miru pustil.«

»In mož beseda bo. Sam te bo gotovo pri miru pustil, pa druge bo naščuval na tebe. Naša zveza je velika in mogočna!«

»Ne bojim se nikogar! Kdor mi ne da miru, ga primem in izročim sodniji!«

»Boš kroglo šel tožit —?«

»Ne smeš se! Povej mi rajši, kako da izdajaš Sabana, ki je vendar tvoj prijatelj, in pa svojo zvezo, ki o njej praviš, da je velika in mogočna?«

»Saban da je moj prijatelj —? Ne bom ti odgovoril. Zaklenil si svoje srce in zavezal svojo mošnjo. Zaman sem jezdil k tebi!«

Stopil je h konju, pa počasi in obotavlja se. Je le še čakal, da mu bom ponudil denar.

Malomarno sem ga vprašal:

»Odhajaš —? Ne boš ostal na gostiji?«

»Za take gostije nimam časa! Torej nič ne daš?«

Skoraj grozeče me je gledal.

»Ne.«

»Boš še nocoj odpotoval?«

Izdal se je. Denarja ni dobil, pa se je mislil maščevati. Zmožen je bil vsega.

»Mar misliš, da bom pustil pojedino? In tudi naši konji si morajo odpočiti.«

»Torej pa naj te Allâh tako blagoslovi, kakor si ti menel!«

Zajahal je in odjezdil.

Za vrati sem našel Halefa. Jezno je gledal.

»Pustil si tega človeka?«

»Kaj pa bi naj bil počel z njim?«

»Nevaren ti bol!«

»Si prisluškoval?«

»Žal sem čul le zadnje besede. Stopil sem za vrata, da čuvam nad teboj. Videl sem vaju, slišal pa nič. Denar bi bil rad imel, kajne?«

»Pojdi! Povedal ti bom, po kaj je prišel!«

Šla sva na dvorišče in pripovedoval sem mu, kaj sem zvedel.

»Napasti nas mislijol!« je pravil v skrbeh.

»Morebiti.«

»Kaj pa druga! Tisti berač je jezdil naprej, da pripravi napad.«

»Lep sprejem nas čaka v Palaci in v Ismilanu!«

»Pa jezdimo po drugi poti!«

»Mi ni, da bi drugo pot ubral. Že zato ne, ker moram našim ubežnikom ostati na sledi. Razen tega upam, da bom ravno v Palaci in v Ismilanu zvedel marsikaj, kar nam bo na našem potovanju še zelo koristilo.«

»Prav ničesar ne bomo zvedeli! Še preden se bomo zavedli kako in kaj, bodo že planili po nas!«

»No, no, tako se pa res ne damo, Halef!«

»Ali pa nas bodo prijeli in postavili pred sodišče, ker smo krivi, da si je Deselim vrat zlomil!«

»Prav nič nas ne bodo!«

»Kako moreš tako prepričevalno govoriti?«

»Ker bom Sabana prehitel.«

»Ti —? Kako?«

»Prej bom tam ko on.«

»Kaj ti na misel prihaja, effendi! Že spet nas misliš zapustiti in po noči jezditi po tujih krajih —?«

»Da.«

»Ne smeš!«

»Kdo mi bo branil? Ti?«

»Da, jaz! Tvoj zaščitnik sem! Pomisli, v kako nevarnost si danes zašel, ker mene ni bilo poleg!«

»Pa si prišel in me rešil! In prav tako boš tudi jutri storil, če bo treba.«

»Meniš —?«

»Upam vsaj. Poslušaj moj načrt! Prenočili bode te pri Šimenu in odpotovali jutri zarana, pa ne po poti, koder smo se namenili, ampak čez Mastanli, Stojanovo in Topukli v Ismilan. Jaz pa jezdim čez Gölčik in Maden v Palaco.«

»Zakaj?«

»Ker je v tisto smer krenil berač.«

»Tema je! Pot boš zgrešil!«

»Upam, da ne.«

»Berač je že daleč pred teboj!«

»Rih je nagel, prehitel ga bom!«

»Pa si zlomil vrat v temi!«

»Bomo videli! Poslušaj dalje!

V Ismilanu pojdete k Deselimovim. Njegova kavarna leži v ulici, ki pelje v Čatak. Tam me najdete.«

»In če te ne bo —?«

»Pa počakate.«

»In če ne prideš?«

»Mi jezdiš drugo jutro do Palace naproti. Mogoče je vsekakor, da bi se kje radi Mosklana zamudil.«

»In kje te najdemo?«

»Te ga danes še ne vem. Pa Palaca je majhna vas, če vprašaš, boš kmalu zvedel za mene.«

Branil mi je še, pa nič ni pomagalo. Obveljalo je, kakor sem sklenil.

Tudi »gostje« so viharno ugovarjali, ko so zvedeli, da mislim oditi. Čileka in Ikbâla sta obupno skleпали roke in se čudili, kako da morem pustiti sočno kozico in topovske krogle, dušene v mastnem rižu. Tudi urar me je prosil, naj ostanem.

Peljal sem ga na stran in mu povedal zgodbo o preprogah.

Zvito se je smejal.

»Prav je, effendi, da si mi povedal! Bošakovi zavezniki vejo, da je nocoj svatba, pa bodo prišli, da jamo izpraznijo. Toda zmešal jim bom račune!«

»Tasta boš naznanil?«

»Da! Na vešala pride!« se je smejal.

»Kar misliš storiti, mene nič ne briga. Pozdravi svojega starega očeta in bodi neskončno srečen z Ikbâlo, najlepšo rožo vse Rumelije!«

Tudi Šimen mi je branil. Ko pa je uvidel, da vse nič ne pomaga, me je vprašal, kod mislim jezdit.

Bošak je stal poleg. Ker mu le nisem zaupal, sem naštel vasi, ki mimo njih vobče nisem mislil potovati. Šimen me je poslušal, šel za menoj na dvorišče h konjem in tam sem mu povedal svoj pravi načrt.

Dejal je:

»Sedajle bo berač prišel v Uzu dere. Pomudil se bo in odjezdil dalje najbrž v Maden in v Palaco. Ako misliš priti odtod v Maden, moraš mimo Mastanlija in Gölčika.

Poznam pa bližnjico, prehitela bova Sabana.«

»Prehitela praviš —? Me mar misliš spremljati?«

»Seveda! Vsaj tako daleč, da ne moreš več poti zgrešiti.«

»Zelo ljubezniv si, ampak —.«

»Molči! Saj veš, koliko ti dolgujem!«

»Naglo bom jezdil. Tvoj konj me ne bo dohajal!«

»Moj konj ni slab. Ga bom pač priganjal, bo že vzdržal. Saj lahko nazaj grede počasi jezdim.«

Halef je prišel za nama.

»Effendi, na nekaj si pozabil!«

»Namreč —?«

»Na tisti mošnjiček, ki sem ti o njem pravil na potu iz Kabača k beračevi bajti.«

»Pa res! Prinesi ga!«

Odprl sem ga in našel v njem sto avstrijskih cekinov. Na Balkanu plačujejo za avstrijski zlatnik približno pol turskega funta, nekaj nad petdeset piastrov. Sto cekinov je bila torej že lepa vsota.

Razen tega je bilo v mošnjičku še petdeset bešlikov. Bešlik je srebrn denar in je vreden pet piastrov. Poleg je ležal listič in na njem je bilo zapisano, da so cekini za mene, bešliki pa za Halefa. Omar je že v Odrinu prejel lepo darilo, kakor sem zvedel.

Za samozavestnega človeka tako darilo ni ravno prijetno. Tudi v moji duši je vstajalo nekaj kakor čut sramu. Pa dolgo to razpoloženje ni trajalo. Hulâm je natančno vedel, da nisem milijonar, dobro je mislil, pomagati mi je hotel. In da mi ni mislil dati miloščine, ampak res darilo, ki se da dobremu prijatelju, o tem so pričale vreče in zavoji s šali in svilenimi robci in drugim takim blagom, ki pa je žal z njim popihal lju-beznivi kawwâs. In končno je ležal med zlatniki še dragocen prstan in prstan vendar ne pomeni miloščine, ampak darilo, spomin.

Izročil sem Halefu njegove bešlike. Brž jih je vtaknil v žep in se veselo muzal.

»Gospod, tisti Hulâm je zelo uvideven človek! Jaz bi bil na njegovem mestu še bolj uvideven!«

Skromnost ravno ni bila Halefova odlična čednost.

Pripravil sem se za odhod. Ura slovesa je udarila.

Naj vam prizanesem s popisom »ginljivih« prizorov. Vse se je zbralo krog mene. Bošak mi je stiskal desnico, Ikbâla me je držala za levico in Čileka je potočila v svoji bolestni ginjenosti celò nekaj solzic. In ko sem že bil v sedlu, je pristopil še pomočnik in mi pomolil roko, pa ne v pozdrav, ampak s tisto mednarodno kretnjo, ki pomeni po vsej širni zemeljski obli bagšiš.

Njemu da bi dal bagšiš —! Moj bič tiči precej trdno za pasom, vsekakor varneje ko Halefov. Topot pa sem ga po bliskovo izdrl in tako izdatno ošinil lo-

pova po hrbtu, da se je s silnim skokom jadrno umaknil iz njegovega območja za hrbet svoje debele gospodarice.

»Já jazik — o joj —! Ta pa je bila poprana!«

»Želiš še soli?«

Koj je bil Halef za njim.

»Naj jaz solim? Zaslužil si je!«

Skakač Sičirda je kriknil.

»Izpuhtel sem — izginil sem — ni me več —!«

Z enim samim skokom je šinil za hišna vrata.

In nato sva s Šimenom odjezdila.

IV.

Fermân.

Noč je bila temna, da sva komaj videla pot pod seboj.

Molče sva jezdila in se vdajala vsak svojim mislim. O čem da razmišlja Šimen, sem uganil, ko je s počasno besedo prekinil dolgi molk.

»Effendi, se še spominjaš, kaj sva se menila sinoči v kovačnici, ko sva čakala na Mosklana? Za vrati sva sedela.«

»O marsičem sva govorila.«

»Grajal si tistikrat naše turške razmere na Balkanu, obsojal si takozvane zarotnike, ki hočejo siloma spremeniti obstoječi red in grejo »v gore«, ali ne?«

»Da, spominjam se še.«

Kam je neki meril?

»V tvoji domovini mislijo,« je pravil, »da je naša vera kriva naših razmer. Priznal si tistikrat, da je tako.«

»Je res. Ampak —.«

»In pri vas doma ste gotovo prepričani, da ste kristjani boljši ljudje ko mi muslimani in posebej Turki?«

»Dragi Šimen, povsod živijo dobri ljudje in tudi slabi, med kristjani prav tako kakor med muslimani! Ne mislimo pri nas, da so kristjani kot ljudje boljši ko muslimani, najmanj pa bi trdil, da so vsi kristjani dobri ljudje. Poudarjam le, da je krščanstvo boljše ko islâm.«

»Tako misliš?«

»Da.«

»To boš pač težko dokazal!«

»Prav lahko! Primerjaj le samo korân z našim svetim pismom! Najlepša mesta v korânu so vzeta iz našega svetega pisma, večkrat dobesedno. Dokazano je, da je vzel Mohammed velik del svojih nauk iz starega in novega zakona ter jih prilagodil potrebam svojega ljudstva in svoje dežele, pa jih tudi prepojil s poganskim naziranjem svojih rojakov. Misli le na nauk o Allâhu, o angelih, o »preroku« Jezusu, sinu Marijinem, kakor ga Mohammed imenuje, o dobrih delih, o postu, o molitvi, o raju, o džehenni, o poslednji sodbi itd.!

Toda primerjaj, kaka razlika je vkljub temu med nauki korâna pa svetega pisma! Korân uči sovraštvo do vseh, ki niso Mohammedovi pristaši, naš Odrešnik pa nam je prinesel iz nebes ljubezen do bližnjega, tudi do sovražnika, ljubezen, ki se ne brani z mečem, ampak z milostjo, ljubezen, ki ne pridiguje vojske, ampak kliče vse narode kakor ljubeča mati in jih želi objeti. Krščanstvo je nauk ljubezni, ki prinaša mir in bratstvo!«

»Tako praviš! In vendar manjka med vami kristjani ljubezni!«

»Ali boš zavrgel vso žetev, ker je nekaj plevela vmes?«

»Kako pa je to, da ravno v naših deželah ne raste dobro zrno krščanstva, ampak le plevel —? Zakaj so ravno v naših deželah kristjani slabi?«

»Ali je res tako hudo? In če bi tudi bilo, — ali ne veš, da plevel ravno v slabi zemlji najbolj uspeva? Slabo izpričevalo daješ islâmu in njegovim deželam, če trdiš, da so kristjani ravno pri vas najslabši!

Toda ne bom govoril o kristjanih, o krščanstvu bi rad govoril s teboj! Sama sva, čas imava. Ali ti naj pripovedujem o Kristusu, o prerokih, ki so ga napovedovali, o čudežih, ki jih je storil?«

»Pripoveduj! Dokaži, da je vaš Kristus višji in boljši ko naš Mohammed. Smem te poslušati, ne bom si obtežil vesti. Nisi misijonar, ki bi me rad izpre-

obrnili. Islâm poznaš in tudi krščanstvo, ne boš me izpreobračal, le resnico mi boš povedal.«

In vendar sem bil misijonar —. Vsaj biti sem hotel. In prav je povedal, nisem ga mislil izpreobrniti. Moj Šimen je bil eden tistih ljudi, ki jih žeja po resnici, dober, pošten, pa tudi pameten človek. In če sem mu povedal resnico, če sem vrgel zrno božje besede, bi padlo na rodovitna tla — in utegnilo je roditi stoteren sad.

Naglo sva jezdila, komaj me je dohajal. Pripovedoval sem mu, molče je poslušal, se čudil in popraševal. In ker je bolj pazil na moje besede ko na konja, se mu je včasih konj spotaknil ali pa mu skočil na stran, da je izgubil stremena, — pa mu je ušla kaka beseda, ki se ni posebno ujemala z vsebino mojega pripovedovanja. Vkljub temu sva pustila mnogo sveta za seboj ter napredovala tudi duševno.

Bilo je čudovito potovanje.

Ure so minevale. Plezala sva v visoke hribe, čez drn in strn, ker prave poti ni bilo nobene, in lezla na drugi strani po redkem gozdu in po hudi strmini navzdol. Počasneje sva jezdila.

»Pa veruješ, da je res vstal od mrtvih in šel v nebesa?« je vprašal.

»Da, verujem.«

»Kako more zemeljsko telo priti v nebesa? Saj je celò telo našega preroka ostalo na zemlji!«

»Ali ti nisem pripovedoval o spremenjenju na gori? Tistikrat je bilo njegovo telo poveličano in se je dvignilo od zemlje. In prav tako je njegovo telo po smrti poveličano. In poveličano telo ni več navezano na zakone, ki veljajo v naravi. In razen tega so videli njegovi apostoli in učenci, da je šel v nebo. In ti so nam njegov vnebohod popisali.«

»Velik čudež se je zgodil! In praviš, da bo prišel sodit?«

»Da! Prišel bo soditi žive in mrtve. Sam je tako povedal. Sicer pa tudi vaš Mohammed pravi, da bo

Isa ben Marjam — Jezus, sin Marijin — prišel sodit. Pravičnim bo dal večno zveličanje, hudobnim pa večno pogubljenje. Kedaj je Mohammed kaj takega rekel? Nikjer ne bereš v korânu, da bi bil Mohammed sebe proglasil za sodnika. Ali ni Kristus večji in mogočnejši ko Mohammed? Ali ni Bog? Kajti le Bog more soditi, le Bog more dati zveličanje ali pa pogubljenje. Kristus je Bog!«

»Skoraj da bi veroval!«

»Skoraj? Kristusove besede so večna resnica, ker je On sam večna resnica. Kristus je rekel o sebi: ‚Meni je dana vsa oblast na nebu in na zemlji.‘ Ali je Mohammed kedaj izrekel take mogočne besede?«

»O effendi, pripovedoval bom doma ženi in prijateljem, kaj si mi povedal! O da bi imel vaše sveto pismo! Sam bi ga bral in se učil iz njega in morebiti bi tudi nad mene prišel tisti sveti Duh, ki si o njem pripovedoval, da je prišel nad zbrane vernike na binkoštni praznik.

Če človeka žeja, mu dajo vode. Pa tudi dušo žeja. In tudi mojo dušo je žejalo in zdelo se mi je, da pijem vodo, ko sem molil svoje molitve in poslušal hodžo — mohamedanskega pridigarja — v mošeji. Ko pa sem tebe čul, se mi je zdelo, da do danes še nikdar nisem pil čiste vode. Kajti tvoje besede mnogo bolj osvežujejo in so čistejše ko besede našega hodže. Le žal, da te nikdar več ne bom videl!«

»Ostal bom pri tebi, ne sicer po telesu, pač pa po duhu. Besede, ki sem ti jih govoril, te nikdar ne bodo zapustile. Počivale bodo v tvojem srcu kakor seme, ki je položeno v dobro, rodovitno zemljo. In to seme bo pognalo in rodilo obilen sad.

In ker sem te vzljubil in ker si mi mnogo dobrega storil, ti bom nekaj podaril, spominjalo te bo na nočejšo potovanje, kadarkoli boš vzel v roke moje darilo.«

»Kaj mi boš podaril?«

»Knjigo. Saj znaš brati. Kupil sem si jo v Damasku v spomin na mesto cvetlic in hladnih studencev. Naj bo knjiga tudi tebi šopek duhtečih cvetlic in naj tudi tebi teče iz nje osvežujoč studenec, ki si boš ob njem utešil svojo žejo!«

Poiskal sem v torbi ob sedlu knjigo in mu jo dal. Ogledeval jo je.

»Kaj je v njej? Pripovedke?«

»Ne. Ne boš našel v njej pripovedk, ampak resnico od vekomaj. Tvojo dušo žeja po resnici in našel jo boš. Tale knjiga je novi zakon, vse je v njej, kar sem ti pripovedoval, in še mnogo več.«

Kriknil je od veselja, ves srečen je bil.

»Effendi, tvoje darilo je tako dragoceno, da si ga skoraj ne upam vzeti!«

»Obdrži ga v božjem imenu! Nisem bogat, tudi tale knjiga ne stane mnogo, pa največje bogastvo vsebuje, ki ga more zemlja nuditi, — pot ti pokaže k resnici in k zveličanju. Odrešenik sam je rekel, naj iščemo v svetih knjigah, kajti v njih bomo našli pričevanje o Njem. Želim iz vsega srca, da bi ga tudi ti našel!«

Zahvaljeval se mi je, da sem se mu komaj branil, in še dolgo bi bil govoril, da naju ni zamotil nepričakovan dogodek.

Prispela sva na ravnino in naletela na shojeno pot. Pot seve v tistem pomenu, ki ga ima ta beseda na Balkanu.

»Kam pelje tale pot?« sem ga vprašal.

»Iz Uzu dereja v Maden. Ako se nje držiš, ne moreš zaiti. Pravzaprav bi te moral —.«

Sumljiv glas mi je udaril na uho. Ustavil sem konja in segel tudi Šimenu v vajeti.

»Čuj —!« sem mu šepnil. »Ali slišiš? Zdelo se mi je, kot da je tamle spredaj konj zahrzkal.«

»Nič nisem čul. Zmotil si se.«

»Tla so mehka in dušijo udarce kopit. Pa poglej mojega vranca! Nemirno striže z ušesi, dviga glavo in

voha po zraku! Njegovo obnašanje mi priča, da je nekdo pred nami. Čuj!«

»Da, sedaj pa čujem. Konjsko kopito se je spotaknilo ob kamenu. Kdo bi jezdil ob taki pozni uri po teh samotnih krajih?«

»Morebiti je berač —.«

»Ni verjetno!«

»Zakaj ne?«

»Zelo pozno bi bil odpotoval.«

»Zakaj bi to bilo nemogoče?«

»Ker misli tebe prehiteti. Dobro ve, da imaš izvrstnega konja. Nemudoma je zapustil Uzu dere in jezdil dalje.«

»No, pa si je vendar tudi lahko mislil, da bom odpotoval šele jutri. Ni se mu mudilo. Saj niti sluti ne, da vem za njegovo pot.

Ali bi ga obšla in prehitela?«

Pomišljaj je pa dejal:

»Bi se dalo narediti. Pa je bolje, če jezdiva naravnost k njemu in pogledava, kdo je.«

»Je res. In če je Šaban, kaj počneva z njim? Naprej ne sme. Ali ga naj vzamem s seboj? Ali mu naj zapovem, da se mora vrniti? Ne bo ubogal!«

»Meni ga prepusti, effendi!«

»Kaj pa boš počel z njim?«

»Vzel ga bom s seboj v Košikawak.«

»Branil se bo!«

»Dva sva! Mu bova že kos!«

»O tem ne dvomim. Toda na vratu ga boš imel! Maščeval se ti bo!«

»Ne bojim se ga. Saj me itak že sovraži. Vse poštene ljudi sovraži.

Sicer pa gre za uslugo, ki jo bom storil tebi. Saj smem vsaj nekaj storiti za tebe, ne? Ne boj se za mene!

Torej pojdiva! Ako je Šaban, ga ustaviva in vzel ga bom s seboj domov. Ti pa odjezdiš dalje. Ni mu treba vedeti, da si namenjen v Maden.«

»Kako se pride odtod v Maden?«

»Drži se tele poti! Ne moreš zaiti. V pol ure si v Madenu.

Pojdi! Prijela ga bova. In nato se posloviva.«

»Pa pazi na svoje besede! Ne sme vedeti, kam potujem.«

»Ne boj se! Radi kopče sem še mislil govoriti s teboj, pa tvoj hadži ima Mosklanovo, ti pa si vzel Deselimovo. Zadostovali bodeta. Pojdiva!«

Kmalu sva toliko došla samotnega nočnega jezdeca, da naju je slišal. Videla sva, da je pognal konja. Ni sicer vedel, kdo prihaja za njim, pa se je vkljub temu hotel izogniti srečanju. Slabo vest je imel.

»Le kar za njim!« je priganjal kovač. »Ako je berač, ga bova kmalu došla. Saban ni dober jezdec, poznam ga.«

»Kaj pa če krene v stran?«

»Ne bo. Saj ne ve, kdo sva. Pa si v taki temni noči tudi ne bo upal.

Neznanec je bil res slab jezdec. Vse bliže sva mu prihajala. Opazil je, da nama ne more uiti, s poti si ni upal, pa je obstal, da bi naju pustil mimo.

Šimen je jezdil naprej. Zaostal sem za nekaj konjskih dolžin, da bi me ne spoznal prezgodaj, ako je bil res berač. Zajezdil je na stran, pa Šimen je bil že pri njem.

»Dobro jutro!« ga je pozdravil.

Pogodrnjal je v odzdrav.

»Odkod pa?«

»Iz Deri dereja.«

Spoznal sem ga po glasu. Res je bil Saban. Lagal je seveda. Prihajal je iz Uzu dereja.

»Kam si namenjen?«

»Kamor me bo konj ponesel.«

Odgovor je donel odurno. Toda kovač se ni dal odpraviti. S poudarkom je dejal:

»Pa mi boš vendarle natančno povedal, kam si namenjen!«

»Moral —?«

»Da!«

»Kdo pa si, da bi ti bil odgovor dolžen?«

»Me ne poznaš?«

»Ali ti mene poznaš?«

»Saban si, tisti berač!«

»A tako —! In ti?«

»Noč je črna, prav kakor tvoja duša. Zato me nisi spoznal. Šimen sem, kovač iz Košikawaka.«

»Kovač Šimen —? Zato se mi je zdel tvoj glas tako znan —.

Le kar dalje jezdi! Nobenega opravka nimam s teboj!«

»Pa imam jaz tem več s teboj opraviti!«

»Ti —?«

»Jaz osebno morebiti ne toliko. Ampak — ali poznaš tegale moža, ki me spremlja?«

»Ne. Poberita se!«

Oglasil sem se.

»Šla bova. Poprej pa morava še s teboj govoriti!«

Pognal sem konja trdo k njemu.

Spoznal me je.

»Vsi vragi —! Frank —!«

»Da, Frank! Dobro se poznavaj kajne? In da si imava to in ono povedati, to boš tudi priznal, kaj?«

Segel je za pas.

Tema je bila, nisem prav videl, česa išče za pasom. Najbrž pištolo, sem slutil, pa prijel puško za cev in jo položil pred sebe na sedlo, vsak trenutek pripravljen, da udarim, če bi bilo treba.

»Torej povej, kam si namenjen?« sem ga vprašal in ga ostro opazoval.

»Kaj tebi mar, morilec?« se je obregnil.

»Morilec —?«

»Da! Ali nisi ti kriv, da si je Deselim zlomil vrat? Ali nisi ti Mosklanu razbil lica? Ali nisi ti streljal na nas?«

»A tako —? Kaj pa ti in tvoji čedni bratci —? Ali me niste zvabili v kočo in me mislili umoriti? In čisto zadovoljni ste bili, ko ste ugotovili, da sem baje mrtev.

Vem, kam potuješ! Kar se vam gori v koči ni posrečilo, bi radi drugje popravili, lopovi! Pa ne bo vam uspelo! Vrnil se boš!«

»Kdo me bo prisilil?«

»Jaz! Razjahaj!«

»Oho —! Bi tudi meni rad vrat zlomil in čeljust razbil? Topot si na napačnega naletel! Branil se bom! Pojdi k vragu!«

Dvignil je roko.

Zamahnil sem. Pištola se je zabliskala in krogla je zletela mimo. Kopito mu je ohromilo roko.

Kriknil je. Pognal sem vranca bliže in mu sunil kopito pod pazduho s tako silo, da ga je vrglo iz sedla.

Utegnil se nama je peš izmuzniti. Brž sem zdrknil s konja, da ga primem. Tudi kovač je kričal:

»Stoj, lopov! Sicer te pogazim!«

Skočil sem mimo beračevega konja. Spet je počil strel, Šimenov konj je plašno odskočil, Šimen sam pa je izginil iz sedla.

Ga je krogla vrgla na tla? Pohitel sem bliže.

Dva sta ležala na tleh, drug na drugem. Ni se videlo, kateri je zgoraj, kateri spodaj.

Pograbil sem za roko.

»Jaz sem, effendi!«

»Ti, Šimen? Te je zadel?«

»Ne.«

Hropela sta, kričala in se valjala. Pomažal bi bil rad, pa nisem vedel, kje naj pograbim. In tudi menda ni bilo treba, saj je imel kovač železne pesti.

Šimen se je jezil:

»Grize kakor stekel pes! Počakaj! Zamašil ti bom usta!«

Vse slabotneje je hropel berač in nazadnje utihnil. Kovač se je vzravnal.

»Takole! Pomiril sem ga!«

»Si ga zadavil?«

»Kaj še! Čuj, kako živo še cepeta z nogami! Le ovratnico sem mu nekoliko tesneje nategnil. Diha pa še vkljub temu lahko. Čeprav bi ne bilo nič škoda, ako bi bil pozabil na dihanje —.«

»Zveživa ga!«

»Da! Pa s čim?«

»Z njegovim lastnim pasom.«

»Dobro!«

Potipal je po beraču.

»Vrv ima opasano. In tudi naramnice ima. To bo zadostovalo. Zvezala ga bova in ga privezala še na konja.«

Pomaгал sem mu.

Dobri Šimen bi ga bil skoraj zadušil, tako krepko mu je »nategnil ovratnico«. Preden je prišel do sape, je že bil zvezan in na sedlu. Vzel sem mu naramnico in mu zvezal noge pod konjem.

Grdo je zabavljaj, ko se je zavedel. Kričal je in zahteval, da ga morava izpustiti, in nama grozil s kjajo.

Šimen se mu je smejal.

»Tvoji drugi grehi me sicer nič ne brigajo, dovolj je, da si streljal na mene. Vzel te bom s seboj in ti dokazal, da se je tebi treba bati kjaje, ne pa meni.«

»Kaj boš storil z menoj?«

»Morebiti ti celò vrnem svobodo, če boš spotoma priden. Ako boš zabavljaj, se ti pa ne bo dobro godilo.«

»Ničesar vama nisem storil. Napadla sta me!«

»Prav nič te nisva napadla! Le ustavila sva te!«

»Kaj vama mar, kam grem!«

»Mnogo nama je mar!«

»Mudi se mi!«

»Da! Kamor te konj ponese! Za tako pot je še jutri tudi čas!

Molči sedaj! Tudi temule effendiju se mudi. Poslovala se bova in potem lahko govoriš, kolikor hočeš!»

Berač je umolknil. Menda je mislil, da bo zvedel, kam sem namenjen.

Pa Šimen je bil navihan. Pravil je:

»Torej lahko noč, effendi! Odslej boš že sam našel pot. Vrni se pa počakaj! Spremljal bom tegale Sabana v Gölčik, pot se bo zavlekla, ker dedec gotovo ne bo miren.

Povej svojim, da ga imam in da jim ga ni treba iskati! Pa na svidenje pri meni!»

Zajahal je, prijel beračevega konja za vajeti in odjezdil po polju.

Čul sem še, kako sta se prepirala. Kmalu pa so njuni glasovi zamrli v temi.

Ugibal sem, kam bi se obrnil.

Saban je bil na varnem. Vsaj za nekaj časa. Ni mi torej bilo treba jezdit v Palaco k Mosklanovim ljudem, pa tudi v Ismilan se mi ni mudilo. Deselimovi vsaj tisti dan še niso zvedeli o orožarjevi smrti. Čemu torej po nepotrebem mučiti konja in sebe? Najbolje je bilo, če sem v Topokliju počakal na tovariše.

In tako sem storil.

V Madenu so ljudje še spali. Jezdil sem skozi vas in se obrnil proti severu ob potoku, ki se je najbrž izlival v Ardo.

Spotoma sem prijezdil v umazano vas, kjer so že bedeli. Oziral sem se po kočah in opazil nekaj, kar je bilo hanu, gostilni, podobno.

Pa kaka je bila tista gostilna! Nikar si je ne mislite v slogu prijaznih, gostoljubnih gostiln na naših cestah in potih!

Hiša je stala nekaj malega v stran od »ceste« sredi močvirja in blata. Črez močvirje je peljal »most«, debelo, grčavo hrastovo bruno, okroglo in neobtesano, enostavno po blatu položeno. Onstran tega

»mostu« sem opazil široko in globoko jamo, v kateri so se valjale svinje. Za jamo je bil prsten zid in v njem »vrata«, široka luknja. Kaj vse se še nahaja vabljivega za zidom, tega nisem videl. Le streha je gledala čez njega.

Pravzaprav bi moral biti človek veverica ali opica, da bi varno pritelovadil čez tisti turški most. In kaj šele konj! Pa Rihu se je telovadba čisto dobro posrečila, ni mi bilo treba razjahati.

Obstala sva pred jamo in svinjami. Vranec je postrigel z ušesi, skočil, svinje so prestrašeno zakrulile in Rih je šinil skozi »vrata«. Bila sva na dvorišču.

Glasi kriku naju je sprejel in nekega človeka sem podrl na tla, ki je pravkar šel mimo vhoda.

Dvorišče je bilo eno samo veliko gnojišče. V kotu so stali ljudje, moški in starejša ženska. Poleg je slonela lestva na zidu. Dva sta držala žensko in vrvi sta imela v rokah. Tretji je vihtel bič. Nisem uganil, kaj nameravajo. Kriknili so, ko sem se nenadoma pojavil na dvorišču, kakor bi bil padel z neba, in mož z bičem je stopil k meni. Neprijazen, oduren človek je bil, njegove široke prsi, njegov dolgi obraz in zakrivljeni nos so bile zanesljive priče, da je Armenec.

Samozavestno se je postavil pred mene in me nahrul:

»Si slep? Pazi vendar! Kakor divjak si prilo-mastil na dvorišče! Še hlapca bi mi bil ubil!«

»Zasuj močvirje zunaj pred vrati in gnojno jamo pa nam ne bo treba skakati čez njo. Tvoji ljudje bodo varni in tudi jezdec!«

»Kaj —? Še sirov bi rad bil?«

»Si mar ti vljuden?«

»Te bom menda objel in poljubil v zahvalo, da si mi hlapca pohodil in pobil?«

»Pobil —? Glej ga, tamle stoji pa si čedi gnoj z glave! Na tvojem dvorišču pade človek tako mehko, da je prava zabava!

V tvoji hiši je gostilna?«

»Da.«

»In ti si handžija?«

»Da. In kdo si ti?«

Vranec je postrigel z ušesi. (K str. 276.)

»Tujec.«

»Vidim. Imaš potni list?«

»Da.«

»Pokaži!«

»Umij si prej roke, da mi ga ne poblatiš!

Dobim piti v tvojem hanu?«

»Da. Kar hočeš.«

»Kaj imaš?«

»Kislo mleko.«

»Hvala! Druga nič?«

»Slivovko.«

»In za konja?«

»Koruzo.«

»Dobro! Daj vrancu koruze, kolikor je hoče, meni pa čašo slivovke!«

»Čaš nimam. Vrč ti je bom dal. Stopi v sobo!«

Mož je bil odurno negostoljuben. Skoraj mi je bilo žal, da sem se vobče oglasil pri njem. Privezal sem konja h kolu pri vratih in vstopil.

»Gostilniška soba« je bila nizka, umazana luknja. Miza in klop iz sirovo obdelanih brun sta stali ob prsteni steni. Naokoli so še stale čudne priprave, trikotni, zbiti z letev in opremljeni s tremi nogami. Ugibal sem, čemu bi naj služilo tisto orodje, in v svoji duhovitosti uganil, da so stoli, seve čisto svoje vrste. Nisem jih poskusil.

Na enem teh stolov je sedela nesnažna ženska in mešala z nekim orodjem po leseni posodi. Kislo mleko je bilo v posodi, tako sem ugotovil. Orodje, ki je z njim mešala, pa ni bila žlica, tudi ne žvrklja in tudi ne kuhalnica, ampak polovica zajca, izuvača. Da je res zajec, na polovico precepan zajec, to mi je nedvomno pričala druga polovica te koristne hišne opreme, ki je ležala poleg posode. Skrbna hišna mati je najbrž pograbila prvo stvar, ki ji je bila pri roki, da spremeni kislo mleko v domač sir. Če bi ne bila ležala polovica zajca slučajno v dosegljivi bližini, bi bila gotovo sezula eno ali drugo svojih nič manj nesnažnih copat.

Pozdravil sem, kakor se spodobi, če stopiš v tujo hišo. Nič ni odgovorila, le topo je buljila v mene in zijala.

Tudi mož je vstopil. Snel je z žreblja vrč, natočil neke sumljive tekočine in postavil vrč pred mene.

Povohal sem.

»Tole je slivovka?«

»Da.«

»Tako —? Druge nimaš?«

»Ne. Ti mar ni dovolj dobra?«

»Za nič je.«

»Pa se poberi, odkoder si prišel! Saj te nisem silil, da vstopiš! Si mar paša, da se tako objestno obnašaš?«

»Nisem paša. Koliko stane tale tvoja slivovka?«

»Dva piastra.«

Poskusil sem.

Vrč je držal pol litra, slivovke pa ni bilo v njem za dva srednje velika naprstnika. In na robu vrča je bilo na debelo smole, najbrž nesnaga, ki so jo odlagali brki pivcev. Vrča gotovo že pol stoletja ni nihče umil. In slivovka je bila najogabnejša, smrdeča brozga, ki sem jo kedaj vohal. In dva piastra je hotel imeti za tistih pet kapljic! In vse to v deželi, v kateri je slivovka doma!

Pa nič nisem rekel zaenkrat. Le vrč sem postavil nazaj na mizo.

»No —? Velja?«

»Da! Pa še kako!«

Napačno me je razumel.

»Če želiš še več, povej ženi! Nalila ti bo. Jaz ne utegnem. Posle imam zunaj.«

Odšel je.

Ozrl sem se po sobi.

Stene so »krasile« slike, revne mazarije, seveda brez okvirjev, enostavno prilepljene. Povedale so mi, da sem v hiši kristjana.

Ta mož, nevljudnež, sirovež, — je bil kristjan! Spet eden tistih, ki jih je moj kovač Šimen imenoval plevel in se čudil, da prav v Turčiji tak plevel najboljše uspeva.

Žal je res tako. In po takih »kristjanih« sodi mohamedan krščanstvo vobče. Ni čuda, da ob takih

zglelih Turek više ceni vero svojega preroka in da prezirljivo razkreči vseh deset prstov svojih rok pred teboj, če mu poveš, da si kristjan —.

Žena je topo mešala po svojem loncu, usta so ji bebasto zijala in sline so se ji cedile v lonec. Obrnil sem se v stran.

V steni je bila luknja, ki je nadomestovala okno. Zunaj je sijalo jutranje solnce. Zamrzela mi je zaka-jena nesnažna soba, vstal sem, da stopim na sveži zrak, kolikor ga je pač bilo najti na dvorišču in ob gnojni jami. Da ne bom dolgo užival Armenčeve gostoljubnosti, to sem trdno sklenil.

Približal sem se pragu, ko je zunaj nekdo presunljivo zakričal. Bil je dolg, zategel, bolesten krik ženske.

Skočil sem na dvorišče. Spet je zadonel bolesten krik.

In tedaj sem videl, kake posle da je menil Arme-nec, ko je dejal, da mi ne utegne streči.

Na lestvi ob zidu je slonela ženska. Slekli so ji gornje telo in nad njenim golim hrbtom je pravkar eden hlapcev zavihtel gospodarjev bič k tretjemu udarcu. In poleg je stal gospodar ter zadovoljno gledal, kako hlapec pokorno izvršuje njegovo kruto povelje.

Bičali so ubogo dekle —.

Z dvema skokoma sem se zažgal čez dvoriščno blato in iztrgal hlapcu bič, še preden je utegnil tretji-krat zamahniti. Dve široki krvavi progi sta se križem vlekli po hrbtu uboge ženske.

Hlapec me je neumno gledal, gospodar pa je skočil v mene in zažrabil za bič.

»Človek, kaj ti je prišlo na misel —?« je kričal. »Sem z bičem! In poberi se odtod! Kaj se vtikaš v moje posle?«

Njegova sirovost me je razkačila. Žensko — pa z bičem kaznovati! Naj je zagrešila in storila karkoli

že, — v pričo mene je ne bodo bičali! Take sirovosti nisem smel, nisem mogel gledati.

Kri mi je šinila v obraz. S povzdignjenim glasom sem vprašal:

»Kaj je storila?«

»Kaj to tebi mar!«

»Mnogo mi je mar! Je tvoja hči?«

»Kaj te briga! Daj sem bič, sicer ga boš sam okusil!«

Miren človek sem, pa topot me je zagrabilo.

»Kaj —? Ti boš meni z bičem grozil, ti — armenski lopov? Tule imaš moj odgovor!«

In oplazil sem ga z njegovim lastnim bičem po hrbtu in spet in še enkrat. Zvijal se je ko črv pa skočil v mene. Umaknil sem se mu, zavalil se je po tleh.

»Ne geni se, sicer dobiš bič v obraz!« sem mu grozil.

Ni poslušal. Spet je planil v mene.

Topot se mu nisem umaknil, dvignil sem desno nogo, da bi ga sprejel s sunkom v trebuh. Ta obramba velja seve le za skrajni slučaj in uspe le, če sam stojiš čisto trdno na drugi nogi in se skloniš nekoliko naprej, sicer padeš.

Zaletel se je, ni se mogel več ustaviti, dobil je sunek v trebuh in se prevrgel znak. Dovolj je imel.

Mukoma se je pobral, zinil in mislil kričati, pa je spravil iz sebe le nerazločno jecljanje. Odšepal je v sobo, niti pogledal me ni več.

Tudi jaz sem vedel, pri čem da sem. Niegova nema jeza mi je povedala več, ko če bi me bil obšipal z najhujšimi grožnjami. Da se bo maščeval, o tem nisem prav nič dvomil. Najbrž je šel po puško. V nevarnosti sem bil, pripraviti sem se moral.

Stopil sem k vrancu, vzel repetirko in se vrnil k lestvi. Skozi vrata je moral priti, ako me je hotel napasti. Postavil sem se tako, da so stali hlapci med menoj in vrati, ter čakal.

Čudno se mi je zdelo, da se hlapci niso potegnili za svojega gospodarja. Niti genili se niso, ko sem ga udaril z bičem in ga vrgel na tla. In besedice niso zinili, ko je odšepal v hišo.

»Odvežite žensko!« sem naročil.

Nemudoma so ubogali. Čudno —. Zaslutil sem, da si menda niso ravno preveč dobri z odurnim gospodarjem.

»Oblecite jo!«

Uboge dekle se je zvijalo v bolečinah in roke so ji otrpnile, tako trdo so jo privezali k lestvi. Jokajoč je odšla za bližnja vrata.

»Zakaj ste jo bičali?«

»Gospodar je zapovedal, ker se je šalila z nekim tujcem.«

»Ali je gospodarjeva sorodnica?«

»Ne. Dekla je.«

»Odkod?«

»Iz sosednje vasi.«

»Ali ima sorodnike?«

»Mater še ima.«

»In ker je bila prijazna s tujcem, jo je dal kaznovati?«

»Da. Nič druga ni zagrešila.«

»Ali je vaš gospodar vedno take nagle jeze?«

»Da. Zelo strog je. In davi je bil še posebno divji.«

Prav tedaj se je Armenec spet prikazal pri vratih. Dolgo turško puško je imel v rokah. Čisto prav sem slutil, da se bo hotel maščevati. Sunek v trebuh je menda medtem že kolikortoliko prebolel, že od daleč je kričal kakor pobesnel:

»Pes —! Pridi! Obračunala bova!«

Dvignil je puško in pomeril.

Pa za njim je planila iz hiše njegova žena, tista, ki je z razcepanim zajcem mešala kislo mleko. Kriknila je v silnem strahu in ga zagrabila za roko.

»Kaj počenjaš —? Saj ga vendar ne boš ustrelil!«

»Molči, baba! Poberi se!«

Sunil jo je, da je opotekajoč se padla po tleh.

Med prerivanjem se mu je puška izmaknila iz smeri. Držal jo je za hip tako, da je merila čez dvorišče proti vhodu, torej počrez mimo mene.

Brž sem dvignil repetirko in pomeril natančno, seve kolikor je bilo v naglici mogoče. Nisem ga mislil ubiti, čeprav sem bil prepričan, da bi meni ne bil prizanesel.

Strel je počil in puška mu je zletela iz rok. Zadel sem točno v celin, kamor sem meril. Njemu samemu se ni prav nič zgodilo, le kopito ga je sunilo v obraz, ker je udarila krogla trdo pred njegovim nosom, in roke so ga menda bolele od udarca.

Grdo je zaklel in zatulil:

»Ali ste videli, da je streljal na mene —? Umoriti me je mislil! Morilec je! Primite ga, zgrabite ga, zvežite ga!«

Sklonil se je, pograbil polomljeno puško, zavihtel kopito in planil nad mene.

»Nazaj!« sem ga svaril. »Sicer te ustrelim!«

Obstal je in se zakrohotal.

»Dvakrat boš ustrelil —? Le kar poskusi!«

Njegova puška je bila enocevna. Dvocevke navaden človek na Jutrovem vobče ne pozna, kaj šele repetirko. Prepričan je bil, da je tudi moja puška samo enocevna.

Seveda sem spet ustrelil in pomeril topot v cev. Krogla mu je izbila puško iz rok. Še dvakrat sem ustrelil, pa v zrak, da bi ga preplašil in mu pokazal, kaj premore moja puška.

Zinil je, zakleti je mislil, pa ni spravil glasu iz sebe od čudenja. Z odprtimi usti je zijal v mene.

»Začarana puška —!« je sunkoma hlastnil.

»Čarovnik —!« so strahoma pravili hlapci. »Čarovnik je!«

Držal sem puško pripravljeno za strel in nisem nič rekel. Armenec pa je pobral svojo puško, jo ogledoval in zabavljajal:

»Sramota —! Pokvarjena je! Uničena!«

»Zaenkrat je pokvarjena samo tvoja puška,« sem ga svaril. »Namenoma sem streljal na puško in ne na tebe. Če ne boš miren, če stopiš le korak bliže, pa bom pomeril na tebe. In prepričan bodi, da te bom zadell!«

»Ne drzni se!«

»Prav nič ne tvegam. Prišel si s puško nad mene, meril si na mene, ustreliti si me hotel. Pravico imam, da branim življenje, ustreliti bi te smell!«

»Saj si tudi ti mene mislil ustreliti!«

»Ne. Le tvojo puško sem hotel uničiti!«

Nasmejal se je.

»Na mene si meril! Puško si le slučajno zadell! Kdo si upa reči, da bo zadell celin, če je moj obraz trdo ob vizirju!«

»Še pač nikdar nisi videl dobrega strelca, kaj?«

»Razen tega si me prejle z bičem udarill!«

»Tudi ti si meni z bičem grozil!«

»Vseeno. Pa udaril te nisem! Ali veš, kaj pomeni pri nas udarec z bičem? Da pomeni sramoto, ki jo le kri opere? Nihče mi ne more braniti, če te ustrelim.«

»Tudi ti si dal dekleta bičati! Kdo pa bo z njene časti opral sramoto?«

Odušno se je zakrohotal.

»Tako deklet nima nobene časti!«

»Prav toliko in še več je ima ko ti!«

»Kaj te brigajo moje domače razmere! Svojega služabnika lahko kaznujem, kakor in kadar se mi ljubi. Kdo te je postavil za zagovornika moje deklet?«

Po nazorih Orienta je bilo žal čisto res, kar je povedal. Služabnik na Jutrovem, tudi na Balkanu, ni mnogo več vreden ko suženj.

Pa nisem se smel vdati. Začel sem, postavil sem se za dekletovo čast, do konca sem moral vzdržati, izlepa ali izgrda.

S poudarkom sem povedal:

»V pričo mene ubogeга, brezbrambnega dekleta ne boš bičal! To ti odločno prepovem! In z bičem sem te udaril, ker si bil nevljuden. Kdor meni grozi z bičem, ga prvi dobi! Tako je v navadi pri nas. Grožnja z bičem je razžaljenje, ki se opere le samo z bičem!«

»Kdo pa si pravzaprav, da tako ošabno govoriš? Koliko konjskih repov pa ti je podaril padišah? Koj bomo zvedeli, kak lopov si in odkod si se pritepel.«

Obrnil se je k hlapcem.

»Ne pustite mu oditi! Koj se vrnem!«

Stopil je k vhodu.

»H kjaji pojdeš?«

»Da! Izročil te bom sodniku! Pokazal ti bo, kaka lepa stanovanja ima pripravljena za take ljudi.«

»Le kar pojdi h kjaji! Zvedel boš, kdo sem! Rad počakam na njega in prav nič ni treba naročevati hlapcem, naj pazijo na mene. Bi mi tudi ne mogli braniti, če bi hotel oditi. Pa ne bom, dokazal ti bom, da si sam zrel za tista stanovanja!«

Odhitel je po blatu in gnoju ter izginil skozi vhod.

Sam pa sem stopil k vratom, kamor je odšlo dekle, in jih odprl.

Zagledal sem nekako kolarnico, polno poljskega orodja, koles in vozov. Dekle je jokalo na kupu slame v kotu. Zinil sem, da bi jo vprašal, zakaj so jo kaznovali, pa me je nekdo zgrabil za rame.

Obrnil sem se.

Armenčeva žena je bila, krčevito se je trudila, da bi me spravila nazaj na dvorišče.

»Kaj počenjaš tu? Kdo ti daje pravico, da pregleduješ našo hišo? Poberi se! Ven!«

Bala se je, da bi dekle povedalo stvari, ki niso bile za tujca —.

Naredil sem se kar moč jeznega in srdito zahrnel:

»Ti se poberi, sicer —.«

Prestrašena se je umaknila.

»Uh —! Cel ljudožer —!«

»Da, ljudožer! Že lepo število ljudi sem požrl, moških in ženskih, ti pa si mi premalo okusna!«

Čisto prestrašena me je gledala in odšla na dvorišče.

Obrnil sem se k dekletu.

»Rad bi ti pomagal. Toda povedati mi moraš, zakaj te je mislil gospodar kaznovati.«

»Če ti povem, me bo še huje kaznoval.«

»Poskrbel bom, da se ti ne bo nič zgodilo.

Povej odkritosrčno, kdo je bil tisti tujec?«

»Neki effendi iz — iz —. Pozabila sem odkod.«

»V gostilno je prišel?«

»Da. Prenočil je pri nas.«

»Ali je povedal, kako mu je ime?«

»Madi Arnaut mu je ime. Rekel je, da se bo vrnil.«

Zanimivo! Madi Arnaut je bilo ime tudi tistemu potujočemu avstrijskemu trgovcu, ki je kovača Šimena razveseljeval s svojim petjem —. Hočeš nočeš sem sledil stopinjam svojega bližnjega rojaka po Jutrovem.

»In z njim si bila prijazna? In zato te je dal gospodar bičati? Zakaj pa ga je tvoja prijaznost tako ujezila?«

»O, saj me ni radi tega kaznoval! Jezen je bil radi tiste denarnice.«

»Radi denarnice? Čigave?«

»Tujčeve. Izgubil jo je, našla sem jo v gospodarjevi spalnici in jo mislila tujcu vrniti.«

»In gospodar ti ni dovolil?«

»Ne. Zaprl me je in me šele izpustil, ko je tujec odšel.«

»In denarnico je obdržal?«

»Da. In ko sem mu očitala, da ni njegova, me je dal bičati.«

»In kam je tvoj gospod shranil denarnico?«

»Dal jo je ženi, vtaknila jo je za drva pri peči.«

»Tvoj gospodar je torej tat in ti si čisto po krivici trpela. Zato bom —.«

Zunaj se je oglasil cvileč glas:

»Kje je morilec?«

Najbrž je lastnik cvilečega glasu mene mislil s tem priimkom. Stopil sem na dvorišče.

Pred menoj je stal droben možicelj, suh ko treska. Na glavi je nosil velikansko kučmo, ki mu je segala daleč čez ušesa, na nogah pa ogromne opanke. Njegove hlače so bile škrlataste in škrlatast je bil tudi njegov telovnik. Njegov kuftan je bil modre barve in ves raztrgan in rokavov ni imel več. Na hlačah in na telovniku so manjkali gumbi, konopljina vrv je nadomestovala pas.

Na nosu tega čudnega možaka so sedela ogromna očala s poldrugim steklom in v rokah je nosil črnilnik, gosje pero in šop mastnih papirjev. Gosje pero je razkrečeno zevalo kakor žejna ptica in v črnilniku je vladala brezupna suša, umazano posušeno blato je pokrivalo dno steklenice.

»Tale je!« je pokazal Armenec na mene.

Najbrž je hotel reči, da sem jaz tisti morilec, ki je za njim popraševal cvileči glas. In čudni možicelj je bil torej zapovednik prelepe vasi.

Ko je torej ugotovil, da je zločinec še na licu mesta, se je dostojanstveno postavil pred mene, nabral obraz v stroge uradne gube in vprašal:

»Torej ti si tisti morilec?«

»Ne.«

»Ne —? Tale pa pravi, da si!«

»Če bi bil morilec, bi bil koga umoril. Pa nisem.«

»Ustreliti si ga hotel, moriti si hotel! In to zadostuje!

Pojdimo v sobo! Vsi! Zločinca bom strogo zaslišal, naj si nikar ne domišljuje, da se bo izmuznil mojemu presunljivemu poizvedovanju. Primate ga pa pojdimo!»

»Ni še dokazano, da sem zločinec. Nihče se me ne sme dotakniti! Sam pojdem.«

Šel sem naprej in sedel za mizo pred svoj vrč. Najudobnejši sedež je bil.

Kjajo je moje samozavestno obnašanje ujezilo.

»Vstani! Tisti prostor je moj!«

»Ali ne vidiš, da že sedim na njem? Prostor je torej moj!«

»Vstani, ti rečem!«

»Ne vem, pred kom bi naj vstal.«

»Ali ne vidiš mene? Če ne ubogaš, te dam siloma odstraniti!«

Vzel sem samokres v roko.

»Kdor se me dotakne, dobi vseh šest strel v glavo!«

Možicelj je odskočil k vratom, gibčno kakor najbolj izurjeni telovadec. In izza vrat se je kregal:

»Tale človek je pa res nevaren! Meni, padišahovemu uradniku, si upa groziti —!

Pa naj bo! Pustimo ga zaenkrat pri miru!«

Poiskal si je drug prostor, sedel, položil mastne papirje pred sebe, postavil poleg njih izsušeni črnilnik, važno nagubal čelo in vzel pero v roko.

Mislil sem, sedajle se bo začelo tisto »presunljivo poizvedovanje«. Pa možicelj je ogledoval pero, ga poskušal na nohtu, ga ogledoval proti luči, poki-maval in odkimaval in nazadnje odločil:

»Dajte mi nož!«

Armenec mu je prinesel nož, ki bi z njim lahko drva cepil, in kjaja se je lotil gosjega peresa. Obrezoval ga je, da so, bi rekel, kar treske odletavale.

Nato je pogledal v črnilnik, ugotovil puščobo v njegovi notranjosti, nagubal čelo in zapovedal:

»Dajte mi vode!«

Nalili so mu vode v črnilnik. Četrt litra je je gotovo bilo. In padišahov uradnik je vzel obrezano pero pa mešal in mešal po črnilniku, kot da misli kruh zmesiti.

Imenitno sem se zabaval. Porinil sem mu vrč s slivovko.

»Pij! Tvoje uradne priprave so vsekakor napore, utrudile so te!«

In res se je zgodilo, kakor sem pričakoval. Dostojanstveni uradnik je pričakovaje dvignil obrvi in napeto pogledal po loncu.

»Kaj je v vrču?«

»Slivovka.«

»Dobra?«

»Zelo.«

Vzel je vrč, pogledal v njega, še više dvignil obrvi, povohal, ošilil ustnice, nastavlil in pil.

»Bi rad še več?« sem ga vprašal.

»Boš plačal?«

»Seveda!«

»Imaš denar?«

»Mnogo!«

»Daj rakije! Pili bomo!«

Z zadovoljstvom je gledal, kako je gospodar napolnil vrč in ga postavil na mizo. In potem so pili, vsi, sodnik, tožitelj, priče, — ko pa je prišla vrsta na obtoženca, je zasodil kjaja:

»Tale je zločinec. Nič ne dobi!«

Sam je izpil in izsesal vrč do zadnje kapljice.

Sedaj se bo končno vendarle začelo zasliševanje, sem ugibal. In res se je.

Kjaja si je popravil očala s poldrugim steklom, nasršil obrvi in povedal:

»Torej —! Hm —! Zasliševanje se začne! Streljal si na tegale našega sovaščana, kajne?«

»Ne na njega, le na njegovo puško.«

»Vseeno! Streljal si, sam priznaš, da si. Torej si zločinec, morilec. In zasliševanje je pri kraju. Plačaj slivovko in nato te bomo odpeljali.«

»Kam?«

»Še boš že zvedel! Ubočaj in ne poprašuj!«

»Zelo lepo! Pa če že sam ne smem vprašati, bi želel, da bi vsaj ti vprašal.«

»Kaj? Zvedel sem, kar je treba. Gotovi smo.«

»Čisto kakor hočeš! Tudi jaz sem gotov in bom odpotoval.«

»Ne boš! Moj ujetnik si!«

»Čuj, če misliš šale zbijati, si izmisli boljše! Bi le rad vedel, kdo mi bo branil, če res hočem odpotovati. Mar ti?«

Ponosno je vzravnal svojo postavico.

»Da, jaz!«

»Pridi pa poskusi! Če te dobim v pest, te v hipu prelomim ko slabotno trstiko! In če mi kateri drugi pride blizu, ga enostavno ustrelim.«

Spet se je plašno umaknil.

»Ste čuli —! Zvezati ga bomo morali!«

»Ni treba! Nič vam ne bom storil. Saj vem, da tudi vi meni ne morete nič!

S tvojim zasliševanjem se ti je tako zelo mudilo, da si me pozabil vprašati po imenu. Saj moraš vendar moje ime prijaviti svojim predstojnikom.«

»Res je! Pa povej, kdo si!«

»Vidiš, da znaš vprašati!«

»Le začeti nisem hotel. Ko bomo zvedeli za tvoje ime, bodo prišli na dan tudi vsi drugi tvoji zločini in izgubljen boš!«

»Le kar vprašaj! Vse svoje grehe ti bom priznal in vse lahko zapišeš.

Znaš pisati?«

Vprašanje ga je nagnalo v veliko zadrego. Mencal je in mencal pa povedal:

»Črnilo je pregosto in pero pretopo. Skuhal si bom sveže črnilo in poiskal novo pero.

Čujem, da si tujec?«

»Da.«

»Ali imaš tezkere za devet piastrov?«

Tezkere je običajni potni list. Popotnik ga mora predložiti vsakemu kjaji v vidiranje.

»Imam ga.«

»Pokaži!«

Pogledal je in nagubal čelo.

»Saj še nikoli ni bil vidiran! Zakaj ne?«

»Ker ga še nikomur nisem pokazal.«

»Torej si navaden postopač! Tvoji zločini so vse večji!«

»Misliš? Rajši vprašaj, zakaj nisem tezkera nikjer predložil!«

»No —?«

»Ker imam še drug potni list. Tegale namreč.«

Pokazal sem mu svoj bujuruldi, priporočilno pismo paše na podložne urade pašalika.

Mali dedec me je v zadregi gledal.

»No, ali ne boš počastil žiga in podpisa svojega predstojnika?«

Priklonil se je in spoštljivo vprašal:

»Zakaj pa nisi pisma že prej omenil?«

»Ker se ti je tako zelo mudilo, da nisem prišel do besede.«

S svojim poklonom se nisi preveč potrudil. Vstani, sezuj se, kajti pokazal ti bom še eden potni list.«

»Allâh —! Ali imaš tudi fermân —?«

»Da.«

Fermân je najvišji potni list z lastnoročnim sultánovim podpisom, ki ga izda sultánova kabinetna pisarna le prav odlično priporočenim osebam. Kdor ga ima, potuje »v senci padišahovi«. V njem je naročeno oblastim, da morajo lastniku fermâna kar moč olajšati potovanje in poskrbeti za njegovo udobnost. Tudi cene določa za konje, za vprego, za vodnike in spremljevalce.

Fermân je zalegel. Prestrašen je vzkliknil kjaja: »O ljudje, pozdravite dostojanstvo, žig in podpis vladarja vseh pravovernih muslimanov! Iz njegovih

ust prihaja blagoslov in resnica in kar zapoveduje, se mora zgoditi na vseh koncih sveta!«

Vsi so vstali in priklanjanja kar konca ni bilo.

Shranil sem potne liste in vprašal kjajo:

»Kaj poreče padišah, če mu pišem, da si me za morilca zmerjal?«

»Usmiljenje, hazreti —!«

No, iz zločinca in morilca sem napredoval v ekselenco —! Lahko sem bil zadovoljen.

Dostojanstveno sem odgovoril:

»Usmiljen bom, čeprav si se hudo pregrešil, ker si me imenoval zločinca, mene, ki sem prišel, da razkrijem zločin.

Pojdi tjale k peči in sezi za drva! Našel boš nekaj, kar ne spada v tole hišo!«

Nemudoma je ubogal in privlekel na dan staro oguljeno denarnico.

Armenec je prestrašen gledal, žena pa se je izmuznila iz sobe.

V denarnici sem našel žepni zapisnik, poln opomb v nemškem jeziku, zaljubljene spominke in osemdeset goldinarjev papirnatega avstrijskega denarja.

Armenec ni tajil. Bal se me je, za visokega gospoda me je imel. Priznal je, da je listnica last tujca, ki je pri njem prenočeval.

»Kam je rekel, da potuje?« sem vprašal.

»V Ismilan.«

»Dobro! Vzel bom denarnico s seboj in mu jo vrnil. Ti pa boš za kazen sodniku in pričam postregel z vrčem svoje slivovke, ki je tako izvrstna. Če izvoliš rajši bastonado, ti pa tudi lahko postrežem.«

Vdal se je. Kjaja je bil moje rzsodbe tako vesel, da je v svojem navdušenju prevrgel črn timer in me prijel za roko:

»Effendi hazretleri, tvoje usmiljenje je veliko, tvoja dobrotljivost je večja, tvoja modrost pa je največja! Kaznuješ ga s tem, da nas obdaruješ. Nikdar te ne bomo pozabili!«

Cirilova knjižnica obsega sledeče zvezke:

1. Dr. Karl Capuder: Naša država. (Razprodano.)
2. Dr. Leopold Lénard: Jugoslovanski Piemont. Din 7'—.
3. Dr. Leopold Lénard: Slovenska žena v dobi narodnega preporoda. Din 10'—.
4. * Moj stric in moj župnik. (Razprodano.)
5. G. J. Whyte Melville: Gladijatorji, I. del. (Razprodano.)
6. G. J. Whyte Melville: Gladijatorji, II. del. (Razprodano.)
7. H. G. Wells: Zgodba o nevidnem človeku. Din 7'—.
8. B. Orczy: Dušica, I. del broš. Din 16'—, vezan Din 30'—, II. del broš. Din 25'—, vezan Din 40'—, III. del broš. Din 32'—, vezan Din 44'—.
9. A. Conan Doyle: V Libijski puščavi. Din 12'—.
10. Arnold Bennet: Živ pokopan. Din 8'—.
11. Illamo Camelli: Izpovedi socialista. Din 16'—.
12. E. R. Borroughs: Džungla, I. del Din 18'—, II. del Din 14'—.
13. Elza Lešnik: šumi, šumi, Drava . . . Din 5'—.
14. Matija Ljubša: Slovenske gorice. Din 7'—.
15. Erckmann Chatrian: Zgodbe Napoleonovega vojaka. Din 12'—.
16. Antonio Fogazzaro: Mali svet naših očetov. Din 28'—.
17. Anton Kosi: Iz otroških ust. I. del Din 8'50.
18. Dr. J. Jeraj: Kadar rože cveto. Din 8'50.
19. J. F. Cooper: Zadnji Mohikanec. Din 11'—.
20. Pavel Keller: Dom. Broš. Din 22'—, vezan Din 35'—.
21. Gabriel Majcen: Zgodovina Maribora. Din 10'—.
22. H. R. Savage: Snubitev kneza šamila. Broš. Din 32'—, vezan Din 42'—.
23. Kazimir Przerwa-Tetmajer: Rokovnjači iznad Tatre in druge povesti. Broš. Din 16'—, vezan Din 28'—.
24. Arthur Sills: Smrtna past. Din 9'—.
25. Anton Kosi: Iz otroških ust. II. del Din 16'—.
26. Dr. I.: Črni križ pri Hrastovcu. Broš. Din 18'—, vezan Din 28'—.
27. Ksaver Meško: Legende o sv. Frančišku in druge. Broš. Din 16'—, vez. Din 24'—.
28. Karl May: Križem po Jutrovem: Jezero smrti. I. knjiga, 1. zvezek Din 13'—.
29. Artur Achleitner: Planinski kralj. Broš. Din 26'—, vezan Din 35'—.

30. Karl May: **Križem po Jutrovem: Kako sem v Mekko romal.** I. knjiga, 2. zvezek Din 13'—.
31. Karl May: **Križem po Jutrovem: Pri Šammarih.** I. knjiga, 3. zvezek Din 13'—.
32. B. Orczy: **Mož v sivi suknji.** Broš. Din 20'—, vez. Din 32'—.
33. Karl May: **Križem po Jutrovem: Med Jezidi.** I. knjiga, 4. zvezek Din 13'—.
Vsi štiri zvezki (28., 30., 31. in 33.) vezani v eno knjigo polplatno Din 65'—, celo platno Din 70'—.
34. Dr. Ilauinig: **Tatenbach.** Broš. Din 18'—, vezan Din 28'—.
35. Karl May: **Po divjem Kurdistanu: Amadija.** II. knjiga, 1. zvezek Din 13'—.
36. Karl May: **Po divjem Kurdistanu: Beg iz ječe.** II. knjiga, 2. zvezek Din 13'—.
37. Karl May: **Po divjem Kurdistanu: Krvna osveta.** II. knjiga, 3. zvezek Din 13'—.
38. Karl May: **Po divjem Kurdistanu: Med dvema ognjema.** II. knjiga, 4. zvezek Din 13'—.
Vsi štiri zvezki (35., 36., 37. in 38.), vezani v eno knjigo polplatno Din 65'—, celo platno Din 70'—.
39. Karl May: **Iz Bagdâda v Stambûl: Smrt Mohammed Emîna.** III. knjiga, 1. zvezek Din 13'—.
40. Karl May: **Iz Bagdâda v Stambûl: Karavana smrti.** III. knjiga, 2. zvezek Din 13'—.
41. Karl May: **Iz Bagdâda v Stambûl: Na begu v Evropo.** III. knjiga, 3. zvezek Din 13'—.
42. Karl May: **Iz Bagdâda v Stambûl: Družba En Nasr.** III. knjiga, 4. zvezek Din 13'—.
Vsi štiri zvezki vezani v eno knjigo polplatno Din 65'—, celo platno Din 70'—.
43. Karl May: **V gorah Balkana: Kovač Šimen.** IV. knjiga, 1. zvezek Din 13'—.
44. Karl May: **V gorah Balkana: Zaroka z zaprekami.** IV. knjiga, 2. zvezek Din 13'—.
55. Karl May: **Winnetou I: Prvikrat na divjem zapadu.** VII. knjiga, 1. zvezek Din 13'—.
56. Karl May: **Winnetou I: Za življenje —.** VII. knjiga, 2. zvezek Din 13'—.
57. Karl May: **Winnetou I: Nšo-či, lepa Indijanka.** VII. knjiga, 3. zvezek Din 13'—.
58. Karl May: **Winnetou I: Prokletstvo zlata.** VII. knjiga, 4. zvezek Din 13'—.
Vsi štiri zvezki vezani v eno knjigo polplatno Din 65'—, celo platno Din 70'—, z naslovno sliko Din 75'—.
59. Karl May: **Winnetou II: Za detektiva.** VIII. knjiga, 1. zvezek Din 13'—.

60. Karl May: **Winnetou II: Med Komanči in Apači.** VIII. knjiga, 2. zvezek Din 13'—.
61. Karl May: **Winnetou II: Na nevarnih potih.** VIII. knjiga, 3. zvezek Din 13'—.
62. Karl May: **Winnetou II: Winnetouov roman.** VIII. knjiga, 4. zvezek Din 13'—.
Vsi štiri zvezki vezani v eno knjigo polplatno Din 65'—, celo platno Din 70'—, z naslovno sliko Din 75'—.
63. Karl May: **Winnetou III: Sans ear.** IX. knjiga, 1. zvezek. Din 13'—.
64. Karl May: **Winnetou III: Pri Komančih.** IX. knjiga, 2. zvezek. Din 13'—.
65. Karl May: **Winnetou III: Winnetouova smrt.** IX. knjiga, 3. zvezek Din 13'—.
66. Karl May: **Winnetou III: Winnetouova oporoka.** IX. knjiga, 4. zvezek Din 13'—.
Vsi štiri zvezki vezani v eno knjigo polplatno Din 65'—, celo platno Din 70'—, z naslovno sliko Din 75'—.
67. Januš Golec: **Guzaj.** Broš. Din 18.—, vez. Din 28.—.
68. Fran Ksaver Meško: **Črtice.** Din 14'—, vez. Din 24'—.
69. Januš Golec: **Trojno gorje.** (V tisku.)

Tiskarna sv. Cirila v Mariboru je izdala poleg tega še sledeče knjige:

- Gorkij-Dr. Dornik: **Otroška leta.** Din 28'—, vez. Din 36'—.
- Kolenc: **A njega ni...** Din 15'—.
- Kolenc: **Odpoved nesrečne žene.** Din 12'—.
- Dr. Kotnik: **Lesičjak.** Din 4'—.
- Fran Ksaver Meško: **Na Poljani.** Din 25'—, vez. Din 38'—.
- Dr. Fr. Sušnik: **Prekmurški profili.** Din 6'—.
- Dr. Fr. Sušnik: **Otroci naše ljube Gospe.** Din 25'—, vez. Din 26'—.
- Vojaški novinec.** Din 5'—.
- Zdolšek: **Božične igrice.** Din 11'—.
- Dr. Ivan Dornik: **Gruda umira.** Din 25'—.
- Čestitke mladini.** Din 3'—.
- Dr. J. Jeraj: **Državlјanska vzgoja.** Din 15'—.
- Dr. J. Jeraj: **Socijalno vprašanje.** Din 28'—.
- Dr. J. Jeraj: **Vzor človek.** Din 10'—.
- Dr. J. Jeraj: **Narodni prerod.** Din 12'—.
- Dr. J. Jeraj: **Ob skrivnih virih.** Din 14'—.
- Dr. Franc Kovačič: **Zgodovina lavantinske škofije.** Vez. Din 70.—.
- V. Sadar: **Hmeljarstvo.** Din 50'—, vez. Din 60'—.
- A. Žmavc: **Vinarstvo.** Vez. Din 50'—.
- Pavel Keller: **Zima med gozdovi.** (Izide v kratkem.)

Lastnik: Tiskarna sv. Cirila v Mariboru. Za lastnika in uredništvo odgovarja Franc Hrastelj in za tiskarno Albin Hrovatin, oba v Mariboru. — Izhaja mesečno in ima poleg rednih tudi posebne izdaje. Naročnina mesečno Din 13—. Stalni naročniki plačujejo letno samo 10 obrokov, oziroma celoletno Din 130—.

K. MAY:

ZBRANI SPISI

ČETRTA KNJIGA

V GORAH BALKANA

V MARIBORU 1932

TISKARNA SV. CIRILA V MARIBORU

V GORAH BALKANA

TRETJI ZVEZEK

V GOLOBNJAKU

V MARIBORU 1932

TISK IN ZALOGA TISKARNE SV. CIRILA V MARIBORU

VSEBINA:

	Str.
1. V levjem brlogu	297
2. Stotnikova žena	317
3. V golobjaku	332
4. Krvoses	367
5. Tatvina v dabilskem hanu	404

Do nemškem izvorniku

K. MAYA

avtoriziran prevod

I.

V levjem brlogu.

Ako hočeš na potovanju videti in doživeti res zanimive reči in dogodke, ne smeš potovati po široki, obljudeni cesti, ne smeš živeti po mestih in hotelih, podati se moraš na deželo, hoditi po vaseh, se oglasiti pri domačinih in prenočiti tam, kjer te tema zaloti. Pa se ti bodo doživljaji kar sami ponujali.

Tako sem potoval po Balkanu tistikrat tudi jaz. Namenjen sem bil iz Cariграда domov, pa sem zapustil pri Odrinu običajno pot čez Sofijo in Belgrad ter krenil v gore na zapad proti Strumici, Skoplju pa čez Šar planino in Albanijo v Skader in k morju. In mnogo mnogo sem doživel.

V Džnibašliju na primer sem bil celò za ženitnega posredovalca. Osrečil sem mladega, zaljubljenega urarja Alija in debelo Ikbâlo, hčerko peka in barvarja Bošaka. Kako se jima je v zakonu godilo, ne vem, prepustil sem ju njuni usodi, se umaknil celò gostiji, ki jo je priredil svojim gostom pek Bošak, in odjezdil v temno noč. Tovariše sem pustil pri Bošakovih, ker so se posebej Halefu le vse preveč cedile sline po sočni pečenki in po drugih izdelkih Bošakove kuhinje. Le kovač Šimen me je spremljal, dober, pošten človek. Spotoma sva srečala berača Sabana, ki sem se z njim seznanil v zelo neprijetnih okoliščinah. Ker mi je bilo njegovo nočno potovanje sumljivo, sva ga prijela in Šimen ga je odpeljal s seboj domov v Košikawak. Žal mu je ušel in že drugi dan sva se spet srečala. Mnogo sitnosti mi je povzročil.

Jezdil sem vso noč in krenil rano drugega jutra v han ob cesti, da dobim vsaj kavo za zajutrek. Do-

živel sem neprijeten, pa za Balkan zelo značilen dogodek s handžijo — gostilničarjem —, armenskim kristjanom, ter odjezdil tešč in brez slovesa.

V Topukliju sem našel drug han, Turek je bil lastnik. Gostilniška soba je bila snažna, postrežba prijazna in kava dobra. In pri tisti dobri kavi sem počakal na tovariše.

Računal sem, da bodo pač vso noč na gostiji in se odpravili šele kje drugi dan. Proti noči sem jih pričakoval v Topukliju, pa že popoldne sem jih videl jezdit mimo. Brž sem plačal, pohitel za njimi in jih kmalu došel. Seveda so vso noč veseljačili in z zoro odšli, spali pa niso nič. Pripovedoval sem jim svoje doživljaje v Armenčevem hanu in Halefu je bilo zelo žal, da ni bil poleg. Rad, zelo rad bi bil dal Armencu pokusiti svoj bič, je pravil, in nagnal večje spoštovanje do svojega effendija tudi kjaji, ki me je mislil odgnati v zapor, ker sem streljal na Armenčevo puško.

Njihovi konji so bili utrujeni od dolge ježe, pa do Ismilana, sem upal, bodo še že vzdržali. In v Ismilanu smo mislili prenočiti in si dobro odpočiti.

Večerilo se je, ko smo prispeli. Vprašali smo v ulici, ki pelje v Čatak, po kavarni silâhdžije — orožarja — Deselima in zvedeli, da ni samo kavarna, ampak tudi han — gostilna —, pa še zelo dobro obiskan han, vsako noč da ima vse sobe polne tujcev. Ta novica je nam utrujenim in lačnim popotnikom zelo dobro dela in koj smo krenili po čataški ulici, da poiščemo gostoljubni han.

Pravzaprav smo bili drzni, podajali smo se v levji brlog.

Handžija nam je utegnil biti zelo nevaren. Njegovem bratu se je namreč pripetila prejšnji dan nesreča. Ušel mi je z vrancem in z repetirko, o pravem času sem še opazil tatvino, zapodila sva se s Halefom za njim in mu zastavila pot. Preskočil je na konju strugo kabaškega potoka, pa tako nesrečno

padel, da si je zlomil vrat. Sam si je bil kriv nesreče, pa balkanska mentaliteta je že taka, da so mene obsodili za »morilca«, že v Kabaču so me hoteli zapreti. Prav nič nisem dvomil, da bo tudi Deselimov brat tako sodil, ko bo zvedel za nesrečo, ter se seveda skušal maščevati. Res smo torej tvegali življenje, ko smo šli k njemu prenočevat. Zanašal sem se le, da novica o bratovi smrti še ni mogla prispeti do handžijevih ušes.

Pa čemu smo vobče šli k Deselimu, če nam je bil nevaren?

Zvedeli smo spotoma, da je Deselim svak Žutega. Ta skrivnostni mož — ne vem, zakaj so ga imenovali Žutega, Rumeneža — me je silno zanimal in upal sem, da bom pri Deselimu zvedel kaj več o njem, morebiti tudi, kje da živi in kako bi prišel do njega.

Razen tega smo zasledovali že iz Odrina sem trojico ljudi, ki smo imeli z njimi razne račune, vedeli smo, da potujejo skozi Ismilan v Melnik, in upali, da jih bomo v Ismilanu prijeli ali pa vsaj zvedeli, kje jih v Melniku najdemo.

Taki so bili razlogi, ki so nas napotili v nevarni levji brlog.

Han smo kmalu našli. Bil je obširna stavba, po balkanskih pojmih še precej čedna. Zavili smo na dvorišče.

Hlevi so obdajali dvorišče pa prostrana kolnica in nizka, dolga uta, v kateri so bile sobe za tujce. Gostilniški prostori so bili v hiši, ki je stala na ulici. Sobe za tujce so bile tesne luknje, kakor običajno na Jutrovem, kjer se gibljejo ljudje večinoma na zraku in ne dajo mnogo na udobno stanovanje. Postelj ni bilo, le silno preprosta ležišča, z desek zbita, so čakala na naše utrujene kosti. O žimnicah in odejah ni bilo sledu, odeje si je moral vsak popotnik sam prinesiti s seboj.

Razjahali smo. Od nekod je prišel mrk človek in nas vprašal, ali mislimo pri njem prenočiti.

»Ti si handžija?« sem ga vprašal.

»Da.«

»Prenočili bomo pri tebi in tudi večerjali.«

»Han je zaseden, nobene sobe nimam več. Tule na dvorišču bodete morali spat!« je povedal zelo negostoljubno.

Pokazal sem na svojo kopčo.

»Tudi za takele ljudi nimaš prostora?«

Radoveden sem bil, ali bo kopča pomagala. Morebiti je bil handžija tudi eden izmed »bratov«, član političnih prevratnikov in roparjev, organizacije, ki je bila razširjena po vsem Balkanu. Nosili so na turbânu ali pa na tarbûšu kopčo, gumb, po njej so se spoznavali.

Res je kopča takoj pomagala.

Obraz se mu je nekoliko razjasnil in hitro je povedal:

»A tako —! Bratje ste? Potem je seveda stvar drugačna. Poskrbel bom, da dobite sobo. Ampak po dva skupaj bodeta spala, ne morem izprazniti več ko dve sobi.«

Bili smo zadovoljni in peljali konje v hlev.

Ko smo jih privezovali, se mi je zazdelo, da čujem nekje za steno petje, kakršnega na Jutrovem navadno ni slišati.

Poslušal sem. Čudno in neverjetno —! Tako znana in domača je bila popevka —. Ugibal sem in mislil pogledati, kdo bi pel globoko v Turčiji nemške pesmi, pa me je zmotil handžija. Večerja da je pripravljena, je povedal, in nas peljal v gostilniško sobo. Dobili smo kavo in čuli zelo prijetno novico, da nam lahko za večerjo postrežejo s svežim pilawom in kuretino. Ponudbo smo seveda enoglasno sprejeli.

Molče smo večerjali. Gostov ni bilo v sobi, mladi človek, ki nam je strežal, pa se je menda zaobljubil, da vse življenje ne bo spregovoril besedice.

Po večerji je spet prišel mrki handžija in nas vzal s seboj, da nam nakaže spalnice.

»Kopčo imate,« je pravil. »Rad bi govoril z vami. Pa žal trenutno ne utegnem. Imam tudi na vrtu mnogo dela. Morebiti se pozneje nudi prilika za razgovor.«

»Tudi vrt imaš?«

»Da. In nocoj je na vrtu veselica s petjem.«

Začudil sem se. Jutrovec ne poje javno, najmanj pa za denar. Ali je zašla kaka evropska pevška družba v Ismilan?

»Kdo pa poje?«

»Neki tuji pevec.«

»Odkod pa je?«

»Ne vem. Frank je.«

»Ga plačaš za petje?«

»Ne. Sam je začel peti.«

»Je že dolgo pri tebi?«

»Danes je pripotoval.«

Slutnja se mi je vzbujala, ki pa ji nisem prav verjel. Že v Košikawaku sem pri kovaču Šimenu zvedel, da je pri njem prenočil neki frankovski pevec in ga razveseljeval vso noč s prelepimi popevkami. Ali je bil tisti —? Rojak —?

»Odkod pa je prišel?«

»Iz Cariграда in čez Mastanli. Prenočil bo pri nas. Sedel je na vrtu in začel peti, pa so šli vsi gostje k njemu na vrt. Neprestano poje in radi ga poslušajo. Tudi kavo in tobak jim moram na vrt nositi, mnogo posla imam.«

»Pa ne veš, kako se piše?«

»Iz dežele Avstrija je, čudno, tuje ime ima. Rekel je, naj ga imenujemo Madi Arnaut.«

Ako niste preveč utrujeni, lahko tudi sami stopite na vrt in ga poslušate. Razumeli ga seveda ne boste, ker poje v nekem tujem jeziku. Pa se vendarle lepo sliši, tako lepo, da kaj takega še nisem

čul. Dali smo mu citre naše gospodične hčerke, glasove vseh ptic igra na njih. Vesel človek je.«

Torej je bil le tisti, ki je že kovača Šimena in njegovo ženo razveseljeval s svojim petjem. In tisti, ki ga je okradel robati Armenec v hanu blizu Topuklija.

Handžija nam je odkazal sobe.

Dobili smo dve, drugo poleg druge. Sobi sta imeli okna, pa brez šip, zaprta z oknicami. Svetili pa smo si z lončki, napolnjenimi z lojem. Dal nam je celò »postlati«, slame je dal nanositi na ležišča in pogrnil črez njo odeje. To posebno pozorno postrežbo je kajpada povzročila le kopča.

V eni sobi sta se naselila Očko in Omar, v drugi pa midva s Halefom. Handžija je odšel, Očko in Omar pa sta stopila v hlev po naše reči.

S Halefom sva si pripravljala ležišče, ker sobaric na Jutrovem še ne poznajo. Za hišo so zapele citre. Prisluhnila sva.

»Frankovski« pevec je res pel — nemško popevko. Ves zavzet sem ga poslušal.

In bolj ko sem ga poslušal, bolj se mi je zdel glas znan. Ali je bilo mogoče —? Da sem tega veslega pevca že nekje slišal —? In sicer v Orientu —?

Tudi Halef je ves iznenaden poslušal.

»Gospod, ali veš, čigav je ta glas?«

»No —?«

»Se spominjaš tistega človeka v Džiddi —?«

»— ki je hotel poskusiti, kako se jezdi na kameli —?«

»Da da!«

»Tistikrat, ko smo srečali hčer Mâleka, šejha Ateibov —?«

»Da! In ki je jezdil z nami k Mâleku in je videl Hanno, mojo ženo, cvetlico vseh cvetlic in ženo vseh žen! Res sem radoveden, ali je on —.«

»Qn jel!«

»Gospod, poglejva! Videti moram, ali je res tisti, ki je videl mojo Hanno!«

Šla sva na dvorišče, našla vrata in stopila na »vrt«.

Lonci z lojem so stali po trati in v njih so gorele luči. V plapolajočem svitu so sedeli naokoli Turki, ali pravzaprav čepeli, ker Turek nikdar ne sedi, ampak prekriža noge pod seboj. In sredi njih je sedel tudi po turško — naš znanec iz Džidde. Koj sem ga spoznal.

Pogledal naju je, pa se ni zmenil za naju. Saj sva bila oblečena, kakor se običajno nosijo ljudje v tistih krajih. Pel je znano bavarsko popevko.

Nekaj časa sem ga poslušal in ko je pravkar odpel svojo kitico, sem brž pristopil, mu vzel citre in sam nadaljeval z drugo kitico.

Skočil je na noge in me ves osupel gledal.

»Kaj —?« je vprašal po nemško. »Nemški znate —?«

»Seveda! Že od otroških let!«

»Nemec ste —?«

»Da! Pozdravljen, gospod Albani!«

»In tudi poznate me —? Neverjetno —! Strašno čudno —!«

»In vi mene ne poznate več?«

»Kako bi naj —!«

»Bi še enkrat poskusili, kako se jezdi na kameli?«

»Kako se jezdi na kameli —? Tako ježo sem le enkrat poskusil v življenju. In tistikrat je —.

Grom in strela —!« se je prekinil in me pozorno gledal. »Sedaj se mi je zasvetilo —! Vi ste —? Vi — vi — vi — vi?«

»Seveda sem jaz!« sem se mu nasmejal.

»Kako veselje! Kar kozolce bi človek postavljaj! Če bi jih tod ljudje namreč vobče rabili!

Ampak čujte, kako pa pravzaprav pridete sem v Ismilan?«

»Vas iščem.«

»Mene —?«

»Seveda!«

»Kako neki, da ravno mene —? Ali ste vedeli, da sem v Ismilanu? Ste me slučajno našli?«

»Seveda sem vedel. V Melnik potujete.«

»Res —! Kje pa ste zvedeli za mene?«

»Poznate nekega kovača Šimena v Košikawaku?«

»Seveda ga! Dober človek je. In njegova žena tudi. Prenočeval sem pri kovaču. In on vam je povedal o meni in kam potujem —? Saj vendar ni vedel za moje pravo ime!«

»Seveda ne! Saj pravzaprav tudi ne iščem gospoda Albanija, ampak Madi Arnauta, ki da je türki čagiridži. Tako je povedal kovač, ki je tudi občudoval vaše petje.«

»Türki ča — či — čo — ču —! Kako se glasi tista beseda? Kako se pravi po nemško?«

»Pevec.«

»A tako —! Vsak ščinkovec bo prej znal žvižgati tisto besedo ko jaz! S turškim jezikom sem namreč precej ali pa popolnoma skreğan, prav kakor tistikrat tam doli v Džiddi.«

»Pa vendar potujete po Turškem?«

»No, do sem smo se za silo še razumeli. Če ni šlo z besedami, smo si pač kazali. Kazanje in namičavanje je mednarodni jezik, ki ga razumejo po vsem svetu.

Ampak sedite in pripovedujte! Kako ste prišli sem v Turčijo in na Balkan? Kod ste hodili? Ste mnogo doživeli? Lahko si mislim, da ste. Saj smo tudi tistikrat kar cel roman doživeli, ko smo komaj nekaj ur sedeli na kamelah —.«

»Gospod Albani, bi se obrnili, prosim? Tule stoji še eden, ki bi vam tudi rad voščil dober večer.«
Šinil je okoli.

»Kje —? Tule —? A tako —! Tale je pa gospod hadži Ha — Hi — Ho —! No, tisti s svojim strašno dolgim imenom!«

Halef je opazil, da govoriva o njem. Dostojanstveno je povedal svoje celo ime:

»Hadži Halef Omar ben hadži Abû 'l-Abbâs ibn hadži Dawûd al-Gosarâ.«

»Že dobro, že dobro!« se je muzal Albani. »Tistih neštevilnih hadžijev si itak ne bom nikdar zapomnil. Ostaniva pri kratkem imenu Halef, kajne? Torej dober večer, gospod Halef!«

Ponudil mu je roko in Halef je segel v njo, čeprav njegove nemščine ni razumel.

Opozoril sem ga.

»Ne pozabite, prosim, da naš dobri Halef ni Nemeč! Ne razume vašega pozdrava!«

»A tako —! Ni Nemeč? Kaj pa je?«

»Arabec. Pa tudi turški zna.«

»Hm —! Arabec —! Žal sem tudi z arabščino čisto skregan! No, pa se bova že razumela.

S petjem seveda ne bo nič več. Pripovedovala si boval!«

Gostje so nas začudeno gledali, pa si menda mislili, da so se srečali dobri znanci, ki se že dolgo niso videli. Ni jim seveda bilo všeč, da »Frank« ni več pel, pa moj Tržačan se ni zmenil za nje, rad se je odrekel pevski slavi in hvali svojih turških poslušalcev, pa vzel mene v zakup.

Odložil je citre, me potegnîl v travo in prosil:

»Pripovedujte, kaj vse ste medtem doživeli!«

»Za pripovedovanje bi rabil več dni. Rajši sami povejte, kako ste potovali!«

»Dobro pa slabo, kakor je naneslo.«

»In s čim ste se preživljali?«

»Spet kakor je najbolje kazalo. Včasi sem imel vsega dovolj, včasi sem stradal. Trenutno sem družabnik svojega družabnika in potujem tod okoli pa

opazujem, kje bi se dalo v tej prelepi deželi kaj za-
služiti. Sedaj je bolje, nego je bilo tam doli.«

»Kam potujete iz Ismilana?«

»V Melnik na sejm.«

»Jaz tudi.«

»Krasno! Ostaneva skupaj?«

»Seveda!«

»O, to bo krasno! V vaši družbi človek vsaj kaj
zanimivega doživi! Koliko časa ostanete v Ismilanu?«

»Najbrž samo nocoj.«

»Se vam tako zelo mudi?«

»Zelo! Kako pa potujete?«

»Jezdim seve!« je dejal ponosno.

»Ampak kako —?«

»O, prav nič vas ne bom zadrževal!«

»Upam, da vsaj bolje jezdite nego tistikrat, ko
ste v Džiddi kamelo poskušali!«

»Ne bojte se! Jezdim ko Indijanec!«

»Imate lastnega konja?«

»Žal ne.«

»O joj! Izposojenega?«

»Da. Pa pravzaprav ne izposojenega konja, am-
pak izposojeno mulo. Dve muli sem najel, eno za se-
be, eno za blago.«

»In lastnik jezdi seveda z vami?«

»Da. Mi služi obenem tudi za gonjača in vod-
nika.«

»Koliko mu plačate?«

»Plačam seveda samo svoji muli. Za vsako deset
piastrov dnevno.«

»Taka cena je tod običajna za tujce, ki ne po-
znajo razmer in ki jih domačini potegnejo.«

»Potegnejo —? Torej plačam preveč?«

»Da. Domačin bi plačal polovico.«

»A tako —! Čakaj, fante! Odslej dobiš samo
pet piastrov dnevno!«

»Ne prenaqlite se! Imate potni list?«

»Seveda!«

»Kak?«

»No, potni list —.«

»Potnih listov je v Turčiji več vrst. Najbrž imate samo tezkere?«

»Da. Tako mu pravijo.«

»Torej nobenega priporočila na oblasti? Ne bode te smeli preveč krepko nastopati!

Kje pa ste najeli živali in vodnika?«

»V Maстанliju.«

»Torej mu plačujete dogovorjeno ceno, dokler ne najdete drugega! In s tistim se bom sam pogodil.«

»Lepo! Vam bom zelo hvaležen!

In kako daleč je odtod v Melnik?«

»Približno petindvajset turških milj ali petnajst nemških. Seveda v zračni črti.«

»Torej tri dni ježe. Ker pa nismo ptice, da bi potovali po zračni črti, bomo rabili mnogo več.«

»Hm —! Na svojem vrancu bi prispel v slabih dveh dneh!«

»O, potrudili se bomo! Mule niso slabe!«

»Pa so rade trmaste. Kako pa se vaši živali obnašajo?«

Zategnil je:

»O, — zelo — lepo!«

Koj sem zasumil, da ni resnice povedal. Zbal se je, da mu odpovem družčino —.

Toda biti sem si moral na jasnem. Slab jezdec in slaba jezdna žival sta mi lahko vse pokvarila.

»Čujte, gospod Albani,« sem dejal, »ali niste morebiti malo preveč pohvalili svojih živalic?«

»O ne! Čisto nič preveč!«

»Ali sta tisti vaši najeti muli res čisto brez slabih lastnosti?«

»No, tista, ki jo jezdim jaz, je res nekoliko prismuknjena. Navajena je, da se včasi postavi na sprednje noge in da z zadnjimi krili po zraku. In to vorna žival ne teče vsikdar tam, kjer bi človek rad. Včasi zaostane in si z velikim zanimanjem ogleduje

okolico. Včasih leže na tla in se menda uri v razmišljanju. In sicer po navadi tam, kjer je blato najglobkeje.

Pa to nič ne škodi. Vsikdar nas namreč spet dohiti. Ako ji namreč pride na misel, da je gibanje na svežem zraku za zdravje dobro, pa poskoči in dirja ko brzovlak. Spotoma seveda porazgubi zavoje in vreče in midva z vodnikom jih morava pobirati. In to jo tako veseli, da rezgeta od veselja.«

»No, lepe lastnosti!«

»Kaj si hočete! Vsaka živalica ima svoje veselje in kot človek sem uvidevno bitje pa ji ga privoščim.«

»Hvala lepa za tako uvidevnost! Največje veselje take živalice mora biti, da uboga gospodarja!«

»Ne sodite prehudo! Opozicijo najdete povsod na svetu, ne samo pri mulah, ampak tudi pri ljudeh! Sicer pa so te lastnosti edine, ki jih imata moji muli.«

»In vodnik si je izbral najbrž najboljšo žival?«

»Je res. Pa ne zamerim mu. Človek je samemu sebi najbližnji.«

»Vaše načelo je zelo plemenito! Ampak vsekakor bi bilo dobro, da bi ga naobrnil predvsem na samega sebe! Tudi vi ste sami sebi najbližnji!

Radoveden sem, kako bodete s tako živaljo kos težavemu in napornemu potu, ki nas čaka.«

»No, doslej sem bil težavam potovanja še vedno kos.«

»Kod pa mislite potovati?«

»Še ne vem. Morebiti na jug v Solun ali pa na zapad naravnost čez gore k morju in v Trst.«

»Svetoval bi vam prvo smer!«

»Zakaj?«

»Ker ni tako nevarna.«

»Mislite, da so ljudje tod hudobni?«

»Hudobni menda ravno ne. Pa čudne navadice imajo. Pristaši so namreč tistega svetovnega nazora, ki zagovarja skupnost imetja. Seveda priznavajo ta-

ko naziranje le za sebe in le v slučaju, da je njihov bližnji premožen. Razen tega se vdajajo različnim strelnim vajam in noževanju, pa si izberejo najrajši bližnjega za cilj.«

»Take navadice so seveda zelo škodljive.«

»Da! In vi na primer ste naložili vsakovrstno blago. Morebiti nosite celò denar s seboj. Trгоvec ste. In take lastnosti so za ljudi tod med Ismilanom in Jadranom zelo zapeljive. Utegne se vam pripetiti, da si bodo vaše blago izposodili za vse življenje. Ali pa utegneta pri vkrcanju v Draču ali v kakem drugem pristanišču opaziti, da so vas kje v gorah ustrelili in v kaki divji soteski zakopali.«

»Hvala vam lepa za take ljudi! Taki pa si res nisem mislil da so! Do danes se ni še nič drugega pripetilo, ko da so me v neki vasi pošteno pretepli in da sem izgubil denarnico.«

»Izgubili —?«

»Da. Tiste izgube pa je seveda kriva moja nemarnost, ne pa tile dobri Turki!«

»Morebiti pa le!«

»Kako more kdo zakriviti, da izgubim denarnico?«

»Seveda ne. Če ste jo namreč res samo izgubili —!«

»Mar mislite, da mi jo je kdo ukradel —?«

»Čisto lahko! Pa denimo, da ste jo izgubili —. Ampak vsaj vrniti bi vam jo moral pošteni najditelj!«

»Hm —! Kaj pa če ne ve, kdo jo je izgubil! Saj niti sam ne vem, kedaj in kje mi je je zmanjkalo —.«

»Upam, da izguba ni posebno velika.«

»Ni. Nekaj papirnatega denarja je bilo v denarnici. To bi še ne bilo tako hudo. Toda imel sem v njej shranjene še nekatere zelo ljube spominke, ki mi je za njimi posebno žal —.«

»Kaj pa je bilo tisto?«

»O različno, kar vas gotovo ne zanima.«

»Na primer žepni zapisnik, poln opomb v nemškem jeziku —.«

»Kaj —? Kako —?«

»Zaljubljeni spominki —.«

»Gospod, kaj veste vi o mojih spominkih —?«

»In denarja je bilo osemdeset avstrijskih goldinarjev v papirju —.«

Osupel me je gledal.

»Vi — vi veste, kaj je bilo v moji denarnici —?«

»Precej natančno vem.«

»Odkod?«

»O, seznanil sem se z neko mlado, ljubko damo, ki jo tudi sami dobro poznate —.«

»Z mlado, ljubko damo —?«

A tako —! Sedaj vas razumem —. Tisto deklo mislite, pri tisti gospodinji služi, ki meša kisl mleko —.«

»Je tudi tistikrat kisl mleko mešala, ko ste bili vi pri njej v gosteh?«

»Od jutra do večera! Tisto mešanje je menda njeno posebno veselje.«

»Vsak človek ima svoje veselje. In njen mož, tisti Armenec, ki je handžija, ima tudi svoje.«

»Katero? Sirovost?«

»Sirovost mu je menda le bolj v navadi ko za veselje. Njegovo veselje pa bo, da ne vrne najdenih reči.«

»Da bi bil kaj našel, pa ni vrnil, mislite —?«

»Seveda.«

Pokazal sem mu njegovo denarnico.

Ves zavzet jo je gledal.

»Moja denarnica —? In tisti človek, tisti handžija jo je našel, pravite?«

»Da! In našel jo je, ko ste bili še v hanu.«

»Lopov —! Pa mi je ni vrnil —!

Ampak povejte, kako da jo je dal vam?«

»Prisilil sem ga.«

»Prisilili —?«

»Da! Tista dekla je našla vašo denarnico in vam jo je mislila vrniti. Gospodar pa ji jo je vzel, zaprl deklo, da ste odšli, in jo mislil pretepeti. Pravkar sem prispel, ko so se pripravljali, da jo bičajo. Zabranil sem seveda tako sirovost, spopadla sva se, prišel je s puško nad mene, pa razstrelil sem mu jo. Šel je po kjajo in tega sem ugnal s svojim fermânom. Poiskali smo denarnico in vzel sem jo s seboj. Sam mi je povedal, kam ste odpotovali.«

Gospod Albani se je zelo čudil mojemu doživljaju, pregledal denarnico in našel, da ničesar ne manjka, ter se mi gostobesedno zahvaljeval.

»V nevarnost ste se podajali radi mene —!«

»Radi vas —? O ne! Ko sem se zavzel za deklo, niti vedel nisem, da vam je handžija ukradel denarnico. Šele pozneje mi je povedala, kako je bilo. Nobene zahvale mi niste dolžni!«

»Ubožo dekle! Torej zaprl jo je —? In bičati jo je mislil —! Maščeval se bo nad njo, ker vam je izdala, kje leži denarnica!«

»Se ne bo mogel. Na mojo zahtevo jo je moral odpustiti iz službe. Še pred menoj je odšla, mater ima v bližnji vasi. Nič ji ne more.

Pa dovolj za nocoj! Jutri moram zgodaj odpotovati. Rad bi šel tudi zgodaj spat.«

»Spat —? Kaj šel! Pripovedovati mi morate, kaj vse ste doživeli, odkar sva se ločila!«

»Nocoj ne pojde! Ob drugi priliki!«

»Morebiti pa na potu! Saj bova skupaj potovala. Spotoma mi pripovedujte!

Kje je vaša soba?«

»Prva vrata za vhodom na vrt.«

»Moja pa je tretja.«

»Sosedje smo si. Dva moja tovariša stanujeta poleg vaše sobe.

Torej pa lahko noč!«

Le nerad je šel. Veseljak je bil, ni se mu mudilo.

S Halefom sva stopila v hlev, da pogledava po konjih. Dobro je bilo poskrbljeno za nje. Pošepetal sem še Rihu na uho običajno sũro, kakor sem to storil vsak večer, in nato sva s Halefom odšla v najino sobo.

Na dvorišču sva srečala kahwedžijo. Ustavil naju je.

»Effendi, gostje so odšli, ker ni več petja. Čas imam, lahko se pomenimo. Ali bi šel z menoj?«

»Rad! Moj prijatelj me bo spremljal.«

Vzel sem Halefa s seboj, ker le nisem vedel, kaj namerava. Morebiti je že zvedel o bratovi smrti — Ni ugovarjal.

»Kopčo ima. Dobrodošel mi je.«

Peljal naju je v nekako »posebno sobo« v sprednji hiši. Posedli smo po blazinah ob steni in dal je prinesiti kave v ličnih findžânih pa čibũke. Videti je bilo, da je mož bogat.

Prižgali smo si tobak in začel je.

»Kopčo imata, zato vaju nisem vprašal za potni list. Pa mi sama povejta, kako vaju naj kličem!«

»Mojemu prijatelju je ime hadži Halef Omar, meni pa pravijo Karâ effendi.«

»Odkod sta prišla?«

»Iz Odrina.«

»In kam potujeta?«

»Zaenkrat sva se ustavila v Ismilanu. Kam da bova odtod potovala, se bo šele pokazalo.«

»Ali smem zvedeti za namen vajinega potovanja?«

»Nujno morava govoriti s tremi prijatelji. Zvedel sem, da so se tudi pri tebi oglasili.«

»Kdo so tisti trije?«

»Manah el-Baršo, skopljanskega davkarja, gotovo poznaš. Njega iščem in njegova dva spremljevalca, Barûd el-Amazata in odrinskega jetničarja, ki ga morebiti tudi poznaš.«

Omeniti moram, da so ti trije bili tisti, ki smo jih zasledovali že iz Odrina sem. Prepričan sem bil, da so tudi člani Žutove družbe in da bom pri Deselimovih gotovo zvedel, kam so se obrnili. In nisem se motil.

Z ostrim pogledom me je handžija ošinil. Dotaknil sem se zelo kočljive zadeve, ni mi popolnoma zaupal.

»Upam, da sta res naša prijatelja —!«

»Ali bi prišla k tebi, če bi ne bila?«

»Je res.«

»Ali bi imela kopčo?«

»Ne. Vsaj ti bi svoje gotovo ne imel. Dobro jo poznam!«

Nosil sem kopčo njegovega brata. Spoznal jo je —.

Razgovor je zašel na nevarna tla. Ali je že res vedel, da se je brat ponesrečil —?

Previdno sem vprašal:

»Odkod jo poznaš?«

»Nekoliko drugačna je ko druge. Tako kopčo nosijo poveljniki. In tole kopčo je nosil moj brat.«

Neprijetna reč —!

Naredil sem se začudenega.

»A tako —? Deselimov brat si?«

»Da.«

»Me zelo veseli! Res je, od njega sem dobil kopčo.«

»Torej si tudi ti poveljnik. Menjala sta kopčo. Prijatelji menjajo kopčo. To se zgodi.

Kje si ga srečal?«

»V gozdu pri Kabaču. V koči berača Sabana.«

»Nisem vedel, da je bil brat v Kabač namenjen —.«

»Namenjen je bil k peku in barvarju Bošaku v Džnibašli.«

»Si bil pri Bošaku?«

»Da.«

»Kje je moj brat?«

»V Kabaču je ostal.«

»Dobro! Ali smem vedeti, kdo ali kaj da si pravzaprav? Effendijev je mnogo —.«

»Povem ti le eno besedo, pa boš, mislim, vedel, kdo ali kaj da sem. Namreč besedo usta.«

Ustá je turška beseda in pomeni vodnika, zapovednika. Tako so imenovali svojega poglavarja člani zarotniške in zločinske družbe, ki je tistikrat gospodarila po Turčiji. Zvedel sem za to ime v Stambûlu.

Samo poskusil sem, ali bo beseda zalegla. In res mi je uspelo, da sem ga prevaril.

Ves iznenaden je dejal:

»Da, dovolj vem! Nič več te ne bom vprašal.«

»In prav storiš. Nisem vaju takega izpraševanja.«

»S čim ti naj postrežem?«

»Povej mi, ali je bil Manah el-Barša s svojima spremljevalcema pri tebi!«

»Da.«

»Kedaj?«

»Predvčerajšnjim so prišli in pri meni so prenočili.«

»So že odpotovali?«

»Včeraj opoldne.«

»Hiteli so, kakor vidim. Bili so tudi pri tvojem sorodniku, pri kjaji v Bu kjöju. Zamenjal jim je konje.«

»Si se oglasil pri kjaji?«

»Da. Pozdrave ti pošilja.

Manah el-Barša potuje v Melnik. Ali veš morebiti, kje ga najdem?«

»Vem. Dal mi je svoj naslov, ker bo tudi brat potoval v Melnik. Ustavil se bo pri trgovcu Glavi. Lahko ga najdeš, vsak človek ve za trgovca Glavo.«

»Ali ni Manah el-Barša poizvedoval za Žutim?«

»Da. Obiskal ga bo.«

»Tudi jaz potujem k njemu.«

»Skupaj bodeta potovala.«

»Upam. Toda Allâhova pota so nerazumljiva in pogosto se zgodi čisto drugače, nego si mislimo. Manah el-Barša utegne odpotovati, preden dospem v Melnik. Zato bi mi bilo zelo ljubo, če bi mi povedal, kje da najdem Žutega.«

»Povedal ti bom. Na potu iz Melnika v Štip prideš v Radovič. Obrni se za Radovičem naravnost na sever pa boš prišel v Zbigance. Kraj leži med Bregalnico in Sletovsko. V Zbigancih je doma mesar Čurak. Njega vprašaj za kočo v soteski. Tja pojdi in tam boš vse zvedel, kje je Žuti in kako ga najdeš. Mene bi zaman vprašal, ker tega trenutno niti sam ne vem. Čurak je naš brat, vse ti bo storil, kar zahtevaš.«

»Mislil sem, da bom našel Mosklana v Palaci, pa ga ni bilo.«

»Tudi Mosklana poznaš?«

»Vse te ljudi poznam. Mosklan je Žutov sel.«

»Tudi to veš? Vidim, effendi, da si odličen član naše družbe. Velika čast je za mene, da si me obiskal! Zapoveduj, gospod, vse ti rade volje storim!«

»Hvala lepa! Zvedel sem, kar sem hotel zvedeti. Zadostuje mi. Pojdimo počivat!«

»Kedaj misliš odpotovati?«

»Zarana. Ni nas treba buditi, sami se zbudimo.«

Spoštljivo nama je voščil lahko noč in razšli smo se.

Halef se je po tihem smejal za njim.

»Gospod, kako poceni sva vse zvedela! Tale mož je prepričan, da si poglavar teh lopovov, jaz pa da sem tvoj prijatelj in zaveznik! Nekateri ljudje imajo res jajčno cvrtje v glavi mesto možganov! Če bi vedel, da si je radi tebe njegov brat zlomil vrat in da si Mosklanu čeljust razbil, bi ti voščil vse drugačno lahko noč!«

»Nikar se prezgodaj ne veseliva, ljubi Halef! Kaj pa, če prispe vest o Deselimovi smrti še nocoj v Ismilan —?«

»Alâh naj nas čuval! Njegov brat bi nas zadavil!«

»Previdni moramo biti! Podali smo se v levji brlog, upajmo, da bomo odnesli zdravo kožo!«

Vkljub vsemu pa sem v »levjem brlogu« prav dobro spal. Zbudil sem se šele, ko je zunaj na dvorišču gospod Albani pel svoje vesele popevke. Lahkomiseln in lahkoživ človek je bil in žal ni dolgo več veselo pel. Prišel je sicer srečno domov v Trst, pa je kmalu nato utonil pri kopanju v morju.

Stopil sem na dvorišče.

Albani se je kregal s kahwedžijo, račun mu je bil prevelik. Tudi meni se je pritožil.

Res je kahwedžija preveč računal. Posredoval sem, pa Deselimov brat mi je pošepnil:

»Kaj si hočeš —! Če je račun prevelik, je to le tebi v prid! Nevernik je in mora tudi za tiste plačati, ki imajo kopčo.«

Res — kaj sem si hotel! Molčati sem moral! Gospod Albani pa je s kislim obrazom plačal mastni račun.

Vprašal sem kahwedžijo:

»Pri tebi torej tisti nič ne plača, ki ima kopčo?«

»Nič!«

»Tudi meni ni treba plačati?«

»Ne. Ti in tvoji spremljevalci, vi ste moji gostje!«

Lepi gostje, ki za nje plačujejo tujci —!

Dobili smo kavo za zajutrek, osedlali konje, se poslovili in odjezdili. Gospod Albani je že odjezdil naprej.

Da bi si pomiril vest, sem ga sklenil odškodovati za debeli račun, brž ko se mi bo prilika nudila. In prilika se mi je kmalu ponudila.

II.

Stolnikova žena.

Jezdili smo ob Ardi proti zapadu.

Albanijev mular in vodja je res izbral za sebe najboljšo žival in dobro turško sedlo. Mojemu dobrodušnemu rojaku pa je dal za drag denar trmasto mrho in pa sedlo, ki bi se mu bil najrajši smejal. Da je bilo tovarno sedlo, bi še veljalo. Toda nataknil je muli na hrbet leseno stojalo, ostremu trikotu podobno, in tako široko, da so jezdečeve noge molele za pol metra od živali. Gotovo so ga noge bolele in zato je rajši »stisnil kolena pod pazduho«, kakor pravimo tistemu načinu jezdenja. Vajeti in stremena sem zaman iskal. Mesto stremen sta viseli ob straneh mučilnega trikotnega orodja vrvici, zavozlani v zadržge, ki je v nje jezdec lahko vtaknil noge, če je hotel. Vsekakor jezdna oprema, ki je bila bolj poceni ko zanesljiva.

Kako živinče da jezdi gospod Albani, to sem koj videl.

Pri zadnjih hišah Ismilana nam je prišel naproti mož s psom. Šcene nas je nalajalo in nemudoma je šinila Albanijeva mula z zadnjima nogama v zrak, pa ne naglo, ampak počasi, prav artistično in okusno, bi rekel. Videti je bilo, žival je takih telovadnih gibov vajena.

»Ah — eh — oh —!« je kričal jezdec. »Že spet začneš —? Mrcina ti!«

Grabil je krog sebe, da bi se obdržal v sedlu, pa se ni mogel. Zdrknil je muli čez glavo in obšel na tleh, še preden so zadnja mulina kopita dosegla tla.

Jezen je skočil na noge in udaril žival s pestjo med ušesa.

Koj se je oglasil lastnik.

»Zakaj jo pestiš? Ali je tvoja? Moja je! Kdo ti daje pravico mučiti tujo žival?«

»Kdo pa daje tvoji muli pravico, da vrže jezdeca iz sedla? Muli, ki jo je za jezdenje najel?« se je upravičeno hudoval Albani.

»Da vrže iz sedla? Ali te je vrgla iz sedla —? Ali nisi počasi in udobno zdrknil na zemljo? Lepo te je posadila na tla, da se nisi pobil! Še hvaležen bi ji moral biti! Pa jo biješ in pestiš —!«

»Najel sem jo za jezdenje, ne pa da me vsak hip vrže na tla! Ubogati mora! Plačam jo, moja je! Če ne uboga, jo smem kaznovati.«

»Oho —! Tako se nisva domenila! Če jo še enkrat udariš, se vrnem z mulami vred pa te pustim sredi ceste samega!

Zajahaj spet!«

Albani je zlezel v sedlo. Toda ljubka živalca na mah ni hotela dalje, ni se premaknila. Jezdec je zabavljaj in se kregal, mula pa je sukala rep in sukala ušesa in se še vedno ni premaknila. Zdelo se je, kot da ima jezdeca za norca. Albani si je ni upal udariti, kregal se je nad lastnikom in zahteval, naj jo požene. Mož je malomarno povedal:

»Pusti jo! Če hoče stati, pa naj stoji! Se bo že sama spomnila, da mora naprej. Jezdimo medtem dalje! Bo že za nami prišla.«

In tako se je tudi zgodilo.

Na ovinku smo se obrnili. Še vedno je stala trmasta žival na mestu in migala z ušesi in z repom. Komaj pa da smo izginili za oglom in nas ni več videla, je že pridirjala za nami, da je leseno stojalo hreščalo in da je ubogi Albani kar odskakoval. In ko nas je dohitela, se ni ustavila, mimo nas je šinila in dirjala in dirjala, kar so jo noge nesle.

Njena vztrajnost je razdražljivo vplivala na tovrno mulo, ki jo je lastnik peljal za vajeti. Utrgala se je in planila za ubežno tovarišico v skok.

Seveda smo se pognali za begunci. Pa kmalu smo se morali ustaviti. Vrvi na tovoru so popustile in zavoji so strkljali na cesto, pa ne vsi obenem, ampak lepo počasi, drug za drugim, da smo imeli več dela s pobiranjem.

Ko smo došli Albanija, je spet sedel na tleh in si drgnil tisti del telesa, ki spada v sedlo, ne pa na tla. In muli sta stali poleg, vihteli repove in migali z ušesi ter kazali zobe. Človek bi mislil, škodoželjno se smejeta.

Pritrdili smo zavoje in vreče, Albani se je skobacal v sedlo in dalje smo jezdili. Pa ni minilo pol ure in trmasta žival je obstala ter se ni gnila več.

»Bo že prišla za nami! Jezdimo kar dalje!« je menil lastnik.

Ves čas sem molče gledal smešno komedijo. Tedaj pa mi je bilo dovolj. Nudila se mi je prilika, da odškodujem rojaka za previsoki račun pri ismilanskem kavarnarju.

Dejal sem mularju:

»Kolikokrat pa se naj še ponovi tale neumnost? Mar misliš, da bomo vso pot zavoje pobirali —? Kam pa bomo prišli? Pošteno daj živali okusiti bič pa bo ubogala!«

»Tega ne bom storil!«

»Tako —? Kaj pa je rekel tale effendi, ko je živali najel?«

»Zahteval je dva konja ali pa dve muli, eno za jezdenje, eno za tovore.«

»Lepo, zelo lepo! Ni izrecno izbral mule, ki jo jezdi?«

»Ne.«

»Torej pa razjahaj in mu daj svojo mulo!«

Začuden me je gledal. Kaj takega pač še nihče ni zahteval od njega, kar je gonil mule po Balkanu.

»Kaj praviš —? Svojo žival da mu naj dam —? Teга ne bom storil! Saj je vendar moja!«

»Tista trmasta je tudi tvoja, razumeš?«

»Pa jaz jezdim le tole mulo in nobene druge!«

»Topot boš izjemoma jezdil ono drugo! Tale effendi je najel eno žival za jezdenje, eno pa za to-vore. K jezdni živali spada tudi jezdno sedlo. Tisto stojalo tamle pa ni nikako jezdno sedlo, pač pa je jezdno sedlo tisto, ki ti na njem sediš. Kdor zahteva in plača jezdno sedlo in jezdno žival, mora jezdno ži-val s sedlom vred tudi dobiti, razumeš? Menjal boš!«

»Mi na misel ne prihaja!«

Pošla mi je potrpežljivost.

»Pa meni je prišlo na misel!« sem se zadrł.
»Padišahov fermân imam, tale effendi je moj sprem-ljevalec in potuje v mojem varstvu, torej tudi v var-stvu padišahovem. In kar zapovem, se mora nemu-doma zgoditi, razumeš? Takoj boš menjal!«

Albani je razjahal. Lastnik pa je godrnjal:

»Dvoje živali je zahteval in dvoje živali je dobil! Meni ne boš zapovedoval!«

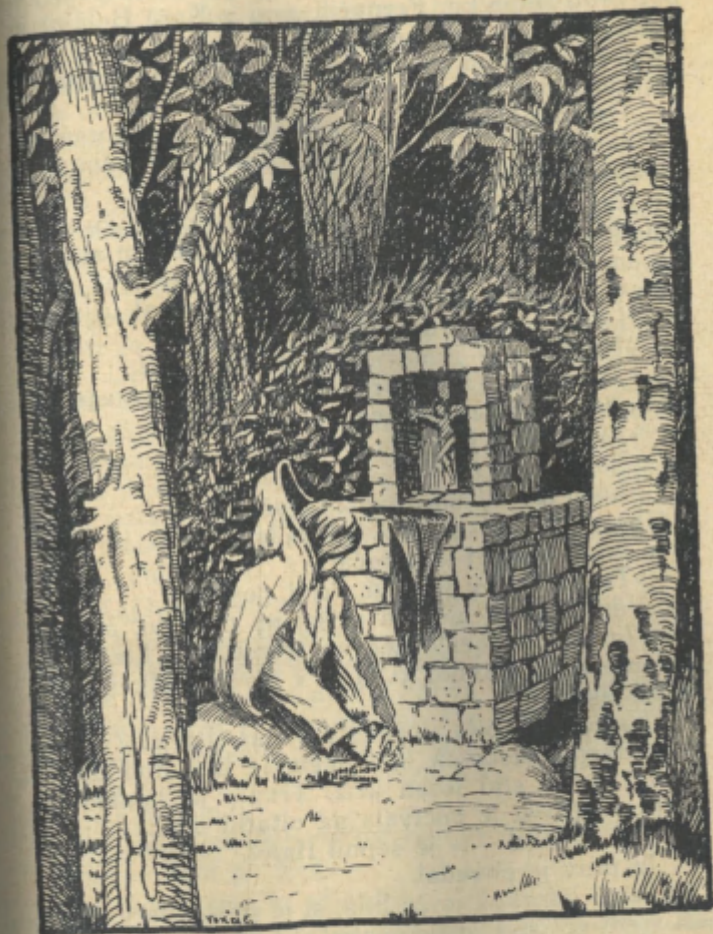
»Halef!« sem mignil.

Koj me je razumel. Že dolgo je čakal na priliko, da pride tudi sam do besede.

Ko blisk iz jasnega je priletel njegov bič ne-pokornemu mularju po hrbtu, da je kriče skočil iz sedla. Še nekaj takih udarcev, pa ni več ugovarjal, zajahal je trmasto mulo, Albani pa njegovo.

Seveda je bil rojak zadovoljen, jezdil je dobro, mirno, ubogljivo žival. Nam pa menjava ni mnogo ko-ristila. Do bližnje vasi je jezdna mula dvakrat ušla s svojim gospodarjem, tovorna mula pa trikrat s svo-jimi zavoji in vrečami. In spet smo pobirali.

K sreči smo našli človeka, ki je dajal konje v najem. Odslovili smo mularja in najeli za Albanija dva dobra, pametna konja. Ko smo odhajali, je mu-lar zmerjal za nami in nas obsipaval z grožnjami. Nismo se zmenili za njegovo jezo.

In tam je ležalo žensko truplo. (K str. 322.)

Za vasjo smo se obrnili proti severu, da se izognemo težko dostopnemu hribovju, ki je zapiralo pot proti Melniku. Prenočili smo v Karâ Bulâku in krenili proti vzhodu na Nevrokop. Potovali smo sicer v velikem ovinku, pa zato udobneje in manj naporno. Najkrajša pot ni vsikdar najboljša, pravijo.

Opoldne smo jezdili po visoki planoti, poraščeni z redko goščavo. Prave poti ni bilo in zamudno smo se ogibali grmovju.

Pravkar smo spet zavili okoli goščave, ko se je nenadoma Rih splašil in odskočil. Pustil sem mu va-jeti in ga opazoval. Boječe je iztegoval vrat proti grmovju, strigel z ušesi, vohal, se odmikal in prhal in oči so mu nemirno plesale.

»Nekdo je v grmovju!« je menil Halef.

»Morebiti. Vsekakor je nekaj nenavadnega, da je vranec tako zelo plašen.«

»Bi pogledal?«

»Poglej!«

Skočil je s konja in vdrl v goščavo.

Kmalu nato sem čul iznenaden vzklik in Halef se je vrnil. Osupel je poročal:

»Truplo leži v goščavi. Pridi, gospod!«

Vdrl sem za njim in prišel na okroglo, majhno jaso. In tam je ležalo žensko truplo, pol kleče pol naslonjeno na stavbo, ki bi je v osrčju Balkana pač ne bil iskal.

Kamenje je bilo zloženo v obliki oltarja. Za njim se je dvigal nastavek in v njem je bila dolbina. V dolbini pa je stal lesen križ. Truplo je slonelo ob oltarju in glava je počivala na oltarni mizi.

»Kristjanka —!« je šepnil Halef.

In prav je povedal.

Žena, kdorkoli je že bila, si je postavila v skriti jasi sredi goščave svoje svetišče, s trudom je od daleč nanosila kamenja — v bližini namreč, tako sem opazil, kamenja ni bilo —, pozidala oltarček, kakor si postavijo pri nas ljudje kapelico, in pred njim mo-

lila svojega Boga na skrivnem, ker najbrž ni smela javno izpovedati svoje vere sredi mohamedanskega sveta. In v molitvi jo je poklical Bog k sebi —.

Globoko ginjen sem obstal pred nenavadnim prizorom. Tudi tovariši so spoštljivo molčali. Kraj smrti je svet kraj.

Pokleknil sem in molil. Moji tovariši, sami mohamedani, so tudi pokleknili in sklenili roke.

In nato sem preiskal truplo.

Žena je bila nekaj nad trideset let stara. Upadlo, shujšano lice je kazalo fine, plemenite poteze. Drobne, nežne roke je ovijal rožni venec, suhe so bile, sama kost in koža. Na desni roki je nosila zlat prstan, ametist ga je krasil, pa nobenega znamenja ni bilo na njem. Oblečena ni bila po bolgarsko, ampak po turško. Turkinja je torej bila, tudi pajčolan je nosila, kakor ga nosijo običajno Turkinje, pa pred podobo Križanega ga je odgrnila. Ležal je poleg nje na oltarju. Bila je lepa ženska in niti smrt ji ni vzela lepote. Njena usta so se smehljala in na njenem obrazu je ležal srečen mir. Angel smrti se je je dotaknil z nežno, rahlo roko.

»Kaj boš storil z njo?« je vprašal Halef.

»Le eno se da storiti. Poiskati moramo njene ljudi in jih obvestiti o njeni smrti.«

»Kako pa jih boš našel? Saj ne veš, odkod je.«

»Njen dom je brez dvoma kje tod blizu. Saj se Turkinja ne oddalji mnogo od doma.

Tu nekje leži Barutin. Pojdimo!«

»In truplo?«

»Truplo pustimo, kakor smo ga našli. Poslali bomo njene ljudi po njega.«

Zajahali smo in odjezdili.

Planota je padala in goščava se je zredčila. Zagledali smo stolpu podobno stavbo in poleg nje majhne hišice. Konjar je povedal:

»Tisto bo stotnikov karaul.«

Karaul je stražni stolp, vojaška posadka je v njem nastanjena, ki čuva cesto in deželo. Karauli so sicer iz turških bojev prejšnjih stoletij, pa so še danes v rabi.

»Stotnikov karaul« je stal na višini ob cesti. Vsaj nekaj kakor cesti podobnega se je vilo po hribu. V daljavi smo videli vas.

»Tisto je Barutin!« je pravil konjar.

»Poznaš te kraje?« sem ga vprašal.

»Nisem še bil nikoli tu, pa čul sem o temle karaulu. Stotnik prebiva v njem, ki je prišel v nemilost pri padišahu. Samotno živi, nikogar ne pusti blizu. Ljudi sovraži. Njegova žena pa je velika dobrotnica revežev in nesrečnežev.«

»Pojdimo k njemu!«

»Ne vem, če te bodo pustili!«

»Bomo videli.«

Ko smo se bližali stolpu, nam je res zastavil pot postaren človek, ki mu je bilo videti vojaka na dvajset korakov. Dolge brke je nosil, da takih še nikdar nisem videl.

Neprijazno je vprašal:

»Kam?«

»Čujem, da stanuje tamle neki častnik —?« sem vprašal.

»Da.«

»Je doma?«

»Da. Pa z nikomer ne govori. Pojdite dalje!«

»Bomo. Prej pa nam še povej, ali ne pogrešate tod okoli neke ženske!«

Koj se je spremenil njegov obraz. Z napetim zanimanjem nas je gledal.

»Da da! Stotnikova gospá je izginila. Že od včeraj zjutraj jo zaman iščemo.«

»Našli smo jo.«

Ves zavzet je skočil bliže.

»Kje —? Kje je —? Zakaj ni prišla z vami —?«

Nisem mu hotel koj vsega povedati. Moral sem prej govoriti s stotnikom.

»Pelji me k svojemu gospodu!«

»Pojdi, pojdi!«

Na mah je bil prijazen. Razjahal sem in stopil za njim.

Stolp je bil iz kamenja in na štiri ogle, pritličje je imel in nadstropje. Pritličje je bilo prazno, po stopnicah smo prišli v stanovanjske prostore. Počakal sem v ozki sobi, spremljevalec pa je šel, da me napove. Čul sem vzklike, vrata so se naglo odprla in stotnik je vstopil.

Lep, postaven človek je bil, niti petdeset let ni štel. Oči je imel vse zaripljene, jokal je.

Pogledal me je in hlastnil:

»Našel si jo —? Kje je —?«

»Dovoli, da te najprvo pozdravim! Ali smem vstopiti?«

»Da! Pridi!«

Peljal me je v prostorno sobo. Okna so bila ozka, strelnim linam podobna. Ob stenah so ležale blazinice in nad njimi je viselo vsakovrstno orožje, čibûki in pipe. Drugega pohištva ni bilo. Dva dečka sta sedela v kotu in se objemala. Tudi njima je bilo videti, da sta jokala. Brkasti starec, ki me je pripeljal, je prišel za menoj in ostal v sobi. Menda bi bil rad slišal, kaj bom povedal.

»Dobrodošel!« je začel stotnik. »Torej, kje je moja žena?«

»Blizu tukaj sem jo našel.«

»Ni mogoče! Povsod smo jo iskali, pa je nismo našli. Še sedaj so vsi moji ljudje na nogah po okolici.«

Nisem smel koj prasniti na dan z žalostno novico, pripraviti sem ga moral.

»Ali je bila tvoja žena bolna?«

Prestrašen je zastrmel v mene.

»Da, že dalje časa. Pa čemu vprašaš? Je — je mrtva —? Vem, da ne more več dolgo živeti. Zdravnik mi je povedal, da je jetična.«

»Si močen dovolj, da zveš resnico?«

Prebledel je in se obrnil v stran, ni hotel, da bi videl solze v njegovih očeh.

»Vojak sem. Govori!« je zamrmral.

»Mrtva je.«

Dečka sta glasno zajokala. Oče ni rekel nič, le glavo je naslonil na zid in prsi so se mu burno dvigale. Boril se je z jokom, le z največjo težavo se je premažoval.

Dolgo je trajalo, da se je spet obrnil k meni.

»Kje si jo našel?«

»V goščavi, deset minut odtod.«

»Bi nas peljal k njej?«

Mislil sem odgovoriti, ko je za menoj nekdo zasopel, kot bi ga kdo dušil. Obrnil sem se.

V kotu je stal brkasti vojak, suknjo si je tlačil v usta, da ne bi slišali njegovega joka. Pa zaman je mašil, jok ga je premažal, roke so mu omahnile in zajokal je na glas, pretresljivo.

In tedaj je prevzelo tudi stotnika, glasno je jokal in dečka z njim.

Srce se mi je krčilo, stopil sem k oknu. Pa nič nisem videl, solze so tudi meni zalile oči.

Jok je možema olajšal srce, pomirila sta se in stotnik se je opravičil:

»Ne smej se nam, tujec! Zelo sem ljubil mater svojih otrok! In tale je bil moj narednik in ko sem prišel ob milost pri padišahu, me ni zapustil kakor vsi drugi, ostal je pri meni in šel z menoj sem v samoto. In moja žena mi je bila edina tolažba v preganstvu. Kako bom živel brez nje —?«

Morebiti narednik ni smel zvedeti, v kakem položaju sem našel ženo. Vprašal sem ga:

»Imate nosilnico?«

»Da, effendi!«

»Pripravi jo pa pokliči ljudi!«

Šel je.

Vprašal sem stotnika:

»Si musliman, kajne?«

»Da. Čemu vprašaš?«

»Ali je bila tvoja žena kristjanka?«

Hlastno in pozorno me je pogledal.

»Ne. Ampak — čemu bi rad vedel?«

»Ker vendarle mislim, da je bila kristjanka.«

»Bila je prijateljica nevernikov. Ko sem prišel v te kraje, sem potreboval služkinjo. Našel sem postarno žensko in jo vzel v službo. Nisem vedel izprva, da je kristjanka, pa opazil sem, da zapeljuje ženo k neveri. Napodil sem jo. In od tistega časa je bila Hara vse bolj tiha, jokala je in nazadnje zbolela. Kašelji se je lotil in moči so ji ginevale. Zdravnik je rekel, da ima jetiko.«

»Bil si trd do nje?«

Pomolčal je.

»Ali sem smel dovoliti, da bi se izneverila pre-roku?«

»Pa se je vkljub temu. In od žalosti nad tvojo strogotjjo je zbolela in umrla. Zunaj v goščavi si je postavila oltarček, da bi skrivaj molila k vsemogoč-nemu Bogu svoje vere. Umrla je v molitvi. Naj bo mir med vama!«

»Si morebiti tudi ti kristjan?«

»Da.«

Dolgo dolgo mi je zrl v oči. Boril se je s samim seboj, nazadnje pa mi je dal roko in povedal:

»Nič ne moreš za to, da si nevernik, in nisi kriv, da je tudi moja žena verovala v vaše nauke.

Pelji nas k njej, mene in otroke!«

»Ali ne bi rajši otroka pustil doma? Dovolj zgo-daj bodeta videla obraz rajнке matere.«

»Res je. Pojdiva sama!«

Moji tovariši so še stali pri vhodu. Ko jih je za-gledal, je dejal:

»Mislil sem, da si sam. Nisem vas videl priti. Moji gostje ste. Tamle je hlev in tamle je naša hiša! V stolpu stanujem samo jaz. Ni sicer nikogar doma, pa le pojdite v hišo in si mislite, da ste doma! Kmalu se vrnemo.«

»Kje je narednik?«

»Najbrž išče ljudi, da bi prenesli rajnko. Vsi so šli z doma in jo iščejo. Pojdiva sama!«

Tovariši so odšli v hišo. Halef je peljal Riha za vajeti.

Mož je bil častnik, razumel se je na konje. Oči so mu obvisle na vrancu, pozabil je za trenutek na svojo žalost.

»Tisti vranec je tvoj?«

»Da.«

»Kristjan si, pa imaš takega konja? Imeniten, bogat effendi si najbrž! Oprosti, da te nisem sprejel, kakor bi se spodobilo!«

»Allâh je ustvaril vse ljudi in jim zapovedal, da si morajo biti bratje. Nimam ti kaj oprostiti. Pojdiva!«

Stopila sva v hrib. Pri goščavi sem obstal. Oziral se je naokoli in vprašal:

»Tukaj je?«

»Da.«

»V tejle goščavi —? Kdo bi si bil mislil —? Kako pa si jo našel?«

»Vranec jo je našel. Obstal je pred grmovjem in nemirno prhal. Pa poglediva!«

Stopila sva skozi goščavo in na jaso.

Vse življenje ne bom pozabil prizora, ki sem ga tistikrat gledal.

Ko je uzrl svojo mrtvo ženo, je bolestno kriknil, planil in se vrgel ob njej na tla. Vzel jo je v naročje, poljuboval njene mrzle ustnice, ji božal lice, ji gladil lase in jo iznova poljuboval. Zelo zelo jo je ljubil — in vendar je bil trd do nje!

Skrivala je svojo vero pred njim. Koliko gorja in žalosti je pretrpelo njeno srce —.

Menda je stotnik tudi tako mislil. Ni več jokal. Srepa je strmela v njen obraz, kot bi hotel skrivnost razbrati z njega.

»Umrla je od žalosti —!« je povedal počasi in trdno.

Pogrešno bi bilo, če bi ga bil tolažil. Odgovoril sem:

»Umrla je v veri, ki je zveličavna. Krščanstvo tudi ženi obljubuje nebesa. Ti pa si ji hotel nebesa vzeti —!«

»Ne govori tako! Tvoje besede mi trgajo srce! Mrtva je —. In jaz sem morebiti kriv njene smrti —. Da bi le še samo enkrat odprla oči —. Da bi le še samo enkrat govorila z menoj —! En sam pogled bi še rad videl, eno samo besedo slišal —!

Pa šla je brez slovesa —. Nikdar več ne bom gledal v njene ljube oči —. Nikdar več ne bom čul njenega ljubečega glasu —. Tako mi je, kot da sem jo umoril —.«

Tako je tožil in objemal njeno truplo.

Molčal sem.

Opazil je rožni venec.

»Tole ni molek muslimanov!« je pravil. »Devetindevetdeset krogel bi moralo biti na njem za devetindevetdeset Allâhových lastnosti. Tale verižica ima pa velike in majhne kroglice. Kaj je to?«

Razložil sem mu. Zvesto je poslušal.

»Ali bi mi povedal tisto molitev, ki jo imenujete očenaš, in pa pozdrav na Mater božjo?«

Ko sem mu izpolnil željo, ki je bila nenavadna iz ust mohamedana, je rekel počasi:

»Odpusti nam naše dolge, kakor tudi mi odpuščamo svojim dolžnikom —! Tako je molila —. Ali misliš, da je tudi meni odpustila?«

»Gotovo! Saj je kristjanka in te je ljubila!«

»Tale rožni venec je last služabnice, ki sem jo napodil —. Shranil ga bom, Hara se ga je oklepala,

ko je umrla —. In tule je križ —. Tudi tale križ sem videl pri služabnici —. Oboje je pustila Hari —.

In tale jasa —. Ostala bo nespremenjena, vse kakor je sedaj —. Morebiti pridem pogosto sem —. Mislil bom na njo —.

Nihče ne sme vedeti za tale prostor. Sam bom odnesel Haro. Pojdiva, effendi!»

Dvignil je rajnko v naročje in jo nesel skozi grmovje in še po hribu navzdol, da bi ljudje ne našli prostora, kjer je umrla in ki je za njega postal svestišče. Oltar bo ostal in križ na njem —.

Položil jo je v travo in ji zakril obraz.

»Videl si njen obraz,« je pravil. »Greh je, pa umrla je kot kristjanka in tudi ti si kristjan —. Drugi pa je ne smejo videti —.«

Sedel je poleg nje in si očital, da je kriv njene smrti. Njegova žalost je bila odkritosrčna.

Narednik je pripeljal dva človeka z nosilnico. Naložili so truplo in ga odnesli v stolp, v stotnikovo sobo. Dečka sta bridko zajokala, ko sta zagledala mrtvo mamico. Kakih deset let sta imela, dovolj sta bila stara, da sta razumela izgubo. Tudi stotnik in brkasti narednik sta iznova zajokala.

Srce se mi je trgalo, šel sem iz sobe.

Stotnikovi ljudje so se vrnili z brezuspešnega iskanja. Bogat je bil, veliko posestvo je imel in številno služinčad.

Postregli so nam, pa sami smo jedli, stotnik je ostal v stolpu. Ko smo si odpočili, sem mu dal sporočiti, da bi rad odpotoval. Poslal mi je glas, naj pridem k njemu, rad da bi govoril z menoj. Ustregel sem mu.

Sedel je v sobi poleg trupla rajnke žene. Ves objokan je bil. S trudno kretnjo mi je ponudil roko.

»Zapustil nas boš —?«

»Moram. Mudi se mi dalje!«

»Res mudi se ti —? Bi ne ostal nocoj pri meni —? Da je Hara še živa, bi mi morala pripovedovati

o veri kristjanov. Pa mrtva je, ne bom več čul nje-
nega glasu —. Nimam drugega ko tebe —. Le ti mi
lahko pripoveduješ o krščanstvu —.

Ostani! Ne pusti me samega v mojih bridkih,
grenkih mislih!«

Res se nam je mudilo, pa nekaj mi je pravilo, da
mu ne smem odbiti prošnje, zaslutil sem, da utegnem
storiti veliko delo.

Ostal sem.

Tovariši niso ugovarjali. Udobno so se nastanili
spodaj v hiši, sam sem ostal s stotnikom v samotnem
stolpu.

Najini pogovori so bili resni, zelo resni. Posveten
človek sem, nisem duhovnik, še manj sem misijonar.
Storil sem, kar sem vedel in znal. Njegovo srce je
bilo odprto, skušal sem položiti v to odprto, zrahljano
zemljo seme besede božje in upal sem, da bo pognalo
in rodilo sad.

Zvečerilo se je in še sva govorila, noč je zažrnila
pokrajino in pri brleči svetiljki sva nadaljevala po-
govore.

Ostal sem pri njem do zore. In potem smo od-
potovali.

III.

V golobjaku.

Na večer smo pripotovali v nekdanj sloveči železni rudnik Nevrokop. Drugo jutro smo jezdili dalje in prijezdili opoldne v Melnik.

Pa zakaj smo ravno v Melnik potovali?

Ko nam je v Odrinu ušel Barûd el-Amazat, smo našli v njegovi obleki skrivnosten listič in na njem so bile zapisane še bolj skrivnostne besede:

»In pripa veste la Kârânorman han ali za panajir Menelikde.«

Dolgo smo ugibali, kaj bi te besede pomenile, in končno zasodili, da bo Barûd el-Amazat zaenkrat potoval v Melnik, ki mu Turki pravijo Menelik, in da ga bomo tam gotovo našli. Po kaj da potuje v Melnik, tega nismo uganili, najbrž je šlo spet za novo lopovstvo.

Deselimov brat nam je povedal, da ga najdemo pri trgovcu Glavi. Vedeli smo torej precej vse, kar smo morali vedeti, in upali smo, da se nam topot Barûd el-Amazat in njegovi tovariši ne bodo izmuznili.

Seveda nismo jezdili naravnost h Glavi. Prenevarno bi bilo, ker so nas ubežniki dobro poznali. Šli smo iskat drug han.

Toda sejm je bil v Melniku in tujcev vse polno. Albani je odslovil svojega konjarja, sam je bil s svojo prtljago. Kmalu je našel prenočišče. Mi pa smo bili štirje in vsi na konjih, zaman smo postopali po mestu, nikjer ni bilo prostora za štiri ljudi s konji.

Precej poparjeni smo stali pred hanom, kjer so nas pravkar spet odslovili, ko je stopil k nam človek in nas vprašal:

»Prenočišča iščete, kajne?«

»Da. Zakaj vprašaš?«

»Vem za prenočišče.«

»Še bo prostora?«

»Za vas še že.«

»Zakaj ravno za nas?«

Pokazal je na mojo kopčo.

»Ker imaš kopčo. Bratje ste. Moj gospodar vas gotovo sprejme.«

»Kdo je tvoj gospodar?«

»Voznik je.«

»Kje je njegov han?«

»Ni daleč odtod. Če želite, vam pokažem pot.«

»Dobro! Pelji nas! Hvaležni ti bomo!«

Šli smo za njim.

Halef mi je spotoma polglasno šepnil:

»Tegale človeka sem danes že videl!«

»Kje?«

»Pri vhodu v mesto. Stal je na cesti, kot bi na koga čakal.«

Tudi sam sem se spomnil na njega. Mož se mi tistikrat ni zdel sumljiv, saj je lahko tudi na koga drugega čakal ali pa slučajno stal na cesti. Še tisti večer sem seveda drugače sodil. Res je čakal na nas. Naroden je bil.

Peljal nas je po ulicah, polnih sejmarjev, in ob stal pred razsežnim poslopjem.

»Tule je naš han.«

Skozi visok in širok vhod smo zajezdili na dvorišče. Dva voza sta stala sredi dvorišča, najbrž gospodarjeva, ki je bil voznik. Vhodu nasproti je stala lesena uta.

»Tisto je hlev!« je razlagal vodnik. »Kar postavite konje v njega!«

»Kje pa je handžija?«

»V gostilni najbrž.«

»Govoriti moramo najprvo z njim.«

»Čemu?«

»Saj ne vemo, ali nas bo sprejel.«

»Gotovo vas bo!«

»In če ni prostora —?«

»Za take ljudi, ki imajo kopčo, se vedno dobi prostor. In če ga ni, se pač poskrbi.«

Hm —! Prav kakor v Ismilanu —! Ti ljudje so bili dobro organizirani!

»Je tudi tvoj gospodar brat?«

»Da. Sicer pa tamle prihaja!«

Debel, majhen človek je prišel na dvorišče. Ni mi ugajal. Škilil je. Sicer ni lepo, če človek slabo sodi o bližnjem, ki ima telesno napako, toda debeli, čokasti handžija je imel poleg škilavosti še druge posebnosti. Po mačje se je plazil in prihuljeno, pa oglate čeljusti je imel. In še vsikdar sem si izkusil, da so taki ljudje hinavski in lažnivi.

»Koga si pripeljal?« je vprašal hlapca. Nas zaenkrat niti pogledal ni.

»Prijetelje. Kopčo imajo, iskali so prenočišča po hanih, pa nič niso našli. Saj dovoliš, da prenočijo pri nas?«

»Dobrodošli so!«

Obrnil se je k nam.

»Kako dolgo mislite ostati?«

»Morebiti nekaj dni. Plačali bomo kakor v vsakem drugem hanu.«

»Ne govori o plačilu! Moji gostje bodete in gostje nič ne plačajo. Kopčo imate.

Postavite konje v hlev pa pridite k meni v sobo! Dobili bodete, kar potrebujete.«

Šel je.

Opazoval sem hlapca in zdelo se mi je, da sta se z gospodarjem pomenljivo in zadovoljno spogledala.

Hlev je bil prostoren in je imel dva oddelka. V prvem so stali voli, drugi je bil prazen.

Privezali smo konje. Hlapec je zlezal po lestvi in dejal:

»Sena vam prinesem. Ali želite morebiti kaj druga za konje?«

»Prinesi, kar imaš!«

Ko je izginil v svislih, sem slučajno pogledal skozi špranjo v deskah.

Za steno je bilo veliko dvorišče in tam je stal dolg, mršav človek ter prežeče poslušal. Poslušal je. Na svislih je zakašljaj hlapec, mršavi neznanec je tudi zakašljaj in odšel.

Zadeva mi je bila sumljiva, pa nisem se izdal hlapcu, ko se je vrnil. Pač pa sem odslej skrbno pazil na vsako malenkost. Sum se mi je zbudil in na nevarnih tleh smo stali.

Oskrbeli smo konje in odšli v sobo.

Debeli handžija je že čakal na nas. Sedel je na blazinicah pred trinogom, na katerem so bili pripravljene findžani na kovinastem pladnjiku. Ko smo vstopili, nas je pozdravil. Nadevali smo si čibûke in sluga je z drobnimi kleščicami naložil žerjavice na tobak.

Potegnili smo prve dime in škilavi handžija je začel:

»Krasnega konja imaš! Je naprodaj?«

»Ne.«

»Škoda!«

»Zakaj?«

»Kupil bi ga.«

»Ti —?«

»Zakaj pa ne?«

»Bogat človek si, če ga moreš plačati! Nima vsak človek toliko denarja!«

»O, vozniki morajo imeti denar!« je povedal samoljubno.

»Odkod si pripotoval?«

»Iz Nevrokopa.«

»In kam si namenjen?«

»V Seres.«

Niti na misel mi ni prišlo, da bi mu bil resnico povedal. Vse preveč sumljiv mi je bil.

Pogledal me je kakor človek, ki stvar bolje ve, nego misli izdati, in vprašal:

»Po kakih poslih prihajaš v Melnik?«

»Žito bi rad kupil in druge pridelke. Ali imate v Melniku mejwedžijo — trgovca — s poljskimi pridelki?«

Ni se mu posrečilo, da bi skril zviti smehljaj, ki mu je šinil po debelem, lokavem licu. Odgovoril je:

»Imamo mejwedžijo, Glava mu je ime. Dobro ti bo postregel! Lahko se zanesesh na njega!«

»Je tudi brat?«

»Seveda!«

Mejwedži Glava je bil tisti, ki je pri njem prenočeval Barûd el-Amazat s svojimi tovariši.

»Je daleč odtod?«

»Onstran trga. Dobro ga poznam. Ni še pol ure, kar sem bil pri njem na obisku.«

»Bi ga lahko tudi jaz obiskal?«

»Še nocoj?«

»Da.«

»Nocoj pač ne bo šlo. Preveč je zaposlen.«

»Ima mnogo gostov?«

»Še ne. Pa pričakuje jih. Deselim pride, kahwedži in silâhdži iz İsmilana. In drugi. Poznaš morebiti Deselima?«

»Da. Tudi on je brat.«

»Kedaj si ga videl?«

»Pred nekaj dnevi. Njegov gost sem bil.«

»Poznaš tudi njegovega brata?«

Čisto nedolžnega sem se delal, toda dobro sem čutil, da nekaj tiči za njegovimi vprašanji.

Vprašal me je še po imenu in po osebnih razmerah. Odgovarjal sem mu, kakor se mi je zdelo prav. Izdal se mu seveda nisem. Ali mi je verjel, tega nisem vedel.

Ko je opazil, da mislim oditi in si ogledati mesto in sejm, se mi je vsiljivo ponujal, da me bo sprem-

ljal. Nisem ga mogel odkloniti, čeprav bi bil rajši šel s Halefom.

Živahno življenje je vrvelo na sejmu, pa z našim sejmom se tak turški sejm ne da primerjati. Molče in dostojanstveno koraka Turek med stojnicami in molče sedi trgovec sredi svojega blaga, še na misel mu ne pride, da bi kupca vabil. Ako Allâh hoče, mu bo kupca že poslal —. In če res kateri obstoji in začne kupovati, se razvija kupčija tako tiho, kot da gre za veliko skrivnost.

Žensk skoraj ni videti. Sami moški kupujejo. Le tu pa tam zagledaš »bulo«, Turkinjo, od pete do glave zavito v črno haljo, le izza pajčolana ti žari dvoje temnih oči naproti. Kristjanke sicer navadno ne nosijo pajčolana, pa tudi pri njih velja za nedostojno, da bi se mešale v vrvenje sejma.

Vrtiljakov, strelišč, pivnic in drugih takih zabavišč ne najdeš. Tudi lajnarjev in godcev zaman iščeš. Le eno zabavišče najdeš, ki je Turku zelo priljubljeno, namreč karâ džöz ujunú, igre s senčnimi podobami.

V trumah vrejo ljudje k njim, z napetim, radovednim obrazom vstopajo, smehljaje se, zadovoljni odhajajo.

»Si že videl kedaj karâ džöz?« je vprašal voznik.
»Ne še.«

»Ni mogoče —!« se je čudil. »Nič lepšega ni ko karâ džöz! Pojdimo pa poglejmo!«

Vstopili smo. Deset para je vsak plačal.

Lesena uta je bila nabito polna, zaman smo se ozirali za praznim kotičkom. Pa brezobzirno smo si pomagali z lakti in se prerili vsaj do skrajnih mej možnosti. In tam smo obtičali, zagozdeni v gnečo, ki je s pritajeno sapo čakala na zaželeni užitek.

Omedlevica me je obhajala, še preden se je začelo. Orientalec spi v delovni obleki, le redko jo odloži. In ker je tudi redno sveže perilo za njega skoraj nepoznana potrata, me bodeite pač razumeli, ko-

liko je trpel moj občutljivi nos v tej mešanici orientalskih dišav.

Končno je presekal napeto čakanje presunljiv žvižg. Predstava se je začela.

Igra je bila skrajno umazana, nedostojna in nemumna, gledalci pa so se ji hvaležno in kričavo krototali, čeprav velja orientalcu glasno smejanje za zelo nedostojno. Najrajši bi bil kar odšel, pa nisem mogel. Tako trdno sem tičal v gneči, da se geniti nisem mogel. Počakati sem moral, dokler ni nov žvižg občinstva poučil, da je za deset para že več ko dovolj videlo.

Gneča se je premaknila in se razluščila v posamezne osebe. Globoko globoko sem si oddahnil na svežem zraku. Morska bolezen je otročarija v primeri s čuvstvi, ki so me obhajali med predstavo.

»Ali pojdemo še enkrat?« je vabil voznik.

Halef je prestrašen razkrečil vseh deset prstov, jaz pa nisem nič odgovoril.

Stopili smo še po sejmu.

Opazil sem, da se voznik kar vsiljivo briga za nas. Niti za trenutek naju ni pustil sama in skrbno je pazil, da nisva govorila z ljudmi. Poskušal sem nekajkrat, da bi navezal pogovor z domačini, pa vsakiokrat me je prekinil in se vsilil med nas. Njegovo obnašanje mi je bilo skrajno sumljivo in zaslutil sem, da nekaj namerava.

In koj sem ga tudi prijel.

»Ali pridemo mimo hiše trgovca Glave?«

»Ne,« je hitro povedal. »Zakaj?«

»Rad bi vedel, kje stanuje. Jutri ga mislim obiskati. Bi mi pokazal njegov dom?«

»Bom.«

»Ali je Glava Srb?«

»Zakaj misliš, da bi bil?«

»Ker ima srbsko ime.«

»Da, Srb je. Pojdimo!«

V bližnji ulici nama je pokazal neko hišo in povedal, da tam stanuje Glava. Zapomnil sem si hišo in vrnili smo se domov.

Večerilo se je že.

Na dvorišču nam je prihitel nekdo ves prepadel naproti in povedal handžiji, da se je hlapec ponesrečil. Padel da je v hlevu in si menda rebra polomil. Poslali so po zdravnika.

Res smo čuli bolešno stokanje od nekod iz hiše. Gospodar se je opravičil, da mora pogledati po hlapcu, in odšel v hišo, s Halefom pa sva stopila h konjem.

Brez nadzorstva so bili, Očko in Omar sta šla v mesto. Ko me je Rih čul govoriti, je obrnil svojo lepo glavico k meni, zarežgetal in prhal tako čudno, da se mi je kar sumljivo zdelo. Pobožal sem ga po glavi. Tako sem vsikdar storil, kadar sem ga obiskal, in v zahvalo mi je vsakikrat podrgnil glavico ob ramenu ter me poljubil na lice. Kajti tudi konj zna poljubiti.

Topot pa tega ni storil. Boječe je prhal, ves razburjen je bil.

Opazoval sem ga.

Temno je bilo v hlevu, pa videl sem le, da stoji samo na desni zadnji nogi. Začuden sem mu dvignil levo nogo in jo otipaval. Zasopel je in noga mu je zatrepetala, kot da čuti bolečino.

»Šepa —!« se je čudil tudi Halef. »Tega nam je še bilo treba! Kje si je neki pokvaril nogo?«

»Bova koj našla, kaj mu je. Pojdiva z njim na dvorišče, tu je pretemno.«

Peljala sva ga na dvorišče.

Res je šepal, pa še močno. Čudno —! Ko sem razjahal, nisem ničesar opazil, popolnoma zdrav je bil. Pokvaril si je nogo torej v hlevu. Pa s čim —? Kako —?

Otipaval sem mu nogo ob kolenu in navzdol. Nobenih bolečin ni kazal. Zlo je torej tičalo v kopitu. Dvignil sem ga in pregledal, pa ničesar nisem našel.

Pretipaval sem mu kopito. Dolgo sem iskal zaman. Končno mu je zatrepetala noga in med lasmi sem otipal zrnato vzbočenost. Odgrnil sem lase in zagledal — glavo bucike, na robu kopita je tičala vranca v mesu.

»Poglej, Halef! Bucika!«

»Allâh, kako je to mogoče —? Kedaj bi se bil nabodel —?«

»Nabodel —? Tule na gornjem robu kopita se ne more nabosti na iglo! Poglej!«

Sklonil se je, pogledal — in že je tudi izdrl bič, dvignil nogo ter mislil planiti. Nič ni rekel, pa oči so mu sršale. Ljubil je vranca in nemudoma je hotel kaznovati zločinca, ki je zabodel konju iglo v kopito.

Zadržal sem ga.

»Stoj, Halef! Ne počenjaj neumnosti!«

»Neumnosti —? Ali je neumno, če kaznujem lopova, ki je mučil žival in jo hotel pokvariti —?«

»Počakaj še! Najprvo morava izdreti iglo. Drži nogo!«

Poiskal sem žepni nožek. Rih je opazil, da mu hočeva pomagati, mirno je stal. Gotovo ga je bolelo, ko sem mu iglo izdiral, pa se ni genil, le noga mu je trepetala.

In ko sem iglo izdrl, jo je vzel Halef.

»Daj jo meni! Poiskal bom zločinca in mu zabodel iglo v — v —. Povej, gospod, kam naj mu jo zabodem, da ga bo najhuje bolelo?«

»Premajhna kazen bi bila, če bi mu samo iglo zabodel v kožo. Le nič se ne boj, kazen bo že prišla!

Peljiva vranca nazaj v hlev!«

Rih je spet varno stopal. Ampak čemu so mislili vranca ohromiti? Nič manj nisem bil jezen ko Halef.

»Vem zakaj!« je menil.

»No —?«

»Da bi vranca prodal!«

»Pač ne! Res je sicer, da se cigani poslužujejo takih sredstev. Če lastnik ne najde igle, misli, da je

konj neozdravljivo bolan pa ga proda pod nič. V temle slučaju pa gre za nekaj druga, se bojim!«

»Saj te je vendar handžija vprašal, ali je konj naprodaj!«

»Pa moj odgovor je bil tak, da pač ne misli več na kupčijo. Če pa si je res domišljeval, da me bo prevaril, se je grdo ukanil!

Neki drugi sum se mi vzbuja, nejasen še sicer, pa ubraniti se mu ne morem —.«

»Kaj misliš?«

»Čemu se nas je voznik držal ko cek kože, ko smo hodili po sejmu? Čemu se je neprestano vtikal vmes, če sem govoril z domačimi —? In še nekaj! Ali niso pravili, da se je hlapec ponesrečil —! Čuli smo ga stokati, ko smo se vrnili s sejma. Ranjen da je hlapec, rebra si je polomil, je pravil gospodar. Hm —!«

»Hm —!«

»No —!«

»Gospod, neka misel mi je prišla!«

»Povej jo!«

»Nalašč so nam ohromili konja!«

»Tudi sam tako slutim.«

»In čemu bi ohromili konja, ako ga ne mislijo kupiti —.«

»No, kaj meniš?«

»Da bi ne mogel hoditi —.«

»In zakaj bi naj ne hodil?«

»Da bi jezdec ne mogel dalje!«

»Čisto pravilno! In zakaj bi jezdec ne smel dalje?«

»Da bi ga lopovi došli ali pa vsaj prehiteli.«

»Da! Zadržati nas hočejo ali pa celò zasledovati, ko bomo odpotovali. In da bi nas prav gotovo došli, so pohabili vranca —.«

»Ampak čemu —? Čemu nas misli tale handžija zasledovati —? Saj mu nismo nič storili. Njegovi gostje smo. Pomagati nam mora, ne pa škodovati —!«

»Njegova gostoljubnost se mi je že koj izpočetka zdela zelo sumljiva in vsiljiva. Dobro nam je postregel, je res, ampak vse se je zdelo kakor vnaprej pripravljeno. In če nas je hlapec res pričakoval pri vходу v mesto, je handžija vedel, da pridemo. Nekdo ga je obvestil —. In vest o našem prihodu je prišla v Melnik iz Ismilana —. In to je čisto mogoče. Mnogo časa smo izgubili spotoma, po ovinku smo potovali —. Čisto lahko je mogoče, da nas je sel prehitel. Ne pozabi, da je ismilanski handžija Deselimov brat! Morebiti je —.«

»Glej, gospod!« me je prekinil.

Stala sva pri hlevskih vratih. Večerilo se je že, pa dovolj svetlo je še bilo, da sva videla pri vходу na dvorišče postarno žensko. Boječe se je ozirala, kot bi se koža bala, pa pohitela črez dvorišče in obstala pri hlevu.

»Esgar —!« je polglasno zaklicala.

»Kdo je Esgar?« sem se oglasil.

»Voznikov hlapec.«

»Ni ga.«

»Ne —? Kdo si?«

»Voznikov gost.«

Stopila je v hlev in hlastnila:

»Povej, ali si ti tisti kristjan?«

»Kateri kristjan?«

»Ki je danes prispel iz Ismilana?«

»Sem. Zakaj?«

»Posvarila bi te rada.«

»Posvarila? Pred kom?«

»Beži, gospod! Zapusti han in mesto brž ko mogoče, na vsak način pa še nocoj!«

»Čemu?«

»V smrtni nevarnosti si!«

»V smrtni nevarnosti —? Odkod veš to?«

»Od svojega gospodarja.«

»Kdo je tvoj gospodar?«

»Mejwedžija Glava.«

»A tako —! In on ti je rekel, da mi preti smrtna nevarnost?«

»Ne. Naročil mi je, naj poiščem voznika in mu rečem, da mora priti k nam, ko se bo stemnilo.«

»K vam —? H komu?«

»K mojemu gospodarju.«

»Kje je vaša hiša?«

»Kar tule. Njegovo dvorišče meji na vaše. Le plot je vmes.«

»Naš sosed je Glava —? Hm —! Meni pa je handžija čisto drugo hišo pokazal! V ulici onstran trga —.«

»Torej te je varal! Ni hotel izdati, da je Glava njegov sosed —. To mi priča, da sem čisto prav slutila nevarnost. Le da še ne vem, kaka nevarnost vam preti. Posvetovali se bodo nocoj. Zato sem morala stopiti po handžijo.

Beži, gospod! Ne smem več postajati tod. Opazili bi me. Pohitela sem na dvorišče, upala sem, da bom našla katerega izmed vas. Posvarila sem te, ne obotavljaj se, beži!

Sedaj pa moram k vozniku.«

Oditi je mislila. Prijel sem jo za roko.

»Trenutek še počakaj! Povej, kako da si se radi mene podala v nevarnost in me prišla svarit?«

»Kristjanka sem prav kakor ti. In srce mi je velevalo, da te moram posvariti. Mojo vero imaš, Mater božjo častiš prav kakor jaz. Tvoja sestra sem in svojemu bratu moram pomagati, ako je v nevarnosti.«

»Bog ti naj povrne! Odkod pa veš, da sem kristjan?«

»Ko ste se vračali s sejma, ste šli mimo naše hiše. Videli so vas in eden te je imenoval džaura.«

»Kdo pa je tisti?«

»Pravzaprav sta dva. Davi sta prišla iz Ismilana.«

»Ju poznaš?«

»Ne. Starejšega so imenovali berača. Njegov obraz je hudoben, zdi se mi, da sem ga že nekje videla. Mislim, da pri svojem prejšnjem gospodarju v Barutinu.«

Spet je mislila oditi. Pa spet sem jo zadržal.

»V Barutinu si prej služila? Pri tistem stotniku, ki stanuje v karaulu zunaj vasi?«

»Da. Ga poznaš?«

»In njegovo ženo Haro si spreobrnila h krščanstvu!«

Zavzela se je.

»Gospod, kje si to zvedel?«

»In v gošči sta si postavili oltarček s križem —.«

Vse bolj se je čudila.

»In v tistem skrivališču sta molili?«

Zavzeta me je gledala.

»Hara ti je pripovedovala?«

»Bil sem v Barutinu stotnikov gost. In tvojo prejšnjo gospodarico sem našel mrtvo pred podobo Križanega.«

Prestrašena je sklenila roke.

»Mrtva —? O dobri Bog —! Res? Uboga žena!«

»Pripovedoval bi ti, kako je bilo, da imaš čas. Stotnik mi je pravil o tebi.«

Prijela me je za roko.

»O effendi, pripovedovati mi moraš! Pa sedaj ne utegnem poslušati. Vrnem se, pa naj me ubijejo! Tvegala bom, slišati moram, kako si našel ubogo Haro.

Pridem. Me boš počakal tule pri hlevu?«

»Želiš, da počakam?«

»Prosim te! Prišla bom tjale k plotu pa se lahko pogovarjava. Ti boš stal na tej strani, jaz pa na naši.«

»Pridi na naše dvorišče!«

»Ne morem, effendi!«

»Odstranil bom dve tri deske.«

»Pa bodo pozneje opazili!«

»Naj opazijo! Sicer pa jih lahko spet pritrdim.«

»Dobro! Sedaj pojdem. Ne povej handžiji, da sem bila pri tebi! Ko se bo stemnilo, se vrnem skozi plot.«
Odhitela je.

»Božja volja!« je povedal Halef.

In res je bilo tako.

Pri Glavi so se zbirali zarotniki, pri njem so se ustavili tudi naši ubežniki, Glavovo hišo nam je naš handžija skrival — in prav v tej hiši je služila kristjanka in nas opozorila na nevarnost! Ne verujem v slučaj, tudi mohamedan ne pozna mrtvega slučaja, taktir, kismet, kâdir pomeni mohamedanu voljo Allâhovo.

»Tisti berač —!« je menil Halef. »Kdo bi bil?«

»Gotovo Saban.«

»Pa si pravil, da ga je vzel kovač s seboj v Košikawak —.«

»Ušel mu je pač.«

»In bi bil že pred nami prispel v Melnik —?«

»Hitel je. In ne pozabi, da smo se spotoma mudili pri stotniku in da smo potovali po ovinkih!«

»In kdo bi bil oni drugi?«

»Slutim, da Deselimov brat iz Ismilana.«

»Misliš? In da je bil berač pri njem?«

»Najbrž. Povedal mu je, kaj se je pripetilo njegovemu bratu, in ga vzel s seboj. Maščevati mora bratovo smrt, ker seveda nas dolži bratove nesreče.«

»Lahkega dela vsekakor ne bo imel!« je godel mali hadži.

»Zvedeti moram predvsem, kaj se bodo menili in kaj bodo sklenili. Nocoj, je pravila starka, se bodo posvetovali. Prisluškovati bo treba.«

»Pa kje? Saj jih ne moreš zalezovati!«

»Tista dobra žena nam bo že vedela povedati, kjer se bodo sestali. Drugo pa se bo samo podalo.«

»Dobra starka! Bagšiš ji bom dal! Kaj misliš, gospod, koliko bi ji dal? Dva tri štiri tistih bešlikov, ki mi jih je poklonil Hulâm?«

»Denar bi ji vsekakor dobro storil, reva je. Pa svoje bešlike le sam obdrži, Halef! Bom že jaz poskrbel za bagšiš.«

Zadovoljno se je muzal.

»Saj sem vedel, da boš! Bešliki so srebrni, ti pa imaš zlatnike! Dal ji bom bakšiš iz tvojega žepa. Plemenit gospod si pa plačaš vse, kar potrebuje tvoj prijatelj in zaščitnik. Ampak ne daj ji preveč! Najina pot je še dolga, potrebovala še bova denar!«

»Glej glej, kako si na mah sila varčen! Pomisli, da nama je starka življenje rešila!«

»Tisto pa ne! Le posvarila nas je. Da nam grozi nevarnost v Melniku, to smo že sami tudi vedeli.

Ampak povej, gospod, čemu naj čakamo? Handžija, tisti debeli voznik, je izdajalec. Šel bom pa mu pomolil pest pod nos. In nato odidemo.«

»Tako pa ne bo prav! Manah el-Baršo in Barúd el-Amazata moramo dobiti. V Melniku sta. Zvedeti moramo, kam sta se skrila in po kaj sta pravzaprav prišla v Melnik. Sumim, da gre za novo lopovstvo. Živa duša ne sme slutiti, da vemo za njihove nakane. Potrpi, Halef, tvoje pesti bodo že še dobile posla!«

»Da! Čakal boš in čakal in nazadnje te bodo postavili pred kâdija in obsodili na smrt, ker si morilec! In potem te bodo obesili in tvoj Halef bo stal pod vislicami pa jokal mleko in špirit! Tvoj zaščitnik sem, toda preveč le ne smeš zahtevati od mene!«

»Ne bo tako hudol! Vsemu se bomo izognili, če bomo previdni. Ako odidemo, bo nevarnost še večja!

Pa dovolj je bilo besed, Halef! Pojdiva v sobo! Handžija bi sicer zavohal, da se pripravljamo za protiudar.

Najprvo pa poglejva, kako je s tistim plotom!«

Deske so bile vse preperеле. Brez navora sem jih zrahljal, toliko da sem lahko zlezal na sosednje dvorišče, če bi bilo treba.

Odšla sva v sobo.

Škilavi voznik se je pogovarjal s svojo ženo, ko sva vstopila. Ker po mohamedanskih običajih ženska ne sme govoriti s tujimi moškimi, je koj odšla.

Menila sta se o resnih zadevah. Zabriženost sem bral na handžijevem obrazu.

»Ti je Allâh poslal skrbi?« sem ga vljudno vprašal.

»Zakaj?«

»Ker ti vidim skrb zapisano na obrazu.«

»Da, žal effendi, skrbi so me obiskale.«

»Ali smem zvedeti kake?«

»Hlapec se je hudo ponesrečil. Kri mu lije iz ust in iz nosu.«

»Ga smem videti?«

»Si zdravnik? Eden je že bil pri njem, pa hlapcu je tako hudo, da sem poslal še po lekarnarja. Pravkar je odšel.«

»In kako sodi o bolezni?«

»Koj jo je spoznal. Pameten in izkušen mož je. Vse bolezni pozna in vsa zdravila. Dejal je, da ima hlapec tvore v želodcu. Dobil jih je, ker je jedel gnile pomaranče. Tvorijo se mu zajedli že tudi pod kožo.«

»Pa si pravil, da je padel in si polomil rebra —.«

»Seveda je padel. In padec je povzročil, da je bolezen izbruhnila na dan in se razširila.«

»Ali je dal tisti lekarnar kako zdravilo?«

»Poslal mu bo krepčilnih kapljic za želodec, tvore pa mu bo izrezal.«

»Mu bo uspelo?«

»O, nož ima, ki z njim razseka najdebelejšo kost. In želodec ni kost, kakor veš, mehek je.«

»Da, imeniten zdravnik je! Pa vkljub temu bi tudi jaz rad videl bolnika, če dovoliš.«

Dovolil je.

»Ponesrečeni« hlapec je ležal na stari oguljeni odeji in pretresljivo stokal. Ves bled je bil, mnogo krvi je izgubil.

Odpel sem mu obleko, da vidim rano. Slutnja me ni varala. Na prvi pogled sem vedel, kake »želodčne tvore« ima. Vranec ga je udaril s kopitom. Glasno je zakričal, ko sem se rane dotaknil.

»Ali se razumeš na želodčne tvore?« je skrbeče vprašal handžija.

»Razumem se na nje. Pa tale človek nima želodčnih tvorov.«

»Kaj pa?«

»Ta bolezen se imenuje podkovna bolezen. Zelo nevarna je.«

Neumno me je gledal.

»Podkovna bolezen —? O taki bolezni še nikdar nisem čul.«

»Poglej! Tale krvavo zatekla rana ima podobo podkve, prav taka je, kot da ga je udaril konj. Taka podkovna bolezen je nevarna, ker polomi rebra, napade pa le tiste ljudi, ki ne znajo bucike previdno prijeti.«

Še bolj neumno me je gledal. In v veliki zadregi je bil. Pa ni vprašal za pojasnilo, izognil se je moji razlagi.

»Meniš, da so rebra polomljena?« je dejal.

»Da. Tudi pljuča so ranjena. Tisti tvoj lekarnar je budalo. Prvi zdravnik je bil pametnejši. Če ne pokličeš takoj najboljšega zdravnika, ki ga imate v Melniku, bo tvoj hlapec umrl, tako ti povem! Če pa ostane živ, se bo moral v bodoče izogibati tujim konjem.«

»Tujim konjem —? Saj se vendar ni nobenega konja dotaknil —.«

»Pa se je konj njega dotaknil, in sicer tako temeljito, da si bo moj nasvet dobro zapomnil.«

»Ali poznaš zdravilo za to bolezen?«

»Poznam, pa zdravljenje bo dolgo trajalo. Pokličiči zdravnika, medtem pa mu dajaj mokre, mrzle obkladke na prsi.«

»Naš vojaški zdravnik je zelo pameten, pa ne bo utegnil priti, mnogo dela ima na tak sejmski dan. Ali bi dal bolniku medtem rabarbarovega čaja? Pa mehurnik bi mu nastavil —.«

»Tisti rabarbarov čaj le sam spij in si zažvrkljaj v njega še tudi svoj mehurnik! Tebi ne bo škodovalo, za bolnika pa je tako zdravilo premočno.«

»Tvoje besede so bodeče, effendi! Po zdravnika pa bom koj šel, kakor si svetoval.«

»Kedaj se vrneš?«

»Še ne vem. Obiskati moram prijatelja, ne bo me menda koj izpustil. Ko se vrnem, bomo večerjali. Si že lačen?«

»Ne. Tvoja duša je polna dobrotljivosti! Počakal bom.«

Res je koj odšel. H Glavi seveda, kjer so čakali na njega moji dobri znanci. Čisto rad sem mu verjel, da se ne bo kmalu vrnil. Kar mi je bilo seve ljubo. Lahko sem govoril z Glavovo služkinjo in morebiti našel tudi priliko za prisluškovanje.

Na dvorišču sem srečal Očkota in Omarja. Na sejmu sta bila. Očko me je potegnil za rokav in mi šepnil:

»Effendi, varajo nas! Tale voznik je nevaren človek in lažnik!«

»Kdo ti je pravil?«

»Vprašala sva v mestu po Glavi. Pokazali so nama hišo. Tamle sosednja je. Šel sem jo gledat — in veš, koga sem opazil?«

»No —?«

»Tistega kahwedžijo iz Ismilana. Pri vratih je stal.«

»Vaju je videl?«

»Da. In koj je stopil za vrata, ko naju je opazil. Najbrž je mislil, da ga nisva spoznala.

Kaj boš ukrenil, effendi?«

»Se bo že pokazalo. Morebiti bo treba še nocoj in na naglem mesto zapustiti.«

Tule je nekaj denarja! Kupita sadja, perutnine, in kave, pa tako, da vaju ne bodo domači opazili, in izročita kupljene stvari Halefu. Ampak ne mudita se predolgo!«

Odšla sta spet v mesto. Sam pa sem stopil v hlev in čakal.

In nisem dolgo čakal. Na plotu je rahlo potrkalo. Starka je bila.

Odstranil sem deske in zlezal na sosednje dvorišče.

»O Allâh —! Sem si prišel —?«

»Je bolje tako. Če naju bodo motili, zlezem nazaj. Ni nevarno.

Ali je voznik že pri vas?«

»Še ne. Effendi, pripoveduj mi o moji dobri gospodarici Hari!«

Važnejše reči bi se bil sicer rad pomenil z njo, pa nisem ji mogel prošnje odbiti.

Pripovedoval sem ji kar moč obširno o Hari, kako sem jo našel in kaj sem doživel s stotnikom.

Tiho je ihtela. Ljubila je gospodarico. Pravila mi je o svoji preteklosti, o življenju pri stotniku, kako jo je napcdil, kako se je potikala po različnih službah in končno prispela h Glavi.

Dobro ji je delo, da si je smela olajšati srce. Zapuščena sirota je bila, nikogar ni imela, ki bi mu potožila svoje bridkosti. Potrpežljivo sem jo poslušal, nazadnje pa sem jo le moral prekiniti in jo opozoriti na sedanost.

»O Isa, Jussuf, Marjam —! Samo na sebe mislim, na tebe pa sem čisto pozabila —! Povej, kaj naj storim za tebe! Rada bom vse storila, kar zahtevaš!«

»Mnogo mi lahko koristiš. Povej predvsem, ali si že morebiti kedaj čula pri svojem gospodarju ime ni Manah el-Barša in Barûd el-Amazat?«

»Da. Tista dva sta bila danes gosta pri nas.«

»Sama?«

»Še eden je bil z njima.«

»So še pri Glavi?«

»Odšli so.«

Hm —! Spet so se nam izmuznili, ti lopovi —!
Prepozno smo prišli —!

Vprašal sem jo:

»Kam sta odšla?«

»Ne vem.«

»Kedaj sta odpotovala?«

»Koj ko sta prišla tista dva, ki sem ti ju prej omenila, tisti berač in še eden, ki ga ne poznam. Mnogo so govorili, pa tiho in skrivaj, da jih nisem razumela. In nato so oni trije odšli. Berač pa je poslal po voznika. In spet so se posvetovali. O vas so govorili. Niso vedeli, po kateri cesti bode te prišli, pa so poslali voznikovega hlapca na pot proti Nevrokopu, našega pa proti Vlakovici.

Čula sem, da si kristjan in da te mislijo ubiti. Stanoval bi naj pri vozniku in nato bi se pomenili, kako bi vas spravili s poti. Vse to sem čula in sklenila, da te posvarim. In vsa srečna sem, da mi je uspelo. Še več bi rada storila za tebe.«

»Hvala ti! Ne vem, ali bom še jutri v Melniku in ali se bova še videla. Vzemi tole za spomin na neznanega človeka, ki si mu naklonila svojo prijaznost!«

Tema je bila, ni koj opazila, kaj sem ji dal. Vsa iznenadena je vzkliknila:

»O Bog —! Rožni venec —! Effendi, kako si dober! Kolikokrat sem si ga že želela! Rožni venec se tod zelo težko dobi! In drag je! Hvala ti! Kadar ga bom molila, bom vsikdar molila tudi za tebe!

Kaj pa naj nocoj storim za tebe?«

»Ali bi se dalo zvedeti, kaj se bodo posvetovali?«

»Težko pojde. Preproge in vino sem morala pripraviti gori v sobici na pomolih. Tam se bodo posvetovali in tam jih ni mogoče opazovati.«

S »sobico na pomolih« je najbrže mislila sobico pod slemenom hiše. Opazil sem mimogrede visoko v

slemenu okence, tam je bila najbrž sobica, ki so si jo previdni lopovi izbrali za posvetovalnico.

»Vina si jim morala pripraviti —? Torej pijejo vino, ti sinovi preroka?«

»O, pa še pogosto! Upijanijo se, da obležijo. Pa nihče ne sme zvedeti za popivanje. V tisto sobico se skrijejo. Visoko leži, po starih stopnicah se pride do nje. Rada bi prisluškovala, pa če me dobijo, je po meni. Ne da se uiti. In nihče ne sme v sobo, gospodar nam je strogo prepovedal.«

»Tudi ni treba, da bi se podajala v tako nevarnost! Zvedel pa bi le rad, kaj se bodo menili —.«

»Rad bi zvedel —? Čuj, morebiti se bo le dalo narediti! Prisluškovala bom. Zlezla bom pod sleme in legla na strop sobice.«

»Se da priti pod sleme?«

»Golobnjak je nad sobico. In v tisti golobnjak bom zlezla.«

Hm —! Prisluškovanje v golobnjaku —! Zanimivo —! Kaj pa če bi sam poskusil —?

Vprašal sem:

»Ali se da priti v golobnjak?«

»Da.«

»Pa golobi se bodo splašili —.«

»Že nekaj let ni golobov pri hiši.«

»Pa bo morebiti treba kako leseno steno razdreti?«

»Ni treba, vhod je tako širok, da bi čisto lahko zlezla v golobnjak.«

»In kak je pod?«

»Krepelci so naloženi tesno drug poleg drugega.«

»Je pod trden?«

»Je. Pa med krepelci so špranje in skozi nje se vidi v sobico, tudi sliši se vse. Tja gori pojdem in potem ti sporočim, kaj vse sem slišala in videla.«

»Hm —! Nevarno bo za tebe in —.«

»Effendi, vse rada storim tebi na ljubo!«

Vneto je povedala te besede. Darilo jo je tako navdušilo, da bi bila šla v ogenj za mene.

»Verjamem ti. Ampak utegnejo se meniti o rečeh, ki bi jih ne razumela, ker ne poznaš teh ljudi in ne veš, za kaj jim gre. Tvoje poročilo bi utegnilo biti pomanjkljivo, škodovalo bi mi, mesto da bi mi koristilo.

Bolje bi bilo, če bi sam zlezl v golobnjak —.«

»Effendi, golobnjak je poln nesnage!«

»Nič ne de. Važnejše je vprašanje, ali bi prišel neopažen v golobnjak.«

»Bi, effendi!«

»Povej kako!«

»Tamle na hiši sloni lestva, videl bi jo, pa je tema. Po lestvi prideš na naše svisli, polne sena so. In pod slemenom prideš do vhoda v golobnjak. Na levici peljejo stopnice v hišo.«

»Misliš, da bi lahko poskusil?«

»Da. Tam gori te nihče ne bo iskal.«

»Bi mi pokazala, kod se pride v golobnjak?«

»Bom.«

»Dobro. Nazaj bom že sam našel.«

»Želiš, da te koj popeljem na svisli?«

»Dobro! Vsekakor moram biti prej v golobnjaku ko tisti čedni bratci v svojem pivskem gnezdu. Pa počakaj trenutek! Govoriti moram še s tovariši!«

Zlezl sem nazaj na naše dvorišče in trčil v temi na Halefa.

»Kaj pa počenjaš tu?« sem se skoraj ujezil.

»Poslušal sem.«

»Torej veš, kaj nameravam?«

»Da.«

»Dobro! Mi vsaj ni treba posebej razlagati.

Ali se Očko in Omar še nista vrnila?«

»Ne še.«

»Poslal sem ju po živila. Ne vem, kako se bo končala pustolovščina gori v golobnjaku. Za vsak slučaj imej konje pripravljene in osedlane, da lahko

koj odjezdimo, če bo treba. Nihče seveda ne sme opaziti naših priprav.«

»Misliš, da bo nevarno?«

»Upam, da ne bo. Pa na vse moramo biti pripravljeni.«

»Gospod, s teboj pojdem!«

»Ni mogoče!«

»Nevarno bo in jaz sem tvoj zaščitnik!«

»Najbolje me boš ščitil, če boš vestno izvršil moja naročila.«

»Pa vzemi vsaj puški s seboj!«

»Puške v golobnjak —? Neumnost!«

»Vidim, da dereš v pogubo. Čuval bom nad teboj.«

»Stori to! Pa pri konjih ostani! Samokresa in nož imam s seboj, zadostovalo bo.«

Zlezal sem nazaj na Glavovo dvorišče. Ženica me je še čakala.

Prijela me je za roko in me peljala čez dvorišče. Našla sva lestvo in zlezla po njej ter prišla na svisli. Še po eni lestvi sva lezla in prilezla pod sleme.

Polno sena je bilo vsepovsod. Kobacala sva po njem in nekajkrat sem zadel z glavo ob tram. Opozarjala me je sicer: »Tisto je tram!«, pa šele tedaj, ko sem se s tramom že neljubo seznanil.

Svisli so bile neskončno dolge. In nazadnje nama je še zmanjkalo tal in zdrknila sva nekaj metrov globoko ter obtičala ob leseni steni.

Starka je kriknila. Poslušala vsa, nisva se genila. Pa nič ni bilo slišati, najbrž čedni bratci še niso bili zbrani v »klubovi sobi«.

»Tule pred teboj je golobnjak,« je pravila. »In na levi so stopnice.«

»Misliš, da so že v sobi?«

»Ne še. Slišala bi jih.«

»Pa tudi naju bi čuli!«

Odprla je neka vrata.

»Tule je vhod v golobnjak. Prerini se skozi, pa boš nad sobo.«

»In ti?«

»Vrniti se moram, pogrešali bi me. Zlezla bom po lestvah in na dvorišče. Na stopnicah bi me utegnil kdo srečati.«

»Se še vidiva nocoj?«

»Ko bodo gotovi, te počakam pri plotu.

Sedaj pa grem. Pazi, da se ti ne bo kaj pripetilo!«

Zlezla je po senu. Nekaj časa je še šuštelo po svislih, nato pa me je objela gluha tišina. In trda tema je bila krog mene.

V pražozdu divjega zapada sem že bil, pa nisem občutil take tesnobe kakor tistikrat v golobnjaku. Da bi vsaj videl, kak je položaj krog mene —.

Iztegnil sem roko ter otipal deske in vratica, vhod v golobnjak. Tipal sem še po tleh in našel nekaj korakov za vraticami stopnice.

Lotil sem se vratic. Vhod v golobnjak je bil ozek, komaj da se bom s težavo preril skozi. Tudi v golobnjaku je bila trda tema. In oster duh po golobjeku mi je šinil v nos in usta ter me dražil h kašljanju in kihanju.

Prižgal sem voščenko. Nevarno je sicer bilo, pa videti sem moral, kako je v golobnjaku. Posvetil sem skozi vratica.

Hm —! Prav je povedala! Na debelo je bilo nesnaže v golobnjaku. Pa ni bilo pomoči, v zakup sem jo moral vzeti. Še v vse hujših položajih sem prisluškoval. K sreči je bil golobnjak prostoren, lahko sem se po dolgem iztegnil. Na desni strani so bila tla poškodovana, temna luknja je zijala v njih, na levi pa so se mi zdela še precej trdna in varna.

Ugasnil sem voščenko, se stlačil skozi vhod in zaprl vratica. Nisem še dobro legel, pa se je že nepremagljivo udejstvoval ostri prah golobjeka, me ščegetal po nosu in po grlu. Hm —! Lepa reč, če me

bo zagrabil kihec in kašelj, ko bodo lopovi spodaj v sobi —! Ali bi se ne dalo poskrbeti za primerno zračenje —? Nekje so vendar morale biti linice, koder so golobi prihajali in odhajali —.

Tipal sem krog sebe in otipal vrstico. Potegnil sem in res sta se odprli dve linici. Svež nočni zrak je zavel krog mene. Vsaj toliko ga je bilo, kolikor sem ga neobhodno rabil za dihanje.

Za zračenje je bilo torej poskrbljeno. Kaj če bi si privoščil še več razkošja in si poskrbel tudi za udobno ležišče —.

Zlezal sem nazaj na svisli, nagrabil sena in ga stlačil v golobjak pa si postlal in se razpoložil po duhtečem ležišču kar moč udobno.

In nato sem čakal.

Da bi lopovi le že kmalu prišli —! Pa žal niso. Oborožil sem se z najskrajnejšo potrpežljivostjo, tiho ležal, napenjal ušesa pa čakal in čakal. Nič se ni genilo spodaj.

Ali ste že kedaj ležali v golobjaku? Ne še? Pa ste kedaj vsaj že v kurnik povohali? No, potem me boste razumeli, če vam povem, da mi je bilo sčasoma vkljub odprtim linicam do skrajnosti nezno. Premalo svežega zraka je prihajalo skozi linico in dolgo bi ne vzdržal več.

Odprl sem vrata na svisli. Sladki vonj sena je bil vsekakor boljši ko vonj golobjeka. In da bi me ne premačal kihec, sem si zavezal z žepnim robcem nos in tiščal usta tesno k linicama.

Na trgu pred hišo je vrvelo in valovalo živahno življenje sejma. Plapolajoče luči so razsvetljevale stojnice, gneče kupcev in radovednežev so se pre-rivale. Živ človek ni pogledal gori k slemenu, niti na misel ni prišlo komu, da leži tam gori v dušečem ozračju golobjaka slavni — po izjavah hadži Halef Omarja seve samo — emir hadži Karâ ben Nemsî. Spomnil sem se na zgodbo o malem Janezku, ki je

mislil mamiki uiti v širni svet, pa se je sveta tako ustrašil, da se je že kar prvo noč skrtil v golobnjak.

Moj položaj se mi je zazdel sila smešen, nasmejal sem se, telo se je rahlo streslo — in pod menoj so zahreščali krepelci.

Pravzaprav bi se mi bil moral vzbuditi sum o zanesljivosti poda, pa nisem se mnogo zmenil za hreščanje in pokanje pod seboj. Saj sem se prerival in premikal tudi, ko sem legel na krepelce, pa se niso zlomili. Mirno bom ležal, genil se ne bom, bodo že držali, pa četudi niso preračunani za tisočletja.

In spet sem čakal, čakal celo dolgo uro. In vso uro se nisem genil. Lahko si mislite, da me je že vse bolelo od ležanja! Ostri prah golobjeka mi je polnil usta in pljuča in me vse huje dražil h kašljanju. Saj si vendar nisem mogel še ust zavezati —.

Končno so zaropotali koraki pod menoj, vrata so se odprla, luč se je zasvetila in v sobo je stopilo šest moških. Posedli so po slamnatih preprogah.

Vse sem dobro videl. Med krepelci so bile široke in obsežne špranje, luč je svetila skozi nje. Za opazovanje so bile špranje vsekakor zelo pripravne, ampak moje zaupanje v trdnost poda se je zelo omajala. Lahna groza mi je lézla po koži, kadarkoli sem pogledal skozi zevajoče odprtine.

V teku mnogih let je spremenil dež, ki je prihajal skozi luknjasto streho, golobjek v več ali manj trdo skorjo. Na tej skorji sem ležal, tu in tam se je pod težo telesa zdrobila in droben, belkast prah se je vsul v sobico pod menoj in se še venomer sipal ter pokrtil tla in preproge in drugo pohištvo s tenko, sivkastjo plastjo.

Lepa reč! Kar prestrašil sem se. Glava je svojo sobico pod pomolom gotovo dobro poznal, saj se je v njej vdajal prepovedanemu uživanju grozdnega soka. Kaj bo rekel, ko bo zagledal prah —? Kaj bo z menoj, če pride gledat v golobnjak —?

Res so prah koj opazili.

Tisti, ki je prinesel luč, dolg, mršav človek, je jezno pogledal gori k meni in zaropotal:

»Prokleta mačka! Ubil jo bom!«

Lahko si mislite, da se nisem genil. Še dihati si skoraj nisem upal.

Poleg mršavega Glave je sedel moj ljubeznivi škilavi in debeli handžija in voznik, poleg njega pa berač Saban in Deselimov brat iz Ismilana. Berač je imel roko obvezano in na glavi debelo bulo. Najbrž sta se s kovačem Šimenom pošteno spestila, preden mu je ušel. Dva človeka sta še bila v družbi teh mojih znancev, ki pa ju nisem poznal. Kopčo sta imela, bila sta torej zaveznika. Njuna obraza sta bila tiste vrste, ki človeku pri pogledu na nje zaščemijo dlani in se mu zahoče, da bi jim prisolil nekaj krepkih zaušnic. Oba sta bila do zob oborožena. Enemu je viselo na raztrganem pasu še neko orožje, ki se mi je zdelo prači podobno. Nisem vedel, da je prača v tistih krajih še v rabi. Molčala sta, govorili so le moji štirje znanci.

Berač je pripovedoval o dogodku v koči in kako sva ga s kovačem srečala ponoči na potu v Uzu dere. Šimen si ga je privezal k stremenu in ga vlekel s seboj. Drugo jutro sta se ustavila pri nekem Šimenovem znancu. Slučajno je bil na obisku tudi beračev prijatelj. Osvojil ga je in mu pomagal, da je ušel. Pa kovač ga je došel, spoprijela sta se, Saban je sicer dobil precej krepkih sunkov od kovačevih železnih pesti, izmuznil pa se mu je le. Na vso moč je hitel v Ismilan, se oglasil pri Deselimovem bratu, pa zvedel, da sem že odpotoval.

Ko je Deselimov brat zvedel, da si je Deselim zlomil vrat in da sem jaz »kriv nesreče«, ker sem ga zasledoval, da bi dobil nazaj svojo lastnino, je seveda nemudoma krenil z beračem vred za menoj v Melnik. Saj je vedel, da se bom oglasil pri Glavi.

Spotoma sta srečala odslovljenega Albanijevega mularja in zvedela, da smo potovali po ovinku čez

Barutin. Pohitela sta in res prispela pred nami v Melnik.

Našla sta pri Glavi Barûd el-Amazata, Manah el-Baršo in odrinskega jetničarja. Ti trije junaki so jo brž popihali, tako so se ustrašili, ko so zvedeli, da smo jim že trdo za petami. Pa so si dali sveto obljubiti, da nas bodo zavezniki za vsako ceno zadržali v Melniku.

Da bi nas shranili kar najbolj varno, so nam poslali naproti Glavovega in voznikovega hlapca, vsakega na drugo cesto. In Glava je odredil veliko bojno posvetovanje, ki pa je moralo biti strogo tajno, da bi ja ne zvedel za njega.

»Razume se samo po sebi, da ti psi ne smejo za našimi prijatelji!« je menil Glava.

»Ne smejo za njimi —?« je ugovarjal Ismilanec.

»Druga nič?«

»Kaj pa še hočeš? Zadržati jih moramo, tako nam je Barût el-Amazat naročil.«

»A tako —? In moj brat, ki si je radi teh lopovov zlomil vrat —? Ali njega ne bomo maščevali —? In ali me ni ta frankovski pes za nos zvodil in mi izvabil naše skrivnosti —? Ali nima kopče, ali ne nastopa kakor eden naših, da celò za usto se izdaje —! Škodoval bo naši zvezi, silno škodoval! Ne samo da ga moramo zadržati, — vobče ne sme več oditi iz Melnika!«

»Kaj pa misliš početi z njim v Melniku?«

»Še vprašaš?«

»Seveda vprašam!«

»No, z lepimi besedami in z vljudnimi vabili ga gotovo ne bomo zadržali. Sile bo treba.«

»Kake sile?«

»Tožimo ga in kâdi ga mora zapreti. Ali pa ga sami primemo in siloma zadržimo.«

»Radi česa pa ga misliš tožiti?«

»Ali nima lopov že dovolj na vesti? Nekaj se bo že našlo, kar ga bo spravilo v ječo.«

»Vse to ni za nič! Kâdi ga ne bo obsodil in tudi v ječo si ga ne bo upal vtakniti!«

»Zakaj ne?«

»Saj sem ti pripovedoval, da ima tri potne liste, tezkere, bujuruldi in fermân. V varstvu oblasti potuje in padišahov varovanec je. Če ga primejo, bo pokazal svoje potne liste, pa se mu bodo globoko priklonili in ga vprašali po njegovih poveljih. Poznam take ljudi! In če ga kâdi tudi zapre, se nam bo le smejal. Frank je, skliceval se bo na svojega konzula. In če se že morebiti konzul nas boji, — pa je vendar nad njim še generalni konzul in temu še na misel ne pride, da bi se zmenil za nas.«

»Žal je res tako! Kaj pa naj storimo?«

»Hm —! Zadržati ga moramo sami!«

Saban je nepotrpežljivo zamahnil z roko.

»Čemu izgubljate besede? Izdajalec je, morilec! Sunite mu nož med rebra, pa bo molčal, nič več nas ne bo izdajal in nikomur ne bo več škodoval!«

»Prav si povedal!« je pritrdil Ismilanec. »Brata mi je ubil. Kri za kri! Ohromili ste mu konja, da bi ga laže došli. Čemu to? Čemu naj bi vobče odšel? Moj nož je oster. Ko bo spal, se splazim k njemu in mu ga sunem v srce. In moj račun bo poravnán.«

Škilavi voznik je hlastno ugovarjal:

»S tem ne bo nič! Vaš prijatelj in pomočnik sem, sprejel sem ga pod streho, da bi ga laže opazovali, storil bom še več za vas. Umreti pa ne sme v moji hiši! Nočem imeti opravka s sodnikom, ker je bil pri meni umorjen varovanec sultânov.«

»Strahopetnež!« je zagodrnjal Ismilanec.

»Le molči! Dobro veš, da nisem strahopetnež! Dovolj imam že škode, ker se je hlapec ponesrečil. Frank slutí, se mi zdi, kaj smo storili.«

»Kako bi slutil?«

»O bucikah je govoril. Morebiti je celò že našel buciko v kopitu. Ti neverni Franki imajo sokolje oči. Vse vidijo, kar bi ne smeli videti.«

Tedaj je eden od obeh neznancev odložil čibûk in povedal:

»Opravite na kratko! Čenče so za ženske in za otroke, mi pa smo moške dela in dejanj! Barûd el-Amazat bo čakal na naju v strumiški razvalini, sporočiti mu morava, kako smo opravili s temi psi. Mu-di se nama, storite brž, kar mislite storiti! Ne bom čakal celo večnost!«

Neznančeve besede so me bogato poplašale za vso neprijetnost golobnjaka. Zvedel sem, kje bom končno našel ubežnike.

Zvedeti sem le še moral, kaj mislijo početi z menoj in z mojimi tovariši, pa sem bil lahko zadovoljen.

Seveda sem vlekel na ušesa, da bi mi ne ušla nobena beseda. Na mojo jezo pa je prav tedaj zunaj v svislih nekaj zašumelo.

Kdo bi bil —? Prisluhnil sem. Morebiti res mačka, ki jo je omenil Glava. Neumna žival! Prav v najneugodnejšem trenutku se sprehaja po senu!

Spodaj so se zborovalci glasno sporekli. Pa tudi mačka je bila vse bolj nemirna. Zašumelo je, prav kakor tistikrat, ko sva z dekle zdrknila po senu, nekaj je butnilo ob steno golobnjaka. »Ah —!« je reklo, in potem je bilo vse tiho.

Pa tudi v sobi so utihnili. Pogledal sem.

Vsi so poslušali. Najbrž so čuli šum.

»Kaj je bilo?« je vprašal berač.

»Najbrž mačka,« je menil trgovec.

»So miši na svislih?«

»Miši in podgane.«

»Kaj pa če kdo prisluškuje —?«

»Kdo bi se drznil?«

»Najbolje bo, če pogledaš!«

»Ni treba, pa bom.«

Res je vstal in odšel.

Položaj je bil nevaren. Skrčil sem noge k sebi in se stisnil v najbolj oddaljeni kot. Luči sicer ni vzel s

seboj, pa če je prišel do golobjaka in našel vratica odprta, je utegnil seči skozi odprtino in otipal bi me.

Stopnice so zaškripale. Prihajal je. K sreči je obstal na vrhu stopnic.

»Ali je kdo na svislih?«

Nihče ni odgovoril, le v senu je zašuštelo.

Čul je najbrž šum.

»Kdo je?«

»Mjau —!«

In jezno pihanje se je oglasilo. Res je bila mačka.

Nekaj je godel pa odlezel nazaj po stopnicah.

Oddahnil sem si. Nevarnost je šla mimo mene.

»Mačka je bila. Čul sem mijavkati,« je poročal.

Spet sem poslušal. Pa ne dolgo.

Za menoj pri vratih se je oglasil rahel drsajoč šum, prav kot bi kdo z roko tipal po steni.

Kdo bi bil —? Napeto sem poslušal.

In tedaj se je roka dotaknila moje noge.

»Gospod!«

Aaa —! Taka mačka se je plazila po svislih —?

»Halef —?« sem dahnil.

»Da, jaz sem. Povej, ali ne znam izvrstno posnemati mačke?«

»Človek, kaj ti je na misel prišlo —! Sebe in mene spravljaš v največjo nevarnost!«

»Zaskrbelo me je za tebe, tako dolgo te ni bilo nazaj! Pa sem šel gledat, kaj se ti je zgodilo. Kako lahko, da so te že prijeli!«

»V hlevu bi bil moral čakati na mene!«

»Tako —? Čakal bi naj, da bi te ubili —? Nikdar ne! Tvoj prijatelj in zaščitnik sem!«

»Lep zaščitnik, ki mi je nakopal nevarnost na glavo! Tiho bodi sedaj, pa mirno leži!«

»Jih vidiš?«

»Da.«

»Slišiš tudi?«

»Da da —! Molči vendar, sicer ne bom nič slišal!«

»Dobro! Molčal bom. Pa dva slišita več ko eden sam. Jaz bi tudi rad prisluškoval. K tebi bom zlezel.«
Res se je premaknil.

»Vražji človek —! Pod se bo udril! Poberi se! Ne potrebujem te!«

Pa žal so se tedaj spodaj v sobi spet na ves glas drli in Halef me ni čul. Priril se je skozi vratica in lezel k meni. Sunil sem ga z nogo, pa ni nič pomagalo. Mislil je menda, da sem ga slučajno zadel. Kar gorel je, da bi tudi sam čul, kaj sklepajo o nas.

Prilezel je trdo k meni.

»O Allâh, kako tu smrdi!« je šepetal.

»Sem k meni! Čisto trdo k meni se stisni! Na desni je luknja! Da ne padeš v sobo!«

Prestrašil se je menda, hlastno se je pomaknil bliže. Skozi špranje poda se je vsul gost dež golobjeka na cenjene zborovalce.

»Spet tista prokleta mačka!« so se hudovali.

»Naj jo vrag vzame!« je zmerjal trgovec. Vsi vprek so kašljali, kihali in pihali.

»Puh —! Ah —! Oh —!« je pihal tudi Halef. Ostri prah mu je silil v nos in v usta. Krčevito se je napenjal, da bi premagal kihec.

»Pazi, da ne kihneš!«

Tudi sam sem si moral tiščati robec na nos in na usta. Ves golobjnjak je bil polno prahu.

»Da, gospod, ne bom kih — ah! — nil —! Nihče me ne bo čul! Ohhhhh —! Ihhhhh — bhhhhh — ghhhhh — dhhhhh —! Pomagaj, gospod! O Allâh —!«

Ostri prah mu je vse huje dražil nos. Sopihal je, hihital v sebe in se premağoval, ves se je tresel.

Pa vse zaman. Z naglimi koraki se je bližala nesreča. Zgodilo se je, kar se je moralo zgoditi. Obupno je drhtel in se me oklepal.

»O Allâh —! Ihhhhh —!«

In nato je prasnilo na dan dolgo zadržano kihanje.

»O Allâh — illlll — alllll — ah — ha — ha —
ha — hab — habciiii — habciiii — uh!«

Ves golobnjak se je tresel.

»Gospod —! Habciiii —! Habcuuuuuuu — ah!

O Mohammed, pod se udara!«

Tiho je mislil povedati tiste besede, pa na ves glas je zakričal. Zmanjkalo mu je tal.

Zagrabil me je za roko, tudi mene bi bil potegnil za seboj. Iztrgal sem se mu.

In nato je zagrmelo, kot bi se hiša podirala. Halef je izginil v globočini in gost oblak prahu in nesnaže ga je zakril. Iz oblaka je donelo divje vpitje, preklinjevanje, kihanje in kašljanje. Bilo je, kot da se je pekel odprl.

Tudi sam sem že napol visel v zraku. Pognal sem se, dvignil nože, še enkrat sem se pognal — in bil sem na varnih svislih. Strgal sem si robec z nosu ter kihal in kašljal, kot da sem plačan. Vseeno mi je že bilo, če so me tudi čuli.

Iz sobe je donel divji šunder. Vsekakor je bil Halef v nevarnosti. Luč je še gorela. Ali so ga prišli —? Ali se jim je izmuznil —?

Planil sem po stopnicah. Krik in vik mi je povedal, kje so vrata v sobo. Potipal sem in otipal klin na vrvi. Taki zapahi so na Jutrovem v rabi. Vrata zapahnejo od zunaj.

Sunil sem vrata, odprla so se. Gost, bodeč prah mi je zavalovel naproti. Le motrlo je prodirala luč skozi meglo.

Zagledal sem divjo zmešnjava rok, nog, krepelcev, vse se je gibalo in premikalo in dvigalo in padalo. In vmes je donel krik in vik, kihanje in kašljanje in preklinjevanje in tleskanje, kot bi nekdo na vso moč opletal z bičem krog sebe. Drug drugemu so si bili v laseh, vsak je mislil, da je zagrabil nepričakovane ga vsiljivca.

Halef je kričal:

»Gospod, si tudi ti padel v sobo?«

»Tule sem!«

»Pomagaj! Pomagaj! Imajo me!«

Skočil sem v živo gnečo. Brez pomisleka, saj je šlo za življenje mojega Halefa.

Res so ga imeli. Zgrabil sem ga za levico, jim ga iztrgal in ga sunil skozi vrata. Še nekaj udarcev s pestmi na desno in levo, pa so me izpustili. Skočil sem tudi sam skozi vrata, jih zaprl in zapahnil.

»Halef!«

»Tukaj!«

»Si ranjen?«

»Ne.«

»Beživa!«

»Da! Kam?«

»Po stopnicah.«

Pograbil sem ga za roko in potegnil za seboj.

Spodaj na dvorišču so se oglasili ljudje. Čuli so krik in vik pa so prišli gledat, kaj se je zgodilo.

Zdrknila sva po stopnicah, podrla nekaj ljudi, planila čez dvorišče in skozi plot. Tam sva obstala in si oddahnila. Odprtino v plotu sem spet zadela.

»Hvala Alláhu!« je pravil Halef. »Živ človek me ne spravi več v tak golobjak!«

»Saj te tudi topot nihče ni spravljal tja gori!«

»Je res! Sam sem vsega kriv. Ampak lepo je bilo in moj bič je deloval, da ga bodo ti lopovi še dolgo pomnili!

Ali čuješ —! Kako kričijo —!«

»Iščejo nas. Kje sta Očko in Omar?«

»Tukaj!« sta se oglasila.

»So konji pripravljene?«

»Že dolgo.«

»V sedla in ven na ulico pa iz mesta!«

Planili smo na konje. Puški sta viseli ob sedlu, vzela sem ju na rame. Dvoriščna vrata so bila odprta, nemoteno smo odjezdili.

Halef je jezdil poleg mene.

»Kam pojdemo? Poznaš pot? Bi ne bilo bolje, če bi koga vprašali, kod se pride v Strumico?«

»Ne. Nikomur ni treba vedeti, kam smo namenjeni. Samo da pridemo iz mesta ven! Zunaj bomo že našli pravo pot.«

»Pa moramo bežati?«

»Odit moramo. To je zaenkrat najbolje. Ako misliš, da bežimo, pa si misli tako!

Zvedel sem, kje tiči Barûd el-Amazat, našli ga bomo. Naprej!«

Kmalu je bil Melnik za nami. Ko smo davi pri-
speli, nismo mislili, da ga bomo tako naglo zapustili.

IV.

Krvoses.

Tema je bila, le toliko smo videli, da jezdimo po nadelani, izvoženi cesti.

Kod jezdimo, o tem niti pojma nisem imel. Le to sem vedel, da moramo priti v Strumico, ki jo Turki Ostromdžo imenujejo. Iz Melnika se pride v Strumico čez Petrič, pot pelje naravnost na zapad. Toda vedeli so v Melniku, da smo namenjeni v Strumico, verjetno je bilo, da nas bodo zasledovali, zato sem jim zabrisal sled in se obrnil za Melnikom naravnost na sever.

Halef se je koj oglasil.

»Kam pa jezdíš, gospod? S pota si krenil!«

»Da. Zasledovali nas bodo in nas iskali v smeri proti Petriču. Zmešal jim bom sled.«

»Kako pa boš našel v Strumico?«

»Severno od tod pelje druga cesta vzporedno z našo v dolino Strumice. Tisto bomo poiskali.«

»Ampak paziti moramo! Tema je!«

Jezdili smo po ledini, pa kmalu dospeli do neke ceste. Od leve sem čul škripanje koles. Krenili smo za glasom in došli okorno kmetsko vozilo z volovsko vprego. Voznik je stopal pred voli. Na ogromnem, vzbočenem jarmu je visela papirnata svetiljka.

»Kam pa?« sem vprašal voznika.

»V Lipnico,« je pokazal pred sebe.

Tako sem zvedel, da pelje cesta v Lipnico.

»Kam pa vi?« je vprašal.

»V Mikrovo.«

Ni mu bilo treba vedeti, kam potujemo.

»Dobro pazite! Pot je slaba!

Si mlinar?«

»Lahko noč!«

Pognal sem konja, odgovor pa sem mu ostal dolžen.

Nič se nisem čudil, da me je imel za mlinarja. S Halefom sva bila polna golobjeka, bela in prašna, kot da sva ves dan tičala v kašti. Koj zarana sva se morala temeljito okrtačiti.

Kopito je zapelo v noči. Dohiteli smo samotnega jezdeca.

Vljudno je pozdravil in vprašal:

»Prihajate iz Melnika?«

»Da.«

»V Lipnico potujem. Vi tudi?«

»Da.«

»To je dobro. Brodar bi me ne prepeljal. Pozno je že pa se ne muči rad z enim samim človekom. Ker pa nas bo več — saj pojedete tudi vi na brod? — bo že storil. Saj bo zaslužil.

Se vam smem pridružiti?«

»Kakor hočeš!«

Pravzaprav mi je bilo ljubo, da je jezdil z nami. Za vodnika nam je bil. Sam bi broda ne bil našel, saj niti vedel nisem za nježa.

Molče smo jezdili. Mož nas je pozorno ogledoval. Videl je puške, videl pa tudi, da sva s Halefom vsa bela in prašna. Najbrž ni vedel, kam bi naju djal, pa je rajši molčal.

Pri reki je zavil na brod. Brodnik nas je rad prepeljal, saj je precej zaslužil. Na drugem bregu smo se ločili.

V Lipnici se nismo ustavili. Krenili smo nazaj proti juгоzapadu, da bi prišli mimo Derbenda k reki Strumici in v Strumico. Mudilo se nam je, čimprej bi bil rad opravil z Manah el-Baršo in tovariši, ki jih bomo, tako sem upal, končno in gotovo našli v razvalinah strumiškega gradu. Kako, tega seveda še nisem vedel.

Na nesrečo pa je Rih šepal. Ga je le bolela noga od vbodljaja. Če mi je plemenita žival zbolela, sem bil prikovan —. Hladne obkladke sem mu moral dajati, vsaj eno noč. Pa kje bi jih dobil, ko daleč naokoli ni bilo videti nobene hiše?

Jezdili smo počasneje in željno prežali v temno noč, če bi se kje pokazalo človeško bivališče. In krog polnoči smo res zagledali nedaleč od ceste luč. Zavili smo k njej.

Sredi polja je stala nizka, pa dolga lesena koča. Široka vrata so bila odprta, rdečkasta luč je lila v temo. Naokrog so stale še druge, manjše koče.

Pojzdili smo k vratom.

Veliki ognji so goreli v baraki, nad njimi so viseli ogromni kotli in krog njih so sedeli ljudje, umazani, v cunje oblečeni, mastni in divjih obrazov. Po loju je dišalo, po kotih so ležali kupi kosti, mesa, volovskih kož, sekire in kiji.

Ni mi bilo treba vprašati, kam smo prišli. Nale-teli smo na eno tistih znamenitih turških klavnic, ki v njih koljejo govedo in kuhajo loj. Turek ne mara za govedino, živine pa kmetje priredijo dovolj. Mesa ne znajo porabiti, kvečjemu da razrežejo najboljše kose, jih sušijo in prodajajo. Pač pa kuhajo v klavnicah loj ter ga izvažajo v mesta in tovarne.

Mesarji so nas čuli, stopili so k vratom.

Pozdravili smo in vprašali, ali smemo pri njih prenočiti. Eden je stopil bliže, pogledal po meni in se nasmejalo.

»Ves bel je —! Iz katerega mlina pa si ušel —?«

Drugi so se zakrohotali in nas obstopili. Lep sprejem!

Zinil sem, da bi mu ostro odgovoril. Pa Halef me je prehitel.

»Kaj praviš, ti črevar in lojar? Polži si najprvo loj z obraza pa si povošči možgane, preden misliš zbijati šale! In tvoj krohot ti prav nič ne olepša obraza, ker kažeš zobe, ki so veliki kakor zobje kro-

kodila, in gobec imaš ko kamela! Ali imaš tudi sina?»

Tako krepko in samozavestno je Halef nastopil in tako naglo so se mu sipale besede, da robatež ni utegnil pomisliti, res mu je nasedel.

»Da,« je odgovoril osupel.

»No, tisto ubogo dete je pač potomec človeka, ki nima možganov v glavi in ki so bili njegovi pradedi opice. Pomilujem ga!«

Tedaj se je mesar le zavedel. Segel je za volneno cunjo, s katero je bil prepasan, prijel za mesarski nož in jezno zahrul:

»Ali sem prav slišal —? Kaj si rekel?«

»Čujem, da je tvoj razum sila počasen! Niti mojih jasnih in razločnih besed ne razume! Ti jih naj ponovim?«

»Človeče pritlikavo! Ti naj porinem nož med rebra?«

Pognal sem vranca, da bi ju ločil in preprečil spopad. Pa ni bilo treba.

Eden mesarjev je prijel robatega tovariša za roko in hlastnil:

»Molči! Kopčo imajo!«

Nevarni položaj se je na mah preobrnil. Neugnani robatež nas je natančneje pogledal in se plašno opravičil:

»Oprost! Nisem videl!«

Halef pa je porabil preokret v položaju za daljši nagovor.

»Odpri drugikrat svoje ljubeznive oči! Pa boš videl, da ima tale emir, ki je naš prijatelj in zapovednik, kopčo poveljnika!

Ozmerjal si nas! Pravzaprav bi ti moral položiti roko na obraz, da bi se prekopicnil in zletel v najgloblji kotel tamle! Toda dobrega srca smo, odpustili ti bomo.

Dajte nam prostora, kjer bomo prenočili, pa krme za konje in krtačo za obleko, da se bo videlo, ali smo res mlinarji!»

Halef strahu ni poznal. In s svojim neustrašenim nastopom je imel dosedaj še vsikdar srečo. In če je tudi kedaj zabredel v sitnosti, sem mu brž priskočil na pomoč. To mu je dajalo močno samozavest, ni se bal sirovih mesarjev, čeprav je kazalo, da so vse drugo prej ko gostoljubni in prijazni ljudje.

Ozmerjani mesar je gledal Halefa, kakor gleda mesarski pes drobnega kužeka, in si menda mislil: »Zinem, pa te ne bo več! Ampak smiliš se mi, zato naj bo!«

Zadeva je bila poravnana. Razjahali smo in dobili koruze za konje, za sebe pa mesa v izobilju.

Za vranca sem si naprosil snažno cunjo, jo namočil v hladni vodi in mu jo ovil krog bolečega kopita. Eden mesarjev me je gledal in vprašal, ali je konj bolan.

»Da. Zbodel se je nad kopitom.«

»Pa mu daješ obkladke —? Hladili mu bodo sicer rano, za zdravilo pa tak obkladek ni.«

»Kaj pa mu naj dam?«

»Jaz bi vedel za zdravilo —.«

»Res?«

»Po vsej okolici me poznajo, da sem dober konjski zdravnik. Naredil ti bom mazilo, ki hladi vročino, pa obenem tudi zelo hitro ozdravi vsako rano. Poskusi ga, ne bo ti žal!«

»Pa poskusiva!«

Nisem se mu vdal nepremišljeno. Čul sem, da poznajo ti turški mesarji domača zdravila, ki bi se jih noben zdravnik ne sramoval. Zaupal sem mu in nisem se kesal. Tri dni je nosil Rih zdravilo pa je bil popolnoma zdrav.

Večerjali smo in šli počivat. S Halefom sva spala pri konjih, Očko in Omar pa sta rajši počivala v baraki.

Drugo jutro so nas zgodaj zbudili gonjači, pripeljali so velike črede bivolov v klavnico. Spati se seve ni dalo več, vstali smo.

Mesarji so se pripravljali na klanje. Radoveden sem bil, kako oskrbijo ta posel. Šel sem gledat.

Vrgli so bivolu vrv krog rogov in ga potegnili kvišku. Na poprečnem tramu je stal mesar in mahal s sekiro tako dolgo živini po glavi, da je poginila. Sirovejšega mučenja si misliti ne morete!

Naprosil sem jih, da smem bivole postreliti. Smejali so se mi. Niso verjeli, da bi puškina krogla ubila tako močno, žilavo žival. Pač niso poznali drugih pušk ko svoje starinske enocevke. Dokazal sem jim, da je medvedarica tudi bivolu kos.

Ko je prvi bivol dobil kroglo v glavo, je nepremično obstal z razkoračenimi nogami kakor bronast kip. Niti z repom ni zamahnil, srepo je buljil v mene.

»Sekire sem in vrvi!« je kričal eden. »Vsak hip bo planil!«

»Le mirni bodite! Ne bo planil, padel bo!«

Še nekaj trenutkov in kakor od strele zadet se je bivol zrušil in se ni genil več.

Postreljal sem najdivjeje bivole. Ni bil posebno časten posel, pa vsaj muke sem prihranil ubogim živalim.

Zgodaj smo se odpravili.

Nič nas niso vprašali za kod in kam. Čudil sem se, pa najbrž so naše kopče povzročile toliko obzirnost, posebej moja, ki je bila kopča poveljnika. Tudi suhega govejega mesa so nam dali na pot in ko smo vprašali, kaj smo dolžni, so nas prosili, naj ne govorimo o plačilu. Zadovoljni smo odšli, slovo je bilo prisrčno, vse drugačno ko sprejem, ki bi se bil skoraj razvil v spopad.

Opoldne smo prispeli do reke Strumice, počivali in počasi jezdili dalje. Konji so bili utrujeni. Ni bilo čuda, saj smo jih že od Odrina sem neprestano podili.

Tudi Halef je trudno povešal glavo in slabe volje je bil. Ker je sicer vedno kazal živahnost in dobro voljo, me je zaskrbelo za njega. Vprašal sem ga, kaj mu je. Tožil je, da ga v prsih bode.

Prestrašil sem se. Teža nam je še manjkalo! Da bi Halef zbolel —! Zasumil sem, da se je prejšnji dan poškodoval, ko se mu je udrl pod v golobnjaku. Ni se sicer spominjal, da bi ga bilo tistikrat kaj zabolelo, pa utegnilo se mu je le kaj zgoditi. Zbal sem se za tovariša, počitka je bil potreben, sklenil sem, da se ustavimo v prvem hanu, ki ga bomo našli.

V Tekirliku smo vprašali za hanom. Pokazali so nam kočo, ki že njena zunanost ni bila posebno vabljiva. Pa boljša je bila ko nič, razjahali smo, pustili konje v Omarjevem varstvu pred kočo in vstopili.

In zagledali smo prizor, ki je bil vse drugo prej ko okusen.

Han je imel samo eno »gostilniško sobo«, nizka je bila, umazana in vsa zakajena. Ljudje so sedeli po tleh in se vdajali različnim »važnim« opravkom, iz katerih sem posnel, da je han obenem tudi vaška brivnica.

V kotu je čepel razcapan človek in si obrezaval nohte na umazanih nogah, pa z nožem, ki bi z njim lahko bivole klal. Poleg njega je čepel drug človek, v rokah je držal nekaj, kar je bilo pred leti kedaj morebiti krtača, pred njim na tleh pa je ležal kos obleke, ki ga je pač le samo on imenoval hlače. Na hlačah je bila debela skorja blata in nesnage in mož jih je obdeloval s svojo dvomljivo krtačo tako odločno in nasilno, da se je valil gost prah krog njega.

Ravno njegovim blatnim hlačam nasproti je sedel tretji. Med nogami je držal posodo z mlekom in strgal v njo z nožem česen, ne meneč se za prah, ki se mu je s sosedovih hlač kadil pod nos in v skledo. Četrty v tej zanimivi družbi je tudi sedel na prsternih tleh in držal v naročju glavo petega gosta ter jo bril. Žrtev njegove brivske umetnosti je bil bradat

krepko za uho, da se je položil poleg svojega dobrotljivega bolnika, kakor je bil dolg in širok.

»Kaj ti na misel prihaja —!« je hrul. »Rožiče mi nastavi, sem ti naročil, ne pa da me cvreš in pečeš —!«

Hekim baši se je pobiral od tal in se opravičeval:

»Mar morem kaj za to, da te peče? Orodje mora biti vroče, sicer ne potegne!«

Iznova se je lotil nastavljanja. Zaušnica ga je poučila, da ne sme preveč izrabljati potrpežljivosti padišahovega uradnika, previdneje je opravljal svoj posel in posrečilo se mu je, da sta res obvisela dva tistih kembeljnov Arnautu na hrbtu.

Zmagoslavno me je pogledal, češ, vidiš, da znam! Njegovo zmagoslavno navdušenje pa je žal robato prekinil Arnaut.

»Človeče,« se je drl, »ali me misliš zaklati —? Kdo pa bo vzdržal take bolečine?«

Hekim baši ga je tolažil:

»Le trenutek še počakaj! Koj bo bolje! Ali še čutiš srbečico na hrbtu? «

»Ne več.«

»Vidiš! Ti je že pomagalo!«

»Pa peče me, bode me, grize me!«

»Ampak srbečice nimaš več! Njo sem ti že odpravil. Le malo še počakaj! Še kri ti bom pušcal, pa boš popolnoma zdrav!«

Še enkrat je segel v vrečo, izvlekel dolgo železo in začel na njem brusiti tisto orodje, ki sem ga pogledal za kajfeža. In s tako podjetnostjo je brusil, kot da misli zaklati nilskega konja. Usekal je še tresko z bližnjega trama, da se prepriča, ali je orodje dovolj nabrušeno, pa pokleknil k bolniku.

Rožiči so se medtem shladili in so odpadli. Dvoje rdečih bul je narastlo Arnautu na koži.

Hekim baši je nastavil svoje orodje in štel:

»Bir — iči — ič — ena — dve — tri —!«

Dalje pa ni prišel.

Arnaut je planil na nože, zamahnil in prisolil hekimu bašiju novo, še krepkejšo zaušnico, ga zgrabil za vrat in kričal:

»Pes —! Zaklal si me skoraj! Kako se drzneš prelivati kri padišahovega služabnika? Ali te naj zabodem ali zadavim —?«

Pa tudi hekim baši se je drl na vse grlo:

»Allâh illâ 'llâh —! Ozdraviti sem te hotel, ti pa me pestiš in daviš —!«

Vstali smo.

Ne samo radi tega, ker se je dejanje bližalo višku napetosti, ampak tudi iz drugega razloga, ki je bil še mnogo važnejši.

Vstal je namreč tudi mož, ki si je nohte obrezoval, ter se lotil posla, ki je bil še vse manj okusen. Odvil si je z glave cunjo, ki mu je služila za turbân — platno ali pa kos sukna in po več metrov dolgo, šâš ga imenujejo —, razgrnil cunjo pred sebe na tla, izvlekel iz žepa robot, lesen glavnik, počenil in se čisto po domače in udobno vdal poslu, ki bi ga človek orientalcu sicer nikdar ne mogel dovolj priporočiti, ki pa bi ga tudi orientalec naj ne opravljal javno in tudi ne v sobi, natlačeno polni ljudi. Ni bil mohamedan, ni imel ostrižene in obrite glave, goste lase je imel, — pa še kake! In tisti svoj kožuh je česal in oral s toliko odločnostjo in silo, da —.

Pa naj molčim —.

Ko se je torej hekim bašijeva zdravniška operacija približala višku napetosti in zanimivosti, se je temu možu vzbudila radovednost, kako se bo končala zadeva med padišahovim uradnikom in hekim bašijem. Prenehal je torej s svojim očiščevalnim delovanjem, prijel cunjo za konce ter izsul vse, kar je nakopal in nagrabil na njo iz svojih gostih las — enostavno pred nas.

Zato sem vstal. In v hipu sem bil že tudi zunaj. Moji tovariši pa tudi.

Halef se je režal.

»Ne zameri mu, gospod! Preveč ga je že srbelo po glavi!«

Poklical sem handžijo, plačal rakijo in zapustili smo han, ki bi bil še kvečjemu za žuželkarja zanimiv.

Drugega hana menda ni bilo v vasi, pa če bi tudi bil, se nam ni ljubilo, da bi še dalje proučevali take balkanske šege in navade. Domenili smo se, da bomo rajši kje na prostem prenočili, in jezdili dalje ob Strumici.

Zunaj vasi smo srečali revno oblečenega človeka. Stopal je poleg okornih gar, ki jih je vlekel mršav osliček.

Pozdravil sem ga in vprašal, kako daleč je še do Radove in ali bomo spotoma našli še kak han. Odgovoril je, da je še dve uri ježe, hana pa da ni.

Beseda je dala besedo, kmalu smo bili v pogovoru. Skromno je odgovarjal.

»V Radovi boš ostal, gospod?« je boječe vprašal.

»Če bi se dalo, bi še pred Radovo kje prenočil.«

»Nobenega hana ne boš našel, gospod!«

»Bomo pač na prostem prenočili.«

»Na prostem —? Tako prenočevanje ni prijetno!«

»Nič ne de! Vajeni smo tega. Svobodno nebo je najboljša streha.«

»Tisto je res. Da nisem revež in kristjan, bi ti sam ponudil svojo streho.«

»Kje pa stanuješ?«

»Ni daleč. Nekaj minut više gori ob potoku stoji moja koča.«

»Kaj pa si?«

»Opekar.«

»Pa bi nas sprejel pod streho?«

»Gospod, nimam ti s čim postreči —!«

»Nič ne de! Prav zato, ker si kristjan, bomo ostali pri tebi.«

»Pri meni —? Kristjanu —?«

»Tudi jaz sem kristjan.«

»Ti, gospod —?«

Začuden, pa obenem prijetno iznenaden je pogledal po meni.

»Zakaj pa bi naj ne bil —?«

»Mislil sem, da si musliman.«

»Kako to?«

Skomignil je z rameni.

»Pri nas so kristjani reveži —.«

»Tudi jaz nisem bogat. Ne boj se nas! Ne bomo ti v nadlego! Mesa imamo sami dovolj s seboj, le za vročo vodo te bomo prosili, da si kave skuhamo, in mesa nam boš spekel.

Imaš družino?«

»Žena mi še živi, hčerka pa mi je umrla.«

Obraz se mu je stemnil, nisem ga več izpraševal po njegovih razmerah.

Mož je bil res velik revež. Ni imel druga na sebi ko platnene hlače in platnen suknjič, bos je bil in gologlav. In kočo je imenoval svoj dom —. In k takemu revežu bi naj šli v goste —?

Morebiti bo kdo rekel, da nismo prav storili, da mu bomo le v zadrego in nadlego. Pa šel sem z mirno vestjo z njim. Dostikrat sem že doživel na svojih potovanjih, da so bili največji reveži najbolj gostoljubni in da so ponosni in srečni, če morejo bližnjemu še tudi od svoje revščine še kaj nuditi. Niso ravno vsikdar bogati ljudje odkritosrčno gostoljubni —.

Prispeli smo k potoku, ki se je izlival v Strumico, šli ob njem navzgor in kmalu zagledali kočo.

Stala je poleg globoke ilovnice. Vrata je imela in eno samo okno, pa dimnik, čisto prav in pravilno postavljen dimnik. Poleg vrat je stala zidana klopica, za kočo je bil vrt, za njim pa sadovnjak. Revna je sicer bila kočica, pa prijazna, domača, vabljava. Za ilovnico je bila naložena opeka v dolgih vrstah, sušila se je na zraku.

Ko smo prispeli, je prilezla iz jame opekarjeva žena. Čula nas je, vsa začudena je bila, ko je na mah zagledala toliko tujcev.

Mož jo je poklical.

»Pojdi sem! Goste smo dobili!«

»Goste —?« se je prestrašila.

»Da! Tle effendiji bodo danes pri nas ostali.«

»Se menda šališ —?«

»Prav nič! Tale effendi je kristjan. Glej, da mu lepo postrežeš!«

Obraz se ji je zjasnil.

»Effendi, dovoli, da si roke umijem! V jami sem delala, vsa blatna sem.«

Odhitela je k potoku, si umila roke, jih obrisala ob predpasniku in mi ponudila desnico.

»Dobrodošli! Takih imenitnih gostov še nismo videli pod svojo streho! Ampak —« je pridjala žalostno, »reveži smo, ne vem, s čim vam naj postrežem —.«

Pomiril sem jo.

»Vse imamo s seboj, kar potrebujemo. Ne bil bi vaju nadlegoval, pa tvoj mož je povedal, da je kristjan, in zato ostanemo pri vas.«

»Vstopite, prosim! Velika čast je za naju, da pridete pod najino revno streho!«

Tako odkritosrčno, tako prisrčno je vabila —. Tako dobro so dele njene besede —. Tudi njej je bila videti revščina, slabo je bila oblečena, toda snažno, vkljub umazanemu delu v ilovnici. Zakrpana je bila njena obleka, pa zakrpano in obenem snažno obleko človek rad pogleda, saj priča o dobri gospodinji. Tudi njuna obraza sta govorila o revščini, shujšana sta bila in pritajena tuga jima je gledala iz oči. Bila sta uboga človeka, pa do dna duše poštena. In zato sta mi na prvi pogled ugajala.

Stopili smo v nekako vežo. Orodje je bilo shranjeno v njej, pa tudi osličku je služila za hlev. Na levo smo vstopili v sobo.

In prvo, kar sem zagledal, je bila — peč, prava, pristna zidana peč. Neverjetno —! In poleg nje je stala miza in klop. In po sobi ob stenah so stali pravilni stoli, vsi samo ročno delo opekarjevo, kakor sem pozneje zvedel. Ob stenah so bile police s kuhinjsko posodo. V kotu je stala široka postelja, revna, pa snažna. In pred njo v dolbini kip sv. Bazilija, pred kipom pa lučka.

Vse je bilo sicer preprosto, pa snažno, da se je bleščalo, in prijazno, vabljivo.

V zadregi in vprašaje je žena pogledala po možu. Mignil ji je skozi okno in pokimal. Odšla je.

Ko smo odlagali puške, sem stopil k oknu in pogledal za njo.

Motiko je nesla na rami, po travniku je hitela, preskočila potok, se ustavila ob grmu in kopala. Čemu —?

Uganil sem.

V južni Makedoniji namreč, še bolj pa v Grčiji, je v navadi, seveda le v krščanskih hišah, da zakopljejo dobro zadelane vrče ali pa drugo posodo z vinom globoko v zemljo in jih izkopljejo, kadar se hčerka moži. Tako vino dobro dozori, je po deset ali še več let staro ter ima izredno fin okus. Bogataši zakopljejo cele zaloge vrčev in na gostiji si ga pošteno privoščijo, kapljice ga ne sme ostati.

Tudi dobri opekar in njegova žena sta shranila vino za hčerkinjo poroko. Kdo ve, odkod sta ga dobila —. Pa hčerka je umrla, je pravil mož, in vino je ostalo. In jaz bi ga naj pil —.

Take žrtve nisem smel sprejeti.

»Le pusti vino!« sem rekel možu. »Meni je voda ljubša, moji spremljevalci pa so itak mohamedani in ne smejo vina piti.«

Mož jih je začuden gledal.

»Mohamedani —? Pa so se prekrizali tamle pred podobo —!«

»Ker so mene videli, da sem se prekrizal. Dobri ljudje so, ne sovražijo kristjanov.

Torej pusti vino v zemlji!«

»Kako pa veš, da sem po vino poslal in da ga imam zakopanega?«

»Uganil sem. Poznam navade te dežele.

Gotovo nimaš mnogo vina. Le obdrži ga!«

»En sam vrček ga imam. Hčerka ga je prejela od svojega zaročenca. Zakopal sem ga, da bi ga pili na gostiji.

Pa hčerka je umrla,« je pridjal žalostno. »Ne rabimo vina, tebi sem ga mislil ponuditi.«

»Takega darila ne smem sprejeti! Srce bi se mi trgalo.«

»Gospod, le vzemi ga! Rada ti ga dava!«

»Vem! Dober človek si! In dar ubogega ima stotero vrednost. Tvoja prijazna ponudba velja prav toliko, kot da bi bil vino pil.«

Ugovarjal je še. Za vsako ceno mi je hotel vino vsiliti.

Nisem se vdal. Stopil sem pred vrata in poklical ženo nazaj. Le obotavlja se je ubogala.

»S čim pa vam naj postrežemo?« je dejala žalostno.

Naročil sem vroče vode za kavo in vprašal, ali bi nam spekla mesa, ki smo ga prinesli s seboj. Vsa vesela, da nam more ustreči, je koj zakurila, mi pa smo peljali konje na sočen travnik za kočo in jih privezali, seveda tako, da so se lahko pasli.

Halef je privlekel na dan naše zaloge, kavo, kuretino, meso in kruh. Žena je stolkla kavina zrna v možnarju, ker kavinih mlinov tam še ne poznajo. In ko je zadišalo v sobi po močni kavi, so se dobrima zakonskima zasvetile oči. Kdo ve, kako dolgo že nista vohala in okusila prave, dobre kave —

Kava je bila gotova, — pa manjkalo je findžanov. V zadregi sta se spogledovala. Le en sam lonček sta imela. Pomagali smo jima iz zadrege in poiskali

vsak svoj lasten kozarec. Pili smo kavo in si spekli še tudi govedine.

Povabil sem ju na večerjo, sesti bi morala k naši mizi. Pa nista hotela.

Čudil sem se.

»Oprosti, gospod, danes ne smeva ničesar zaužiti.«

»Zakaj ne? Saj sta vendar kavo pila!«

»Pa mesa ne bova jedla.«

»Saj danes ni post!«

»Ob pondeljkih, sredah in petkih nič ne jeva.«

Nista bila katoličana, pravoslavna sta bila, to sem spoznal na raznih znamenjih po sobi.

»Vem sicer,« sem dejal, »da se vaši menihi tiste tri dni postijo. Pa vidva vendar ne živita v samostanu!«

»Vkljub temu se postiva.«

»Kako to?«

»Tako sva sklenila.«

»A tako —! Sta se zaobljubila?«

»Ne. Dogovorila sva se.«

»Pa vama bom dal moke. Naredita si močnato jed.«

»Hvala! Ničesar ne bova jedla.«

»Čudno! Tudi vaši svečeniki uživajo v postnih dneh sočivje in kruh —!«

»Midva pa ničesar. Ne zameri, gospod!«

In tiho sta sedela pri peči, drug poleg drugega, duševna bol jima je gledala z obraza, iz njunih oči pa glad. Kar odvrniti jih nista mogla od mize.

Zbolelo me je. Jesti mi ni dišalo več, vstal sem in odšel ven. Žalosti in tuge ne morem hladno in malomarno gledati.

Šel sem iskati primeren prostor za taborenje, saj smo mislili prenočiti na prostem. Kmalu sem ga našel.

Za kočo se je dvigal breg, poraščen z redko goščavo. Vrhu brega se je začel gozd in med drevjem je bila ravna, travnata jasa. Tja gori sem stopil.

Nebo je bilo jasno in zvezdnato. Pod košato platano sem zagledal nekaj temnega. Šel sem bliže. Gomila je bila in ob njenem vzglavju je na platani visel križ.

Grob —? Morebiti grob hčerke, ki sta za njo žalovala opekar in njegova žena —? Najbrž. Ali sta se morebiti tudi postila radi nje —?

Vsekakor sta bila močno žalostna. Smilila sta se mi, rad bi bil kaj več zvedel o vzrokih njune žalosti, tolažil bi ju bil rad. Morebiti je bila hčerkinina smrt v zvezi s kakim posebnim dogodkom, s kako nesrečo —.

Pa ni dobro, če človek odpira stare, komaj zaceljene, morebiti še krvaveče rane. Bolje je bilo, če nisem vprašal.

Vrnil sem se h koči in srečal pred njo opekarja. Iskal me je.

»Odšel si, effendi —!« je začel. »Si jezen?«

»Ne. Čemu?«

»Ker nisem hotel sprejeti tvojih darov.«

»Zakaj bi naj bil radi tega jezen —? Svoje razloge imata, ki se radi njih postita, in vajen sem, da pustim vsakomur njegovo prepričanje.«

»Ali smem vprašati, kje si bil?«

»Na griču. Lep prostor sem našel za prenočevanje.«

»Na griču misliš prenočiti?«

»Da.«

Obotavlja se je vprašal:

»Kaj si našel na griču?«

»Tisti grob misliš in križ?«

»Da.«

»Tvoja hčerka je tam pokopana?«

»Da.«

»Mislil sem si, da je tako.«

»In vkljub temu boš prenočil na griču?«

»Zakaj pa ne?«

»Se je ne bojiš —?«

»Tvoje rajnke hčerke —? Še žive bi se ne ball!«
Pomolčal je pa boječe začel:

»Gospod, nekaj bi te rad vprašal —. Nekaj važnega —. Šmem?«

Slutil sem, kaj bo povedal. Nekaj mu je težilo srce, najbrž je bilo v zvezi s hčerkino smrtjo, pa bi se bil rad potožil, meni, tujcu —.

»Le kar mirno vprašaj! Čas imam. Poslušal te bom.«

»Pojdiva, prosim, tjale h konjem! Nikomur ni treba slišati, kaj te bom vprašal.«

Stopila sva na pašnik in sedla pri konjih.

Dolgo je molčal. Ni našel pravega začetka. Pustil sem ga, sam bi naj našel pravo besedo, ki bi mu olajšala srce.

Končno je začel.

»Govorili smo o tebi, ko si odšel, effendi. Zvedel sem, da si pisatelj, da pišeš knjige, da poznaš vso učenost, kar je je na svetu, in da ni vprašanja, ki bi na njega ne znal odgovoriti —.«

O Halef, ti širokoustnež in bahavo blebetalo —! Spet je mene hvalil —. Seveda, čim več luči je padlo na mene, tem več je je odsevalo tudi na njega.

Brž sem popravil njegovo bahavo sodbo.

»Tisto ni res, da bi poznal vso učenost, kar je je na svetu! In tudi ne, da bi znal na vsako vprašanje odgovoriti. Le eno pravo učenost poznam.«

»Katero?«

»Tisto, ki jo naroča sveto pismo z besedami: „Iščite najprvo božje kraljestvo in njegovo pravičnost, vse drugo vam bo navrženo!“«

»Ta učenost je seveda največja. Pa — omenil si sveto pismo. Ga dobro poznaš?«

»Bral sem ga in iskal po njem, kajti v svetem pismu so besede večnega življenja. Le da je človeški razum preslab pa ne prenese luči božje modrosti. Cele tedne sem včasih razmišljal o eni sami besedi, pa nazadnje spoznal, da sem si predrzno usojal meriti

besedo svetega pisma s človeškim slabim razumom. In potem sem bral sveto pismo s srcem in kmalu našel pravi pomen njegovih besed.«

»S srcem si bral sveto pismo —? Ko bi tudi jaz znal tako brati —.

Ali si našel, kaj pove sveto pismo o smrti in o večnem življenju?«

»Da.«

»Veruješ v posmrtno življenje?«

»Če bi ne verjel v večno življenje, bi bilo bolje, da nisem rojen. Vera v večno zveličanje je že sama začetek zveličanja.«

»Torej živi duša po smrti?«

»Čisto gotovo.«

»Ali so vice?«

»Da.«

»Mi pa pravimo, da jih ni. Ali so strahovi?«

»Ne!«

»O da bi ti mogel verjeti —!«

»Torej misliš, da so strahovi?«

»Da! Nekatere duše ne najdejo po smrti miru pa se vračajo kot strahovi. To vem čisto natančno.«

Žalosten je umolknil.

Zaslutil sem zakaj. In zaslutil sem tudi, zakaj da je načel taka vprašanja. Počakal sem in kmalu se je oglasil, počasi in obotavljaje se.

»In zato, ker verujem v strahove, zato se tudi postiva z ženo —.«

»Radi strahov —? Jih mislita s postom pregnati?«

»Ne, upava, da ji bova pomagala in jo odrešila.«

»Koga?«

»Njo, ki si njen grob našel na griču.«

»Hčerko?«

»Da.«

»Nesrečnež! Kdo ti je natvezel tako neumnost? Zloben človek je tisti, ki očetu dopoveduje, da ga hodi strašit lastna hčerka!«

»Čisto natančno vem, da hodil!«

»Si jo videl?«

»Drugi so jo videli.«

»Ne verjemi jim!«

»Pa čul sem jo!«

»Se ti je zmešalo? Kako moreš duha slišati? Duh vendar nima telesa, ne moreš ga ne videti ne slišati!«

»Pa prihaja v telesni podobi!«

»V telesni podobi —? Še to —? V kaki?«

»Prikazuje se v podobi netopirja.«

Šepetaje je povedal te besede in se nagnil čisto blizu k mojemu ušesu. Da se mi ni smilil, na glas bi se mu bil nasmejal.

»Zakaj pa na mah tako skrivnostno govoriš?«

»Veš,« je šepetal, »o takih rečeh se ne sme govoriti. Vsaj glasno ne —. Duh bi čul —.«

Obraz se mu je stemnil. Otožno je povedal:

»Do smrti sem žalosten radi tega —. In žena tudi —. Da hčerka nima miru —. Pa sem čul, da si velik učenjak —. Mislil sem, morebiti veš, kako bi ji vrnil večni mir in pokoj —.«

»Takega sredstva ne pozna noben učenjak. V kraljestvo duhov ne sega človeška učenost.

Pa eno sredstvo vem —.«

»Povej mi ga, effendi!«

»Strahov ni! Trdno bodi prepričan, da jih ni, pa boš na mah rešen svoje tuge!«

»Tega ne morem —! Tega ne morem —!«

»Če pa ti pravim, da strahov ni! Pa vsaj meni verjemi, ki praviš o meni, da poznam vso učenost!«

»Če pa jo sam slišim —.«

»Slišiš —? Kako moreš duha slišati!«

»Trka —!« je šepnil.

»Trka —?« sem se smejal. »Kje?«

»Po oknicah —. In po zraku privrši —!«

»V podobi netopirja se prikazuje — pa po oknicah trka —? Kako je to mogoče?«

»Teža ne vem. Nisem je še videl, le slišal sem jo.«

»Najbrž ponoči.«

»Da.«

»Ob kaki uri?«

»Točno ob uri, v kateri je umrla.«

»Kedaj torej?«

»Točno dve uri pred polnočjo.«

»Hm —! In ljudje so jo videli, oziroma netopirja?«

»Da! In njen zaročenec je na smrt bolan in bo umrl.«

Zaslutil sem prave vzroke njegove tuge. V tistih krajih je praznoverje silno globoko ukoreninjeno.

»Misliš, da je tvoja hčerka po smrti krvoses —? Da bo zaročencu kri izpila pa da bo moral umreti?«

»Da, tako je!«

»O Bog —! Strašno —!«

»Kajne? Kar umrl bi od žalosti!«

»Da, le umri od žalosti! Pa od žalosti nad svojo neumnostjo! Si razumel?«

Trde so bile moje besede, grenke. Toda zdravilo ni nobeno sladko. Tako globoko zajedeno praznoverje se da izruvati le s krepko roko. Pa tudi utegnili nisem, da bi mu na dolgo in široko dajal nauke, v nekaj urah sem moral oditi in do tistikrat sem ga moral ozdraviti. In upal sem, da mi bo uspelo.

Tiho je sedel poleg mene in jokal.

»Effendi, mislil sem, da mi boš dal tolažbe —. Pa si norca delaš iz mene —?«

»Nič si norca ne delam iz tebe! Še smiliš se mi in pomilujem te! Pa jezim se nad tvojim praznoverjem! Pojdi h kjaji pa ga vprašaj. Povedal ti bo, kak velik greh je, če misli, da je tvoj otrok krvoses!«

»O, saj sem bil pri njem!«

»No, — in kaj je rekel?«

»Isto, kar je povedal Vlastanu, ki je bil tudi pri njem.«

»Kdo je Vlastan?«

»Prej je bil moj najboljši prijatelj, sedaj pa je moj smrtni sovražnik. Njegov sin je bil zaročenec moje hčerke.«

»In zakaj je Vlastan danes tvoj sovražnik?«

»Ker vstaja moja hčerka iz groba in pije njegovemu sinu kri, da počasi hira in da bo umrl.«

»Hm —! Torej Vlastan je bil pri kjaji —? In kaj mu je kjaja povedal?«

»Priznal je, da je moja hčerka krvoses.«

»Ni mogoče —! Na čem je umrla tvoja hčerka?«

»Na osepnicah.«

»Ali so osepnice razsajale tistikrat pri vas?«

»Da. Obiskala je Vlastana in njegovo ženo, svojo bodočo taščo. Osepnice je dobila in hčerka je šla, da ji streže. Kmalu se je vrnila. Tožila je, da jo glava boli, vročnica jo je kuhala, nič več ni jedla. In silno preplašena je bila. Bledlo se ji je, govorila je in pravila, da bo tudi njen zaročenec umrl. Nato so se pokazale osepnice in umrla je. Pred smrtjo pa je še povedala, da bo tudi Vlastanov sin umrl.

Sedaj pa je krvoses —. Po zaročenca hodi, odpeljala ga bo s seboj —. Če ne storim, kar nam je kjaja naročil —.«

»Kaj je kjaja naročil?«

»Njen grob moramo odpreti in ji zabosti v srce oster, posvečen kol, ki je namazan z mastjo svinje, zaklane osem dni pred božičem.«

»Strašno —! Strašno —! In vse to verjameš?«

»Da! Pa ne dovolim, da bi se zgodilo. Strašno je baje, če takega krvosesa nabadajo —. Kako kriči in prosi —! O polnoči se mora zgoditi —. Krvosesovo telo namreč ne strohni, toplo in rdeče leži v grobu, kot da ni umrlo —.«

»In Vlastan bi rad, da bi odprl grob?«

»Da.«

»In ker tega ne dovoliš, pa te sovraži?«

»Tako je.«

»Kaj pa je tisti človek?«

»Opekar je kakor jaz. Pa Vlastan ima veliko opekarno s pečjo, jaz pa opeko le na zraku sušim. Rojaka sva, oba sva iz Drenove. Prišla sva v te kraje in vzela ilovnice v najem, ki jih je mnogo najti tod. Vlastan je bogat, jaz pa sem revež. Vkljub temu ni ošaben človek, dovolil je, da se njegov sin in moja hčerka poročita.

Sedaj pa je vsega konec —.«

»Je daleč k njemu?«

»Četrť ure više gori ob potoku je.«

»Obiskal ga bom zarana pa mu povedal svoje mnenje. Vsi skupaj ste čisto neverjetno neumni in praznoverni!

Ampak povej — rekel si, da prihaja hčerka točno dve uri pred polnočjo, kajne? Ali pride vsako noč?«

»Ne, ne prihaja redno.«

»In kadar pride, pa potrka na okno?«

»Da.«

»Zakaj pa ne pohitiš ven in ne pogledaš?«

»Kako bi naj to storil? Kdor vidi krvosesa, mora umreti.«

»Škoda, da nocoj ne pride —!«

»Morebiti pa pride. Danes je sreda, ob sredah je navadno prišel.

Pa zakaj praviš, da bi bila škoda?«

»Rad bi vprašal tvojo hčerko, zakaj te ne pusti pri miru.«

»Effendi, velika nesreča bi se zgodila —! In še enega mrliča bi imeli —!«

»Tisto je pa verjetno —.«

»Namreč tebe —!«

»Jaz pa mislim nekoĝa drugeĝa.

Pa dovolj bo! Tovariše čujem. Najedli so se pa me bodo prišli iskat.«

»Saj jim ne boš ničesar pravil?«

»Le malemu hadžiju bom povedal o krvosesu. Pomagal mi ga bo ozdraviti.«

»Effendi, za božjo voljo te prosim, bodi pameten! Življenje tvegaš!«

»Zelo pameten bom. Že vse življenje sem si želel videti, kak je strah. Mnogokrat sem že tudi poskušal, pa nikoli mi še ni uspelo. Res veselilo bi me, če bi se mi nocoj želja izpolnila.«

»Vidim, da se strahu ne bojiš. Pa tudi vem, zakaj ne!«

»Ne bojim se ga, ker strahu ni!«

»O ne! Čar imaš! Bi mi ga pokazal?«

»Prav rad!«

Pokazal sem mu pest.

»Tole je moj čar.«

»Odpri pest, da vidim, kaj je v njej!«

Nasmejal sem se.

»Poglej! Nič nimam v pesti. Pest sama je tisti čar, ki me varuje pred vsakim strahom.«

Tovariši so prišli, nisva več govorila o strahovih in krvosesih.

Postali smo še pred hišo. Vprašal sem opekarja, ali kadi. Čisto nepotrebno vprašanje! In ko sem mu dal duhtečega džebelija, je vsaj za nekaj časa pozabil na svojo tugo.

In potem smo si voščili lahko noč. Branila sta nam, ko smo se odpravljali na breg h grobu. Ob gomili ubogegega dekleta pač tudi popotnik sme položiti svojo trudno glavo k počitku.

Očko in Omar sta stopila v breg, Halefa pa sem pridržal in mu rekel, da pojdeva pogledat h konjem.

»Gospod, nekaj bi mi rad povedal?« je menil. Uganil je, zakaj sem poslal tovariša sama na grič.

»Da.«

»Kaj neki?«

»Si že kedaj videl strah?«

»Pravijo, da so džinni — strahovi — v puščavi, v goščavah, na gorah in po dolinah, videl pa še nobenega nisem.«

»Enega si že videl!«

»Kje?«

»V Kurdistanu.«

»V Kurdistanu? Ne vem —.«

»Duh votline je bil.«

»A —! Maro Durime misliš —? O, tisti duh je bil pridna stara ženica, pa nikak džinn!«

»Bi rad videl strah?«

»O, zelo rad!«

»Vem za strah, ki bi se ga dalo videti.«

»Kje?«

»Tukaj. Po noči prihaja, po zraku privrši in po oknu trka.«

»Krasno! Misliš, da pride nocej?«

»Ne vem, če bo prišel. Pa želel bi.«

»Jaz tudi. Lahko ga vprašava, tistega džinna, ali ima sultánov potni list. Bova?«

»Da. Dve uri pred polnočjo navadno pride. Pol ure je še časa, da se pripraviva. Ako ne pride, nič ne de. Pol ure izgubiva spanja, druga nič.«

»Kje ga bova počakala?«

»Kar tule ob potoku. Tamle za grmom bova legla v travo, pet korakov imava do hiše. Počakala bova, da pride, in ko se bo vračal, ga primeva od dveh strani.«

»In če se bo branil? Streljava?«

»Ne. Dva bova vendar kos takemu podeželskemu strahu?«

»Čisto res! Pravzaprav tebe niti ne rabim. Tvoj prijatelj in zaščitnik sem. Lahko bi šel spat, sam bi opravil.«

Zlezal je za grm.

Stopil sem nekaj korakov in zlezal za sosednji grm.

Nisem verjel, da bo strah prišel. Ni bil daleč, komaj četrť ure, je bilo do Vlastana, kjer je, tako sem slutil, strah domoval v osebi kakega zaročenčevega tekmeča. Utegnil je zvedeti, da ima opekar goste, pa si je premislil —.

Prepričan sem torej bil, da ga ne bo, in glasno vprašal Halefa, ali ga še boli v prsih in da naj se čuva, če bi se spoprijeli z duhom.

»Tiho bodi, gospod!« me je okregal. »Kdor hoče ujeti džinna, se ne sme izdati z glasnim kričanjem. Tega se boš danes od mene naučil.«

Seveda sem ubogal.

Mali Halef je prav povedal. Če sva se spravila v zasedo in izgubljala čas s čakanjem, mesto da bi šla spat, sva morala zadevo vzeti resno. In resna je bila zadeva vsekakor. Čul sem mnogo o krvosesih in tudi bral o njih. Nudila se mi je prilika, da sem takemu nočnemu netopirju pošteno pogledal pod peruti, da pa tudi ozdravim dobrega opekarja in njegovo ženo strahu in žalosti.

Resnobno sem torej čakal. In dobre pol ure sem čakal.

Že mi je bilo čakanja skoraj preveč, ko je prišel. Neslišno, naglo se je plazil proti mojemu grmu. Moški je bil, gibčno je zlezal k oknu in poslušal.

Završalo je, prav kot bi veter tulil krog ogla. Seveda je zlikovec ta šum sam povzročil. Djalo je votle dlani k ustom, polglasno zažvižgal, padal in naraščal z glasom, širil in ožil dlani in poleg na vso moč brenčal. Čisto otročje strašilo! H koncu je še trikrat udaril po oknicah, se obrnil in mislil prihuljeno zbežati, kakor je prišel.

Tedaj pa se je oglasil Halef:

»Čakaj, lopov! Nocoj pa te imamo!«

Skočil je.

Pa duh je bil kot duh seve zelo prisotnega duha. Sunil je Halefa v obraz in kriknil.

»Eredj a tatárba!«

In izginil je v goščavi.

Da je Halef molčal, bi ga bila izlahka prijela. Halefov vzклик pa ga je preplašil, šinil je od okna v stran in v nasprotno smer, od koder je prišel. Za celo dolžino kočje je imel prehitka.

Seveda sem nemudoma planil za njim in vrgel mimogrede Halefu za njegovo nerodnost v svoji jezi neumnega osla v obraz. Vkljub temu je jadrno pohitel za menoj.

Strah je imel dobre noge, napeti sem moral vse moči, da ga dohitim. Pri Indijancih sem se naučil naglega teka, nisem dirjal z obema nogama, ampak se poganjal menjaje se z desno, pa spet z levo, drugo nogo pa sem rabil le toliko, da sem ostal v ravnotežju. Tudi težo telesa je treba med tekom menjaje se polagati sedaj na eno, sedaj na drugo nogo.

Prišel sem strahu že tako blizu, da sem iztegnil roko za njim. Pa umaknil se mi je in šinil na stran, jaz pa v svojem močnem zaletu mimo njega. Seveda sem se koj obrnil za njim.

Skočil sem čez potok, pognal sem se, da bi prispel obenem z njim na drugi breg. Posrečilo se mi je. Trdo ob njem sem priletel na zemljo in segel po njem. Zagrabil sem ga za pas in uprl noge, da ga poderem na tla.

»Az istenért —!« mu je ušlo.

Ali se mu je pas utrgal, ali si ga je sam odpel, ne vem. Cunja mi je ostala v rokah, padel sem po tleh, duh pa je izginil v grmovju.

»Ga imaš?« je prisopihal Halef za menoj.

»Ne. Pač pa bom tebe koj imel. In sicer za ušesa!«

»Zakaj?« je nedolžno vprašal.

»Zakaj —? Včeraj si mi pokvaril prisluškovanje v golobnjaku, danes pa mi splašiš tegale zlikovca, ki sva ga že tako lepo imela v pesteh!«

»Gospod, silno sem bil navdušen, ko sem ga zagledal! In strah nama je pobegnil, ker ga je bilo strah!«

Kaj sem si hotel —! Nasmejala sem se.

»Seveda ga je bilo strah! Ampak hvalil si se, da ga boš vprašal, ali ima padišahov potni list —. Teci za njim pa ga vprašaj!«

»Našla bova zarana njegovo sled!«

»Da, ko bo treba odpotovati!«

»Saj imaš tamle nekaj v rokah od njega! Kaj je tisto?«

»Cunja. Menda pas.«

»Si razumel, kaj je zakričal?«

»Da.«

»Kak jezik je bil?«

»Mažarski.«

»Torej govori duh mažarski?«

»Vsekakor. Vprašal bom opekarja, kdo zna tod blizu mažarski. Morebiti ga najdemo. In tule v cunji tudi tiči neka reč, ki nama utegne povedati, kdo je tisti lopov, ki straši. Poglejva!«

Otipal sem namreč v cunji nekaj okroglega in držaj je imelo. Razvil sem cunjo in mislil pogledati, pa presunljivi duh, ki mi je zavel naproti, mi je že sam povedal, da držim v roki staro, s tobačno žverco docela prepojeno pipco.

»Kaj je to?« je vprašal Halef.

»Pipa.«

Začuden je sklenil roke.

»Allâh —! Od kedaj pa kadijo duhovi tobak —?«

»Ne vem. Pa kakor dokazuje tale pipa, ga res kadijo. In sicer ne ravno najboljšega.«

»Pokaži!«

Vzel jo je in povohal.

»O joj —! Kdor tako pipo kadi, ne sme imeti nosu!«

Zamahnil je z roko in mislil pipo zavreči. Prijel sem ga.

»Stoj! Kaj ti na misel prihaja! Tole pipo nujno potrebujem!«

»Allâh te čuvaj! Ali misliš kaditi iz tele smrdljive lule?«

»Tisto ne. Pa zvedel bom po njej, kdo je strašil pri opekarju.«

»Pa res! Skoraj bi bil zagrešil neumnost!«

»Pojdiva v kočo!«

Duhovo kričanje pa Halefovi vzkliki so opekarja in ženo seveda zbudili. Smrtnobleda sta sedela za pečjo.

»Videl si krvosesa —?« je hlastnil, ko sem vstopil.

»Da.«

»Umrl boš, effendi! Kdor je videl krvosesa, ne živi več dolgo!«

»Torej bom moral prav kmalu umreti, ker ga nisem samo videl, ampak tudi zgrabil.«

»Sveta nebesa —!«

»In imel bi ga, pa mi je žal ušel.«

»Po zraku?«

»Ne. Čisto pravilno po tleh, v dolgih skokih po goščavi ob potoku. In celò govoril je.«

»Kaj pa je povedal?«

»Eredj a tatárba' in ‚Az istenért'.«

»Tega živ človek ne razume. Najbrž je jezik duhov.«

»Ni jezik duhov, ampak jezik Mažarov.«

»Torej si ga razumel?«

»Seveda.«

»Kaj pa je povedal?«

»Same reči, ki jih človek v smrtnem strahu pove.«

»Duhovi govorijo torej mažarski?«

»Da. Povej, ali živi tod kje človek, ki je rojen Mažar?«

»Mažar —? Da!«

»Kje?«

»Hlapec pri Vlastanu je Mažar.«

»Tako —? Zanimivo —! Ga poznaš?«

»Dobro.«

»Poznaš tole?«

Pokazal sem mu pas in pipo.

Iznenaden je gledal.

»Tale pas in tale pipa sta last Vlastanovega hlapca. Oboje dobro poznam, posebno še pipo. Glavica je iz gline, vivček pa je iz trstike. In ko je cev popolnoma prepojena s tobakom, jo žveči, kadar mu tobaka zmanjka. Da je tako žvečenje šele največji užitek, pravi.«

»Ali je tisti hlapec morebiti kedaj pogledoval za tvojo hčerko?« sem vprašal, vdajajoč se svojim slutnjam.

»Da. Postopal je za njo, za ženo jo je hotel imeti, pa sva mu pokazala vrata.

Ampak, povej, odkod veš to. Je bil nocoj zunaj?«

»Mislim, da je bil, pa ne morem trditi.

Eno pa ti lahko rečem. Krvoses ne bo več prišel, In jutri ti ga bom pokazal. Mislil sem sicer zarana odpotovati, pa bom še nekaj ur ostal in obiskal Vlastana.«

Prestrašil se je.

»Effendi, ne stori tega! Vrgel te bo čez prag!«

»Besedo ti dam, da me bo sicer zelo neprijazno sprejel, ločila pa se bova kot najboljša prijatelja. Tudi vidva se bodeta spravila.«

»Kako boš to naredil?«

»O tem bom sedajle razmišljal. In zato pojdem spat.«

Pa ni me pustil. Rad bi bil zvedel, kaj se je zgodilo zunaj pred kočo, izpraševal me je, strah ga je bilo.

Pomiril sem ga, mu obljubil, da bo drugi dan vse zvedel, in odšla sva s Halefom. Skoraj prepričan sem bil, da je lopovski »krvoses« Vlastanov hlapec in da se je hotel osvetiti opekarju, ker mu ni dal hčerke.

Manj jasno mi je še bilo, v kaki zvezi je s krvosesom Vlastanov sin in zakaj bi moral umreti, kakor je pravil opekar. Pa tudi to sem že deloma slutil. Le nekaj dokazov mi je še manjkalo, pa bi drugo jutro dobremu opekarju za vselej pregnal njegovo prazno-verje.

Očko in Omar sta že spala. Tudi s Halefom sva koj legla. Utrujen sem bil, kmalu sem zaspal. Pa divjina me je navadila na rahlo, bi rekel, čuječe sapnje. Tudi topot sem rahlo spal, posebej še, ker sem slutil, da bo zgodba o krvosesu še tisto noč dozorela do zadnjega poglavja.

V spanju se mi je zdelo, kot da je kamen pritrkljal po bregu in udaril v grmovje. Zbudil sem se in poslušal.

Koraki so se bližali, več ljudi je prihajalo. Kdo bi bil —?

Brž sem zbudil tovariše. Nekaj besed, pa smo se sporazumeli in se umaknili za grmovje.

In koj nato so prišli po hribu ljudje. Dovolj je bilo svetlo, štiri sem naštel. Prvi je nosil različno orodje in ga vrgel ob grobu v travo, zadnja dva pa sta peljala nekoga med seboj in ga varno posadila pod platano. Eden od njiju je bil ženska.

»Začnemo?« je vprašal prvi.

»Da. Pohiteti moramo. Polnoč je blizu. Nikdar več ne sme čarovnica iz groba.«

»Nam ne bo škodovalo?« je boječe vprašala ženska.

»Ne! Stokrat sem ti že vendar povedal, da je dobro delo, kar mislimo storiti.

Vzemi motiko, András!«

András je mažarski. Po naše rečemo Andrej.

Seveda sem takoj vedel, kdo so ti ljudje. Nihče drug ni bil, ko Vlastan z ženo in sinom pa njegov hlapec, ki je bil Mažar.

In čisto všeč mi je bilo, da so prišli. Sem vsaj lahko kar po noči opravil in mi ni bilo treba drugo

jutro Vlastana' nadlegovati. Najbolje je bilo, če smo tudi mi kar začeli. Čemu bi čakali, da ti norci še grob po nepotrebnem oskrunijo.

Polglasno sem vzkliknil tovarišem, planili smo izza grmovja — iznenadeni so kriknili nočni grobarji in že smo držali vsak svojega za vrat. Jaz sem zgrabil hlapca, ker je bil najnevarnejši.

»Načy Isten!« je zatulil.

Podrl sem ga na tla, mu pokleknil na noge in mu nastavil nož na prsi. Nisem mislil tako strašno hudo, le prestrašiti sem ga hotel, omehčati, da bi mu tem laže in hitreje izvabil resnico.

»O jaz nesrečnež —! Vse je izgubljeno —!« je zastokal, spet po mažarsko.

Znano je, da govori človek v strahu in iznenade-nju vedno le v maternem jeziku, pa če zna gladko še toliko drugih jezikov. Tudi Vlastanov hlapec ni bil izjema. Prav nič nisem dvomil, da je Mažar po rodu.

Nisem mu dal časa za razmišljanje.

»Ti si bil krvoses?«

»Da!« je odgovoril ves preplašen.

»Da bi se maščeval, ker te opekarjeva hčerka ni marala?«

»Da.«

»Ti si trkal po noči na opekarjevo okno in strašil?«

»Da.«

Njegova izpoved je pravzaprav zadostovala, saj so jo slišale tri priče, Vlastan, njegova žena, njun sin, da ne računam še svojih tovarišev.

Pa nekaj druga sem še moral zvedeti.

Vlastanov sin je hiral —. Mogoče da je bil res bolan, mogoče da je vplival na njega strah pred krvosesom, mogoče pa tudi, da je bilo res, kar sem sam slutil.

Poskusil sem.

»In gospodarjevemu sinu si zavdajal?«

»Milost —!«

»Kaj si mu dajal?«

»Mišnico.«

»Mnogo?«

»Čisto malo.«

»Dnevno?«

»Da.«

»Umreti bi moral?«

»Da.«

»Zakaj? Povej resnico, sicer te zabodem!«

»Da bi bil mesto njega sin.«

Tedaj sem vse razumel.

Opekarjeva hčerka je bila pred smrtjo vsa preplašena in na smrtni postelji je povedala, da bo tudi njen zaročenec umrl, zamolčala pa je, kdo ji je to povedal.

Prijel sem lopova še krepkeje za vrat.

»Nevesta tvojega mladega gospodarja je videla, da si mu zavdajal, pa si ji zagrozil, da mora molčati?«

Priznal je.

»Da. In grozil sem ji, da bom zavdal tudi njunima staršema, če ne bo molčala.«

Res sem se čudil, da je govoril tako odkritosrčno. Ali se je bal noža, ali je mislil, da so ga iznenadili sami peklenščeki v trenutku, ko je hotel oskruniti grob, — ne vem. Pa kar sem zvedel, mi je popolnoma zadostovalo.

Postavil sem hlapca na noge.

»Pojdimo k opekarju! Pa vsi!«

Stopil sem po bregu. Nobeden ni zinil besedice. Kaj so si neki Vlastanovi mislili o nas —?

Opekarja še nista spala. Razburjena sta bila. Vsa iznenadena sta gledala, ko smo vstopili.

Sunil sem hlapca v kot.

»Tule imaš tistega svojega krvosesa! Poglej si ga! Od smrdljivih starih vivčkov živi in mrličje izkopava za zabavo.«

Opekar nas je gledal in gledal, enega za drugim, besede pa ni našel nobene.

Vlastan je položaj prej razumel. Ponudil mu je roko.

»Odpusti! Vsi smo bili prevarani!«

Tedaj končno je prišel opekar do sape.

»Odkod — odkod ste prišli —?«

»Grob smo mislili odpreti. Prinesli smo blagoslovljeni kol s seboj, da bi ga zabodli tvoji hčeri v srce, in tedaj — hipoma — ne vem, kako je bilo —.«

Nisem dalje poslušal. Odšel sem ven, tovariši pa za menoj.

Zunaj je Halef zbijal šale na račun ujetega krvo-sesa. Vmes smo čuli glasove iz koč, izprva jezne, ki so najbrž veljali hlapcu, pozneje pa mirne, nazadnje še celò vesele.

In potem so nas poklicali v sobo.

»Effendi,« je pravil opekar, »za vse to gre tebi zahvala! Rešil si naju tuže in žalosti in sramote! In pripeljal si nama nazaj najinega najboljšega prijatelja!«

Tudi žena nam je jokaje stisnila roke.

»Ne zahvaljujte se nam!« sem branil. »Sami ste si zaslužili nocojšnje veselje! Gostoljubno ste nas sprejeli pod streho, čeprav ste ubogi. In zato ste prejeli plačilo. In odslej se vama ni treba več postiti, ni vama treba več tugovati in žalovati. Vse se je pojasnilo. Da mi nisi potožil svojega gorja, kdo ve, ali bi bila pomoč prišla tako kmalu.«

»Da!« je pravil Vlastan. »Čul sem, da se razumeš na vse vede. Ali poznaš tudi strupe?«

Pogledal sem po njegovem sinu. Bled in z upadlimi lici je sedel pri peči. Po očetovih besedah pa so se mu zasvetile oči v upanju in pričakovanju.

»Nekaj že razumem. Toliko vam lahko povem, da bo tale mladi človek kmalu okreval, ako ga daste v roke pravemu, poštenemu zdravniku.

Tistega lopova tamle,« sem pokazal na hlapca, »tistega pa izročite sodnji, da bo prejel zaslužen kaznen!«

Moje besede seveda niso bile nikaka zdravniška izjava, ampak le mnenje navadnega človeka, pa vzbudile so splošno veselje. Vlastanov sin je ves radosten skočil na noge in mi hvaležno stisnil roko.

Vlastan pa je vzel vrv, zvezal hlapcu roke in ga odpeljal. Besede ni rekel več. Žena in sin sta odšla za njim.

Črez pol ure pa sta se vrnila. In veliko košaro, polno jestvin, sta porinila skozi vrata.

»Effendi,« je začel Vlastan, »vina mojega soseda, ki je po tvoji zaslugi spet moj prijatelj, tistega vina nisi hotel piti. Poročno vino bi naj bilo —. Moj sosed je ubog, jaz pa imam vsega dovolj. Zato smeš in moraš vzeti, kar ti nudim. In pili bomo tole vino, ki sem ga za tebe izkopal.«

»Naj bo!« sem dejal. »Pa teknilo mi bo le, če obljubiš, da boš s svojim bogastvom skrbel tudi za svojega ubogega soseda. Sam imaš vsega dovolj, skrbi, da bo tvoj prijatelj in sosed imel vsaj toliko, kolikor neobhodno potrebuje za življenje!«

»To ti z veseljem obljubim! In roko ti dam na to! In kadar bomo odslej sedeli skupaj in se veselili, vsikdar bomo mislili tudi na tebe in na nocojšnji večer.«

Topot smo vsi sedli za mizo, tudi uboga opekarja se nista več branila. Njun post je bil pri kraju. In ko smo pili rdeče, sladko makedonsko vino in ko so moji mohamedanski tovariši videli, kako dobro nam de in kako gladko nam teče po grlu, so se jim nabirale sline in Halef mi je — v imenu vseh — šepnil:

»Gospod, tako čisto mastno in rdeče je in v zemlji je bilo zakopano —. Tisto ni več vino!«

»Kaj pa?«

»Kri zemlje je! In krvi zemlje nam prerok ni prepovedal!«

»Seveda ne.«

»Torej dovoli, da si tudi mi nalijemo! Veseli bi radi bili, kakor ste vi veseli.«

In nalil si je pa spet nalil — in še mnogokrat nalil.

Na spanje ni nihče mislil. Z zoro smo se poslovili.

In ko smo krenili na cesto in je bila dolinica z ilovnicami opekarjev za nami, je menil Halef:

»Ko se povrnem k Hanni, k ženi vseh žen in cvetlici vseh cvetic, jo bom naučil, kako se dela iz vina kri zemlje, ki jo sme piti tudi pravoverni sin preroka in ki preмага vso žalost življenja. Allâh je velik in Mohammed je njegov prerok!«

V.

Tatvina v dabilskem hanu.

Po ozki, skalnati soteski smo krenili v dolino Strumice. Pet ur je še bilo do mesta.

Halefa je še vedno bodlo v prsih. Nevarno sicer ni bilo, ni tožil, le včasih, če je konj nerodno stopil, je bolešno stisnil ustnice. Čutil je bolečine.

Zato smo jezdili čisto počasi in sklenili, da si o prvi priliki spet izdatno počijemo.

Na naši levici se je širila rodovitna dolina Strumice, na desni pa so strmo padale v dolino višine Plaškavice. V Radovi se nismo ustavili. Žalostno turško gnezdo je, prebivalci se pečajo s pridelovanjem tobaka in bombaža. Črez star most smo prišli na levi breg Strumice in prispeli opoldne v Dabilo. Ker se mi pred večerom še ni mudilo v Strumico, sem napovedal tovarišem v Dabili počitek.

Ob cesti sem opazil dolg, visok, precej zanemaren zid in za njim poslopja. Nad vhodom je bil pobeljen kamen in na njem tale turški napis:

Mekân râhatin ile emînlikin ile hudzûrun.

Prijetno iznenaden sem gledal napis. Pomeni namreč po naše: »Gostilna pri počitku, varnosti in udobnosti«. Napisa nad turškim hanom še nisem našel. Bi mu smel verjeti —?

»Bi vstopili?« sem vprašal Halefa.

»Kakor hočeš, gospod! Storil bom, kar boš ti storil.«

»Pojdimo!«

Zavili smo na dvorišče.

Troje poslopij ga je obdajalo. In sredi med njimi je ležala »zlata jama kmetova«, — gnojna jama

namreč, polna gnoja in gnojnice. Po višini kupa sem zasodil, da je lastnik te zlate jame vsekakor bogat posestnik, bogat tudi na tistem plemenitem izdelku, ki se v takih zlatih jamah nabira. Pravzaprav bi bil lahko vse obsežno dvorišče imenoval eno samo zlato jamo, kajti komaj da smo prijezdili skozi vhod, so že naši konji do kolen brodili po snovi, ki se občutljive-mu nosu tako neprijetno najavlja.

»O dišave —! O duhovi nosu —!« je vzklikal Halef. »Da, tu je gostilna udobnosti! Kdor tu leže, bo mehko ležal! Boš poskusil, gospod?«

»Ti si moj prijatelj in zaščitnik! Storil bom, kar boš ti storil!«

Nisva utegnili nadaljevati najinih razmotrivanj. Krdelo divjih psov se je tuleč zapodilo v nas, mislil sem, da nas bodo raztrgali, tako so besneli. Pogнал sem vranca, da je skočil sredi med nje, in koj so se razkropili in lajajoč zbežali.

Ljudi ni bilo videti. Hiši na desni in levi sta najbrž služili za gospodarsko poslopje, hiša na sredi pa je menda bila han, čeprav ni kazala nobenega sledu, da bi bila namenjena gostoljubnosti. Oken ni bilo, le luknje sem videl, zaprte z oknicami. Tudi dimnik sem zaman iskal. Vrata so bila ozka in nizka.

Pojezdili smo k vratom in razjahali.

Šele tedaj se je pokazalo prvo človeško bitje.

Zaman sem ugibal, ali je ženska ali moški. Nosilo je tisto bitje široke, zelo široke, rdeče hlače, poveza-ne nad gležnji. Ali tičijo noge v črevljih, ali pa je bitje boso, tega tudi nisem mogel dognati. Le da so noge črne, to sem takoj ugotovil. Od vratu do kolen je bilo telo odeto v obleko, ki je bila srajci podobna. Srajca je bila prepasana z jermenom. Umazana je bila, kot da je stoletja služila dedom in pradedom sobnega slikarja za delovno obleko in kot da jo je sedanji lastnik še posebej vlačil po blatu. Vrat in obraz sta bila neznansko suha in pač nista vedela, kaj je milo in voda. Glava se je majala ko glava ma-

lika v kitajski pagodi. Pokrita je bila z nekako cunjo in izpod nje so viseli kuštravi, osiveli lasje.

»Dober dan!« sem pozdravil zagonetno bitje.
»Kdo si?«

»Prva dekla sem!« je nedopovedljiva osebnost ponosno povedala.

Hm —! Torej ženska je bila —?

»Kje je tvoj gospodar?«

Pokazala je v hišo.

»Notri!«

»Pozdravil bi ga rad.«

»Prav, effendi!«

Stopila je na stran.

Skloniti sem se moral, da sem zlezal skozi »vra-
ta«. In na mah sem bil že tudi »v vseh sobah« gosto-
ljubnega hana pri počitku, varnosti in udobnosti.

Veže ni bilo. Štiri stene hiše so obdajale edini prostor, ki pa je bil po navadi Balkana s stenami, iz vrbovine spletenimi, razdeljen na več oddelkov.

»Na levo!« je naročala prva dekla za nami.

Krenili smo na levo, gospodarja pa nismo našli.

Dve luknji v steni sta razsvetljevali sobo. Oknice so bile odprte, šip ni bilo na oknih. Sredi prostora je stala miza in krog nje stoli. In oboje, miza in stoli — je bilo snažno, da se je kar bleščalo. Čudno —. Dekla pa je bila umazana, da je kar spoznati ni bilo —.

Ker ni bilo nikakih podob na stenah, sem zasodil, da je lastnik hana Turek.

V »oknih« so stali lončki s cvetlicami. Spet prijetno iznenadenje. In lesena posoda z vodo v kotu je bila snažna in polna čiste vode, da bi jo človek kar poskusil.

Potrkal sem z jahalno palico po mizi. Stena iz vrbovine se je premaknila in moški je vstopil. Po turško je bil oblečen, rdeč tarbûš je nosil, postaven, krepek človek je bil, dolga, črna brada mu je segala na prsi.

»Ti si handžija?« sem ga vprašal.

»Da. Pa ne sprejemam gostov.«

»Pa odstrani napis s svojih vrat!«

»Še danes ga bom. Dal bom vrata prebeliti.«

Jezno je govoril. Ali je doživel s svojimi gosti slabe izkušnje —?

»Nismo prišli, da bi prenočili pri tebi. Le počili bi si radi in kaj malega pili.«

»To lahko dobite. Jesti in piti, oboje.«

»Kako pijačo imaš?«

»Rakijo in pivo.«

Začuden sem dvignil obrvi.

»Pivo —?« sem ponovil. Bal sem se, da nisem prav razumel.

»Da! Dobro pivo. Priporočam ti ga!«

Pivo —? Hm —! Zanimivo!

»Kje pa si dobil tisto pivo?«

»Sam sem ga varil.«

»Ti sam —? Kje pa ga shranjuješ?«

»V velikih vrčih. Vsak dan skuham nekaj vrčev piva. Moji ljudje ga dobijo za žejo.«

Vsak dan sveže pivo —? Posebno priporočljivo to »sveže« pivo seveda ni bilo.

Menda mi je na obrazu videl, da dvomim o kakovosti njegove pivske umetnosti. Dejal je:

Mirno ga lahko piješ! Čisto sveže je, davi sem ga skuhal.«

Mož je najbrž mislil, da je pivo tem boljše, čim mlajše je. Na zapadu sodimo o pivu seve čisto drugače.

Vkljub temu sem njegovo »sveže« pivo naročil. Radoveden sem bil, kako reč je skuhal in jo krstil s plemenitim imenom pivo.

Prinesel je poln vrč in ga postavil na mizo.

»Pij!« je ponujal. »Moč daje pa skrbi prežene!«

Zbral sem ves svoj pogum, prijel z obema rokama za težki vrč in nagnil.

Dišalo ni slabo. Ojunačil sem se in poskusil, poskusil še enkrat — in pil in pil v dolgih požirkih.

Lahko je bilo, silno lahko, prav kakor če bi monakovsko pivo pomešal s petkratno količino vode, pa slabo res ni bilo. Pogasilo je žejo, drugih posledic pač ni povzročalo.

Tudi moji tovariši so pili in pohvalili, menda zato, ker nisem grajal pijače. O pravem pivu vsi skupaj niso mnogo razumeli.

Handžija je bil vesel, da nam njegov izdelek tekne. Obraz se mu je razjasnil in ponosno je pravil:

»Da, sam sem pivovar. Teža tu pri nas nihče drug ne zna.«

»Kje pa si se učil?«

»Od nekega tujca sem se naučil, ki je doma iz dežele piva. Delal je svojčas v Stambûlu, črevljar je po poklicu. Pa v njegovi domovini zna vsak človek pivo variti in tudi tisti človek ga je znal. Revež je bil, peš je potoval domov. Usmilil sem se ga in mu dal za nekaj dni prenočišče in hrano. V zahvalo me je naučil pivo variti.«

»Iz katere dežele pa je bil?«

»Čisto natančno sem si zapomnil ime njegove domovine. Elanka se imenuje.«

»Zdi se mi, da si tiste dežele le nisi čisto natančno zapomnil —.«

»O da! Elanka se ji pravi!«

»Morebiti pa Erlangen?«

»Erla —. Effendi, res je tako! Tako se imenuje, kakor si ti povedal. Spominjam se. Besede ni lahko izreči. Ali poznaš tisto deželo?«

»Erlangen ni dežela, ampak mesto na Bavarskem.«

»Da da! Čisto prav si povedal! Mož je bil iz Bavarske, sedaj se spominjam. Bavarija je del Alemanije, kjer vsi ljudje pivo pijejo. Celò dojenčki v zibelki že kričijo za pivom.«

»Ti je tisti človek tako povedal?«

»Da.«

»No, ne poznam ga pa ne vem, ali je on sam že kot dojenček v zibelki kričal za pivom. Pa naj bo! Vsekakor je dokazal, da kdor pivo pije, ni nehvaležen človek.

Ali dobimo tudi jesti pri tebi?«

»Da, effendi, le povej, česar ti srce poželi!«

»Ne vem, kaj vse nam moreš nuditi.«

»Vse ti je na razpolago, kruh, meso, kuretina, jajca —. Vse, kar poželiš.«

V duhu sem gledal »prvo deklo«, ki je najbrž oskrbovala tudi kuhinjska dela, in previdno povedal:

»Hm —! Bi dobili jajčnik?«

»Tudi jajčnik lahko dobiš.«

»Kdo pa ga bo pripravil?«

»Moja žena.«

»In ne prva dekla, tista, ki smo jo zunaj srečali?«

»Ne, effendi!« se je nasmehnil, »Vem zakaj vprašaš. Prva dekla je in najmarljivejšja med vsemi. Pa zaposlena je le v hlevu, v kuhinji pa je moja žena prva.«

»No, pa poskusimo!«

Šel je, da naroči.

Tudi tovariši so se zadovoljno muzali, da bodo dobili okusen jajčnik in da ga ne bo pripravila »prva dekla«.

Handžija se je vrnil, prisedel in zdelo se mi je, da nas pozorneje gleda ko prej.

»Nisem vas prijazno sprejel,« je začel. »Ne zamerite! Človek doživi včasi goste, ki mu res pokvarijo veselje do gostilniške obrti.«

»Si doživel slabe izkušnje z gosti?«

»Zelo slabe!«

»Kedaj?«

»Sinoči.«

»So razgrajali?«

»O, da bi bilo samo tisto —! Okradli so me.«

»Gostje —? Kako se je zgodilo?«

»Vedi, da pridelujem tobak. Od časa do časa pride trgovec iz Soluna in mi odkupi zaloge. Tudi včeraj je prišel in mi plačal zadnji obrok lanske žetve. Točno sto funtov je bilo.

In prav ko mi jih je naštel na mizo tule, same zlatnike, so prišli trije tujci in vprašali, če bi smeli prenočiti. Sprejel sem jih in nesel denar tja v zadnjo sobo, v svojo spalnico. In ko sem davi pogledal, ni bilo denarja več —.«

Ne vem, kako je bilo, pa tatvina me je na mah zanimala. Morebiti sem podzavestno že slutil, s kom je imel handžija opravka.

Poizvedoval sem:

»Kako pa so se lotili dela? Ali se tako lahko pride v tvojo spalnico? Ali so njene stene tudi iz protja?«

»O ne! Spalnica leži v zadnjem levem kotu hiše in ima močno zidane stene, ki segajo do strehe. Tudi vrata so močna in celò z železom obbita. Dal sem jih tako močna napraviti, ker shranjujem v spalnici svoj denar in druge dragocenosti.«

»Kako pa so tatovi prišli v spalnico? Kako so vobče vedeli, kam si djal denar?«

»Ne pozabi, da so stene tele sobe iz protja! In premakljive. Takole mislim da je bilo. Ko sem odšel z denarjem, se je eden njih splazil za menoj, odmaknil steno tamle in pogledal, kam sem nesel denar. Nato je brž hitel iz sobe in za hišo pa skozi okno spalnice opazoval, kam ga bom skrtil. Ko sem denar zaklenil, mi je bilo, kot da čujem zunaj ropot. Stopil sem k oknu in poslušal. In res sem slišal korake, oddaljevali so se. In ko sem se vrnil v sobo h gostom, je enega manjkalo. Šele čez nekaj časa je vstopil.«

»Se ti ni zdelo sumljivo?«

»Koj izpočetka ne.«

»Pa tisti koraki, ki si jih čul za hišo?«

»Lahko da je bil tudi kateri mojih hlapcev. Navadno so zaposleni ob tistem času za hišo.

Pozneje sem se spomnil na korake in da je prav tedaj enega od gostov manjkalo. Izpraševal sem služinčad in neki dninar mi je pravil, da je šel točno ob tistem času k ovčji staji, ki je za hišo, in da je srečal enega od gostov. Prihajal da je od ogla hiše, od tam, kjer leži spalnica.«

»Ali veš, kako so tatvino izvršili?«

»Nimam pojma.«

»Kedaj pa si opazil, da je denar izginil?«

»Ko sem legel spat. Pozno je že bilo, nekaj ur po polnoči. Kvartali smo, dobil sem pa mislil priigrani denar djati k izkupičku za tobak. Odprl sem omarico, pa ves prestrašen opazil, da je prazna —.«

»Hm —! Torej v omarici si imel shranjen denar? Si jo zaklenil, ko si djal v njo tistih sto funtov? Menim, ali je bila zaklenjena s ključem?«

»Da.«

»Je bila tudi spalnica zaklenjena?«

»Ne, spalnica pa ne. Puščam jo odprto, ker hodijo žena in otroci v njo pa bi jo moral vsakemu posebej odklepati.«

»Pravil si, da si mnogo priigrals —. S kom pa si igral?«

»Z gosti.«

»S trgovcem iz Soluna, ne?«

»Ne. Trговец je odpotoval že sinoči. Gostje pa so pravili, da se jim še ne ljubi iti spat pa da bi vrgli karte. Začeli smo in kmalu sem priigrals cel funt. Naročili so rakijo, mnogo sem pil, silili so me in nazadnje sem se žganja nalezal. Zaspalost se me je lotevala pa smo karte pustili.«

»So tudi gostje nehali z igranjem?«

»Da.«

»Si takoj šel v spalnico, da bi shranil priigrani funt?«

»Ne. Moral sem prej še gostom vrata odpreti. Danilo se je že, dejali so, da ni vredno leči in da bodo

koj odpotovali. Plačali so, kar so zapili, še več so dali, nego sem zahteval. In potem so odšli.«

»Kam? So ti povedali, kam potujejo?«

»Rekli so, da potujejo v Dojran.«

»Hm —! Torej na jug —! In odkod so prišli?«

»Iz Melnika.«

»Tako —! Iz Melnika so prišli —? In trije so bili —?«

Slutnja se mi je vzbudila, ki je postajala vse bolj določna in jasna. Ali so bili tisti trije tatovi naši odrinski begunci —?

»Si jih videl?«

»Seveda sem jih! Saj sem skoraj šest ur kvartal z njimi!«

»Si videl tudi njihove konje?«

»Da.«

»Kaki so bili?«

»Belci.«

»Imenitno —! Imenitno —!« je vzkliknil Halef.

»Gospod, koj sem slutil!«

»Da, duhovit človek si!« sem se mu smejal.

Handžija pa ga je napeto gledal.

»Kaj je slutil, effendi?«

»Pozneje ti bom vse povedal. Zaenkrat te prosim še nekaterih podatkov o tistih tvojih gostih.«

»Te zanimajo?«

»Zelo!«

»Zakaj?«

»Tudi to še boš zvedel. In le dobro bo za tebe, če nam natančno vse poveš, kar veš o njih.«

»Kar vprašaj, effendi! Vse boš zvedel!«

S čisto drugačnimi očmi nas je gledal ko prej. Halefov vzklik mu je morebiti vzbudil misel, da imamo tudi mi opraviti s tatovi. Napetost mu je zrla iz oči in upanje da nazadnje le še dobi nazaj svoj denar.

»Odšli so že torej,« sem nadaljeval, »ko si zapažil tatvino —. Si takoj nje sumil?«

»Ne. Zbudil sem najprvo svoje ljudi in jih izpraševal. Pošteni ljudje so, tatu nimam v hiši. Preiskal sem jih in tudi njihova ležišča, pa seveda nisem ničesar našel.

In šele tedaj sem zasumil, da bi bili tujci tatovi. In spet sem poizvedoval pri služinčadi. Kakor sem že rekel, mi je dninar povedal, da je enega izmed gostov srečal za hišo, tam, kjer leži spalnica. Primerjala sva čas in dognala, da je bil za hišo točno ob času, ko je enega gostov manjkalo v sobi.«

»Pa tatvine vendar ni mogel tistikrat izvršiti, ampak šele pozneje!«

»Seveda! Tako sem si tudi sam mislil.«

»In zdi se mi, da za tatvino ni bil eden sam dovolj, najmanj dva sta morala biti —. Ali se ne spominjaš, če ni morebiti kedaj dveh gostov manjkalo v sobi?«

»Čisto dobro se spominjam. Izprva se mi je zdelo sumljivo, pozneje seveda sem mislil tudi na to okolnost.«

»In kedaj sta odšla tista dva iz hiše?«

»Preden so legli otroci z ženo spat.«

»Tvoja družina spi pri tebi v spalnici?«

»Da.«

»Tatvina se je zgodila, preden so legli. Tatovi so natančno vedeli, kedaj greste pri vas spat.

Kako pa so naredili, da niste ničesar opazili? Saj imaš vendar dovolj ljudi pri hiši. S čim so vas zamotili?«

»Eden od njih je kazal razne kvartaške umetnosti. Ugajale so mi in sklical sem vso družino v sobo. Dobro smo se zabavali. In medtem sta druga dva odšla, ni se mi zdelo sumljivo. In ko sta se vrnila, je oni prvi, ki nas je zabaval, dejal, da ne zna nič več. Družina je šla spat, mi pa smo še kvartali.«

Prav nič se nisem čudil, da so se znašli taki strastni kvartavci v samotni turški vasi. Ni bilo prvič, da sem naletel v Turčiji na kvartavce. Tudi

kvartaške »umetnosti« sem videl v Turčiji, ki bi se jih nobenemu našemu kvartaškemu umetniku ne bilo treba sramovati. Seveda so bili ti umetniki navadno Grki ali pa Armenci. Rojen Turek ni zadosti potrpežljiv, da bi se takih spretnosti naučil, je prelen.

Čudil se torej nisem, da so v Dabili kvartali, le radoveden sem bil, kateri izmed naših treh znancev je nastopil kot »kvartaški umetnik«.

Dal sem si moža popisati in se prepričal, da je bil odrinski jetničar. Medtem ko je izvajal svoje kvartaške ročnosti, sta se, je pravil handžija, odstranila druga dva in se čez nekaj časa vrnila. Tista dva nista bila druga ko Manah el-Barša in Barúd el-Amazat. Ta dva sta izvršila tatvino in jetničar je seveda točno vedel, kaj nameravata.

»Izpraševal si torej svoje ljudi, jih preiskal in se prepričal, da so tatovi tisti trije gostje —. In kaj si nato storil?«

»Poslal sem za njimi vse svoje hlapce.«

»Tako —? Zakaj pa sam nisi jezdil za tatovi?«

»Sam sem medtem hitel v Strumico in naznanil tatvino policijskemu predstojniku ter ga prosil za kawwâse.«

»Si jih dobil?«

»Da. Pa šele po dolgih pogajanjih in šele ko sem mu plačal pet sto piastrov nagrade. Razen tega sem mu moral obljubiti, da bom poravnal vse stroške za zasledovanje in še njemu posebej plačal deset funtov nagrade, če tatove zasledi.«

»Častivredni policijski predstojnik vsekakor zelo pametno skrbi za svoj žep —. Allâh naj mu ohrani še tisoč let!«

»Vrag ga naj vzame!« se je razhudil handžija. »Prerok je zapovedal, da mora pravičnost vladati na zemlji. Padišahovi uradniki bi morali nam služiti in skrbeti za našo varnost, ne pa da nas odirajo in zahtevajo od nas napitnine in podkupnine —! In če

temu lopovu še tisoč tel želiš, te ne morem smatrati za dobrega sina prerokovega!«

»Saj tudi nisem.«

»Tako? Si torej šiit?«

Odmaknil se je.

»Ne, nisem šiit.«

»Potem pa ne vem, kaj bi bil —.«

»Kristjan sem.«

Zavzet me je gledal.

»Kristjan —? Ne bi verjel —! Pa bolje je vsekakor, da si kristjan ko pa da bi bil šiit. Kajti šiit pride po smrti naravnost v džehenno. Vi, kar vas je kristjanov, vi pridete vsaj v tretja nebesa. Dalje seveda ne, kajti četrta, peta, šesta in sedma nebesa so pripravljena za pravoverne muslimane. Zoper vas kristjane nimam ničesar, tudi tisti črevljar je bil katoličan, ki me je naučil pivo kuhati. Čudim pa se, da želiš tistemu — vrag ga vzemi! — uradniku strumiskemu dolgo življenje!«

Počasi se je spet pomikal bliže.

Potolažil sem ga.

»Želel sem mu dolgo življenje, da bi ne umrl, preden ga dohiti kazen za njegovo izsiljevanje.

Kaj pa bo ukrenil, da dobi tatove?«

»Razposlal bo vse svoje kawwâse. Priredil bo veliko gonjo po vseh vaseh med Dabilo in Dojranom, sam se bo postavil na čelo svojih policistov, je rekel.«

»Zelo sumim, da sedi doma na svojem diwânu, kadi ljubi čibûk in pije kavo!«

Pošteni handžija se je ujezil.

»Slaba mu bo predla, če je res, kar praviš!«

»Sam se boš lahko prepričal. Jezdil boš z nami v Strumico h gospodu policijskemu predstojniku.«

»Jaz —? Čemu?«

»O tem pozneje.

Si pogledal, ali je razposlal kawwâse?«

»Nisem utegnil, vrnil sem se domov, da počakam na poročila svojih hlapcev.«

»So se vrnilo?«

»Da.«

»No, kaj so našli?«

»Preiskali so vse vasi odtod do Dojrana, pa niso našli sledu o tatovih. Zato so se rajši vrnilo. Škregal sem jih. Dobro se dajo plačati, opravijo pa nič!«

»O, čisto prav so storili, da so se vrnilo!«

»Meniš?«

»Da! Kajti če bi bili jezdili tudi še dalje ko do Dojrana, bi ne bili našli tatov.«

»Kako moreš to trditi?«

»Ker sem tako prepričan. Tatovi vobče niso šli v Dojran.«

»Pa so rekli da pojdejo!«

»Nalagali so te, da ti zmešajo sled! Mar misliš, da bo tat povedal, kam je namenjen? In spravil policijo na svojo sled?«

»Ampak — ko sem jih vprašal, kam potujejo, mi še niso ukradli denarja!«

»Pa namenjeni so bili, da ga bodo!

In tudi iz drugih razlogov so morali zamolčati cilj svojega potovanja. Prav dobro vejo, da jih nekdo zasleduje, ker imajo še tudi druge grehe na vesti. Lahko so si mislili, da bodo tisti zasledovalci prišli tudi v Dabilo in se oglasili pri tebi. In da bi te svoje zasledovalce zvodili za nos, so ti napovedali napačno smer.

In še nekaj pomisli! Prišli so iz Melnika. Iz Melnika se potuje v Dojran v ravni črti na jugozapad čez Sultanico. Čemu bi bili torej jezdili najprvo naravnost na zapad v Dabilo, po odtod krenili na jug? Čemu ovinek, ki znaša dobri dve milj? Komur se mudi, kdor ve, da so mu za petami, ne jezdi po ovinkih!«

Handžija me je pozorno gledal.

»Effendi, povej, si res kristjan?«

»Sem. Čemu vprašaš?«

»Če bi ne bil kristjan, bi rekel, da si policijski uradnik.«

»Niso vsi kawwâsi muslimani.«

»Navaden kawwâs gotovo nisi, ampak eden izmed višjih uradnikov. Kristjanov pa, kolikor vem, na taka visoka mesta ne nastavljajo.«

»Zakaj pa misliš, da sem policijski uradnik?«

»Čisto tak si. In govoriš pa tudi kakor človek, ki že vse ve, še preden mu povejo. In tudi tvoji spremljevalci so čisto taki —. Le poglej si tistale dva!« Pokazal je na Očkota in Omarja. »Kako resno in važno gledata v svet! Dostojanstvo njunega poklica jima zre z obraza! In tale mali« — pokazal je na Halefa — »ali ni utelešen policist? Le poglej njegove pretkane oči in njegov zviti smehljaj! Ali se ne postavlja, kot bi lahko ves svet v ječo vtaknil, če bi le hotel —?«

Tovariši so se na ves glas nasmejali. Sam pa sem resnobno rekel:

»Motiš se! Čisto navadni popotni ljudje smo, tudi mi potrebujemo varstva policije. Toda prepotovali smo mnogo dežel, mnogo smo videli in si mnogo izkusili, mnogo več ko sto in sto drugih ljudi. Zato se čisto lahko vmislimo v zadevo tiste tvoje tatvine. Kdor doma sedi, ostane omejen in si ne zna pomagati, če se mu kaj nenavadnega pripeti.«

»Je čisto res. In —.

Ampak tule je večerja!« se je prekinil. »Postrezite si, prosim! Po večerji se pomenimo še več!

Naj dam tudi konjem krme in vode? Lepo koruzo imam.«

»Da! Daj jim koruze pa naroči, naj jih razsedlajo in polijejo z vodo! Kopel jih bo osvežila. Že od Odri ni sem potujemo skoraj noč in dan, zdelani so.«

»Za hišo je ribnik s čisto, tekočo vodo. Jih smemo okopati?«

»Da! Stori to!«

Vkljub blatni in nesnažni »prvi dekli« in vkljub gnoju na dvorišču je bil, se je zdelo, mož vrl človek in dober kmetovalec. Sto turških funtov so mu ukradli, zadnji obrok lanske žetve, po naše dobrih 25.000 Din —! Vsekakor dokaz, da ima obširne tobačne nasade. Bogat človek je bil. In celò ribnik je imel —. Znal je svojo zemljo dobro izrabiti.

In postregli so nam, da kaj takega v Turčiji na deželi še nisem videl! Mož je znal izbrano živeti! In tudi nas je imel za ljudi, ki so vajeni boljšega življenja.

Dva snažno oblečena fanta sta nam prinesla obed, pet velikih, okusnih, duhtečih jajčnikov, in k njim melone, vložene v kis in poper, pa sveže sadje. In postregli so nam na belih, snažnih krožnikih, kar je redkost v Turčiji na deželi! In celò vilice, žlice in nože so nam prinesli!

Handžija je nadzoroval postrežbo in naročil:

»Pojdita pa povejta gospodinji, naj da še štiri brisaljke! Naši gostje so imenitni možje, ki so videli mnogo sveta! Ne smejo se pritožiti, da so bili pri konakdžiji Ibâreku slabo postreženi!«

Torej Ibârek je bilo ime možu, ki je posedoval celò brisaljke —.

Prinesli so nam jih in Ibârek se je poslovil, da poskrbi za konje. Mi pa smo se lotili okusnega obeda kakor ljudje, ki so lačni in ki že dolgo niso bili tako pozorno postreženi.

Ko so dobili tovariši brisaljke, seveda niso vedeli kam z njimi. Vprašaje so gledali mene in čakali, kaj bom počel z belimi, snažnimi prti. Mali Halef je bil edini, ki je tvegäl radovedno vprašanje:

»Gospod, kam pa naj denemo tele prte? Saj je vendar miza že poğrnjena —!«

»To niso mizni prti, Halef!«

»Mâ šâ 'llâh —! So morebiti žepni robci? Saj nimamo nahoda!«

»Tudi žepi robci niso. S takim prtom se moraš samega sebe pogrnuti, da si pri jedi ne onesnažiš obleke. Poglej, kako bom naredil!«

»Allâh akbar —! Ampak tista imenitna gospoda mora biti res zelo nerodna! Take velike prte rabi, da prinese jed v usta in se pri tem ne pomaže po obleki! Naučil sem se, kako se spodobno je in moja suknja bo zaman čakala, da bi popila sok sladke melone!«

Kar moč nerodno sem si privezal brisaljko in tovariši so me zvesto posnemali. Pa smo sedeli pri mizi kakor otroci, ki jim izvrstna mamica maši mlečno kašo v usta in pazi, da se ne pobrodijo.

Sami smo obedovali. Handžija je bil olikan musliman. Šele ko smo bili gotovi, je vstopil in naročil, naj nam prinesejo mlačne vode za roke.

Ko smo se umivali, mi je Halef šepnil:

»Gospod, te ni strah —?«

»Pred čem?«

»Pred računom!«

»Zakaj?«

»Pomisli, tale obilni obed, hladno pivo, noži, vilice, žlice, brisaljke! In gospodinja sama je kuhala! Bojim se, dobri handžija bo od nas prav toliko zahteval kakor policijski predstojnih od njega!«

»Le nič se ne boj, Halef! Prepričan sem, da ne bomo čisto nič plačali!«

»Meniš, da je handžija zmožen take izvrstne, človekoljubne misli?«

»Gotovo! Le hlapcem bomo dali bagšiš.«

»Če bo res tako uvideven, bom danes, jutri in pojutrišnjem, preden zaspim, prosil preroka, naj založi pri angelu smrti dobro besedo za handžijo.«

»Zakaj pa samo do pojutrišnjega?«

»Trikrat je dovolj. Do pojutrišnjega bomo naši že druge ljudi, ki nas bodo tudi gostoljubno sprejeli in ki nič ne bodo računali. Tudi tiste bo treba priporočiti!«

Zvito se je smejal, kakor vsikdar, kadar se je iznebil posebno duhovite šale.

Po obedu nam je handžija spet ponudil piva. Pa odklonil sem.

»Rad bi videl omarico, ki so ti iz nje ukradli denar. Bi nam jo pokazal?«

»Rad! Pojdimo!«

Očko in Omar sta ostala za mizo, Halef pa je stopil z menoj.

Handžija je odmaknil tenke, iz protja spletene stene in stali smo pred spalnico. Ni bila zaklenjena.

Preiskal sem vrata. Zaklepala so se s ključem in od znotraj še tudi z zapahom. Močna so bila, z železom obbita.

Vstopili smo.

Postelje navadni ljudje v Orientu in tudi na Balkanu ne poznajo. Ob stenah je stal nizek »diwân«, serir ga imenujejo, preprosta, iz latev zbita klop, pokrita z blazinicami. Po serirju poležejo ljudje, ki spadajo k družini, služinčad spi itak enostavno na tleh. Spijo pa kar oblečeni, tudi po leti, kvečjemu če se po zimi pokrijejo z odejami. Nikomur ne pride na misel, da bi se slekel, kadar leže spat. O rjuhah ni sledu.

Ker spi orientalec oblečen in tudi perilo zelo redko menja in ker tudi o snaženju sob nima skoraj nobenega pojma, so njegove spalnice pravo leglo različnih bolezní in pa gnezdo, v katerem se neiztrebljivo zaredi najraznovrstnejši mrčes. Evropejec bo rajši spal na prostem ko pa v takih »spalnicah«.

Stene so bile pobeljene. Slik ni bilo, ker jih mohamedan ne sme imeti. Edini okrasek je bil napis v arabskem jeziku trdo pod stropom: »Spanje pravičnega čuva angel, ob ležišču krivičnega pa ječijo očitki in tožbe«.

Spalnica je imela eno samo »okno«, luknjo v steni. Njej nasproti je visela omarica.

»V tole omarico sem djal denar!« je pravil handžija.

Sneli smo jo z žreblja.

»Zaklenjena je?«

»Da. Zaklenil sem jo, ko sem opazil tatvino.«

»Odkleni!«

Vzel je ključek iz žepa in odklenil. Prazna je bila.

Pregledal sem ključavnico in tudi ključ.

S silo se ni dala odpreti, tudi z navadnim vetrihom ne. Bila je dober, močen ključavničarski izdelek. Handžija je pravil, da jo je kupil v Strumici, kjer da jih izdeluje ključavničar, ki je znan daleč naokoli po svoji spretnosti.

Nerazumljivo mi je bilo, kako so prišli do denarja.

»Ali veš čisto natančno, da si res zaklenil omarico, ko si shranil denar?«

»Čisto natančno se spominjam!«

»Hm —! Je bil samo denar v njej?«

»Ne. Tudi ženin nakit pa razna zlatnina in srebrnina.«

»In vse je izginilo?«

»Vse!«

»To kaže, da tatovi niso utegnili izbirati. Mudilo se jim je. In v temi so opravili svoje delo.«

»Zakaj bi naj bili izbirali? Ženin nakit je bil mnogo vreden, na vratni verižici na primer je viselo lepo število turških zlatnikov. Te so tatovi pač tudi v temi otipali in jih vzeli s seboj kot dober plen. Tudi prstani, zapestnice in prsne igle so bile vmes, zlate in srebrne.«

»Previden tat ne vzame takih reči. Izdajo ga. Ker so vkljub temu vse pobrali, sklepam, da se jim je mudilo. Pa tudi, da niso previdni in poklicni tatovi.

Ampak — kako so ôdprli omarico?«

Med najinim pogovorom je Halef omarico skrbno ogledoval.

»Sem že našel!« je vzkliknil na moje besede.

Omarica je bila iz železne pločevine. Njeni deli so bili s spajalnim kositrom zvezani. Na zadnji strani je bila pritrjena kljukica, z njo je visela omarica na žreblju. Tudi posebno težka ni bila, izlahka se je dala sneti.

In zadnja stena je bila s silo odtrgana. Opazil sem sledove močnega noža. Tako nasilno trganje železne pločevine povzroči vsekakor močen pok.

»Niste ničesar čuli?«

»Prav nič.«

»Močno je počilo, ko sta tatova trgala zadnjo steno. Čudno, da niste nič čuli —! Ste morebiti kričali?«

»O ne! Napeto smo gledali, ko nam je kazal svoje kvartaške umetnosti, čisto tiho smo bili.

Kaj pa če sta tatova vrata zaprla?«

»Pri odprtih vratih seveda nista kradla. Najbrž sta vrata tudi zaklenila, da bi ju ne iznenadil. Človek bi mislil —. Hm —!«

Stopil sem k oknu.

Luknja v steni je bila ravno dovolj velika, da se je lahko srednje močen človek prerinil skozi njo. Tudi omarica ni bila prevelika, da bi se ne bila dala spraviti skozi okno.

Zasumil sem, kako so opravili —.

»Pojdimo ven pred hišo!«

Stopili smo.

»Si že pogledal zunaj pod oknom?« sem vprašal handžijo.

»Ne. Čemu —? Omarica je vendar visela v spalnici, tam so kradli. Kaj bi naj bil iskal zunaj za hišo?«

»Morebiti pa bi le ne bil zaman iskal —!«

Prišli smo do okna.

»Poglejmo! Ampak prepustita iskanje meni, ne stopita pod okno, da mi ne pokvarita sledov!«

Handžija me je sicer začudeno in neverno gledal, rekel pa ni nič. Halef me je razumel, pozorno me je opazoval.

Sam sem stopil k zidu. Koprive so rastle ob njem. In pod oknom so bile pohojene.

»Poglej!« sem kazal handžiji. »Tod je nekdo hodil! Skozi okno je prilezel! Zid je opraskan!«

»Res! Pa kdo ve kedaj! In morebiti je bil eden mojih fantov, ki radi plezajo, koder ni treba.«

»Ne! Otrok ni bil tisti, ki je prišel skozi okno. Poglej si tole sled! Tak vtisek v mehko prst naredi le močen moški škorenj! Odrastel človek je bil, ki je tod hodil. In kdo ve kedaj tudi ni bilo. Poglej si tele pohojene koprive! Niso še ovenele, le listje se je pobesilo. In robovi zlomljenih stebel so še sveži! Tudi sled škornjev je še sveža. Da je stara, bi bili robovi vtiska že nadrobljeni, pa so še ostri in mokri. Sodim, da je sinoči nekdo tod hodil.«

Dobri handžija me je zavzet gledal.

»Odkod neki veš vse to tako točno —?«

»Odpri oči in misli, pa boš tudi sam našel take sledove in jih bral! Seveda je treba k temu tudi izkušnje.

In poglej sem! Ali vidiš v mehki zemlji tale štirioglati vtisk? Točno take mere ima ko dno omarice. Tule sem sta tatova postavila omarico. Najbrž sta jo lepo snažno obrisala, vkljub temu, da se jima je mudilo.«

»Odkod pa spet to veš?«

»Ker nismo našli blata in prsti na omarici.

Poglejmo še dalje!«

Preiskal sem tla naokoli. Pa nič nisem našel.

Vzel sem nož, porezal koprive pod oknom trdo pri tleh in jih zložil na kup. In prav sem slutil.

Med biljem se je zableščalo. Zlat prstan je bil, okrašen s tirkizom, pa težak zlat uhan, kakršne nosijo orientalkе.

»Poglej!« sem pokazal zlatnino handžiji. »Tole sta zlikovca izgubila! Poznaš tale nakit?«

Spet se je čudil.

»Seveda! Ženin je! V omarici ga je imela shranjenega.

Poglejmo! Morebiti so še kaj druga izgubili —.«

»Iščimo!«

Nič več nismo našli. Pa vedeli smo vsaj, kako so tatovi svoj posel opravili.

Medtem ko je odrinski jetničar razkazoval svoje kvartaške umetnosti in zbral krož sebe vso družino, sta tovariša odšla za hišo, eden je zlezal skozi okno, snel omarico, jo dal pomagaču skozi okno, ta jo je z nožem odprl, jo izpraznil in prvi jo je spet obesil. Nato sta se mirno vrnila v sobo, jetničar je prenehal s svojimi umetnostimi, mudilo se jim je, ker je utegnil handžija vsak hip pogledati v omarico, brž so plačali in jo popihali.

Preiskava je bila končana, vrnilo smo se v hišo, da se domenimo, kako bomo tatove prijeli. Spotoma smo še stopili h konjem.

Hlapci so jih okopali in jim dali nadrobljene koruze. Naročil sem, naj pustijo konje blizu ribnika, kjer jih muhe in komarji niso toliko nadlegovali kakor na nesnažnem dvorišču. Tudi osedlati sem jih spet dal. In naša sreča je bila, da sem tako naročil.

Komaj smo namreč spet sedli, sta že prijezdila na dvorišče dva tuja človeka. Pogledali smo.

Njuna zunanost ni bila prav nič priporočljiva. Njuna konja sta bila za nič in vsa upehana, stari mrhi, ki bi za nju niti mesar nič ne dal. In jezdeca sta bila razcapana in raztrgana, prava potepuha.

»Nova gosta si dobil!« sem pripomnil handžiji.

»Takah ne maram! Napodil ju bom!«

»Ali smeš?«

»Zakaj ne?«

»Nad vhodom imaš zapisano, da je tu gostilna. Vsak sme vstopiti, ki zmore za požirek rakije.«

»Pa hiša je moja! In kdo mi more kaj, če zabranim vstop ljudem, ki jih ne maram?«

Mislil je oditi. Pa zadržal sem ga.

Capina zunaj na dvorišču sta bila moja dobra znanca. Tista dva sta bila, ki sta v družbi škilavega melniškega handžije, berača Sabana, trgovca Glave in Deselimovega brata sedela v tajni »klubovi sobi« pod golobjakom. Na mah sem seveda tudi vedel, da sta namenjena v Strumico. Manah el-Barša ju je s svojimi tovariši čakal v strumiški razvalini, sporočila bi mu naj, kako so v Melniku z nami opravili. Tistikrat sta pravila, da se jima mudi. No, pa jima ravno ni bilo videti, da hitita.

Nenadno srečanje je bilo kajpada silno po moji volji. Saj sta mi potepina lahko služila za kažipota k skrivališču naših beguncev, če bi jih sam ne našel. In njuna navzočnost mi je povedala, da begunci še ne slutijo, kako blizu smo jim že, da torej varno in mirno sedijo v razvalinah strumiškega gradu.

In izkoristiti sem mislil njun obisk. Prisluškoval bi.

Svetoval sem handžiji:

»Pusti ju v sobo!«

»Zakaj?«

»Rad bi slišal, kaj se bodeta menila.«

»Čemu —? Tebi je pač lahko vseeno, kaj se taki capini pogovarjajo!«

»Topot ni vseeno. Tale lopova dobro poznam. In važno je za mene, kar se bodeta menila. Pa tudi za tebe!«

»Poznaš ju? Odkod?«

»Ti bom pozneje pripovedoval, kako smo se seznanili.«

»In zakaj bi naj bili njuni pogovori tudi za mene važni?«

»Toliko ti povem, da sta namenjena za tvojimi sinočišnjimi gosti.«

»Kako to?«

»Njihova zaveznika sta.«

»Ni mogoče!«

»Da! In zato bom prisluškoval. Seveda ne smeta vedeti, da smo tukaj. Poznata nas le predobro. Ne smeta videti ne nas ne naših konj.«

»No, to se da narediti. Skrijte se v spalnico, zaklenil vas bom! Ne bodeta vas našla.«

»Moji tovariši se naj le skrijejo v spalnico, sam pa bom prisluškoval.«

»Ne vem sicer, ali boš kaj posebnega čul, prisluškuješ pa lahko. Pojdi sem, skril te bom.«

Peljal me je za vrbovo steno. Visoki debeli snopi protja so sloneli v kotu, pripravljene najbrž za kako novo steno.

»Za tele snope se skrij!« je pravil. »Capinoma je videti, da nista vajena šepetaje govoriti. Prava gobezdača in kričača se mi vidita da sta. Dobro ju boš čul. In skozi špranje ju lahko tudi opazuješ.«

»Kaj pa, če pogledata za stene?«

»Postavil bom snope tako, da te ne moreta opaziti. Le kar počeni v kot!«

»Dobro! Pa eno se še morava prej zmeniti!«

»Da potepuha prej ne vstopita —!«

»Ne bodeta! Se jima nič ne mudi. Poglej, po dvorišču se sprehajata!

Torej poslušaj! Pred njima moram odjezditi v Strumico. Tudi tale lopova sta namreč v Strumico namenjena.«

»V Strumico? Odkod veš to?«

»Vem. In ti boš jezdil z menoj!«

»Jaz —? Čemu?«

»Da poiščeš tatova in da dobiš svoj denar nazaj.«

»Misliš, da so tatovi odšli v Strumico?«

»Skoraj prepričan sem.

Brž osedlaj svojega konja in ga spravi z našimi konji vred na kraj, kjer jih tale dva ne moreta opaziti. Nato se vrni, jima postrezi, pa se kakorkoli

izgovori in opraviči pa odidi ter počakaj pri konjih! Koj ko bom dovolj zvedel, bom zlezel iz skrivališča ter skozi spalnico za hišo in h konjem. Nemudoma bomo odjezdili.

Pojdi, da te ne najdeta! Pa vse dobro opravil!«
Šel je.

Novima gostoma se res ni mudilo. Zlezel sem izza snopov in prežal skozi okno za njima.

Po dvorišču sta stopala in postajala pri vratih hlevov, menda da bi pogledala, ali bi se ne našla kje »kaka malenkost, ki bi jo skrivaj vzela s seboj,« kakor je menil handžija.

Varno sem se spet skrīl in čakal.

Korak je zašuštel za menoj.

»Gospod, kje si?« je šepnil Halef za steno.

»Tukaj! Kaj hočeš? Kako si spet nepreviden! Spravi se v spalnico! Vsak hip utegneta priti! Vse mi boš pokvaril!«

»Kaj še! Capinoma se nič ne mudi. Po hlevih stikata in ogledujeta gospodarjeve konje.

Rekel si, da ju poznaš. Je res? «

»Da! Poberi se!«

Ni se dal odpraviti.

»Kdo pa sta?«

»Ju ne poznaš?«

»Ne.«

»Pa imaš sicer bistro oko in dober spomin! Nisi opazil prače, ki visi enemu od njiju za pasom?«

»Seveda sem jo.«

»No, kje pa si že videl tisto pračo?«

»Mar vem —?«

»Moral bi vedeti! Misli na golobnjak!«

»O gospod, na golobnjak vobče nočem več misliti! Kadar se spomnim na njega, bi te najrajši prosil, da mi pripelješ krepko zaušnico!«

»Si nisi pogledal ljudi, ki so sedeli spodaj v sobici?«

»Tiste, ki je na nje zropotala mačka s krepelci vred? In tista mačka sem bil jaz —! Da, tiste ljudi sem si zelo natančno pogledal!«

»Tudi tista dva razcapana človeka, ki sta sedela ob steni?«

»Da, gospod, spominjam se ju. Res je imel eden pračo za pasom. In misliš, da sta tista dva prišla za nami?«

»Seveda sta!«

»Čemu?«

»Nisi še bil v golobnjaku, pa nisi čul, ko sta pravila, da jima je Manah el-Barša naročil, naj jezditá v Strumico in naj javita našim ubežnikom, kako so z nami opravili v Melniku.«

»A tako —! No lepo vest jim neseta! Kako bodo zijali, naši prijatelji iz Odrina, ko bodo čuli zgodbo o golobnjaku, o kihanju, o podu, ki se je udrl, o pretepu in kako smo nenadoma izginili iz Melnika —.

Gospod,« se je režal, »kaj če bi tale capina nekoliko pridržali?«

»Kako pa ju misliš pridržati?«

»Ubil bi ju nekoliko!«

»Teга ne bomo storili, Halef!«

»Da, gospod, včasi pozabim, da si kristjan! Če bi bilo treba, ti bi še življenje tvegal za svojega smrtneга sovražnika!

Topot pa teга vendar ne boš storil! Lopova sta nam nevarna, skrajno nevarna! Če najdeta one tri v Strumici, si lahko prepričan, da počakajo na nas v zasedi in nas postrelijo, še preden bomo utegnili opaziti, da bi nam krogle lahko škodovale!«

»Bomo že poskrbeli, da jih ne najdeta!

Pravzaprav pa bomo poskrbeli, da jih čisto zanesljivo najdeta!«

»Se ti meša?«

»Prav nič!«

»Zakaj pa govoriš tako zmedeno?«

»Zelo pametno govorim. Ne vemo, kam so se skrili naši ubežniki, sami jih niti najdemo ne. Zvedel sem, da čakajo v razvalinah strumiškega gradu. Razvaline bi sicer menda našel, ne vem pa, kje so skriti. Taka razvalina je lahko razsežna, ima skrite vhode, tajne prostore, kleti, sobe —. Kdor razvalin ne pozna, jih bo zaman iskal!«

»O, tvoj prijatelj in zaščitnik hadži Halef Omar ti bo že pomagal iskati! Moje oči vidijo odtod v Egipt in moj nos je še daljši. Izlahka jih bom našel.«

»Še verjetneje pa je, da bodo lopovi tebe našli!

Ne, čisto pri miru ju bomo pustili, skrili se bomo, jima skrivaj sledili in ju opazovali. Peljala nas bodeta k skrivališču svojih zaveznikov.«

»Allâh —! Ta misel je pa res dobra!«

»Kajne! Sedaj pa pojdi, da te ne opazita! Povej handžiji, naj jima dobro postreže, da bodeta kar moč dolgo ostala, tudi še, ko bomo odšli.«

»Kdo pa bo plačal? «

»Reci handžiji, da bom poravnal vse, kar bodeta zapravila.

Pojdi! Vsak hip utegneta priti!«

»Da, gospod! Izginil bom. Korake čujem.«

Splazil se je v spalnico. In koj nato sta vstopila »gosta«.

Našla sta seve prazno sobo. Handžija je že davno odšel in odnesel tudi vrč, Očko in Omar pa sta se tudi skrila v spalnici.

Opazoval sem ju.

Res prava potepuha sta bila. Nekaterim ljudem se že na obrazu vidi, koliko so vredni. Malokedaj sem videl take izrazito potepuške in pretepaške obraze. In njuna obleka in oprema se je ujemala z obrazi.

Oblečena sta bila v cunje v pravem pomenu besede, povrh še nesnažne, da se mi je kar gabilo. Njunorožje pa je bilo dobro. Enemu je visela prača od raztrganega pasu, drugi pa je imel čakan, strašno

orožje v izvežbanih rokah hajduka. Čul sem že o tem orožju, videl pa še nisem, kako se rabi. Nisem slutil, da bom v nekaj dneh sam cilj takega čakana.

Ozrla sta se po sobi.

»Žive duše ni videti!« je godel tisti s pračo. »So se nama skrili? Mislijo, da nimava s čim plačati?«

»Plačati —?« se je smejal tisti s čakanom. »Je treba plačati? Ali nimava kopče? Rad bi videl tistega, ki bi se me drznil lotiti, če ne plačam!«

»Le kar molči! Sama sva, tale Ibârek pa je bogat kmet in ima polno hišo hlapcev in delavcev! Slaba bi nama predla, če jih naščuje na naju! Ni vredno, da bi se človek izpostavljal radi požirka rakije! Pijva pa plačajva za topot! Nudila se bo prilika, da si stotero povrneva, kar bova danes izdala!

Ampak jezi me le, da nihče ne pride —! Saj nisva kar takole potepuha!«

Oni s čakanom se je zarežal:

»Kaj pa sva?«

»Potepuha že ne! Junaka sva, hajduka, ki sva šla v gore, da se maščujeva za krivico, ki so nama jo storili!«

»Junaka, da! Navadni ljudje pa pravijo, da sva roparja!«

»Kar pa nama je lahko vseeno!«

»Seveda!

Pa pogledjva tjale za steno! Morebiti pa se za njo kdo skriva in naju opazuje —. Hej, če ga najdeva! Pokaževa mu!«

Res sta stopila k steni. Tudi trdo mimo mene sta prišla. Eden je dejal:

»Tule za temi snopi utegne kdo tičati! Dajva jih malo pretipati! Moj nož je dolg in oster!«

Res je vzel nož in zbadal z njim med snope, pa k sreči previsoko. Da nisem čepel, bi me bil gotovo zadel.

Počakal bi seveda ne bil, o pravem času bi mu bil dal okusiti svojo pest. Ampak častno bi ravno ne

bilo za mene, če bi me bila iztaknila, pa naj sta bila tudi res lopova in potepuha.

»Nikogar ni!« je menil, ko je vse snope preiskal.
»Pojdiva nazaj!«

Vrnila sta se v sobo in kričala skozi okno za handžijo.

Ženska mohamedanska noša.

Hlastno je priletel, kot da bi ju šele pravkar čul, in se vljudno opravičeval.

»Oprostita, nisem vaju videl priti! Polne roke dela imam in v sobi tule pa tudi nimam navade čakati, ker redko kdo pride.«

»S čim pa si bil zaposlen?« je vprašal pračar.

»Za na pot se pripravljam.«

»Za na pot? Kam pa pojdeš?«

»V Tekirlik.«

Povedal je ravno nasprotno smer od tiste, kamor smo bili namenjeni.

Vsiljivo je izpraševal pračar:
»Po kaj pa pojdeš v Tekirlik? Po trgovskih poslih?«

»Ne, le za zabavo.

S čim vama naj postrežem?«

»Rakije prinesi! Pa poln vrč! Žejna sva in vse bova plačala.«

No, če sta pila rakijo za žejo, bi bil rad videl njuni grli —.

»Plačala —?« se je nasmehnil handžija. »Moja prva gosta sta danes in v moji hiši je taka navada, da tisti vse brezplačno dobi, kar zaje in zapije, ki je na današnji dan prvi gost.«

»Tako —? Kak dan pa je danes?«

»Moj rojstni dan.«

»Oho! Torej ti pa najprvo čestitava in ti želiva tisoč let!

Nič nama ni treba plačati, praviš, pa lahko jeva in pijeva, kolikor hočeva?«

»Da!«

»Žal ne utegnem, nemudoma moram odpotovati. Obhajati mislim svoj rojstni dan pri sorodnikih v Tekirkilu. Ampak postregel vama bom.«

Odšel je po žganje.

Hajduka sta se režala.

»Ti,« je pravil tisti s čakanom, »lepo sva zadela, kaj —!«

»Da! Postreči si bova dala!«

»Ko se mož vrne, ne bo mogel reči, da nisva spodobno proslavila njegovega rojstnega dneva!«

Pa tudi jaz sem bil vesel handžije.

Je bil le nabrisan človek. Kako lepo si je namislil, da ju je lahko zadržal v hiši, sam pa odšel —! Prepričan sem bil, da bodeta ta »junaka gore« pila in pila, dokler ne zlezeta pod mizo. Tisti dan ju Strumica gotovo ne bo videla —.

Handžija se je vrnil s trebušastim vrčem polnim rakije. Po njegovi obsežnosti sem računal, da bi se

lahko iz njega deset ljudi do nezavesti napilo. Postavil je vrč na mizo, pristavil še kozarec in mislil naliti.

»Stoj!« se je oglasil junak s čakanom. »Tale čašica je za otroke. Mi pa smo možje in pijemo iz vrčev. Kar je Alláh dal, je treba uživati s polnimi požirki.«

Dvignil je vrč.

»Pijem na tvoje zdravje in ti želim vse, kar si tudi sam želiš!«

Nagnil je in pil, odstavil in spet pil, dolgo, dolgo, šel po sapo in še enkrat nagnil ter končno odstavil. Obraz mu je žarel, kot da je gledal v sedma prerokova nebesa. Tovariš ga je točno posnemal, pil, pil, pil, tlesknil z jezikom, ponudil handžiji in menil:

»Pij, prijateljček! Tej kapljici ni enake na vsem svetu! Ampak ne potegni preveč, da še za goste kaj ostane!«

Handžija je le poskusil in odgovoril:

»Ne bojta se! Dal vama bom vrč spet napolniti.«

»Kako pa bo, ko odideš? Kdo nama bo postregel, če bo vrč prazen, grlo pa še žejno?«

»Le brez strahu bodita! Naročil sem hlapcu, naj vama prinese, kolikor hočeta, — dokler še bo kaj v sodu.«

»Torej pa ti želiva deset tisoč let mesto samo tisoč! Pobožen in zvest sin prerokov si, zaslužno življenje živiš in angel smrti te bo ob svojem času odpeljal naravnost v naročje Abrahamovo.«

»Hvala ti!

Pa oditi moram! Le kar hlapca pokličita, postregel vama bo!«

»Kje pa ga najdeva?«

»Zunaj na dvorišču je. Drugih mojih ljudi ni doma, na polju delajo, pa se bodo kmalu vrnili.«

Navihan človek —! Nikogar ni doma, je dejal, da bi se lopova čutila varna ter se glasno pogovarjala —.

»Srečno pot ti želiva!« je povedal tisti s čakanom.

»Pa preden odideš, bi te rada še nekaj vprašala.«

»Kaj pa?«

»Ali niso včeraj trije možje prišli k tebi, veš, ne navadni popotniki, ampak imenitni effendiji?«

»Hm —!« je naredil handžija. »V mojo gostilno pride mnogo ljudi. Mi jih moraš popisati, sicer ne vem, kateri bi bili.«

»Popisati mi jih ni treba. Dovolj bo, če ti povem, da so belce jezdili.«

»Belce —? Da, res —! Sinoči so bili pri meni trije, ki so jezdili belce. Imenitni effendiji so bili.«

»So tudi prenočili pri tebi?«

»Ne. Mislili so sicer, pa vrgli smo karte in igrali do zore. Ni jim bilo vredno leči, kar odšli so.«

»So ti povedali, kam potujejo?«

»Rekli so, da v Dojran.«

»Tako —? So tudi res v Dojran odpotovali?«

»Seveda! Kam pa bi naj bili šli?«

»Je res! Pa menim, če si videl, da so krenili proti jugu?«

»Jaz —? Videl —? Da bi videl, bi bil moral skozi celo vas za njimi leteti —. Čemu neki —?«

»Vprašal sem samo tako mimogrede.

Pa še nekaj bi te rad vprašal. Ali se niso še tudi neki drugi ljudje oglasili v tvojem hanu, ljudje, ki so tudi prišli od vzhoda?«

Topot je popraševal za nami.

Radoveden sem bil, kako se bo handžija izrezal. Utajiti nas ni mogel, ker so nas videli tudi drugi ljudje, saj smo jezdili mimo mnogo vasi. Najbolje je bilo, če je mirno priznal, da nas je videl.

»Od sinoči do danes ni bilo nikogar,« je povedal. »Saj pravim, da sta danes moja prva gosta!«

»Hm —! Ampak tisti, ki jih mislim, so čisto gotovo prišli tod mimo!«

- »Mogoče. Pri meni pa se niso oglasili.«
- »Neprijetna reč —! Rada bi govorila z njimi —.«
- »So vajini znanci —?«
- »Najini dobri prijatelji so.«
- »Pohitita za njimi, morebiti jih pa dojdeta!«
- »Hm —! Pa bi tudi rada obhajala tvoj rojstni dan —! Morebiti pa najdeva tiste štiri še v Strumici —.«
- »Štirje so bili?«
- »Da.«
- »Ali ni eden izmed njih jezdil čistokrvnega vranca?«
- »Da da! Si ga videl?«
- »Seveda! In dve puški je imel.«
- »Tisti je! Tisti je!«
- »In med njimi je bil majhen človek, mesto brade mu je le nekaj kocin viselo pod nosom, ne?«
- Da ga je Halef slišal —!
- »Čisto prav! Videl si jih! Pa si pravil, da se niso oglasili pri tebi —!«
- »Se tudi niso. Zunaj pred vrati sem jih videl. Stal sem s sosedom na cesti, ko so jezdili mimo. Mislili so se pri meni ustaviti, vprašali so me celò, ali sem handžija. In tisti s črno brado je vprašal, ali nismo videli treh popotnikov na belcih.«
- »Šejtân —! In kaj si odgovoril?«
- »Resnico seve!«
- »O jej —!«
- »Zakaj?«
- »Nič. Kar tako mi je ušlo. Le povej dalje, kako je bilo!«
- »No, tisti, ki je jezdil vranca, je vprašal, ali so bili oni trije pri meni, koliko časa so ostali in kam so se obrnili.«
- »Izvrstno! In kaj si odgovoril?«
- »Da so jezdili v Dojran.«
- »Jako dobro! In kaj so nato storili?«

»Tisti črni je dejal, da morajo nemudoma za njimi. In še celò natančno sem jim moral popisati pot.«

»Pa so res jezdili v Dojran?«

»Da.«

»Si prepričan?«

»Prepričan —? Sam sem šel z njimi skozi vas in jim pokazal pot. V skoku so odjezdili proti jugu.

Sedaj pa moram res oditi. Ne zamerita!«

Zelo prijazno sta se lopova poslovila in handžija je odšel. Res dobro se je izmazal.

Ko je izginil čez dvorišče, je pračar udaril po mizi.

»Kaka sreča! Niso šli v Strumico! Brez skrbi sva lahko!«

»Da! In kako pameten je bil Barûd el-Amazat, da je tegale bebastega handžijo tako lepo nalagal! V Dojran da potuje, je rekel —! In tisti frankovski pes je tudi jezdil v Dojran —!«

»Nisem še bil v Dojranu. Kako daleč je odtod?«

»Sedem ur, mislim, je treba jezditi. Komaj do noči bodo ti psi prispeli. Jutri bodo poizvedovali za našimi in seveda zvedeli, da so jih za nos zvodili. Vrnili se bodo, ampak pred pojutrišnjim jih ne bo v Strumico. In kar je najlepše, midva lahko tukaj sediva pa jeva in pijeva, kolikor nama diši. Ničesar ne zamudiva!«

»Verjemi, tako sem vesel, kot da imam tudi sam rojstni dan!«

»Ampak — kaj pa če se handžija še nocoj vrne —?«

»Mu na misel ne bo prišlo!«

»Vprašati bi ga bil moral!«

»Zakaj?«

»Če bi vedel, da se vrne šele jutri, lahko ves dan ostaneva, postregli nama bodo in niti pare ne bova plačala! Takih prilik je malo na svetu in kadar se nudijo, jih je treba pošteno izrabiti!«

»Nič se ne boj! Ne bo ga vse do jutri!«

»Misliš?«

»Seveda! Rojstni dan se vendar obhaja navadno zvečer.«

»Je res!«

»In do polnoči bodo veseljačili. In misliš, da bo po polnoči sedel na konja in jezdil štiri ure daleč domov —?«

»Se mu ne bo ljubilo!«

»Ne samo da se mu ne bo ljubilo! Pili bodo in jedli, pa spet pili, pijani bodo in spali bodo do belega dne!«

Čudno, da imajo tam doli v Turčiji čisto take običaje kakor pri nas —!

»Prav si povedal!« mu je pritrjeval tovariš in izdatno nagnil vrč. »Pili bodo in spali do belega dne! Pred poldnevom ga ne bo domov. In midva lahko ostaneva črez noč!«

»Dobro! Ostaniva! Se bova vsaj odškodovala za pretečeno noč! Kar jeza me grabi! Takorekoč v pesti sva že imela tistega človeka, ki jezdi vranca, tistega džaura in nevernika, — pa nama je ušel!«

»Da, grda smola! Sunek z nožem, pa bi bil za vselej oskrbljen!«

»Vse je tako naglo šlo! Komaj da sta bila med nami, sta že tudi izginila —!«

»Kako sta neki prišla v golobnjak?«

»Najbrž po svislih.«

»Pa kdo jima je povedal, da se bomo zbrali v sobici pod golobnjakom?«

»Šejtân jima je povedal! Ne veš, da je vsak džaur šejtânu zapisan? Zato pa so si že za življenje dobri prijatelji. Nihče drug ko šejtân jim ni tega izdal! Ampak gorje jim, ko pridejo v Strumico!«

»Hm —! Naju vsa zadeva pravzaprav nič ne briga! Sela sva in plačajo naju za trud.«

»Ampak tisti, ki me plača, je moj prijatelj in pomagam mu!«

»Tudi če bi bilo treba koga ubiti —?«

»Zakaj pa ne, če nese? Ali je greh, džaura ubiti?«

»Ne, zaslužno delo je! Kdor ubije džaura, pride za ena nebesa više! Tak je nauk naših pradedov. Žal, da se ga danes le malokdo drži! Kar srbi me, da bi tistemu džauru poslal kroglo, ko pride v Strumico!«

»Pomagam ti!«

»Pomisli, kako korist bi imela od tega! Dobro bi naju plačali in vse bi bilo najino, kar ima tisti džaur na sebi! Tudi vranca bi dobila! In vranec sam je vreden premožerje! Padišahov konjušnik bi ga drago plačal!«

»Ali pa tudi ne!«

»Oho —!«

»Vprašal bi naju, kje sva vranca dobila!«

»Podedovala sva ga seveda!«

»Kje pa dobiva vrančev rodovnik? In za rodovnikom bo vsak kupec vprašal.«

»Rodovnik ima gotovo džaur v žepu. Ko ga ubijeva, dobiva tudi rodovnik v pest.«

»Ampak, hm —!«

»Kaj hm —?«

»Bojim se, da ne bova midva tista, ki bova podedovala vranca —!«

»Zakaj?«

»Manah el-Barša ali pa Barûd el-Amazat ali pa še kdo drug si ga bo tudi pozelel —!«

»Hm —! Je res! Ampak —! Saj jih lahko varava —.«

»Kako misliš?«

»Takole. Najprvo jezdiva v Strumico, pa zamolčiva, da je džaur odpotoval v Dojran. Povedala bova, da nama je ušel v — v —, kamorkoli, si bova že še izmislila kako vas, da bo prav. In potem —.«

»No —? In potem počakava v Strumici, kajne?«

»Neumnost! Pojutrišnjem pojezdiva v Dojran pa poiščeva tiste štiri pse in —.«

»A tako —! Izvrstna misel! Le eno samo kljuko najdem na njej —!«

»Kljuko —?«

»Bojim se, da nama Barûd el-Amazat ne bo verjel —!«

»Da bi mu ne znala ene natvesti —? Saj vendar nisva tako čisto neumna!«

»In kdo ve, ali bova utegnila že pojutrišnjem odpotovati v Dojran!«

»Zakaj ne?«

»Ali veš, kako dolgo bova iskala Barûd el-Amazata?«

»Niti ure ne!«

»Ne verjamem! Saj ne veva druga, ko da naju čaka v razvalinah strumiškega gradu —.«

»No — in tam jih najdeva!«

»Misliš? Kolikor vem, je razvalina razsežna. In skrite kleti so v nekdanjem gradu.«

»Ne pozabi na starega Mübâreka! Saj so nama naročili, naj njega poiščeva, in da nama bo povedal, kje jih najdeva.«

»Nisem pozabil na Mübâreka. Ampak — ali ve Mübârek, kje so skriti? In pozna ga tudi ne, tistega človeka! Kdo ve, kak lopov je!«

»Saj ima kopčo! Brat je!«

»Radi tega je še vedno lahko lopov. In ni treba, da bi vedel za vsako skrivnost in posebej še ne, da bi jo nama zaupal.«

»Pa mu poveva geslo, ki nama ga je dal Barûd el-Amazat in ki ga bo dal tudi Mübâreku. Tisto geslo, pravim, mu poveva, pa nama bo pokazal, kje so skriti.

Prav nič se ne bojim, da bi jih ne našla. Ampak — kaj pa, če naju pridržijo v Strumici in nama dajo še drugo delo! In z Dojranom ne bo nič in z vrancem tudi nič!«

»Pa bova delo odklonila!«

»Odklonila —? Ne smeva! Ubogati morava! Ali ne veš, da kaznujejo nepokorščino s smrtjo?«

»Ako je dokazana. Če zbolim, pa ne morem ubogati!«

»A tako —! Zboleti misliš? Tudi ne bo pomagalo!«

»Zakaj ne?«

»Ker bi moral zboleti tudi jaz. Dva hkrati bi zbolela —. Sumljivo bi bilo!«

»Se bova že kako izmazala. Na primer, tisti štirje so naju na potu napadli —.«

»Hm —! In ranili —?«

»Da. Obvezal si bom glavo, ti pa roko. Ranjena sva —. In razen tega utrujena in zdelana —. Ne morejo naju siliti, da bi prevzela še kako delo, dokler si ne počijeva —. In —.«

Prekinil se je in pokazal skozi okno.

»Poglej, tamle odhaja handžija! Pijva, da vidiva, ali nama bo hlapec res še natočil!«

Pila sta in pila in res izpraznila trebušasti vrč. Kar groza me je obhajala.

Eden je stopil k oknu in poklical hlapca. Prišel je, handžija ga je seveda točno poučil, kako se mora obnašati.

Vprašala sta ga, ali jima bo res še prinesel žganja in ali res ne bo treba plačati. In ko jima je potrdil, sta naročila nov vrč rakije.

Dva taka vrča bi upijanila nilskega konja. Dolgo se nista mogla več držati na nogah, prej ali slej, tako sem sodil, bodeta zlezla pod mizo.

Hlapec je prinesel poln vrč in odšel. Pila sta v kratkih presledkih, vse bolj redkobesedna sta postajala, topo sta buljila pred sebe. Treznih besed nista bila več zmožna, prisluškovanje je bilo brezpomembno.

Zlezel sem iz skrivališča in se neslišno splazil k spalnici.

Zadovoljen sem bil s prisluškovanjem.

Zvedel sem, da je Žuti, tisti skrivnostni poglavar vseh upornikov in zločincev, ki so se skrili »v

gore«, strog zapovednik, da nepokorščino celò s smrtjo kaznuje. Zvedel sem, da so naši ubežniki res skriti v razvalinah strumiškega gradu. Da je razvalina razsežna in da jih ne bo lahko najti, to sem si mislil tudi sam. Morebiti so se skrivali samo po dnevi, po noči pa prišli v mesto.

Pa zvedel sem tudi za Mübâreka, ki da ve, kje so skriti. Mübârek je arabski in pomeni »blagoslovljen«, »svetnik«. Mož je dobil tak naslov, ker je sveto živel, po mohamedanskih pojmih seve. Vkljub svojemu »svetniškemu« slovesu pa je bil član zločinske družbe roparjev in morilcev —.

Kako da bom tega svetnika našel, to me ni mnogo skrbelo. Bolj me je skrbelo, kako bom zvedel za geslo, ki mi brez njega Mübârek gotovo ne bo izdal skrivališča.

Pa zaupal sem na svojo srečo. Počakati je bilo treba, kak bo položaj v Strumici, zagrabiti je bilo treba ugodno priliko in drzno nastopiti.

Prepričan sem bil, da bodeta čedna gosta ostala vsaj do drugega dneva. Pijana bodeta do nezavesti, zavlekli ju bodo kam v kot in tam bodeta obležala in prespala pijanost. Medtem smo lahko brez skrbi jezdili v Strumico, begunci bi ne zvedli za nas, čutili se bodo varne, poiskali bi jih in prijeli. Vsaj štiriindvajset ur sem imel časa.

Vrata v spalnico so bila zaklenjena. Narahlo sem potrkal.

Halef mi je odprl. Tudi Očko in Omar sta čakala v spalnici in eden od hlapcev.

»Zaklenili smo,« je pravil Halef. »Lopova sta utegnila priti k vratom pa bi jih odprla in nas našla.«

»Čisto prav ste storili! Kje so handžijevi ljudje?«

»Poskrili so se, ker je handžija povedal, da so na polju.«

»Oditi moramo! Pojdi naprej!« sem naročil hlapcu. »Pa skrbi, da nas ne bodeta opazila!«

Zlezli smo skozi okno.

Zunaj je čakal hlapec, ki je gostoma stregel. Da bi ju zamotil, je šel k njima in ju zapletel v glasen pogovor.

Srečno in neopaženo smo prišli na dvorišče in ven na polje k ribniku. Handžija nas je že čakal.

»Končno! Dolgo sem čakal! Pojdimo!«

Ustavil sem ga.

»Počakaj! Plačal bi rad, preden odidemo. Koliko sem dolžen?«

Smejale se je.

»Dolžen —? Nič nisi dolžen, čisto nič!«

»Tisto pa ne! Oškodoval bi te!«

»Kaj še! Moji gosti ste bili!«

»Ne! Nenapovedani smo prišli, naročili smo pivo in jajčnik. In kar naročim, to tudi plačam.«

Užaljen je bil.

»Effendi, ne govori tako! Ne osramoti mene in moje hiše in ne odkloni moje gostoljubnosti! Če dam onimale dvema lopovoma, kar in kolikor jima srce poželi, smem pač tudi vas prositi, da sprejmete, kar vam gostoljubno ponujam!«

»Pa tudi tisto bi rad plačal, kar dobila lopova. Celò obljubil sem, da bom plačal.«

»Effendi, ne ujezi me! Potruditi se hočeš, si dejal, da dobim nazaj svoj denar. Pa bi naj zahteval od tebe tiste bore piastre za pivo in jajčnik —? Tega ne storim! In če lopova pijeta in se upijanita, je to meni v prid in ni treba, da bi še plačilo zahteval za tisto rakijo.«

Svojih ugovorov seveda nisem mislil resno. Saj sem že vnaprej vedel, da ne bomo nič plačali. Pa ponujal sem denar, ker sem se silno zabaval. Halefu je drgetalo po obrazu, požiral je in požiral, nazadnje pa ga je premagal strah, da bi utegnil le še plačati, prasnile je na dan:

»Gospod, korân poznaš in vse razlaga prerokovih besed! Zakaj se ne ravnaš po besedah, ki jih je preroku narekoval veliki angel Džibrail? Ali ne veš,

da je greh, odklanjati odprto in dobrotljivo roko? Kdor da miloščino, jo da Allâhu, in kdor miloščino odklanja, se zameri Allâhu. Upam, da obžaluješ svojo trdovratnost in da boš ubogal preroka! Zajahaj torej konja pa se ne brigaj za piastre, ki jih itak nihče noče od tebe!»

Tako vneto je govoril, tako hlastno kot da gre za življenje in za zveličanje.

Skopuh je bil moj Halef, velik skopuh! In računati je znal, pa ne s svojim denarjem, ampak z mojim —! Saj je vedel, da tem več ostane za njega, čim manj bo njegov gospod izdal —.

Nasmejal sem se in dal hlapcema bagšiš. Ni bilo mnogo, pa komaj sem se ubranil, da mi niso poljubovali rok.

In nato smo odjezdili proti Strumici.

Lastnik: Tiskarna sv. Cirila v Mariboru. Za lastnika in uredništvo odgovarja Franc Hrastelj in za tiskarno Albin Hrovatin, oba v Mariboru. — Izhaja mesečno in ima poleg rednih tudi posebne izdaje. Naročnina mesečno Din 13.— Stalni naročniki plačujejo letno samo 10 obrokov, oziroma celoletno Din 130.—

K. MAY:

ZBRANI SPISI

ČETRTA KNJIGA

V GORAH BALKANA

V MARIBORU 1932

TISKARNA SV. CIRILA V MARIBORU

V GORAH BALKANA

ČETRTE ZVEZEK

MOHAMEDANSKI SVETNIK

V MARIBORU 1932

TISK IN ZALOGA TISKARNE SV. CIRILA V MARIBORU

VSEBINA:

	Str.
1. Nevednost in praznoverje	449
2. Zgleden kawwâs	476
3. Berač Busra in svetnik Mübârek	495
4. Policija nas išče —	523
5. V razvalinah strumiškega gradu	556

Po nemškem izvorniku

K. MAYA

avtoriziran prevod

I.

Nevednost in praznoverje.

Narodi evropske Turčije si gotovo niso bili sami krivi, da so zaostali za zapadno Evropo. Nadarjeni so, pa stoletja so ječali pod jarmom Azijatov, Turkov, in ti jim niso mogli nuditi, česar sami niso poznali in ne imeli.

Na svojem potovanju po evropski Turčiji sem srečaval nevednost, ki je bila že kar smešna in otročja. Vsak dvanajstleten šolar pri nas ve več ko tam doli marsikateri ugleden človek. In poprečen evropski izobraženec jim velja že za učenjaka.

Z nevednostjo pa si je v tesnem sorodstvu praznoverje. In tudi tega sem mnogo našel. Najzanimivejši slučaj praznoverja pa je bil »svetnik in čudodelnik« Mübârek.

Ta prebrisani, pa hudobni človek je znal izrabiti nevednost svojih rojakov, obdal se je s plaščem svetosti, si nadel vse mogoče in nemogoče zmožnosti, darove Allâhove, si znal pridobiti ugled in moč in je držal v strahu vso Strumico in okolico. Poleg pa je bil brezvesten zločinec ter zaveznik roparske in razbojniške organizacije »upornikov«, ki so šli »v gore« ter strahovali ljudstvo in tudi oblasti.

O njem vam bom v tej knjigi pripovedoval.

Potovali smo tistikrat v Strumico. Pet nas je bilo, moji trije tovariši, Očko, Omar in moj služabnik, »prijatelj in zaščitnik« Halef, pa handžija Ibârek, pošten gostilničar iz strumiške okolice. Tisto noč so ga okradli trije neznanci, odnesli so mu sto zlatih turških funtov in nakit njegove žene. Iz njegovega pripovedovanja sem posnel, da so bili tatovi prav tisti trije

ubežniki, ki smo jih zasledovali že iz Odrina sem in ki smo jih končno mislili najti v razvalinah strumiškega gradu. Ibârek je še tisto jutro obvestil strumiško policijo o tatvini, pa se nam pridružil, da bi uspešneje zastopal svojo zadevo pri odrinskem kâdiju ter čimprej prišel do svojega denarja.

Iz Dabile v Strumico rabiš na konju pet ur. Cesta pelje po dolini reke Strumice med tobačnimi in bombaževimi nasadi. Prave ceste seveda ni, vsaj tistikrat je ni bilo, kolovoz bi kvečjemu rekli po naše da je.

Nekaj časa smo molče jezdili, spredaj midva z Ibârekom, ki nam je kazal pot, Halef s tovariši pa zadaj. Ni bilo čisto po moji volji, da smo potovali po običajni cesti. Za nami sta bila melniška sela, v nekaj urah, najpozneje drugo jutro bi jezdila v Strumico pa zvedela, da smo pred njima. Vse naše načrte bi nam prekrižala.

Izbrati smo si morali drugo pot. Ko je izginila Dabila za ovinkom, sem vprašal Ibâreka:

»Ali je tale pot edina, ki pelje v Strumico?«

»Edina ni, pa najkrajša je. Zakaj vprašaš?«

»Izognil bi se ji rad.«

»Izognil —? Najkrajši poti?«

»Ne mudi se nam preveč.«

»Poznam pot črez polja in po gozdu. Pa rabili bi mnogo več, šest do sedem ur. In pot pravzaprav ni, jezdili bi po celem.«

»Nič ne de! Pelji nas tisto pot!«

»Smem vprašati zakaj?«

»Jutri prideta sela za nami in —.«

»Jutri šele —?« je šinil okoli.

»Da! Saj si jima rekel, da je danes tvoj rojstni dan, da sta prva gosta, si pravil, in da jima ni treba nič plačati. Pijeta in jesta lahko, kolikor jima srce poželi. Povrh si še dejal, da pojdeš v Tekirlik k so-rodnikom. Pa sta si izračunala, da te do jutri ne bo

domov. Pila bodeta na tvoje zdravje, dokler pod mizo ne zlezeta.«

»Lopova —! Še vso rakijo mi izpijeta!«

»Ne bo tako hudo! Vrč je trebušast, žganje pa menda močno. Videl sem, da so jima že pri drugem vrču pojemale moči, redkobesedna sta sedela pri mizi in buljila pred sebe. Črez tretji vrč sploh nista prišla, mislim. Ne bo torej prevelika škoda.«

»Pokazal jima bom —! Še danes se vrnem, ju iznenadim pa jima povem, da vobče nimam rojstnega dneva in —.«

»Tega seveda ne boš storil!«

»Tako —? Zakaj pa ne?«

»Ker bo samo tebi v korist, če prideta šele jutri v Strumico.«

Omeniti moram, da sta kratko pred našim odhodom prišla k Ibâreku dva sumljiva človeka. Zavezniki naših ubežnikov so ju poslali v Strumico, da jim sporočita o dogodkih v Melniku. Ibârek ju je napojil z žganjem, prisluškoval sem in zvedel mnogo zanimivega o strumiških razmerah.

»Misliš,« je pravil Ibârek, »da bi nam zmešala račune, če bi prej prišla?«

»Seveda! Splašila bi nam tatove, ušli bi, ali pa, kar bi bilo še slabše, napadli bi nas.«

»Dobro! Torej pa naj le pijeta, kolikor hočeta! Ampak povej, čemu pa hočeš po drugi poti?«

»Za nami bodeta prišla, popraševati bi utegnila spotoma pa bi zvedela, da smo tudi mi jezdili v Strumico, ne pa v Dojran, kakor si jima natvezel. No, če to zvesta, je pri kraju z našimi načrti —.

»Pelji nas po drugi poti, pa po taki, kjer bomo srečali kolikor mogoče malo vasi.«

»Dobro! Ako želiš, pa naj bo! Kar tule lahko krenemo v stran črez polja in travnike. Peljal vas bom tako, da ne bomo srečavali ljudi.«

»Misliš, da poznata melniška sela tole pot?«

»Prav gotovo da ne!«

»Prav! Pojdimo!«

Krenili smo s »ceste« na »pot«. Pa tudi o poti ni bilo sledu. Videlo se je, da so ljudje hodili in jezdili po polju in travnikih, druga pa nič.

Tobačne nasade smo srečavali, bolj poredko tudi bombaževe. Obdelan svet je kmalu prenehal, jezdili smo po pašnikih in prišli v gozd. Ibârek nas je vodil kar po celem, čez drn in strn. K sreči je bil gozd redek.

Handžija je napeljeval besedo na svoja neljuba gosta. Ni mu dalo miru, rad bi bil čul, da ga pohvalim, kako dobro se je odrezal.

»Ti je uspelo prisluškovanje?« je vprašal.

»Zelo mi je uspelo.«

»Si tudi tisto čul, kako sem ju zanoril?«

»Tudi.«

»In kako sta me izpraševala o ubežnikih in o vas in kako sem ju speljal na napačno sled in ju poslal na jug mesto v Strumico?«

»Vse sem čul.«

Mencal in mencal je in ker ga le nisem pohvalil, je skoraj užaljen povedal:

»No, ali nisi zadovoljen?«

Končno sem se dal omehčati.

»Prav izvrstno si se odrezaval! Res, pohvaliti te moram!«

Sila dobro mu je delo.

»Tvoja pohvala me zelo veseli, effendi! Veš, ni bilo lahko najti pravih besed! Vsaj za mene ne, ki sem čisto navaden človek.«

»Vse to prav dobro vem. In zato se kar čudim, da si tako duhovito odgovarjal! Dokazal si, da si res nabrisan človek!«

Obraz mu je žarel.

»Effendi, ne veš, kako sem ponosen, da čujem tako laskavo pohvalo! In še posebej iz tvojih ust! Taka pohvala je za mene desetkrat več vredna, ko pa če bi me bil pohvalil kdorkoli.«

»Tako —? Zakaj?«

»Ker si učenjak, ki mu ga ni para! Vse veš, od solnca na nebu pa do peščenega zrnca ob potoku. In junak si, ki ga nihče ne more premagati! Cesarje poznaš in kralje, čislajo te! V senci padišahovi potuješ! In celò iz iste sklede si jedel z njim!«

Takole —!

Šele Ibârek mi je moral povedati, kak nadčlovek da sem —! Seveda sem koj navohal, kdo ga je potegnil.

O ta Halef —! Spet je prav na široko odprl svoja bahava usta —!

»Kdo ti je to pravil?« sem vprašal Ibâreka.

»Nekdo, ki dobro ve vse to.«

Mali širokoustnež je mislil topot sled zabrisati za seboj. Naročil je handžiji, da ne sme povedati, kdo mu je pravil o moji »učenosti« in o mojem »junaštvu«.

Da bi ga ne spoznal po njegovih besedah —! Seveda! Čim bolj je hvalil mene, tem več slave je odpadlo tudi na njega, ki je bil moj »prijatelj in zaščitnik« in ki mi je pomagal pri mojih junaštvih —.

Ozrl sem se.

Kar za nekaj konjskih dolžin je že zaostal. In prihuljeno se je držal. Slutil je nevihto —! Z velikim zanimanjem si je ogledoval okolico, da bi ne srečal mojih oči.

»Kdo pa je tisti, ki vse to tako dobro ve? In sicer bolje nego jaz, ki o vsem tem nič ne vem? Ali nima imena?«

»Ne smem ga imenovati.«

»Dobro! Pa ga bom jaz! Ti seveda veš, kako mu je ime?«

»Da, effendi.«

»Dolgo, zelo dolgo je njegovo ime. Ali se mu ne pravi hadži Halef Omar in tako dalje?«

»Effendi, ne vprašaj!«

»Pa bi le rad vedel, kdo te je tako grdo potegnil.«

»Obljubiti sem moral, da ne bom izdal njegovega imena.«

»In svoje obljube seve ne smeš snesti —. Pa saj mi njegovega imena naravnost ni treba imenovati. Reci da ali ne! Ali je bil Halef?«

Obotavljal se je. Jezno sem ga pogledal.

»Da, on je pravil.«

»No, povem ti, da je velik širokoustnež in bahič, da ne rečem lažnik!«

»O effendi, tako govoriš, ker si preskromen, da bi priznal!«

»Prav nič nisem skromen! Nikar ne misli tega! Te čednosti ne poznam. To ti prav lahko dokažem!«

»Kako bi to dokazal?«

»Poslušaj! Ali nisem pojedel tistega tvojega jajčnika, ki ga nam je pripravila tvoja žena, z melonami in sadjem vred? Pa nisem nič plačal. Skromen človek bi tega ne storil.«

»Effendi, bodi tiho!«

»Ne, ne bom molčal! Popraviti moram bahavo ustenje Halefovo. Kar lagal je! Padišaha sem sicer videl, pa da bi bil iz ene sklede jedel z njim, to si je Halef prosto izmislil! Niti blizu mu nisem prišel! Cesarje in kralje poznam, pa seve samo po imenu. Teга ali onega sem morebiti kedaj videl v življenju, pa tudi samo od daleč. Čislajo pa me ne, niti poznajo me ne, in če bi me tudi, bi se ne zmenili za mene. Za take ljudi sem jaz ničla! Tako je in Halef te je nagal!«

Gledal me je, pa na obrazu sem mu videl, da mi ne verjame. Halefovo bahavo natvezanje mu je bilo verjetnejše ko pa moja odkritosrčnost.

»In kakor je s kralji, cesarji in padišahom, tako je tudi z vsem drugim, kar ti je pravil. Nikak učenjak nisem, navaden človek sem, ki je hodil v šolo kakor pri nas vsak drug človek. Vse bi naj vedel, od solnca na nebu pa do peščeneга zrnca ob potoku —? No, peščeno zrnce poznam, kakor ga poznaš tudi ti, o

solncu pa ne vem druga, ko da se zemlja suče krog njega, koliko da smo oddaljeni od solnca, njegov premer poznam in njegov obseg, koliko tehta in —.

Preplašen je potegnil konja za vajeti, za nekaj korakov se je odmaknil.

»Mâ šâ 'llâh —! Mâ šâ 'llâh —!« je kričal.

»Kaj pa tako kričiš?«

»Vse to veš —?«

»Seveda!«

»Koliko je zemlja oddaljena od nas —?«

»Da.«

»In da se suče krog solnca?«

»Seveda se suče.«

»In kolik je premer solnca in njegov obseg —?«

»Da.«

»In celò to, koliko tehta?«

»Približno. Za nekaj milijonov kilogramov več ali manj, to ne pomeni mnogo pri taki teži.«

Osupel in prestrašen je obstal sredi ceste, molčal nekaj časa, kot bi hotel priti do sape, pa počasi povedal:

»Effendi, nekoč sem bil v Stambûlu. Govoril sem z učenim dervišem, ki je videl mnogo sveta in slišal učene može. In tisti derviš mi je pri bradi prerokovi prisegel, da solnce ni tako majhno, kakor se zdi, in tudi zvezde da so neskončno velike, mnogo mnogo večje ko zemlja. Le zdijo se nam majhne, ker so strašno daleč od nas.

Tako je pravil. In veš, čisto prestrašen sem ga poslušal! Ti pa praviš, da veš celò to, kako daleč je solnce od nas in še mnogo drugih reči —!

Ali poznaš tudi mesec?«

»Seveda.«

»In kako daleč je od nas?«

»Kajpada.«

»Allâhi — wallâhi — tallâhi —! Effendi, kar strah me je pred teboj!«

Nem je strmel v mene.

Halef se nama je medtem spet previdno približal. In ko je Ibârek le še molčal, se je oglasil:

»O, moj gospod ve še mnogo mnogo več! Ve na primer, da so na nebu tudi take zvezde, ki jih niti ne vidimo, in da že mnogo drugih zvezd ni več, ki pa jih vkljub temu še vedno vsako noč vidimo. Sam mi je tako povedal in mi tudi razložil, zakaj je tako. Pa pozabil sem na vse to, kajti moja glava je vse premajhna za tako množino solnc in zvezd.«

»Ali je res —?« je vzkliknil Turek.

»Da. Le vprašaj ga!«

Tedaj je Ibârek izpustil vajeti, dvignil roke in razkrečil vseh deset prstov proti meni. Ta kretnja je med orientalci v navadi, kadar se hočejo ubraniti pred čarom ali pa pred zlim pogledom.

In kar kričal je:

»Ne —! Ne bom ga več vprašal! Nič več nočem slišati! Prav nič več nočem vedeti! Alláh naj očuva mojo glavo pred takim znanjem in pred takimi številkami! Razletela bi se kakor star možnar, ki so v njega nasuli preveč smodnika. Rajši jezdimo dalje, pa se ne menimo o takih rečeh!«

Vzel je spet vajeti v roke in pognal konja. Pa še spotoma je mrmral:

»Pa praviš, da je hadži lagal —! Nikak lažnik ni! Še vse premalo je povedal o tebi, effendi!«

»Ibârek, nekaj ti bom povedal! To, kar si sedajle čul, to ve pri nas vsak šolar, ki je vsaj deset ali dvanajst let star!«

»Mâ šâ 'llâh —! Hvala lepa za deželo, ki v njej že otroci solnce tehtajo in merijo! Količka sreča, da nisem rojen v Alemaniji! Črevljar, ki me je naučil pivo kuhati, mi ni o tem ničesar pripovedoval. In prav je storil, da ni! Govorimo rajši o čem drugem!

Prejle si me pohvalil in dejal, da sem dobro in duhovito odgovarjal. Rekel sem ti, da mi je pohvala iz tvojih ust desetkrat več vredna, ko pa da bi me

bil kdo drug pohvalil. Zadovoljen si bil z menoj, kajne?»

»Da, zelo zadovoljen! Koristil si nam, pa tudi sebi!«

»Tudi sebi —? Torej upaš, da dobim svoj denar nazaj?«

»Upam. Če me vse ne vara, mislim, da boš svoj denar prav kmalu spet imel.«

»Za gotovo ne veš?«

»Kdo bi vedel za gotovo?«

»Ti! Prepričan sem, da veš!«

»Kako se motiš!«

»Ne! Prisegel bi, da točno veš, kako in kje da boš našel denar.«

»Ne razumem, kako moreš to trditi!«

»O pač! Kdor zna brati sledove v pesku puščave, na polju, na travniku, v gozdu, sledove, ki so že zdavnaj izginili, ta ve tudi čisto točno, kje je moj denar!«

Že spet Halefova bahavost!

Topot sem se pa res ujezil. Mali hadži me je s svojo bahavostjo lahko spravil še v neprijeten položaj.

»Tudi to ti je seveda Halef pravil?«

Pokimal je.

Halef je že spet zaostal in z zanimanjem ogledoval košato bukev.

»Halef, pojdi sem!« sem ga poklical.

»Kaj pa je?« je prijazno vprašal.

Počasi je prihajal bliže, prav kakor psiček, ki ga kliče jezni gospodar in ki ve, da bo tepen, pa maha z repom.

»Kaj pa tako zaostajaš?«

»Tamle sem neko drevo ogledoval.

Kaj pa želiš, gospod?«

»Tepen boš! Bič si si zaslužil!«

»Zakaj?« je vprašal nedolžno.

»Ne veš?«

»O gospod, svojega zvestega Halefa ne boš tepel! To vem čisto natančno!«

»Žal je res! In to je prav tisto! Ker veš, da te ne bom kaznoval, pa si vse upaš! Toda kazen je lahko različna. Tepen ne boš, pa jesti ne dobiš! Mi bomo jedli pečene piščance, ti pa boš sline požiral!«

Pečeni piščanci so bili namreč Halefova najljubša jed. Življenje bi dal za pečene piščance.

Grozeče sem mu napovedal kazen in jezno sem ga gledal. Mali lopov pa se mi je nasmejajal.

»Gospod, rajši bi sam ničesar ne zaužil, meni pa bi dal celega pečenega piščanca!«

Žal je bilo tako! Pa nisem se mu še vdal. Nahrul sem ga.

»Molči! Če druga nič ne bo pomagalo, te pa naženem!«

»Gospod, saj veš, da bom prišel nazaj! Tvoj sluga sem. Glad in žejo, mraz in vročino sva skupaj prenašala na najinem dolgem potu, skupno sva se smejala, skupno žalovala in jokala —. Gospod, taka dva človeka se ne ločita izlahka!«

Kaj sem si hotel —! Res je bilo! In Halef je le predobro vedel, da je res tako. In čisto natančno je vedel, kaj se zgodi, če udari na to struno.

Jeza se mi je polegla, kolikor je je vobče bilo,

»Ampak Halef,« sem dejal rahlo karajoč, »ustiti se ti ni treba tako na debelo!«

»Gospod, ali sem se ustil? Misliš, da sem lagal? Kaj pa bi bilo tisto, da sem se zlagal?«

»Tako —? Niti zavedaš se ne —? Pravil si, da sva s padišahom iz iste skledje jedla —.«

»Kako se moreš jeziti radi tega?«

»Ker je laž.«

»Ne reci tako! Ali nisi v Stambûlu obedoval pri kâdi askeriju?«

»Tisto je bila čisto zasebna zadeva.«

»Vseeno! Pa obedoval si pri njem, tega ne boš tajil. No, torej pa tudi moja trditev o tisti skledi ni

bila čisto izmišljena in zlagana! Ali ni tudi sultân kedaj morebiti obedoval pri kâdi askeriju?»

»Ne vem. Mogoče.«

»No, torej! In — ali ni mogoče, da je zajemal prav iz iste sklede kakor ti tistikrat, ko si bil v gosteh pri kâdi askeriju?»

Na tako dokazovanje seve nisem vedel kaj odgovoriti. Molčal sem.

Halef pa je vneto nadaljeval:

»Vidiš, gospod, Halef ve čisto natančno, kaj sme ziniti! Pa ti si kakor gomoljika, čisto tak si! Gomoljika je redek užitek, drago jo plačajo, pa skriva se v zemlji, ljudje bi naj ne govorili o njej. In tako se skrivaš tudi ti! Ampak dobro te poznam in ker spet sije prijaznost s tvojega obraza, je tudi moje srce veselo in lahko. Allâh pošilja oblake in Allâh pošilja tudi sonce. Človek pa mora vzeti, kar Allâh pošilja!«

Seveda je sijala prijaznost z mojega obraza. Bi le rad vedel, kako se naj ne smejim, če me kdo tako duhovito primerja z gomoljiko. Smejal sem se in Halef se je tudi smejal. In tako se je vsikdar končalo, če sem se kedaj razjezil nad njim.

Jezdili smo dalje. Dobri handžija Ibârek me je gledal z velikimi očmi in jezdil spoštljivo korak za menoj. Moji ugovori ga niso izpreobrnili, prepričan je bil, da sem najmanj svetovno čudo.

Gozda je zmanjkalo, jezdili smo po ravni ledini, konji so izdatno segli v daljavo. Nekaj časa smo molčali. Dolgo pa handžija ni vzdržal. To in ono je še imel na jeziku.

»Effendi,« je začel, »kaj praviš, ali se bom še no-coj lahko vrnil?«

»Ne verjamem.«

»Zakaj ne?«

»Saj bi vendar rad dobil nazaj svoj denar, kajne?«

»Seveda!«

»Počakati boš moral, da ga najdemo!«

»Da ga najdemo —? Ali ne veš, kje je moj denar?«

»Vem. Tatovi ga imajo.«

»No torej —!«

»Ampak tiste tatove moramo prej poiskati, potem jim šele lahko vzamemo denar.«

»Poiskati —? Saj vendar veš, kje so skriti!«

»Žal ne.«

»Halef je pravil, da veš!«

»Ne daj si prav nič več natvesti od tega človeka! Navado ima, da prav široko zine.«

»Pa si dejal, da so šli v Strumico —!«

»Seveda so šli. In v Strumici so se tudi skrili.

Druga pa nič ne vem. Poiskati jih šele moramo.«

»Vprašali bomo za njimi.«

»Zaman bi popraševali. Gotovo nihče ne ve za nje.«

»Wai —! Ne bomo jih našli —!«

»Morebiti pa le. Mislim, da sem jim že na sledu.«

»Na sledu —? Kje pa si našel njihovo sled? Tule na tleh?«

Dobri mož je čul od Halefa, da znam sledove brati. Pa je menda mislil, da govorim o sledi, ki se vidi na zemlji.

Pokazal sem na svoje čelo.

»Tule je tista sled, ki jo mislim.

Poznaš Strumico?«

»Kako bi je ne poznal. Saj je komaj nekaj ur oddaljena od naše vasi.«

»So hribi blizu mesta?«

»Trdo za mestom je visok hrib.«

»In na njem je razvalina?«

»Cel kup razvalin.«

»Grad je svojčas stal na tistem hribu?«

»Da.«

»Kdo ga je postavil?«

»Se ne ve. Bulgari pravijo, da so nekoč vladali tod in eden njihovih knezov da je stoloval v tistem

gradu. Pa so prišli sovražniki, zavzeli mesto in grad razrušili.«

»Turki?«

»Eni mislijo, da so bili Turki, drugi pa pravijo, da so bili Grki.«

»No, nam je lahko končno vseeno. Nas briga sedanost.

Se da priti k razvalinam?«

»Čisto lahko se pride.«

»Ni prepovedano?«

»Ne. Vsak sme obiskati razvaline. Pa le malokdo jih obišče.«

»Zakaj?«

»Duhovi strašijo v razvalinah.«

»Res? Tiste duhove bi si rad natančneje pogledal.«

»Effendi, si ob pamet —?«

»Prav nič. Že dolgo sem si želel, da bi videl duhove, ki strašijo. Vesel bi bil, če bi se mi želja izpolnila.«

»Effendi, pusti duhove pri miru!«

»Kaj še! Vsaj poskusil bom.«

»Pomisli, da po dnevi duhov ne vidiš!«

»Saj ne pojdem po dnevi k razvalinam.«

»O Alláh —! Ponoči —?«

»Najbrž.«

»Ne boš se več vrnil!«

»Kdo mi bo branil?«

»Duhovi te bodo ubili!«

»Bi le rad vedel, kako bodo to naredili!«

»Ne šali se, effendi! Duhovi žal ne vprašajo, ali znaš meriti in tehtati solnce, mesec in zvezde. Tudi ne vprašajo, ali si znan s cesarji in kralji ali pa morebiti celò s padišahom. In ali si z njim jedel iz ene skleda! Vobče nič ne vprašajo. Enostavno te zgrabijo za vrat in ti zavijejo glavo v tilnik.«

»Oho —!«

»Da da!« je resno pokimal.

Smejali smo se mu. Užaljen je bil.

»Le nič se ne smejte! Tudi tisti so se smejali, — pa so jih našli drugi dan z obrazom v tilniku!«

»Se je že kedaj zgodilo, da so duhovi komu vrat zavili?«

»Že večkrat!«

»V razvalinah?«

»Da.«

»Kedaj?«

»Pred leti nekoč.«

»In tiste ljudi so našli v razvalinah z zavitimi vratovi?«

»Da.«

»So še živeli?«

»Kako moreš tako čudno vprašati? Komur duhovi zavijejo obraz v tilnik, temu je vendar vrat zlomljen, tak ne živi več! Mrtev je!«

»A tako —! Dejal si, da so našli v razvalinah ljudi, ne pa mrtve.

Kdo pa so bili tisti ljudje?«

»Nihče jih ni poznal, sami tujci so bili. Le enkrat je bil eden iz Strumice. Nov kawwâs je prišel na službo v mesto. Pravil je, da ne veruje v duhove. Djal si je nož in pištolo za pas pa šel k razvalinam.«

»Po noči?«

»Da. In drugo jutro so ga našli prav kakor vse druge pred njim —. Njegov obraz je bil zasinel in jezik mu je visel iz ust.«

»Koliko časa je temu?«

»Ne čisto dve leti.«

»Tako pravijo menda ljudje. Si pa tudi sam že kedaj videl takega nesrečneža?«

»Tistega kawwâsa sem videl.«

»Ko je še živel?«

»Ko je še živel, pa tudi mrtvega sem videl. In to sem ti mislil povedati.«

»Zelo hvaležen sem ti! Popiši mi ga, kak je bil!«

»Strašen je bil!«

»Druga nič nisi videl?«

»Ne. V star kufân je bil zaviti, ko so ga prinesli s hriba. Zgodaj sem tisto jutro jezdil v mesto in ravno prav sem prišel, da sem ga videl. Tobačna semena sem šel kupovat.«

»Rad bi posebej vedel, kak je bil vrat.«

»Strašen!«

»Strašen —! Popiši mi ga, kak je bil! So bile rane na vratu?«

»Ne. Pa čisto dobro se je videlo, da so ga duhovi zgrabili s svojimi strašnimi kremplji.«

»Hm —! Ali so mu duhovi zadržali kremplje v vrat?«

»Misliš, da je imel rane, krvave rane na vratu?«

«Da.»

»Kako neki! Duhovi ne morejo gledati krvi! Duhovi nikdar ne ranijo do krvi, niti kože ne oprasnejo.«

»Torej se nič ni videlo?«

»Pač! Čisto razločno se je videlo sledove krempljev. Kar groza me je obhajala, pa premagal sem se, pogledal sem si nesrečneža. Tudi drugi so si ga pogledali.«

»Kaki so bili tisti sledovi krempljev?«

»Podobni so bili dolgim, krvavo podplutim vtiskom.«

»Si štel, koliko je bilo tistih vtiskov?«

»Da. Spredaj na grlu sta bila dva, zadaj na tilniku pa osem.«

»Hm —! Slutil sem, da je bilo tako!«

Ni bilo težko uganiti, da je »strah« kawwâsa zadržal z rokami. Od zadaj ga je zgrabil in mu tiščal palce v tilnik, prste pa v sapnik.

Handžija pa me je začuden gledal.

»Si že kedaj videl človeka, ki so mu duhovi vrat zavili? Ali imate pri vas take duhove?«

»Ne, naši duhovi ne zavijajo vratov. Niso tako strašni ko vaši. Celò zelo prijazni so. Imenujemo jih vinske duhove.«

»Srečna tvoja domovina, da ima take prijazne duhove! Naši so hudobni, zelo hudobni! Kar na mah ti zavijejo vrat. In potem si mrtev!«

»Verjamem!«

»Da! Zato pa te za Allâhovo voljo prosim, ne hodi ponoči k razvalinam! Nesreča bi se ti zgodila, mrtvega bi te prinesli nazaj!«

»No, premislil si še bom zadevo.«

»Ni treba prav nič razmišljati! Če bi me kdo vprašal, ali hočem živeti ali pa rajši umreti, bom brez premisleka povedal, da bom rajši ostal živ.«

»Dobro! Tudi jaz bom rajši ostal živ.«

»In prav je tako! Kar zbal sem se za tebe, ko si dejal, da pojdeš ponoči k razvalinam! Koj mi je laže pri srcu.«

»No, pa ne govorimo več o razvalinah in o njenih duhovih!

Povej mi rajši, ali živi v Strumici človek, ki mu je ime Mübârek.«

»Da.«

»Ga poznaš?«

»Zelo dobro.«

»Bi ga lahko tudi jaz videl?«

»Če bo le doma. Vsak ga sme videti.«

»Si že bil pri njem?«

»Marsikateri piaster sem mu že nesel.«

»Miloščino torej —? Je berač?«

»Ni bila pravzaprav miloščina. Za zdravila sem mu nesel denar.«

»A tako —! Torej je hekim?«

»Ne.«

»Lekarnar?«

»Tudi ne. Svetnik je.«

»Svetnik —? Pa ima zdravila na prodaj?«

»Zakaj ne? Kdo bi mu branil? Nihče! Nasprotno, ljudje so zelo zadovoljni, da živi stari Mübârek med njimi. Zelo radi ga imajo.«

»Ker jim zdravila prodaja?«

»Da.«

»Ki nič ne pomagajo —!«

»O, pa še zelo pomagajo! Kjer noben hekim ne more več pomagati, bo Mübârek pomagal.«

»Je tudi tebi pomagal?«

»Pogosto, zelo pogosto! Meni, mojim ljudem in živini.«

»Torej je tudi živinozdravnik —? Zanimivo!«

»O, sila zanimiv človek je!«

»Verjamem! Ljudi zdravi pa živino!«

»O, še tudi drugo zna! Nad pet sto let je star.«

»Ali se naj prestrašim —?«

»Nič se ne prestraši, effendi! Čisto res je!«

»Ne verjamem!«

»Ne reci tega! Izgubljen si!«

»Je nevarno o njem govoriti? Najbrž vse sliši?«

»Da! Vse sliši in vse ve! Duh je pri njem v službi, ki leta okoli in posluša, kaj govorijo ljudje o starem Mübâreku.«

»Čudno, zelo čudno —! Ampak duh je navadno neviden —! Kako pa ljudje vejo, da ima duha v službi?«

»Tisti duh ni neviden.«

»Si ga že videl?«

»Vsak človek ga lahko vidi. Velika vrana je, črna ko noč.«

»A tako —! Povej, ali nima tisti stari Mübârek tudi velike črne mačke?«

»Seveda! Odkod pa veš?«

»Slutim. Si že bil v njegovem stanovanju, posebej v sobi, kjer pripravlja zdravila?«

»Da. Ampak povej, odkod neki veš, da ima posebno sobo, kjer pripravlja zdravila?«

»Slutim. Ali nisi videl, če ima v tisti sobi tudi nagačene ptiče?«

»Da.«

»In kače ima?«

»Tudi.«

»In žabe v steklenicah?«

»Da!«

»In netopirje, ki visijo s stropa?«

»Alláh walláh —! Da!«

»Mrtvaške glave in kosti?«

Vse huje se je čudil in strmel v mene.

»Effendi,« je vzkliknil. »Ali poznaš Mübâreka?«

»Ne.«

»Še nisi bil v njegovem stanovanju? Res ne?«

»Ne.«

»Kako pa torej tako natančno veš, kaj vse je v njegovi koči?«

»Ker poznam tudi druge stare Mübâreke.«

»Ali ima vsak Mübârek tako sobo?«

»Večinoma. In tudi stari so Mübâreki, zelo stari. Poznam Mübâreke, ki so nad sto let stari.«

»Prejle pa nisi verjel, ko sem pravil, da je naš Mübârek pet sto let star —!«

»Tega pa ne verjamem!«

»Te pa res ne razumem!«

»Kako dolgo že živi tisti Mübârek v Strumici?«

»Šest let bo menda, da je prišel.«

»Tako tako —! In od kedaj straši v razvalinah?«

»O, strašilo pa je vedno.«

»In od kedaj zavijajo tisti duhovi ljudem vratove?«

»Temu pa še ni dolgo.«

»No, koliko časa recimo?«

»Čakaj, da pomislim!«

»Čudno, da temu še ni dolgo —! Le dobro pomisli, rad bi vedel, točno vedel, kako dolgo je že.«

Razmišljal je.

»Prvi je bil neki Grk, — duhovi so mu zavili vrat. Poznal sem ga, prejšnji dan je bil pri meni, krošnjar je bil. In drugo jutro so ga našli mrtvega na hribu —. Ljudje so se silno razburili tistikrat —. In — da, pet ali šest let bo temu.«

»Zanimivo! Prav toliko let, kolikor jih je minilo, odkar je Mübârek prišel v Strumico —.

Povej, ali nima tisti svetnik še kake druge posebne lastnosti?»

»Ne. Le to še vem, da ničesar ne je in ne pije.«

»Pa vendar živi —?»

»Pravi, da je ravno radi tega doživel pet sto let, ker ničesar ne uživa. Tudi Allâh, pravi, da ničesar ne uživa, in ravno zato, pravi, je večen.«

»Hm —! Zanimivi nazori —!»

»Da! In ker nič ne je, tudi nima zobov.«

»Najbrž so mu izpadli —?»

»O ne! Če ga prosiš, ti pokaže usta. V zobovini ne vidiš nobene luknje, niti sledu o kakem zobu ni videti.«

»Skoraj bi verjel, da je velik svetnik —.«

»Prav gotovo da je, effendi! In še neko posebno lastnost ima.«

»Katero?»

»Allâh ga ljubi in zato mu je naklonil dar nevidnosti.«

»Res —? Tak dar je seveda nekaj čisto posebnega! Pa si prej dejal, da nima nobenih drugih posebnih lastnosti —!»

»Če misliš z besedo lastnost tudi Allâhove darove, potem ima Mübârek še mnogo drugih čudežnih lastnosti, ki mu jih je seveda vse Allâh podaril radi njegove velike svetosti.«

»Bi mi jih povedal?»

»Mi ne pridejo kar na misel. Toliko se da povedati o njem, da se človeku v glavi meša —.«

»Praviš torej, da se naredi nevidnega?»

»Seveda!»

»Si bil kedaj priča, da je izginil?»

»Seveda sem bil!»

»Kako pa je bilo tistikrat?»

»Nekoč je zbolel sosedov sin pa so poklicali Mübâreka, ki je že marsikateremu bolniku pomagal. Ker

tudi mojo ženo mnogo muči glavobol, mi je naročila, naj ga zaprosim, da bi ji naredil amulet. Čakal sem na svetnika pred hišo na cesti. Ko je prišel, sem ga poklical po imenu. Ni se zmenil. Stopil sem za njim, ga pozdravil in prosil, naj pride k nam. Jezno me je vprašal, kdo mislim da je. In ko sem mu rekel, da je sloviti svetnik Mübârek, se mi je kruto nasmejal in odšel. Stopil je v sosedovo hišo. Dolgo dolgo sem čakal, pa ni ga bilo nazaj. Le Busra, tisti pohabljeni berač, se je privlekel na svojih berglah iz hiše. Šel sem vprašat soseda, ali je bil Mübârek pri njem, pa mi je začuden dejal, da ga vobče ni videl. Prisegel sem, da sem ga videl vstopiti pri njem, sosed pa mi je prisegel pri bradi prerokovi, da ga ni bilo.

Svetnik Mübârek je izginil —. Kaj praviš na to, effendi?»

»Zaenkrat nič. Opazovati bi ga moral.

Morebiti pa se da zadeva čisto enostavno pojasniti.«

»Kako, effendi?»

»Svetnik je vstopil pri sosedu skozi sprednja vrata, skozi zadnja pa spet odšel.«

»Ni mogoče! Hišica je majhna, za vrati je vrt, sprednja in zadnja vrata se vidijo s ceste. Stal sem celo uro na cesti, pa ga nisem videl, da bi bil odšel.«

»Skril se je!»

»Kam neki? Sam sem bil v sosedovi hiši. Eno samo sobo ima. Kam bi se bil skrila? Le eno se da reči, effendi! Mübârek se naredi nevidnega! Svetnik je!»

Mübârekova nevidnost je bila seveda velika sleparija. Nabrisani lopov si je nadel krinko častitljivega »svetnika« in znal izrabiti nevednost in lahkovernost ljudstva v svoje namene pa jim je natvezel, da je prejel od Allâha vse mogoče in nemogoče darove in lastnosti.

Povrh si je še pridobil ljudsko naklonjenost z domačimi zdravili. Koliko da je v zvezi z duhovi, ki

strašijo v razvalinah, o tem si še nisem bil čisto na jasnem.

Ali bi naj handžiji pojasnil zadevo z nevidnim svetnikom? In se z njim prepiral?

Ni bil neumen človek, nadkriljeval je rojake po svoji razumnosti. Toda vzgojen je bil v praznoverju Orienta, ukoreninilo se mu je, prepojen je bil z naziranjem svoje okolice.

Ni bilo časa, da bi ga poučeval. In morebiti je bilo tudi boljše, da sem ga zaenkrat pustil v njegovem praznoverju.

Zato sem mu diplomatično povedal:

»Teško je reči da ali ne, dokler človek o takem pojavu ni temeljiteje razmišljal. Razen tega Mübâreka še nikdar nisem videl —.«

»Jaz pa koj rečem da,« se je oglasil Halef. Že ves čas sem mi je zvito pomigaval.

»Ti —? Torej verjameš, da se zna Mübârek narediti nevidnega?«

»Trdno verjamem.«

»Čudno —!«

»Zakaj se čudiš?«

»Kolikor vem, se še v vsem življenju nisi srečal s človekom, ki bi imel tako lastnost.«

»Jaz da bi ne bil še nikogar videl, ki se zna narediti nevidnega —? Gospod, povem ti, zelo se motiš!«

»Kje pa si videl kaj takega?«

»Pogosto že. In še celò danes.«

Slutil sem, da pripravlja spet eno svojih vragolij, pa mu nisem hotel nasesti. Molčal sem.

Turek pa se je koj razvnel. Upal je menda, da bo Halefov slučaj »nevidnega človeka« potrdil njegovo pripovedovanje o »nevidnem« Mübâreku.

»Danes si videl? Med potom?« je vprašal.

»Ne.«

»Pri meni?«

»Da.«

»Allâh —! Pri meni praviš da je bil kdo neviden?«

»Da, pri tebi!«

»Sem ga tudi jaz videl?«

»Seveda!«

»Kdo bi bil? Morebiti tista dva capina?«

»Jima v glavo ne pade!«

»Kdo pa?«

»Jajčnik.«

Dobri handžija je zazijal. Mi pa smo se grizli v ustnice, da se mu nismo krohotali.

Resnobo je pravil Halef:

»Da, jajčnik! Šel je v moja usta, izginil je, nisi ga več videl. Ali se ni naredil nevidnega, prav kakor Mübârek?«

Ibârek je zaprl usta, razočaran gledal Halefa, pa se ujezil in prasn timer dan:

»Hadži Halef, praviš, da si bil v Mekki, v mestu prerokovem?«

»Da.«

»Pa ti ne verjamem!«

»Ne —?«

»Nočem te žaliti, toda povem ti, da ne verjamem!«

»Vprašaj gospoda! On ve čisto natančno, ker je bil —.«

Svareče sem ga pogledal. Umolknil je.

S Halefom sva namreč skupno obiskala Mekko. Kako se nama je tistikrat godilo, sem že pripovedoval. Abu Seif, »oče sablje«, me je spoznal, zagnal divji krik, bežal sem, vse je planilo za menoj in komaj sem odnesel celo kožo. Kristjanom je namreč vstop v sveto mesto prerokovo prepovedan pod smrtno kaznijo. Ubili bi me bili, da so me dobili. Naš handžija Ibârek je bil mohamedan, ni mu bilo treba vedeti, da sem s svojim obiskom »oskrunil« sveto mesto. K sreči me je Halef takoj razumel.

Ibârek je zakrilil z rokami.

»Pa če bi mi effendi tudi desetkrat dokazal, bi ne verjel!«

»Zakaj ne?«

»Ker pravi hadži ne bo za nos vodil pravovernega mohamedana. Mislil sem, da si pobožen, odkritosrčen človek, pa vidim, da si zanikarnež, ki ne misli na druga ko na vragolije.«

Halef ga je prezirljivo pogledal.

»Čuj, ti sin prelepe strumiške doline, ali veš, kako mi je ime?«

»Vem, Halef ti je ime.«

»Ne! S tem imenom me smejo klicati le moji najožji prijatelji. Za vse druge pa mi je ime hadži Halef Omar ben hadži Abu 'l-Abbâs ibn hadži Da-wûd al-Gosarâ. Zapomni si to!«

Spet je handžija zakrilil z rokami po zraku.

»Tako dolgo ime —! Nihče si ga ne more zapomniti, najmanj pa jaz!«

»Kaj morem za to! Je pač tvoj spomin zelo kratek!

Pa zvedel si za moje slavno ime in boš odslej najbrž drugače sodil o meni. Zvest sin prerokov sem, toda dobro vem, da življenje ni sama molitev. Allâhova volja je taka, da naj bodo njegovi otroci veseli. Ni torej greh, če človek zine včasih kako šalo, posebej še ne, če šala nikomur ne škoduje.

Ti pa si me imenoval zanikarneža radi tiste nedolžne šale! In to je razžaljenje, ki ga opere le sama kri! Ampak ker si naš handžija in si nas velikodušno pogostil, bom zaenkrat svojo jezo požrl in ti odpustil.«

S takim resnobnim dostojanstvom je govoril, da je Ibâreka posilil smeh. In s tem je bil spor poravnán.

Pa tudi z menoj je še hotel handžija poravnati vprašanje o nevidnosti.

»Effendi,« je pravil, »gotovo se mi na tihem smeješ, ker sem rekel, da je Mübârek neviden, če hoče —.«

»Pač ne! Vsakomur puščam njegovo mnenje. Če si prepričan, da se zna Mübârek narediti nevidnega, ti tega ne morem zameriti. Še manj pa se ti smem radi tega smejati. Smem pa ti dokazati, da je tvoje mnenje napačno, — ako morem. Zaenkrat pa ne morem, ker starega Mübâreka ne poznam. Ko ga bom videl in opazoval, kako se naredi nevidnega, si bom ustvaril svoje mnenje in nato bova o tem vprašanju kaj več govorila.

Kje pa stanuje?»

»Na hribu.«

»Pri razvalini?»

»Ne. V razvalinah samih.«

»To je — hm! — to je seveda silno zanimivo! Zakaj pa se je naselil v razvalinah?»

»Da bi zarotil in ugnal duhove.«

»In to se mu do danes še ni posrečilo?»

»Pač.«

»Pa praviš, da straši v razvalinah in da duhovi ljudem vratove zavijajo —!«

»Duhov je mnogo. In zelo mogočni so. Niti Mübârek jih ne more naenkrat ugnati.«

»Pa je že šest let v Strumici —.«

»Vedi, da se da tiste duhove le v eni sami noči v vsem letu zarotiti!«

»In katera je tista noč?»

»Ne vem. Pa eno vem. Odkar je v razvalinah, je vsako leto tisto noč ukrotil enega izmed duhov.«

»Pravil si, da je že šest let v Strumici?»

»Da.«

»Torej je ukrotil že šest duhov?»

»Da.«

»Odkod pa to tako natančno veš?»

»Ker tiste ukročene duhove lahko vidiš.«

»Duhove —?»

»Da. Seveda le njihova trupla.«

»A tako —! Torej trupla so imeli tisti duhovi, ki jih je Mübârek ukrotil?«

»Da. Sicer bi jih ne videli.«

»Nisem še čul, da bi duhovi imeli telo —!«

»Navadno ga nimajo. Toda kadar se hočejo narediti nevidne, si privzamejo telo.«

»Privzamejo —? Kako?«

»Zlezejo na primer v kako žival. In prav tedaj jih lahko ujameš in uženeš. Zamašiš jim vse odprtine telesa, da ne morejo ven.«

»Čisto nova naziranja o duhovih —! In tista trupla, praviš, lahko vidim?«

»Da.«

»Pogledal si jih bom. Mi bo Mübârek dovolil?«

»Vsakdo si jih lahko pogleda.«

»Trupla tistih duhov so v Mübârekovem stanovanju?«

»Da.«

»Mi boš pokazal pot k njegovemu stanovanju?«

»Bom. Šel bom s teboj do razvalin, pa seveda le po dnevi. Po noči me živa duša ne spravi na hrib.«

»Pač zato ne, ker straši?«

»Da. In ker nočem, da bi mi duhovi vrat zavili.«

»Takega junaštva tudi nihče ne bo zahteval od tebe.

Ampak nekaj druga bi te še rad vprašal. Si že bil kedaj v Radoviču?«

»Pogosto. In še dalje ko do Radoviča sem prišel.«

»Poznaš Zbigance?«

»Samo enkrat v življenju sem bil tam. In še tistikrat samo eno uro.«

»Kak pa je tisti kraj?«

»Revna vas je. Med dvema rekama leži.«

»Vem. Med Bregalnico in Sletovsko.

Poznaš koga v Zbigancih?«

»Nekaj ljudi.«

»Poznaš mesarja Čuraka?«

»Ne.«

»Škoda!«

»Zakaj, effendi?«

»Rad bi vedel, kak je tisti človek.«

»Bomo pa v Strumici poprašali za njim. Gotovo bom našel človeka, ki ga pozna.«

»Je čisto verjetno. Pa ni treba, da bi ravno ti poprašal za njim.«

»Boš sam vprašal?«

»Bolje je.«

»Zakaj?«

»Previdni moramo biti. Nihče ne sme zvedeti, da se zanimam za tistega človeka. Vprašati bo treba zelo previdno in pametno.

Pa še nekaj. Tam nekje pri Zbigancih leži v neki soteski koč. Pravijo ji koč v soteski. Jo poznaš?«

»Zdi se mi, da sem že čul o njej. Pa ne spominjam se prav.«

»Dobro! Pa nikomur ne omeni, da sem te vprašal za Čurakom! In tudi ne, da sva govorila o koči v soteski.«

»Zakaj?«

»Zadeva mora ostati tajna.«

»Tajna? Se veže na tisto koč skrivnost?«

»Da.«

»Vidiš, tudi ti imaš skrivnosti! Pa ničesar nočeš povedati o njih! Meni pa se smejete, če pravim o svojih skrivnostih!«

»Nič se ti ne smejemo!«

»O pač! Prejle na primer me je Halef za norca imel, ko sem pravil, da se zna Mübârek narediti nevidnega!«

»Tisto ni skrivnost, čudež je.«

»O, takih čudežev je na Mübâreku še več!«

»Na primer?«

»Tako suh je na primer, da se čuje, kako mu kosti šklepetajo v telesu.«

»Ni mogoče!«

»Pa je! Saj pravim, da lahko čuješ šklepetanje.«

»Ti si že čul?«

»Na lastna ušesa.«

»Bi tudi jaz čul?«

»Zakaj neki ne?«

»Sem pa res radoveden!«

»Paziti moraš seveda! Tisto šklepetanje ni ravno glasno, le rahlo se čuje.«

»Kako pa se Mübârek oblači?«

»Silno revno je oblečen. Druga nima na sebi ko star kuftân, širok in raztrgan, ki ga nosi na golem telesu. Prepasan pa je s starim šalom in krog glave ima ovit kos sukna.«

»In bos hodi?«

»Da. Po leti in po zimi.«

»Vidim, da ni ravno prijatelj razkošja!«

II.

Zgleden kawwâs.

Jezdili smo po ravnem odprtem svetu. Tu pa tam so stali šopi redkega grmovja.

Nenadoma je Rih odskočil in boječe prhnil.

»Stoj! Kaj je to?« sem obstal. Tudi tovariši so obstali.

»Kaj se je zgodilo?« je vprašal Ibârek.

»Vranec mi je dal znamenje, da je tule v goščavi nekdo skrit. Pogledajmo, kdo bi bil!«

»Čemu? Kaj nas briga, kdo tiči v grmovju! Jezdimo dalje!«

»Morebiti nas pa le briga! Vajen sem, da pogledam, kdo se skriva za mojim hrbtom. Utegne biti sovražen človek.«

»Kako pa ga boš našel?«

»Vranec mi bo povedal, kje tiči.«

»Allâh —! Kako ti bo povedal?«

»Vprašal ga bom.«

»In vranec ti bo odgovoril?«

»Seveda! Čisto točno.«

»Torej prav kakor Balaamova oslica! Ki je tudi govorila! Kak čudež! In jaz ti naj verjamem, ti pa nočeš verjeti, da se zna Mübârek narediti nevidnega —!«

Dobri Ibârek pač ni mogel pozabiti, da mu ne verjamemo.

»Moj vranec ni nikak čudež! Ne govori, kakor je govorila Balaamova oslica.«

»Ne —? Kako pa ti odgovarja?«

»Po svoje. Pogledj!«

Govorili smo seveda tiho, da ne bi splašili človeka, ki se je skrival v goščavi. Pognal sem Riha, ubogal je, voljno se je dal voditi naprej in na levo. Ko pa sem ga obrnil na desno, je spet odskočil, prhal, strigel z ušesi in mahal z repom.

Zagledal sem zelo miroljuben prizor. (K str. 478.)

»Vidiš, da mi je povedal, kje tiči sumljivi človek! Tamle na desni v grmovju bo. Pogledal bom.«

Pobožal sem vranca po vratu in ga pognal v goščavo.

Mislil sem, da bom našel najmanj obcestnega roparja, pa sem zagledal zelo miroljuben prizor.

Za grmom je ležal, udobno razpoložen po mehki travi, človek, oblečen v kroj turškega kawwâsa. Čibûk je imel v ustih, goste oblake dima je puhal v popoldansko ozračje in zadovoljno je gledal v svet kakor človek, ki živi v miru z Allâhom, s svetom in tudi s samim seboj. Ni se genil, ko sem se nenadoma pojavil pred njim, in ni se zmenil, ko so tovariši prijezdili za menoj. Užival je svoj kêf, svoj opoldanski počitek, in v kêfu se noben orientalec ne da izlepa motiti.

»Allâh s teboj!« sem ga pozdravil.

»In z vami!« je prijazno odzdravil med dvema dimoma. Še vedno se ni genil.

»Kdo si, prijatelj?« sem ga vprašal.

»Ali ne vidiš?«

»Kawwâs?«

»Da!« je odgovoril ponosno. »V službi padišahovi sem, ki mu je ves svet podložen. Allâh naj ga blagoslovi!«

»Prav si povedal! Kajti če Allâh blagoslovi padišaha, bo odpadel del tega blagoslova tudi na tebe!«

»Odpadel, da! Pa le zelo neznamenat del. In še tistega delca mi ne izplačujejo redno.«

»Kje pa si nastavljen?«

»V Strumici.«

»Koliko tovarišev imaš?«

»Devet.«

»Torej vas je vsega deset? Ste pač zelo zaposleni?«

»Zelo! Ljudje so hudobni. Zločinci nam ne dajo miru. Še spati ne utegnemo. Dan in noč letamo za njimi.«

»Da! In pravkar smo te sredi tistega letanja iznenadili in zmotili, kajne?«

Moje zbadljive besede ga niso niti najmanj razburile. Ravnodušno je razlagal:

- »Tekam in letam, da sem že ves poten.«
- »Vidim —!«
- »Seveda letam za zločinci le v mislih.«
- »A tako —!«
- »Da. Misli so namreč hitrejšje ko noge. In zato mi tudi noben zločinec ne uide.«
- »Prav izvrstne nazore imaš o svojih dolžnostih!«
- »O, z vso potrebno resnobo izvršujem svoj posel! Saj to je tudi moja dolžnost.«
- »Pravkar si torej zasledoval zločince?«
- »Da.«
- »Seveda le v mislih?«
- »Tako je! In ugnal ga bom.«
- »Koga?«
- »Te mar briga, koga zasledujem?«
- »O prav nič.«
- »Čemu torej poprašuješ?«
- »Ker si mi vseč in ker vidim, da se lahko od tebe še mnogo naučim.«
- »Tudi jaz vidim, da si pameten človek in zelo olikan in da poznaš življenje.
- Si iz Strumice?«
- »Ne.«
- »Odkod pa?«
- »Iz daljne dežele, ki leži na zapadu.«
- »Aha —! Poznam jo, tisto deželo! Indija se ji pravi.«
- »Izvrstno si podkovan v zemljepisju! Mislil sem, da leži Indija drugje —.«
- »Ne. Zapad je v Indiji. Kajti Indija je edina dežela, ki v njej lahko leži zapad, drugje ni prostora za njo.
- Ampak dejal si, da nisi odtod. Zato mi veleva dolžnost, da te vprašam po potnem listu. Ga imaš?«
- »Seveda.«
- »Kje?«
- »Tule v žepu.«
- »Pokaži ga!«

Mirno je obležal in ravnodušno puhal svoj čibûk. Čakal je seveda, da bom razjahal in stopil k njemu. Kar pa mi seveda niti na misel ni prišlo.

Obsedel sem, pustil potni list v žepu in vprašal:

»Ali bi ne vstal in stopil bliže?«

»Čemu?«

»Da pogledaš moj potni list.«

»Ne, tega ne storim.«

»Ne —?«

»Žalil bi svoje dostojanstvo.«

»Čisto prav! Pa tudi jaz ne smem in nočen razžaliti svojega dostojanstva.«

»Zadeva je seveda taka, da je treba vprašati, čegavo dostojanstvo je večje, moje ali tvoje —.«

»A tako —? In čegavo misliš da je večje?«

»Moje vsekakor.«

»Kako to?«

»Kawwâs sem, v službi padišahovi sem. Ti pa si tujec. Razen tega leži tvoja domovina na čisto napačnem zapadu. Sodim torej, da je vse na tebi napačno. Tudi tvoj potni list je najbrž napačen. In da bi vzel v roke tak napačen potni list, za to niti s prstom nočem geniti, kaj šele da bi vstal.«

Nasmejal sem se.

»Nedosegljiv in zgleden uradnik si! Nazori o tvojih dolžnostih so tako izvrstni, da bi človek rekel, sam prerok ti jih je narekoval!«

»Če misliš, da je tako, pa razjahaj in pokaži svoje papirje!«

Res sem razjahal, poiskal srebrn novc za deset piastrov in mu ga dal.

»Tole je moj potni list.«

Radoveden sem bil, ali res niti »s prstom ne bo genil«. Pa je le.

Še celò roko je iztegnil, vzel denar, ga ogledoval, obraz se mu je zasvetil v prijetnem iznenadenju in nazadnje je vzel še tudi čibûk iz ust.

»Deset piastrov —?« je vzkliknil. »Je res —?«

»Saj vidiš, da je res!«

»Kaj takega se mi še v vsem življenju ni pripetilo! Niti tistikrat ne, ko sem služil v Stambûlu.

Effendi, odlične navade imaš, odličnejše, nego sem si mislil! Dosegel si najvišjo stopinjo izobrazbe in vrata raja ti bodo široko odprta, ko pride tvoja ura.«

»Meniš torej, da je tale potni list dober?«

»Jako dober je! Ni napačen, kakor sem mislil.

Ali ne bodo tudi tvoji tovariši pokazali svojih potnih listov?«

»Ni treba.«

»Kako da ne?«

»Le poglej si tisti potni list natančneje! Dovolj velik je, za nas vse zadostuje.«

»Škoda! Padišah bi naj zapovedal, da se mora vsak tujec izkazati s takim potnim listom.«

»Morebiti bo kedaj tako zapovedal. Zaenkrat pa bo veljalo, kakor sem rekel.

Torej v Stambûlu si služil?«

»Da.«

»Kako dolgo?«

»Mnogo let.«

»Od kedaj si nastavljen v Strumici?«

»Štirinajst dni bo, kar sem prišel.«

»Štirinajst dni šele —? Potem seveda je umljivo, da ne poznaš tegale mojega spremljevalca.«

Pokazal sem na Ibâreka.

»Ali je iz Strumice?«

»Čisto blizu tod je doma.

Kakor vidiš, nismo vsi tujci. Ali smemo dalje?«

Svojege vprašanja nisem mislil resno. Slutil sem, kaj počenja kawwâs v goščavi. Da ga je namreč strumiški kâdi poslal »na lov« za tatovi, ki so okradli Ibâreka, in da je svojo nalogo seveda reševal po svoje. Rad bi bil zvedel, kaj vse je še ukrenil kâdi v zadevi tatvine.

Res mi je kawwâs povedal:

»Lahko odpotujete. Lahko pa tudi še nekoliko ostanete. Rad se pogovarjam z ljudmi, ki me razveseljujejo s svojim olikanim obnašanjem.«

»Tudi mene veseli, da sem našel takega pametnega in uvidevnega moža. In zato bom še ostal, da se pogovorimo.«

Ali smem zvedeti, kdo je tisti, ki si za njim tako naglo dirjal v mislih, da si ubožec že ves poten?«

»Rad bi ti ustregel in ti povedal, pa ne morem.«

»Kako da ne? Nisem še opazil, da bi ne mogel govoriti.«

»O pač! Veš, če človek ves dan leta in dirja, se spoti in utruji in sape mu zmanjka. Ali nimaš ničesar, kar bi nekoliko jezik ohladilo?«

Zelo dobro sem razumel, na kaj meri. Bil je vsekakor v dobri šoli za časa svojega službovanja v Stambûlu in se je razumel na pota in načine, ki se po njih pride do bagšiša.

Vprašal sem ga:

»Kaj pa misliš, da bi ti najbolje ohladilo jezik?«

»Hladna kovina, na primer srebro. Srebro prav izdatno hladi.«

»Kako velik pa mora biti tisti kos hladnega srebra?«

»Tako velik bo zadostoval, kakor je na primer novc za pet piastrov.«

»No, če ne potrebuješ večjega, ti lahko pomagam. Tule je!«

Dal sem mu novc za pet piastrov. Pa ni ga djal na jezik, da bi si ga »ohladil«, v žep ga je vtaknil in zadovoljno povedal:

»Jezik se mi je izdatno ohladil in laže bom govoril za nekaj časa. Ta pojav je zelo čuden, veš! Kdor ga ne razume, bi mu ga zaman razlagal. Če mora namreč človek čakati cela dva meseca na svojo plačo, se mu ne ljubi več živeti, še manj pa govo-

riti, ako mora neprestano in naporno letati za zločinci, kakor na primer jaz.«

»Koliko zločincev pa je, ki jih loviš?«

»Trije so!«

»Trije —? Preveč zahtevajo od tebe!«

»Kajne! Od davi sem že ležim tu in premišlujem, kako bom lopove dobil v pest. Ali ni to hudo?«

»Zelo!«

»Upam pa, da mi bo te dni kaj pametnega padlo v glavo.«

»Torej ves dan že tu ležiš pa razmišljaš —? Hm —? Ali ti ni tvoj predstojnik naročil, da moraš tatove zasledovati?«

»Saj jih zasledujem.«

»V mislih?«

»Kaj pa!«

»Ampak tvoj predstojnik je prepričan, da hitiš tudi z nogami za njimi!«

»Ne, ni prepričan! Noben pameten človek tega ne bo mislil!«

»Kako da ne?«

»Ker je čisto nepotrebno. Recimo da bi bil od davi ves dan na nogah —. Kaj bi bil dosegel —? Utrujen bi bil in zdelan, poten in lačen in žejen, — lopovov pa bi ne bil našel. Zato sem rajši legel sem za grm pa premišlujem, kako daleč so že utegnili priti.«

»Ali veš, kam so pobegnili?«

»Kdo bi naj to vedel?«

»Niti tega ne veš, v kateri smeri so pobegnili?«

»Zvedelo se je, da so šli v Dajran. Sami da so tako rekli. Ampak tega noben pameten človek ne bo verjel. Tat se ne bo izdal, kam pojde po izvršenem zločinu.«

»Vidim, da si res prebrisan uradnik padišahov. Tvoje razmišljanje je vsekakor plodonosno.

Ali veš morebiti kaj več o zločincih ko to, da so šli v Dajran?«

»Vem. Belce jezdijo pa sto funtov so ukradli in nekaj zlatnine. In tu sedim pa preišlujem, kako bi s pomočjo tistih sto funtov in tistih belcev našel zločince.«

Je le bilo, kakor sem slutil.

Koj ko je opazil tatvino, je pohitel Ibârek v Strumico in naprosil policijskega predstojnika za pomoč. Obljubil mu jo je, pa seveda šele, ko si je zagotovil prav izdaten bagšiš. Vse stroške zasledovanja bi naj Ibârek plačal in kâdiju še povrh deset funtov. In da bo večji del tistih »stroškov« tudi izginil v kâdijevem žepu, o tem prav nič nisem dvomil.

Gospod policijski predstojnik je obljubil Ibâreku, da bo razposlal vse svoje kawwâse, da bo priredil veliko »gonjo« za zločinci, celò sam da se bo postavil na čelo svojih čet.

Že ko mi je Ibârek pripovedoval o teh ukrepih, so se mi zdeli sumljivi. In res sem našel kawwâsa, ki je ležal za grmom in lenaril, mesto da bi bil iskal tatove —

Morebiti pa so bili njegovi tovariši marljivejši. Vprašal sem kawwâsa:

»Ali so tudi tvoji tovariši tako pridni na delu za zločinci?«

»Jim na misel ne prihaja!«

»Pač tudi kje za grmom ležijo in v mislih zasledujejo tatove?«

»Ne. Vobče ničesar ne vejo o njih.«

»Kako da ne? Ali jih ni gospod policijski predstojnik razposlal, da preiščejo vse vasi med Strumico in Dojranom?«

»Ne.«

»In tudi sam ni stopil na čelo svojih ljudi?«

»Ne.«

»Lepa reč! Kdo pa torej pravzaprav zasleduje lopove?«

»Jaz.«

»Ti —? Ne vidim!«

»Pač! Naš predstojnik o takem zasledovanju pač drugače sodi ko ti. Poklical me je k sebi, ker sem njegov najboljši in najduhovitejši detektiv, mi razložil vso zadevo in mi dal šest dni časa, da o njej razmišljam. Upam pa, da bom prej prišel stvari do dna. Skril sem se v samoto, da laže in temeljiteje razmišljam.«

»In tvoji tovariši ničesar ne vejo o tatvini?«

»Prav ničesar. Nihče drug ne ve o zadevi ko predstojnik in jaz. Tudi nihče drug ne sme vedeti. Ako zvejo tatovi, da jih zasledujemo, bodo še huje bežali in še dalje, mi pa lahko gledamo za njimi z dolgimi nosovi!«

»Torej šest dni časa imaš za razmišljanje? Hm —! Kaj pa če medtem tatovi denar pripravijo?«

»Je bila pač Allâhova volja taka in v knjigi življenja je bilo tako zapisano. In noben pameten človek in pravoveren musliman ne bo godrnjal nad Allâhovo voljo.«

Dobri Ibârek je bil ves iz sebe. Kâdi mu je bljubil vso pomoč, vse kawwâse, je dejal, da bo spravil na nože. Pa zve, da je o vsej zadevi poučen le en sam kawwâs in še ta da ima šest dni časa —, pa ne da bi tatove lovil, ampak da bi predvsem razmišljal, kako jih bo najuspešneje lovil. In ta »najboljši in najduhovitejši detektiv« Strumice je zaenkrat legel za grm, si prižgal čibûk in se vdajal lenim mislim —.

Sto turških funtov so mu ukradli in ves ženin nakit, v denarju petindvajset tisoč dinarjev, in tudi nakit je bil lepe denarje vreden. Taka vsota ni bila malenkost, tudi ne za Ibâreka, ki je bil bogat kmet. Njegova jeza je bila čisto upravičena.

Že med pogovorom je nepotrpežljivo mencal na sedlu, nekajkrat je že zinil in mislil poseči vmes. Pa nisem mu pustil govoriti, vse bi mi bil pokvaril.

Po zadnjih kawwâsovih besedah pa se ni mogel več premagati. Zaman sem mu namigaval, skočil je s

konja, stopil trdo h kawwâsu, ki je še vedno ležal na tleh udobno razpoložen in vlekel za čibuk, pa ga nahrul:

»Kaj praviš —? Kako si rekel —? Allâhova volja da je —?«

Kawwâs ga je debelo gledal in mirno rekel:

»Da.«

»Če tatovi denar zapravijo —?«

»Seveda.«

»Tako —? Lepo! Sijajno! Ali vobče veš, komu je bil denar ukraden?«

»Vem. Nekemu človeku v Dabili, mislim.«

»Tudi jaz mislim tako. Pa kateremu?«

»Ibârek je menda ime tistemu človeku.«

»Ga poznaš?«

»Ne.«

»Spoznal ga boš!«

»Lepo! Ko mu pripeljem tatove, ga bom spoznal.«

»Ne! Koj sedaj ga boš spoznal! Poglej mene! Kdo misliš da sem?«

Kawwâs ga je zaspano pogledal.

»Vseeno mi je, kdo da si. Čemu se vobče razburjaš? Mar tebe vsa zadeva kaj briga?«

»Mnogo me briga! Moje ime je Ibârek, jaz sem tisti, ki je bil okraden!«

Kawwâs se niti genil ni.

»Ti —?«

»Da, jaz!«

»Me veseli! Nekaj važnega bi ti rad povedal!«

»Kaj?«

»Ne deni v bodoče svojega denarja nikdar več na tako mesto, kjer bi ga utegnili tatovi najti!«

Dobri Ibârek je obupno sklenil roke in se obrnil k meni.

»Mâ šâ 'llâh —! Neverjeten človek —! Takega še nisem srečal —! Effendi, povej, kaj misliš? Kaj naj storim z njim?«

Nisem utegnil odgovoriti.

Tudi Halefa je grabila jeza. Zadeva sicer njega ni nič brigala, pa bil je že tak človek, da ni mogel mirno gledati kawwâsove bedaste malomarnosti. Nemirno se je premikal v sedlu, nazadnje pa skočil s konja, se obrnil k Ibâreku in povedal:

»Kaj naj storiš z njim? Koj ti bom pokazal!«

Stopil je trdo h kawwâsu in se zadril nad njim:

»Ali veš, kako se je treba obnašati do tujega imenitnega effendija in do njegovih spremljevalcev?«

Kawwâs je djal čibûk iz ust, pljunil po tleh in malomarno odgovoril:

»Čisto natančno vem. Čemu kričiš nad menoj?«

»Ne veš, kaj se spodobi v pričo takega effendija! Pokazal ti bom! Vstani! Takoj!«

Grozeče in zapovedovalno je govoril.

Kawwâsu se še vedno ni zdelo vredno, da bi vstal. Prezirljivo se je nasmehnil, zmajal z glavo in dejal:

»Kaj praviš, mali človek?«

Nič ni mojega malega hadžija huje razjezilo, ko če mu je kdo oponašal njegovo majhno postavo. In nihče ga še ni nekaznovan zmerjal za majhnega človeka.

Tudi topot ga je razkačilo. Ves divji je zavpil:

»Kaj sem? Majhen človek —? Pokazal ti bom, kako dolg in visok sem, če imam bič v roki! Vstani, če ne, ti pomagam!«

Izdrl je bič.

Tedaj končno se je zdramil kawwâs iz svoje ravnodušnosti. Sedel je in grozeče dvignil roko.

»Vtakni bič za pas, pritlikavec! Biča ne prenesem!«

Pritlikavec pa je tudi Halefovi jezi prebil dno. Kar pobesnel je.

»Kaj —? Pritlikavec da sem —? O, koj ti bo pritlikavec dokazal, da bič prav dobro preneseš, če je treba!«

In že je nesrečnemu uradniku padišahovemu pri-
letel udarec po hrbtu.

»Tule — tule — tule — tule —!«

Za vsakim tule je bič iznova zažvižgal in udarce
je kar deževalo.

Kawwâs je otrpnil nad tako predrznostjo. Padi-
šahovega uradnika, policista — pa si takle neznamen
človek upa udariti —! In planil je na noge, zatulil
ko zaboden vol in se s stisnjenimi pestmi vrgel na
napadalca.

Prav nič se nisem bal za Halefa, mirno sem ob-
sedel v sedlu in ravnodušno gledal pretep. Kawwâs
je bil močen, plečat človek, pa dobro sem poznal tudi
Halefa. Majhen človek je bil, toda njegove mišice so
bile jeklene, šolane, vajene napora. In gibčen je bil,
nagel in v borbi spreten. Kar zameril bi mi bil, če
bi se mešal v pretep. Kadar se je lotil take zadeve,
posebej še s svojim nezmotljivim bičem, jo je izpeljal
tudi do konca.

In kawwâs mu res tudi ni mogel do živega. Pla-
nil je sicer, pa koj spet odskočil. Mali Halef ga je
opletal s takimi naglimi in gostimi udarci, da kar ni
mogel skozi nje. Ko toča so se sipali na njega, po
hrbtu, po ramenih, po rokah, po nogah. Le glave se
Halef ni dotaknil. Vkljub vsej svoji jezi se je boril
dostojno.

Blizu mu kawwâs ni mogel, tem izdatneje pa je
kričal in tulil. Nazadnje je nepremičen obstal in rjo-
vel pod udarci kakor ranjen tiger.

Halefu je bilo dovolj kazni.

»Takole!« je dejal in povetil bič. »Prejel si pla-
čilo za nasvet, ki si ga dal našemu prijatelju Ibâ-
reku! Če je še več take modrosti v tvojih možganih,
le kar daj jo od sebe, izplačali ti jo bomo v gotovini.
In če me misliš še enkrat opsovati za pritlikavca, le
kar začni! Časa imam dovolj, da ti vsakega pritlikav-
ca posebej nagradim!«

Kawwâs ni odgovoril. Stokal je in mrmral nerazumljive besede ter divje gledal Halefa. In počasi se mu je menda zasvetilo, da udarec z bičem nikakor ni v skladu z dostojanstvom in s častjo padišahovega uradnika. Ponosno se je vzravnal.

»Človek, menda si znorel —?« je vpil. »Kako se drzneš z bičem napasti padišahovega uradnika?«

»Le kar molči! Še sultâna samega bi se lotil, če bi nas razžalil z nedostojnim obnašanjem. Kdo pa si pravzaprav? Vojak, policaj, sluga svojih predstojnikov! Druga pa nič, čisto nič!«

Zdelo se je, kot da bi spet rad zavihtel bič. Že je grabil za pas.

Kawwâsu pa ni bilo za pretepanje. Dostojanstveno je povedal:

»Le zabavljaj! Mene ne moreš razžaliti! Naročeno nam je, da moramo biti potrpežljivi z ljudstvom, ako —.«

»Z ljudstvom —? S kakim ljudstvom?«

»No, z neumnimi ljudmi.«

»Tako —? Mar misliš reči, da smo mi taki ljudje?«

»Kaj pa ste druga?«

»Kaj da smo? Si slep? Pogledaj mene! Ali mi ni videti, kaj sem?«

»Ničesar ne vidim.«

»Ničesar ne vidiš —? Si pa res slep! In neumen! Povedal ti bom, kdo sem! Jaz sem hadži Halef Omar ben hadži Abu 'l-Abbâs ibn hadži Dawûd al-Gosâra. Kako pa je tebi ime?«

»Selim.«

»Selim —? Druga nič?«

»Selim sem. Tako je moje ime. Vsak človek ima le eno samo ime. In to vendar zadostuje. Ne?«

»Selim ti zadostuje —? Da, tebi seveda zadostuje, ki si navaden kawwâs, druga pa nič!«

Ubogi Selim pač ni vedel, da prideva svobodni Arabec k svojemu imenu še imena svojih prednikov.

Čim daljše je ime svobodnega Arabca, tem več ima seveda prednikov in tem ponosnejši je, ker s svojim dolgim imenom pokaže, da je potomec stare rodovine.

Kawwâs tega ni razumel.

»Meniš, da je kawwâs res ničla?«

»Molči! Kawwâs, ki mu je ime samo Selim, tak kawwâs ne sme govoriti v naši družbi! Poglej si še tele ljudi!«

Pokazal je na Omarja.

»Tale je Omar Saban ibn el-Habadži ben Abu Mûsâ Džafar es-Sûfi Otalam ibn Abu Senna Ali Nâfiz Abu Merwân el-Hagâli!«

Pokazal je še na Očkota.

»In tale slavni bojevnik je Očko Abd el-Latif Mefâri ben Mohammed Hassan el-Džazâris ibn Wahab al-Firât Birûni es-Seirâfi!

Takole! Sedaj pa veš, s kom imaš opravka!«

Grizli smo se v ustnice, da se nismo na glas smejali.

Očkotu in Omarju se niti sanjalo ni, da bi imela take številne slavne prednike, Halef si jih je prosto izmislil, da bi imponiral kawwâsu, ki je imel samo ime Selim. In našteval jih je tako resnobno in arabska imena so se mu sipala iz ust tako naglo in gladko, kot bi hruške trosil. Kawwâs pa je nem in zavzet zijal in stal, kot da je vsako ime krogla, ki ga je zadela.

Halef se je razburil.

»Odgovori vendar! Ali ti je sape zmanjkalo, ti človek, ki si zadovoljen z enim samim imenom? Ali nimaš še drugih imen? Ali nimaš prednikov? Kako je bilo ime tvojemu očetu, kako je bilo ime tvojemu dedu in pradedu? Ali niso bili junaki, ali niso vršili slavnih činov, ali so bili zločinci in strahopetneži, da se sramuješ njihovih imen? Ali pa morebiti vobče nisi rojen, ampak si nekega žalostnega dne prilezel iz mišje luknje? Poglej si tele ljudi! Ti so junaki, ki

štejejo dede, pradede in dede pradedov stoletja nazaj!«

Kawwâs je še vedno zijał. Očitki so padali na njega ko toča.

»Poglej si tegale!« je pokazal na handžijo. »Ni Arabec, Turek je in vendar mu ni samo Selim ime kakor tebi! Ibârek je, Ibârek el-konakdžil! Sto funtov mu je bilo ukradenih. Kaj pa bi se dalo tebi ukrasti, tebi, ki nimaš druga ko edino tisto revno ime Selim?«

Spet se je kawwâs ponosno vzravnal.

»Oho —! Tudi jaz nisem kar takle berač! Službo imam in —.«

»Službo —? Le kar molči mi o svoji službi! Tvoja služba ti menda nalaga dolžnost, da poležavaš v travi za grmom in da kradeš Allâhu dneve in tedne.

Ampak povem ti, podkurili bomo vam lenuhom! H kâdiju pojdem pa mu dam piti živega srebra, da mu bo kar zacepetalo po nogah! In zato ti zapovem, da koj odrineš v mesto! Če te črez pol ure ne najdemo pri kâdiju, te dam utopiti v najglobljem tolmunu in povrh še ustreliti, pa s topom!

Odšel bom sedajle. Ne misli, da se šalim s svojim poveljem! Zelo resnobsno govorim! Kmalu boš zvedel, kako resnobsno!«

Kawwâs je strmel.

»Kaj —? Zapovedoval bi mi rad —? Ti —? Ti —?«

»Da! Zapovedal sem ti! Nisi čul?«

»Ali si ti moj predstojnik, da mi zapoveduješ?«

»Čudno vprašanje! Seveda ti zapovedujem, kajti ti si le Selim, mož brez imena in brez prednikov, jaz pa sem hadži Halef Omar ben hadži Abu 'l-Abbâs ibn —.«

Kawwâs si je mašil ušesa.

»Dovolj dovolj dovolj —! Tvoje ime je neskončno dolga kača, človek se kar boji, da se mu bo ovila krog telesa in ga zadušila.

Da, v mesto pojdem! In sicer nemudoma! Pa ne zato, ker si mi ti zapovedal, ampak zato, da te zatožim kâdiju! Udaril si z bičem padišahovega služabnika. Za ta zločin boš kaznovan, kakor še nihče nikdar ni bil kaznovan —!»

Pobral je puško in druge svoje reči ter izginil za grmom.

Ali se je bal, da bi Halef spet segel po biču? Ali se je bal nas drugih, ki še besede nismo rekli? Ali je res šel tožiti Halefa h kâdiju? Eno in drugo mu je najbrž pospešilo noge.

Halef pa se je zadovoljno režal za njim.

»Tamle beži! In nikdar več se ne bo vrnil.«

Obrnil se je k meni.

»Kaj praviš, gospod? Ali nisem imenitno opravil z njim?«

Gledal me je, kot da pričakuje pohvalo.

Meni pa ni bilo prav nič tako pri srcu, da bi ga hvalil. S svojim nepremišljenim nastopom mi je, sem se bal, vse pokvaril. Neopažen bi bil rad prišel v Strumico in neopažen pregledal položaj. Pa je razdražil kawwâsa, ki bo gotovo dvignil pol mesta. Pričakovali nas bodo —. Naši ubežniki bi zvedeli za nas in spet bi nam ušli —. Ali pa se nam je lahko pripetilo, da bi nas zapovednik Strumice vkljub vsemu vtaknil v ječo —.

Zato sem Halefa osorno skregal.

»Nič nisi imenitno opravil, ampak slabo, zelo slabo! Mnogo neumnosti si že zagrešil, odkar skupaj potujeva, ta pa je bila največja!«

Ves osupel me je gledal.

»Gospod, ali misliš zares?«

»Čisto zares.«

»Ampak tale človek si je vendar zaslužil kazen!«

»Si ti poklican, da ga kaznuješ?«

»Kdo pa?«

»Njegov predstojnik.«

»O Allâh —! Če bi ga moral njegov predstojnik batinati, bi gotovo oba zaspala med bastonado! Ne, kar se mora zgoditi, se mora zgoditi hitro! Tale človek je leno ležal v travi, kot da je praded padišahov, ki mu morajo biti podložni in pokorni vsi ljudje na svetu. In to mnenje sem mu temeljito popravil.«

»Temeljito že. Ampak v svoji gorečnosti si na nekaj pozabil!«

»Pozabil? Premalo da sem mu jih naštel?«

»Na posledice si pozabil!«

»Na kake posledice? Da me bo zatožil kâdiju? Le naj me! Čisto lahko se utegne pripetiti, da bo tudi kâdi sam okusil moj bič!«

Halefova predrznost je topot presežala že vse meje. Potreben je bil krepke zavrnitve.

»Halef,« sem mu povedal resno, »sedaj je dovolj! Kawwâs si je zaslužil kazen, to je res. Ampak počakati bi bil moral, kaj bom storil jaz! Ne vemo, kake nevarnosti nas čakajo v Strumici, in zato si se obnašal skrajno neprevidno, ker si nas osovražil pri policiji. Vračal sem lenemu kawwâsu njegove neumnosti z zbadljivkami. Tudi ti bi bil moral tako storiti! Mesto tega pa si ga pretepel. Nisem ti tako naročil, zato se tudi ne bom brigal za posledice tvojega nastopa. Sam glej, kako se boš izkopal!«

Zajahal sem in odjezdil. Molče so jezdili tovariši za menoj.

Najgloblje je Halef povešal glavo. Zaslutil je, da nam je le morebiti občutno škodoval.

Handžija Ibârek je jezdil poleg mene. Mislil sem, da bo zabavljaj, kajti njemu je pravzaprav Halefova neprevidnost lahko še največ škodovala, ker mu je šlo za veliko vsoto. Pa ni, molčal je.

Šele čez nekaj časa je sočutno vprašal:

»Effendi, ali res utegne hadžiju slaba presti?«

»Seveda!«

»Saj mu boš pomagal!«

»Prav nič!« sem povedal glasno, da je čul tudi Halef. »Pregrešil se je z uporom zoper državno oblast in dvignil roko zoper sultánovega vojaka. Ne morem mu pomagati, če ga primejo.«

»Pa naj pobegne!«

»Naj stori, kar hoče! Brez mojega dovoljenja je nastopil, obnašal se je kakor otrok, ki se ne zaveda posledic svojega dejanja. In posledice bodo hude. Ne morem mu pomagati.«

Trde so bile te besede. Še meni so hudo dele. Pa moral sem ga skregati.

Res je bilo, da me je zvesto spremljal po vsem potovanju. Vse nevarnosti je delil z menoj. Pa še kakke nevarnosti! In domovino je zapustil in celò svojo Hanno, ženo vseh žen in cvetlico vseh cvetlic. Ljubil sem ga, hvaležen sem mu bil, — pa preveč si je upal zadnje čase, drzen je postajal.

Ni bilo prvokrat, da je tako nastopal. Pa vsikdar sva se še znala izmazati. Seveda sem se vedno postavil za svojega Halefa. In to ga je poošabilo, prevzel se je. Vse si je upal, saj se je zanašal na mene.

Njegova drznost mi je utegnila še sitnosti povzročati. Nevarnosti so nas čakale, vse bolj se je zoževal krog ljudi, ki so nam stregli po življenju, bližali smo se krajem, kjer so neomejeno gospodovali hajduki in kačaki, skrajno previdni smo morali biti. In zato nič ni škodilo, če sem Halefu njegovo gorečnost in predrznost nekoliko ohladil.

Resno svojih besed seve nisem mislil. Še veselilo me je, da je lena mrha policijska dobil svoj delež, in samo po sebi je bilo umljivo, da bom tudi topot izvlekel Halefa iz zagate.

III.

Berač Busra in svetnik Mübârek.

Krenili smo po bližnici nazaj na cesto in zavili na desno.

Visok hrib je vstal pred nami. Listnat gozd je kril pobočje in vrh. Iz zelenja je gledalo sivo zidovje v dolino.

»Tisto je Ostromdža!« je razlagal Turek.

»— ki jo Srbi Strumico imenujejo, po reki, ki teče mimo mesta,« sem pridjal, da pokažem svoje zemljepisno znanje.

Strumica je majhno mesto s približno deset tisoč prebivalci, — vsaj tistikrat jih ni bilo več — umazano in nesnažno, kakor vsa majhna mesta na turškem Balkanu. Hiše so postavljene v turškem slogu, nizke so, deloma lesene. Ulice ne poznajo tlaka, ob deževju so pravo močvirje, ob suhem vremenu pa gaziš do gležnjev v prahu.

Tako je bilo mesto, ki so nas v njem čakali važni, morebiti usodni dogodki. Ali mi bo uspelo, da bom v Strumici ugnal ljudi, ki smo se za njimi podili že od Odrina sem? Upal sem.

Halef je prijezdil na mojo stran. Njegov obraz je bil obraz skesanega, potrtega grešnika. Težko vest je imel. Mesto mu je vzbudilo misli na zle posledice njegovega nepremišljenega dejanja.

Nisem ga pogledal.

»Gospod!« je začel.

Naredil sem se, kot da ga ne slišim.

»Gospod —!!«

Napeto sem ogledoval mesto.

»Gospod, — ali ne slišiš, ali nočeš slišati?«

»Slišim.«

»Naj pobegnem?«

»Ne.«

»Saj bi tudi ne. Pa kroglo si poženem v glavo.«
Pomolčal je.

»Ampak —«, je nadaljeval počasi, »kâdi me bo vtaknil v ječo —. Misliš, da naj se ne dam zapreti?«

»Kakor hočeš!«

»Rajši bi tudi njemu kroglo pognal v glavo!«

»Da te tem zanesljiveje vtakne v ječo!«

Spet je pomolčal.

»Kaj pa misliš, da naj storim?«

»Ne vem. Treba bo čakati.«

»Da! Počakal bom. Ali me boš vzel v svoje varstvo?«

»Jaz —? Saj sem vendar jaz pod tvojim varstvom —! Saj praviš, da si moj prijatelj in zaščitnik!«

»Gospod, ne zameri mi teh besed! Dobro vem, in tudi ti sam dobro veš, da si ti mene vedno ščitil, ne pa jaz tebe!«

»Ne, ljubi Halef, vedno ne! Tudi ti si mene že pogosto ščitil in mi rešil življenje! In tega ti ne bom pozabil! Videli bomo, ali se bodo ti ljudje drznili, da bi se lotili slavnega hadžija Halefa Omarja!«

»Hamdulillâh —! Velik kamen se mi je odvalil od srca, tako velik, kakor je tisti breg tamle, ki leži mesto ob njem. Vse lahko prenesem, le tega ne, da bi bil moj gospod jezen na mene! Saj nisi jezen?«

»Nisem.«

»Daj mi roko!«

»Tule!«

Pogledal me je tako nežno in zvesto, kakor, — skoraj bi rekel — kakor pes pogleda svojega gospodarja. Globoko mi je segel njegov pogled v srce. Zvest, neprecenljiv tovariš in prijatelj mi je bil. Srečen človek, ki najde takega prijatelja!

Prišli smo do prvih hiš. In tam smo zagledali človeka, ki mi je bil usoden skoraj za ves čas mojega potovanja po Balkanu.

Na kamenu ob cesti je sedel, žalostna podoba bede in propalosti. Pravzaprav ni sedel, zdelo se je, da sedeti vobče ne more. Ležal je s sključenim hrbtom napol na strani in poleg njega so ležale berge. Bose noge je imel ovite v umazane cunje in povezane z vrvjo. Njegova edina obleka je bila nekaj, kar je bilo pol suknji podobno, pol površniku. Ovito je imel tisto obleko krog pasu. Za pas si je menda zavezoval milodare, kruh, sadje in kar so mu ljudje dajali. Kakor debela klobasa se mu je ovijala obleka krog pasu. Njegovo telo je bilo umazano, rjave barve in neskončno mršavo. Vsa rebra bi mu bil lahko preštel in ključnice so se odražale kakor pri kostenjaku. Glavo so pokrivali kuštravi, sršavi lasje, ki že menda leta niso občutili glavnika.

»Kdo je tisti človek?« sem vprašal handžijo.

»Tisti je Busra, hromi berač, ki sem ti o njem pravil.«

»Ki je bil pri tvojem sosedu, tistikrat, ko si mislil, da ga je obiskal svetnik Mübârek?«

»Da.«

»Berač je? Mu dajete miloščino?«

»Da. Ne more delati. Niti hoditi ne more.«

»Je bolan?«

»Hrbtneža mozga nima.«

»Hrbtneža mozga nima —? Neumnost! Kdor nima več hrbtneža mozga, ne more živeti.«

»Teža ne razumem. Pravijo pač tako. Po berglah hodi in noge vlačijo za seboj. Noge so mu otrpnile. Razen teža je bebast, le nekaj besed zna povedati. Od milodarov živi, vsak mu nekaj da. Če boš nekaj dni ostal v Strumici, ga boš pogosto videl.«

»Odkod pa je?«

»Nihče ne ve, odkod je prišel.«

»Ima sorodnike, znance?«

»Ne. Čisto sam živi in zapuščen.«

»Kje pa živi?«

»Nikjer. Kjer dobi jesti, tam je, spi pa tam, kjer se od onemoglosti zgrudi. Beden človek je, velik re-vež. Allâh mu bo v raju dal, kar mu je v življenju vzel.«

Približali smo se mu.

Sedel je s hrbtom obrnjen proti nam. Ko je čul topot konjskih kopit, se je obrnil. Prijel je za bergle in se mukoma vzravnal.

Ostro sem ga opazoval.

Njegov obraz je bil zabuhel, poteze na njem pa so bile ostre. Koža na licih je bila zasinela kakor pri človeku, ki je zmrznil. Oči so ležale globoko v jamicah, zdelo se je, kot da nič ne vidi. Njegov pogled je bil mrtev in prazen.

In tisti obraz —. Kar osupnil sem. Čudno protislovje je ležalo v njem, koj pri prvem pogledu je vzbudilo mojo pozornost. Zaman pa sem ugibal, v čem da je tisto protislovje. Neumnost, brezčutnost je zrla beraču z obraza. Pa nekaj je bilo vmes, kar se ni ujemalo ne z umazanostjo ne z brezčutnostjo in tudi ne z beračevo zunanostjo. Toda kaj —?

Zasodil sem, da je kakih štirideset let star. Pa bilo je skoraj nemogoče ugotoviti njegovo starost.

Obstali smo pred njim.

Zasmilil se mi je. Nisem slutil, kdo je, še manj pa, da me pozna in da je moj najhujši sovražnik. Mislim sem le, kako bi mu pomagal.

Iztegnil je roko in mrtvo ponavljal venomer:

»Usmiljenje —! Usmiljenje —!«

Vsak mu je nekaj dal. Tudi jaz sem mu dal dva piastra.

Pa skorajda ustrašil sem se.

Ko sem mu položil denar v odprto roko, se mu je telo streslo, kot da misli planiti na nože, in iz njegovih brezizraznih, mrtvih oči se mi je zabliskal na-proti pogled, poln sovraštva in srda in divjosti, da

takega niti v očeh najhujšega sovražnika nikdar nisem videl.

Pa le za trenutek. V hipu je spet povetil oči in njegov obraz je bil spet brezčuten in mrtev.

»Šükür —! Šükür —! Hvala —!« je ponavljal.

Čudno —!

Ne verjel bi, da nisem sam videl. Kaj mu je prišlo —? Odkod tako divje sovraštvo hromege berača do tujca, ki mu podari miloščino —? Ali me je poznal —? In če so se te oči znale bliskati v takem divjem sovraštvu, ali je bil res bebast —? Ali je bil morebiti njegov brezizrazni, brezčutni pogled samo krinka —? In čemu —?

Pa še nekaj.

Pri prvem pogledu na berača se mi je zdelo, da sem ga že nekje videl —. In sicer v neprijetnih okoliščinah —. Pa kje —? In kedaj —? V Orientu vsekakor —.

Sem se morebiti motil —? Ampak njegov sovražni, srditi pogled —? Ali ni bilo, kot da me je spoznal —?

Jezdili smo dalje.

Namenoma sem zaostal. In ko me tovariši niso opazovali, sem se obrnil in pogledal za beračem.

Kaj se je zgodilo z njim —? Ali sem prav videl —?

Ni več mrtvo slonel na kamenu. Sedel je ravno, strumno, poln moči, bi rekel. In v desnici je grozeče vihtel berglo za nami.

Za nami —? Ali morebiti samo za menoj —?

Odkod ta čudna sprememba —? Ali ta človek ni bil tisto, za kar se je izdajal —?

Skorajda me je obšel strah. V tistem hipu je bil bebasti, brezčutni, onemogli berač res satanu podoben. Prav satanski spačen je bil njegov obraz.

In da, tega človeka sem že nekje videl —.

Nejasno kakor v megli sem ga gledal —. Orientalsko mesto je bilo — silna gneča — krik in vik in

tuljenje — tisoč rok je segalo po meni — med njimi je bil obraz, poln peklenškega fanatičnega sovrastva —.

Ali je bilo v Mekki —?

Megla se je zgostila, spomin je ugasnil, nič več nisem videl.

Pohitel sem za tovariši.

»Ali berač Busra res ne more hoditi?« sem vprašal Ibâreka.

»Le z berglami. Noge mu visijo od telesa kakor cunje.«

»Tudi ravno ne more sedeti?«

»Ne. Nima več hrbtnega mozga.«

Nima več hrbtnega mozga —! Neumnost!

Da sem ga pravkar videl sedeti, čvrsto in ravno, to sem Turku previdno zamolčal. In tudi to, da se mi zdi znan in da sva se že nekje videla. Ibârek je bil musliman, ni mu bilo treba vedeti za skrivnost, ki za njo še niti sam nisem vedel, ki sem jo komaj slutil.

Prispeli smo v mesto.

Ko sem se pripravljaj na svoje potovanje, sem bral nekje, da se nahajajo v bližini Strumice topli vreli. Vprašal sem Ibâreka po njih in zvedel, da sicer res izvira za mestom topla, zdravilna voda, da pa studenec ne daje več toliko vode ko nekdej, da usiha, včasih da popolnoma usahne.

»Bi rad videl vrelec?« me je vprašal.

»Je daleč v stran?«

»Nekaj minut.«

»Pojdimo!«

Krenil je v stran, jezdili smo mimo prvih koč in vrtov ven na polje.

Kričav ženski glas se je čul od nekod.

»Tamle je vrelec!« je pravil handžija.

»In ljudje se prepirajo ob njem?«

»Da. Ženske.«

»Čemu?«

»Vrelec je zdravilen, pravijo. Za nekatere bolezni je res dober. Posebno ženske ga rade obiskujejo. Ker pa daje le malo vode, se kregajo za njo. Vsaka bi je rada kar največ dobila.«

Zavili smo krog oleandrovega grmičja.

Topli studenec je izviral v plitvi jami za gostim grmom. Okrožolta usedlina je pokrivala dno jame in njene robe ter pričala, da je voda železnata. Studenec je odtekal po drobni strugi in se izgubljal v travi. Tudi potočič je bil obrobljen z okrožolto usedlino. Ob izvirku so ležali veliki kameni, najbrž »sedeži« za bolnike, ki so prihajali k studencu iskat zdravja. Svet naokoli je bil pohojen, »zdravilišče« je bilo torej dobro obiskano. Žal pa je dajal res čisto malo vode, toliko da je curljala.

Trenutno so bile tri osebe pri studencu, dve ženski pa osemletno dekletce.

Ena je bila bolje oblečena, pa precej nesnažna. Košata obilnost njenega telesa je pričala, da živi v dobrih razmerah. Stala je trdo ob studencu, s hrbtom obrnjena k nam, in kričala s prevpitim glasom, da smo jo čuli že od daleč. Ni nas opazila. Pri nogah so ji ležale umazane cunje in lonec, ki so mu bili odbiti ročaji. Iz prevrnjenega lonca je počasi odtekala debela, rjava snov oğabne in nedopovedljive kakovosti.

Druga ženska je sedela na kamenu blizu studenca. V revno temno haljo je bila oblečena in pleča si je zavijala v staro, predpotopno ogrinjalo. Tudi roke je imela tesno zavite. Njena obleka je bila nenavadno snažna. V njen suhi, upadli obraz je skrb zarisala globoke gube in brazde. Njene oči so bile žalostne in objokane. Dekletce je bilo najbrž njen otrok, k njej se je stiskalo, v volneno srajco je bilo oblečeno, ki pa je bila tudi snažna.

Kričava debeluša se je kregala. In tako naglo so se ji sipale besede iz ust, da ji nisem mogel slediti, čeprav sicer dobro razumem turški. Le tu pa

tam se je dvignila iz navala njene zgovornosti kaka posebno poudarjena beseda, ki sem jo za silo razumel. In te besede so bile psovke, pa kake! Orientalec je znan po svojih več ko krepkih izrazih, slovar psovk v turškem in arabskem jeziku je neizčrpen, — pa noben hammâl — nosač — bi ne bil zmožen takih izrazitih priimkov. In vmes je še bila s pestmi krog sebe in udarjala sedaj ženo v ogrinjalu, pa spet dekletce.

Uboga žrtev njenega jeznega izbruha je bila obrnjena proti nam, videla nas je. Iztegnila je roko in pokazala na nas.

Debela jezičnica se je obrnila.

In kak obraz sem zagledal! Tetoviran otočan z Južnega morja je bil vzor lepote v primeri z njo. Na debelo si je namreč pomazala obraz z rdečkastim blatom. Strašna je bila.

Ko nas je zagledala, je stopila za korak nazaj, uprla roke ob bok in za trenutek zajezila veletok svoje zgovornosti.

»Mir z vami!« sem pozdravil po orientalski šegi.

»Na veke amen!« je odgovorila.

Iz njenega odgovora sem zasodil, da je najbrž pravoslavna Bulgarka.

»Ali je tale tisti zdravilni vrelec?«

»Da, gospod! Ta studenec slovi po svoji zdravilni moči po vsej deželi in še daleč čez njene meje.«

In naštela je najmanj sto različnih bolezni, za katere da je pomagal zdravilni vrelec, in najmanj prav toliko čudežev, ki so se pri tem studencu že zgodili.

In pri tem naštevanju je pokazala govorniške zmožnosti, da sem kar osupnil. Besede in stavki so ji lili iz ust, da niti za sekundo nisem utegnil ujeti časa in se vrniti z vprašanjem v ploho njene gostobesednosti. Kaj sem si hotel druga, ko da sem čakal na konec. In dolgo sem čakal, kajti ko je bila gotova s čudeži, me je še izpraševala po neštevilnih

bolezni, ki bi me bile pripeljale k čudežni vodi. Na odgovor seve ni čakala.

Halef je obupno sklepal roke.

»O Allâh —! Mâ šâ 'llâh —!« je vzklikal. Več pa tudi ni utegnil.

Ženska je namreč mislila, da veljajo njegovi vzkliki zdravilnim lastnostim vrelca, in je pohitela, da še enkrat ponovi vse mogoče in nemogoče učinke strumiškega toplega vrelca.

Končno mi je bilo dovolj. Narahlo sem se dotaknil vranca z ostrogami. Ni bil vajen ostrog, z vsemi štirimi je šinil v zrak.

Pomagalo je. Ženska je obstala sredi stavka, odskočila in prestrašena kriknila.

Kratki odmor v njenem nagovoru sem porabil in se vtaknil vmes.

»Kako ti je ime?«

»Nohûda. Rojena sem v Dobrincih, kjer je rojen tudi moj oče. Mati mi je umrla kmalu po porodu. Stari oče in stara mati sta se preselila v —.«

Nohûda je turški in pomeni grah. No, drobna ko grah ravno ni bila.

Moj vranec je spet nemirno poskočil. Bal sem se namreč, da bi me v svoji zgovornosti osrečila in seznanila s svojimi predniki vse gori do Matuzalema.

Spet se je umaknila za korak. Porabil sem trenutno premirje pa povedal:

»Ljuba Nohûda, obvestiti te moram, da sem prišel k temule vašemu čudodelnemu vrelcu, ker me silno glava boli. Čutim namreč —.«

Prekinila me je.

»Glava te boli? Gospod, prav je, dobro je, pametno je, izvrstno je, da si prišel! Nisi si mogel bolje izbrati! Da bi vedel, koliko sto, koliko tisoč in tisoč glav, najrazličnejših glav je že našlo zdravje tu pri —.«

Vranec je zaplesal. Umolknila je in se plašno odmikala. Hitro sem povedal:

»Moj glavobol je take posebne vrste, da mi celò preglasno in preobilno govorjenje povzroča silne bolečine. Prosim te torej, da govoriš le, če te vprašam! Na obrazu ti vidim, da si nežna, blaga duša in da si usmiljenega srca. Zato upam, da mi boš prošnjo uslišala.«

Zadel sem jo menda v dno »blage duše«. Djala si je roke na srce in povedala s pridušenim glasom:

»Gospod, res je, prav si povedal! Molčala bom, ko da že v grobu ležim. Le na tvoja vprašanja bom odgovarjala. Uganil si, da imam nežno, blago srce! Tvoja uboga glava ne bo radi mene še huje trpela.«

Mali hadži je gubal čelo in kruto gledal, kar je vsikdar storil, kadar je moral vse moči napeti, da se ni na glas nasmejal. Tudi mojim drugim tovarišem je drgetalo krog usten, komaj so premažovali smeh.

»Ne zameri, ljuba Nohûda, da sem vaju motil! Čul sem, da sta bili s sosedo v zelo važnih in nujnih pogovorih. O čem pa sta govorili, če smem vprašati?«

Oči so se ji jezno zabliskale. Zinila je in šla po sapo, pripravljala se je menda na nov izbruh svoje zgovornosti.

Brž sem bolestno segel k čelu. Razumela je.

»Ne boj se, gospod!« je tiho dejala. »Ne bom iznova začela s prepirom. Le to ti bom povedala, da sva o temle govorili.«

Pokazala je na prevrnjeni lonec.

»Kaj je tisto?« sem začuden vprašal.

»Lonec!«

»Mislim, kaj je v njem?«

»Mazilo.«

»Čemu pa rabiš mazilo pri studencu?«

»Zelo nujno ga rabim.«

Zasvetilo se mi je v možganih.

»Si morebiti tole mazilo pripravila z zdravilno vodo studenca?«

»Seveda!«

»In čemu je tako mazilo?«

»Pomladi, gospod!«

Tedaj sem razumel, zakaj ima obraz pomazan.
O Nohûda — O gizdava Nohûda —!«

»Tako —? Torej pomladila bi se rada? Ampak tebi takega zdravila res ni treba!« sem pridjal galantno.

Zelo neroden in dvomljiv je bil moj poklon, pa sila ji je dobro del. S svojim najlepšim pogledom me je osrečila in se koketno nasmehnila.

»Misliš? Zelo ljubezniv si! Da bi pač tudi moj mož tako sodil!«

»Odurni človek —! Ali morebiti pravi, da nisi lepa?«

»Nohûda mi je ime, on pa pravi, da sem star strok. Ali ni to skrajno žaljivo?«

»Res neolikan človek je! Ampak — morebiti pa ne misli tako hudo! Kaj pa če misli s to besedo povedati le nežen priimek?«

»O ne! Poznam ga, svojega starega —! Le pre-dobro ga poznam! Sirovež je, brezsrčen človek je, brezobzirnež, trinog je, ki —.«

Prijel sem se glavo.

»Razumem razumem —!« je hitela. »Vem, da ne smem glasno govoriti! Ampak pokazala mu bom in dokazala, da nisem star strok! Zato prihajam dan za dnem sem k čudežnemu studentu ter si mažem obraz z mazilom lepote.«

Kar hudo mi je bilo, tako me je davil smeh. Pa resnobno sem povedal:

»Zelo modra si! Iz česa pa prirejaš tisto mazilo?«

»Rožne liste posušim in stolčem v prah. Prah z moko in vodo pokuham v močnik. Nato ga prinesem sem k studentu in ga v enakih delih pomešam z rdečo usedlino, ki jo vidiš tukajle v vodi. In s tem mazilom si mažem obraz. Pomaga, gospod, čisto zanesljivo pomaga!«

»Res?«

»Res! Vsaka bradavica, vsaka guba, vsaka ve-
lost kože izgine!«

»Kdo pa ti je povedal, da ima ta studenec tako
pomlajevalno moč?«

»O, vsi vejo to! Daleč po deželi je znano. Tudi
druge ženske hodijo sem.«

»In vsaka se pomladi?«

»Vsaka.«

»Ampak povej, zakaj pa pustiš, da se ti drago-
ceno mazilo mladosti razliva po tleh? Poglej, lonec
se ti je prevrgel!«

Ujezila se je.

»Tole dekletce mi ga je prevrglo! In zato sem
se kregala. Ampak nežno, rahločutno srce imam, ka-
kor si čisto prav povedal, in zato sem rajši tiho in ji
bom odpustila.«

»In čisto prav storiš! Krotkost je najlepši kras-
ženske in molčečnost njen najlepši čar!«

»Tudi jaz tako pravim!«

»Da, ljuba Nohûda! In molčečnost je poleg tega-
le mazila najboljše in najuspešnejše sredstvo, da osta-
neš mlada vse do visoke starosti! Komur strast ne
razjeda in ne razburja srca, temu bo tudi obraz ostal
mlad in svež. Kar pa je modri Bahûwi povedal o žen-
ski, ki se neprestano prepira in prereka, tisto itak
veš?«

»Ne vem, gospod, ker s tistim modrim človekom
še nikdar nisem govorila. Povej mi, kaj pravi!«

»Pravi, da je obraz jezave ženske podoben uma-
zani vreči, polni žab. Žabe ne dajo miru, neprestano
lazijo po vreči in zato se tudi vreča neprestano
premiče.«

»Čisto prav je povedal! Tudi sama sem vedno
tako mislila in zato ne govorim mnogo in tudi nisem
jezava. Mirnega značaja sem in mir tudi ljubim.

Moj mož pa ni zadovoljen. Želi si, da bi bila ži-
vahnejša.«

»Povej mu primero modrega Bahûwija pa bo koj zadovoljen s teboj!

Ampak vidim, da se ti je mazilo na obrazu strdilo! Nanovo se boš morala namazati!«

»Tako, gospod! Hvala za opozorilo!«

»Toda govoriti ne smeš pri tem! Obraz mora biti miren!«

»Besedice ne bom rekla!«

Vzela je prevrnjeni lonec, zajela ob studencu nekaj prgišč okrožolte usedline in jo z rokami pomešala med »mazilo«, kolikor ga še ni izteklo iz lonca, si z nohti postrgala posušeno blato z obraza in si ga nanovo namazala s svežim »mazilom lepote«.

To vam je bil prizor —! Mene so grabili krči, Halef je kremžil obraz in se zvijal in tudi tovariše je lomilo. Žal, da se nismo smeli smeјati —. Najzabavnejše pri vsem pa je bilo, da sva z Nohûdo ves čas potihem govorila, »da bi me ne bolela glava«.

Medtem ko se je Nohûda vdajala svojemu olepševalnemu delu, sem se ozrl po revici, ki je tiho sedela na kamenu. Njen upadli obraz in njene vdrte oči so mi izvabile vprašanje:

»Si lačna?«

Ni odgovorila, pa v njenih očeh sem bral, da sem pravo zadel.

»Si tudi bolna?«

Pokimala je.

»Kaj pa ti je?«

»Gospod, trga me po rokah in ramenih.«

»In tale vreclec pomaga zoper trganje?«

»Da.«

»Kje pa si dobila to bolezen?«

»Effendi, zeliščarica sem. Otroke in sebe živim s tem delom. Zdravilna zelišča nabiram po gorah in jih prodajam v lekarni. Pa sem ob vsakem vremenu v hribih in gozdih, včasi tudi v dežju in megli, od raneга jutra do noči. Prehladila sem se in zato me trga

po rokah, da jih skoraj geniti ne morem. Zelo sem bolna.«

»Nisi šla k zdravniku?«

»Šla sem. Pa nobeden mi ni hotel pomagati.«

»Ni hotel pomagati —? Zakaj ne?«

Otožno je povedala:

»Ker nimam denarja.«

»Kaj pa lekarnar, ki za njega nabiraš zelišča? Vsaj tisti bi ti moral pomagati! Saj si zbolela v njegovi službi!«

»Dal mi je zdravilo, pa ni nič pomagalo. In to ga je tako ujezilo, da ne smem več k njemu.«

»To je seveda hudo. Ampak — ali ne živi v Strumici človek, ki ozdravi vse bolečine?«

»Mübâreka misliš?«

»Da. Si bila pri njem?«

»Bila sem. Pa nagnal me je. Jezen je name, sovraži me.«

»Si ga razžalila?«

»Nikdar ne!«

»Zakaj pa te je nagnal?«

»Zato ker sem —.«

Umolknila je in pokazala po cesti, odkoder smo prišli.

»Glej, tamle prihaja!«

Obrnil sem se.

Počasi in dostojanstveno je prihajal po cesti dolg, suh človek. Že med pogovorom sem ga opazil, ko sem se nekajkrat slučajno ozrl po okolici, pa se nisem zmenil za njega.

Tudi tovariši so se obrnili.

»Da, tisti je Mübârek!« je potrdil Turek. »Effendi, dobro si ga poglej!«

»Že nekaj časa ga opazujem.«

Pa kje je bil berač —?

Z mesta, kjer smo stali, se je videlo po vsej cesti, tudi h kamenu, na katerem smo našli berača. Berača pa ni bilo nikjer —.

Kam je izginil —?

Pokrajina za mestom je bila odprta, ravna in gola. Le blizu kamena, na katerem je sedel berač, je bil bombažev nasad. Rastline so bile komaj za meter visoke in redko so rastle. Za njimi se berač ni mogel skriti, razen če bi bil legel. Leči pa ni smel, ker bi ne bil mogel več vstati. Tam ga torej ni bilo. Drugje pa ga ni bilo videti.

Ali je odšel v mesto —? Videl bi ga bil, saj sem se večkrat ozrl po cesti. In povrh je bil berač pohabljen človek »brez hrbtnega mozga«, ki je po berglah komaj lezel.

Berač je izginil na nerazumljiv način —.

Počasi je prihajal Mübârek bliže. Glavo je klonil globoko na prsi in v tla je gledal. Mislil sem, da je v mesto namenjen. Pa pri prvih kočah je prav kakor mi prej krenil na stran in naravnost k nam. Zmotil se menda ni, sem sodil, najbrž je bil res k studentu namenjen.

»K nam prihaja!« je pravil Turek.

»Bomo ga vsaj od blizu videli!« sem menil.

»Dobro poslušaj, effendi! Čul boš, kako mu šklepetajo kosti!«

»Radoveden sem, če je res. Morebiti pa se nam na ljubo naredi še tudi nevidnega —?«

»Če hoče, pa se bo.«

»Reci mu!«

»Si ne upam.«

»Zakaj ne?«

»Zameril bi mi.«

»Kaj še! Saj te pozna!«

»Vseeno bi zameril!«

»Mnogo denarja je zaslužil od tebe!«

»Denar sem mu zdajal za zdravila.«

»Svetnik« je prišel do nas. Počasi, zelo počasi je stopal, oči je imel še vedno uprte v tla, še pogledal nas ni.

Ženski sta spoštljivo stopili na stran, Turek Ibârek je dvignil roko v pozdrav, mi drugi pa smo se naredili, kot da se ne zmenimo za njega, jaz sem se celò napol obrnil v stran, pa ga kljub temu ostro opazoval.

In opazil sem, da izpod povešenih obrvi gleda na nas. Njegova zamišljenost je bila le krinka —. Ali mu je bilo tako v navadi —? Ali pa je namenoma škilil po nas —?

Oblečen je bil, kakor mi ga je opisal Ibârek. Bos je bil, kos sukna je imel ovitega okrog glave v obliki turbâna, na golem telesu je nosil star kuftân, širok in raztrgan. Šala ni bilo videti, kuftân je visel čez njega.

Strašno suh je bil, globoko vdrte oči je imel, prav kakor berač Busra. Njegov obraz je bil koščen in rjav ko zemlja. Ličnice so mu močno izstopale, usta so bila vdrta. Zobov vsekakor res ni imel več, kakor je omenil tudi Ibârek. Koničasta brada je molala naprej, nos je bil oster in koščen.

Tak je bil torej slavni »svetnik«, ki mu je Allâh naklonil dar nevidnosti in še mnoge druge čudovite zmožnosti —.

Šel je mimo nas kakor kak dalaj lama, ki so za njega drugi ljudje tako malo vredni, da jih niti pogleda ne. In ko sem gledal za njim, se mi je, prav kakor prej pri beraču, na mah zazdelo, da sem tudi njega že nekje videl, pa v okoliščinah, ki zame niso bile prijetne.

Čudno —! Da bi bil oba že videl —? Ob enem —?

Slutnje so mi vstajale, meglene in nerazločne. Pa nisem se jim utegnil vdajati.

Zgodilo se je namreč nekaj posebnega.

Svetnik je bil že mimo nas, pa se je nenadoma obrnil in nas bodeče pogledal. In nato je povedal s hreščečim glasom:

»Nebatja!«

Pokazal je s prstom pred sebe na tla, prav kakor gospodar pokliče psa, ki mu je namenil palico.

Počasi in boječe je stopila zeliščarica k njemu.

Mübârek jo je ostro in grozeče pogledal, kot bi jo hotel prebosti.

»Kako dolgo je že tvoj mož mrtev?« je zahreščal.

»Tri leta.«

»Si molila za njegovo dušo?«

»Dnevno molim.«

»Ni bil učenec našega slavnega preroka, ki je njegovo ime presveto, da bi ga imenoval pred teboj. Nusrâni je bil, pristaš nevernikov. Kristjan je bil, eden tistih, ki sami ne vejo, kaj naj verujejo, zato pa so razcepljeni v ločinke in se prepirajo med seboj. Toda Allâh je v svojem usmiljenju sklenil, da smejo priti v nebesa, pa le do tretjih nebes.

Tvoj mož pa gori v ognju džehenne!«

Čakal je, menda na odgovor. Ženska pa mu ni odgovorila.

»Si čula?«

»Da.«

»Mi verjameš?«

Molčala je.

»Moraš mi verjeti! Sam sem ga videl. Sinoči me je odpeljal Allâhov angel z zemlje in me povedel k zveličanim. Globoko pod menoj je ležala džehenna s svojimi plamenečimi prepadi. In tam sem videl med mnogimi drugimi tudi tvojega moža. K skali je bil priklenjen. Peklenski mrčes je glodal njegovo telo in plameni so lizali njegov obraz. Čul sem, kako je tulil od groze. Pogledal je kvišku, videl me je in me prosil, naj ti povem, da so koli, zabiti poleg njega, namenjeni tebi in tvoji zalegi.«

Umolknil je. Ženska je jokala.

Najrajši bi ga bil s pestjo pobil na tla. Halef je grabil za pas, njegove oči so švigale med »svetnikom« in med menoj. Le pokimati bi mi bilo treba in

mali Halef bi bil slavnega svetnika pošteno premlatil.

»In še nekaj,« je nadaljeval hreščeče. »Pri policiji si bila?«

Povesila je glavo.

»Odškodujem te naj. Denar ti naj dam, ker se tvoj fant plazi okrog mojega stanovanja. Še enkrat mi stori kaj takega, pa pošljem nad tebe vse duhove noči, da te bodo mučili vse dokler ne izdahneš svoje neverne duše. Zapomni si to!«

Obrnil se je in odšel.

Halefu so se zabliskale oči.

»Allâh illâ 'llâh —! Gospod, ali si človek —?«

»Mislim.«

»Tudi jaz sem. Dovolj mi, da skočim za njim in mu pošteno sprašim kožuh!«

»Za Allâhovo voljo, molči!« je svaril Ibârek.

»Čemu?«

»Vsako tvojo besedo čuje!«

»Neumnost!«

»Poglej! Tamle sedi njegov služabnik!«

Pokazal je na bližnje drevo. Vrana je sedela na veji.

»Si znorel —?«

»Ne! Tisti ptič je duh, Mübârek mu je zapovedal, naj prisluškuje, kaj govorimo. Vsako besedo mu bo povedal!«

»Pravim ti, tisti ptič je čisto navadna vrana!«

»Motiš se! Ali ne vidiš, kako nas radovedno ogleduje?«

»Seveda! Vrane so vse radovedne! Najrajši bi ji pognal kroglo.«

»Ne stori tega! Umril bi na mestu!«

»Budalost!«

»Krogla bi ne zadela ptiča, ampak tebe!«

»Moja puška ne strelja narobe!«

Prijel je za puško.

Prestrašeni sta planili ženski v njega, ga prijeli za roko in prosili, naj ne strelja, ker bi bili sicer vsi nesrečni.

Ves razjarjen je vpil:

»Babe neumne —! Ali ste res čisto brez možganov, vi ljudje —?«

»Moraš nam verjeti, moraš —!« je prosila zeliščarica. »Že drugi so bili pred teboj neprevidni in predrzni, pa so svojo neprevidnost plačali z življenjem!«

»Tako —?«

»Zboleli so —!«

»Slučajno!«

»Znoreli so —!«

»Bi bili tudi brez Mübâreka!«

»Umrli so —!«

»Vsak človek mora umreti!«

»O ne! Ker niso pustili pri miru njegovih ptičev!«
Ženski sta se zadirali v Halefa, nihče ni posebej pazil na mene.

Stopil sem s konja, vzel repetirko in vrano ustrelil.

Vsi so kriknili od groze. Vrana je padla z drevesa in mrtva obležala.

»Effendi, kaj si storil —!« je tarnal Turek. »Zveličanje te stanel!«

Smejal sem se.

»Kaj še! Pojdi pa zamaši vrani vse odprtine, da duh ne bo ušel! Pa bo enega tistih duhov manj in enega tistih trupel več, ki mi jih misliš pokazati! Kako strašno neumni ste vendar vi ljudje tod!«

Halef je skočil s konja in prinesel mrtvo vrano.

Polna mrčesa je bila. Pokazal jo je ženskama in Turku.

»Ako tisti vaš Mübârek niti ne zna trupel svojih službujočih duhov očistiti od mrčesa, pač ne zna nič! Sramujte se! Ali ste že kedaj čuli, da so duhovi ušivi —? Kje je to zapisano —? Morebiti v knjigi

kristjanov —? Kadarkoli govori prerok o duhovih, nikdar ne pravi, da bi jim bilo treba čistiti mrčes.«

Vsekakor čuden dokaz, da vrana ni duh —. Kratko in čisto po Halefovem zasukano —. Ampak zaleglo je pa bolje ko najboljša modroslovna razlaga.

Turek in ženske so se spogledovali, majali z glavami, ogledovali vrano, gledali Halefa in nazadnje je Turek mene vprašal:

»Effendi, kaj pa ti misliš?«

»O čem?«

»Ali so duhovi ušivi?«

»Ne.«

»Pa hudobni duhovi —?«

»Kateri duh je najbolj hudoben?«

»Šejtân.«

»Res! Pa mi povej, ali je kedaj prerok ali kateri njegovih naslednikov učil, da šejtâna uši grizejo?«

»Tega seve ni v korânu.«

»No vidiš!«

»In če bi bil šejtân ušiv, bi mu uši v džehenni zgorele —.«

»Vsekakor! Vidiš, tudi to si v svoji veliki duhovitosti uganil! In zato si boš tudi na svoje vprašanje sam lahko odgovoril.«

Dogodek z vrano je bil smešen, skoraj otročji. Vkljub temu pa je rodil posledice, ki so bile za nas zelo važne.

Prizor so namreč videli tudi ljudje iz bližnjih koč. Po bliskovo se je razširila po vsej Strumici vest, da je neznan tujec ustrelil »duha«, ki je bil v službi pri »svetniku«, — pa da se mu ni nič zgodilo.

Nečuvveno —! Kaj takega še niso doživeli v Strumici —.

Halefu se je dokaz popolnoma posrečil. Ženski sta se pomirili in tudi Turek se ni več bal za mene. Mübârekova vrana ni bila duh, ne dober ne hudoben, — ker duh ne more biti ušiv. Uši bi mu v džehenni zgorele.

Sicer pa zeliščarica niti utegnila ni razmišljati o ubiti vrani in o Mübârekovih duhovih. Mnogo mnogo važnejše so bile za njo Mübârekove besede.

Videti ji je bilo, da jo je silno potrla vest, ki jo je svetnik prinesel z onega sveta. Njen mož da se peče in cvre v džehenni in tudi za njo in za njene otroke da je tam že pripravljen prostor —. Vsa obupana je gledala in tiho je ihtela.

Dobremu Halefu se je smilila. Položil ji je roko na ramo in jo tolažil:

»Nebatja, ne žaluj!«

»Kako bi ne žalovala, če pa je moj mož v džehenni in če —.«

»Tvoj mož je v nebesih!«

Pozorno in neverno ga je gledala.

»Ne verjameš?«

»Odkod pa veš, da je v nebesih —?«

»Videl sem ga.«

»Ti —?«

»Da!« je pokimal.

»Kedaj?«

»Sinoči.«

»Si bil v nebesih?«

»Da! Angel Allâhov je prišel in me odvedel na drugi svet. Nesel me je v nebo. Vseh sedem nebes prerokovih sem videl. Videl sem tudi v tretja nebesa. In tam sem zagledal tvojega moža.«

O, ta Halef —!

Pogledal sem ga.

Njegov obraz je bil resnoben, kakor se spodobi za take resnobne vesti. Toda okrog usten mu je drhtelo in njegove oči so gledale hudomušno, kakor vsikdar, če je mislil koga potegniti.

Nebatja mu ni verjela.

»Saj ne poznaš mojega moža —!«

Vsak drug bi bil v zadregi. Halefa pa taki ugovori niso vrgli s tira. Brez pomišljanja je odgovoril:

»Poznam ga ne. Pa angel mi je dejal: ‚Poglej tja doli! Tamle sedi mož uboge Nebatje, ki jo boš jutri srečal v Strumici.‘ In zato vem, kdo da je bil tisti zveličani v tretjih nebesih.

Tudi tvoj mož je čul angelove besede, pogledal je kvišku in me prosil, naj te pozdravim. In pokazal je poleg sebe pa dejal, da tam so pripravljene prostori za tebe in za tvoje otroke.«

Drzno je govoril. Pa nisem mu zameril. Ni zbijal šal iz svetih reči, le revico Nebatjo je hotel pomiriti, popraviti je hotel moreči vpliv Mübârekovih laži. In to je storil po svoje. Šaljiv človek je bil in brez šale in hudomušnosti pri njem pač ni šlo.

Nebatja pa je še vedno neverno majala z glavo.

»Je res, kar praviš?«

»Vsaj toliko res, kolikor je res Mübârekova zgodba.«

»Ampak — kako pa moreš videti v nebesa? Ti, ki nisi kristjan —!«

Tudi ta odgovor ni vrgel Halefa iz ravnotežja. Jadrno je odgovoril:

»Ali je Mübârek kristjan?«

Obraz se ji je razjasnil. Pomirila se je. Ali mu je verjela, tega ne vem.

Halef pa je jezno zamahnil z roko za Mübârekom.

»Tisti stari lopov je prav toliko izvedenec za nebesa kakor jaz in vsak drug človek. Morebiti je v džehenni bolje doma ko v nebesih. Jaz vsaj sem prepričan, da je. Zato je tudi o džehenni govoril.

Če pa misliš, da sme o nebesih le kristjan govoriti, pa vprašaj tegale effendija! On ti bo znal še najbolje odgovoriti.«

Vprašaje me je gledala.

»Moli za svojega moža! Tako ti naroča tvoja krščanska dolžnost. Mübârek pa te je nalaгал. Angeli ne hodijo na zemljo, da bi vodili umrljive ljudi v nebesa in spet nazaj. Sveto pismo uči, da prebiva Bog

v luči, ki do nje nobeno zemeljsko bitje ne more prodreti. Videla se še bova in govorila o tej zadevi.

Sedaj pa rajši govoriva o tvoji bolezni! Zaman iščeš zdravja pri temle studencu! Od kedaj pa uporabljaš tole vodo?«

»Leto dni že.«

»Se ti je bolezen zboljšala?«

»Ne.«

»Vidiš, da sem prav povedal! Za tvojo bolezen tale voda nil!«

»Moj Bog —! Kaj pa naj storim —? Kaj bo z mojimi malčki —? Bolna sem, delati ne morem, gladujem —. Upala sem, da mi bo čudežni vrelec pomagal —. In še to upanje naj izgubim —?«

Zajokala je.

V srce me je zbolelo.

»Ne jokaj, Nebatja! Boljše sredstvo ti bom svetoval!«

Jok ji je utihnil, oči so se ji zasvetile v upanju.

»Si hekim?«

»Da! In za tako bolezen, kakor jo imaš ti, sem celò hekim baši! Ali še nisi nikdar čula o tujih zdravnikih, ki prihajajo iz Frankistana?«

Za zdravnika sem se izdajal —. Zdravnik seveda nisem, ne vem več o zdravljenju ko vsak drug človek pri nas. Pa pomagati sem hotel ubožici. In prva pomoč bolniku je zaupanje —.

»Mnogo sem že čula o njih,« je pravila. »Modri ljudje so in vse bolezni ozdravijo.«

»No, Frank sem, iz Frankistana prihajam, tvojo bolezen poznam in jo bom tudi ozdravil.

Kako si uporabljala tole vodo?«

»Od jutra do večera sem sedela pri studencu in si devala obkladke na roke in ramena.«

»S tem si zlo le še poslabšala!

Kako pa je bilo s tistim tvojim otrokom, ki ga je Mübârek omenil?«

Žalostna je pripovedovala:

»Ker sama ne morem več nabirat zelišč, sem poslala v hrib fantka. Najboljša zelišča rastejo na hribu,« — pokazala je proti razvalinam — »kumina, metlika, meta in mnoga druga. Mübârek pa ne dovoli, da bi kdo hodil okoli njegovega stanovanja. Nagnal je fantka in ker sem ga spet poslala, da bi vsaj nekaj piastrov zaslužila, ga je vrgel čez skalo pa si je zlomil roko.«

»In zatožila si ga pri policiji?«

»Ne. Šla sem na policijo le podpore prosit. Troje otrok še imam, pa vsi so majhni, niso za tako delo. Še ne poznajo prav zelišč.«

»In podpore ti seveda niso dali?«

»Ne. Rekli so, naj le delam.«

»Si jim povedala, da ne moreš?«

»Sem. Pa so me po kawwâsu nagnali iz urada in mi zagrozili z bastonado, če še enkrat pridem.«

»Ženski — pa z bastonado grozijo —!

Ne boj se! Dobila boš podporo!«

Oči so ji zasijale.

»Effendi, ti bi posređoval, da jo dobim?«

»Upam, da mi uspe.«

»Kako ti bom hvaležna! Vse življenje bom molila za tebe!«

Mislila me je za roko prijeti, pa ni mogla. Zabilelo jo je v ramenih, bolešno je zaječala.

»Kje stanuješ?«

Pokazala je h kočam.

»Tamle v drugi hiši ob cesti.«

»Ni daleč. Rad bi videl tvoje stanovanje. Pokaži mi ga!«

Strel je privabil radovedneže, zbirali so se okrog nas in začudeni gledali, ko sem šel na obisk k revni Nebatji.

Kdor pozna umazano in zanemarjeno gospodarstvo Balkana, bo razumel, da sem se tem ljudem zdel najmanj knez, vsekakor pa bogataš, — ker sem bil snažno oblečen.

Stopila sva h koči.

»Ne stanujem sama, effendi!« je pravila. »Še ena družina stanuje z menoj skupaj v istem prostoru.«

Zaslutil sem, kaj bom našel. In nisem se varal.

Vstopila sva. In kako »stanovanje« sem zagledal —!

Ne smem reči, da je bila soba. Luknja je bila. Poda ni bilo in stene so bile brez ometa, pa mokre, da je kar teklo po njih, in na debelo prevlečene s plesnobo. In nepopisen duh po zaprtem in zatohlem in po vsem mogočem mi je udaril v nos.

In v taki votlini se je valjalo kakih deset otrok. Dve odprtini sta bili v steni, komaj toliko svetlobe je prihajalo v prostor, da sem za silo videl obraze.

Po tleh so ležale nesnažne, raztrgane odeje, obleka, različna navlaka, nedopovedljivo orodje, — skratka, strašno je bilo.

V kotu je čepela starka in glodala na nečem belem. Pogledal sem od blizu, s čim si teši glad, in videl, da je kos sirove buče.

Blizu nje je ležal deček z obvezano roko. Nebatjin sinček je bil. Peljal sem ga pred vrata, da bi ga pregledal. Snel sem mu povoje. Nisem zdravnik in ne kirurg, pa z zadovoljstvom sem ugotovil, da ni bil ravno neumen tisti človek, ki ga je obvezal.

Dečku je glad zrl z obraza.

»Tukaj ne smete stanovati!« sem rekel materi.
»V takem stanovanju ne boš nikoli ozdravela!«

»Effendi, kam pa naj grem?«

»Proč od tod!«

»To je lahko rečeno! S čim pa naj plačam boljše stanovanje? Saj še tega komaj zmorem!«

»Poskrbel ti bom za boljše stanovanje.«

Solze so jo posilile.

»O, ko bi res hotel —!«

»Storil bom, kar morem. Tujec sem sicer in pravkar sem šele prispel v Strumico, pa upam, da se mi bo posrečilo.«

»In tudi za trganje mi boš dal zdravilo?«

»Ni treba, da ti ga dam. Sama si ga lahko poiščeš. Poznaš brezo?«

»Dobro jo poznam.«

»Raste tod breza?«

»Bolj redka je.«

»No, brezovo listje je najboljše sredstvo zoper trganje.«

»Ali je mogoče —? Brezovo listje bi naj bilo zoper take bolečine?«

»Da! Sam sem si izkusil. Bil sem v daljnih deželah pri divjih narodih, ki ne poznajo zdravnikov, pa se sami zdravijo z domačimi zdravili. In pri njih sem se naučil, da je brezovo listje za trganje v udih. In ko sem sam zbolel na trganju, sem brezovo listje poskusil in se prepričal da je res.«

»In kako ga je treba uporabljati?«

»Počakati moraš, da bo deževalo. Pa si nasmukaš od dežja mokrega listja in ga hitro neseš domov, da se ne posuši. Bolni ud si obložiš na debelo z mokrim listjem in ležeš. Če te na primer po nogah trga, napolniš z listjem vrečo, zlezeš v njo in si jo povežeš krog pasu. Kmalu boš zaspala in se močno potila. Seveda moraš biti toplo odeta, da se ne prehladiš. Potiš pa se tako močno, da kar teče iz vreče. Spanje je globoko in dolgo. In ko se zbudiš, je bolezen izginila ali pa vsaj odleglo ti je. V hudih ali pa zastarelih slučajih je treba potenje v mokrem brezovem listju ponoviti.«

Pazljivo me je poslušala.

»Ali ne velja, da naberem suho listje pa ga zmočim z vodo?«

»Ne. Tako listje nič ne pomaga. Od dežja mora biti mokro.

Tako zdravljenje je seveda naporno. Stradati med zdravljenjem ne smeš.«

Žalostna je povesila oči.

»Effendi, če pa nimam denarja —. Še za otroke ne —. Rada bi sama stradala, samo da bi otroci imeli kaj jesti —.«

»Tudi temu bomo opomogli.«

»Effendi, zelo dobrotljiv si —!« je dejala in me hvaležno pogledala.

»Da, pomagal bom. Dober prijatelj mi je dal večjo vsoto, da jo razdelim med uboge ljudi, ki bi jih spotoma srečal. Kaj misliš, ali naj dam denar tebi, ali naj počakam, da najdem koga drugega?«

Proseče me je pogledala.

»Effendi —!«

Le to eno samo besedo je rekla, pa iz nje je govorila ponižna prošnja, vdana hvaležnost in boječa sramežljivost.

»Torej kaj naj storim?«

»Koliko je?«

»Dva turška funta.«

»Dva turška funta —? Funtov ne poznam. Koliko para je?«

»Para —? Mnogo mnogo več je.«

»Pač nekaj piastrov?«

»Dva turška funta štejeta dve sto piastrov.«

»O Bog —!«

Vsa začudena je mislila skleniti roke, pa bolečine so ji zabranile kretnjo.

»In ker ti bom dal dva funta v zlatu, ti bodo morali dati pri menjanju dve sto deset piastrov za nju.«

Res mi je odrinski veletrgovec Hulâm poklonil mošnjiček zlatov. Lahko sem brez posebnih žrtev odstopil revici dva funta. Saj se je moje potovanje bližalo koncu, v nekaj dneh bi bil na morju in doma.

Dal sem ji zlatnik.

Pa ni ga hotela vzeti. Plašna je odstopila.

»Effendi, šališ se!«

»Prav nič!«

»Ne smem!«

»Kdo ti brani?«

»Nihče. Ampak — toliko —!«

»Ne govori! Tisti, ki mi je dal zlatnike, je bogat človek. Vzemi denar in ko ga boš menjala, pojdi k poštenemu človeku! Kupi jesti za sebe in za otroke! Z Bogom! Jutri se vidiva!«

Stisnil sem ji zlatnik med ohromele prste in odšel. Pohitela je za menoj, pa mignil sem ji, naj ostane.

Radovedni sosede so se zgrnili krog nje, najbrž, da bi zvedeli, kaj je dobila.

Od Nohûde, ki bi se bila rada pomladila, se nisem poslovil. Pomešala se je med radovedneže, vkljub »mazilu mladosti« na licu, in tja pač nisem hotel iti za njo.

IV.

Policija nas išče —.

Odjezdili smo v mesto in zavili v ozko ulico.

Na oglu neke hiše je slonel razcapan človek in nas opazoval. Nisem se posebej zmenil za njega, saj je mnogo ljudi zijalo za nami in vsi so bili razcapani.

Treba je bilo misliti na prenočišče.

»V kateri han pa nas boš peljal?« sem vprašal Ibâreka.

Čudil se je.

»Šele sedaj vprašaš —? Ko smo že v mestu?«

»Mislil sem, da boš itak sam dobro poskrbel za nas.«

»Seveda bom. Peljal vas bom v konak — gostilno — »Et-tôr el-ahmar«. Gotovo vam bo vseč.«

Nekoliko začudem sem ga poslušal.

Naslov konaka je donel tako čisto domače, prav kot bi prišel v prijazno podeželsko mesto in bral nad gostoljubno gostilno napis: »Pri rdečem volu«. To namreč pomeni »Et Tôr el-ahmar«. Simpatični naslov mi je vzbudil prijetne spomine na udobnost, na dobro večerjo, na pivo, na vino, na skrbno postrežbo —.

Ampak naslov še ni vse. Orientalec ne štedi z obljubami in lepimi besedami.

Previdno sem vprašal Ibâreka:

»Poznaš handžijo?«

Nasmehnil se je.

»Celò jako dobro ga poznam. Njegova žena je namreč sestra moje žene.«

Te novice sem bil seveda zelo vesel. In upal sem, da nas bo Ibârekov svak prav tako prijazno in gostoljubno sprejel ko Ibârek sam.

Mesto ne nudi nič posebnega. Ulice so ozke, o tlaku ni sledu. Vroče je bilo in do gležnjev so brodili konji po prahu. Hiše so revne, napol razpadle, deloma z blatom zidane, gole stene brez oken negostoljubno zapirajo pogled v stanovanje orientala. Capinsko oblečeni in umazani ljudje lenarijo po ulicah in pred hišami, kot bi na vsem svetu za nje ne bilo nobenega dela. Mršave buše, sloke koze so za ozadje. Balkansko mesto —!

Ko sem se slučajno ozrl, sem zagledal capina, ki je slonel pri vhodu v mestu ob oglu prve stranske hiše. Počasi je stopical za nami. Ozrl sem se še nekajkrat in se prepričal, da nas zlikovec res opazuje in zasleduje.

Čemu?

Zaslutil sem. Naročen je bil —.

Prijezdili smo na majhen trg. Ibârek je pokazal na široka vrata. Krvavordeča slika vola je visela nad njimi.

»Tamle je naš konak!«

»Vstopite! Opravek še imam v mestu.«

»Kak opravek?«

»Neki zlikovec postopa za nami že od prvih hiš sem. Opazuje nas.«

»Pa kaj nas briga tisti človek?«

»Morebiti mnogo. Najbrž mu je naročeno, naj pogleda, kje se bomo ugostili.«

»In kaj boš z njim?«

»Nekoliko ga bom iznenadil. Le jezdite dalje!«

Odjezdili so. Halef se je še obotavljal, rad bi bil jezdil z menoj. Pa mignil sem mu, krenil je za tovariši. Sam pa sem pognal vranca po trgu.

Naš prihod je mesto zdramil iz vsakdanje lenobe, vsaj tiste ulice, po katerih smo jezdili. Vsepovsod so

postajali ljudje in zijali za nami. Pazil sem, da mi capinski zlikovec ni ušel.

Zajezdil sem v polkrogu po trgu. Ljudje so gledali za tovariši, ki so izginili v vhodu konaka, drugi pa so posvetili pozornost meni, ali pravzaprav mojemu vrancu, ki jih je gotovo bodel v oči. Zaplesala sva po trgu, kot da sva v cirkusu. Sumljivi človek je slonel ob steni hiše. Obrnil sem vranca proti njemu.

Po turško je bil oblečen, široke hlače je nosil in kratek jopič, prepasan pa je bil z umazanim šalom.

Zažvižgal sem vrancu. Razumel me je in šinil po trgu. Ljudje so kriknili in se razkropili na vse strani. Mislili so menda, da mi je vranec zdivjal.

Vohun je bil tako zamišljen v svoj posel, da izpočetka na beg niti mislil ni. Šele ko je videl, da je prepozno, je šinil z rokami v zrak in tulil, kot da bi ga kdo na kol nabadal. Morebiti je mislil, da bo s svojim tuljenjem konja zastrašil.

Tesno k zidu se je stisnil. Ko sem bil trdo pred njim, sem ga zgrabil za šal, ga v diru dvignil v zrak, ga zavihtel črez vrančevo glavo in si ga položil pred sebe na sedlo. Ni bila posebno težka bravura. Mož je bil mršav in večji del njegove teže je v diru vranec odnesel. Seveda pest mora biti krepka za tak zagrabek. Le čudil sem se, da ga je vzdržal cunjavi šal.

Nemilo ugrabljeni in prisiljeni jezdec je še huje tulil.

»Allâhi — wallâhi — tallâhi —! Pusti me! Pusti me!«

»Tiho bodi!« sem ga nahrul. »Sicer te pošljem k vragu!«

Koj je zaprl usta in tudi oči. Junak ni bil ravno. Zavil sem proti konaku in zajezdil na dvorišče.

Tovariši so videli prizor in na ves glas so se smejali. Brž so zaprli vrata ter porinili zapah.

In komaj je bilo, da so pohiteli z zapiranjem. Ljudje so se vsuli za menoj, vse je bilo radovedno, kaj pomeni izredni lov na njihovega someščana.

Spustil sem ujetnika na tla in razjahal. Po turško oblečen človek je pristopil z Ibârekom in me pozdravil. Konakdži je bil.

Med pozdravljanjem se je moj posili-jezdec zavedel.

Oblastno se je razkoračil in grozeče povedal:

»Gospod, kako se drzneš mene napasti —? Skoraj bi bil umrl!«

»Umr! —? Si tak slabič?«

»Ne šali se! Ali veš, kdo sem?«

»Seveda ne vem.«

»Mestni brodar sem.«

»A tako —? Na vodi torej živiš? Si nisi nikdar želel sestiti na konja?«

»Želel —? Ali sem te prosil, da bi me vzel na konja?«

»Ne. Pa zljubilo se mi je tako.«

»Naznanil te bom!«

»Lepo!«

»Kaznovan boš!

»Še lepše!«

»Nemudoma pojdeš z menoj na policijo!«

»Pozneje, ljubi prijatelj! Trenutno ne utegnem.«

»Koj pojdeš! Tudi jaz ne utegnem čakati.«

»Kam se ti mudi?«

»Na brod.«

»Kje pa je tisti tvoj brod?«

»Na reki seve.«

»Aha —! Najbrž na cesti zunaj pri toplem vrelcu —?«

»Kaj neki govoriš? Tam ni nobene reke!«

»To sam dobro vem. Toda tisti brodar, ki pravkar trdi, da ne utegne čakati, je prejle slonel na oglu hiše ob cesti, ki pelje mimo toplega vrelca, ter očitno na nekoga čakal pa prišel čisto lepo počasi za nami. Pravkar je torej tisti brodar še utegnil čakati, na mah pa ne utegne —!«

»Kaj tebi to mar!«

»Mnogo mi je mar, prijatelj!
Povej mi, ali nisi postopal za nami?«

»Sem.«

»Čemu?«

»Postopam, za komer hočem.«

»Jaz pa lahko jezdim, s komer hočem. In tako je vsak storil, kar se mu je zljubilo.«

»Tisto jezdenje je bilo čisto nekaj drugega!
Lahko bi si bil vrat zlomil!«

»Bi ne bilo škoda za tebe!«

»Gospod, še eno tako besedo, pa ti porinem nož med rebra!«

Grozeče je segel za pas.

»Le pusti tisto reč pri miru! Takih igračic se ne bojimo!«

»Tako —? Kdo pa si, da si upaš mene razžaliti?«

»Hazretin Karâ ben Nemsî emîr. Gotovo si že čul kedaj moje ime?«

Ponosno, da ne rečem ošabno sem se vzravnal pred njim in ga grozeče pogledal. Da sem se imenoval emîrja, to rad vzamem na svoj račun. Da sem si nadel naslov hazretin, kar pomeni Vaše blagorodje, to je bilo seve že od sile bahavo in domišljavo. Pa mislil sem si, da se smem vsaj enkrat tudi sam postaviti, kakor se je postavljaj moj mali Halef.

Brodar mi je bil sumljiv, ugnati sem ga moral, prestrašiti. Morebiti mi je uspelo, da bi mu izvabil različne, za nas koristne in potrebne novice o Mûbâreku. Saj nisem prav nič dvomil, da ga je svetnik poslal za nami. Morebiti bi zvedel od njega tudi geslo, ki ga je dal Barûd el-Amazat Mûbâreku in ki bi mi odprl vrata v skrivališče naših ubežnikov. Drugega orožja pa nisem imel, da bi brodarja ugnal, imponirati sem mu moral. In zato sem si moral nadeti naslove in časti, ki do njih žal nisem imel nobene pravice. Vojna zvijača —.

Emîr in hazretin sta res koj tudi zalegla. Capin se je globoko priklonil in ponižno povedal:

»Ne, sultânum, — zapovednik — tvojega presvetlega imena še nisem čul.«

»Pa si ga danes čul in veš, kdo sem. Obnašaj se in govori torej tako, kakor se spodobi pred takim odličnim effendijem! Ali mar misliš, da mi je prav, če postopajo vohuni za menoj?«

»Emir, ne razumem te!«

»Prav dobro me razumeš! Le priznati tega nočeš!«

»Res ne vem, kaj misliš!«

»Lopov! Misliš, da se bom mučil s teboj in te izpraševal? Ne ljubi se mi! Povrh si mi še tudi vse prenizkoten človek! Takoj boš priznal, da si vohunil! In povedal mi boš, kdo te je naročil, da laziš za menoj in izveš, kje bom stanoval!«

»Nihče mi tega ni naročil, emir!«

»Pa si le vohunil!«

»Čisto slučajno sem šel za vami!«

»Kam?«

»K reki.«

»Ali je pot skozi mesto najbližnja pot k reki?«

V zadrego sem ga nagnal.

»Odgovori!«

»Emir, res se motiš! Čisto slučajno sem šel v mesto!«

»Lepo! Verjamem ti! Toda motiš se tudi ti, če misliš, da bo to dobro za tebe! Brodar mora biti pri svojem brodu, ne pa da se klati po mestu! Takega brodarja ne potrebujemo, ni zanesljiv. Naročil bom müdirju — upravniku —, da te odstavi. Dovolj je drugih ljudi, ki so sposobni za tako službo in zanesljivejši!«

Spet sem se bahavo ustil in si lastil oblast, ki je nikdar v življenju nisem imel. In udaril sem na pravo struno.

Mož se je prestrašil.

»Emir, tega ne boš storil!« je prosil.

»Storil bom! In sicer takoj, ko se prepričam, da si me nalagal.«

Molče je zrl v tla pa boječe začel:

»Emir, odkritosrčno ti bom vse povedal! Priznam, da sem hodil za teboj!«

»Prepozno je tvoje poboljšanje!«

»Žal mi je, emir! Obljubim, da nikdar več tega ne bom storil!«

»Dobro! Povej mi še, kdo te je najel!«

»Nihče. Iz gole radovednosti sem šel za teboj.«

»Lažeš!«

»Ne, emir!«

»Bomo videli! Kdor se enkrat zlaže, se bo zlagal tudi še večkrat.«

Obrnil sem se k Halefu.

»Hadži Halef Omar aga, stopi takoj po dva kaw-wâsa! Tale človek dobi bastonado!«

Halef me je dobro razumel in se koj tudi vmislil v svojo in v mojo vlogo.

»Takoj, sultânum!«

Obrnil se je in stopil.

»Stoj!« je vzkliknil zastrašeni brodar. »Ostani, aga! Vse bom povedal.«

»Prepozno! Pojdi, aga!«

Brodar je padel na kolena in proseče dvignil roke.

»Nikar bastonade —! Nikar bastonade —! Ne prenesem je!«

»Zakaj ne?«

»Moji podplati so čisto mehki in silno občutljivi, ker živim vedno na vodi.«

Grizel sem se v ustnice, da se nisem glasno zamejal. Bastonado namreč delijo prijazni turški kaw-wâsi na gole podplate in mož je tožil, da je tisti najnižji del telesa pri njem »silno občutljiv« in da zato bastonade ne prenese. Kot da bi bastonada ne bila prav radi tega posebno učinkovita, ker jo delijo na tisti občutljivi del telesa —.

Seveda nisem prijatelj takega tepežkanja, pa že sama grožnja z bastonado je večkrat izpreobrnila najbolj trdovratne grešnike. Zato sem dejal:

»Prav radi tega, ker so tvoji podplati tako silno občutljivi za bastonado, bi moral biti odkritosrčen in se izogniti taki kazni!

Pa naj bo! Danes sem posebno dobre volje. Milosten bom, poskusil bom še enkrat, ali si vreden moje prizanesljivosti.«

»Poskusi, emir! Res bom vse povedal!«

»Torej povej, kdo te je najel!«

»Mübârek.«

»Kaj ti je dal? Denar?«

»Ne. Svetnik denarja nikdar ne da.«

»Zastonj si mu služil?«

»Obljubil mi je amulet, da bom imel več sreče pri ribarenju.«

»Si tudi ribič?«

»Da.«

»Kaj ti je Mübârek naročil?«

»Naj pogledam, kje se boš nastanil.«

»In kedaj bi mu naj sporočil?«

»Še nocoj.«

»Kje?«

»Prišel bi naj k njemu na stanovanje.«

»Kje stanuje Mübârek?«

»V koči pri razvalinah.«

»In tudi ponoči smejo ljudje k njemu?«

»Navadno ne. Le njegovi zaupniki.«

»Kako pa ve, da je zaupnik tisti, ki pride ponoči trkat na njegova vrata?«

Radoveden sem bil, ali mi bo povedal geslo. Res je začel:

»Kdor hoče ponoči k njemu, mora povedati besedo —.«

Umolknil je.

»Dalje!«

»Druga nič.«

»Nalagal bi me rad!«

»Ne, emir!«

»Pa le lažeš!«

Pravil je, da Mübârek nikdar ne da denarja. Poznal je »svetnikove« navade, gotovo je bil zaupnik in je vedel za geslo.

»Kdor samo potrka, temu ne odprejo?«

»Ne.«

»Geslo mora povedati?«

Spet je molčal.

»Govori! Sicer ti sam odprem usta! Bastonada na tvoje silno občutljive podplate bo koj pomagala.«

Zrl je v tla in molčal. Njegov strah pred Mübârekom je bil večji ko strah pred bastonado.

Počakal sem nekaj trenutkov pa dejal:

»Dobro! Če nočeš povedati, boš pa občutil mojo jezo. Hadži Halef Omar aga!«

Halef je stopil.

Na mah je bil brodar z razmišljanjem pri kraju. Malodušno je povedal:

»Effendi, pusti kawwâsa! Ti bom le vse povedal. Naj bo Mübârek jezen na mene! Radi njega si ne dam podplatov razbiti.«

»Zakaj bi bil jezen?«

»Strogo mi je naročil, da ti ne smem ničesar povedati.«

»Saj ne bo zvedel. Mu boš šel pravit?«

»Ne. Mi na misel ne bo prišlo. Pa ti mu boš povedal!«

»Ne boj se! Čemu?«

»Pa bo zvedel po svojih ptičih!«

Spet tisti »duhovi« v podobi ptičev —! Stari lo-pov je znal temeljito izrabiti neumnost svojih rojakov.

»Ptiči da bi mu povedali —? Saj ni nobenega blizu! Ali vidiš katerega?«

Ozrl se je.

Seveda ni videl nobenega Mübârekovega perna-tega »služabnika«. Pa ni se dal pomiriti.

»Res ni nobenega. Pač ni nobenega poslal, ker ne ve, kje misliš prenočevati.«

»Pa bi bil lahko kateremu svojih ptičev zapovedal, naj letajo za menoj, in vse bi bil zvedel. In vobče — ako mu njegovi ptiči, kakor praviš, vse povejo, čemu pa je najel tebe —? Le sitnosti ti je nakopal. In tak ptič bi bolje opravil ko ti, ker ga ne morem kaznovati z bastonado —.

Zdi se, da tvoj stari Mübârek le ni tak vseveden svetnik, kakor si ljudje tod mislijo —. Zato se ti ga pa tudi ni treba bati! Le kar brez strahu govori!

Torej če hoče kdo ponoči z njim govoriti, mora povedati neko tajno besedo —?»

»Da, emir!«

»Ali so za različne zaupnike izbrane različne besede?«

»Ne.«

»Samo eno geslo velja za vse?«

»Da.«

»Morebiti je izbral za različne slučaje različna gesla?«

»Ne.«

»Katero geslo torej velja?«

»Bir sirdaš.«

Geslo ni bilo slabo izbrano. Pomeni namreč zaupnika.

»Ali res velja ta beseda za geslo? Me nisi nalagal?«

»Ne, emir! Kako bi se drznil tebe nalagati!«

»Trikrat si me že nalagal. Ne zaupam ti.«

»Topot sem resnico govoril.«

»Bomo videli. Preizkusil te bom. Povej, ali si že večkrat dobil zaupna naročila od Mübâreka?«

Po kratkem molku je priznal.

»Da.«

»Kaka?«

»Teža ne smem povedati.«

»Tudi ne, če ti dam bastonado?«

»Tudi ne.«

»Zakaj ne?«

»Prisegel sem, da ne bom ničesar izdal. In rajši se dam do smrti bičati, ko pa da bi prisego prelomil in se pekel v džehenni.«

Videti mu je bilo, da govori topot resnico. Ničesar bi mi ne izdal. Pravovernemu mohamedanu je prisega sveta.

Poskusil sem drugače.

»Poznaš besedo en-Nasr?«

»Da.«

Nisem mislil, da bo tako hitro priznal. Res je govoril odkritosrčno.

»Kje si zvedel za njo?«

»Mübârek mi jo je povedal.«

»Tudi ta beseda je geslo?«

»Da.«

»Za koga?«

»Za vse njegove znance in zaupnike.«

»Torej velja le več gesel in ne samo eno, kakor si prej trdil.«

»To geslo sedaj ne velja več.«

»Zakaj ne?«

»Ker ga je nekdo izdal.«

»Kdo?«

»Se ne ve kdo. V Stambûlu je bilo, da so tudi drugi ljudje zvedeli za njega.«

»Kako pa so zvedeli?«

»Tega ne smem povedati.«

»Si tudi prisegel?«

»Ne. Besedo sem dal.«

»Torej lahko mirno govoriš o tem, ne boš prisege prelomil.

Sicer pa ti bom dokazal, da vem več, nego si misliš. V Stambûlu so se gotovi ljudje, zarotniki in Mübârekovi znanci, shajali v neki hiši. Družbi je bilo ime en-Nasr. V sosednji hiši pa se je naselil neki tujec in ta je vse izdal oblastim. Ali ni bilo tako?«

Začuden me je gledal.

»Emir, ti veš vse to?«

»O, še mnogo več vem. Vojaki so vdrli tisto noč v hišo in postrelili nekaj članov družbe, nekaj jih je pobegnilo, druge pa so vojaki polovili.«

»Tudi to veš?«

»In nato so hišo zažgali.«

»Emir, vse veš!«

Seveda sem vse vedel, ker sem sam bil tisti, ki je iztaknil shajališče lopovske družbe en-Nasr in rešil življenje miralaju — polkovniku — ki je še tisto noč razdjal zločinsko gnezdo. Novico o tistem spopadu je najbrž prinesel v Strumico Barûd el-Amazat, eden naših ubežnikov, njemu pa jo je prinesel v Odrin njegov sin, laži-derviš Ali Manah ben Barûd el-Amazat. Da nismo spotoma zadeli na ovire, bi bili ubežnike prehiteli in Mûbârek bi še ničesar ne vedel o dogodkih v Stambûlu. Pa kar je bilo, je bilo. Imel sem pri vsem tem še vsaj srečo, da sem sproti zvedel za namere in pota zlikovcev, ki sem jih zasledoval.

Brodar se me je bal. Poskusil sem še enkrat. Morebiti sem zvedel tudi kaj o Žutem.

»Si že kedaj čul ime ustá?«

»Kdo bi tega imena ne poznal?«

»Pa poznaš tudi usto samega?«

»Ne.«

»Ali veš, kdo je ustá?«

»Ne.«

»Tudi ne, kje ga je najti?«

»To vejo samo najožji zaupniki.«

»Mislil sem, da si tudi ti zaupnik?«

»O ne, emir!«

Odkritosrčno mi je pogledal v oči. Resnico je govoril.

Zadovoljen sem bil z njim. Kar je vedel, je povedal. Pokazati sem mu še hotel svojo »dobrohotno naklonjenost«.

»No, ker si dokazal, da res nisi tako hudoben, kakor sem mislil, pa ti naj bo bastonada izpregledana.«

Hvaležno me je pogledal.

»Pa tudi zaprl me ne boš?« je še boječe prosil.

»Pravzaprav bi te moral. Toda ker si bil odkritosrčen, naj ti bo odpuščeno! Prost si, lahko greš!«

Pa ni šel. Obotavlja se je povedal:

»Emir, in v službi bom tudi smel ostati —?«

»Da.«

Obraz se mu je zasvetil v radosti.

»Emir,« je vzkliknil, »moja duša je polna hvaležnosti! Le eno prošnjo mi še usliši, pa bom ves srečen!«

»Govori!«

»Ne povej Mübâreku, kaj sva govorila!«

To prošnjo sem mu seveda lahko z veseljem uslišal. Čemu bi naj tudi pravil Mübâreku, da vem za njegove skrivnosti? In od koga da sem jih zvedel? Čim manj je vedel, kaj vse vem, tem laže sem ga prijel.

Obljubil sem brodarju, da bom molčal, in ves srečen je odšel.

Najinega pogovora Ibârek in njegov svak nista čula. Gostilničarja so poklicali v hišo, šel je pa vzel Ibâreka s seboj. Le moji tovariši so ostali pri meni na dvorišču. In ti so smeli vse zvedeti.

Pogledal sem še h konjem. Dobro so bili pre-skrbljeni.

V tem so se ljudje vsuli skozi vrata, zijali so in se čudili. Nerazumljivo jim je menda bilo, kako more jezdec v diru potegniti človeka k sebi na sedlo. Ali pa so se morebiti tudi iz drugih razlogov zanimali za mene —?

In res so se zanimali. Halef mi je pravil, da ga je neki radovednež vprašal, kje je tisti frankovski hekim baši, ki je podaril Nebatji dva zlata funta in celò

ustrelil Mübârekovega »sela«, pa se mu ni nič zgodilo.

Nisem še bil četrť ure v Strumici, pa sem že zaslovel —. In to mi ravno ni bilo posebno ljubo. Čim manj so me poznali, čim manj so vedeli o meni, tem laže sem dosegel svoje namene.

Odšli smo v han.

Turški hani so si podobni, ne bom vam strumiškega posebej opisoval. Le to moram omeniti, da je imel han Ibârekovega svaka res prave pravilne sobe, pa ne ločene med seboj s stenami iz protja, ampak z resničnimi zidanimi stenami. Mož je bil vsekakor imovit. O tem je pričala tudi postrežba.

Ibârek nas je dobro priporočil. Peljali so nas v posebno sobo, nam dali vode in krtače, da smo se umili in osnažili, in nam postregli z obedom, ki je bil za Strumico zelo dober.

Ibârek in njegov svak sta obedovala z nami. Beseda je seveda nanesla na tatvino v Dabili. Ibârek je pripovedoval in iznova smo preresetavali vse podrobnosti.

In spet smo ugotovili, da sta tatvino izvršila Barûd el-Amazat in Manah el-Barša, odrinski jetničar pa da je medtem zabaval družino s svojimi kvartaškimi umetnostmi.

Prva dva sem dobro poznal, jetničarja pa še nisem videl.

Zločinci so bili v Strumici, o tem nisem prav nič dvomil. In utegnil sem še tisto noč naleteti na nje. Vsaj načrt sem že imel pripravljen, kako jih bom našel. Zato sem moral poznati tudi jetničarja. Ibârek ga je videl, lahko mi ga je popisal.

Vprašal sem ga:

»Ali bi poznal tiste tri svoje tatinske goste?«

»Tako.«

»Ali bi mi popisal tistega, ki je kazal kvartaške umetnosti? Utegnil bi ga kje srečati, pa bi ga ne poznal.«

»O, zelo lahko ga je spoznati. Znamenje ima, ki ga ne more odložiti.«

»Katero?«

»Zajčjo ustnico ima.«

»Zelo dobro. Po tem znamenju ga bom tudi sam koj spoznal.«

»Kaj pa obleka?«

»Obleke mi ni treba popisati.«

»Pa bi le bilo dobro, da veš, kako je oblečen!«

»Obleko lahko spremeni. Dovolj je zaznamovan z zajčjo ustnico. Tiste ne more skriti.«

Med pogovorom je vstopil hlapec in nekaj pošepetal handžiji.

Handžija nas je v zadregi gledal.

»Kaj pa je?« sem ga vprašal.

»Ne zameri, effendi! Hlapec mi je povedal, da čakajo zunaj kawwâsi.«

»Na nas?«

»Da.«

»Kaj pa bi radi?«

»Zapreti vas hočejo.«

Halef je šinil pokonci.

»Zapreti —? Naj le pridejo! Da vidimo, kdo bo hitreje tekel, kawwâsi ali mi!«

Konakdži si ni vedel pomagati. Njegovi gostje smo bili — pa bi nas naj izročil policiji —!

»Effendi, kaj naj rečem?«

»Naj vstopijo! Ampak daj naše konje nemudoma spet osedlati!«

»Mislite pobegniti?«

»Nam na misel ne prihaja!«

Odšel je po kawwâse.

In kmalu nato so se vrata slovesno odprla.

V sobo je stopilo šest dobesedno do zob oboroženih ljudi v kroju turških kawwâsov. Med njimi je bil tudi tisti, ki smo ga tako neljubo motili v njegovem kĕfu zunaj v goščavi.

Zgodilo se je, kar sem napovedal —. Kawwâs nas je šel tožit —. Posledice Halefove neprevidnosti so dozorevale.

Seveda mi niti na misel ni prišlo, da bi Halefa zapustil. Strumiških kawwâsov in njihovega zapovednika se mi res ni bilo treba posebno bati.

Mirno smo obsedeli, nobeden se ni zmenil za policaje.

Postavili so se k vratom in naš znanec je stopil za nekaj korakov bliže. Najbrž si je izprosil dovoljenje, da sme v zadoščenje za prejete udarce sam poveljevati pohod na predrzne tujce. O njegovi prejšnji leni udobnosti ni bilo sledu več, strumno je stal, grdo je gledal, s puškinim kopitom je sunil ob tla in se zadrł:

»Torej —!«

Že ta ena sama beseda bi nas naj menda treščila ob tla. Celo morje samozavesti, škodoželjnosti in zadoščenja je ležalo v njej.

Pričakoval je seveda, da bomo vsaj vstali in pogledali po njem.

Pa nobeden se ni genil. Ne da bi se bili dogovorili, smo mirno jedli, kot da žive duše ni v sobi razen nas. Tudi Ibârek je zvesto posnemal našo hladnokrvnost.

»Torej —!« je ponovil junak iz gošče.

Nobenega odgovora ni dobil.

Stopil je korak bliže, nas grozeče pogledal in zahrul:

»Ali ne slišite?«

In dobil je odgovor, kakršnega pač ni pričakoval ne on in ne njegovi tovariši. Niti meni samemu bi ne bilo kaj takega prišlo na misel, pa če bi bil še take dobre volje.

Mali hadži je namreč vstal, vzel skledo, polno okusnega mastnega pilawa, stopil pred poveljujočega kawwâsa in mu — ponudil, ponudil z vablјivim nasmeškom:

»Izvoli!«

Pilawa je bilo gotovo še za deset lačnih ljudi.

Nekaj hipov sta se gledala oba sovražnika iz gošče, Halef in kawwâs.

Mamljivi vonj tečnega pilawa se je dvigal iz polne sklede in ščegetal strogega policista v nos. Njegov grozeče nagubani, uradni obraz je lezel vse bolj narazen, nehote so se mu odprla usta, nosnice so zatrepetale, po obrazu mu je zadrgetalo, prijazen, hvaležen smehljaj mu je zaigral krog usten, konci dolgih vojaških brkov so se zgenili —

Pilaw je zmačgal.

In ni čuda —! Pilaw, riž, dušen v obilni maščobi in obložen s koščeki praženega mesa, je narodna jed Turkov in orientalca sploh. Kateri turški kawwâs bi se pilawu ustavil —? Posebej še, če ima padišah — Allâh naj ga blagoslovi! — za vse drugo denar, samo za sestradanega uradnika in kawwâsa ne!

Mož v policijski službi je izpustil puško na tla in se obrnil k tovarišem:

»Bi —?«

In v enoglasnem zboru so tovariši odgovorili:

»Da da!«

»Sedite!«

In odložili so puške in sedli k polni skledi.

Kak prizor —!

Resnobno in dostojanstveno, z obrazi grških modrijanov so sedeli okoli sklede, segali s prsti v mastni pilaw, si ga valjali poštene zaloge na dlani v krogle — ali pa cmoke, če hočete — in si jih metalí v široko odprta, gladna usta.

Policisti, ki so prišli, da nas zaprejo —!

Pa tudi mi smo resnobno sedeli in jedli. Molk je vladal v sobi.

Konakdži je odprl vrata. Ko je zagledal na tleh družbo, valjajočo riževe krogle, je nemudoma spet izginitil. Da je ostal le za sekundo, v nebrzdan krohot bi bil prasnjal.

Pilaw je izginjal in nazadnje izginil. In poveljnik junaških, pa gladnih pilawarjev je vstal, vzel skledo, popolnoma prazno skledo, ter jo prinesel nazaj.

»Hvala!«

Postavil je skledo na mizo in vzel puško v roke.

»Pozor!«

Strumno je spet stala nasičena, vrla četa.

Obrnil se je k nam.

»Torej —!«

Kdo ve, koliko torejev bi še bil povedal —. Pa dovolj je bilo komedije.

»Česa želite?« sem vprašal.

»Vas!«

»A tako —! Čemu?«

»Na policijo pojdete!«

»Po kaj?«

»Po kazen.«

»Po kako kazen?«

»Za udarce.«

»Za kake udarce?«

»Ki sem jih dobil.«

»No, saj si jih že dobil! Čemu nas torej še rabiš?«

Da sem znal naslikati obraz, ki ga je po teh besedah pokazal spoštovani poveljnik in junak iz goščave, najlepši spomin bi mi bil na moje potovanje po Turčiji. Popisati pa vam ga ne morem.

Pri kraju je bil s pametjo, čisto in popolnoma pri kraju.

Nekaj časa je molčal, pa kmalu mu je prišlo na misel, da mora vendar tudi nekaj reči.

»Pojdete prostovoljno z nami?«

»Ne.«

»Siloma?«

»Tudi ne.«

»Allâh —! Kako pa?«

»Vobče ne.«

Spet je bil pri kraju.

Zunaj v goščavi je pravil, da je najduhovitejši in najboljši izmed vseh kawwâsov strumiških. Pa je le uvidel, da je eno, če kdo v mislih dirja za tremi belci in pripadajočimi jezdec, drugo pa, če mora odvesti na policijo pet ljudi, ki se enostavno ne dajo dvigniti iz ravnotežja po nobenem policistu in vobče po nobenem človeku.

In storil je, kar je smatral za najpametnejše in kar je bilo tudi res najpametnejše.

Naslonil se je na steno in dejal malodušno svojemu najbližnjemu tovarišu:

»Govori ti!«

Tovariš je stopil korak naprej. Lotil pa se je svoje službe čisto drugače. Bil je menda posebno nadarjen za nazorni pouk.

Dvignil je namreč puško, mi jo pomolil pod nos, jo pokazal v krogu mojih tovarišev in vprašal:

»Kaj je to?«

Za zabavo sem odgovoril:

»Vem.«

»No, kaj!«

»Puškino kopito vsekakor.«

»Da! In kaj se drži puškinega kopita?«

Pogledal sem.

Mislil sem, da se ga blato drži. Pa nič ni bilo videti.

Radovedno sem torej odgovoril:

»Hm —! Kaj neki —?«

»Cev vendar!«

»A tako —!«

»No, in čemu je cev?«

»Hm —! Da jo primeš v roke in nam pokažeš kopito.«

»Ne! Iz cevi se strelja! Me razumeš?«

»Da.«

»No, in sedaj veste vse!«

»Nič ne vemo.«

»Vse veste!«

»Druga ne vemo, ko da se da s puško streljati.«

»In to vendar zadostuje! Prišli smo, da vas zapremo!«

»A tako —! Tega seveda ne vemo. In to bi nam morali že zdavnaj povedati!«

»Pa je vendar samo po sebi umljivo! Čemu pa smo policisti, če ne zato, da ljudi spravljamo v ječo —!«

»Tudi tega nismo vedeli.«

»Da! In če ne pojdete takoj, bomo zgrabili za puške.«

»In potem —?«

»In potem vas vse postrelimo!«

»Postrelili bi nas —? Lepo! Pripravljeni smo, le kar začnite!«

Prižgal sem si cigareto in ponudil tudi tovarišem. In ravnodušno smo kadili, kot da bi se najbolje zabavali.

Kawwâsi pa so strmeli v nas. Kaj takega se jim še menda ni pripetilo, kar so »spravljali ljudi v ječo« —.

In zgodilo se je, kar se je moralo zgoditi.

Novi poveljnik je demisijoniral. Naslonil se je na steno, sunil najbližnjega tovariša med rebra in malo-dušno dejal:

»Govori ti!«

In tretji je bil koj pripravljen, da pokaže svoje zmožnosti.

Stopil je pred nas, pokašljaj in najbrž mislil začeti z daljšim nagovorom.

Vdajal sem se že lepi nadi, da bodo drug za drugim prevzeli poveljstvo in drug za drugim demisijonirali ter nazadnje odšli, siti svojih neuspehov in naše trme.

Pa ni hotelo tako biti.

Pravkar je namreč tretji general zinil in mislil začeti, ko so se sunkoma odprla vrata in človek v kroju policijskega narednika in pomolil glavo v sobo.

»Kje pa tičite?«

»Tule!« so duhovito odgovorili vsi hkrati.

»Vidim! Kje pa so zločinci?«

»Tamle!«

Tretji general je službeno pokazal na nas.

»Zakaj pa jih niste pripeljali, vi lopovi nemarni?«

»Nočejo z nami!«

Kratek molk.

»Kaj —? Nočejo —? Čemu pa imate puške, vi strahopetci —? Pa bi jih bili siloma odvedli!«

»Se ne dajo.«

Spet molk.

Vprašanja in odgovori so si sledili s tako točnostjo, kot da so ves prizor posebej skrbno studirali in vadili, preden so nastopili. Krči so nas grabili, smejali bi se bili radi, pa premagovati smo se morali.

Narednik je končno našel pravo besedo.

»Pokazal vam bom, kako se naredi!«

Izdrl je sabljo, srdito zakolobaril z očmi, pokazal svoje dolge rumene zobe ter stopil pred nas.

»Ste čuli, vi lopovi, kaj hočemo?«

Nobeden ni zinil.

Še huje se je zadril:

»Vprašam, ali ste čuli?«

Molk.

»Ste gluhi?«

Molk.

Izgubil je ravnotežje svoje policijske potrpežljivosti. Zamahnil je s sabljo.

»Pes —! Naučil te bom govoriti!«

Sablja je zažvižgala po zraku, udariti me je mislil, seve samo s ploskvo, ne z ostrino.

Pa zadela ni mene, ampak tla. Narednik pa je opazil, ko se je ozrl po sebi, da sedi tudi na tleh.

Preklinjajoč se je pobral in mislil planiti nad nas. Pa osupel je obstal in strmел v nas, kot da smo strašila.

Še vedno smo namreč nepremično in tiho sedeli ko lipovi bogovi.

Nobeden se ni genil, le jaz. Izbil sem mu s pestjo sabljo iz roke in ga treščil ob tla. Pa oba udarca sta padla tako bliskovito naglo, da sem že spet sedel, ko je mož šele opazil, kaj se je zgodilo.

Gledal je nas, enega za drugim, gledal tovariše pa vprašal:

»Ali so že prej tako sedeli?«

»Dal« je odgovoril naš znanec iz goščave.

»Zmešalo se jim je!«

»Ni dvoma.«

Kar čudovita enodušnost je vladala v nazorih teh dobrih, ljubih kawwâsov. Spogledovali so se, majali z glavami in kdo ve, kako dolgo bi še bili majali z glavami, da nisem končno vstal in stopil k naredniku:

»Koga iščete?«

Obraz se mu je na mah razjasnil. Ves srečen je bil, da znamo vsaj kolikor toliko tudi govoriti.

»Vas!«

»Nas —? Ni mogoče! Govoril si o lopovih in pseh —!«

Ostro sem ga pogledal.

Zardel je, res zardel —.

»Kdo bi nas rad videl?«

»Poličijski predstojnik.«

»Čemu?«

Šele čez hip je odgovoril.

»Izpraševal bi vas rad.«

Na obrazu mu je bilo videti, da je mislil povedati drugo besedo. Pa si je ni upal.

»Poličijski predstojnik bi rad govoril z nami? Ta je seveda druga. Prejle je nekdo govoril o kaznovanju —.

Pojdi pa povej svojemu predstojniku, da bomo prišli.«

»Teĝa ne smem, effendi!«

Od psa in zločinca sem napredoval že do effendija —! Nastopiti je treba, poznati je treba orientalca!

»Zakaj ne?«

»Naročil mi je, da vas moram pripeljati. Celò kot ujetnike bi vas moral pripeljati pred njega.«

»Tako —? Ali ve gospod policijski predstojnik, kdo da smo?«

»Ne, effendi.«

»Torej pa brž teci k njemu pa mu povej, da nismo ljudje, ki bi se dali kot ujetniki vlačiti po mestu!«

»Teža res ne smem, gospod! Lepo te prosim, pojdite z nami! Gospodje že čakajo.«

»Kaki gospodje?«

»Prisedniki sodišča.«

»A tako —! Seveda, če taki gospodje čakajo, moramo nemudoma odriniti. Pojdimo!«

Stopil sem naprej in šel na dvorišče. Za menoj so šli tovariši in za njimi kawwâsi. Najbrž so si aretacijo nekoliko drugače mislili, pa kaj ko »nismo hoteli«.

Na dvorišču so stali naši konji, osedlani in pripravljani. Naredniku se je zasvetilo v možganih, kaj nameravamo. Morebiti si je še celò kaj hujšega mislil —.

»Po kaj pa greste na dvorišče?« je vprašal. »Na ulico se pride vendar tamle skozi onale vrata!«

»Le nič se ne boj! Koj bomo krenili skozi tista vrata.«

Skočil sem v sedlo.

»Stoj!« je zaklical narednik. »Pobegniti nam mislite —! Zapovem ti, da razjahaš!«

Tudi tovariši so pohiteli vsak k svojemu konju. Narednik je bil prepričan, da nameravamo pobegniti. Kričal je svojim ljudem:

»Ne pustite jim zajahati!«

Kawwâsi so planili po tovariših. Narednik me je prijel za nogo.

Potegnil sem za vajeti, vranec se je vzpel na zadnje noge in se zasukal v krogu. Narednik je izpustil nogo.

»Pazite, ljudje!« sem svaril. »Vranec se rad splaši!«

Vranec je zaplesal po dvorišču in kawwâsi so kričaje zbežali v kote ter pustili tovariše. Zajahali so in v skoku smo odjezdili iz dvorišča ven v mesto.

»Na svidenje!« sem zamahnil naredniku z roko v pozdrav.

»Stoj —! Stoj —!« je tulil za nami in planil skozi vrata.

»Primate jih! Držite jih! Tatove, roparje, zločince!«

No, ljudi je bilo dovolj na trgu, da bi nas bili lahko prijeli. Naglo se je razširila po mestu vest, da bodo frankovskega hekim bašija in njegove tovariše zaprli in vse polno ljudi se je nabralo pred konakom.

Toda tem pridnim podložnikom poglavarja vseh pravovernih muslimanov ni niti na misel prišlo, da bi le samo roko iztegnili proti nam. Nobeden ni hotel tvegati, da bi prišel našim konjem pod kopita. Na vse strani so bežali.

Skokoma smo jezdili po ulicah. Kaj se je godilo za nami, za to se nismo zmenili.

Pa kje je bilo sodišče —?

No, smeri vsaj nisem mogel zgrešiti. Ljudje so se v trumah valili v eni sami smeri, vsekakor na sodnijo, da bi videli in slišali, kako bo strumiški vladar in zapovednik sodil Franke. Sam bi bil našel njegovo »palačo« in le bolj radi točnosti in vestnosti sem vprašal starega človeka, ki se je plaho stiskal k zidu, ko smo pridirjali mimo njega:

»Kje stanuje strumiški kâdi?«

Pokazal je po ozki ulici.

»Tjale jezdi, effendi! Na desni v ulici boš zagledal nad vrati polmesec z zvezdo. Tam stanuje.«

Res so tudi drugi hiteli v nakazani smeri. Skokoma smo odjezdili in kmalu našli visok zid in v njem vrata s polmesecem, znamenjem padišahove oblasti.

Pojezdili smo na obsežno dvorišče. Ljudje so že čakali, vsekakor na nas.

Vratom nasproti je stalo uradno poslopje, predalasta zgradba z zeleno pobarvanimi tramovi in modro prepleskanimi stenami. Zeleno in modro — kaka neokusnost!

Dvorišče je bilo silno umazano in zanemarjeno in polno smeti. O tlaku ni bilo sledu. Le ob hiši sem zagledal nekaj kakor hodniku podobnega. Najbrž je bil kedaj tlakan z opeko, pa opeko so znosili kdō ve kam. Le nekoliko vzvišen prostor je dal slutiti, da je tam kedaj potekal hodnik.

In na tistem nekdanjem hodniku in ravno pred vrati je stal star naslanjač s predpotopno, oguljeno blazinico. Blizu njega je ležala klop in obupno molela vse štiri noge v zrak. Vrvi okrog nje in snopi za prst debelih palic so mi vzbujali prijetne slutnje, da vidim pred seboj tisto orodje turške pravice, ki na njem delijo bastonado. Kawwâsi so stali poleg in čisto blizu njih je sedel naš stari znanec, hromi berač Busra, tisti, ki smo ga našli zunaj ob cesti na kamenu.

Nad vse zanimiv je bil njegov obraz, ko nas je zagledal.

Prepričan je pač bil, da nas bodo prignali pred sodišče kot ujetnike. Saj nisem prav nič dvomil, da ima tudi on svoje prste vmes, sovražil je vsaj mene. Zakaj, o tem sem zaman ugibal.

Toda mesto da bi prišli peš in zvezani, smo privihrali na konjih in brez policijskega spremstva —. In to razočaranje je dalo njegovemu obrazu tako neumno začudenje, da bi se mu bil najrajši smejal. Pa njegove oči so se bleščale hudobno in sovražno, ni mi bilo za smeh.

Razjahali smo. Dal sem Očkotu vajeti in stopil h kawwâsom.

»Kje je strumiški kodža bašâ?«

Zapovedovalno sem govoril. Kawwâs je res tudi po vojaško pozdravil in odgovoril:

»Tamle v svojem stanovanju. Želiš govoriti z njim?«

»Da.«

»Napovedal te bom. Povej mi svoje ime in o čem bi rad govoril z njim!«

»To mu bom že sam povedal.«

Porinil sem ga na stran in se obrnil k vratom.

Tedaj pa so se vrata odprla in na dvorišče je stopil neskončno dolg in suh človek, še mnogo bolj suh ko stari Mübârek.

Njegovo koščeno telo je bilo zavito v kuftân, da nog vobče ni bilo videti. Na glavi je nosil turbân, ki je bil kedaj pred petdesetimi ali več leti morebiti bel. Njegov vrat je bil tako suh in dolg, da je komaj nosil glavo. In glava se mu je majala in mu omahovala gor in dol, sem in tja, da sem se resnično bal, vsak hip mu utegne pasti z dolgega vratu.

Začuden je mežikal v mene s svojimi majhnimi, krmežljivimi in rdeče obrobljenimi očmi.

»Kam greš?«

»H kodža baši.«

»Kodža bašâ sem jaz. Kdo si?«

»Tujec.«

»Kaj bi rad?«

»Pritožil se bom.«

Odgovoriti je mislil, pa ni utegnil.

Skozi glavni vhod so pridrveli kawwâsi, vsem na čelu poveljnik. Zagledali so nas.

Osupel je zasopihal poveljnih čete:

»Allâhi wallâhi —! Tule so —!«

Za njimi se je vsula na dvorišče gneča radovednih ljudi. Pa nobeden ni rekel besedice. Tiho je bilo na dvorišču kakor v mošeji. Kraj, kjer je lesena klop

molela svoje štiri noge v nebo, je bil dobrim prebivalcem mesta Strumice svet. Morebiti je že marsikateri ležal privezan k nogam klopi in okušal sladkosti bastonade. In taki spomini so trajni.

Kodža bašâ se je nevoljen obrnil h kawwâsom.

»No, ali jih še niste pripeljali? Ali naj vam dam bastonado mesto njim?«

Narednik je hlastal za sapo in kazal na mene.

»Saj je tamle, gospod!«

»Kdo? Tale?«

»Seveda!«

Nenavadno naglo se je obrnil kodža bašâ k meni in me ogledoval od pete do glave. In glava se mu je majala in zibala na slokem vratu, vsak trenutek bi se mu bila lahko odtrgala. Temno nas je pogledal in osorno povedal:

»Ti si torej ujetnik —?«

»Jaz —? Ne, ujetnik pa nisem!«

»Narednik pravi, da si!«

»Ni povedal resnice!«

»Res je! On je!« je trdil poveljnik pogumnih kawwâsov.

»Si čul?« me je nahrul kodža bašâ. »Rekel si, da laže —. Moj narednik govori vsikdar resnico!«

»Ponavljam, da laže! Si videl, kako smo prišli na dvorišče?«

»Da. Stal sem pri oknu.«

»No, ali nisi videl, da smo prijezdili? Kot svoboden človek, prostovoljno sem prišel k tebi. Tvoji kawwâsi so prišli šele za nami. Ali smo torej njihovi ujetniki?«

»Da! Prispel si sicer nekoliko prej ko kawwâsi, pa poslal sem jih po tebe, da te pripeljejo! Moj ujetnik si.«

»Hudo se motiš!«

»Kodža bašâ sem in nikdar se ne motim! Zapomni si to!«

Strogo in glasno je govoril in glava se mu je tako močno zamajala, da sem mislil, v naročje mi jo hoče vreči. Res strah me je bilo.

»No, pa ti bom dokazal, da se motiš. Ni ga kodža baše na svetu, ki bi me imel pravico imenovati svojega ujetnika.

S tremi skoki sem bil pri vrancu in že tudi v sedlu. Tudi tovariši so koj zajahali.

»Gospod, skozi vrata?« je vprašal Halef.

»Ne, ostali bomo. Le dvorišče bomo izpraznili.«

Bilo je; kot bi vranec razumel moje namene. Zaplesal je po dvorišču, se vzpenjal sedaj na zadnje, pa spet na sprednje noge, prhal in skakal, da so radovedni meščani plašno bežali na vse strani in se stiskali k zidu. V nekaj trenutkih je bilo dvorišče skoraj prazno.

»Zaprte vrata!« je kričal kodža baša.

Izdrl sem bič.

»Kdor se vrat le samo dotakne, ga pogazim!«

Noben kawwâs se ni genil. Zaman je kričal kodža baša svojim podložnikom, nihče ga ni ubogal. Konjska kopita in bič, to je bilo le nekoliko prenevarno.

Pogñal sem vranca tako blizu h kodža baši, da mu je zasopel v obraz. Prestrašen je odskočil, iztegnil dolge, mršave roke in vpil:

»Kaj počenjaš —? Kako se drzneš —? Ali ne veš, kje si in kdo sem jaz?«

»Vse to prav dobro vem. Ampak ti ne veš, kdo sem jaz! Pritožil se bom pri tvojem predstojniku, pri solunskem makredžu. Povedal ti bo, kako je treba sprejeti odličnega effendija, ki potuje tajno!«

Grozeče sem govoril in seveda tudi silno bahavo. Pa razmere so bile take, da sem moral nastopiti kot »odličen effendi«.

Besede so zalegle. Vljudno je vprašal kodža baša:

»Tajno potuješ? Nisem vedel. Zakaj pa mi nisi tega prej povedal?«

»Ker me nisi vprašal po imenu.«

»Pa mi povej, kdo si!«

»Pozneje ti povem. Najprvo moram vedeti, ali sem res tvoj ujetnik. Po tvojem odgovoru bom uravnal tudi svoje obnašanje.«

V zadrego sem ga nagnal.

Dejal je prej, da se kodža bašâ nikdar ne zmoti. In on, zapovednik strumiški in neomejeni vladar svojih podanikov, on bi naj preklical svoje besede —!

Plašno me je gledal in molčal. Glava se mu je nevarno zazibala. Bal sem se, da mu bo vrat zlomila.

»Effendi,« je začel, »res je, da nisi zvezan in da te niso prignali kawwâsi. Zato recimo zaenkrat, da nisi moj ujetnik.«

»Dobro! Naj zadostuje! Ampak naj ti ja ne pride na misel, da bi me zaprl! Pritožil bi se pri makredžu!«

»Ga poznaš?«

»Ali ga poznam ali ne, to tebi nič ni mar! Dovolj je, da midva z makredžem veva, kako je.

Torej po mene si poslal? Iz tega posnemam, da bi rad govoril z menoj. Pripravljen sem. Govori!«

Na smeh me je sililo, ko sem gledal njegov obraz. Bilo je, kot da sva menjala vloge. On, kodža bašâ, je stal poleg svojega ujetnika, ta pa je ponosno sedel na konju —. Jeza in zadrega sta se borili v njegovi duši za prvenstvo.

V silni zadregi je gledal okoli sebe pa nazadnje povedal:

»Motiš se! Nisem poslal po tebe, ker bi rad govoril s teboj. Res sem zapovedal, naj vas priženejo.«

»Res si zapovedal —? Skoraj ne morem verjeti —. Saj ste vendar dobili naročilo od najvišjega sodišča, da morate previdno in pravično nastopati —.

Zakaj pa si zapovedal kawwâsom, da me morajo prignati pred tebe?«

»Pretepli ste mojega kawwâsa in enemu mojih podložnikov si ogrožal življenje.«

»Hm —! Čujem, da ti niso po resnici poročali. Kawwâsa smo pretepli, ker si je bič zaslužil, in enemu tvojih podanikov sem rešil življenje, ker bi ga bil sicer moj konj pogazil, ne pa da bi mu bil življenje ogrožal.«

Spet je majal z glavo.

»Tvoje poročilo doni seveda čisto drugače ko tisto, kar so meni poročali. Preiskoval bom, kdo je prav in resnično poročal.«

»Preiskava je čisto nepotrebna. Ali bi me rad razžalil? Povedal sem, kako je bilo, in tako je tudi res bilo! Niti dvomiti ne smeš o resničnosti mojega poročila. Pa bi še rad preiskoval —! Ne vem, kako naj sodim o tvoji vljudnosti in pravičnosti —!«

Spet je bil v zadregi. Malodušno je povedal:

»Preiskavo moram izvršiti!«

»Čemu? Resnico sem povedal!«

»Verjamem. Ampak tudi tožiteljem je treba dokazati, da je res, kar trdiš!«

»No, ta je druga. Naj bo!«

»Razjahaj! Koj bomo začeli z zasliševanjem.«

Glasno sva govorila in ljudje so naju vsi čuli. Po kâdijevih besedah so pritislili bliže, vsak bi bil rad kar najbolje čul »zasliševanje« in lepše videl zanimivi prizor. Šepet je šel po ljudeh in gledali so nas z očmi, ki sem v njih bral, da nas imajo za velike, imenitne effendije. Tako še pač nikdar in noben človek ni nastopal pred predstojnikom Strumice —.

Kodža bašâ je sedel v svoj predpotopni naslonjač. Dostojanstveno je zamahnil z roko in ponovil svoje povelje:

»Razjahaj in reci tudi svojim ljudem, naj razjahajo! Tako zahteva spoštovanje pred oblastjo.«

»Tudi sam tako sodim. Ampak — oblasti ne vidim nobene!«

»Kako —? Ali sem te razumel —? Oblast sem vendar jaz!«

»Res —? Zmotil sem se. Kdo je strumiški kâdi?«

»Jaz.«

»Torej si obenem kodža bašâ in kâdi, politična in sodna oblast?«

»Da.«

»Ali spada naša zadeva pred politično oblast?«

»Ne. Pred kâdija.«

»No, torej —! Kâdâ — sodišče — mora biti sestavljen iz kâdija, državnega tožitelja, namestnika, porotnika in zapisnikarja. Povej, kje so ti ljudje? Ne vidim drugega ko tebe!«

Spet se mu je glava nevarno zamajala.

»V takih zadevah navadno sam razsodim.«

»Ako so prebivalci mesta Strumice s tem zadovoljni, je to popolnoma njihova zadeva. Mi pa poznamo postavo, ki velja v deželah padišaha, in zahtevamo, da se je držiš!«

»Sklical bom prisednike.«

»Ampak pohiti! Ne utegnem čakati.«

»Pa boš le moral čakati!«

»Zakaj?«

»Ne vem, ali bomo zapisnikarja kmalu našli, in porotnik je odpotoval. Šele v nekaj urah se vrne.«

»Neprijetna reč! Sodne prisednike boš šele iskal? Kaj poreče makredž, če mu pripovedujem o razmerah pri strumiški sodniji?«

»Saj mu ni treba nič praviti! Le mirno počakaj! Čisto zadovoljen boš!«

»S čim?«

»Me ne razumeš?«

»Ne.«

»Pridržati vas moram, da se zberejo prisedniki. Pa dobro se vam bo godilo, seve kolikor dopuščajo razmere.«

»Čuj me! Godilo se nam bo tako dobro, kakor sami hočemo! Praviš, da nas boš pridržal —? Mar

misliš, da nas boš res zaprl? Povedal sem ti že, da tega ne bom dovolil.«

»Postava zahteva tako.«

»Sam si delaš postave in tistim postavam se jaz vsaj ne bom pokoril. Tožili so me pri tebi, praviš. Dobro! Zadovoljen sem, da sodnija zadevo preišče. Prišel bom pred sodišče, ampak svobode si ne dam vzeti!

Vrnil se bom v konak in tam počakal, da me pokličeš.«

»Tega ne morem dovoliti.«

Vstal je.

»Kaj pa misliš storiti?«

»Če nočeš ostati prostovoljno, te bom siloma pridržal.«

»Beži beži —! Že enkrat si poslal svoje kawwâse po mene. In kaj so dosegli? Nič! In prav tako malo bi jim uspelo, če jim iznova zapoveš, naj me primejo!

Če si pameten, pusti nas pri miru in ne osmeši se pred prebivalstvom! Dam ti besedo, da ne bom pobegnil. Povabi me pred sodišče, prišel bom.«

Uvidel je menda, da je najbolje, če se izogne prerekanju in sramoti. Po kratkem razmišljanju je dejal:

»Odličen tujec si, tajno potuješ. Zato sprejemem tvoj predlog. Toda slovesno mi moraš obljubiti, da ne boš ušel!«

»Obljubim ti!«

»Daj mi roko! Tako je predpisano.«

Dal sem mu roko.

Glasno bi se bil najrajši nasmejal, pa ohranil sem primerno resnobo, kakor se spodobi pred oblastjo.

Vljudno sem se poslovil in odjezdili smo.

Ljudje so se nam spoštljivo umaknili. Turški kâdi velja za nezmotljivega sodnika. Kar reče, to drži. In stari strumiški kodžâ bašâ pač tudi ni bil izjema. Toda tisti dan je dobila njegova nezmotljivost močen sunek. Preklicati je moral lastne besede —.

To je gotovo tudi sam čutil. Temno je gledal za nami.

Pa še eden je bil nezadovoljen z izidom »zasliševanja«. Namreč hromi berač Busra.

Slučajno sem se ozrl po njem in da sem boječ človek, res prestrašil bi se bil, tak grozeč in srdit pogled se mu je zabliskal v temnih očeh. Ibârek je pravil, da je bebast človek. Dvomil sem. Človek, ki se mu iz oči bliska tako satansko sovraštvo, tak človek ni bebast. Vse bolj sem bil prepričan, da je njegova bebavost le krinka, ki se pod njo skriva vse drugačen človek.

Pa zakaj me je ta človek tako strastno sovražil —?

Njegovo sovraštvo ni bilo zgolj slučajno, nagonsko, ni bilo sovraštvo reveža do bogatina, ni bilo sovraštvo fanatičnega mohamedana do tujca. Premišljeno je bilo, utemeljeno.

Ampak zakaj me je sovražil —? Kaj sem mu storil —?

In tudi tega sem se vse bolj zavedal, da sva se že nekje srečala. In tistikrat se je nekaj med nama zgodilo, kar je bilo menda vzrok njegovega sovraštva. Pa kje sva se srečala —? V kakih okoliščinah —? Neprijetne so bile za mene, to sem čutil. Kaj se je tistikrat zgodilo —?

Zaman sem si belil glavo.

In vse močnejša slutnja mi je vstajala, da bova s tem človekom še trčila skupaj. Kajti da ni bil samo berač, o tem sem bil prepričan. Slutil sem tudi, da je kakorkoli v zvezi z zadevo, ki sem radi nje prišel v Strumico, da je v stikih z našimi ubežniki.

Strogo ga je bilo treba opazovati.

V.

V razvalinah strumiškega gradu.

Ibârek in njegov svak sta bila vsa srečna, da smo se svobodni vrnili. Pripovedoval sem, da nas čaka obravnava.

»Te je strah, effendi?« je vprašal Ibârek.

»Le nič se ne bojta za nas! Starega strumiškega kâdija se prav nič ne bojimo. Sijajno ga bomo ugnali!«

Vprašal sem handžijo, ali ima zanesljivega človeka pri hiši.

»Čemu bi ga rabil?«

»Poslal ga bom na sodišče. Opazoval bo berača.«

»Imam takega človeka. Koj ga pokličem.«

Mož je prišel. Ni mu bilo videti, da bi se koga bal ali da bi bil preveč praznoveren. Poslal sem ga h kodža baši in mu naročil, naj skrivaj opazuje berača in naj mi pride koj poročat, če bi odšel.

Halef je čul naročilo. Ko sva bila sama, me je vprašal:

»Gospod, zakaj daš berača opazovati?«

»Zdi se mi, da nekaj ni v redu z njim.«

»Kako to?«

»Ali nisi videl, kako grdo nas je gledal?«

»Nisem ga opazoval.«

»Opazuj ga, ko se spet srečamo! In čisto tako mi je, kot da sem ga že nekje videl.«

»Kje?«

»Ne vem. Ugibal sem že in si belil glavo, pa zaman. Daleč nekje je bilo. Vsekakor na enem mojih potovanj.«

»Motiš se!«

»Mislim da ne. Moje slutnje me navadno ne varajo.«

»Pomisli, da je pohabljen berač! Hrom in bebast! Praviš, da si ga srečal nekje daleč odtod —. Kako bi bil tak hrom človek prilezel v Strumico —? Saj se komaj vleče!«

»Hm —! Morebiti pa se le dela hromega —.«

»O ne! Videti mu je, da je velik revež. Motiš se, gospod! Večkrat se pripeti, da mislimo, tega ali onega človeka smo že nekje videli. To je radi tega, ker so si ljudje podobni. Tudi meni se tako godi.«

»Tebi —? Si tudi ti berača že kje videl?«

»Berača ne. Pač pa Mübâreka. Čisto tako mi je, kot da sva se že nekje srečala.«

»Res —? Zanimivo!«

»Kajne!«

»Posebno radi tega, ker, se tudi meni zdi, da sem Mübâreka že nekje srečal.«

»Se pač oba motiva! Ti o beraču, jaz pa o Mübâreku. Sva pač oba nekoga videla, ki jima je bil podoben.«

»Ne! Njega samega sem videl. In tudi on naju je spoznal! Ali nisi opazil, kako naju je gledal!«

»Da! Naredil se je, kot da ničesar ne vidi. V tla je gledal, pa izpod obrvi naju je opazoval.«

»Izdal se je!«

»In vendar se tudi glede Mübâreka motiš! In tudi jaz se motim. Tisti človek, ki ga zamenjava z Mübârekom, tisti je imel dolgo brado, ves zaraščen je bil.«

»Tako —?«

»Da! Če bi imel stari Mübârek dolgo brado, bi bil čisto podoben tistemu človeku.«

»In kje si tistega bradatega človeka videl?«

»Tega žal ne vem.«

»Čudno —! Ampak najsi bo kakorkoli, pred Mübarekom in pred beračem Busro se je treba čuvati! In — hm!«

»Kaj?«

»Morebiti se nama je čuvati le pred enim samim človekom —.«

»Kako misliš to?«

»Mislim tako, da Mübârek in berač nista različna človeka —.«

Zavzet me je gledal.

»Effendi —! Kako moreš kaj takega misliti —!«

»Mübârek in berač Busra sta ena oseba.«

»Ni mogoče —!«

»Seveda ne vem, odkod sem to misel vzela. Pa misel se mi je rodila in ne morem se je iznebiti.«

Konakdži naju je zmotil v ugibanju. Prišel je praviti, da pošilja kodža bašâ kawwâse po mestu in zbira prisednike sodišča.

»Tudi Mübâreka boš videl!«

»Njega —? Kje?«

»Sodni zapisnikar je.«

»On —? Kdo ga je imenoval?«

»Kodža bašâ.«

»Se poznata?«

»Dobra prijatelja sta si.«

»O jej —!«

»Zakaj se čудиš?«

»Nič se ne čudim. Pravim le, da je ovca izgubljena, če se pobratita volk in lisica.«

»Misliš, da sta Mübârek in kodža bašâ hudobna človeka?«

»Poštena gotovo nista.«

»Effendi, zelo se motiš!«

»Tako —? Misliš, da je kodža bašâ pošten človek? Bolje bi ga moral poznati ko jaz!«

»Ne, kodža bašâ ni dober človek. Nasilen je in krivičen. Ampak moč ima, vse se ga boji in nič mu ne moremo.«

»In Mübârek?«

»Mübârek je dobronik mesta in okolice. Vse ga ima rado. Če nočeš, da te ljudje zasovražijo, ga pu-
sti pri miru!«

»Meni se zdi, da je Mübârek prokletstvo za vso
deželo.«

»Pomisli vendar, svetnik je!«

»Svetnik —? Ne!«

Konakdži ni bil nič boljši ko njegov svak —.
Oba sta bila vkljub svoji uvidevnosti in razumnosti
praznoverna kakor vsi njuni rojaki.

Konakdži se je razvnel.

»Vse bolezni ozdravi!« je zagovarjal Mübâreka.
»In če hoče, bi tudi mrtve obujal.«

Hm —! Spet nova zmožnost, ki jo je Allâh »po-
daril« Mübâreku za njegovo svetost —.

»Ali je sam rekel, da zna tudi mrtve obujati?«

»Sam!«

»Grdo je lagati!«

»Gospod, glej, da te ne slišijo ljudje!«

»V obraz bi mu tako povedal, če bi vpričo mene
kaj takega govoril.«

»Izgubljen bi bil! Svarim te, čuvaj se ga!«

»Zakaj bi bil izgubljen?«

»Prav kakor zna mrtve obujati, tako zna tudi
življenje vzeti.«

»Torej umoriti —? Verjamem!«

»Ne! Niti dotaknil se te ne bo! Neko besedo po-
ve, pa si mrtev!«

»Torej je tudi čarovnik?«

»Da, čarovnik je!«

»Svetnik — pa čarovnik! Kako se to ujema —?
Sami sebi si nasprotujete!

Pa tamle prihaja tvoj hlapec!«

Hlapec je prišel in javil, da je berač pravkar
zapustil sodnijo.

»Si videl, kam je šel?«

»Da. V hrib k razvalini.«

»Po kaj neki?«

»Najbrž k Mübâreku.«

»Ga obiskuje?«

»Pogosto.«

»Zakaj pa ga svetnik Mübârek ne ozdravi?«

»Mar vem —? Bo že vedel, zakaj ne.«

»Povej, si že kedaj videl Mübâreka in berača skupaj?«

Mož je nekaj časa pomišljaj pa povedal:

»Ne, nikdar še ne.«

»Če ga berač tolikokrat obiskuje, sta si vendar dobra prijatelja, kajne —?«

»Seveda —!«

»Kako pa, da se potem drug drugega izogibljeta —?«

»Hm —! Čudno —! Res se ne spominjam, da bi ju bil kedaj videl skupaj —.«

»Tudi meni se to zdi čudno. Morebiti pa se mi posreči, da zadevo pojasnim.

Rad bi videl, kaj bo berač na hribu počenjal. Ga lahko opazujem? On mene seveda ne sme videti.«

»Pojdi! Peljal te bom na tak kraj, kjer ga boš dobro videl, on pa tebe ne.«

»Dobro! Pelji naju!«

Tudi Halefa sem namreč mislil vzeti s seboj. Nameraval sem izvršiti svoj drzen načrt, ki sem ga že ves dan pripravljaj.

Vtaknil sem daljnogled v žep in šli smo.

Hlapec naju je peljal čez dvorišče na vrt in ven za mesto. Pokazal je na levo v hrib.

»Glej, tamle leze! Pol ure bo rabil, da pride do razvalin. Izlahka ga bomo prehiteli.«

Stopili smo na desno v hrib. Goščava je krila po-bočje vse do vrha. Berač je lezel po odprtem svetu med nasadi melon. Dobro smo ga videli, sam pa nas ni mogel opaziti, ker nas je skrivala goščava.

Poslal sem hlapca nazaj, berač sam nama je kazal pot. In razen tega bi mi bil le v napotje pri udaru, ki sem ga nameraval.

Naglo sva stopala v hrib. Ostala sva blizu roba goščave, da nisva izgubila berača iz oči.

Vedel je, da ga vidijo iz mesta, počasi je lezel, točno se je držal svoje vloge hromelega berača, pogosto je počival. Prepričan sem bil, da bo kmalu vrgel v stran svojo beraško krinko.

Prispela sva do gozda, ki je kril vrh, in krenila na levo, koder je moral priti berač. Tam sem sedel v mah.

»Zakaj sva ga šla opazovat, gospod?« je vprašal Halef. »Bi rad kaj posebnega zvedel?«

»Seveda. In še nekaj zelo zanimivega!«

»Kaj?«

»Rad bi videl, kako se bo berač Busra spremenil v svetnika Mübâreka.«

»Torej res misliš, da sta oba ena in ista oseba?«

»Prepričan sem.«

»Videl boš, kako se motiš!«

»Mogoče. Pa ne verjamem. Počakajva! Prišel bo tule mimo, skrila se bova in mu od daleč sledila, če bo treba.«

Nekaj časa sva še čakala, potem pa sva se morala skriti. Berač je prihajal.

Stopil je v gozd in se previdno ozrl. In ko nikogar ni opazil, se je na mah čisto spremenil.

Bergle so zletele po tleh, ohromeli berač »brez hrbtnega mozga«, ki je komaj noge vlekel za seboj, se je strumno vzravnaval, se stezal in pretegoval, ker ga je od prisiljene, sključene hoje seveda vse bolelo, pobral spet bergle, stopil v gozd ter izginil za grmom.

Vse sva natančno videla.

Dregnil sem Halefa.

»Čudež se je zgodil —! Hromi berač je vrgel bergle v stran pa hodi z zdravimi nogami, kakor vsi drugi umrljivi ljudje, če so zdravi —!«

Halef je bil nem od čudenja.

»Gospod, se le zdi, da si prav slutil!«

»Seveda sem. Pa pazi! Še drug čudež boš videl.«

»Pojdeva za njim?«

»Ne.«

»Pa si dejal, da bi ga rad opazoval. Šel bo dalje —. Najbrž k razvalinam —.«

»Čemu?«

»Da se bo doma preoblekel.«

»Ne. Ni neroden! Za grmom se bo spremenil in kot Mübârek se bo vrnil v mesto.«

»Za grmom —? Kako se more za grmom preobleči v svetnika —? Boš videl, domov pojde! Za njim morava!«

»Ne pojde v kočo, ker tudi ne utegne. Mudi se mu.«

»Kam?«

»Si pozabil, da je sodni zapisnikar? Prisedniki se že zbirajo. Prepozno bi prispel, če bi šel k razvalinam.«

»Pa počakajval!«

Naravnal sem daljnogled na mesto, kjer je lopov izginitil.

Še je tičal v grmu. Videl ga sicer nisem, pa vejve se je majalo.

In čez pet minut je stopil izza grma — svetnik Mübârek.

Halef je zazijal.

»Allâh akbar — Allâh je velik —! Kdo bi si bil mislil, da boš tako točno uganil —!«

»Slutnja mi je pravila. In slutnje mene navadno ne varajo.

Tale svetnik je velik lopov in zločinec! Morebiti se mi posreči, da ga razkrinkam.«

In kakor sem napovedal, tako se je zgodilo. Mübârek je krenil ob robu gozda navzdol proti mestu.

»Glej, gospod, v mesto gre! Pojdeva za njim?«

»Mi na misel ne prihaja! Važnejši posel imava tu gori!«

»Kak posel?«

»Ne uganeš?«

»Ne.«

»Njegovo stanovanje bova preiskala in razvaline si bova ogledala. Gnezdo je prazno, ni izlahka najti lepše prilike.«

»Saj res —! Pojdiva! Hiteti morava!«

»Le počasi! Najprvo bova pogledala na kraj, kjer se je iz berača razvil svetnik. Morebiti najdeva sled, ki nama pove, kako se je tista čudovita sprememba zgodila —.«

Mübârek je dostojanstveno stopal ob nasadih v mesto, midva pa sva pohitela h grmu, kjer se je »spremenil«.

Mahovje je bilo pohojeno, drugih sledov pa ni bilo videti.

Spet se je Halef čudil.

»Kje pa so bergle?«

»Kaj misliš?«

»Nevidne jih je naredil —.«

»Kaj še! Misli malo!«

»Res ne vem, kje bi jih bil skrila —.«

»Pri sebi jih ima!«

»Pa jih ni bilo videti, po sva ga srečala pri studentu —.«

»Hm —! Ni treba ravno, da jih vidno nosi —. Morebiti pa so zlozljive — in kadar jih ne rabi, jih skrije pod kuftânom.«

»Bi mu ne bile nerodne?«

»Vsekakor so mu nerodne.«

»Zakaj pa jih ne skrije v grmovju?«

»Bi bilo še bolj nerodno. Kadar bi se hotel spremeniti v berača, bi se moral vsikdar vrniti nazaj h grmovju, kjer je skrila bergle. Če jih nosi s seboj, pa se lahko kjerkoli spremeni. To je eno. Drugo pa je, da bi utegnil bergle najti nepoklican človek — in pri kraju bi bilo z beračem Busrol!«

»Res! Hm —, gospod, tako čudno se mi vse to zdi — prav kakor v pravljicah!«

»Ti rad verjamem! V velikih mestih na zapadu se godijo še vse bolj čudne reči!

Ampak — hm! Na nekaj sem se spomnil —!

»Na kaj, gospod?«

»Ibârek je pravil, da se čuje, kako mu kosti šklepetajo —.«

»Da! Tudi sam sem čul.«

»Kaj misliš, ali mu res kosti šklepetajo —?«

»Misliš da ne?«

»Neumnost! Naj je še tako suh, kosti mu ne bodo nikdar ropotale!«

»Kaj pa je bilo tisto?«

»Njegove bergle.«

»Allâh —! Res —!«

»Tako je! In nič drugače. In s tem je Mübârekova nevidnost razkrinkana in rešena, vsaj za naju. Že tistikrat sem slutil, da je tako, ko je berač nenadoma izginil s ceste in je mesto njega Mübârek prišel mimo studenca.

Pojdiva h koči!«

»Skozi gozd?«

»Ne. Po poti. Opazil sem jo iz doline in si jo zapomnil.«

»Kaj pa če naju iz mesta vidijo?«

»Mübârek naju ne bo videl. In če naju drugi vidijo, pa nič ne de. Saj bodo itak kmalu vse zvedeli.«

»Kaj bodo zvedeli?«

»Ne veš, koga pojdeva sedajle iskat?«

»Ne.«

»Si pozabil, kdo se skriva v razvalinah?«

»Naše ubežnike misliš?«

»Koga pa.«

»Nje pojdeva iskat?«

»Da.«

»Kako pa jih boš našel?«

»Poiskala bova sledove njihovih konj.«

»Tu gori?«

»Seveda! Ali mar misliš, da so pustili konje v mestu?«

»Gotovo ne. V mestu se najbrž niti pokazali niso.«

»Tako tudi jaz sodim. Jezdili so naravnost na hrib in vzeli konje s seboj v razvaline.«

»Če že niso spet odpotovali —.«

»Ne še.«

»Kako veš to?«

»Saj še čakajo na tista dva capina, ki ju je Ibârek tako lepo prevaril in upijanil in ki sedajle brez dvoma še ležita pijana do nezavesti kje v kakem kotu. Na tista dva čakajo, da jim sporočita, kako so z nami opravili v Melniku.«

»In Mübârek, misliš, da jih je skrtil?«

»Gotovo. Njihov zaveznik je, čeprav se da za svetnika kregati.«

»Kako pa jih boš našel?«

»Lahko gotovo ne bo. Razvaline so razsežne, kdo ve, kje v kaki kleti ali v kaki skriti sobi jih je Mübârek nastanil. Njihovi konji nam edini utegnejo pokazati pot k njim.«

»Misliš, da boš našel njihovo sled?«

»Upam.«

»Ampak precej časa je že minilo —!«

»Nič ne de. Tisti trije lopovi niso nikaki Indijanci, da bi znali zabrisati sled za seboj. Jim vobče na misel ne pride, da bi utegnil kdo njihovo sled iskati, so preneumni.«

»Da! Ti pa znaš brati vse sledove! Radoveden sem, ali ti bo topot uspelo.«

Tudi sam sem bil radoveden, ali mi bo, in prav nič posebno nisem zaupal svoji bistrumnosti. Le da tega Halefu nisem pokazal.

V peščeni puščavi ali pa na travnati preriji je sled seveda lahko najti, pa če je tudi že nekaj dni stara. V obljudenih krajih in še celò v bližini mesta pa je tako iskanje zelo težavno in nehvaležno.

Stopila sva ob robu gozda do poti, ki je peljala iz mesta v hrib. Prave poti ni bilo, le bolj smer. Svet je bil kamenit, tu pa tam je rastel šop trave.

Počasi sva hodila, ostro sem opazoval kamenita tla. Pa ničesar nisem našel. Morebiti pa ubežniki niso jezdili po poti —? Morebiti so prišli od druge strani v hrib —? Zarana so prispeli, mestu so se izognili —.

Tako sem ugibal, ko sem že precej visoko v pobočju opazil v mehkem mahu vtiske konjskih kopit. Od desne sem je prihajala sled iz gozda in krenila na »pot«.

Naglo sva stopila za njo in kmalu prispela na vrh. Jasa se je odprla. Onstran jase je molelo sivo zidovje iz gostega zelenja. Ob razpadli steni je sloanela koča, sirovo postavljena iz kamenja in brun.

»Tisto je Mübârekova kočal« je menil Halef.

»Vsekakor!«

»Pojdival!«

Mislil je stopiti na jaso. Zadržal sem ga.

»Stoj! Najprvo se morava prepričati, ali naju res nihče ne opazuje!«

»Saj ni nikogar blizu!«

»Teča ne veval!«

»Čula bi ga ali pa videla!«

»O hadži Halef Omar —! Mislil sem, da si duhovitejši in previdnejši —!«

»Kdo bi naju naj opazoval? Kdo bi tičal v tisti napol razdjani bajti?«

»Kaj pa ubežniki —? V razvalinah so skriti. Kako lahko utegne biti, da je kateri kje blizu kočal skrit! Opazil bi naju in ves naš trud bi bil zaman. Ušli bi nam ali pa bi se zgodilo še kaj hujšega.

Počakaj, da se vrnem!«

Smuknil sem ob robu jase v polkrogu h kočal, prisluškoval in prežal.

Nič se ni genilo. Poskusil sem še na drugi strani,
poskusil tudi pri vratih. Zaprta so bila. Nikogar ni
bilo blizu.

Vrnil sem se k Halefu.

Ob razpadli steni je slonela koča. (K str. 566.)

»Res ni nikogar. Pojdiva! Poiskala bova sledove
konj.«

»Konj, ki jih nikjer ni videti —!«

»Jih bova že našla.«

Tla so bila kamenita, sledov ni bilo videti. Stopila sva v gozd. V mehkem mahu ostane konjska sled dolgo vidna.

V gozdu sva našla studenec, iz skale je izviral in se izgubljal v mahu. Ob robu studenca je zelenela trava.

Konje je treba napajati. In najbrž so jih napajali pri studencu, prihajali so in odhajali. Če kje, sem moral pri studencu najti kako sled.

Preiskal sem bližnjo okolico. Res —! Trava je bila mestoma popasena. Cvet zlatice je ležal odtrgan ob vodi. Pobral sem ga in ga ogledoval.

»Zakaj ga ogleduješ?« je menil Halef. »Zlatica je, druga nič.«

»Povedala mi bo, kedaj so konje napajali.«

»Misliš?«

»Da. Poglej si jo! Ali je ovenela?«

»Ne. Sveža je še.«

»Ker je ležala ob vodi. Da je ležala tamle na skalnatih tleh, bi bila že vela. Pa prašne niti so se že povesele. Pred poldružo uro približno je bila utrgana. Pred poldružo uro so torej peljali konje napajat.«

»Kaj pa, če jo je človek utrgal?«

»Mogoče. Pa glej sem! Ali jejo ljudje travo?«

»Seveda ne.«

»In tu je trava popasena. Tule leži nekaj izpipanih bilk. Poglej si jih! Vele so že, ker niso ležale ob vodi. Čisto prav sem računal, da so bili konji pred poldružo uro tu.

Najti še morava, odkod so prišli in kam so jih odgnali.«

»Kako boš to našel?«

»Kakorkoli. Tamle je zidovje razvaline. Skozi tisto steno niso mogli. Poiskati morava kako odprtino.«

Šla sva h koči in se ločila. Halef je šel na desno, sam pa sem krenil na levo in iskal ob robu jase.

Na nasprotni strani sva se sešla. Halef ni nič našel, jaz pa tudi nič. Ker se nisem zanesel na njegove oči, sva njegov polkrog še enkrat preiskala.

»Zelo dobro sem pazil, gospod! Tod niso hodili!«

»Bomo videli!«

Med iglastim drevjem je stalo tudi listnato. Košat javor je nizko spuščal svoje veje in tam sem našel, kar sem iskal.

Pokazal sem vejo Halefu.

»Poglej, Halef! Kaj vidiš?«

»Nekdo je smukal listje.«

»Tisti nekdo je bil konj.«

»Morebiti pa tudi človek?«

»Ni verjetno. Pojdiva dalje!«

Kameniti svet se je umikal mahu in v njem sva videla čisto razločno sledove kopit. V zidu je bila predrtina in za njo je bil širok prostor, obdan od visokih sten. Morebiti nekdanja slavnostna dvorana.

Predrtini nasproti so peljala podrta vrata v drug, prvemu podoben, pa manjši prostor. Trojna vrata je imel. Vstopil sem.

Na tleh ni bilo nobenega sledu. Prva in druga vrata so peljala v majhne, razpadle sobice, tretja pa na širok prostor. Najbrž je bil prej kedaj dvorišče. Tla so bila pokrita s kamenitimi ploščami.

In tam mi je pokazal Halef, ves ponosen na svojo duhovitost, čisto nedvomno sled, — konjski odpadek.

Kar vpil je.

»Tule so bili —! Vidiš, da znam tudi jaz sledove brati —!«

»Da! Občudujem te! Res si zelo duhovit!

Pa ne kriči na ves glas! Konji so gotovo blizu tu nekje. In kjer so konji, bodo tudi jezdec.«

Ozirala sva se.

Nič ni bilo videti. Dvorišče je imelo le eden vhod, tisti, ki sva skozi njega prišla. Same visoke stene so naju obdajale, nobene odprtine, niti luknje nisem opazil. Stena, ki je stala nasproti vhodu, je bila gosto obraščena z bršljanom.

»Dalje ne moreva. Nobenih vrat ni!« je menil Halef. »Konji pa so bili tukaj, tisto je gotovo.«

»Da! Dokazal si!«

»Sedaj pa jih ni več!«

»Tukaj jih seveda ni, kakor je videti. Pa da bi ne bili v razvalinah, o tem dvomim. Poglejva!«

Seveda sva govorila le šepetaje. Počasi sva stopala ob stenah.

Ko sem se približal z bršljanom obraščeni steni, se mi je zazdelo, da navoham konje.

Da hlev navohaš, to je znano. Konjski hlev pa boš navohal že od daleč po hudem, ostrem duhu. In tak vonj mi je udaril v nos, ko sem stal ob bršljanu.

Mignil sem Halefu. Povohal je.

»Konji so blizu!« je šepnil.

Preiskala sva bršljan in začudena našla, da zakriva vhod. Tako nagosto je visel čez odprtino, da bi je ne bil našel, če bi ne bil navohal konj.

Odgrnila sva veje. Majhna sobica je ležala pred nama, prazna je bila.

Vstopila sva.

Vhodu nasproti je bil spet odprtina. Konj je prhnil.

»Bodiva previdna!« sem šepnil Halefu. »Tamle so konji! Samokrese v roke! Na vse morava biti pripravljena! Branili se bodo.«

»Jih primeva?«

»Mogoče.«

»Ali pa pojdeva rajši po policijo?«

»Kakor bo kazalo. Vrv imam v žepu. Ne bo zadostovala za tri.«

»Vzel sem jermene s seboj za vse slučaje.«

»Dobro! Pojdiva! Pa tiho!«

Smuknila sva skozi odprtino. Previdno sem pogledal krog sebe.

Zunaj so stali konji in obirali koruzne storže. Ozka odprtina se je odpirala v steni. Zdelo se mi je, da čujem pridušene glasove.

Res —! Glasen smeh je zadonel, nekdo je nekaj pravil. Besed nisem razumel.

»Tamle so!« sem šepnil Halefu. »Počakaj! Pogledal bom.«

»Za Allâhovo voljo! Pazi, gospod!«

»Ne boj se! Če slišiš streljanje, pridi na pomoč!«

Najrajši bi bil po vseh štirih lezel mimo konj. Pa splášili bi se bili. Človeka, ki stopa vzravnan, se navaden konj ne boji. Rahlo rahlo sem stopil mimo njih.

Konji so me seveda videli. Eden je nemirno prhal. Nihče se ni zmenil za svarilo. Pač niso bili Indijanci in tudi ne beduini! Tudi meni bi bilo prhanje koj sumljivo.

Prekoračil sem prostor in legel ob steni na tla. Počasi sem se porival dalje in pomaknil glavo trdo ob tleh skozi odprtino.

Da, tamle so sedeli v majhni sobi in kvartali. Manah el-Barša in Barûd el-Amazat sta mi kazala hrbet, tretji je bil obrnjen proti vhodu. Ni me opazil. Skrival sem glavo za kamenom.

Njihove puške so slonele v kotu. Tudi nože in pištole so odložili.

Obrnil sem se.

Halef je že stal pri vhodu. Mignil sem mu, prišel je k meni.

Spet je boječe prhnil konj in spet se kvartavci niso zmenili za svarilo. Halef je legel poleg mene na tla in pogledal v sobo.

»Hamdulillâh —!« je šepnil. »Imava jih! Kaj bova storila?«

»Prišla jih bova in zvezala, ker vse tako lepo kaže. Si zadovoljen?«

»Da! Pa kako jih primeva?«

»Ti primeš jetničarja, jaz pa druga dva.«

»Zakaj pa ti dva —? In najnevarnejša!«

»Opravil bom z njima.«

»Naprej!«

Potegnil je jermene iz žepa toliko, da jih je imel koj pri roki.

Pravkar je Barûd el-Amazat zagodrnjal:

»Wai bašînâ —! Kaj ti na misel prihaja! Nas ne boš osleparil! Vemo, da goljufaš pri igri! Še enkrat mešaj!«

»Nehajmo rajši!« je predlagal Manah el-Barša.

»Čemu bi naj drug drugemu kradli denar iz žepa?«

»Prav si povedal! Igra je dolgočasna in odkar je prinesel Mübârek tisto neumno vest, mi ni nič več za njo.«

»Morebiti pa se je zmotil.«

»Ni mogoče! Saj sem mu tistega človeka tako natančno opisal, da ga mora na prvi pogled spoznati.«

»Allâh naj ga ugonobi! Čemu leta za nami? Kaj smo njemu pravzaprav storili? Pri miru naj nas pustil!«

»Pustil nas bo pri miru! Jutri zarana bo mrtev človek.«

»Če nam uspe —!«

»Bo! Mübârek je mogočen. Dosegel bo, da bo kodža bašâ tiste pse zaprl. In po noči jih pobijemo.«

»In če jih ne zapre?«

»Jih poiščemo v konaku. Mübârek mora pozvedeti za položaj. Spremenil se bo v berača.«

Lep načrt —! Torej enostavno ubili nas bodo —! Mübârek jim je najbrž že prinesel vest, da smo prišli.

»Rad bi ga videl,« je menil jetničar. »Če se ga bojijo taki ljudje, kakor sta vidva, mora biti nevaren človek.«

»Šejtân je, džaur, ki se naj peče in cvre v najgloblji džehenni!« je ropotal Manah el-Barša. »V

Odrinu je letal za menoj po vseh ulicah in cestah. Vse sem poskusil, da bi ga prevaril, pa me je le našel. In tisti mali lopov je prav tak šejtân! Da bi ga bili tistikrat v hlevu zaklali, mesto da smo ga pustili živeti —! Rad bi vedel, kdo sta ona druga dva. Pa umreti morata! Šejtân je z njimi, sicer bi ne bili ušli iz Melnika!«

»In prav neumno so se jih menda lotili naši ljudje!«

»Vsekakor! In sela še tudi nista prišla. Ni druge pomoči, sami si moramo pomagati. In ne bo zastonj. Tisti vranec sam je vreden, da jih vse štiri ubijemo. In njegovo orožje je izvrstno.

Komaj že čakam, da se vrne Mübârek. Ako nam uspe, da se jih nocoj iznebimo, smo varni in brez skrbi. Lastnoročno bom lopovu zasadil nož v srce!«

»Le kar poskusi!«

Tako sem povedal, skočil in ga treščil s pestjo ob tla. Nepremično je obležal.

Tovariša sta otrpnila. In to je bila najina sreča. Zgrabil sem Barûd el-Amazata za vrat in ga stisnil. Zakrilil je z rokami in obležal kakor vreča.

Halef se je vrgel na jetničarja, ki od samega strahu na obrambo niti mislil ni.

Držal sem še Barûd el-Amazata nekaj časa za vrat, da se je popolnoma onesvestil, pa šel Halefu na pomoč. Zvezala sva jetničarja.

Položila sva Barûd el-Amazata in Manah el-Baršo s hrbtom drugega ob drugega, pa tako, da je imel eden glavo pri nogah drugega. Nato sva ju tesno povezala, da se geniti nista mogla.

Preiskala sva jim žepe in sedla ter našla Ibârekov denar, zlatnino in mnogo drugih reči. Manah el-Barša je imel lepo vsoto denarja s seboj.

Jetničar ni bil nezavesten. Gledal naju je, pa besede ni zinil. Ni naju poznal, pa si je lahko mislil, kdo da sva. Res je imel zajčjo ustnico.

Halef ga je sunil z nožo.

»Lopov, ali veš, kdo sva?«

Ni odgovoril.

»Si razumel —? Vprašam te, če veš, kdo da sva? Odgovori, sicer ti dam okusiti bič!«

»Vem!« je zagodel.

»Pravil si, da bi nas rad poznal. Želja se ti je hitro izpolnila. Si pač nisi mislil, da bo takole prišlo, kaj?«

Barûd el-Amazat se je zavedel. Odprl je oči in z grozo strmel v mene.

»O jazik — o joj —, vse je izgubljeno!«

Halef se mu je škodoželjno smejal.

»Da! Izgubljeni ste! Zadela vas bo usoda, ki ste jo namenili nam! Umoriti ste nas mislili!«

»Ni res!«

»Molči! Vse sva čula!«

»Tovariša sta vas mislila umoriti, jaz ne.«

»Ne laži! Čisto natančno veva, pri čem da sva z vami!«

Tudi Manah el-Barša se je zgenil, kolikor so mu vezi dovoljevale. Pogledal je po naju pa spet zaprl oči.

»No, ali naju boš pozdravil?« se je zadrhl Halef nad njim in ga udaril z bičem.

Spet je odprl oči, pogledal po Halefu pa po meni in spet po Halefu pa dejal:

»Vrnita nam svobodo!«

»Da bi bila neumna!«

»Plačam vama!«

»Nimaš toliko denarja!«

»Bogat sem, zelo bogat!«

»Nakradel in naropal si denar! Odvzeli ti ga bodo!«

»Nihče ga ne najde.«

»Pa naj ostane, kjer je. Ne potrebujemo ga! Gospod, kaj počneva z njimi? V mesto jih ne moreva spraviti —.«

»Ne. Naj ležijo tukaj, da pridemo po nje.«

»Ušli bodo —.«

»Poskrbela bova, da ne bodo mogli.«

»Ampak tisto, kar so nakradli, tisto vzameva s seboj?«

»Vse bova pustila kakor je. Policija mora vse tako najti, kakor sva našla midva.«

Pobrala sva njihovim konjem vajeti in drugo jermenje, položila jetničarja poprek čez Manah el-Baršo in Barúd el-Amazata ter jih zvezala in povezala še posebej, da se niti geniti niso mogli.

In nato sva odšla. Ujetniki niso rekli besede. Tudi niso imeli kaj reči. Grožnje bi bile le smešne, prošnje pa so bile zaman.

Ko sva prispela na jaso, je stopil Halef k Mübârekovi koči, da pogleda, ali so vrata še zaprta.

»Lepa reč, če bi bil lopov že doma, pa bi nam ujetnike osvobodil!«

»Tega ne bo storil.«

»Kaj pa, ko se vrne domov —. Obiskal jih bo!«

»Tistikrat ga bomo spremljali.«

»Misliš, da ne bo prej prišel domov?«

»Ne. Trenutno sedi pri kodža baši in koprneče čaka na nas. Ne bo se prej vrnil domov, da bo tista slavna sodna obravnava gotova.«

»Ko bi vedel, kaj ga čaka!«

»Bo kmalu zvedel!

Pa pohiteti morava! Noč se bliža!«

Res se je že temnilo. Ko sva prispela v konak, sem zvedel, da je dal kodža bašâ lbâreka odpeljati. Ni se še vrnil. In dvakrat da je že poslal po nas. Sodni prisedniki so bili polnoštevilno zbrani.

»Pogumno se drži, effendi!« je pravil konakdži. »Našel boš polno dvorišče ljudi. Vsi so radovedni, kako se boš branil.«

»Saj sem jim že pokazal, kako mislim opraviti.«

»Da. In zato so še bolj radovedni. Vsi bi radi videli tujca, ki se našega kodža baše ne boji.«

Pravkar sem mislil oditi, ko je prišel brodar.

»Effendi,« je pravil, »skrivaj prihajam. Za nasvet bi te rad vprašal. Ne vem, kako se naj obnašam.«

»Za pričo si poklican?«

»Da. Mübârek me sili, da moram priti. Sam je prišel po mene.«

»Kaj pa bi naj pričal?«

»Da si mi življenje ogrožal in da si me tule na dvorišču pretepel.«

»Je res?«

»Ne, emir!«

»Torej te je nagovarjal h krivemu pričevanju. Pokoril se še bo za to —!«

»Emir, ničesar mu ne omeni! Maščeval bi se nad menoj.«

»Ne boj se tega! Ne bo se utegnil maščevati!«

»Res ne?«

»Pri kraju je z njegovo močjo tu v Strumici! Nič ti ne bo storil!«

Potolažen je odšel.

Šli smo za njim.

Kako se bo iztekla sodna obravnava —? Ali bomo v nekaj urah še svobodni —? Ali obsojeni na bastonado in ječo, v kateri nas je čakala smrt —?

Cirilova knjižnica obsega sledeče zvezke:

1. Dr. Karl Capuder: Naša država. (Razprodano.)
2. Dr. Leopold Lénard: Jugoslovanski Piemont. Din 7'—.
3. Dr. Leopold Lénard: Slovenska žena v dobi narodnega preporoda. Din 10'—.
4. * Moj stric in moj župnik. (Razprodano.)
5. G. J. Whyte Melwille: Gladijatorji, I. del. (Razprodano.)
6. G. J. Whyte Melwille: Gladijatorji, II. del. (Razprodano.)
7. H. G. Wells: Zgodba o nevidnem človeku. Din 7'—.
8. B. Orczy: Dušica, I. del broš. Din 16'—, vezan Din 30'—, II. del broš. Din 25'—, vezan Din 40'—, III. del broš. Din 32'—, vezan Din 44'—.
9. A. Conan Doyle: V Libijski puščavi. Din 12'—.
10. Arnold Bennet: Živ pokopan. Din 8'—.
11. Illamo Camelli: Izpovedi socialista. Din 16'—.
12. E. R. Borroughs: Džungla, I. del Din 18'—, II. del Din 14'—.
13. Elza Lešnik: Šumi, šumi, Drava... Din 5'—.
14. Matija Ljubša: Slovenske gorice. Din 7'—.
15. Erckmann Chatrian: Zgodbe Napoleonovega vojaka. Din 12'—.
16. Antonio Fogazzaro: Mali svet naših očetov. Din 28'—.
17. Anton Kosi: Iz otroških ust. I. del Din 8'50.
18. Dr. J. Jeraj: Kadar rože cveto. Din 8'50.
19. J. F. Cooper: Zadnji Mohikanec. Din 11'—.
20. Pavel Keller: Dom. Broš. Din 22'—, vezan Din 35'—.
21. Gabriel Majcen: Zgodovina Maribora. Din 10'—.
22. H. R. Savage: Snubitev kneza šamila. Broš. Din 32'—, vezan Din 42'—.
23. Kazimir Przerwa-Tetmajer: Rokovnjači izpod Tatre in druge povesti. Broš. Din 16'—, vezan Din 28'—.
24. Arthur Sills: Smrtna past. Din 9'—.
25. Anton Kosi: Iz otroških ust. II. del Din 16'—.
26. Dr. I.: Črni križ pri Hrastovcu. Broš. Din 18'—, vezan Din 28'—.
27. Ksaver Meško: Legende o sv. Frančišku in druge. Broš. Din 16'—, vez. Din 24'—.
28. Karl May: Križem po Jutrovem: Jezero smrti. I. knjiga, 1. zvezek Din 13'—.
29. Artur Achleitner: Planinski kralj. Broš. Din 26'—, vezan Din 35'—.
30. Karl May: Križem po Jutrovem: Kako sem v Mekko romal. I. knjiga, 2. zvezek Din 13'—.

31. Karl May: **Križem po Jutrovem: Pri šammarih.** I. knjiga, 3. zvezek Din 13'—.
32. B. Orczy: **Mož v sivi suknji.** Broš. Din 20'—, vez. Din 32'—.
33. Karl May: **Križem po Jutrovem: Med Jezidi.** I. knjiga, 4. zvezek Din 13'—.
Vsi štiri zvezki (28., 30., 31. in 33.) vezani v eno knjigo polplatno Din 65'—, celo platno Din 70'—.
34. Dr. Ilauinig: **Tatenbach.** Broš. Din 18'—, vezan Din 28'—.
35. Karl May: **Po divjem Kurdistanu: Amadija.** II. knjiga, 1. zvezek Din 13'—.
36. Karl May: **Po divjem Kurdistanu: Beg iz ječe.** II. knjiga, 2. zvezek Din 13'—.
37. Karl May: **Po divjem Kurdistanu: Krvna osveta.** II. knjiga, 3. zvezek Din 13'—.
38. Karl May: **Po divjem Kurdistanu: Med dvema ognjema.** II. knjiga, 4. zvezek Din 13'—.
Vsi štiri zvezki (35., 36., 37. in 38.), vezani v eno knjigo polplatno Din 65'—, celo platno Din 70'—.
39. Karl May: **Iz Bagdâda v Stambûl: Smrt Mohammed Emina.** III. knjiga, 1. zvezek Din 13'—.
40. Karl May: **Iz Bagdâda v Stambûl: Karavana smrti.** III. knjiga, 2. zvezek Din 13'—.
41. Karl May: **Iz Bagdâda v Stambûl: Na begu v Evropo.** III. knjiga, 3. zvezek Din 13'—.
42. Karl May: **Iz Bagdâda v Stambûl: Družba En Nasr.** III. knjiga, 4. zvezek Din 13'—.
Vsi štiri zvezki vezani v eno knjigo polplatno Din 65'—, celo platno Din 70'—.
43. Karl May: **V gorah Balkana: Kovač šimen.** IV. knjiga, 1. zvezek Din 13'—.
44. Karl May: **V gorah Balkana: Zaroka z zaprekami.** IV. knjiga, 2. zvezek Din 13'—.
45. Karl May: **V gorah Balkana: V golobjaku.** IV. knjiga, 3. zvezek Din 13'—.
46. Karl May: **V gorah Balkana: Mohamedanski svetnik.** IV. knjiga, 4. zvezek Din 13'—.
47. Karl May: **V deželi škipetarjev: Brata Aladžija.** V. knjiga, 1. zvezek (v tisku).
55. Karl May: **Winnetou I: Prvikrat na divjem zapadu.** VII. knjiga, 1. zvezek Din 13'—.
56. Karl May: **Winnetou I: Za življenje —.** VII. knjiga, 2. zvezek Din 13'—.
57. Karl May: **Winnetou I: Nšo či, lepa Indijanka.** VII. knjiga, 3. zvezek Din 13'—.
58. Karl May: **Winnetou I: Prokletstvo zlata.** VII. knjiga, 4. zvezek Din 13'—.
Vsi štiri zvezki vezani v eno knjigo polplatno Din 65'—, celo platno Din 70'—, z naslovno sliko Din 75'—.

59. Karl May: **Winnetou II: Za detektiva.** VIII. knjiga, 1. zvezek Din 13'—.
60. Karl May: **Winnetou II: Med Komanči in Apači.** VIII. knjiga, 2. zvezek Din 13'—.
61. Karl May: **Winnetou II: Na nevarnih potih.** VIII. knjiga, 3. zvezek Din 13'—.
62. Karl May: **Winnetou II: Winnetouov roman.** VIII. knjiga, 4. zvezek Din 13'—.
Vsi štiri zvezki vezani v eno knjigo polplatno Din 65'—, celo platno Din 70'—, z naslovno sliko Din 75'—.
63. Karl May: **Winnetou III: Sans ear.** IX. knjiga, 1. zvezek. Din 13'—.
64. Karl May: **Winnetou III: Pri Komančih.** IX. knjiga, 2. zvezek. Din 13'—.
65. Karl May: **Winnetou III: Winnetouova smrt.** IX. knjiga, 3. zvezek Din 13'—.
66. Karl May: **Winnetou III: Winnetouova oporoka.** IX. knjiga, 4. zvezek Din 13'—.
Vsi štiri zvezki vezani v eno knjigo polplatno Din 65'—, celo platno Din 70'—, z naslovno sliko Din 75'—.
67. Januš Golec: **Guzaj.** Broš. Din 18.—, vez. Din 28.—.
68. Fran Ksaver Meško: **Črtice.** Din 14'—, vez. Din 24'—.
69. Januš Golec: **Trojno gorje.** (V tisku.)

Tiskarna sv. Cirila v Mariboru je izdala poleg tega še sledeče knjige:

- Gorkij-Dr. Dornik: **Otroška leta.** Din 28'—, vez. Din 36'—.
- Kolenc: **A nježa ni...** Din 15'—.
- Kolenc: **Odповed nesrečne žene.** Din 12'—.
- Dr. Kotnik: **Lesičjak.** Din 4'—.
- Fran Ksaver Meško: **Na Poljani.** Din 25'—, vez. Din 38'—.
- Dr. Fr. Sušnik: **Prekmurski profili.** Din 6'—.
- Dr. Fr. Sušnik: **Otroci naše ljube Gospe.** Din 25'—, vez. Din 26'—.
- Vojaški novinec.** Din 5'—.
- Zdolšek: **Božične igrice.** Din 11'—.
- Dr. Ivan Dornik: **Gruda umira.** Din 25'—.
- Čestitke mladini.** Din 3'—.
- Dr. J. Jeraj: **Državlјanska vzgoja.** Din 15'—.
- Dr. J. Jeraj: **Socijalno vprašanje.** Din 28'—.
- Dr. J. Jeraj: **Vzor človek.** Din 10'—.
- Dr. J. Jeraj: **Narodni prerod.** Din 12'—.
- Dr. J. Jeraj: **Ob skrivnih virih.** Din 14'—.
- Dr. Franc Kovačič: **Zgodovina lavantinske škofije.** Vez. Din 70.—.
- V. Sadar: **Hmeljarstvo.** Din 50'—, vez. Din 60'—.
- A. Žmavc: **Vinarstvo.** Vez. Din 50'—.
- Pavel Keller: **Zima med gozdovi.** (Izide v kratkem.)

Lastnik: Tiskarna sv. Cirila v Mariboru. Za lastnika in uredništvo odgovarja Franc Hrastelj in za tiskarno Albin Hrovatin, oba v Mariboru. — Izhaja mesečno in ima poleg rednih tudi posebne izdaje. Naročnina mesečno Din 13'—, Stalni naročniki plačujejo letno samo 10 obrokov, oziroma celoletno Din 130'—.

22. VIII. 1946